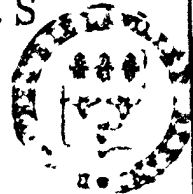

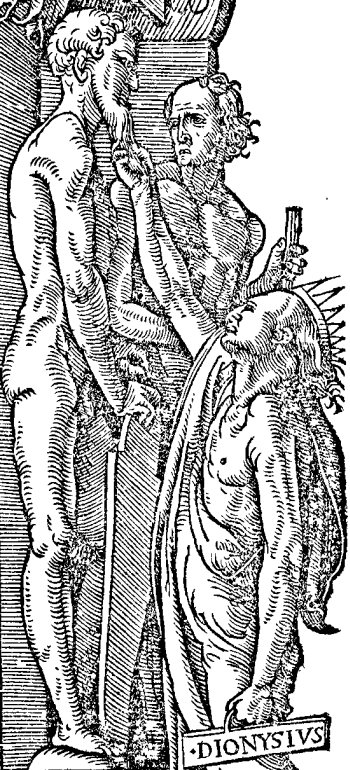

A. GELLII
 LVCVLENTISS.
 SCRIPTORIS
 NOCTES
 ATTICAE

Castigatae sunt emaculatæq; diuersorum codicum collatione, nec id tamē sine doctioris cuiusdam iudicio: à quo & græca, quæ passim deprauatissima erant, sunt recognita, & quantum licuit, genuina puritati restituta.

Eucharius Ceruicornus excudebat
 Anno M. D. XXVI.

CLEOPATRA

Godefridus Hittorpius, studiosis Salutem.

*Q*m hisce mensibus hybernis, studiosi lectores, Aurelij Macrobij, illustris sane scriptoris, in Scipionis somnium commentarios, eiusdemq; Saturnalia denuo iam recognita & aucta, in lucem edere decreuissimus: uisum nobis est facturos esse uobis operæ pretium non mediocre, si eidem ex classibus scriptoribus aliquem ueluti itineris comitem adiungeremus: reputantibus deinde nobis & diu quidem dubitantibus quemnam ex tanta copia seligeremus potissimum, unum e multis tandem, nempe A. Gellium, luculentiss. profecto autorem, duximus esse longe commodissimū qui illi accederet,

Noctes inquam huius Atticæ: Idq; cum alijs nominibus multis, tum etiam ob id præcipue, q; hæ propter peculiarem sermonis munditiam, uerborumq; delectum & elegantiam, & multifariarum & reconditarum rerū notitiam, uel in primis dignæ sint quæ in manibus uestris semper uersentur: Maxime uero, quod Macrobij Saturnalibus cum his uere Atticis bellarijs usq; adeo conueniat, ut aut eadem tractent, aut sane haud multū dissimilia: id quod alterum alteri conferentibus uobis oppidoquam facile patuerit. Quinetiam uidere licet, Macrobiū bonam Gellij partem de uerbo ad uerbum in sua conuiuia transtulisse: ut uel hoc solo facile induci et persuaderi potuerimus, in toto scriptorum latinorum albo, qui Macrobio comes magis consentaneus ire posset, inueniri prorsus neminem. Adieci igitur huic animum, & eundem prælo destinauimus. Adhibiti sunt qui exemplaria conferrent, adhibiti qui castigarent, & Herculana claua, si qua forte offenderent, monstrā cōficerent: studuimusq; pro uirili, ut si non omniuaq; absolutissimus, certe aliqua ex parte purgator in manus uestras prodiret: Quod quidem an assecuti simus, non ante quispiam uelimus iudicet, quā hanc nostram editionem cum alijs contulerit. Maximo autem adiumento nobis in hoc fuit uir humanitate iuxta insignis ac eruditione Arnoldus Vesaliens. cui ob hoc etiam præcipua quædam habenda est gratia, q; & græca, quæ passim mendosissima erant, uarijs in locis excussit, castigauit & reposuit. Deniq; ut in nullo uestris studijs non consuleremus, adieci igitur indicem, duplicem quidem illum: quem et ante nos ex Aldino codice mutuatum, Andreas Cratander chalcographus non indiligens, suæ editioni præfixerat: ueruntamen reddidimus eundem alquanto copiosiorē, ut ex hoc quoq; lucri aliquid ad uos redundaret. Sed quid multis? Non peperimus laboribus, non sumptibus, ut nitidius prodiret. Prodeunt igitur, quales quales sunt, Noctes Atticæ, sed haud dubie luculentæ: quas si quando, o studiosi, in manus uestras sumpseritis legeritisq; ita prorsus, mihi credite, afficiemini, ut plane non in tenebrosis noctibus, sed in illustrissima luce uersari uideamini: adeo nihil est infertum illis, quod aut nō sit uoluptati legere, aut cultui legisse, aut usui deniq; meminisse. Vestrum tandem ad hanc noctes euoluere, ut ingenia uestra reddantur cultiora eruditioraq;: Quod si aliquando factum & honoratum tum abunde nobis satisfactum arbitrabitur. Valete.

I N D E X

A Bdera Democriti oppidum	54	Aegyptiorum laus	112	Ambitosus	89
Abluuium	159	Αελεύφι	50	Ambiguum uerbum.	109
Abstemiæ mulieres	.102.	Aelurus	199	Ambulacrum	.2.
Absque præiudicio	17	Aemilius ad Pyrrhum	.37.	Amici causa an delinquendū quandoq;	2
Academici	.107.	Αἰμολία.	.144.	Amici comitas minoris erga maiore	115
Acca Larentia	66	Aenigma	.117.	Amicis disidentibus quid faciendū.	22
Accentus quorundam nominum	124	Aequilibrium	195	Ampliter.	.19.
Acerbitas.	123	Aequor uentris	113	Amœnus.	76.
Acerbitudo	ibidē.	Aerarij cura.	.135.	Amorabundus	110
Acetum an congelascit	.169.	Aeria Aegyptus	144	Amor civilis & inopinabilis	114
Accipiter & chameleon	97.	Aerefulua	.131.	Analogia.	30
Accipitret.	188	Aeruficator	137.	Anates Ponticæ	174
Accij uersus de genethliacis	140	Aeschylus	176	Androdus seruus Dacus, & leo	59
Accij resposio ad Pacuuium.	112	Aesopi apologus de castita	.32.	Androgyni	86
Accius	177	Aetates tres	104	Anguis cum Scipione.	71
Achæi ad pugnam taciti	.8.	Aetnae montis conflagratio	171	Animaduersiones censoriæ	50
Achilles Romanus	22	Aerope	73	Animum excitari atque eibrari	.8.
Achillis clypeus.	144	Aeuitas	195	Animum alicuius ad inquirendum	
Acinum neutri generis	82	Affatim	76	euerberare.	15
Acina ebriosa	ibidem.	Affectum.	.147.	Animal nullum sensu tactus aut gustus	
Acritas	123	Affecta res	43	carct.	75
Actiones uxoriæ	86	Affectus & confectus	ibid.	Animalia parua imitanda	.177.
Actio uerbum frequentatiuum.	86	Africanus & Tiberius Gracchus	118	Animum remittere	.178.
Actuariæ 103 Ad	76	amicissimi facti	184	Anio	132
Ad amussim iudicium	.4.	Agentia uerba pro patientibus	88	Annales & historia.	61
Adagium quere in prouerb.	14	Ager Pontinus	.163.	Anneus Cornutus	119
Adesse & superesse.	.188.	Ager Vaticanus	128	Annibal decē captiuos Româ misit	80
Ad extra	.112.	Agere cum populo.	100	Annibalis crudelitas	19
Ad domum profequi	76	Agrippæ certamen.	163	Annibalis exemplum.	55
Adfabre	57	Agrippæ unde	.143	Annibalis iocus ad Antiochum.	55
Adhæse loqui.	131	Agrippæ campus	18	Annosus	.40.
Adlegatus.	54	Ahenum	163	Annus ex quot mēsisibus etate Home.	42
Admirationem silentium parere.	76	Aius deus unde	.7.	Annus.LXIII.in senibus	148
Admodum	165	Αἰδισμοί	.85.	Anneus Seneca leui futilliq; iudicio	114
Adnotamenta	165	Albania.	98	Annus climactericus	ibidem
Adolescentes ad philosophiã hortatur	67	Albani	50	Anus in genitio	.51.
Taurus.	67	Albus galerus.	151	Anuli gestatio	96.
Adolescens nimis uctuste loquens repre-		Alce meretrix.	.12.	Anomalia .30. Antia lex.	.30.
henditur	7.	Alcibiades abiicit tibiam	.139.	Antigenidas tibicen.	.151.
Adoptatio per prætorem.	61	Alcibiades ad Socratem.	70	ἀντισέποντα argumenta	57. 92.
Adoptator Adoptiuus	61.	Alea.	.66.	Antiochus.	55
Adulteri lex iniqua	.102.	Alexandria bibliotheca..	54	Antistita	131
Apprime Apprimum	76.	Alexandri continentia.	.176.	Antonij Iuliani resposio	190
Apprimus Approbus	ibid	Alexandri equus.	176.	Antonius Iulianus.	4
Appotus Approbe.	ibidem.	Alexander Actolus	176.	Antropophagi	.85
Assentior pro assentio	184.	Alexander quando natus	176	Aonia nunc Bœotia.	144
Aduerbia in im.	.121.	Alexandri mors	.198.	Apathia	192
Aduersa res.	.72.	Alexander Molossus	ibid.	ἀπαθία	26
Adulterio. Adulteritas.	158	Alexander epistola	96	Apathiæ sectatores.	193
Aeacus	152	Algificus	.50.	Appendices	4
Aedes sacre nō oēs sunt templa	144	Ale in exercitu	139	Aristoteles quando natus	.176.
Aedepol muliebri iuramentum	167	Alexis comœdia	.14.	Apeliotes uentus	26
Aeditimus Aedituus	119.	Alucolus	.9.	Apiarium.	25.
Aedituentes	ibidem.	Amaror	.25.	Appionis historia.	59
Aediles & tribuni quo tempore	176	A mata prima uirgo Vestalis	.140.	Appij Cæci filia.	.95.
Aegles Croesi filius mutus.	57	Αμπελωνας	140	Appius Claudus caudex	177
		Ambagiosa coniectatio			
		Ambages fallaciose.			

Apices literarum	137	Arterias ad numerum moueri	.39.	Balnea uirilia.	95
Apluda	107	Arteria duplex	.185.	Barba rasa à senibus.	26
ἄπορον	91	Arteria neutri generis	.104.	Barbarismus	62 ☉ .124.
Aqua rigens, græce ὑδὸς κρυῶν	137	Articulatim	.23.	Barbari mobiles.	152.
Aqua niualis frugib' & arborib' fœcū	66	Aruales	99.	Barbarica astus	.170.
da, sed hoibus potu nimio isalubris	98	Arulator	159	Barbaror. cōsue. ad tractādas pug.	8. 9.
Aquæ intercutis morbo arena calens li-		Aruspicum perfidia.	47	Babylonij quō obseruent dies	34
berat.	189	Asculani.	147	Bassus Ventidius	147
Aquæ fontium, & fluuiorum an conge-		Afelli Pessinuntij.	97	Beata uita uirtute fit	180.
lentur	.169.	Affentio	184	Bellaria.	126
Aqlo, uentus. .26.	Aquor	Affentior	68	Bellum Senonicum	176
Arbitrij libertatem defendit.	139	Afymboli immunes.	.64.	Bellum & pugna	.16.
Arbitratus.	131	Afylum fani.	.161.	Bellum Peloponnesiacum	.176.
Arboretum. Arbustum	166	Astidius ab asibus	51	Bellum Samnitum	.177.
Arcera. 194	196	Aspectu in casu dandi à Vergilio.	107	Bellum Punicum.	ibi.
Archefilai uerbum	36	Astraba.	.30.	Bellum affectum	149
Archelaus Mithrid. regis præfect' 145	145	Astringor	27	Belli homunculi.	126
Archilochus Tullio Hostilio imperan-		Atabulus uentus	45	Beneficus ac liberalis	67.
te claruit	.50.	Atypis	Atq; postq̄ ibidē.	Bias de re uxoria.	57
Architæ Tarentini simulacrum co-		Atq; aduer. 105	Atq; atq; si gemina sit, auget	Bibax	Bibosus
lum ba.	97	Atq; præsertim	ibidem.	Bibliotheca Alexandria.	70
Area palatina	.20.	Atque & deque, coninnctiones	ibid.	Bibliothecam publicam quis primus in-	ibidem.
Areopagitarum iudicium	118	Athenien. dierum obseruatio.	34	stituit.	ibidem.
Arena numero singulari.	189	Atheuerate.	75	Bibliotheca templi Traiani.	111
Ariscon ex foemina mas, cui nomen		Atræus tragœdia Pacuuij.	122	Bidentes oues	.158
Arescuse.	86	Atri dies 60	157	Bina corda habentes	165.
Argentum purum putum quid.	.65.	Atrium	65.	Bina iecora	ibidem.
Argentifodina	.27.	Attilius regulus	.144.	Elaterones	11
Argeos.	98	Attica ἀττικὴ	.16.	Elaterones	11
Argestes uentus, græci ἀργέστης	25	Aures philosophiæ libris & disputatio	.16.	Bœotia comoedia.	35
Argutulus & minutus doctor.	.168.	nibus imbutæ.	.16.	Bœotia Aonia dicitur	.144
Arguta manus	.4.	Auaritia 106	95	Boni uiri officium	109
ἀργυροῦ χη.	.108.	Auaritia corp' hois quō effœminat	34	Boreas uentus	26
Argumenta fallaciosa & u. supra.	70	Auaritia à sapientibus spreta.	ibidē.	Boristhenes	85
Audaculus reprehensor.	.62.	Auētinus mōs cur extra pomœriū	127	Bosphorū mare quā Cimeriū dicitur	169
Argumentationum duæ species.	198	Auens.	188.	Botulus	159
Argutor	168	Auerruncus	.58.	Bouinator.	108
Argutiola de congio	.180.	Au particula	46	Βοώτης	25.
Arietinum oraculum	.36.	Aufero	46	Breuiloquentia	.14.
Arimaspi	85	Auditis nō auscultatis tanq̄ pharmaco-	46	Brundisium portus	.85.
Arionis historia	.165.	polam .11. Ausfugio.	46	Brutiani cum Romanis	.94.
Ariolatio.	.151.	Augustus quo die natus.	148	Bucephalus Alexandri equus	54
Aristarchus grammaticus	.30.	Augusti epistola ad Casarem.	ibid.	Bucephalon oppidum.	ibidem.
Aristagoras Hist. æi familiaris	70	Augusti laus.	102	Buceta.	105
Aristeas Proconnesius	.85.	Aulus Albinus	108	Bundus terminata nomina.	.110.
Aristodemi dictum	108	A. Posthumius Torquatus dictator	176	Cæcias uentus	.27.
Aristoxenus musicus.	49	Aulus Gellius quo tempore	194.	Cæcilius	27 53 177
Aristotelis epistola.	.176.	Aurigantes stelle	139.	Cæcus.	.46.
Aristotelis uerecundia	123	Aurum coronarium	.55.	Cæcilius Sextus iurecōsultus	195 194
Aristoteles.	.42.	Aurum Tholosanum	.38.	Cætero	195
ἀριστεῖον	25	Auspicia maiora.	127	Caruleus color.	.31.
Arma cōtra patriā nō sumenda.	.3.	Auster uentus	26	Caduceum pacis signum.	54
Arma numero singulari	.99.	Autumo.	.146.	Calari	104
Arrabo. Arra.	166	Autumna tempestas	.188.	Calabriunculus.	159
Arrogatio.	61	ἄξιωμα.	159	Calces plantarum	151
Arrogationis uerba	ibidem.	Bacchylides	.5.	Calcitro equus	45
Artemisia cum Mausolo.	.99.	Bagrada.	.64.	Calciamentum	68
		Baiulus 54	45.	Calculus Phaurorini philosophi de ge-	
		Balneæ Sitiæ	34	aa ij	

<i>nethliacis.</i>	157	158.	Cato Salonianus	129	Cis.	120.
Caldonia.		159	Catonum familia	ibi.	Cispius mons	145
Caldor		98	Cato Uticensis	ibidē.	Citra calendas.	120
Callimachus.		177	Catomium	.159.	Ciuitates cum coniugio.	5.
Calorificus		169	Catulli laus	82	Ciuitas	182.
Callistratus orator		40	Catulli locus	70	Classes proeinctæ	38.
C. Cæsar		8	Caudices	.54.	Classicus scriptor	190
C. Gracchus		95	Caudicæ	103	Claustritimus	119
C. Gracchi fistula.		8.	Cauernæ	151	Cleopatra	17
C. Gracchi & Ciceronis collatio.		95.	Cauillator, canicula & nimis ridicu-		Clientes	59
C. Mancinus		77.	larius fuit	.55.	Climactericus annus	148
C. Trebatius		.68.	Caurus uentus	26	Climaculæ	103
C. Fabritius imperator		10	Cæditiij uirtus	37	Climacteres	39
C. Tarratia.		66	Ceditius Tribunus	37	Cludere multa uerba in paucissimas li-	
C. Tarratiæ honores		ibidem	Celoces	.105.	teras.	
Camelia		159	Censoria animaduersiones	.50.	Cn. Scius.	38
Candens		171	Censores	82	Cn. Martius Coriolanus	176
Cadens apte oratio		109	Centuriata comitia	.126.	Cneus Fauus Annij filius	
Canescere pueros in Albania		85	Centusis	.152.	adilis.	67.
Cannabo.		166	Cepæ Pelusiotæ	.200.	Cæli partes quatuor	26 17
Canaliculæ		.171.	Cephisia uilla	.1.	Cælum singulariter	189
Cannensis pugna		.61.	Cephisia locus in agro Attico	183	Cælum liquide serenum.	25.
Caninum prandium.		137	Cæatim	.121.	Cæna lauta.	148.
Cantator fidibus		163	Cerites tabulæ	162	Cæna secundum legem Liciniæ.	29.
Cantilena de Cæride & Ceneo		.85.	Ceritiū gratiæ apud Romanos.	ibi.	Cænarum sumptus	148
Caper coleatus, quem Theocritus ἐνόε		87	Ceremoniæ undæ	.48	Cæsius color	31
καπ appellat		87	Ceremoniæ dialis	98	Cogo	24
Capitecensus		161	Cercyona	152.	Cognobilis	198
Capitium		.159.	Cercuri	.103.	Coibatur passiuæ.	.7.
Capillo passo		151	Cercius uentus qui & circius	27	Cohibilis oratio & celer.	163
Captiones dialecticæ.		184	Certandum non esse cum inquinatis si-		Collicior	159
Captiosis interrogationibus non respõ		156	mis hominibus.	67	Coloniæ	62.
dendum.		156	Cerua Sertorij, & astutia.	.155.	Colores in oculis	30.
Captiui decem Romam missi		81	Cesellius Vindex reprehenditur	71	Color igneus, flammeus	ibi
Captiuos sub corona uenundari		75	Chamaeleontis natura	97.	Color sanguineus	ibi.
Capiti inscriptæ literæ		170	Chaldaei de stellarum motibus	157. 158	Color croceus, aureus.	ibid.
Capulica		103	Charius ac pensus	.116.	Color ostrinus.	ibid.
Carbil. Ruga primus fecit diuortium		46	Chilo Lacedæmonicus	2	Columba lignea ab Archita	97.
Carendum tui		188	Chirodota uestis.	78	Colloquia interpretanda quõ	ibid.
Carmentæ duæ		163.	Cibus Pythagoreorum	49	Comædiæ Plauti quot.	35
Carneades		.177.	Cibi diuersi in cœnis regij	79	Comitia	189.
Carneades uiolenta dixit		79	Cibus puerorum	.53.	Comitia calata	154
Carptores		188	Cicatricē auersam nullam, aduersas		Comitia centuriata	ibid.
Cassita auis		32	quinque.	.22.	Comitia curiata.	61
Cassij miser interitus		.38.	Ciceronis locus	.11.	Comitialis morbus	173
Castoris iuramentum		107	Ciceronis error	.148.	Cominius Gallis uerba dedit.	166
Castrense uerbum		165	Cicero quando natus	.154.	Commutationes	ibidem.
Castrensis corona		55	Ciceromastix.	164	Communia uerba	150
Casus interrogandi		135	Cidarum	103	Comparatio ab ingenij ad pomæ.	125
Casus patrius		.91.	Cimmerium mare congelatur.	169.	Commodum	17
Casus dandi		ibid.	Cinctus.	.98.	Comperendinationes	140.
Catamitus		78	Circuli. VII. in cælo.	39.	Competentia.	.1.
Catacopium		103	Circi specte & anxie considerare.	2	Comprecationes deorum	132
Cateia	Cattæ	103	Circumspicientia	141	Compitalia	152
Cato Censorius		128	Circumspiciens.	88	Compositæ indutus	.4.
M. Cato		177	Circumferre oppidum.	.10.	Compluria	13

Compluries.	.25.	nuum.	34	Decurias	182	Dies patrio casu	91
Con prepositio.	24	Corpora apud Aegyptios ape-		Defendere.	84	Dies dij	ibid.
Concionem habere	128	riri.	96	Defamatisima uita.	141	Die crastini	.102.
Concio.	182	Corporis proceritatis ratio ex		Dehonestamentum.	.32.	Die quarto.	102
Concubitu in datiuo	.51.	Plutarcho.	.1.	Deiurium	.81	Die quinto	Diequinti
Cordalium	36	Corpus an sit uox.	60	Delicia in singu. numero	189	Diepristini	102.
Confiteor	150	Corpus hominis auaritia quo-		Delphinus amastius.	76	Dieperendini	ib.
Confricare	72	modo effœminat	34	Demades	108	Dienoni	.103.
Conijcere.	51	Corbitæ	.103.	Demetrius	155	Diespiter	58.
Connexum	159	Coruini qui	.88.	Demosthenes Lana multa col-		Dies iusti	196
Conniuere	.65.	Crassus Mutianus quinq; præ		lum circumuoluit	.108.	Die proximi	103.
Conscarinans	29	cipua dona habuit	10	Demosth. dictum de Laide	7	Dicm diffindi.	141
Consermonabatur	.166.	Crassi gesta in Asia.	.10.	Demosthenis mūditiā	4	Diffinitio ex quibus	45
Consiliarij	180	Crates	30	Demost. ad Callistratū uenit	40	Digamma	145
Consignatissime	11	Creta Aeria	144.	Demostenes ad populum.	108	Digestio quomodo fiat	.72.
Consiliosus	49	Crepidæ.	151	Demost. uerbum & mors	176	Dignor passiuæ.	192.
Consolor	150	Crepidarius	ibi.	Democritus Protagoram ad		Dij immortales dicuntur	24
Cōsuetudo domina uerborū	120	Crepidarium cultellum.	ibi.	philosophiam inuitat.	54	Dijouis	58
Consulto consilio.	25	Crepidulæ	ibid.	Democritus quo tempore	176	Diluxerit	34
Consules quando creari ex pla		Cretensium mos in conferen-		Democritus philosophus se ex		Diluculare	32
be coepti	176	dis prælijs.	8	cœcauit.	.99.	Dilucide.	8
Contagium	.118.	CrySTALLUS.	187	De mocritus	177	Dimidiū Dimidiatū	40 41
Contra ius & contra q̄ licet	3	Crispicans.		De more.	116	Dimidium plus toto	179
Contemplo	.184.	Critola ⁹ Peripatetic ⁹	97 177	Dentes in septem primis mensi		Diodorus cui Crono cogno-	
Controuersie genus qd̄ ᾱπο-		Cræsi filius mutus	.56. .57.	bus gignantur	39	mentum	.109.
goy appellatur.	91	Ctesias historicus.	.85.	Dentes uallū eē uerborum	11	Diogenis Cynici dictum	24
Conuiuium ex quatuor rebus		Cubitum	39	Deo cui rem diuinam facere		Diogenes modesta dixit	.79.
constat.	.126.	Cultus Hortensii	.4.	oporteat non esse certū.	32	Diogenis responsio	185
Conuiuuarum numerus	125	Cultus Demosthenis	ibi.	Deorum nomina Roma.	58	Diogenes Critolaus	177
Conuiuiales sermones	.126.	Cumprime	.166.	Depalmare	195	Diomedis & Glauci permu-	
Conuiuij dominus qualis	ibi.	Cuneus	96	Deprecor	69	tatio.	.27.
Copiantur	165	Cupediæ literarum	.68.	Depudicare.	159	Dionysia gesticularia	5
Corda bina habentes	163	Cupediæ ciborum	68	Deq; cōtraria signific. atq;	105	Dionysius Sicilia tyrānus	176
Cor masculino genere	.71.	Cupide	109	Derepente	.75.	Dioxippus	172
Corinthus Ephyre	144	Cupressi quomodo serātur	41	Descendidi.	76	Disciplina rhetorica.	119
Coriolanus.	176	Cupressum masc. ge.		Despicatissimus.	47	Disciplina serica.	62
Cornelij Nepo. error	.154.	Cursim	.5.	Despiciens & circūspiciens	88	Discipulosus.	49
Cornelius sacerdos pugnam		Cursus lunaris	39	Detornare	87	Discumbo	.44
Pharsalicam prædixit	154	Cursio explorare	.4.	Diagoras tres filios habuit	41	Disiunctum	58
Cornucopiæ	7	Curro cecurri.	77.	Diagoræ obitus	ibidem	Disseffis	151
Cornutus Anneus	19	Curuamen.	158	Diatriba	16	Diuisse.	15
Corona plexa	179	Cyclops.	152	Diarium	61	Diuinatio in oratione	18
triumphalis		Cylindrus lapis	64.	Dialecticæ laus	159	Diuortium	177
ciuica		Dædali penmas	.66.	Dialecticæ captiones.	156	Diurnare	166
militaris uaria		Daphniæ		Dicendi generatua.	78	Doctus doctæ.	30
obsidionalis		Δαφνῶνες	25	Dictito.	86	Dolobella mulierem ream Athe	
graminea		Darius	170	Dicturum inimicos Cice.	6	nas misit	.118.
Corona muralis	55.	Ditūs quartæ inflexionis.	51	Dido incestu serio instās opi	88	Dolus	ibi.
castrensis		Datiuus quintæ.	90	Dierum obseruatio	34	Doloris natura	192
naualis		De prepositio	.69.	Dierum diuisio	ibid.	Doloris tolerantia.	.116.
oualis		Debitio & habitio gratiæ	4	Dies ciuilis.	35	Domiciliū Mimi	175.
myrtea		Decemuiri	195	Dies qbus Halcyones nidulan-		Domitius Insanus	182
oleagina.		Decima nomen Parcæ	42	Dies inominabilis	48	Dominatu in datiuo	51
Coronarium aurum.	ibidē.	Decretum	81.	Dies religiosi.	ib	Domus domuis	ibid.
Coronati serui ueniebant.	75	Decreta natura.	116	Dies nefasti, atri.	60	Draco legislator.	.111
Corpus bene habitum & stre-		Decimus mēsis partus.	41 42	Dies Alliensis.	ibid.	Dulcoriloquus.	188

Duo & uicesimo.	54	Errare	162	Facundiosus.	49	Flaminis Dialis ceremoniæ	
Durities	166.	Erratica stelle	138	Fallaciosa argumenta.	75.	multæ	97. & deinceps.
Duritudo		ibi. Errones		ibi. Falsitimonij poena	196.	Flamen Dialis	98.
E blandita oratio	109	Error Cornelij Nepotis.	154	Fames Famij	91.	Flammigare	71.
Ebrietatis laus	146	Esse & erit	168.	Famis uis non tolerabilis	156	Flauisse capitoline	22.
Ebriosus		ibi. Esculentæ	172	Fames sustentanda	ibi.	Flauus color	31
Eculeus	195.	Esito	86	Famosus.	49	Flores uini	107
Edictum templi Dianæ Ephe-		Esuritio	156	Fascinare.	162	Flores olei	ibi.
sia	20	Esui & potui esse	45.	Fascinum.		ibi Florêtè uino aîm lacestia	68
Edulcare	153	Etesia uenti	27.	Fatum & necessitas	122	Fluctui in casu patrio	51
Effatus	127	Euathlus cû Protagora	57	Fatum	63	Flumina magna quæ	59
Efferatus	195	Euclidis uersuta	67	Fatiscor.	165	Fœcunditas.	162
Effutire	53	Eudoxus	176	Fauisse capitoline	21	Fœdisfragi.	188
Egentissimus quisque oppor-		Euphorb ⁹ post Pythagoras	50	Fauces ad uestibulum	158.	Fœminæ in mares	86
tunissimus	161	Eunuchus	46.	Fauomius uentus	26	Fœenerator	Fœnus
Egregius an egregi in uoca-		Eupolidis uersus	11	Fauores	142	Fœenerator pro fœnero	184.
tio.	143.	Euigilatus.	106	Febbris quartanæ laus	172	Fœtus urfinus	170
Elegans.	106.	Euripidis laus	11	Febris rapida et quæcra	195	Folia olearum uerti.	86
Eloquentia		11 Euripidè quinq; & septuagin-	106	Febri culosa morbus	195	Fontium & fluuiorum aqua	
Elops Rhodius	79.	ta tragœdias scripsisse	167	Fecialis uerba.	157.	an congelantur	169.
Elucus	162	Euripidis genus & mors	152	Feculina grammaticæ	130.	Forma uxoria.	58
Elutriare	159	Euripides	176	Fenestellæ error	154	Formidolosus	89
Eleusinium certamen	152.	Eurus uentus	26	Feria prædicaneæ.	47	Forum Traiani	133.
Empedocles	176	Euronotus	ibi.	Feria uindemiales.	157	Fortescere	188.
Empedoclis carmen.	176	Exacta pecunia	151.	Feria æstiuæ	91	Fortitudo	117.
Emplastrum	159	Exaduersum.	65	Ferrumen.	155	Forte quadam	161
Ennij natiuitas.	177	Exequiæ	190	Ferre quid significet	12.	Fraces olei	107
Enses.	105	Ex diatriba Platonis.	185	Festinare & properare	162	Frameæ	105
Ennius tricolor	174.	Exercitus lectione	6	Festiuu mendacij cõsilium ca-		Frater unde.	115
Ennianista	191.	Exertare linguam.	90.	pere.	15.	Frates aruales	66
Enimprofecto.	21.	Exortus & occasus mobilia et		Festus Posthumius.	193.	Frequentatiua uerba	86
Enucleate scripta	3	uaria sunt	26	Festucaria uis.	200.	Frequentamenta.	8.
Epicuri uerbũ reprehēditur	21	Ex iure manu confertum	200	Ficedula auis.	148	Fretum comœdia	36
Epicurus	177.	Expasum	151	Fidenates.	176	Fretu	130
Epicuri uoluptas	86	Expargere	67	Fides alieno ictu sonare.	86	Frigorificus	169
Epigramata trium poetarũ, C.		Explicauit.	6	Fidium natura	ibi.	Frons in acie	196
Nenij, Plauti, M. Pacuuij	15	Exq̄site et cõperte dicere	14	Fidus Optatus multi nominis		Frons uirili genere	149
Epicteti dictum	25.	Expurgifico	71	grammaticus.	18	Frons tis	ibidem
Epictetus Roma discessit	150	Extergor	30.	Fides seruata.	96	Fruiscor.	165
Epitritos	185	Extrilidus	185	Fiere	188	Frustrari & frustratus.	179
Ephemeris	61	Exquis.	78.	Filius Annij ædi. C. Flauius	67	Fuisse in potestatem.	6.
Ephyre	144	E Abij interfecti	176	Figura Græca	151	Fuisse in mentem	ibidè.
Equus quadrupes.	181	Q. Fabius ad Carthagi-		Figurarum genera duo	13	Fuluus	15
Equus pro equo.	ibi.	nenses	104	Figura quali L. Piso usus.	154.	Fumus	189.
Equites pedarij	43.	Fabij annales	54	Figura à fingendo	156	Fumare Aetnam	171.
Equus huberrimus & habitif-		Faba nociua	49	Filij quomodo alendi	113	Fumis masc. & fœmi. ge.	131
simus	53.	Fabis non esse usum Pytha-		Filij Iouis	152	Fur manifestus seruus.	194
Equitare	181.	goram.	49	Filij Neptuni	ibi	Furis nocturni poena	ibidè.
Equus equitibus corpulentis		Fabritius Lucinus	48.	Filiorum in patres officium	17	Fur.	Furuum
adimitur	82.	Fabritius ad Pyrrhum	57.	Filiorum & parentum inui-		Furius Camillus.	176
Equus strigosus	53.	Fabritius, cum Sammites aurũ		cem officia.	18	Furta per lancem & licitũ	112
Equus Alexandri	54	donarent, quid.	10.	Figura geometricæ	13.	Furta apd Lacedæmones	58
Equus Seianus	38	Facies & faciũ in genitiuo	90	Finis hic & hæc.	130	Furtum quid.	ibidè.
Equus Diomedis	ibi.	Facies	156.	Finitimus unde	119	Furti se obligauit.	79
Equorum color	ibid	Facile & procliuiter	5.	Fistula C. Grac. cõcionatorie	8	Furius poeta.	184.
Errabundus	110	Facinus	118.	Flagitium & uitium	12.	Furum punitio.	111.

Furtum vindicatur,	79	Habeo curam uestri an uestrum	.198.	Homo explorata aure	6
Furtorum quaestiones cum lance,	li-	Habentem multa, multis egere.	.86.	Homines unoculi	.85
cio	161	Halcyones aues	39	Homines ueloces	ibi.
Furtum compertum & oblatum	112	Halyattes rex in praelium	8	Homini definitio	.45.
Furfureum panem esitare	107.	Hallucinari.	.18.	Homines monomeri	.85.
Futiles philosophia quae argutijs est	ple-	Hamilcaris pronuntiatio	47	Hoies plumatiles nullo cibo utentes	ibi
na.	102	ἄμαρξα quid.	25.	Homines canino capite.	ibide.
Futurum.	.6.	Harmodius	.84.	Honestum bonum.	.117.
Furiosus mutusue..	46	Harunce aliqua causa	156	Honera	18
G Allus gallice	.30.	Hastubalis pronuntiatio.	47	Honos etiam malus	.118.
Gallicas, uerbum nouum.	.131.	Hasta	103	Honor senectae habitus	23
Gallus Asinius.	164	Haste Martiae motae in templo	47	Honos maior, etati maiori haben-	
Gallus superbus	.88.	Hebdomada	39	dus.	ibid.
Ganea	.84.	Hocdus ex Ambracia.	79	Honustum.	18
Fuligo argutiarum & uerborum	.2.	Hegebias	85.	Hortensii cultus	4
Gaudium ingens mortis causa	.41.	Hellarici etas.	.153.	Hortensii manus gesticulose	4
Gauli.	103	Heluari	.18.	Hortensius Dionysia ac gesticulatrix di-	
Gestuose manus	4	Helleborispecies	173	cebatur	5
Genethliaci qui.	140	Helius Melissus.	181	Hortensii dictum	ibi
Genitui & datui quartae declinatio-	-	Helius Tubero	.14.	Hortor	150
nis.	51	Hemolios	.185.	Hospites	.59.
Genitiuus quintae declinationis	90	Heracliti dictum	201	Hostia succidanea, praedanea	47
Geometria triplex.	136.	Hercules	.99.	Hostiae bidentes	158
Gesa	103	Herculis mensura.	1	Hostilius Mancinus.	50
Gesoretae uel Gesoretae	ibi.	Hermaphroditi.	86	Humanitas	.128.
Gignenditempus	41	Hermundulus	.157.	Humanae literae	ibid.
Giluum uinum	.137.	Herodotus fabulator	36	Humanior.	ibid.
Gladiorum nomina.	103	Herodoti etas.	153	Humani corporis mos adolescendi.	39
Glans Iberica	79	Herodotus de leonibus	124	Hyades	.125.
Glaucus. Glaucopis	31	Hersilia	.152.	I Accre	19
Gluci & Diomedis arma	27.	Hesiodus	.30.	lactare	ib.
Globus	.27.	Hexametri uersus	185	Iaculorum uocabula	103
Glossaria mortuaria	132	Hiatus uocalium.	82	Iapyx uentus	26
Gracchi oratio	.108.	Hierocles Stoicus uir sanctus & gra-	185	Ictus fortuitus	195
Gracchi parsimonia	.150.	nis.	.86.	Idaeus praeco Troianorum	134
Gratia	118	Higinus Maronis interpres.	.14.	Ignis urinam lacesat	187
Gratiosus	89	Hippagines	.103.	Ignarus	90
Gracilis stylus.	78	Hipparchus	176	Illatabile.	13
Grandem pecuniam demereri	7	Hippocrates	ibidem	Illatenus.	.164.
Gracilentum.	50	Hircosus.	114	Illaudatus quis.	19
Graphice ac scite	115	Histiens	170	Imbellia	55
Grassator	.106.	Historias scribere arduum est.	.51.	Imparilitas	.139.
Grauitatis officium	67	Historia.	61	Impeccabilis	.175.
Grauiter simul & comiter.	18	Historia Metij Suffetij	196	Impendio loquacior, & promptior	.2.
Graeci quomodo naues subant	166	Homerus quid de Vlyse sentiat	.11.	Imperceptiora	139
Graeca quomodo uertenda	.87.	Homeri patria	.40.	Impete pro impetu	.188.
Gryphos.	.2.	Homerus.	39	Impolitia.	50
Grues Mellicae	79	Homeri Hesiodiq; etas.	39	Improspere	.87.
Gubernium	159	Homo aure surda ac iacenti	.6.	In prepositio	24
Gurdus	ibid.	Homo non bonae rei	140	Inamabilis	.20.
Gustus ac tactus	186.	Homo quomodo in utero formetur	39	Inaurita.	175
Guttum	.169.	Homo morbo affectus aut senio.	.194.	Inanes glorias flare.	.2.
Graeci Historici	.85	Homo leana.	159	Inora	.175.
H .Litera	.18.	Homines in pueritia canescere in Alba -		Inauditumcula	62
Habeo dicere.	.137.	nia.	85	Incentiones.	.50.
Habet, uerbum.	.4.	Homines uoce effascinant.	ibid.	Incipio	.52.

Inchoare.	.18. Insolens uerbum atq; inauditum.	8 Iusurandum per Iouem lapideum.	14
Incontinentia	175 Insubidus	.190. Ius dicere	71
Incontinens, uel intemperans.	186 Insubide	2 Ius uocationis.	.127.
Incoibilis	54 Insuper habere	15 Ius prehensionis	127
Inclinamenta.	49 Instare.	15 Ius proferendi pomerij	127
Inclytus	.24. Institutum Pythagoricum	4. Ius trium liberorum	43.
Incitabulum	.146. Intempestiue atq; insolite.	2 Ius sponsaliorum	46
Incredulæ	85 Interstitio.	201 Iustitia quid sit	63
Incuriose & abiecte positum	19 Instrumenta musica cur in castris.	.8. Iustitiæ imago	142
Incuria.	50 Interibi.	37 Iusurandum militum Romanorum	157
Inculpatissima uita.	140 Intentio	.137. Iustitium	103
Inculpatus	19 Intercise.	106 Iuuenta	104
Incruenta uictoria.	55 Interrogandi casus	.135. Iumentum.	196
Indesjes	.82. Intercutia uitia.	125 κόλασις	68
Indipisci animo ac recensere	165 Intercutibus adiectiuum	65 κῦβους.	13
Indoctius rudiusq;	.116. Interpretor	.150. κῦραμορ.	49
Induciæ qua ratione dictæ	.16. Internecinum morbi genus	66 I Abandria.	159
Industria	13 Instabilis	175 L aberij arrogantia.	.173.
Induxit, sefellit.	134 Intolerantia	121 Laberij dictum	43.
Industria celeritas	96 Intra modum.	120 Laberij poetæ uersus	99.
Indigentia ex copia.	86 Intra oceanum.	120 Labeonis commentaria	.9.
Indigetem imortalem uocat Anchises Ae	Intra calendas.	121 Laboriosus.	89
neam.	24 Intra montes.	.195. Lacedæmonij uicti	176
Indignabundus	.190. Inualentia	.14. Lacedæmoniorum mos	112
In ærariis relatus	53 Inueterare	17 Lacedæmones cum tibijs in aciem	.8.
Inferiæ.	189 Inuitare quenquam ut sedeat.	.89. Lacerna	131
Infelix	.24. Inuidiosus	32 Lac plurali numero caret	.189.
Inferæ aues.	66 Inuolucris	92 Lachrymæ	18
Infestus unde.	89 Inuolucra	152 Lacerum membrum	46
Infra classem	78 Iouis filij prudentissimi	.17. Lacus Auernus	.110.
Infortunitas	63 Irasci philosophum turpe	ibi. Lactis uis	113
Inflammanter.	94 Ira signa	ibid. Lælius Varronis præceptor	159
Ingeniosus.	49 Ira quid	169 λαγωὸρ	.11.
Ingenui.	62 Ire curriculo	.14. λάλας	ibidē
Ingenij elegantia	106 Irroborare	.159. Leæne partus	.124.
Ingenij cultum capere.	.1. Isagoge	50 Letabundus.	110
Ingenium ingurgitare.	146 Ischiadici.	.85. Lais meretrix	7
Inhumanus	24 Isigonus	95 Lana pro pilo	113
Inimicitie an in singulari	.189. Istrus fluuius.	105 Lancea	103
In im aduerbia.	121 Italia unde.	.66. Lancea non latinum sed Hispanicum uer	.155.
Inijce	.52. Itare	105. bum est.	.10.
Iniuriam succensere alicui.	161 Italia armentosissima	ibid. Lapsare	150
Iniuria factum itur.	97 ἰταλοί	141 Largior.	189
Iniuria	.89. Iudex pecunia uictus, capite punitur	189 Laudari frigide turpius quam	187
Iniuriæ poena.	194 Iudicis officium	ibi. uituperari	19
Inlatebrare	165 Iudicia priuata.	18 Laudare est nominare	30
Inquies & labor uigiliarum.	190 Iudicij quoddã gen ^o diuiniatio dicitur	190 Lauor	116
Inquinamentum	.20. Iulianus Hispanus rhetor	188 Lebadia oppidum.	115
Insanus.	24 Iulius Paulus	195 Lecti sotherici	108
Insceda	183 Iumentum-	.122. Legati Mileti	29
Insecciones.	183 Iunior paruo.	.1. Leges sumptuariæ	22
Insignite loqui	.69. Iupiter Olympius	14. Lex Solonis	194
Insignitas iniurias	.94. Iupiter lapideus	59 Leges duodecim tabularum	119
Insignita labe corporis.	.9. Iupiter unde dicatur	.140. Legitimi	80
Inscriptiones seu tituli librorum.	201 Iurisperiti	80 Lembus	105
Infilio.	52 Iusurandum.		

Legio cum militibus	.157.	Lictor.	.155.	Macedo philosophus	125.
Leonides	37.	Licum	ibidem.	Macherae.	103
Leontes Ariolus.	36	Lignantur.	.165.	Magistratus maiores	127
Leo & Androdus seruus	59	Lignum alumine illitum non ardere	145	Magniloquentia	37.
Leo hospes hois, homo medicus leonis.	59	Linea quid.	.15	Matores	127
Lepida in conuiuio querenda.	68.	Linguam recondendam Hesio.	11.	Maiores auspicia	ibidem
Lepide designateq;.	19	Lingua infrenis	ibi.	Maiores honor quondam	23.
Leporaria.	.25	Linguam exercitare	90.	Magnum uaticum	165
Lepus unde.	15.	Lingua qualis esse debeat	11	Malaxare	159
Lepores habentes b'na iecora	.165.	Linguaces	ib	Malitia.	.78.
Lepidus & Fuluius Flac. amici facti.	118	Lingula	.103.	Malitia summa miseria	178.
Laelius in Erotopægnijs.	.29.	Lingula latina magis inops quam	Gre-	Mammofus	40.
Læstrigonas	152	ca.	.30.	Mancipia sub corona uendebantur	175
Lætitia quid	32.	Lyntres	.103.	Mancipium morbosum uitiosumue	.45.
Leuitas	.77.	Literæ ad Pyrrhum	37.	Mancioli	188
Leuis	ibidem	Literarum ordo	195.	Mandata an semper sint faciendâ.	.10.
Leuare tempus	184.	Liticines	197	Manliana imperia aspera	10 90.
Leuatiore ac leuiores gelu duratur	169	Literator	158	Manlij Torquati historia	46
Leucas oppidum.	10	Litem contestari	57	Manulia meretrix	50
Lectus in iudices.	.140.	Litiuus quid	.56.	Manuatus	159.
Lex.	19	Litiuus auguralis	ib.	Manum conferere	.200.
Leges Sempronie	.94 195	Locutulci	.11.	Manubie & præda	133
Lex Aterina	105	Locuples	95.	M. Manlius	176.
Lex Lycurgi.	25	Locus Tullij pensitatus	4.	M. Cicero de iure ciuili	.14.
Lex Syllæ	30.	Longæuus	23	M. Cice. contemporanei	101.
Lex Licinia	148	Longæ.	.103.	M. Cæsaris contemporanei	193
Lex Popilia	9	Loquacitas inanis culpatur	.11.	Marathonia pugna	176
Lex Papia.	ibid.	Loquacitas stulta.	ibid.	Mareplacidæ	103.
Lex Aemilia	.30.	Loquentia.	ibidem.	Mare Bosphoricum congelatur.	.169.
Lex Fannia	195.	Loqui ad populum	.118.	Mariti officium ergauxorem	.12.
Lex Antia	30	Lorarij	95	Marspiter	58
Lex Iulia	30.	Lorea quid	102	M. Ca. quid de uita humana sentiat	106.
Lex centumuiralium causarum.	.161.	Loricatus surculus	170	Marsius filius Circes	161.
Lex Acbutia	ibidem	Logistoricus	53.	Marsi populi uirulenti	ibid.
Lex Atinia	168.	Lucetius	58.	Masilia	.98.
Lex Talionis	195	L. Liuius poeta	177	Materfamilias	181.
Lex Stolonis	ibi.	Lucij Neratij petulantia	195.	Matrimus	9.
Lex Voconia	.78. .168.	Lucilius de ostreis, echinis, muribus	199.	Matrona	ibi.
Lex Portia.	.94.	Lucilius de lege Fannia	129	Mature.	.96.
Lex Aufeia	.108.	Lucius Scipio Asiaticus.	81	Maturare	ibid.
Lex decemuiralis.	.195.	L. Papyrius	.45.	Maturitas.	ibi.
Liberos alendos esse proprio lacte.	113	Lucius Sicinius Denta.	22.	Maturi fructus	ibi.
Liberi pro uno filio	22.	L. Torquatus	.5.	Mathematici	7
Liberalis	.167.	Ludibunda.	.110.	Maurus maurice	30.
Liberi patris artifices qui.	197	Lutescere.	.134.	Mausolus	99
Libertini adoptari possunt	.62.	Luteus color.	.31.	Mausoli potio	100.
Libs uentus	.26.	Lusciosus	46	Mausoli sepulchrum	ib.
Libra, & scilicet	80	Lux orationis	94.	Mausolus tragœdia	ibi.
Librilis	.196.	Luxuria in cenis	148.	Menæder quot tragœdias scripserit	167
Libri Sibyllini	15	Luctari cum ærumnarū uarietate.	27	Menander	27
Liburni quomodo naues suebant	166.	Luxuries luxurij.	91	Mecastor.	107.
Libros ad legendum quis primum dedit.	.70.	Luna adolescente & deficiente quæ crescant, & quæ tabescant.	Mei		.199.
Librorum numerus à Ptolomæis conquistus.	70.	Lysie orationes à Platonis quomodo differant.	199	Medius stylus	78
Licinij Imbrex.	152	M acedonia Emathia	19	Mediocris.	78
			.144	Megareses Athenas intrare non audebant.	.67

Mellaria	25	Morbosus.	.45	Necessarij	ibidē.
Memordi	76	Morbus & uitium	.45	Negotia umbratica.	34.
Memnon nocticolor appellatus	188	Morbus cholicus	116	Nefasti dies	48.
Μελασώμεγ.	.25	Morbus fonticus.	.195.	.157. Neptuni filij	152
Melissus Helius	.181.	Moriens quando moreretur	68	Neptuni nomina	32.
Mendacium dicere.	109	Mors uolenta.	.122.	Neque id quoque.	.166.
Mendacium à se diluere.	119	Mortem alicuius inhiare	28	Nequam	77.
Mendacimonium.	158	Mortalis.	136	Nequitia	ibi.
Menedemus Rhodius	123	Mortuaria glossaria.	81	Nequiter	155
Menippæ, seu Cynicæ Varronis saty -		Mortui præ gaudio.	.41.	Nerienes	132.
Menippus philosophus. 24 (ræ. 157		Mos antiquus senatorum	15	Nerij	ibi.
Mens uiri prudentis	135	Mos Apollinaris Sulpitij	.129.	Nerio Martis uis	ibidem
Mensæ secundæ & bellaria	126	Mos antiquus.	141	Nero fortis.	ibi.
Mensis octauus.	43	Mulcedo.	190	Neruiæ.	86.
Mentiri	109	Mulier ueneficij rea.	118.	Neruularia comœdia.	36.
Mensancula.	103	Mulieres abstemie	.102	Neruus	.96. 197.
Metellus de uxore ducenda.	5	Mulieres steriles	46	Nescis quid uesper serus uehat.	125
Metellus aduersus Manlium	67	Mulieribus non licuit iurare per Hercu -		Nescius	90.
Metæ trianguli	13	lem.	.107.	Nestor triseclisenex	188
Metius Suffetius	197	Mulierosus	.48.	Neuuli in mammis	113
Metus	89	Multam dicere Multam facere	105	Nicias	38
Mihi est nomen Iulium	154	Multicoria	.111.	Nidum migravit.	33
Milesiarum uirginum suspendium	149	Multiformia	ibidē.	Nigidiana commentationes eur in uul -	
Militaris musicæ disciplina.	8.	Multiiuga.	ibid.	gus non exeant.	193.
Miles infrequens	157	Multijuga ac sinuosa questio	141.	Nigror	31
Militibus uenâ solui per ignominiam	95	Multigrumis.	188	Nilus fluuius	95
Militaria uocabula frons, subsidia, cune -		Mundus muliebris	44.	Niobes filij.	199.
us, orbis, globus, forfices, serra, ale,		Muneror pro munero.	184	Nitescit	69.
turres.	69	Municeps	.162.	Niualis aqua potui pessima.	187.
Mille millia	12	Municipium	ibidem	Noctescere.	184.
Mille hominum occiditur.	ibid.	Muralis corona	.55.	Noctes Atticæ	101
Milonis interitus.	151	Muræna Tartesia.	.79.	Nocticolorem	188
Mimi sententiæ lepidiores.	173	Murices	.65.	Nola iugo.	.81.
Minoa	152	Murina	102	Nolo	77.
Miscellæ et confusaneæ doctrina.	201	Mus philosophus:	.24.	Nomina in osus .48.	.89.
Miracula uaria	85	Musonij sapiens dictum.	81	Nomina in bundus.	.110.
Misereri uestrum.	199	Mutitare.	29	Nomina non sunt positina, sed natura -	
Mithridatis antidotus & mors	174	Muti magistri	140	lia.	.95.
Mithridatem duarum & uiginti gentium		Mutus loquebatur	56	Non peccare, & quare	119.
linguas percalluisse.	ibi.	Myops	46	Nona.	42
Mœchimonium	158	Myoparones.	103.	Nostri poenitet	.199.
Mœnia	189	N æuius in tragœdia Hestona	103	Nostri misertus	ibi.
Modice	121	Næuij epigramma.	15.	Notationes temporum	175
Modus mutandi sententias	87	Næuius incarceratus scripsit comœ.	36	Notæ uocum.	124
Modificor	.1.	Nanus.	193.	Notus uentus	26
Modulandus	1.	Nasamones.	161.	Notitios cum ueteribus pensitare.	.7.
Modus & spatium plantæ Herculis	ib.	Nata res	127	Notitium, nouum.	65
Modificatio uerborum.	94	Natura	122	Notissimus	.101.
Mos ingrediendi prælium ad tibicinum		Natura an morbos fecerit.	.63.	Notissime	ibid.
modulos à quibus.	9	Naualis corona.	55.	Nubes atra sumat	.171.
Modus medendi morsui serpentum.	77	Nauium genera.	103	Nuces Thasiæ.	79.
Modus A. Gellij inter studendum.	201	Nausicaa	87	Nuctutia.	103
Mole trusatiles.	36.	Neapolis	91	Nudiusquartus	.80.
Mons ex sale mero magnus	27	Ne particula.	132	Nugalia.	
Mons Auentinus.	127	Necessitas.	123	Nullum sine contrario contrarium	63
Monomeri.	85	Necessitudo	ibidem.	Numerus coniuuarum	115.

Numeri septenarij uis.	38.	Oscitatio in partu letalis.	43.	Peccatus peccatu.	130	Philosophi solo uerbo	174
Numina laua.	58.	Oscus ofce.	30.	Peccatum purgari	100	Philosophi ad fores diuinitu	67
Nummosus.	48.	Ostrea Tarentia.	79.	Peccatum sine tui iactura	130	Philosophus re & nou nomi -	
Nuperrime.	65.	Oualis corona.	55.	Peccata tribus de causis puni -		ne exprobratur	132
ὄνειδος.	68.	Ouatio.	ibi.	untur.	68	Philosophus cur timet	186
O B.	51.	Ouis masculini generis.	105.	Pectunculus Chius	79.	Phædon Elidensis	24
Obba.	159.	Oxie.	105.	Peculatus.	81	Phoeniceus color	31.
Obesus.	188.	P Abulatur.	165.	Pecunia exacta.	161	Phocion philosophus.	7
Obijces.	52.	Pacificatio.	72.	Pecunia mutuatica.	196	Phrygia attagena	79
Oblitera gens.	188.	Pacificator.	141.	Pecunia data quibus modis		Pictatium.	159
Obnoxius.	79.	Pacuiij epigramma.	15.	probetur	140	Pigitum	131
Obserrat e curiosq;	24.	Pacuiuanum carmen.	140.	Pecunie predatitia	52	Pigmei.	85
Obsidionalis corona.	55.	Pacuiuis.	122.	Pecuniarcus	44	Pignus.	145 161
Obuia in equo uehes uenit.	18.	Pactitia pugna.	16.	Pedaria sententia	ibi.	Pignoriscapio	77
Oceanus lune comes.	157.	Phalarica.	103.	Pedarij senatores	43	Pigneror pro ro	184
Otiosus a metu.	32.	Phaseli.	103.	Pelamis Chalcedonia.	79	Pileati serui uendebantur	75
Ocecurri.	77.	Phatasia nosunt uoluntatis.	186	Pellex, quasi πώλλαξ	46	Pilum	103
Oculi ludibundi.	36.	Pharmacopola.	11.	Pensitatores uerborum subti -		Piscina	25
Oculorum doloribus mos me -		Phauorinus memoriarum uete -		lissimi.	164	Pisistratus	70 175.
dendi.	170.	rum exequentiissimus.	97.	Pensiculate scripta	3.	Planipes, saltus	8
Odium Atheniensium.	67.	Palatum habere.	148.	Penetrabilis querimonia	93	Planum	15
Offendere.	84.	Palmae natura.	36.	Peposci	76	Plato.	43 176
Officia filiorum in parentes.	20	Palma Aegyptia.	29.	Pepugi	ibi.	Platonis orationes & Lysia	19
Officiorum gradus.	58.	Paludamentum.	68.	Peranna	159.	Platonis & Xenophontis amu	
Officioru obseruatio inter pa -		Pancratiasse.	135.	Perdolitum est	90	latio.	142
tres & filios.	18.	Panis furfureus.	107.	Peregrinus philosophus	119	Plautia rogatio.	123.
Officia iudicis dubia.	141.	Papyrius Prætextatus.	15.	Perdices bina corda haben -		Plautius poeta.	36.
Officium senatus habedi.	144.	Paradisus.	25.	tes.	163	Plautus in carceribus comoe -	
Officiosus.	49.	Parca que & unde.	42.	Perpensatio	17	dias scripsit	36.
Officia.	137	Parcere uitam.	16.	Periclis responsum.	3.	Plauti locus in Asinaria	16
Oleagina corona.	55.	Parcus unde.	44.	Periculum	118.	Plauti epigramma.	ibi.
Oleum cur sepe cogelascit.	169.	Parentibus esse parendum.	20.	Perfuit familiaris	24	Plautus poeta	36. 177.
Olympicum stadium.	1.	Pariendi tempus.	42.	Per incertum stolidior anua -		Plautinissimus	35
Olympias-Alex. mater.	70 123	Parones.	103.	nior quid	180	Plauti laus.	80
Onesicritus.	85.	Parfimoniam ueterum.	29.	Perpetuum	24	Plebs.	100
Onychino tegmine.	188.	Participo uitij.	2.	Persa, & Perses	72	Plebiscitum	100. 154
Opera in foro.	140.	Partim hominum.	98.	Persa Plauti comœdia.	63	Pleiades	38
Opica uerba.	.111	Partus quinq; puerorum	93.	Perseus	24	Plinij laus	85
Opicus a.um.	26	Partus urfi.	170.	Persona unde	56	Plotium comœdia.	27
Oppido quam peritus.	76.	Paruitas.	79.	Pertentare	87	Plostrum	196
Opulescere.	184.	Passis uelis & manibus.	151.	Pestilentia.	188	Plurali numero carentia.	189
Orbis.	95.	Passiu pro actiuus.	184.	Petorritum	155	Pluria.	63
Oratione in pectore, no in ore		Passum.	102.	Philippides poeta	41	Plutarchus philosophus	16
nasci.	10.	Passum a pando.	151.	Philippus Macedo	32	Poetae melici	26.
Oratio C. Gracchii in Pöpil.	109	Patauium.	151.	Philippi epla ad Arist.	84	Poetae Graeci	175
Orchius thesaurus.	15.	Patrimus ma.	9.	Philistion	172	Poetarum sapientissimus	54
Ordo rogandi sententias.	49.	Pater Saturnus, Ianus.	58.	Philolaus Pythagoricus	43	Poetica ia nullius honoris	106
Ordo literarum.	93	Pater, patronus.	59.	Philosophia gustanda, non in -		Pœna falsi testimonij	197.
Orestis corpus.	39.	Patrocinium.	ibi.	gurgitanda	60	Pœna indeprecabilis	10
Orioles.	103.	Patritij Megalenses.	179.	Philosophandum est paucis	60	Pœna & multa.	74
Ornatu in datiuo.	51.	Paupertinus.	144.	Philosophus	53	Pœnitenda	17
Ornithones.	25.	Pauus e Samo.	79.	Philosophus solo habitu	84	Pœnitere	164.
Oropi uastatio.	79.	Pauimentum.	68.	Philosophus se iactans, repre -		Poli histrionis historia	75
Orthium carmen.	164.	πῶδον.	192.	henditur.	2.	Poculenta	172
Oscedo.	53.	πῶδον.	69.	Philosophu irasci turpe e	17	Polycrata	41
Oscitatio.	53.	πῶδον.	68.	Philosophi Roma pulsi	149	Polyhistor Appion	59

Polystephanus.	85.	Primam cutem ac sententiarum	Caput sine lingua pedasen. 43	Pugiones.	109.
Polyphontes rex.	75.	speciem eruere.	180.	Cum lance & licio euanes. 161.	Pugna Caesaris in Pharsalica
Pomœrium.	127.	Prior pueritia.	100.	Dimidium plus toto.	179.
Pompilius.	24.	Priuilgium.	100.	Diomedis & Glauci permuta-	Pulueret.
Pontius Samnites.	16.	Priua.	100.	tio.	27.
Pontones.	103.	Pro aestimato captu solertia.	7.	Equus Seianus.	38.
Popina nulla.	150.	Probus probi.	30.	Haud cuius contingit Corin-	Pumiliones.
Populus.	100.	Problematum Arist. libri.	187.	thum petere.	7.
Populabundus.	110.	Pro preposito.	24. 106	Hoc noueram antequam Theo-	Puniēdi causas duas Plato. 69.
Porca præcidanea.	47.	Procinctæ classes.	8.	gnis nasceretur.	5.
Porca Cereri sacra.	47.	Prodromi.	27.	Homo non bonæ rei.	140.
Portij Licinij uersus.	190.	Profata.	159.	Illotis pedibus.	7. 168.
Porcetra.	181.	Profanum.	24.	In lente unguentum.	136.
Positus, id est positio.	52.	Profestum.	24.	In puluere, incruentaq; uictio-	Putum.
Posthuma proles.	25.	Proficere.	24.	ria obuenit.	55.
Posthumiana imperia.	10.	Proficisci.	24.	Inter os & offum.	128.
Post deinde.	73.	Profligare.	24.	Introite, nã & hic dii sunt. 201	Pseudo.
Postliminium iustum.	81.	Proferre.	24.	Iouem lapidem iurare.	14.
Post principia.	163.	Profugere.	24.	Loquere uerbis presentibus. 8.	Pygmei. 85.
Postremissimus.	150.	Prognostici non sunt consulen-	di.	Malum consilium cōsultori pes	Pyramides.
Postuerta.	163.	di.	140.	simum.	47.
Poto.	30.	Proicere.	52.	Mala ad se attrahens, ut cecias	Pythagoras.
Potus an defluat in pulmo.	172.	Proletarius.	161.	nubes.	27.
Potus sum, præteritū à potō.	30.	Proloquium.	159.	Malui compilari q̄ uenire. 48.	Pythagorica disciplina.
Prandeo.	30.	Prolubium.	164.	Musica abscondita nulli. rei. 157	Pythagorici pecunias in medi
Prandium caninum.	137.	Promeraco.	12.	Muti magistri.	140.
Prandium abstemium.	ibi.	Promercalia.	45.	Nihil cum fidibus graculo, ni-	phēta q̄.
Praxiteles.	128.	Pronuntiatio.	159.	hil cum amaricino sui. 202.	φδίασις.
Præ modum.	76.	Properare & festinare.	162.	Non emo tanti pœnitere.	7.
Præcise dictum.	42.	Properatim.	121.	Oportet cōmodare amicis, sed	usq; ad aras.
Præcidanea hostiæ.	47.	Propere.	96.	Præmansum in os inferere. 45.	Quadrans.
Præcox præcociis.	76.	Proprium.	65.	Quod in pomis est, itidē aiunt	Quadrige in plurali.
Præfica.	81.	Proprie ac signate locuti sunt	ueteres.	esse in ingenijs.	122.
Prædatitia pecunia.	52.	Propitium.	65.	Sæpe etiam est olitor ualde op-	Quartum consul.
Præda.	134.	Propudiosa.	21.	portuna locutus.	19.
Prædes, & manubiæ.	81.	Propugnari oppidum.	83.	Rudius ac planius.	116.
Præfectus.	144.	Propulsare caloris incōmoda.	1.	Succisua opera.	183.
Præiudicium.	17.	Prosa.	163.	Vir fugiēs & denuo pug.	176.
Prærandiæ finitiones.	130.	Prosumiæ.	103.	Viua uox.	140.
Præmature.	69.	Protagoras insyncerus philoso-	phus.	Viue moribus præteritis.	8.
Præmorsisse.	77.	phus.	54.	Proxime uiam.	151.
Prænestini populi.	162.	Protagoræ et Euathli pact.	57.	Prudens.	109.
Prænestini cur ex colonia i mu-	162.	Proteus.	119.	Prudentis consilium.	119.
nicipium relati sunt.	106.	Protogenes.	155.	Prudentia indiserta magis eli-	Quædam constitutiones super
Prænestini recessus.	66.	Prouidentia.	65.	genda q̄ stulta loquacitas. 11	officio iudicis.
Præpetes loci.	65.	Prouidentia secundum Chrysi-	pum.	P. Nigidij contemporanei. 193.	Quæ legenda in conuiuio. 126.
Præpetes aues.	85.	Prouolui & effundi in irã.	17.	Pudicitia Gracchi.	150.
Præpetem portum.	65.	PROVERBIA.		Pudium.	ibi.
Præstabilis homo sapientiæ.	2.	Accio idem quod Titio.	42.	Pudor sanguinē diffundit. 188.	Quercera.
Præsentaneum uenenum.	65.	Albalinea.	106.	Puerorū impubiū uictus.	53.
Præter propter.	19.	Aurum Tolosanum.	38.	Puerperium.	113.
Præter naturam.	122.	Argentanganam patitur.	108.	Pueri quo pacto i utero matris	consistant.
Præter fatum.	15.	Asinus ad lyram.	42.	Pueritia.	104.
Prætextatus Papyrius.	126.	Bibere helleborum.	173.	Puerperij numerus.	93.
Præhensionem habere.	178.				
Prima fax.					

Quicquid est nomen tibi. 44.	Rogatio	.101.	Satis eloquentiæ, sapientiæ pa-	Sensus quinq; 75	186
Quin particula. 172.	Rogare sententias.	49	rum.	.11. Sensus legum Solonis	22
Quinam magis idoneus 18	Romuli sobrietas	116	Sauium. Saviare	192	41 Sensus quorundam defectus
Quinquatrus 26	Romanorum institutum dum		Suauitatio.	179	in animalibus 75
Quinq; sensus 75.	pugnas incunt	8.	Sauromatæ	.85.	Sententiæ ex Mîmo dignæ 175
Quoad uiuet 82.	Romanorum laus in cõstituen-		Scari Cilices	79	Sentes 195
Quoad morietur ibidẽ.	dis religionibus	52	Scaphæ	105	Septentrio 26
Quot dentes in infante gignan	Romanorum mos in prænomi-		Scæuola	.106.	Septentrionarius uentus. ibid
tur. 39	nibus indendis.	.84.	Scibones	105.	Septenarius numerus 38.
R Abula audaculus 147	Romanorũ ritus in certamiẽ.	8	Scimpodium Græciense	191	Sepulchrum 18
Radere barbam quan-	Rom. præmijs atq; inuitamen-		Scipio Tib. Grac. filiã dedit.	118	Sequestro aduerbium 201
do. 36	tis usi ad proleẽ pcreand. 23		Scipio Africanus 52 81	71.	Sequor. Secta 185.
Rapacitas nonnullorum Ro-	Rom. præferebant patres mul-		Scipionis Africani superioris		Sequester 201.
manorum. 150	torum liberorum ibidem.		continentia	.67.	Serra 96.
Rarenter & nõ rare 30	Ro. diẽ à media nocte usq; ad		Scipionis & Gracchi reditio		Sermones conuiuij qui 126
Raro ibid	mediã proximã cõputabãt. 55		in gratiam	118	Serpens cuius corium longum
Rasitare 36.	Rubidus color	31	Scipionis Africani mater ste-		pedes centũ & uiginti 64
Rataria. 105.	Rubi	192.	rilis	70.	Sertorij astutia 152.
Rectos cupressos 105	Rufus color, & ruber	.30.	Scorpius	105.	Sertorii militum fidelitas. ibi
Recentatur .155.	Rumigestri	105.	Scythæ antropophagi	58.	Sertorius 36.
Receptitius seruus .168.	Rustice loqui	124.	Scriptum facere	67	Seruus receptitius 168
Reciproca argumenta .57.	Rustici cuiusdã i prudentia. 192		Scriptu sese abdicare	67.	Seruus pileatus .75.
Redhibitio in seruis 46	Rutilus color	.31.	Scrisperim & uenerim	179	Seston, Posidonium 144
Redhibere ibidẽ	Rotundi numeri. .177.		Scholicus	44	Sicinnista. ibidẽ.
Reditiones in gratiam 118	S abinus medicus. .42.		Scrophæ & porcetra	181.	Sicinnium 197.
Refrigerare. 157	Sacellum .68.		Scruta	41	Sicæ. .105.
Regiones cœli quatuor. 26	Sacerdos Vestalis. .98.		Scrutarius	ibidẽ	Sicinnius Dentatus 22
Regulus Attilius 65	Sacerdotissa ibid		Sculna	201.	Sigillaria 18
Reuise ad me 157	Sacerdotes fœminas antistitas	οικουόλη	Laconica	.170.	Sicilices 105
Rhetores expulsi 150	non antistites 151		Seciderat	77	Sirpus .117.
Rhetori quid concessum .5.	Sacrificor pro co. .184.		Secundæ res	72.	Significor pro o. 184.
Rhodanus fluuius. .95.	Sallust. de Sertorio. 31		Scrupulosa & anxia	.202.	Silentium 126
Rhodus ciuitas 155	.72. Sallustij locus 11. 55.	.91.	Securim non securem	150.	Silenta 188
Rhomphea 105	Sallustij defensio 51.		Sellularij questus	54.	Sillus liber maledicentissimus
Religiosa delubra. .48.	Sallust. Ioris cæsus .174.		Seleucus rex libros referendos		Timonis .45.
Religiosus unde 48.	Sallust. nouator uerborum 11		Athenas curauit. 70		Syllogismus Epicuri 21.
Religione solui. 81.	Sallustij locus corruptus 199.		Seliceo .188.		Syllogismus.
Religio Saltem. 121			Selibra & libra 81		Symbola Tauri quæ 68
Remunculi 105.	Saltuatum ibidẽ.		Sempronij Gracchi & Scipio		Symposiacæ questiuuncule. 68
Remittere animum 178	Samnites ad Fabritium qd di-		nis Africani amicitia 81.		Siticines 197.
Renidens 120	xerint .10		Sempronius Asellio .22.		Siliqua .98.
Repudium cum uxore quis pri	Sanates 161		Semiphalarica 105.		Simulamentum 152.
mus fecerit .46.	Sanctitas. 166.		Senatusconsultum .144.		Sinuosa questio 141.
Res inopinata 50.	Sanctimonia 166		Senatus 182		Socrates patientiam quo pa-
Res geste .61	Sanctitudo ibidẽ		Senatusconsultum quibus in lo-		cto exercuit 17
Rescire 126	Sandalarium 180		cis iure fieri potuerit 144		Socratis patientia 12 .17.
Restare. 127.	Sanguen 57.		Senatus ordo 49		Soleæ 151.
Respositio Accij ad Pacuuiũ. 122	Sanguinis dimissio .96.		Senatores pedarij 45.		Sole occaso 165
Retæ. .111.	Sapiens cogi non potest. 116		Senatus in genitiuo .51.		Solonis tempora. .175.
Retanda flumina. ibid.	Sapiens an irasci debeat 16		Senatus per quos habebatur		Solonis leges 111.
Retinētis. pprietatis i uerb. 101	Sapientem non peccaturũ. 119		more maiorum 144		Solis aut lunæ defectus 32.
Retorridi 155	Sapientia filia usus et memo-		Senectus semp honorata. 25.		Soliferrea 105
Ridibunda 110	ria. 124		Seniores à minoribus domum		Solitauisse 71
Ridicularius 55.	Sarcinula 186.		ducebantur. 25		Solstitium & bruma 39
Robigus 47	Sarpedon. .155.		Senibus .LXIII. annus gra-		Solitarium 125.
Roboraria 25.	Satyra Varrõis inscriptio. 24.		uis 148.		Solæcisimus .26.

Solæcum	62.	Subsecundaria	202	Testamentum.	68.	Tuba.	56
Solidum	13	Subnades	161.	Testamētū per æs et librā.	154	Tullii locus in Verrem	120.
Sonus uiridior uegetiorq;	18.	Subreptum	168	Testor	150.	Tullii locus	ibid.
Somnus nimius in pueris.	53	Subsolanus	26.	Theſſalia Hæmonia.	144.	Tul. quo die & tpe natus.	154
Somniculosus	89	Sucule stelle	125	Theorematicum	10.	Tullius quot annos natus cum	
Sophocles senior Euripide.	176	Succidancæ hostiæ	47.	Theognis	3.	primam causam egit. ibidē.	
Sors propoſita gladiatori.	73	Succidiæ humanæ	134	Theodectes	100	Tullius & Demosthenes	154
Soterici lecti	115.	Succenturiare	148	Theopompus	ibidē.	Tunicarum usus quis	78.
Spadix color	38	31. Succesſum fortunæ, experien-		Theophrastus	3.	Turpius frigide laudari quàm	
Sp.ri. Sp.æ		105. tiam laus ſequitur	13	Theophrastus Leſbius	123	grauiter uituperari.	187
Spartum		166 Suffercatus als ſuffractus	51	Therſites	11.	Turres	96.
Spectationes		58. Suffragium	154	Theſaurus	22.	Turrim uel em	130.
Speculum ut imago		165. Superſe	14.	Thracia Sithon	144.	Turris lignea illita alumie.	145
Sperondi		77 Super rē quampiã tractare.	15	Thucydidiſ atas	153	Thuſcus thuſce.	30.
Species ab aſpectu		136 Surgens quando ſurgeret	68.	Thracis cuiuſdam fabula	192	Tyrus Sarra.	144.
Speuſippilibros Ariſt. emit.	43	Susq; deq; ſero	159.	Tib. Sæpronius Gracchus	81	Tyro M. Tullij libertus	71.
Spicea corona.		66. Susq; deq; habeo	ibidē.	Tibiæ ad iſciadicos	50.	V Acãter accumulauit et	
Sponſus & ſponſa	46	Sycophantiæ	140	Tibicen	ibid.	inaniter.	171.
Sponſalia	ibi.	Syrenes ſcopuli	159.	Tibia canere deſitum	151.	Vades	161. (75.)
Squalere	20	συνάχλω	108.	Tibijs uſi ſunt Lacedæmonij in		Vaſra et fallacioſa argumenta	
Squalentem	ibidē	συνείδω	96.	prelio	8	Vagire	163.
Stadium Olympicum	1	T Abulæ qbus tēporibus		Timarch' accuſatur ab Aefchi		Valeri in caſu uocatio	155.
Staminaria Laberij	159	poſitæ fuerint	194	ne.	179.	Valetudo	118
Stata forma	58	Tactus ac guſtus cum beluis		Timochares Ambraciensis	37.	Valere ab oculis	157
Statius nomen ſeruile	53	communes.	186.	Timō ſcriptor amarulētus	43	Valerii Aeditui uerſus	190.
Stellæ aurigantes	159.	Tacendi tempus	7	Timor ſanguinē cōtrahit	188	Valeri' Coruinus quo tpe.	88
Stellæ erroneſ ſue erraticæ	36. 138.	Taciturnitatis utilitas	108.	Timore uenter eſfluit	187.	Vallum dentium	11.
		Talentum Atticum	43.	Tingere helleboro ſagittas qua		Vanus, mendax, inſiduſ.	180.
		Talio	196	re.	173	M. Varro quo tempore	139.
Sternutatio	43.	Tangere	19.	L. Liuius	177.	Varronis uerba.	151
Stitiffes, non ſtetiffes.	23	Tarentum oppidum	122	T. Caſtritiuſ de Philippo	31	Varrōis præceptor Lælius	159
Stoici quidam	2.	Tardigemulo	188.	Tituli uarij operum.	201.	Vaſum	132
Stomachū hellebo. purgari	173	Tarquinius Superbus	23.	Toga	78	Vaticanuſ ager	163.
Stomach. abunduſ	169	Taurus philoſophuſ	16.	Tolerãtia Socra. cū uxore	12.	Ve particula	58. 157
Stolonis rogatio	195.	Tauri moſ.	183.	Tollere pro corrigere ibidem.		Vecors	ibid.
Stolidior	180.	Tegmine onychino	188	Toloſanum	38.	Veſtaculum	196
Strigilis	41.	Telorum nomina	103	Torquatus 5 90	176	Vegrande	58
Strigoſuſ equuſ	108.	Tēpeſtate maris cur quiſ pal-		Torquati pugna.	90	Vehiculum petorritum	155.
Stribiligo	62.	leſcit	185.	Traſtim	82	Vehemens	58 157.
Strictim & cur ſim trãſgredi	3	Temetum	102	Tragule	105.	Vehere	19
Stuppa	166.	Temere	109	Trãſgredi	104.	Veiouſ ſimulacrum	58
Stuppa cum lectica	93	Temperantia Socratiſ	17	Trãſgreſſuſ	ibi	Velia oppidum	98
Suada medulla	114	Tempeſtas	118.	Treſ & treis	15.	Velinuſ portuſ	ibid.
Suaui loquens iucunditaſ	ibid.	Templum	144.	Tria dicenđi genera	78	Velitare	67.
Suauitudo	123	Templum Pacis	62.	Tribuni	154.	Velitatum	121
Suauitaſ	ibidem.	Tēplum Dianæ Epheſiæ.	20	Tributa	ibid	Vena quid.	183
Suctonij Tranquilli ludicra hi	86	Tempuſ pariendi	41	Tribuni cur iuſ uocandi non		Venam ſolui militibuſ	95.
ſtoria.		Tempuſ coenãdi Atheniſ	169	haberent	126	Veneror	150.
Sub præpoſitio.	52	Tenuiter	4	Tribuſ	182.	Veneficiuſ mulieris indecuſ-	
Subſidium memoria	168.	Terentiuſ	177	Trinūmuſ comœdiæ gen'	168	ſum manſit.	118.
Subnixuſ animuſ	165.	Terentiuſ Scauruſ	110	Trinoctiuſ	35	Venenum	ibidem.
Subſidia	96.	Terræmotuſ	32	Triones	26	Ventidiuſ Baſſuſ	147.
Subargutuli	155.	Tertiuſ conſul.	183.	Triquetra	ibidē.	Ventorum nomina etiam græ-	
Subciſiuuſ tempuſ		Tertio conſul	ibidē.	Triticum an in plurali	189	ce.	26. 27.
Subijces	52	Teſſerula	104	Triumphaliſ corona	55	Vero aſ quid.	179.
Subluſtria uerba	154.	Teſtamentorum genera	154	Tubicineſ	197	Verba communia.	150.
Subnixuſ ſui conſcientia	52.						

Verba reciproca significatio- nis	89	Vestalī uirgo amata cur ap- pelletur	.9.	Vigor & cōstantia mētis.	173	Vox an sit corpus	60
Verba sublustria	134	Vestibulum	197	Viris per Castorem iurare nō licuit.	107	Vox unde constet	.60.
Verba in im., ut scripserim, cu- ius temporis.		Vestimentum	68	Viri illustres quo tempore flo- ruerunt	175	Vrbes & urbeis	130.
Verba pōt. i uirgīe capiēda	9	Vestitus indecorus	151	Virica	.98.	Vrforum partus informis.	170
Verba patiētia p agentib.	184	Vestri ac nostri	.198.	Virica	.98.	Vrtica piscis	50
Verba inciuiilia.	95.	Vesticeps	.61.	Visere ad Frontonem	30	Vsum in grammatica plus au- toritate ualere	120.
Verba humida & lapsantia	10	Vesperauerat	139	Vita beata	178	Vsurpata in delicijs	67
Verba in arrogatione	62	Veterator in literis	.34.	Vita humana ferro similis	106	Vsuaria	.45.
Verbum augurale.	66	Vetus	157	Vitium & flagitium.	12	Vsuscapio.	.77.
Verbū uehemens Archelai.	136	Vexare uerbum leue.	19	Vitiare & obtinere	127	Vtor	150
Verbum omne ambiguum	109	Viator	115	Vitium & morbus	45	Vulcatus Sedigitus de poetis	
Verba noua à Laberio	159.	Via Laurentina	93	Vituperones	188	comicis	153
Verborum uolumina	92.	Viaticum	165	Viuaria	25	Vulnus	89
Verbosus	49	Vibices	94	Vlysses sapienti facundia præ- ditus	11	Vulturū uentus	26.
Verbis antiquissimis non uten- dum.	107	Victus puerorum	53	Vlciſcendi ratio triplex	68	Vxor ducenda ne sit.	5.
Vereor	150	Victitare	174.	Vls.	122	Vxoris uitium aut ferendum, aut tollendum	12.
Vergiliæ	38	Vieta poma.	122	Vltra	ibi.	Vxorem in adulterio depre- hensam licebat occidere	102
Vergilij locus	105	Videndi ratio	60	Vmbri quāto incipiebant di- em.	35	Vxoria forma	58
Verg. locus ex Geo. 14.	.91. 181	Vinum edormi ant	67.	Vndarum motus uarius	33	Vxorie actiones	.46.
Verg. loc ^o in. I. Aeneid.	98. 87	Vinum exoticum	ibid.	Vndabundus.	33	Vap.	
Verg. locus in. VI. Aeneid.	99.	Vinum Rhodium, Lesbium ib.	157.	Vnctio	86	Veg.	125
Vergilij secundus Aeneidos ui- ginti aureis emptus.	.18.	Vinum tria genera	107	Vocabula positua nō esse	95	Vepos βόε.	
Vergilius parit uersus more ursino	.170.	Vinum eructum	107	Vocabula ancipitia	.118.	X Anthippe Socratis uxor.	12
Veritum, puditum	.150.	Vinum apud antiquos in con- uiujs quare	164.	Vocabilior sonus	.130.	Xeniades philosophus	.24.
Verruca eminēs locus.	77. 37	Vinum fomes ingenij	ibid.	Voculatio	135.	Xenophonis & Platonis emu- latio.	142.
Versus amatorij Platonis	192	Vinum non congelari.	.169.	Vocatiuus casus secundæ de- clinationis noim in us	143	Xerxes uictus à Themisto - cle.	176.
Veruta	.103	Vinum album, nigrum	157	Vocum turba.	92.		
Versus Ennij quibus describit uirum nobilem	115	Vinum nouum, uetus	ibid.	Voluptati aurium morigera - ri debet oratio	24.	Z Eno Stoicus.	.177.
Versuū efficiendorū ratio	183	Vinum nouum, uetus	ibid.	Voluptas Epicuri	86	Zephyrus uentus	26
Vesanus	58	Vinum interdictum mulieri - bus cur	102	Voluptas, dolor, duo mala ibi.	ibi.	Zodiacus	38.
Vescum	.158.	Vinosa	48	Voluptatem maximam Epicu- rus definiuit.	.20	Zone plene argenti	150
Vestalis prima à Numa rege capta.	9	Vir bonus	.109.	Voluptas medium	117		
		Virescere	184	Voluptates duæ	186	F I N I S.	
		Virgo Vestalis cur capta dili- gitur.	.9.				
		Virginis Vestalis capiendæ modus.	9.				

E R R A T A,

Folio. I. uersu penultimo, flagrantissimo pp. Fol. 2. uer. 36. μν τῆς. ibidem notentur accentus. Fo-
lio. 8. uersu. 27. ὁ πρῶτος. Fol. 31. uer. 42. ὁ γὰρ. Fol. 33. uer. 36. εὐθα. Fol. 85. uer. penulti.
lege Casini puerum. Fol. 101. uer. 47. ἀποθεωσῶν. Fol. 103. uer. 26. intererit. Fol. 112. uer. 47.
ἠλίσβατοι. Folio. 115. uer. 13. quæ sitis. Fo. 134. uer. 15. ἐκτορα. Fo. 145. uer. ultimo, reduxit co-
pias. Folio. 149. uer. 33. demortue. Ibidem, uer. 40. rhetoribus, de. Fo. 156. fac. 157, & deinde in sequenti
bus. Ibidem uer. 48. absurda. Fol. 172. uer. 35. ἀλλοτε μὲν τῶν. Fo. 174. uer. 31. ἔγνων. Fo. 183.
uer. antepenult. ἑστῆς. Fol. 187. uer. 3. τῆν ἀκονῆν.

ALTER INDEX, QVO

QVICQVID IN VNAQVAQVE RE Lector quæ fuerit, siue id ad grāmaticen, siue ad alias artes pertineat, inuenire q̄facillime queat.

Quæ ad philosophiam de natura, & dialecticam, & medicinam, atq; mathematicam pertinent.

R atio proceritatis corporis Herculis ex Plutarcho.	1.
De tempore tacendi & dicendi à Pythagoricis.	7.
Non esse æquam reprehensionem Epicuri à Plutarcho de syllogismo.	21.
De Iapyge uento, & cæteris à Phauorino.	26.
De colorum generibus.	30. & 31.
De terræ motu.	32.
Quid obseruatum in undarum motibus, diuersis flantibus uentis.	33.
Principium diei & noctis.	34. & 35.
De ui & natura palme arboris.	36.
De ui septenarij numeri.	38. & 39.
Gaudio multos perijisse.	41.
Temporis uarietas in puerperijs mulierum.	41. 42.
De definitione quædam.	44. 45.
Incentiones tibiærum ischiadicis mederi.	50.
De moderanda uita impuberum puerorum.	53.
De argumentis reciprocis.	57.
Vox an sit corpus, an incorporea.	60.
De ui oculorum, atq; uidendi rationibus.	60.
Chryssippi resposio aduersus eos qui negauerunt pro- uidentiam.	63.
Item ab eodem de fato cum cõsilij nostri arbitrio.	63. 64.
Quid de quorundam sensuum naturali defectione scripsit Aristoteles.	75.
De amore delphini in puerum.	76.
Certiores istus ad superna q̄ ad inferna esse.	83.
De prodigijs barbarorum, & foemini in mares uer- sis, & gentium miras esse uarietates.	83.
De conuersione foliorum oleæ, & de fidibus alieno istu sonantibus, brumali & solstitiali.	86.
Anno LXIII. infortunio aliquo agi.	148.
De genere controuersie, quod dubium dicitur.	91.
Plinium Secundum latuisse genus argumenti, quod ἀντισημειωσις dicitur.	92.
Quid Aristotelis de numero puerperij memoriae mandauerit.	93.
Quæ maxima flumina ultra Romanū imperium.	95.
Nomina non positiua, sed naturalia esse.	95.
Cur anulus gestetur in sinistrae manus digito minimo proximo.	96.
Plinij Secundi portenta fabularum, & quæ in Democritum indigne confert de columbæ simulacro.	96. 97.
De ætatum finibus, pueritiæ, iuuetæ, senectæ.	104.
De Pyrrhombus philosophis, & eorum differentia ab Academicis.	106. 107.

Chryssippus omne uerbum ambiguum, Diodorus nullū dixit.	109.
Infantibus à matre lac præbendum.	III. 112.
Homerū & Herodot. diuersum dixisse de leonibus.	124.
Numerus conuiuiarum, & de mensis secundis, & bellarijs.	125.
Aduersus eos, qui ex motibus siderum fata hominum se dicturos pollicentur.	137. 138.
Scriptum esse lignū alumine oblitum non ardere.	145.
Iouis filij humanissimi, Neptuni crudelissimi à poetis traduntur.	152.
Syllogismum quibus uerbis Aristoteles definiuit.	153.
Reprehensio legis apud dialecticos percontandi, dis- cendi.	156.
Quo pacto fames possit tolerari, ab Erasistrato.	156.
ἄξιωμα quid significet, & quædam prima quæ in dia- lectica traduntur.	158.
Bina corda perdices, & bina iecora lepores, quibus re- gionibus.	169.
Quædam de quibusdā geometriæ partibus cognitu pul- cherrima.	169.
Cur oleum congelascit facile, uinum minus, acetum fere nunquam, aquæ fluuiorum & fontium durètur ma- xime, mare minime.	168.
De habitu & natura stomachi et fistule, ἡ τρεῖς λέγειται dicitur, aduersus Erasistratum.	171.
De materijs infamibus quas Græci ἀσώτως & ἀτό- τως appellant, exercendi gratia disputatis etiam à philosophis.	172.
De natura hellebori candidi & nigri.	173.
Anates Ponticas uim habere detegendis uenenis, de q; Mithridatis medicamento.	174.
Saturnalia ludicra agitare solitus Gellius quibus certa- minibus, & sophismata, & enigmata oblectatoria.	178.
In febre arteria tangēda, & non uena. & quid utraq; quidq; pulsus.	185.
Diogenes philosophus quali talione usus, pertentatus à dialectico sophismatico.	104.
Cur repētino timore uenter effluat, & ignis urinam la- cessat.	187.
Ex Aristotele, niuis aqua potui pessima, & quod ex ni- ue crystallus concreatur.	187.
Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, timor con- trahit.	187.
Herodis Attici de ui & natura doloris disputatio.	192.
De ijs quæ cū luna habēt cõsensum. ἰ. σὺ μ. π. ὁ δ. ἰ. αὐ. 199.	
Historia de Cræsi filio loquente.	36. 37.
Leonem hominem agnouisse.	59.
De serpente inusitata longitudinis.	64.

Quæ ad philosophiam de moribus attinent.

R eprehensio in iactantem se esse philosophum.	2.
An pro amicis delinquendum quandoq;.	2. 3.
De infami munditia Demosthenis.	4.
An recte Metellus Numidicus dixerit in oratione de uis	

ribus ducendis.	5.	ditur.	100.
Dictum Demosthenis ad Laidem, non tanti emere poenitere.	7.	De falsæ philosophiæ probriis ex Platone.	101.102.
Reprehensio Phauorini in adolescentem prisce nimis loquentem.	7.	De mulierum ueterum uictu, & moribus, et de iure marito necandi uxorem adulteram.	102.
An rectius sit mandatum facere omnino, uel non.	9.10.	Quo pacto M. Cato Albinum Romanum græce scribentem reprehenderit.	108.
C. Fabritius quid ad Samnites dixerit, cum aurum donarent.	10.	De Demosthene rhetore cum legatis Mileti.	108.
Aduersus inanem loquacitatem.	10.11.	Qui petunt, qui negant, & qui tacent, omnes petunt & cupiunt in comitijs uel consilijs.	108.
Quanta cum animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium.	12.	Sobria & pulcherrima Romuli responsio circa uinum usum.	110.
Responsio Tauri philosophi, an sapiens irascatur.	16.	De furtis, & quod quidam pœna, quidam premio dignos fures censebant.	111. 112.
Quo pacto Socrates patientiam exercuit.	17.	Anneus Seneca leui futilliq; iudicio fuit.	114.
Quæ ratio officiorum inter parentes & filios.	17.	De modo tolerandi dolores, secundum Stoicos.	116.117.
An semper patri obsequendum.	20.	Errare eos, qui fiducia latendi peccant.	119.
Lex Solonis utilis, et si non uidetur.	22.	De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo, de quibus uerenda Aristotelis successorem eligentis.	123.
De uetere parsimonia, de quibus antiquis legibus sumptuarijs.	29.	Sapientiam esse filiam usus & memoriæ.	124.
Apologus Aesopi non inutilis.	32.	Numerus conuiuiarum decens, & de secundis mensis.	125.
Cur Sallustius auaritiam non animum, sed corpus effeminare tradidit.	34.	De uestitu atq; calcatu non decoro.	131.
Deliciarum uitium, & mollities oculorum & corporis exprobrata acerbè & festiuitè.	36.	Exprobratio Catonis contra philosophantes nomine, et non re.	132.
C. Fabritius Cornelium Rufinum inimicum cõsulem designauit.	48.	Homines ad cauendas iniurias semper intentos esse debere.	135.
Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradiderint.	49.	Manicatas uestes P. Africanus Sul. Gallo obiecit.	78.
De moderanda uita impuberum.	53.	Multâ filia P. Appij dictâ, quod locuta petulantè.	95.
Note & animaduersiones censoriæ.	53.	Elegantia apud antiquos de nitidiorè cultu, non de ingenio amoeniorè, & cultus nitidior uitio dabatur.	105.106.
Historia de Hostilio Mâcino, & Manulia meretrice.	50.	Dolabella proconsul ream ueneficij ac consententem ad Areopagitas reiecit.	118.
De Africano superiore.	52.	Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.	118.
Initium Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi.	54.	De officio iudicis.	140.141.
Annibal cauillatus est apud Antiochum.	55.	Chrysippus quàm aptè iustitiam pinxerit.	142.
Leonem Romæ hominem agnouisse.	59.	Plato non inutiles uini inuitatiunculas in conuiujs censuit.	146.
De Attilio Regulo capto à Carthaginensibus.	65.	Coenarum atq; luxuriæ exprobratio Phauorini.	148.
De Alexandro & Scipione memoratu digna.	66.	De admirando & uoluntario interitu uirginum Milesiarum.	149.
Philosophum non esse laudandum à nociferantibus, & in laudando gestientibus.	53.	Philosophi & rhetores Roma pulsi.	149.
Dictum Biantis de re uxoria.	57.	De parsimonia ac pudicitia Gracchi.	150.
Adhortatio ad philosophiam exemplo Euclidis.	67.	Aduersus eos, qui curant quæ ad luxuriam, & quæ ad philosophiam, omittunt.	151.
Quæ ad officium grauitatis & dignitatis ducant.	67.	De uita & moribus Euripidis, & morte.	152.
Quæ estiuncule symposiacæ.	68.	Gravis sententia Musonij à M. Catone recepta.	155.
Puniendis peccatis tres rationes, quarum Plato duarum tantum meminit.	68.	Sententiæ ex Publij mimis selectæ.	173.
Quim se uere ab antiquis in fures uindicatum sit, et quid de seruato et commodato.	79.	Aduersus homines nequam, & impure philosophiã tractantes, duoq; uerba obseruanda omnium rerum longe salubria.	174.
Confutatio ex Euripide luxuriantis gule.	79.	Verba ex Symposio Platonis exercendi gratia in latinã linguam uersa.	175.
De obseruantia iurisiurandi Romanorum.	80.	In perficienda uita beata quantum uirtus ualeat.	177.
Mentitus nomen & habitum philosophiæ, quibus uerbis notatus.	84.	Probatissimi hominis, sed infacundi sententiæ præfertur à Lacedæmonijs sententiæ improbi & facundi.	178.
Epistola Philippi regis ad Aristotelem de Alexandro filio nato.	84.	Quid philosophus pallefcens tempestate maris respon-	
De genere & natura uoluptatis.	86.		
Qui multa habet, multis eget.	86.		
Democritus qua causa se lumine oculorũ priuauerit.	99.		
Non purgari peccatum, cum aliorum exemplo præten-			

derit, et quod primi motus nō sunt nostræ ptātis.	185
Gustus & tactus foedissima uoluptas, quia bestiarum sunt, cætera ex tribus tantum hominum.	186.
Turpius frigide laudari, q̄ acerbe uituperari	187
Antonij Iuliani lepidissima responsio, & uersus amatorij ab eo in conuiuio dicti.	191.
Plato iuuenis lusit amatorios uersus.	191.
Artificiū scenicorū studium probrosum, amoremq; in honestum esse, superq; ea re uerba Aristotelis.	197.
Exēpla epistolarum Alexandri regis & Aristotelis, ob libros auscultatorios editos.	198.
Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimē manifesti mendacij.	119.
Prudens rescriptio Olympiadis Alexandro.	123.
An Xenophon & Plato infensi inter se fuerint.	142
Ventidius Bassus ignobilis, primus de Parthis triumphauit.	147.
Sertorius dux, quo astu ad milites barbaros usus.	152.
Rhodij quibus uerbis Demetriū hostium ducē ab oppugnatione amouerunt, et de inclyta Ialysi imagine.	155.
Mithri. regē duarū & XX. linguis gentiū locuti.	174
Sallustium in adulterio deprehensum.	174
Valerij Coruini nomen & historia.	88.
Manli Torquati pugna cum Gallo prouocatore.	90.
Ex Ennio, quale ingenium comitasq; amici minoris erga maiorem.	115.

Quæ ad grāmaticam & rhetoricam attinent.

D e uerbo mutato in oratione Cicerōis exploratio tenuis	4.
Recte Cicero, rem præsidio futurum dixit.	5.
Reprehensio Phauorini in adolescentem nimis prisce loquentem.	7.
Aduersus inanem loquacitatem	10 & 11.
Recte dictum, mille hominum occiditur.	12.
L. Lælium præceptorem reprehendit M. Varro: quod & ipse reprehendendus in etymologia furis.	12
De uocabulis geometriæ græcis, & latine dictis.	13
De uersu Verg. ex eius codice, Sē su torquet amaror.	13
An latine dictum, superesse id quod defendit, & de uerbo superesse	14.
Induciæ quid sint à M. Varro.	16.
H. literā qua rōe antiq̄ quibusdā uocabulis imiserūt.	18
A C. Baso gen ^o quoddā iudicij diuinationē appellari	18
Inter Platonis & Lysie orationem quid intersit.	19
Verg. defensio de uerbis ignauiter et abiecte, qb. usus	19
Iniqua Plutarchi accusatio in Epicurum de quodā uerbo in definitione uoluptatis	21.
Fauisse capitoline quid significant	21.
Liberos in multitudinis numero, etiam unum filium filiamue ueteres dixisse.	22.
M. Cato stitisses dicit, non stetitisses.	23.
Cesellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus in enarratione Vergilianæ uersus	23.
De natura quarundā præpositionū ex M. Cicerone	24
Rescire quid sit, & quæ eius significatio.	25.

Viuaria uulgo quæ dicantur, & quid pro eo uocabulo à quibusdā dicatur.	25.
In prædonum potestatem fuisse an eleganter dicatur	6
Super eo siedere, qd̄ Græci ὀμαξῶν, nos septentrionem uocant ^o , ac de utriusq; uocabuli ratiōe et origine	25
De Iapyge uento, & aliorum uentorum uocabulis à Phæuorino.	26.
Consultatio & dijudicatio locorum comœdiæ Menandri, & Cæcilij.	27
Quid Græci ἀναλογίαι & ἀνομαλίαι uocent.	30
De uocabulis & generibus colorum.	30
De Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus Philippum & Sertorium descriperunt	31.
De explorandis Plauti comœdijs, quoniam promiscuæ ueræ & falsæ in eius nomine inscriptæ feruntur.	35.
Bibosum à Nigidio & absurdo & nouo uocabulo	40.
Dimidium librum, uel dimidiā fabulam uitiose dici.	40
Parcus homo unde dicatur	44
Penus quid, & uarie declinari	44 & 45.
Quid hæc uocabula uelint, morbus & uitium, & an eunuchus, & steriles mulieres redhiberi possint.	45
Verba ueteris senatus consulti, hostiæ succidaneæ, tempora præcidaneæ, & ferie præcidaneæ.	47.
De accentibus quorundam nominum Punicorum	47.
Religiosus quid significet.	48.
Defensa à culpa sententia, ex historia Sallustij	50
De uocabulis quibusdā à Varrone, & Nigidio declinatis contra consuetudinem.	51
De natura particularū, quæ præpositæ uerbis intēdi atq; produci inscite & barbare uidentur	51
De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, & à uiris doctis uarie scriptum est	54
Personæ uocabuli interpretatio	56
Defensio Vergilij ab accusatione Higini.	56
Alphenum iure consul. in interpretatione ueterum uocabulorum errasse	65.
Adoptatio & arrogatio quid sint, & quo pacto differant.	61.
Solœcisus quo pacto à latinis appellatur	62
Pluria, compluria, & compluries latine dici.	82.
Verg. imerito dānatus, qd̄ præpetes pēnas dixerit.	65.
Testamentum & sacellum, qualia nomina	68
Quæstiuncule sympotiacæ	ibidem
An e in uerbo quiesco producat uel corripiatur	69.
Deprecor uerbum bene à Catullo positum.	69.
Historiæ & annalium differentia	61
De pudendo errore Cesellij.	71
Excusatio Marci Catonis aduersus Tullium Tyronem Ciceronis libertum.	72 73 74.
An affatim prima acuta pronuntiandum, & de accentibus quarundam uocum	76.
Peposci, memordi, & pepigi, & cætera id genus antiquis	77.
Vfuscapio, & pignoris capio.	77.
Leuitatem & nequitiam, non ea significatione esse, quæ in uulgi sermonibus dicuntur.	77.
M. Cato quæ classicum, & quem infra clasē dicat.	78.

Tria dicendi genera, & de tribus oratoribus Romam missis ab Atheniensibus.	78.	Ex Ennio, quale ingenium comitasque amici minoris erga maiorem debeat esse, depingitur.	115.
Obnoxius quid significet, & de eius origine.	79	Quod Graeci enigma, Latini sirpos dixere.	117.
Vergilius ob iniuriam Nolanorum, posuit Ora, pro No la, & de consonantia literarum.	81.	Quae dicuntur uocabula ancipitia.	118.
Quoad uiuet, & quoad morietur, ex contrarijs idem si gnificare.	82.	Quod editimus uerbum latinum fuit.	119.
Offendere, & defendere, quid significant.	84.	Intra Calendas quid significet, utrum ante Calēdas, an Calendis, an utrunque. Et de dictione intra, ex Marco Cicerone.	120. 121.
An frequentatiua in prima syllaba correpta, ut primiti ua, pronuntianda sint.	86.	Saltem particula, quam uim habeat & originem.	121.
Quis modus conuertendi in graecas sententias uerba, et quae bene Vergilius ab Homero, & quae non.	87	Celatim, uelitatim, saltuatim Sisenna usus.	212.
Defensio Vergilij, quod opere & pudice concubitum Veneris & Vulcani scripserit.	88.	An fatum & natura idem apud Ciceronē significant.	122.
De uerbis reciproca significationis.	89.	An necessitudo & necessitas differant.	123.
Hec facies huius facies, dicitur ab antiquis.	90.	Quod ueteres latini πρὸς ὁδὸν dixerunt. Item quod uocabulum Barbarismi non usurpauerunt.	123. 124.
De genere controuersiae, quod dubium dicitur.	91.	De succulis & hyadibus stellis, quid Tullius Tyro scripserit.	125.
Tertio consul, an tertium dici oporteat.	92.	Sororis & fratris recta interpretatio.	125.
Contentio, & collatio locorum ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis.	93	Humanitas quid sit.	128.
Auarus simplex an compositum uocabulum.	95	Maior ratio habita sonitus uocū, quam disciplinae grammae.	130.
Quid mature, maturitas, maturare.	96.	Scripsisse eadē, qui diuersorum tēporum fuerūt. Nā Plato Euripidi Sophoclis uersum ascribit.	128.
Præcox huius præcocius, & non præcoquis.	96.	Nerius seu Nerio quid importet.	132.
Cur partim hominum, id est pars hoim dicatur.	97.	Manubiae quid sint.	133. 134.
Iniuria mihi factum itur, quali ordine uerborum Cato dixerit.	97.	Facies quid sit.	136.
Vergilij errores in histo. Ro. in VI. aeneidos.	98.	In Valeri nomine primam syllabam acue dam, deq; ratiōne scribendi.	143.
Rogatio, lex, priuilegium, plebiscitum, quid sit, & quo modo differunt.	100.	Versus quos Vergil. imitatus, Homeri ac Parthenij.	135.
Novissime & nouissimus M. Cicero cur uitarit.	101.	Quantum differat, cum multis mortalibus, & cū multis hominibus.	136.
Die pristini, die crastini, die quarti, & die quinti eleganter dicitur.	102.	De libro familiaris cuiusdam, doctrinam, sed nullam de lectionem aut utilitatem habete, deq; uocabulis uerbum immutatis.	143.
Telorum, iaculorum, nauiumque uocabula.	103.	An aufero, aufugio, autumo, eodem modo au particula sortiantur ex Cicerone.	146.
Sallustius inscite damnatus, quod trāsfratationem transgressum dixerit.	103	Uerbum p̄sigo à plerisque, dici improprie insciteque.	147.
Atque particula, plus quā cōpletiuam habet uim.	104. 105	Erratum à Cicerone in secundo de gloria, de Hectore et Aiace.	148.
De origine uocabuli terrae Italiae.	105.	Frontem masculino genere, à Cæcilio poeta.	149.
Eloquētia apud antiquiores de nitidiorē cultu & uictu, & non de ingenio amceniorē dicebatur.	105	Philosophi & rhetores olim Roma pulsi.	149.
Pro particula, quanta, qualis ue sit uarietas.	106.	De uerbis communibus utor, uereor, & alijs.	150.
Quintus Ennius Euripidem emulatus.	106	Figuram nouam orationis, à graecis Metellus Numidicus mutuatus est.	150.
Verbis antiquis, desitis minime utendum.	107	Passis uelis, passis manibus dixisse ueteres non à patior, sed à pando.	151.
Quo pacto M. Cato Romanum graecae scribentem accusat.	108.	Iouis filij humanissimi, Neptuni inhumanissimi à poetis traduntur.	152.
Differentia inter mentiri, & mendacium dicere.	109.	De etatibus historicorum nobilium.	153.
Quid Titus Castritius senserit de uerbis, & sententia quadam C. Gracchi.	109.	De comicis latinis iudicium Vulcatij Sedigit.	153.
De ludibundo, & errabundo, et id genus uerborum pro ductionibus.	110.	De uerbis nouis in C. Marij mimiambis inuentis.	153.
Graecorum quorundam uerborum difficillima in linguam latinam mutatio.	110	Comitia calata, curiata, cēturiata, tributa quae sint.	154.
Quid significet, flumina retanda publice redempta habent.	111.	Errasse Cor. Nepotem, cum dixit Ciceronē trium & uiginti annorum causam dixisse pro Sex. Roscio.	154.
Anneus Seneca leui futilique iudicio fuit, iudicans de Ennio, & M. Tullio.	114.	Quali figura orationis, & quae noua L. Piso usus.	154.
Lictoris uocabulum quae ratione conceptum & ortum.	115.	Vehiculum, quod petorritum dicitur, cuiatis linguae uocabulum sit.	155.

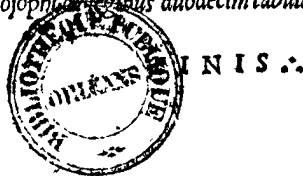
Vestibulum quid significet, & eius uocabuli origo. 157
 Hostiæ quæ bidentes dicuntur, quid sint. 158
 Quibus uerbis Laberius usus, quæ an sint latina, quæri
 solet. 159.
 ἀξίωμα quid significet, & quædam alia ad dialecticā
 pertinentia. 159.
 Susq; deq; in libris antiquorum quid significet. 160.
 Proletarij & Capitecensi quid sint, quid item sit in duo
 decim tabulis asiduius, & eius uocabuli origo. 160.
 Cloatius Verrius quædam ad originem græcæ linguæ
 redegit, aut commode aut absurde. 161.162.
 Quid municipium, & quid à colonia differat, & quid
 sint municipes. 162.
 Properare & festinare differre ex M. Catone. 162.
 Agrippas à partu ægro appellatos, & de ijs deabus,
 quæ uocantur Prosa & Postuerta. 163.
 Quæ ratio uocabuli agri Vaticanæ. 163.
 Aduersus inique accusantes M. Ciceronem in oratione
 pro M. Cœlio. 164.
 Verba ex Claudio annotata. 165.166.
 De sparto interpretatio M. Varronis ex Homeri uersu
 contra uulgariam opinionem. 166.
 Menander & Euripides ab ignobilioribus poetis quan-
 doque superati. 167
 Nō esse uerum, M. Ciceronem in libro de amicitia usum
 uitioso argumento, dubio pro confesso. 167.
 Quid seruus receptitius. 168.
 An de præterito, uel futuro caueant hæc uerba legis, qd̄
 subreptum erit, eius rei æterna autoritas esto. 168.
 Vergilius in describendo Actnæ incendia, Pindari imi-
 tatus est. 170.171
 Quin particula, quot quantasq; uarietates significatio-
 nis habeat. 172.
 Sallustij uerbis, perincertum stolidior an uanior, illusus
 quidam, quod se se tantum Sallustium intelligere ia-
 ctabat. 180.
 Q. Ennius, quadrupes eques, & nō equus dixit. 180.181
 Matronam, & matrem familiars non differre, ut Helius
 Melissus scripsit. 181.182
 Concio quot significationes capiat, & quem in modum
 Phauorinus tractauerit intempesiuum, de ambigui-
 tatibus uerborum querentem. 182.
 Similiter cadentia esse puerilia, & non ornamenta ora-
 tionis. 182.
 Inscenda apud Marcum Catonem quid, & an inse-
 quenda. 183.
 Vena, arteria, pulsus, quid sint. 183.
 Verba ex carminibus Furij Antiatæ, inscite à Cællio
 Vindice reprehensa. 184.
 Morem ueteribus fuisse, uerba patiendi mutare in agē-
 di modum. 184.
 Numerus hemiolios & epitritos quid sit. 185.
 Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit rem ni-
 mis anxie obseruationis. 185.
 Turpius frigide laudari quàm acerbe uituperari. 187.
 Obsequium quid, & quædam prisca uocabula. 189.

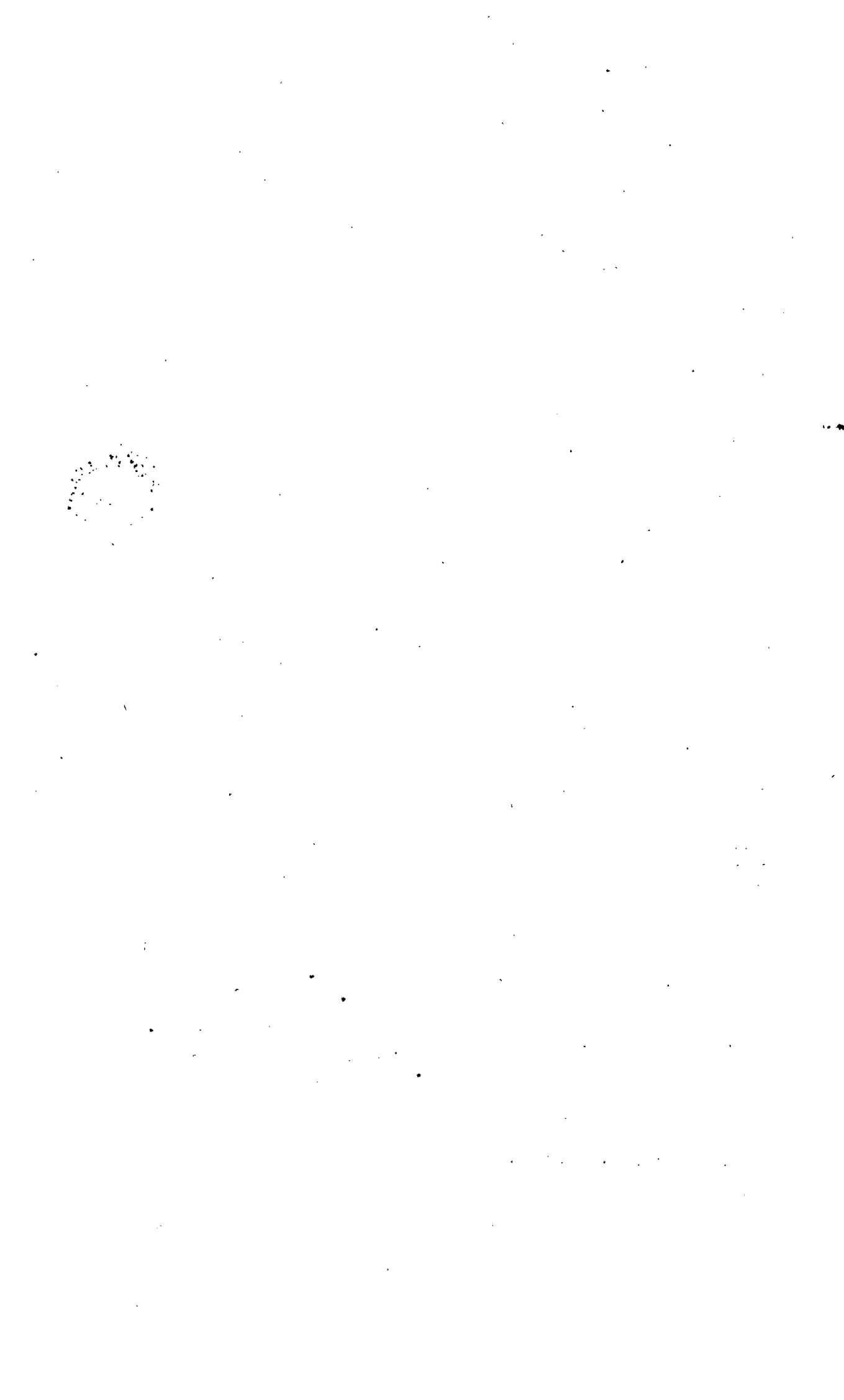
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, & an
 inimicitia, quadrigæ in singulari. 188.189.
 Præter propter, & si in usu uulgi, tamen ab Ennio di-
 cta. 191.
 Plato admodū iuuenis amatorios lusit uersus. 192.
 Antonii Iuliani lepidissima responsio, & uersus amato-
 rii ab eo dicti in conuiuio. 190.
 Quos pumiliones, græce πύμλιον dici. 193.
 Sicitinum uocabulum quid significet in M. Catonis ora-
 tione. 197.
 Quæ ob causam Sicinistas nebuloso nomine dixerit Lu-
 cius Accius. 197
 An rectius, habeo curâ uestri, an uestrū dicatur. 198.199
 Quam diuerse sententiæ Græcorum super numero filio-
 rum Niobæ. 199.
 Quibus uerbis delectari solitus sit Anton. Iulianus. 200
 Quid uocabulum, iure manu conserutum significet. 200.
 Quid sit sculna apud M. Varronem. 201.

Quæ ad mores ueterum & histori-
 am pertinent.

Tibijs in bello usos antiquos. 8.
 De conditione uirginis Vestalis. 9.
 Caius Fabritius quid ad Sammites dixerit, cum aurum
 darent. 10.
 De libris Sibyllinis, & Tarquimo rege. 13.
 Papyrius Prætextatus quis fuerit, & causa cognomen-
 ti. 15.
 Tria epigrammata trium ueterum poetarum. 15.16
 De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna. 22.
 Honores senectæ habitii & ad patres & ad maritos. 23
 Phædon Socraticus seruus, & alii. 24.
 Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oportet
 at, cum terra moueatur iuribus. 32.
 Quod P. Africano, & aliis nobilibus ante senectā bar-
 bam radere patrii moris fuit. 36.
 De Q. Ceditio æqui parato Spartano. 37
 Literæ consulum Romanorum ad Pyrrhum regem. 37.
 De etate Hesiodi, & Homeri. 39.
 Demosthenes dimisso Platone, sectatus ē Callistratū. 40
 Plato & Aristoteles mercati sunt libros pretiis maxi-
 mis. 43.
 Nulle uxoria actiones ante Carbilianū diuortium. 46.
 De more ueterum sponsaliorum, ex Ser. Sulpitio. 46.
 Historia de perfidia Hetruscorum aruspicum. 47.
 De ordine rogandarum sententiarum, iurgiorumq; in
 scena C. Cæsaris, & M. Catonis. 48.
 Quæ Aristoxenus & Plutarchus de Pythagora tradi-
 derint. 49.
 Notæ et animaduersiones censoriæ. 50.
 Historia de Hostil. Mancino, et Manulia meretrice. 50.
 De Africano superiore, ex annalibus desumpta. 52.
 De seueritate censoriæ notæ. 53
 De equo Alexadri, qui Bucephalus dicitur. 54.
 Quæ causa, qd̄ q; initiū Protagoræ phiām aditū. 54.
 Annibal Pœnus cauillatus est Antiochum regem. 55.

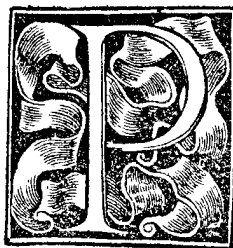
De coronis uarijs, & quæ unaquæque.	55.	nifesti mendacii.	119.
Historia de Cræsi filio.	56. 57.	Colloquium Pacuui & Accii poetarum.	122.
De nominibus deorum populi Romani.	58.	Olympiadis rescriptio prudēs ac comis ad Alexandriū filium.	123.
Leonem Romæ hominem agnouisse.	59.	Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere.	126.
De officiorum ordine & gradu populi Romani.	58.	Aediles, et quæstores populi Romani ius ad prætorem à priuato posse uocari, ex M. Varro.	127.
Cur dies primi post Calendas, Nonas, Idus, atri, quartus ante eas religiosus habeatur.	60.	Qui sint magistratus maiores & minores.	127.
Historiæ & annalium differentia.	61.	Aliud est loqui ad populum, aliud cum populo agere, et qui magistratus à quibus auocent comitiatum.	128.
De serpente inuisitæ longitudinis.	64.	De genere atque nominibus Portiæ familiæ.	129.
Attilius Regulus à Cartaginensibus captus.	65.	Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt diis.	132.
De Acca Larentia, Caia Tarratia, deq; origine sacerdotij fratrum Arualium.	66.	De officio iudicis.	140.
De Alexandro & Scipione digna memoratu.	66.	An Xenophō et Plato æmuli et iſensi inter se fuerit.	142.
Cn. Flauij ædilis curulis egregium factum.	67.	M. Varro ad Cn. Pompeium de officio senatus habendi commentarium dedit.	144.
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athenis fuerit librorum.	70.	An præfectus latinarum causa creatus, ius conuocandi senatus, consulendiq; habeat.	145.
Admiranda de P. Scipione Africano superiore.	70.	Diuus Augustus in epistola ad Caium filium, letatur se annum euasisse, quo senes infortunio agi solent.	148.
Cur serui pileati uenundati, & quæ mancipia sub corona more maiorū uenerint, & qd sit, sub corona.	75.	Nouum genus interitus Milonis Crotoniensis.	151.
Historia de Polo histrione dolorem imitante.	75.	Cur nobiles Atheniensium tibiis canere desierunt.	151.
De amore delphini in puerum.	76.	Pugna Cæsaris in Pharsalia à Cornelio sacerdote nuntiatata Patauii.	151.
Mancatas uestes P. Africanus Sul. Gallo obiecit.	78.	Euripidis uita, mores, & interitus.	152.
Quam seuerè in fures apud antiquos iudicatum sit, & deseruato, & commodato.	79.	Historia de Sertorio duce, & eius astu, quo est ad milites Barbaros usus.	152.
Obseruantiæ iurifurandi apud Romanos, & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam missis.	80.	De etatibus historicorum nobilium.	153.
Historia de Tiberio Sempronio Graccho tri. pleb.	81.	Errasse Cor. Nepotem, qui dixit Ciceronem XXXIII. annorum, causam dixisse pro Sex. Roscio.	154.
Equos à cæsoribus, pinguibus equitibus demptos, & an fuerit ignominia, an non.	82.	Rhodii quibus uerbis Demetrium hostium ducē ab oppugnatione amouerunt.	155.
Valerij Coruini nomen & historia.	88.	Quo ritu popul. Roman. feccialis bellum indicere solitus sit, & multa de militibus.	157.
Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore picta, postquam descripta à Quadrigario.	90.	Hostiæ, bidentes dictæ, quid sint.	158.
Multa filiæ P. Appij, quod petulanter locuta.	95.	De Psyllorum interitu, ex Herodoto.	161.
Inter militares ignominias fuisse sanguinis emissionem, & quæ huius causa.	95.	Super fidicine Arione ex historia Herodoti.	163.
Acies Romana quibus modis, & quo habitu instrui solita sit, quæq; earum instructionum sint uocabu.	96.	De literis clandestinis C. Cæsaris, & aliorum.	168.
Cur anulus in eo digito qui est in manu sinistra minimo proximus, portetur.	96.	Mithridatem regem uiginti duarum gentium linguis locutum.	124.
De flaminis dialis ceremonijs, & uirginum Vestæ iuramento.	97. 98.	Sallustiū in adulterio deprehensum.	174.
Historia de Artemisia, et de certamine apud Mausoli sepulchrum.	99.	Quibus temporibus post Romam conditam Græci Romaniq; illustres floruerunt.	175.
Historia de populo Romano & Punico, & quod æmuli fuerint pari uigore.	104.	Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni, M. Varro nem, & P. Nigidium. cuius commentaria ob obscuritatem non exeunt in uulgus.	193.
De suprema multa, & minima, & lege Aterina, & de ratione uocabuli Italiæ.	105.	Probatissimi, sed infaundi sententia præfertur à Lacedæmoniis sententiæ improbi, sed facundi.	179.
Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu & uictu, quodq; idem uitio dabatur.	105.	Disputatio Sex. Cecili iureconsulti, & Phauorini philosophi de legibus duodecim tabularum.	194.
Mulieres Romane per Hercule, iuri per Castorem non iurauerunt.	107.		
Dolobella proconsul ream ueneficii ac confitentem, ad Arcopagitas reiecit.	118.		
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.	118.		
Faceta respoſio M. Ciceronis, amolientis à se crimen ma-			

A. GELLII NOCTIVM AT
TICARVM COMMENTARIJ
LIBER .I.

Quali proportione, quibusq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum esse Pythagoram philosophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret. Caput .I.

PLUTARCHVS in libro quem scribit

ὁ πόσις ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώπων
ποιεῖ ὑπὲρ εὐφροσύνης καὶ ἀρετῶν διαφορά,
scite, subtiliterq; ratiocinatum Pythagoram philosophum dicit in reperienda modulandaq; status, longitudinisq; Herculis pstantia. Nam cum

ferè constaret curriculum stadii, quod est Pisis apud Iouem Olympium, Herculem pedibus suis metatum, idq; fecisse longum pedes sexcentos, cetera quoq; stadia in terris Græciæ, ab aliis postea instituta, pedum quidem esse numero sexcentum, sed tñ esse aliquantulum breuiora, facile intellexit modum spatiumq; plantæ Herculis rone proportionis habita, tanto fuisse, quam aliorum procerius, quanto Olympicum stadium longius esset, quam cetera. Comprehensa autem mensura Herculanipedis, secundum naturalem membrorum omnium inter se competentiam modificatus est. Atq; ita id collegit, quod erat consequens, tanto fuisse Hercule corpore excelsioremq; quam alios, quanto Olympicum stadium ceteris pari numero factis, anteiret.

Ab Herode Attico consulari uiro tempestiue deprompta in quendam iactabundum, & gloriosum adolescentem, specie tantum philosophiæ sectatorem, uerba Epicteti Stoici, quibus festiuiter à uero Stoico seiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui se Stoicos nuncuparent. Caput .II.

HERODES Atticus uir & Græca facundia, & consulari honore præditus, accersebat sæpe nos, cum apud magistros Athenis essemus, in uillas ei ubi proximas, me & clarissimum uirum Seruilianum, compluresq; alios nostrates, qui Roma in Græciam ad capiendum ingenii cultum concesserant. Atq; ibi tunc cum essemus apud eum in uilla, cui nomen est Cephisia, & æstu anni, & sidere autumnii flagrantissimo, propulsabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, lon-

Mensura horu
lani pedis

Her es - at
fui

EXC

gis ambulacris & mollibus, ædium posticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abun-
 dis, & collucentibus, totiusq; uillæ uenustate aquis undiq; canoris, atq; auibus psonan-
 te. Erat ibidē nobiscum simul adolescens, philosophiæ sectator, disciplinæ, ut ipse dice-
 bat, Stoicæ, sed loquacior impendio, & prædior. Is plerunq; in conuiuio sermonibus,
 q post epulas haberi solent, multa atq; immodica de philosophiæ doctrinis intēpesti-
 ue, atq; insubide differebat: præq; se uno cæteros oēs linguæ Atticæ principes, gentēq;
 oēm togatam, totumq; nomen latinū, rudes esse, & agrestes p̄dicabat. Atq; interea uo-
 cabulis haud facile cognitis, syllogismoz captioumq; dialecticarum laqueis strepe-
 bat: κρητῶν τὰς σκαζόσας θεωρίας, aliosq; id genus gryphos, neminem posse dicens nisi
 se dissoluere. Rem uero ethicam, naturamq; humani ingenij uirtutumq; origines, offi-
 ciaq; earum confinia, aut contra morborum, uitiorumq; fraudes, animorumq; laves,
 ac pestilentias asseuerabat, nulli esse ulli magis ea omnia explorata, comperta, medita-
 taq;. Cruciatibus aut̄ doloribusq; corporis, & periculis mortē minitantibus, habitum
 statumq; uitæ beatæ, quam se esse adeptum putabat, neq; lædi, neq; imminui existima-
 bat: ac ne oris quoq;, & uultus serenitatem Stoici hominis, unquam ulla posse ægri-
 tudine obnubilari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq; oēs finem cuperent, uer-
 bisq; eius defatigati pertæduissent, tum Herodes græca, cuius plurimus ei mos fuit,
 oratione utens: Permite inquit, philosophorum amplissime, qm̄ r̄ndere nos tibi, quos
 idiotas uocas, non quimus, recitari ex libro, quid de huiuscemodi magniloquentia ue-
 stra senserit, dixeritq; Epictetus Stoicoz maximus: iussitq; p̄ferri disertationum Epi-
 cleti digestæ ab Ariano primum libz, in quo ille uenerandus senex iuuenes, q se Stoī-
 cos appellabant, neq; frugī, neq; operæ probæ, sed theorematibus tantum nugalibus,
 & puerilium Isagogarum cōmentationibus dilatrantes, obiurgatione iusta incessuit.
 Lecta igit̄ sunt ex libro, qui prolatus est, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus se
 uere simul ac festiuiter sciunxit, atq; diuisit à uero atq; sincero Stoico, qui esset procul
 dubio ἐκώλυτος, ἀνεκβίσιος, ἀπαρεμπόδιος, ἐλευτέρος, εὐπόρος, εὐδαίμων, uulgius ali-
 ud nebulonum hominum, qui se Stoicos nuncuparent. Vltroq; uerborum & argutia
 rum fuligine ob oculos audientium iacta, sanctissimæ disciplinæ noiē mentirentur.

Ἐπιπέ μοι περὶ ἀγαθῶν, ἢ κακῶν ἀκρόσας
 ἰλιθὲρ με φέρωρ ἀνεκβίσιος κικόνεσι πέλλασεν.
 τῶν ὄντων τὰ μὲν ὄντι ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ ἢ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὐκ, ἀρετῆ. κακὰ ἢ, τὰ μετέχου-
 τα κακίας, ἀδιάφορα ἢ, τὰ μετὰ τὸν τούτων, πλεόντος, συζυγία, ζωὴ, θάνατος, ἡ δούλη, πόνος, πόσις οἰδίας,
 οὐ πῶς ἐλλάνικος λέγει ἐν τοῖς ἀτυπῆιακοῖς, τί γὰρ διαφέρει τὸτο ἐπιπρ ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ. ἢ
 χρύσιππος ἢ κλεάνθης, βεβασάνικας οὐκ, αὐτὸ ἢ δῶγμα σαυτῶ πεπόμισαι; δεῖνενε πῶς εἰσθας ἐν
 πλοῖω χαμάζει δαί. μέμνησαι ταύτης τῆς διαφρέσεως ὅταν φοβῆσθαι τὸ ἴσιον, καὶ ἀνακραυγῆσθαι, ἐὰν
 σοὶ τις οὐ πῶς παρασθεις εἴπῃ, λέγει μοισὺ ἀ πρῶτω λέγει, καὶ κακία ὄσι δ' ναυαγῆσαι; καὶ τῆς κα-
 κίας μετέχου; οὐκ ἄρα εὐλόγ ἐν σείσεσι αὐτὸ τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἀνδρωπε; ἀπολύμεθα, καὶ σὺ ἐλθῶρ
 παύλας, ἐὰν δὲ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψῃται κατηγορῶμενον.

Quod Chilo Lacedæmonius consilium anceps pro salute amici cepit. Quodq; est circumspecte & anxie confide-
 randum, an pro utilitatibus amicorum delinquendum aliquando sit. Notatq; inibi, & relata quæ Theophrastus, &
 Marcus Cicero super ea re scripserunt. Caput. III.

Chilo Lacedæmonius.

Amici causa an delinquendum aliquādo sit.

CHilo præstabilis homo sapientiæ, quonam usq; debuerit contra legem con-
 traq; ius pro amico progredi, dubitauit. Eaq; res in fine quoq; uitæ ipso, ani-
 mum eius anxir. Et alij deinceps multi philosophiæ sectatores (ut in libris eo-
 rum scriptum est) fati inquit, scite, fatiq; solícite quæsierunt, ut uerbis quæ scripta
 sunt ipsis utar: ἐῖ δ' εἰ βοκθεῖρ ὡς φίλω παρὰ δ' δίναιον καὶ μέγχι πῶσος καὶ ποῖα. Ea uerba si-
 gnificant quæsisse eos, an contra ius, contraue morem faciendū pro amico sit, & in qua
 libus, & in quibus causis, & quemnam adufq; modum. Super hac quæstione tū ab alijs,
 (sicuti dixi) multis, tum uel diligentissime à Theophrasto disputatur, uiro in philoso-
 phia peripatetica modestissimo, doctissimoq;. Eaq; disputatio scripta est (si recte me-
 minimus) in libro eius de amicitia primo. Eum librum M. Cice, uidetur legisse, cum

ipse quoque libere de amicitia componeret, & cætera quidem, quæ sumenda à Theophrasto existimauit (ut ingenium facundiaque eius fuit) sumpsit, & transposuit commodissime aptissimeque. Hunc autem locum (de quo satis quaesitum esse dixi) omnium rerum aliarum difficillimum, strictim atque cursim transgressus est. Neque ea, quæ à Theophrasto pensiculate, atque enucleate scripta sunt, executus est: sed anxietate illa, & quasi morositate disputationis prætermissa, genus ipsum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis (si recensere quis uellet) apposui: * His igitur finibus utendum esse arbitror, ut cum emendati mores amicorum sint, tum sit inter eos omnium rerum, consiliorum, uoluntatum, sine ulla exceptione cõmunitas: ut etiam si qua fortuna acciderit, ut minus iustæ uoluntates amicorum adiuuandæ sint, in quibus eorum aut caput agat, aut fama, declinandum sit de uia, modo ne summa turpitudine sequatur. Est enim, quatenus amicitia uenia dari possit. Cum ageat inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum est de uia, ut etiam nonnunquam uoluntate illius adiuuemus. Sed cuiusmodi declinatio ista esse debeat, qualisque ad adiuuandum digressio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate, non dicit. Quid autem refert scire, me in huiusmodi piculis amicorum, si non magna me turpitudine infecutura est, de uia recta esse declinandum, nisi id quoque me docuerit, quæ putet magnam turpitudinem? & cum decessero de uia, quousque digredi debeam? Est enim inquit, quatenus dari amicitia uenia possit. Hoc imò ipsum est, quod maxime descendendum est, quodque ab his, qui doceant, minime dicitur, quatenus, quaque fini dari amicitia uenia debeat. Chilo ille sapiens (de quo paulò ante dixi) conseruandi amici causa, de uia declinauit. Sed uideo quousque progressus est: falsum enim pro amici salute consiliu dedit. Idipsum tamen in fine quoque uitæ, an iure possit reprehendi culpamque dubitauit. Contra patriam, inquit Ciceroni. arma pro amico sumenda non sunt. Hoc profecto nemo ignorauit, & prius quam Theognis, ut Lucilius ait, nascere. Sed id quaero, id desidero, cum pro amico contra ius, & contra quod licet, salua tamen libertate atque pace faciendum est, & cum de uia (sicut ipse ait) declinandum est, quid & quantum, & in quali causa, & quonam usque id fieri debeat? Pericles ille Atheniensis egregius uir ingenio, bonisque omnibus disciplinis ornatus, in una quidem specie, sed planius tamen, quod existimaret, professus est. Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re causaque eius falsum deieret, his ad eum uerbis usus est: Δὲ μὲν σὺ μὲν πρὸς τὴν φίλον, ἀλλὰ μὲν γὰρ δὲ δὲ. Theophrastus in eo quem dixi libro, inquitius quidem super hac re ipsa, & exactius persciusque quam Cicero differuit. Sed is quoque in docendo, non de unoquoque facto singillatim aestimat, neque certis exemplorum documentis, sed generibus rerum summam uniuersumque utitur, ad hunc ferme modum: Parua, inquit, & tenuis, uel turpitudine, uel infamia subeunda est, si ea re magna utilitas amico quaeri potest. Rependitur quippe, & compensatur leue damnum delibatae honestatis maiore alia, grauioreque in adiuuando amico honestate. Minimaque illa labe, & quasi lacuna famae imminentis, partarum amico utilitatum ratione solidatur. Neque nominibus, inquit, moueri nos oportet, quod paria genere ipso non sunt, honestas meae famae, et rei amici utilitas. Ponderibus hæc enim, potestatibusque partibus, non uocabulorum appellationibus, neque dignitatibus generum diiudicanda sunt. Nam cum in rebus aut paribus, aut non longe secus, utilitas amici, & honestas nostra consistit, honestas proculdubio præponderat. Cum uero amici utilitas nimio est amplior, honestatis autem nostrae in re non grauis, leuis iactura est, tunc quod utile amico est, id primum illo, quod honestum nobis est, fit plenius: sicuti magnum pondus æris, parua lamina auri fit pretiosius. Verba adeo ipsa Theophrasti super ea re ascripti: οὐκ ἐστὶν που τὸ τοῦ τοῦ γένους, τιμιώτερον ἢ δὲ, ἢ δὲ ὅτι οὐκ ἔστιν ἢ μέγας τὸ τὸ πρὸς τὸ πλείονος θατέρου συγκρινόμενον ἀρετῶν ἢ δὲ. λέγω δὲ διότι, οὐ ἢ χρισίον τιμιώτερον χαλκῶ. ὁ πλείονος τῶν χρυσῶν πρὸς τὸ πλείονος χαλκῶ μέγας ἀνὴρ παραβαλλόμενος πλείονος δὲ ξέου, ἀλλὰ πλείονος τινὰ ἔσπῃ. ὁ δὲ πλείονος ἢ δὲ μέγας. Phauorinus quoque philosophus huiusmodi indulgentiam gratiae, tēpe stiuus laxato paulum, permissoque subtili iustitiae examine, his uerbis definiuit: ἡ καλῶς μὲν ἢ χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τὸ τὸ δὲ ἢ ὑφείκει ἀκριβείας ἐν δὲ οὐκ. Post deum idem Theophrastus ad hanc ferme sententiam disseruit: Has tamen, inquit, & paruitates rerum, & magnitudines, atque has omnis officiorum aestimationes, alia nonnunquam momē

Appendices. ta extrinsecus, atq; alia quasi appendices psonarum, & causarum, & tpm, & circumstantiarum ipsius necessitates, q̄s includere in pcepta difficile est, moderant et regunt, et quasi gubernant, & nunc ratas efficiunt, nūc irritas. Hæc talia, quæ Theophrastus satis caute, & solícite, & religiose, causa disserendi magis disputandiq; diligētia, q̄ cū decernēdi snia, atq; fiducia disseruit: qm̄ profecto causas scientiarum, corporum uarietates, disertationumq; & differentiarum ignorantes, directū atq; perpetuum, distinctumq; in rebus singulis præceptum, qđ ego in prima tractatus istius parte desiderare dixeram, non capiunt. Eius aut̄ Chilonis (à quo disputatiunculae huius initium fecimus) cum alia quaedam sunt monita utilia, atq; prudētia, tñ id maxime exploratae utilitatis est, qđ duas ferocissimas affectiones amoris atq; odij, intra modū tm̄ coercuit: Hac, inquit, fini ames, tanq̄ forte fortuna osurus: hac itidem tenus oderis, tanq̄ fortasse post amaturus. Sup hoc eodem Chilone Plutarchus philosophus in libro περι ψυχης, uerbis ita scripsit: χιλων δ παλασθης ἀκρόσας ἡνός λέγοντ'· μισθ' ἐνα ἔχον ἔχθρον, ἡρώπτερον ἐν ἡ μισθ' ἐνα φίλον ἔχον, ναμίζων δ' ἐ ἀνάγκης ἐπακολοθεῖν ἡδ' ὁμοπάροισιν φιλίας ἡδ' ἀπεχθείας.

Quā tenuiter, curiosq; explorauerit Anto. Iulianus in orōne M. Tullij uerbi ab eo cōmutati, argutiā. Ca. IIII.

An Iulianus.

ANtonius Iulianus rhetor perq̄ fuit honesti, atq; amœni ingenij, doctrina q̄q; ista utiliore, ac delectabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa fuit. Ad hæc, scripta oīa antiq̄ora tam curiosè spectabat, aut uirtutes p̄sitabat, aut uitia rimabatur, ut iudiciū factū esse ad amissim diceret. Is Iulianus super eo enthy memate, qđ est in orōne M. Tullij, quam pro Cn. Planco dixit, ita æstimauit. Sed uerba prius, de q̄bus iudiciū ab eo factū est, ipsa ponam: Quanq̄ dissimilis est pecuniæ debito, & gr̄æ. Nam qui pecuniam dissoluit, statim non habet id, qđ reddidit: Qui aut̄ debet, æs retinet alienum: Gratiam aut̄, & qui refert, habet: & qui habet in eo ipso qđ habet, refert. Neq; ego nunc Planco definam debere, si hoc soluero. Nec minus ei redderem uoluntate ipsa, si hoc molestiæ nō accidisset. Crispum sanè ingt, agmen orationis rotundumq; ac modulo ipso numeroq; uenustum, sed, quod cum uenia legendum sit, uerbi paulum imutati, ut sententiæ fides salua esset. Nanq; debitiō gratiæ & pecuniæ collata, uerbi utrobicq; seruari posset. Ita em̄ recte opposita inter sese gratiæ pecuniæq; debitiō uidebit̄, si & pecunia quidem deberi dicat̄, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, solutaue: quid cōtra in gratia debita, redditaue, debitionis uerbo utrinq; seruato differat. Cicero aut̄ iquit, cū gratiæ, pecuniæq; debitionem dissimilē esse dixisset, eiusq; sententiæ rationē redderet, uerbi, debet, in pecunia ponit, in gratia habet, subijcit, pro debet. Ita em̄ dicit: Gratiam aut̄, & q̄ refert habet: & qui habet, in eo ipso qđ habet, refert. Sed id uerbum habet, cum proposita cōparatione nō satis cōuenit. Debitio em̄ gratiæ, nō habitio cum pecunia confert. Atq; ideo cōsequens quidē fuerat sic dicere: & qui debet, in eo ipso quod debet, refert: quod absurdum & nimis coactum foret, si nōdū redditam gr̄am, eo ipso reddita diceret, quia debet: Immutauit ergo, inquit, & subdidit uerbum ei uerbo, qđ amiserat, finitimum: ut uideat̄ & sensum debitionis collatae non reliquisse, & concinnitatē sententiæ retinuisse. Ad hunc modum Iulianus enodabat, dijudicabatq; uetereq; scriptoreq; sententias, quas apud eum adolescentes lectitabant.

Quod Demosth. rhetor cultu corporis, atq; uestitu probris obnoxio, infamiq; mūditiā fuit. Quodq; itē Hortensius orator ob eiusmodi mūditiā gestūq; in agendo histrionicū Dionysia saltatricula cognomēto cōpellatus est. Cap. V.

Demosthenis cultus.

Demosthenem tradunt, & uestitu, ceteroq; cultu corporis nitido, uenusto, nitmisq; accurato fuisse. Hinc etiam κόμην illa χλαμίδε, ἢ μαλακοὶ χιτωνίσκοι, ab æmulis, aduersarijsq; probro datum: hinc etiam turpibus, indignisq; in eum uerbis nō tēperatum, cum par̄ uir, ore quoq; polluto diceret. Ad eundē modum Hortensius oībus ferme oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio clarior: qui multa mūditiā, & circūspecte cōpositēq; indurus, & amictus esset, manusq; eius inter agendum forent argutæ admodum, & gestuosæ, maledictis appellationibusq; probrosis iactatus est: multaq; in eum quasi in histrionem, in ipsis causis, atq; iudicijs dicta sunt. Sed cum L. Torq̄

Hortensius.

L. Torquatus

quatus subagresti homo ingenio, & infestiuo, grauius, acerbiusq; apud consilium iudicum, cum de causa Syllæ quæreretur, nō iam histrionem eum esse diceret, sed gesticulariam Dionysiamq; eum notissimæ saltatriculæ noīe appellaret, tum uoce molli, atq; demissa Hortēsius: Dionysia, inquit, Dionysia malo equidē esse, q̄ quod tu Torquate, *Dionysia*
ἔμδοτος, ἀγροδία τῶ, ἀπεόστῶ.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in censura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur, eaq; oratio quam ob causam reprehensa, & quo contra modo defensa sit. Caput VI.

MVltis & eruditus uiris audientibus legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac diferti uiri, quam in cēsurā dixit ad populum, de ducendis uxoribus, cum eum ad matrimonia capeffenda adhortaretur. In ea oratione ita scriptum fuit: Si sine uxore possemus Quirites esse, omnes ea molestia careremus. Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis satis commode, nec sine illis ullo modo uiui possit, salutis perpetuæ potius, quam breui uoluptati consulendum. Videbatur quibusdam Metellum CENS. cui cōsilium esset ad uxores ducendas populum hortari, non oportuisse nec de molestia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri, neq; adhortari magis, quam dissuadere, absterereq;. Sed contra illud potius orationem debuisse sumi dicebant, ut & nullas plerunq; esse in matrimonijs molestias asseueraret: & si quæ tamen accidere nonnunquam uiderentur, paruas & leues facilesq; esse toleratu diceret, maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, easdemq; ipsas neq; omnibus, neq; naturæ uitio, sed quorundam maritorum culpa, & iniustitia euenire. T. autē Castritius recte, atque condigne Metellum esse locutum existimabat. Aliter, inquit, CENS. loqui debet, aliter rhetor. Rhetori cōcessum est sententijs uti falsis, audacibus, subdolis, captiosis, si modo uerisimiles sint, & possint ad mouendos hominum animos qualicunq; astu irrepere. Propterea turpe esse ait rhetori, si quid in mala causa destitutum, atq; impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, sanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atq; uitæ dignitate apud po. Ro. loquentem, nihil decuit aliud dicere, quam quod uerum sibi esse, atq; omnibus uidebatur, præsertim cum super ea re diceret quæ quotidiana intelligentia & communi, peruulgatoq; uitæ usu cōprehenderetur. De molestia igitur cunctis hominibus notissima confessus, eaq; confessione fidem sedulitatis, ueritatisq; commeritus, tum deniq; facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidissimum, atq; uerissimum persuasit, ciuitatem saluam esse sine matrimonijs frequentia non posse. Hoc quoq; aliud ex eadem oratione Metelli dignum esse existimauimus assidua lectione, non hercle minus, quam quæ à grauissimis philosophis scripta sunt. Verba Metelli hæc sunt: Dijs immortales plurimum possunt, sed non plus uelle debent nobis, quam parentes: At parentes, si pergunt liberi errare, bonis exhædant. Quid ergo nos à dijs immortalibus diutius expectemus, nisi malis rationibus finem facimus? iisdem deos propitios esse æquum est, qui sibi aduersarij non sunt. Dijs immortales uirtutem approbare, non adhibere debent.

In hisce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc sibi rem sperant præsidio futurum, neq; mendam esse, neq; uitium. Errareq; istos, qui bonos uiolant libros, & futuram scribunt. Atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probè scriptum perperam mutatur, & aspersa pauca de modulis, numerisq; orationis, quos Cicero auidè se status est. Caput VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro spectatæ fidei, Tyroniana cura atq; disciplina facta, ita scriptum fuit: Homines tenues obscuro loco nati, nauigant, adeuntq; ad ea loca, quæ nunq̄ antea adiuerant, neq; noti essent, quò uenerūt: neq; semp cū cognitoribus esse possunt. Hac una tm̄ fidutiā ciuitatis, non modo apud nostros magistratus, qui & legum, & existimationis periculo continentur, neq; apud ciues solum Romanos, qui & sermonis & iuris, & multarum rerum societate iuncti sunt, fore se tutos arbitrantur, sed quocunq; uenerint, hanc sibi rem præsidio sperant futurum. Videbatur quàm pluribus in extremo uerbo menda esse: debuisse enim scri-

bi putabant, non futurum, sed futuram, neque dubitabant, quin liber emendatus esset, ne ut in Plauti comœdia mœchus (sic enim mendæ suæ illudebant) ita in Ciceronis oratione solœcismus esset manifestarius. Aderat ibi forte amicus noster, homo lectione multa exercitus, cui pleraque omnia ueterum literarum quæsitæ, meditata, euigalataque erant. Is libro inspecto ait, nullum esse in eo uerbo neque mendam, neque uitium, Ciceronem probè, ac uenuste locutum. Nam futurum inquit, non refertur ad rem, sicut legentibus temere et incuriose uidetur, neque pro participio positum est, sed uerbum est indefinitum, quod Græci appellant ἀπαρέμφατον, neque numeris, neque generibus præseruiens, sed liberum undique et impromiscuum est. Quali Ca. Gracchus uerbo usus est in oratione, cuius titulus est de Q. Popilio circum conciliabula: in qua ita scriptum est: Credo ego inimicos meos hoc dicturum. Inimicos, inquit, dicturum, et non dicturos. Videturne ea ratione positum esse, apud Gracchum dicturum, qua est apud Cicer. futurum? sicut in græca oratione sine ulla uitij suspitione omnibus numeris generibusque, sine discrimine attribuuntur huiuscemodi uerba κίσεσσι, κίσεσσαι, λέξω, et similia. In Q. quoque Quadrigarij tertio annali uerba hæc esse dixit: Dum ij conciderentur, hostium copias ibi occupatas futurum. In duodecimo annali eiusdem Quadrigarij principium libri sic scriptum: Si pro tua bonitate, et nostra uoluntate tibi ualeundo suppetit, est quod speremus deos bonis bene facturum. Item in Valerij Antiatij, libro quarto et uicesimo simili modo scriptum esse: Si hæc res diuinæ factæ, recteque perlitatæ essent, aruspices dixerunt omnia ex sententia processurum. Plautus etiam in Casina, cum de puella loqueretur, occisurum dixit, non occisuram, his uerbis: Etiamne habet Casina gladium? habet, sed duos, Quibus altero te occisurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis:

Non putauit, inquit, hoc eam facturum. Non ergo isti omnes solœcismus quid esset, ignorauerunt? Sed et Gracchus dicturum, et Quadrigarius futurum, et bene facturum, et Plautus occisurum, et Antias processurum, et Laberius facturum, indefinito modo dixerunt. Qui modus neque in numeros, neque in personas, neque in genera, neque in tempora distrahitur, sed omnia istæc una eademque declinatione complectitur. Sicuti M. Cicero dixit futurum, non uirili genere, neque neutro (solœcismus enim foret plane) sed uerbo usus est ab omni necessitate generum absoluto. Idem autem ille amicus noster in eiusdem M. Tullij Ciceronis oratione, quæ est de imperio Cn. Pompeij, ita scriptum esse à Cicerone dicebat, atque ipse ita lectitabat: Cui nostros portus, atque eos portus quibus uitæ ac spiritum ducitis, in prædonum fuisse potestatem sciatis. Neque solœcismum esse aiebat, in potestatem fuisse, ut uulgus semidoctum putat, sed ratione dictum certa et proba contendebat: qua et Græci ita uterentur, et Plautus uerborum latino rum elegantissimus in Amphitrione dixit: Non uero mihi in mentem fuit: non (ut dici solitum est) in mente. Sed enim præter Plautum (cuius ille in præsentis exemplo usus est) multam nos quoque apud ueteres scriptores locutionum talium copiam offendimus, atque his uulgo annotamentis inspersimus. Ut rationem istam missam facias, et autoritates, sonus, qui εὐφωνία tantum, et positura ipsa uerborum satis declarant, id potius ἐπιμελέσια ἢ λέξεων modulamentis orationis Marci Tullij conuenisse, ut quoniam utrumuis dici latine posset, potestatem dicere mallet, non potestate. Illud enim sic compositum iucundius ad aurem conspectiusque, insuauius hoc inspectiusque est: si modo ita explorata aure homo sit, non surda, nec iacenti: sicuti est hercle, quod explicauit dicere maluit, quam explicuit, quod esse iam usitatus coeperat. Verba sunt hæc ipsius in exhortatione, quam de imperio Cn. Pompeij habuit: Testis est Sicilia, quam multis undique cinctam periculis, non terrore belli, sed consilij celeritate explicauit. At si explicuit diceret, imperfecto, et debili numero uerborum sonus clauderetur.

Historia in libris Phocionis philosophi reperta super Laide meretrice et Demosth. rhetore. Caput VIII.

In mentem fuit

Euphonia

Explicauit,

PHocion ex Peripatetica disciplina haud fanè ignobilis uir fuit. Is librum mul-
tæ uariæq; historiæ refertum composuit, eumq; inscripsit κέρως ἀμαλθείας: Ea
uox hoc fermè ualet, tanquam si dicas cornucopiæ. In eo libro sup Demosthe-
ne rhetore, & Laide meretrice historia hæc scripta est: Laïs inquit, Corinthia ob elegan-
tiam uenustatemq; formæ grandem pecuniam demerebat. Conuentusq; ad eam ditio-
rum hominum ex omni Græcia celebres erant, neq; admittebatur, nisi qui dabat, qd'
poposcerat. Poscebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum esse illud fre-
quens apud Græcos dictum adagium: οὐ πωπὸς ἀνδρὸς ἐξ κορινθῶν ἔσθ' ὀπλῆς. Quod fru-
stra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiretdare, quod posceretur. Ad hanc ille
Demosthenes clanculum adit, & ut sibi sui copiam faceret, petit. At Laïs μυριάς δραχ-
μὰς ἢ τάλαντον poposcit. hoc facit nūmi nostratis denarium decem milia. Tali petulan-
tia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus expauidusq; Demosthenes auertit iter:
& discedens ego (inquit) Pœnitere tanti non emo. Sed græca ipsa, quæ fertur dixisse,
lepidiora sunt: οὐκ ὠδ' ἔμοι, inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλησα.

Cornucopiae

Adagium

Qui modus fuerit, quis ordo discipline Pythagoricæ, quantumq; temporis imperatum obseruatumq; sit, dicendi si-
mul ac tacendi.

Caput IX.

ORdo atq; ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ successionis eius, recipiendi
instituentiq; discipulos, huiuscemodi fuisse traditur: Iam à principio adole-
scentes, qui sese ad discendum obtulerant ἐφυσιογνωμόνῃ: Id uerbum signifi-
cat mores naturasq; hominum coniectatione quadam, de oris & uultus ingenio, deq;
totius corporis filo atq; habitu sciscitari. Eum, qui exploratus ab eo idoneusq; fuerat,
recipi in disciplinam statim iubebat, & tempus certum tacere. Non omnes idem, sed
aliud alijs tempus pro æstimmato captu solertia. Is autem qui tacebat, quæ dicebantur
ab alijs, audiebat. Neq; percontari, si parum intellexerat; neq; commentari, quæ audie-
rat, fas erat. Sed non minus quisquam tacuit, quàm biennium. Hi prorsus appellaban-
tur intra tempus tacendi audiendiq;, ἀκροσικοί. Ast ubi res didicerant rerum omnium
difficillimas tacere, audireq;, atq; esse iam cœperant silentio eruditi, cui erat nomen
ἐχέμενδια, tum uerba facere & quærere, quæq; audissent scribere, & quæ ipsi opinaren-
tur, expromere potestas erat. Hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοί, scilicet ab ijs
artibus, quas iam discere atq; meditari inceptauerant: quoniam geometriam, & gno-
monicam, musicam, ceterasq; item disciplinas altiores μαθήματα ueteres Græci ap-
pellabant, uulgus autem (quos gentilitio uocabulo Chaldæos dicere oportet) ma-
thematicos dicit. Exinde his scientiæ studijs ornati, ad perspicienda mundi opera, &
principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur φυσικοί. Hæceadem su-
per Pythagora noster Taurus cum dixisset, nunc autem inquit isti, qui repente pedi-
bus illotis ad philosophos diuertunt, non est hoc satis, quod sunt omnino ἀδωροί,
ἀμύσοι, ἀγνομήστοι, sed legem etiam dant, qua philosophari discant. Alius ait, hoc me
primum doce. Item alius, hoc uolo inquit discere, istud nolo. Hic à symposio Platonis
incipere gestit propter Alcibiadis comeffationem: Ille à Phædro propter Lysia oratio-
nem. Est etiam inquit (proh Iupiter) qui Platonem legere postulet, non uitæ ornan-
dæ, sed linguæ orationisq; comendæ gratia: nec ut modestior fiat, sed lepidior: Hæc
Taurus dicere solitus, nouitios philosophorum sectatores cum ueteribus Pythagori-
cis pensitans. Sed id quoq; non prætereundum est, quod omnes simul qui à Pythago-
ra in cohortem illam disciplinarum recepti erant, quod quisq; familiæ pecuniæq; ha-
bebant, in medium dabant. Et coibatur societas inseparabilis, tanquam illud fuerit an-
tiquum consortium, quod in re atq; uerbo Romano appellabatur κοινόςισον.

Pythagorica
disciplina.

ἀκροσικό

Mathematici.

Quibus uerbis cōpellauerit Phauorinus philosophus adolescentē, uctuste nimis & prisce loquentē. Cap. X.

PHauorinus philosophus adolescenti uetere uerborum cupidissimo, & plerasq; uo-
ces nimis prisce & ignotissimas, in quotidianis cōmunibusq; sermonibus ex-
promenti, Curius, inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquissimi uiri nostri,

Phauorini in
uetuste loque-
tes reprehensio

A iij

& his antiquiores Horatii illi trigemini plane, ac dilucide cum suis fabulati sunt: neque Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelasgorum, qui primi incoluisse Italiam dicuntur, sed ætatis suæ uerbis locuti sunt. Tu autem proinde quasi cum matre Euandri nunc loquere, sermone ab hinc multis annis iam desito uteris, quod scire atque intelligere neminem uis, quæ dicas. Nonne homo inepte, ut quod uis abunde consequaris, taceres? sed antiquitatem tibi placere ais, quod honesta, & bona, & sobria, & modesta sit. Viue ergo moribus præteritis, loquere uerbis præsentibus. Atque id quod à C. Cæsare excellentis ingenii, ac prudentiæ uiro, in I. de Analogia libro scriptum est, habe semper in memoria, atque in pectore, Vt tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atque insolens uerbum.

C. Cæsar.

Quod Thucy. historia scriptor inclutus, Lacedæmonios in acie non tuba, sed tibijs esse usus dicit. Verbaque eius sup ea re posita. Quodque Herodotus Halyatten regem fidicinas in procinctu habuisse tradit, atque inibi quædam notata de Gracchi fistula concionatoria.

Caput XI.

Lacedæmoniorum mos in certamine

AVtor historiæ græcæ grauissimus Thucydides, Lacedæmonios summos belatores, non cornuum, tubarum uel signis, sed tibiæ modulis in præliis usus esse refert. Non profus ex aliquo ritu religionum, neque rei diuinæ gratia, neque etiam ut excitarentur, atque euibrarentur animi, quod cornua, & litui moliantur, sed contra, ut moderatiores, modulatioresque fierent, quod tibicinis numeris temperaretur. Nihil adeo in congregiendis hostibus, atque in principibus præliorum ad salutem, uirtutemque aptius rati, quam si permulcti sonis mitioribus, non immodice ferocirent. Cum procinctæ igitur classes erant, & instructa acies, cœptumque in hostem progredi, tibicines inter exercitum positi, canere inceperant. Ea ibi præcensione tranquilla & uenerabili, ad quandam quasi militaris musicæ disciplinam, uis & impetus militum, ne sparsim dispalati que proruerent, cohibebatur. Sed ipsius illius egregii scriptoris uti uerbis libet, quæ & dignitate, & fide grauiora sunt: *ὅτι μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἢ ἢ ἀρχαῖοι μὲν, ἢ ἢ ξυμμαχοὶ ἐντόνωες, ἢ ἢ δρυὶ χωρῶντες, λακεδαίμονιοι ἢ βραδέες, ἢ ἢ ὑπὸ αὐλοῖς, πολλῶν ὁμοῦ ἔγκαι θεσπώτων. οὐ τοῦ ἠδῆος χάρις, ἀλλ' ἵνα, ὁμαλῶς μετὰ ξυμβῶ βαινόντες προσέλθοιεν. ἢ ἢ μὴ θιασπασθεῖν αὐτῶν ἢ τὰ ξίς ὁ δὲ περὶ αὐτῶν πρὶν μεγάλα στραπέδα ἐν ταῖς προσόδοις.*

Cretenses quoque prælia ingredi solitos memoriæ datum est, præcinnente, ac præmoderante cithara gressus. Halyattes autem rex terræ Lydiæ, more atque luxu barbarico præditus, cum bellum Milesiis faceret, ut Herodotus in historiis tradit, concinentes habuit fistulatores, & fidicinas, atque fœminas etiam tibicinas in exercitu, atque in procinctu habuit lasciuientium delicias conuiuiorum. Sed enim Achæos Homerus pugnam indipisci ait, non fidicularum, tibiærumque concentu, uerum conspiratu tacito nitibundos:

Achæi ad pugnam taciti.

*διδ' ἄρ' ἴσαν σιγῆ μένεα πνεῖοντες ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμενοι ἀλλήλοισιν.*

Romanorum ritus in certamine.

Quid ille uult ardentissimus clamor militum Romanorum, quem in congressibus præliorum fieri solitum scriptores annalium memorauerunt? Contrane institutum fiebat antiquæ disciplinæ tam pbabile? An tamen etiam gradu clementi, & silentio est opus, cum ad hostem itur in conspectu longinquo procul distantem? Cum uero prope ad manus uentum est, tamen iam est propinquo hostis, & impetu propulsandus, & clamore terrendus est. Ecce autem pro tibiæcina Laconica, tibiæ que illius concionatoriæ in mentem uenit, quæ C.

C Gracchi fistula.

Graccho cum populo agente præfisse, ac præmonstrasse modulos ferunt. Sed nequaquam sic est, ut à uulgo dicitur, canere tibiæ solitum, qui ponere eum loquentem staret, uariisque modis tum demulcere animam, actionemque eius tum intendere. Quid enim foret ea re ineptius, si ut planipedes saltant, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædam uaria tibiæcin incineret? Sed qui hoc cõpertius memoriæ tradiderunt, stetit in circumstantibus dicunt occultius, qui fistula breui, sensim grauiusculum sonum inspiraret ad deprimendum, sedandumque impetum uocis eius. Referuescente namque impulsu, & instinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indignissime non opinor existimanda est. M. tamen Cicerone fistulatore istum utriusque rei adhibitum esse à Graccho putat, ut sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemque orationem eius erit.

geret, aut ferocientem, sæuientemq; cohiberet. Verba ipsius Ciceronis apposui: Itaq; idē Gracchus, quod potes audire Catule ex Licinio cliente tuo literato homine, quem seruū sibi habuit ille ad manum, cum eburnea solitus est hæere fistula, qui staret post ipsum occulte cum concionare, peritum hoīem, qui inflaret celeriter eum sonum, q̄ illum aut remissum excitaret, aut à contentione reuocaret. Morem aut̄ illum ingredien- di ad tibicinum modulus prælij institutum esse à Lacedæmonijs, Aristoteles in libris problematum scripsit, quo manifestior fieret, exploratiorq; militum securitas, & alacri- tas. Nam diffidentia, inquit, & timori cum ingressione huiuscemodi minime cōuenit; & mœsti, atq; formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatio- ne alieni sunt. Verba pauca Arist. super ea re apposui: Διατι ἐπεδ' ἄρ' ἠλεμὲν μέλλωσι, πρὸς αὐλοῦ μὲν αἰῶσιν, ἵνα τοὺς θαλοὺς ἀχμυμονῶντας γινώσκωσιν.

Virgo Vestæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibusq; ceremonijs, ac religionibus, ac cognomine à pont. max. capiatur, & quo statim iure esse incipiat, simulatq; capta est. Quodq; ut Labeo dicit, n. c. intestato cuiquam, nec eius intestate quisquam iure hæres est.

Caput. XII.

QVi de Vestali uirgine capienda scripserunt (quorū diligentissime scripsit La- beo Antistius) minorem q̄ annos. vi. maiorem q̄ annos. x. natam, negauerunt capi fas esse. Item, quæ non sit patrima, & matrima. Item, quæ lingua debili, sensuue auriū diminuta, aliæue quauis corporis labe insignita sit. Item quæ ipsa, aut cuius pater emancipatus sit, etiam si uiuo patre in aui potestate sit. Item cuius parentes alter amboue seruitutē seruierunt, aut in negotijs sordidis diuersant. Sed eam cuius soror ad id sacerdotium lecta sit, excusationem mereri aiunt. Item cuius pater fla- men, aut augur, aut quindecimuir sacris faciundis, aut qui septemuir epulonū, aut salius est. Sponsæ quoq; pontificis, & tibicinis sacrorū filia uacatio à sacerdotio isto tribui so- let. Præterea Capito Atteius scriptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domici- lium in Italia non haberet, & excusandam eius, qui liberos tres non haberet. Virgo autem Vestalis simulatq; capta, atq; in atrium Vestæ deducta, & pontificibus tradita est, eo statim tpe sine emancipatione, ac sine capitū minutione è patris potestate exit, & ius testamēti faciendi adipiscit. De more aut̄, rituq; capiundæ uirginis, Iſæ quidem antiquiores nō extant, nisi q̄ capta fuisse fer̄, quæ capta prima est à Numa rege. Sed Pa- piam legem inuenimus, qua cauet, ut pont. max. arbitrato uirgines è populo uiginti legant: Sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea sortitio ex lege Papia non ne- cessaria nunc uideri solet. Nam si qs honesto loco natus adeat pōt. max. atq; offerat ad sacerdotium filiam suam, cuius duntaxat saluis religionū obseruationibus, ratio habe- ri possit, gratia Popilia legis per se ratū sit. Capi aut̄ uirgo, p̄pterea dici uideń, q̄a pont. max. manu p̄hensa ab eo parente, in cuius potestate est, ueluti bello capta abducit. In li- bro. l. Fabij Pictoris, quæ uerba pont. max. dicere oporteat, cum uirginē capit, scriptū est. Ea huiusmodi sunt: Sacerdotē Vestalem, quæ sacra faciat, quæ iussū & sacerdotem Vestalem facere pro po. Ro. Quiritibus uti, quod optima lege fiat, ita te amata capio. Pleriq; aut̄ capi uirginē solam debere dici putant. Sed flamines q; diales, item pōtifi- ces, & augures capi dicebantur. L. Sylla reꝝ gestas; li. ij. ita scripsit: P. Cornelius, cui pri- mū cognomen Syllæ impositū est, flamen dialis captus. M. Cato de Lusitanis, cū Ser. Galbā accusauit, eē dicit ius pontificū dicere noluisse. Ego me nunc uolo ius pōtificiū optime scire. Iam ne ea causa pōtifex capiat? Si uolo auguriū optime tenere, ecq; me ob eā rem augur ē capiat? Præterea in cōmentarijs Labeonis, quæ ad .xij. tabulas cōpo- suit, ita scriptum est: Virgo Vestalis neq; hæres est cuiq; intestato; neq; intestatæ quisq;, sed bona eius in publicū redigi aiunt. Id quo iure fiat, quærit. Amata inter capiendum à pont. max. appellatur, quoniam quæ prima capta est, hoc fuisse nomine traditum est.

Virginis Ve-
stalis capiendæ
modus.

Amata prima
uirgo Vestalis

Quæsitū in philosophia est, quidnā foret in recepto mandato rectius, id ne omnino facere, qđ mandatū est, an nonnūq; etiā contrā, si id speres ei, q̄ mandauit, utilius fore. Sup̄q; ea quæstione expositæ diuersæ sententiæ Caput XIII.

IN officijs capiendis, censendis, iudicandisq; quæ græce καθήκοντα philosophi ap- pellant, quæri solet, an negotio tibi dato, & quicquid omnino faceres, definito,

contrà quid facere debeas, si eo factò uideri possit res euentura prosperius, exq; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæstio, & in utranq; partem à prudentibus uiris arbitrata est. Sunt enim non pauci, qui sententiam suam una in parte defixerint, & re semel statuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id pontificiumq; esset, ne quaquam putauerint contra dictum eius esse faciendum, etiamsi repentinus aliquis casus, re comòdius agi posse polliceret: ne si spes fefellisset, culpa impatientiæ, & pœna inde precabilis subeunda esset: Si res forte melius uertisset, dñs qdem gratiam habendam. Sed exèplum tñ intromissum uideret, quo bene consulta consilia religione mandati soluta corrūperent. Alij existimauerunt incòmoda prius, quæ metuenda essent, si res gesta aliter foret q̄ imperatū est, cum emolumento spei pensitanda esse. Et si ea leuiora, minoraq; utilitas aut contra grauior, & amplior, spe quantū potest firma ostenderet, tum posse aduersum mandata fieri, censuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerēda occasio amitteret. Neq; rimendum exèplum non parēdi tradiderunt, si rationes huiusce modi duntaxat non adessent. Cum primis aut respiciendum putauerunt, ingenium naturamq; illius, cui ea res præceptumq; esset, ne ferox, durus, indomitus, inexorabilisq; sit, qualia fuerunt Posthumiana imperia, & Manliana. Nam si tali p̄ceptoris ratio reddenda sit, nihil faciendum esse monuerunt aliter, quā præceptum est. Instructius deliberaliusq; fore arbitramur, theorematium hoc de mandatis huiuscemodi obsequēdis, si exemplū quoq; P. Crassi Mutiani clari, ac inclyti uiri apposuerimus. Is Crassus à Sēpronio Afellione, & plerisq; alijs historiæ Romanæ scriptoribus tradit quinq; habuisse rebus bonarū maxima & p̄cipua, qd̄ esset ditissimus, quod nobilissimus, quod eloquentissimus, qd̄ iurisconsultissimus, quod pont. max. Is cum in cōsultatu obtineret Asiam prouinciam, & circūsedere oppugnareq; Leucas oppidum pararet, opusq; esset firma ac procera trabe, qua arietē faceret, quo muros eius oppidi quateret, scripsit ad magistrum ἀρχιτέκτων molis Atheniensium sociorū, amicorūq; po. Ro. ut ex malis duobus, q̄s apud eos uidisset, uter maior esset, eum mittendū curaret. Tum magister ἀρχιτέκτων cōperto, quam obrē malum desideraret, non uti iussus erat maiorem, sed quē esse magis idoneum, aptiorēq; faciendo arietem, facilioremq; portatu existimabat, minorem misit. Crassus eum uocari iussit, & cum interrogasset, cur non quē iusserat misisset, causis, rationibusq; quas dicitabat spretis, uestimenta detrahi imperauit, uirgisq; multū cecidit: corrūpi atq; dissolui officium oē imperantis ratus, si quis ad id, quod facere iussus est, non obsequio debito, sed consilio non considerato respondeat.

Quid dixerit, feceritq; C. Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus gestis, sed familia pecuniāq; inops, cui Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent, plenumq; odij. Caput XIII.

C. Fabritius.

Iulius Higinus in libro de uita, rebusq; illustrium uiroꝝ. vi. legatos dicit à Samnitibus ad C. Fabritium imperatorem po. Ro. uenisse, & memoratis multis, magnisq; rebus, quæ bene ac bñuole post redditam pacē Samnitibus fecisset, obtulisse dono grandē pecuniam, orasseq; uti acciperet, uteretq; atq; id facere Samnites dixisse, quod uiderent multa ad splendorē domus, atq; uictus defieri, neq; pro magnitudine, dignitateq; lautū paratumq; esse. Tū Fabritium planas manns ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulā, atq; inde porro ad uentrē imū deduxisse, & legatis ita rñdisse: Dum illis oibus membris, quæ attigisset, obistere, atq; imperare posset, nunquam quicquam defuturum. Propterea pecuniam, qua nihil sibi esset usus, ab ijs, quibus eam sciret usui esse, non accipere.

Quam importunum uitium sit, futillis inanisq; loquacitas, & quā multis in locis à principibus utriusq; lingua uiris, detestatione iusta culpata sit. Caput XV.

Qui sunt leues & futiles, & importuni locutores, quicq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapsantibus defluunt, eorum orationem bene estimatū est in ore nasci, non in pectore. Linguam autē debere aiunt nō esse liberā, nec uagā, sed uinculis de pectore imo, ac de corde aptis moueri, & q̄si

gubernari. Sic em̄ uideas quosdam scaterere uerbis sine ullo iudicij negotio cum securitate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideatur, loqui sese nescire. Vlysem cōtra Homerus uir sapiēti facundia præditum, uocē mittere ait non ex ore, sed ex pectore. Quo scilicet non ad sonum magis, habitumq; uocis, q̄ ex sententiarum penitus conceptarū altitudine pertineret. Petulantiarūq; uerborum coercendæ uallum esse oppositum dentium, luculente dixit, ut loquendi temeritas, non cordis tm̄ custodia, atq; uigilia cohibeatur, sed & quibusdā quasi excubijs in ore positis sepiatur. Homerica, de quibus supra dixi, hæc sunt:

Homerus de
Vlyffe.

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄσπε μεγάλῳ ἐκ σίθεσσι
τέκνον ἐμὸν ποῖον σὲ ἐπιφύγερ' ἐκ
ὀδόντων.

M. Tullij quoq; uerba posui, quibus stultam, & inanem dicendi copiam grauiter, & uere detestatus est: Dūmodo, inq̄t, hoc constet, neq; infantiam eius, qui rē norit, sed eam explicare dicendo non queat, neq; inscitiam illius, cui res non suppetat, uerba non desint, esse laudandam: quoq; si alter sit optandum, malim equidem indisertam prudentiam, quā stultam loquacitatem. Item in lib. de oratore. I. uerba hæc posuit: Quid em̄ est tam furiosum, q̄ uerborū uel optimorū, atq; ornatissimorū sonitus inanis, nulla subiecta sn̄ia, nec scientia? Cum primis aut̄ M. Cato atrocissimus huiuscemodi uitij insectator est: namq; in orōne, quæ inscripta est, Si se Coelius trib. pleb. appellasset: Nunq̄, inquit, tacet, quem morbus tenet loquendi, tanq̄ ueternosum bibendi, atq; dormiendi: Quod si non conueniant, tum conuocari iubet. Ita est cupidus orōnis, ut conducatur, qui auscultet. Itaq; auditis non auscultatis tanq̄ pharmacopolam. Nam eius uerba audiuntur: ueq; ei se nemo cōmittat, si æger est. Idem Cato in eadem oratione eidem M. Coelii trib. pleb. uilitatem opprobrians, non loquendi tantum, uerum etiam tacendi: Frustrō, inquit, panis conducitur, uel uti taceat, uel uti loquat. Neq; non merito Homerus unum ex oibus Therfitem ἀμετροπῆ ἀκρίτομυθον appellabat: uerba illius multa, & ἄκοσμα strepentium sine modo graculoꝝ similia esse dicit. Quid em̄ est aliud ἀμετροπῆ ἐκολῶα? Eupolidis quoq; uersus de id genus hominibus consignatissime factus est: λαλῆν ἄριστον, ἀδωατώτατος λέγειν. Quod Sallustius noster imitari uolēs, loquax, inquit, magis quā facundus. Quapropter Hesiodus poetarum prudentissimus linguam nō uulgandam, sed recondendam esse dicit, perinde ut thesaurū. Eiusq; esse in promendo gratiam plurimam, si modesta, & parca, & modulata sit:

γλώσσης τοι θεσσαυρός ἐν ἀνθρώποισι ἄριστον

φασιδίης πλῆξῃ ἢ χάρις κατὰ μέτρον ἴσσις. Epicharmium quoq; illud non inscite se habet, οὐ λέγειν δεινός, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδωατῶν.

Ex quo profecto sumptum est, qui cū loqui nō posset, tacere non poterat. Phavorinū ego audiui dicere uersus istos Euripidis, ἀχαλινῶν σομάτων, ἀνόμωτε ἀφροσύνας τὸ τέλει δισυχία. Non de his tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerēt, sed uel maxime de hominibus quoq; posse dici stulta, & immodica blaterantibus, quorū lingua tam prodiga, infrenisq; sit, ut fluat semp, et æstuet colluione uerborum teterrima. Quod genus homines à Græcis significantissimo uocabulo λαλῆς appellatos. Valerium Probum grammaticum illustrem, ex familiarī eius docto uiro cōperi Sallustianum illud: Satis eloquentiæ, sapientiæ paræ, breui antequam uita decederet, sic legere cœpisse, & sic à Sallustio relictum affirmasse, Satis loquentiæ, sapientiæ parum. Qd̄ loquentia nouatori uerborum Sallustio maxime congrueret: Eloquentia cum insipientia minime conueniret. Huiuscemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uastam facetissimus poeta Aristophanes insignibus uocabulis denotauit in his uersibus:

ἀνθρώπων ἀγχιώπων ἀνθαδόσομοι

ἔχοντα ἀχάλιστον ἀκρατέες, ἀπύλωτοι,

σόμα πῆλιγλιτορ. κομποφακελορήμονα.

Neq; minus insigniter ueteres quoque nostri, hoc genus homines in uerba prouocatos, locutuleios, & blaterones, & linguaces dixerunt.

Satis loquentiæ,
sapientiæ
parum.

Quod uerba istec Quadrigarij ex annali tertio ibi: Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, sed ratione certa, & proba grammaticæ disciplinæ dicta sunt. Caput XVI.

Mille hominū
occiditur.

Quadrigarius in .iij. annalium ita scripsit: Ibi occiditur mille hominum; occiditur inquit, non occiduntur. Item Lucilius in .iij. satyrarum: Ad portam mille, à porta est exinde Salernum.

Mille inquit est, non mille sunt. Varro in .xviiij. rerum humanarum: Ad Romulū intium plus mille, & centum annorum est. Cato in .I. originum: Inde est ferme mille passus. M. Cice. in .vi. in Antoniū: Itane Ianus medius in L. Antonio clientela est? quis unquam in illo Iano inuentus est, q̄ L. Antonio mille nummū ferret expensum? In his atque multis alijs, mille numero singulari dictum est. Neq; hoc (ut quidam putant) uelutati concessum est, aut per figurarum concinnitatem admissum est, sed sic uidetur ratio poscere. Mille enim non pro eo ponitur, quod græce χίλιοι dicitur, sed quod χίλιας, & sicuti una χίλιας, & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo milia, certa atq; directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; recte, & probabiliter dici solitum, mille denariū in arca est, & mille equitum in exercitu est. Lucilius autem præterquam superius posui, alio quoq; in loco id manifestius demonstrat. Nam in libro .xv. ita dicit:

Hunc mille passū qui uicerit, atq; duobus,
Campanus sonipes succussor nullus sequetur.
Maiore in spatio, ac diuersus uidebitur ire.

Item alio libro .ix.

Mille die nummū potes uno quærere centum.

Mille passū dixit pro mille passibus, & uno mille nummū, pro unis mille nummis: aperteq; ostendit mille & uocabulū esse, & singulari numero dici, eiusq; pluratiuum esse milia, & casum etiā capere abltm̄, neq; cæteros casus requiri oportere, cum sint alia pleraq; uocabula, quæ in singulos tantum casus: quædam etiā, quæ in nullum inclinēt: quapropter nihil iam dubiū est, quin M. Cicero in orōne quam scripsit p̄ Milone, ita scriptum reliquerit: Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum uersabatur ualentium. Non uersabantur, quod in libris minus accuratis scriptum est. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines dicendum est.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quod M. Varro in quadam satyra de officio mariti scripserit. Caput XVII.

Xanthippe.

Socratis
patientia.

Xanthippe Socratis philosophi uxor, morosa admodum fuisse fertur, & iurgiosa. Irarumq; & molestiarum muliebrium, per diem, perq; noctem scaetebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratus, interrogauit Socratem, quænam ratio esset, cur mulierem tam acerbam domo non exigeret: Quoniam, inquit, Socrates, cum illam domi talem perpetior, infuesco & exerceor: ut cæterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriam facilius feram. Secundum hanc sententiam quoq; Varro in satyra Menippea, quam de officio mariti scripsit: Vitium, inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum est. Qui tollit uitium, uxorem cōmodiorem præstat: qui fert, sese meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, & ferre, lepi de quidem cōposita sunt: sed tollere, apparet dictum pro corrigere. Id etiā apparet, eiusmodi uitium uxoris si corrigi non possit, ferendum esse Varronem censuisse, quæ ferri scilicet à uiro honeste possunt. Vitia enim flagitijs leuiora sunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum. XIII. L. Lælium magistrum suum πρὸς ἐτυμολογίας πολλοῦν uerborū falsa dixisse reprehendit, quodq; idē Var. in eodē li. furis ἐτυμολογίας falsam dicit. Cap. XVIII.

In quartodecimo reꝝ diuinarum lib. M. Varro doctissimū tunc ciuitatis hominē L. Lælium errasse ostendit, qđ uocabulum græcum uetus traductum in linguam Romanam p̄ meraco, & quasi à se primitus latine fictum esset, resoluit in uoces latinas, ratione etymologica falsa. Verba ipsa super ea re Varronis posuimus: In quo Lælius noster literis ornatissimus memoria nostra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum antiquorū græcorū, perinde atq; essent ppria nostra, reddidit causas falsas, Nō em̄

leporem dicimus (ut ait) ϕ est leuipes, sed ϕ est uocabulum antiquum græcum. Multa enim uetera illorum ignorantur, ϕ pro ijs, alijs nunc uocabulis utuntur, & illorum esse pleriq; ignorēt græcum, quod nunc nominant $\epsilon\lambda\lambda\eta\nu\alpha$. Puteum esse, quod uocant $\phi\epsilon\epsilon\alpha$; leporem, quod $\lambda\alpha\tau\omega\rho$ dicunt. In quo nō modo Lælij ingenium non reprehendo, sed industriam laudo. Successum em̄ fortuna, experientiam laus sequit̄: Hæc Varro in primore libro scripsit, de ratione uocabuloꝝ scitissime, de usu utriusq; linguæ peritissime, de ipso Lælio clementissime. Sed in posteriore eiusedē libri parte dicit, furem ex eo dictum, ϕ ueteres Ro. furuum atrum appellauerint, & fures per noctem, quæ atra sit, facilius furētur. Non ne sic uideatur Varro de fure errasse, tanquam Lælius de lepore? Nam quod à Græcis nūc $\kappa\lambda\epsilon\pi\eta\eta$ dicit, antiquiore Græca lingua $\phi\omega\rho$ est dictum. Hinc per affinitatem literarū, quæ $\phi\omega\rho$ græce est, latine fur. Sed ea res fugerit ne tunc Varro nis memoriam, an contra aptius & cohærentius putarit furem à furuo, id est nigro, appellari, in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium est.

Historia super libris Sibyllinis, ac de Tarquinio Superbo rege.

Caput .XIX.

IN antiquis annalibus memoria super libris Sibyllinis hæc prodita ē: Anus hospita atq; incognita ad Tarquiniū Superbū regem adijt, nouem libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula, eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percōtatus est. Mulier nimium atq; immensum poposcit. Rex quasi anus ætate desiperet, risit. Tum illa focolū coram eo cum igni apposuit, & treis libros ex nouem deurit, & ecquid reliquos sex an eodem pretio emere uellet, regē interrogauit. Sed em̄ Tarquinius id multo risit magis, dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidē statim treis libros alios exussit, atq; idipsum denuo placide rogauit, treis reliquos eodē illo pretio emat. Targnius ore iam serio, atq; attentiore animo sit, eam cōstantiam cōfidentiamq; nō insuper habendam intelligit, & libros treis reliquos mercať nihilo minore pretio, q̄ quod erat petitū pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam, post ea nusquam loci uisam cōstitit. Libri tres in sacrarium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos quasi ad oraculū quindecimuirī adēit, cum dñj immortales publice cōsulēdi sunt.

Quid geometræ dicant Græci, quibusq; omnia ista latinis uocabulis appellentur.

Caput .XX.

FIGURARū, quæ $\chi\eta\mu\alpha\tau\alpha$ geometræ appellant, gña sunt duo, planū & solidum: hæc ipsi uocant $\epsilon\pi\iota\pi\epsilon\delta\omicron\rho$, & $\sigma\omicron\phi\epsilon\omicron\rho$. Planum est, quod in duas partes solum lineas habet, qua larum est, & qua longi: qualia sunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt sine altitudine. Solidum est, quando nō lōgitudines modo, & latitudines planas numeri linearū efficiunt, sed etiam extollunt altitudines, quales sunt fermē metæ trianguli, quas pyramidas appellant, uel qualia sunt quadrata undique, quæ $\kappa\upsilon\beta\omicron\alpha$ illi, nos quadrantalia dicimus. $\kappa\upsilon\beta\omicron$ enim est figura ex omni latere quadrata, quales sunt (inquit M. Varro) tesserae, quibus in alueolo luditur, ex quo ipsæ quoq; appellatae $\kappa\upsilon\beta\epsilon\omicron\iota$. In numeris etiam similiter $\kappa\upsilon\beta\epsilon$ dicit, cum omne latus eiusdem numeri æqualiter in se se soluitur, sicuti fit cum ter terna ducuntur. Atq; idem ipse numerus triplicatur. Huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit, ϕ & luna orbem suū lustret septē & uiginti diebus, qui numer⁹ ternio, qui græce dicit $\tau\epsilon\tau\alpha\epsilon$, tantundē efficiat in cubo: Linea autem à nostris dicitur, quam $\gamma\alpha\mu\mu\lambda\upsilon$ Græci uocant. Eam M. Varro ita definit: Linea ē (inquit) longitudo quædā sine latitudine & altitudine. $\epsilon\upsilon\kappa\lambda\epsilon\iota\delta\eta\epsilon$ autem breuius, prætermissa altitudine: $\gamma\alpha\mu\mu\lambda\upsilon$ est (inquit) $\mu\upsilon\kappa\epsilon$ & $\alpha\tau\omega\lambda\alpha\tau\epsilon\iota\varsigma$, quod exprimere uno latine uerbo non queas, nisi audeas dicere illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatissime contēdit legisse se librum P. Vergilij domesticum, in quo scriptum esset: Et ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror, non, quod uulgus legeret, sensu torquebit amaro.

Caput .XXI.

Versus istos ex Georgicis Vergilij pleriq; omnes sic legunt:

At sapor indicium faciet manifestus, & ora

Tristia tentantum sensu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus in cōmentarijs, quæ in Vergiliū fecit, confirmat & perseverat, non hoc à Vergilio relictū: sed quod ipse inuenerit in li-

Amaror.

bro, qui fuerat ex domo atq; familia Vergilij; & ora Tristia tentantum sensu torquebit amaror. Neq; id soli Higino, sed doctis quibusdam etiam uiris cōplacitum: quoniam uidetur absurde dici, sapor sensu amaro torquet: cum ipse (inquit) sapor sensus sit, nō alium in semetipso sensum habeat, ac perinde sit quasi dicatur, sensus sensu amaro torquet. Sed em̄ cum Phauorino Higini cōmentariū legissem, atq; ei statim displicita esset insolētia & infuauitas amaroris, Iouem lapidem, inquit (quod sanctissimum iusiurandum est habitum) paratus sum ego iurare, Vergiliū hoc nunquam scripsisse. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non enim primus finxit hoc uerbum Vergilius insolenter, sed in carminibus Lucretij inuentum non est aspernatus, autoritate poetæ in genio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc sunt:

Deniq; in os falsi uenit humor sæpe saporis,
Cum mare uersamur propter, dilutaq; contra
Cum tuimur misceri absynthia, tangit amaror.

Non uerba autem sola, sed uersus propè totos, & locos quoq; Lucretij plurimos sectatum esse Vergiliū uidemus.

An qui causas defendit, recte latineq; dicat superesse id quod defendit, & superesse proprie quid sit. Cap. .XXII.

Superesse.

IRroboraui, inueterauiq; falsa atq; aliena uerbi significatio, quod dicitur, hic illi superest, cum dicendū est: Aduocatū esse quem cuiusdam, causamq; eius defendere: atq; id dicit nō in cōpitis tantum, neq; in plebe uulgaria, sed in foro & in comitio apud tribunalia. Qui integre aut locuti sunt magnam partē superesse, ita dixerunt, ut eo uerbo significarēt superfluere, & superuacare, atq; esse supra necessariū modum. Itaq; M. Varro in Satyra, quæ inscripta ē: Nescis quid uesp serus uehat, superfuisse dicit immodice & intempestiue fuisse. Verba ex eo libro hæc sunt: In conuiuio legi nec omnia debent, & ea potissimū quæ simul sunt βιωφελῆ, & delectent potius, ut id quoq; uideat nō superfuisse. Memini ego p̄toris docti hominis tribunali me forte assistere, at que ibi aduocatū nō incelebrem sic postulare, ut quam causam diceret, remq; quæ agebatur, nō attingeret. Tunc prætorē ei cuius res erat, dixisse aduocatum eum nō habere; & cum is qui uerba faciebat, reclamasset, ego illi, V. Cl. supersum, respondisse prætorē festiuit: Tu plane superes, nō ades. M. aut Cicero in libro qui inscriptus est de iure ciuili in artē redigendo, uerba hæc posuit: Nec uero scientia iuris maioribus suis Q. Helius Tubero defuit, doctrina etiam superfuit. In quo loco superfuit, significare uidetur supra fuit & præstitit, superauitq; maiores suos doctrina sua superfluētī, tum & nimis abundanti. Disciplinas enim Tubero Stoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoq; de rep. secundo, id ipsum uerbum Ciceronis nō temere transeundū. Verba ex eo libro hæc sunt: Non grauarer Læli, nisi & hos uelle putarem, & ipse cuperem te quoq; aliam quam partem huius nostri sermonis attingere: p̄sertim cum heri dixeris, te nobis etiā superfuturū; uerū si id quidem fieri nō potest, ne desis omnes te rogamus. Exquisite igitur & cōperte Iulius Paulus dicebat, homo in nostra memoria doctissimus, superesse nō simplici ratione dici tam latine quàm græce. Græcos enim πρὸς ἕνωσιν etiam in utraq; parte ponere, uel quod superuacaneū esset, ac nō necessariū, uel quod abundans nimis & affluens, & exuperans. Sic quoq; nostros ueteres superesse aliās dixisse, pro superfluenti & superuacuo, neq; admodum necessario, ita ut supra posuimus Varronem dicere: Aliās ita ut Cicero dixit, pro eo quod copia quidē & facultate cæteris anteeret; tum supra modum, tum & largius prolixiusq; flueret q̄ esset satis. Qui dicit ergo se superesse ei, quem defendit, nihil istorū uult dicere, sed nescio quid aliud indictum inscitumq; dicit. At ne Vergilij quidem poterit autoritate uti, qui in Georgicis ita scripsit:

Primus ego in patriam mecum modo uita superfit.

Hoc enim in loco Vergilius ἀνευώπερον uerbo usus uidetur, quod superfit dixit pro longinquius diutiusq; adsit. Illud cōtra eiusdem Vergilij est aliq̄to probabilius:

Florentesq; secant herbas, fluuiosq; ministrant,
Farrasq; ne blando nequeant superesse labori,

Significat enim supra laborem esse, neq; opprimi à labore. An autē superesse dixerint ueteres pro restare, & præficiendæ rei adesse, quærebamus. Nam Sallustius in significatione ista non superesse, sed superare dicit. Verba eius in Iugurtha: Is plerunq; à rege exercitum ductare, & omneis res exequi solitus erat, quæ Iugurthæ fesso, aut maioribus astricco superauerant. Sed inuenimus in tertio Enniæ annalium in hoc uersu:

Inde sibi memorat unum superesse laborem:

Id est reliquū esse & restare. Quod quidem diuise pronuntiandum est, non ut una pars orationis esse uideatur, sed duæ. Cicero autē in. II. Antonianarū, quod est reliquum, nō superesse, sed restare dicit. Præter hæc superesse inuenimus dictum pro superstitem esse. Ita enim scriptum est in libro epistolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epistola M. Asini Pollionis ad Ciceronem uerbis his: Nam neq; deesse reip. uolo, neq; superesse. Per quod significat, si resp. emoriatur & pereat, nolle se uiuere. In Plauti autē Asinaria manifestius id ipsum scriptū est in his uerbis, quæ sunt eius comœdiæ prima:

Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ

Superesse uitæ sospitem, & superstitem.

Gauenda igitur est non improprietas sola uerbi, sed etiam prauitas omnis, si quis se nunc senior aduocatus adolescenti superesse dicat.

Quis fuerit Papyrius Prætextatus, quæ ue istius causa cognomenti sit, historiaq; ista omnis super eodem Papyrio cognitu iucunda.

Caput .XXIII.

Historia de Papyrio Prætextato dicta scriptaq; est à M. Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenustate atque luce, ac munditia uerborum. Ea Catonis uerba huic prorsus commentario indidisse, si libri copia fuisset id temporis, cum hæc dictabam. Quod si non uirtutes dignitatesq; uerborum, sed rem ipsam scire quæris, res fermè ad hunc modum est: Mos antea senatoribus Romæ fuit, in curiam cum prætextatis filiis introire. Tamē cum in senatu res maior quæpiam consultata, eaq; in diem posterum prolata est: placuitq; ut eam rem, super qua tractauissent, ne quis enuntiaret prius quàm decreta esset. Mater Papyrii pueri, qui cum parente suo in curia fuerat, percontata est filium, quidnam in senatu patres egissent. Puer respondit tacendum esse, neq; id dici licere. Mulier fit audiēdi cupidior secretum rei: & silentium pueri, animum que eius ad inquirendum euerberat. Quærit igitur compressius, uiolentiusq;. Tum puer matre urgente, lepidi atq; festiui mendacii consilium capit: Actum in senatu dixit utrum uideretur utilius, exq; republica esse, unus ne ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audiuit, animus compauescit, domo trepidans egreditur, ad cæteras matronas peruenit. Ad senatum postridie matrum familiās caterua lachrymantes atq; obsecrantes orant, una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredienti curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio illa uellet, mirabatur. Puer Papyrius in medium curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atq; ingenium pueri exosculatur. Cōsultum facit, uti posthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, nisi ille unus Papyrius. Atq; puero postea cognomentum honoris gratia inditum Prætextatus, ob tacendi loquendiq; in ætate prætextata prudentiam.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Næuij, Plauti, Pacuij, quæ facta ab ipsis eorum sepulchris incisa sunt.

Caput .XXIII.

Trium poetarum illustrium epigrammata Cn. Næuij, Plauti, M. Pacuij, quæ ipsi fecerunt, & incidenda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorū gratia, & uenustatis, scribenda in his cōmentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenū superbix Campanæ, quod testimoniū esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset:

Immortales, mortales si foret fas flere,

Flerent diuæ camcænæ Næuium poetam.

Itaq; postquam est Orchio traditus thesauro,

Superare.

Restare.
Superesse.

Papyrius.

Macro. Sat.
lib. I. ca. VI.

Prætextatus

Næuij epigramma.

Obliti sunt Romæ lingua Latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitalsem modo an Plauti foret, nisi à Marco Varrone pos-
situm esset in libro de poetis primo:

Plauti epigramma.

Postquam est morte captus Plautus,
Comœdia luget, scena est deserta;
Deinde risus, ludus, iocusq; & numeri,
Innumeri simul omnes collachrymarunt.

Pacuij epigramma.

Epigramma Pacuij uerecundissimū, & purissimū, dignūq; eius elegatissima grauitate:

Adolescens, tametsi properas, hoc te saxum rogat,
Vt se aspicias; deinde quod scriptum est, legas.
Hic sunt poetæ Pacuij Marci sita
Ossa, hoc uolebam nescius ne esses. uale.

Quibus uerbis M. Varro inducias definiuit, quæ situmq; inibi curiosus quænam ratio sit uocabu-
li induciarum. Caput .XXV.

Induciæ.

DVobus modis M. Varro in libro humanarum, qui est de bello & pace, indu-
ciæ quid sint definiit; Induciæ (inquit) sunt pax castræsis paucorum dierum.
Item alio in loco: Induciæ (inquit) sunt belli feriæ. Sed lepida magis atq; iu-
cunda breuitatis utraq; definitio, quam plena aut proba esse uidetur. Nam neq; pax ē
induciæ: bellum enim manet, pugna cessat. Neq; in solis castris, neq; paucorum tantum
dierum induciæ sunt. Quid enim dicemus, si inducijs in mēsum aliquot factis, castris
concedatur, non ne tum quoq; induciæ sunt? Aut rursus quid esse id dicemus, quod in
primo annalium Quadrigarij scriptum est, C. Pontium Samnitum à dictatore Roma-
no sex horarum inducias postulasse, si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ
sunt? Belli autem ferias festiue magis dixit quam aperte atq; definite. Græci autem si-
gnificantius consignantibusq; cessationem istam pugnae pactitiam, ἐκεχειριῶν dixerunt,
exempta una litera sonitus uastioris, & subiuncta lenioris. Nam quod eo tempore nō
pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειριῶν appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni
negotium, ut inducias superstitiose definiere, & legibus rationibusq; omnibus de
finitionum inseruiret. Satis enim uisum est, eiusmodi facere demonstrationem: Quod
genus Græci τῆρας magis & ἰπυραφὰς, quam δεῖσι, μοῖς uocant. Induciarum autem uo-
cabulum, qua fit ratione factum, id diu ē quod quærimus. Sed ex multis quæ iam au-
diuimus uel legimus, probabilius id quod dicam uidetur: Inducias sic dictas arbitramur,
quasi tu dicas inde uti iam. Pactum induciarum eiusmodi est, ut in diem certum
non pugnetur, nihilq; incommodi detur: sed ex eo die postea uti iam omnia belli iure
agatur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactumq; fit, ut ante eum diem ne pugne-
tur, atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnes. Idcirco ex his quibus dixi uocibus, quasi
per quandam coitum & copulam, nomen induciarum connexum est. Aurelius autem
Opilius in primo librorum, quos Musarum inscripsit: Induciæ (inquit) dicuntur, cum
hostes inter sese utrinq; utroq; alteri ad alteros impune, & sine pugna ineunt. Inde ab
eo (inquit) nomen esse factum uidetur, quasi initus atq; introitus. Hoc ab Aurelio scri-
ptum propterea non præterij, ne cui harum noctium æmulo, eo tantum nomine ele-
gantius id uideretur, tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugisset.

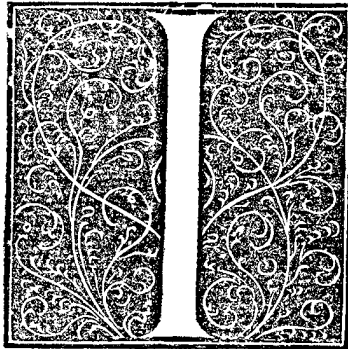
Quem in modum mihi Taurus philosophus responderit percontanti an sapiens irasceretur. Cap. .XXVI.

Interrogauit in diatriba Taurum, an sapiens irasceretur. Dabat enim sæpe post
quotidianas lectiones quærendi quod quis uellet potestatem. Is cum grauitate
& copiose de morbo affectu ue iræ disseruisset, quæ & in ueterum libris, & in i-
p̄s commentarijs exposita sunt, conuertitur ad me qui interrogaueram: Et hæc ego
(inquit) super irascendo sentio. Sed & quid Plutarchus noster uir doctissimus ac pru-
dentissimus senserit, non ab re est, ut id quoq; audias: Plutarchus (inquit) seruo suo ne
quam homini & contumaci, sed libris disputationibusq; philosophiæ aures imbutas
habenti, tunicā detrahi ob nescio quod delictū, cædiq; eum loro iussit: coeperat uerba

rari, obloquebat, non meruisse ut uapularet, nihil mali, nihil sceleris admisisse. Postremo uociferari inter uapulandum incipit, neque iam querimonias aut gemitus eiulatusque facere, sed uerba seria et obiurgatoria. Non ita esse Plutarchum, ut diceret philosophum irasci turpe esse. saepe enim de malo irae disertauisse, librum quoque περι ἀοργησίας pulcherrimum conscripsisse. Is omnibus, quae in eo libro scripta sunt, nequaquam conuenire, quod prouolutus effususque in iram plurimis se plagis multaret. Tum Plutarchus lente et leniter, quod autem, inquit, uerbero, nunc ego tibi irasci uideor, ex uultu ne meo, an ex uoce, an ex colore, an etiam ex uerbis correptum esse me ira intelligis? Mihi quidem neque oculi (opinor) truces sunt, neque os turbidum, neque immaniter clamo, neque in spumam ruborem ue efferuesco, neque pudenda dico, aut poenitenda, neque omnino trepidus ira, & gestio: haec enim omnia, si ignoras, signa esse irarum solent. & simul ad eum, qui caedebat, conuersus, interim inquit, dum ego atque hic disputamus, hoc tu age: Summa autem torius sententiae Tauri haec fuit, non idem esse existimauit ἀοργησία ηἴ ἀναληγία. Aliudque esse non iracundum animum, aliud ἀνάληγτον ηἴ ἀναίδητον. Nam aliorum omnium, quos Latini philosophi affectus, uel affectiones, Graeci πάθη appellat, ita huius quoque motus animi, qui cum est ulciscendi causa saeuior, ira dicitur, non priuationem esse utile censuit, quam Graeci σέρησις dicunt, sed mediocritatem, quam μετρίότης illi appellant.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .II.

Quo genere solitus sit philosophus Socrates exercere patientiam corporis, de quo eiusdem uiri patientia. Cap. I.

Inter labores uoluntarios & exercitia corporis, ad fortuitas patientiae uices, firmamentum id quoque accepimus Socratem facere insueuisse: Stare solitus Socrates dicitur pertinaci statu per dius atque pernox, a summo lucis ortu ad solem altere orientem inconniuens, immobilis, iisdem in uestigiis, et ore atque oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam secessu mentis, atque animi factio a corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut plerumque disserens attigisset, πολλὰ μὲν inquit, εἰς ἡλίου εἰς ἡλίον ἐσηκίᾳ ἀσραβέειν ἔτι πρὸς πρὸς πρὸς. Temperantia quoque eum fuisse tanta traditum est, ut omnia fere uitae suae tempora a ualitudine inoffensa uixerit. In illius etiam pestilentiae uastitate, quae in bello Peloponnesiaco in primis ipsam Atheniensium ciuitatem internecino genere morbi depopulata est, his parcendi moderandique rationibus dicitur & a uoluptatum labe cauisse, & salubritates corporis retinuisse, ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Socratis patientia.

Quae ratio obseruatioque officiorum esse debeat inter patres filiosque in discumbendo sedendoque, atque in id genus rebus, domi forisque, si filij magistratus sunt et patres priuati, superque ea re Tauri philosophi dissertatio, et exemplum ex historia Romana petendum. Caput. .II.

AD philosophum Taurum Athenas, uisendi cognoscendique eius gratia, uenerat uir Cl. praefes Cretae prouinciae, & cum eo simul eiusdem praefidis pater. Taurus sectatoribus commodum dimissis, sedebat pro cubiculi sui foribus: & cum assistentibus nobis sermocinabatur, introiuit prouinciae praefes, & cum eo pater. Assurrexit placide Taurus, & post mutuam salutationem refedit. Allata mox una sella est, quae in promptu erat: atque dum aliae promebantur, apposita est. Inuitauit Taurus patrem praefidis ut sederet. Atque ille ait: Sedeat hic potius, qui po. Ro. magistratus est. Absque prauidicio, inquit Taurus, tu interea sede, dum inspicimus quae rimusque utrum conueniat te ne potius sedere, qui pater es, an filium qui magistratus est. Et cum pater assedisset, appositumque esset aliud filio quoque eius sedile, uerba super ea re Taurus facit cum summa (dii boni) honorum atque officiorum perpenatione. Eorum uerborum sententia haec

Filiorum in praefidis officium.

fuit: In publicis locis, atq; muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magistratu sunt, potestatibus collata interquiescere paululum & conuiuere. Sed cum extra tempus in domestica re atq; uita sedeat, ambuletur, in conuiuio quoq; familiarum discumbatur, tum inter filium magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare, naturales & genuinos exoriri. Hoc igitur inquit, quod ad me uenistis, quod colloquimur nunc, quod de officiis disceptamus, priuata actio est. Itaq; utere apud me iis honoribus prius, quibus domi quoq; nostræ te uti priorem decet. Hæc atq; alia in eandem sententiâ Taurus grauius simul, & comiter disseruit. Quid autem super huiusce modi patris, atq; filii officio apud Claudium legerimus, non ab re uisum est, ut ascribe remus. Posuimus igitur uerba ipsa Quadrigarii ex annali eius. vi. transcripta; Deinde facti consules Sempronius Gracchus iterum, Q. Fabius Maximus filius eius, qui priore anno erat consul, ei consuli pater proconsul obuiam in equo uehens uenit. Neq; descendere uoluit, quod pater erat, & quod inter eos sciebant maxima concordia conuenire, lictores non ausi sunt descendere iubere. Vbi iuxta uenit, tum consul ait descendere iube: quod posteaquam licitor ille qui apparebat, cito intellexit, Maximum proconsulem descendere iussit. Fabius imperio paret, & filium collaudauit, cum imperium quod populi esset, retineret.

Qua ratione uerbis quibusdam, uocabulisq; ueteres immiserunt h. literæ spiritum. Caput .III.

H. litera.

H Litera, siue illam spiritum magis quam literam dici oportet, inferebatur eam ueteres nostri plerisque uocibus uerborum firmandis roborandisque, ut sonus earum esset uiridior uegetiorq;. Atq; id uidentur fecisse studio, & exemplo linguæ Atticæ. Satis notum est Atticos ἠχδὲν ἴσσοι, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum, inspirantis primæ literæ dixisse. Sic lachrymas, sic sepulchrum, sic ahenum, sic uehemens, sic inchoare, sic heluari, sic hallucinari, sic honera, sic honustum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, seu spiritus istius nulla ratio uisa est, nisi ut firmitas, & uigor uocis, quasi quibusdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoq; exemplo usi sumus, uenit nobis in memoriam, Fidum Optatum multi nominis Romæ grammaticum ostendisse mihi librum Aeneidos secundum mirandæ uetus stas, emptum in sigillariis, xx. aureis, quem ipsius Vergilii fuisse credebatur, in quo duo isti uersus cum ita scripti forent,

Vestibulum ante ipsum, primoq; in limine Pyrrhus,
Exultat telis, & luce coruscus aeni.

Additam supra uidimus h. literam, & ahenam factam, Sic in illo quoq; Vergilii uersu in optimis libris scriptum inuenimus:

Aut foliis undam tepidi dispumat aheni.

Quam ob causam C. Bassus genus quoddam iudicij diuinationem appellari scripsit. Et quam aliam causam esse eius uocabuli dixerunt. Caput .IIII.

Diuination.

Cum de constituendo accusatore quaeritur, iudiciumq; super ea redditur, cui nam potissimum ex duobus pluribus ue accusatio subscriptio ue in reum permittatur, ea res atque iudicium cognitio, diuinatione appellatur. Id uocabulum quam ob causam ita factum sit, quaeri solet. C. Bassus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum composuit: Diuinatione inquit, iudicium appellatur, quoniam diuinatione quodammodo iudicem oporteat, quam sententiam sese ferre par sit. Nimis quidem est in uerbis C. Bassi ratio imperfecta, uel magis inops & ieiuna. Sed uidetur eum significare uelle, idcirco dici diuinationem, quod in aliis quidem causis iudex ea quæ dicit, quæq; argumentis uel testibus demonstrata sunt, sequi solet. In hac autem re, cum eligendus accusator est, parua admodum & exilia sunt, quibus moueri iudex possit, & propterea quoniam magis ad accusandum idoneus sit, quasi diuinandum est: Hæc Bassus. Sed alii quidam diuinationem esse appellatam putant, quoniam cum accusator & reus duæ res quasi cognatæ coniunctæq; sint, neq; utra sine altera constare possit, in hoc tamē genere causæ reus quidem iam est, sed accusator nondum est, & idcirco quod adhuc usque deest

& latet, diuinatione supplendum est, quisnam sit accusator futurus.

Quamlepide designatq; dixerit Phauorinus phūs, quid intersit inter Platonis & Lysia orōnem. Caput .V.

PHauorinus de Lysia & Platone solitus est dicere; Si ex Platonis, inquit, oratione Plato. uerbum aliquod demas mutes ue, atque id commodissime facias, de elegantia Lysias. tantum detraxeris: si ex Lysia, de sententia.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Vergilius usus esse dicatur, & quid ijs qui improbe dicunt, respondeatur.

Caput .VI.

Nonnulli grammatici ætatis superioris, in quibus est Cornutus Anneus, haud *Anneus Cornutus.* fanè indocti, neq; ignobiles, qui commentaria in Vergilium composuerunt, *Aegloga sexta.* reprehendunt, quasi incuriose & abiecte uerbum positum in his uersibus;

Candida succinctam latrantibus inguina monstris

Dulichias uexasse rates, & gurgite in alto

Ah timidos nautas canibus lacerasse marinis.

Vexasse enim putant uerbum esse leue, & tenuis ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere, cum homines repente à belua immanissima rapti lanatiq; sint, Item aliud huiuscemodi reprehendunt:

Omnia iam uulgata, quis aut Eurystea durum,

Aut illaudati nescit Busyridis aras

Illaudati parum idoneum esse uerbum dicunt. neq; id satis esse ad faciendam scelerati hominis detestationem, qui quod hospites omnium gentium immolare solitus fuit, nō laude indignus, sed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus esset, Item aliud uerbum culpauerunt:

Per tunicam squalentem auro latus haurit apertum.

Tanquam non conuenerit dicere, auro squalentem, quoniam nitoribus splendorebusq; auri squaloris illuues sit contraria. Sed de uerbo uexasse ita respōderi posse credo: Vexasse graue uerbum est: factumq; ab eo uideat, quod est uehere, in quo inest iam uis quæ *Uehere.* dam alieni arbitrii. Non enim sui potens est, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo in *Vexare.* clinatum est, ui atq; motu proculdubio inclinatum est: Nam qui fertur & raptat, atq; *Taxare.* huc atq; illuc distrahitur, is uexari proprie dicitur: sicuti taxare pressius crebriusq; est, *Tangere.* quàm tangere: unde proculdubio id inclinatum est: & iactare multo fufius largiusq; est, *Iactare.* quàm iacere: id unde uerbum traductum est: & quassare, quàm quaterere grauius uiolentiusq; est. Non igit quia uulgo dici solet, uexatum esse quem fumo, aut uento, aut pul *Uexare.* uere, propterea debet uis uera atq; natura uerbi deperire, quæ à ueteribus (qui proprie atq; signate locuti sunt, ita ut decuit) conseruata est. M. Catonis uerba sunt ex oratione quam de Achæis scripsit: Cumq; Annibal terram Italiam laceraret atq; uexaret: Vexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullum calamitatis, aut sæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat, quod eo tempore Italia non perpeffa sit. M. Tullii in Verrem: Quæ ab isto sic spoliata atq; direpta est, ut non ab hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, & cōsuetudinis iura retineret, sed ut à barbaris prædonibus uexata esse uideatur. De illaudato autem duo uidentur responderi posse: Vnum est eiusmodi: Nemo *Illaudatus.* quisquam tam efferis est moribus, quin faciat aut dicat nōnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquissimus uersuum uice prouerbii celebratus est:

πολλάκι μὲν κίπρωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπερ.

Sed enim qui omni in re atque omni tempore laudi uacat, is illaudatus est, isq; omnium pessimus deterrimusq; est: sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatum facit. Inculpatus autem instar est absolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis est extremæ malitiae. Itaque Homerus non uirtutibus appellandis, sed uitiiis detrahendis laudare ampliter solet. hoc enim est:

ἦ ὅσα μάντις ἀμύμων.

τῶδ' ἐνκ' ἕκοντι πετέδιον.

Et item illud:

B

iiii

ὄνδ' οὐκ ἔμ ὑβρίζοντα ἰδοίς ἀγαμέμνονα δῖον.
 οὐδ' ἐκαταπύσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐδίελοντα μάχεσθαι.

Inamabilis

Laudare.

Squalere.

Epicurus quoque simili modo maximam voluptatem, detractionem, privationemque omnis doloris definiuit his uerbis: ὄρος τοῦ ἀλγούντος ὑπεξάρσεις. Eadem ratione idem Vergilius inamabilem dixit Stygiam paludem. Nam sicut illaudatum κατὰ laudis σέσησι, ita inamabilem κατὰ amoris σέσησι detestatus est. Altero modo illaudatus ita defenditur. Laudare significat prisca lingua nominare appellareque; sic in actionibus autem ciuilibus laudari id dicitur, quod est nominari. Illaudatus enim est quasi illaudabilis, qui neque mentione, aut memoria ulla dignus, neque unquam nominandus est. Sicuti quondam à communi consilio Asiae decretum est, uti nomen eius qui templum Dianae Ephesiae incenderat, ne quis ullo in tempore nominaret. Tertium restat ex iis, quae reprehensa sunt, quod tunicam squalentem auro dixit. Id autem significat copiam, densitatemque auri in squamarum speciem intexti. Squalere enim dictum est à squamarum crebritate asperitateque, quae in serpentium pisciumque coriis uisuntur. Quam rem & alii, & hic quidem poeta locis aliquot demonstrat:

Quem pellis inquit, ahenis

In plumam squamis auro conferta tegebat.

Et alio loco:

Iamque adeo rutilum thoraca indutus ahenis

Horrebat squamis.

Accius in Pelopidis ita scribit: Eius serpentis squamæ squalido auro, & purpura praetexta. Quicquid igitur nimis inculcatum obsitumque aliqua re erat, & incuteret uisenti bus facie noua horrorem, id squalere dicebatur: sic in corporibus incultis squamosisque alta congerie sordium, squalor appellabatur. Cuius significatiōis multo assiduoque usu totum id uerbum ita contaminatum est, ut iam squalor de re alia nulla, quam de solis inquinamenti dicitur coeperit.

De officio erga parentes liberorum, deque eare ex philosophiae libris, in quibus scriptum quaesitumque est, an semper in omnibus patris iussis obsequendum sit.

Caput .VII.

Officia filiorum in patres.

Quari solitum est in philosophorum disceptationibus, an semper inque omnibus iussis patri parendum sit. Super ea re Graeci, nostrique qui de officiis scripserunt, tres sententias esse, quae spectandae considerandaeque sint, tradiderunt, easque subtilissime diiudicauerunt. Earum una est: Omnibus quae pater imperat, parendum. Altera est: In quibusdam parendum, quibusdam non obsequendum. Tertia est: Nihil necessum esse patri obsequi, & parere. Haec sententia quoniam primo re aspectu nimis infamis est, super ea quae prius dicta sunt dicemus: Aut recte, inquit, imperat pater, aut perperam: Si recte imperat, non quia imperat parendum, sed quoniam id fieri ius est, faciendum est: si perperam, nequaquam scilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt: nunquam est igitur patri parendum, quae imperat. Sed neque istam sententiam probari accepimus. Argutiola quippe haec (sicuti mox ostendemus) friuola & inanis est. Neque autem illa (quam primo in loco diximus) uera & proba uideri potest, omnia esse, quae pater iusserit, parendum. Quid enim si proditiōem patriae, si matris necem, si alia quaedam imperarit turpia aut impia? Media igitur sententia optima atque tutissima uisa est: Quaedam esse parendum, quaedam non obsequendum. Sed ea tamen, quae obsequi non oportet, leniter & uerecunde, ac sine detestatione nimia, sine opprobriatione acerba reprehensionis declinanda sensim & relinquenda esse dicunt, quam respuenda. Conclusio uero illa, qua colligitur (sicuti supra dictum est) nihil patri parendum, imperfecta est, refutarique ac dilui sic potest: Omnia quae in rebus humanis fiunt (ut docti censuerunt) aut honesta sunt, aut turpia. Quae sua uel recta aut honesta sunt, ut fidem colere, ut patriam defendere, ut amicos diligere, ea fieri oportet, siue imperet pater, siue non imperet. Sed quae his contraria, quaeque turpia, & omnino iniqua sunt, ea ne si imperet quidem, Quae uero in medio sunt, & à

Græcis tum ἀδυστογία, tum μετὰ appellantur: ut in militiam ire, rus colere, honores capessere, causas defendere, uxorem ducere, uti iustum proficisci, ut accersitū uenire: quoniam & hæc & his similia per sese ipsa neque inhonesta sunt, neque turpia: sed perinde ut à nobis aguntur, ita ipsis actionibus aut probanda fiunt, aut reprehendenda. Propter ea in eiusmodi omnium rerum generibus, patri parendum esse censent, ueluti si uxorē ducere imperet, aut causas pro reis dicere. Quod enim utrunque in genere ipso, per sese neque honestum, neque turpe est, idcirco si pater iubeat, obsequendum est. Sed enim si imperet uxorem ducere infamē, propudiosam, criminofam: aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio causam dicere, non scilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, desinunt esse per sese hæc media atque indifferētia. Non ergo integra est propositio dicēda, aut honesta sunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neque ὁ γίγνεται νόμιμον διεθνήμενον uideri potest. Deest enim disunctioni isti tertium: aut neque honesta sunt, neque turpia: quod si additur, potest ita concludi: Nonnunquam est igitur patri parendum.

Quod parum equa reprehensio Epicuri à Plutarcho peracta sit in syllogismi disciplina. Caput .VIII.

Plutarcho secūdo librorum, quos de Homero composuit, imperfecte atque præpostere atque inscite syllogismo esse usum Epicurum dicit. Verbaque ipsa Epicuri ponit: ὁ δὲ ἀνατὸ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ ἦ διαλυθὲν ἀναδοκτεῖ, τὸ δὲ ἀναδοκτεῖ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermisit (inquit) quod in prima parte sumere debuit: ὁ δὲ ἀνατὸ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ ἀναδοκτεῖ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Tum dein eodē ipso quod omiserat quasi posito concessoque, ad confirmandum aliud utitur. Progredi autem hic (inquit) syllogismus nisi illo prius posito, non potest. Vere hoc quidem Plutarcho de forma & ordine syllogismi scripsit. Nam si (ut in disciplinis traditur) ita colligere & ratiocinari uelis, sic dici oportet: ὁ δὲ ἀνατὸ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ ἀναδοκτεῖ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiusmodi homo est, non inscitia uidetur partem illam syllogismi prætermisisse. Neque id ei negotium fuit, syllogismum tanquam in scholis philosophorum cum numeris omnibus, & cum suis finibus dicere: & profecto quia separatio animi & corporis in morte euidentis est, non est ratus necessariam esse eius admonitionē, quod omnibus prorsus erat obuium: sicuti etiam quod conclusionem syllogismi non in fine posuit, sed in principio. Nam id quoque non imperite factum quis non uidet? Apud Platonem quoque multis in locis reperias syllogismos repudiatos, conuersoque ordine isto qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehensionis contentione positos esse.

Quod idem Plutarcho euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum infectatus sit. Caput .IX.

In eodem libro idem Plutarcho eundem Epicurum reprehēdit, quod uerbo usus sit parum proprio et alienæ significationis. Ita enim scripsit Epicurus: ὁ δὲ ἀνατὸ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ ἀναδοκτεῖ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Non (inquit) πρῶτος τῶ ἀλγούνη, sed πρῶτος τῶ ἀλγούνη dicere oportuit. Detractio enim significanda est doloris, inquit, non dolentis. Nimis minute ac propè etiam subfrigide, Plutarcho in Epicuro accusando λέξας πρὸς. Has enim curas uocum uerborumque elegantias, non modo non sectatur Epicurus, sed etiam infectatur.

Quid sint fauissæ Capitolinæ, & quid super eo uerbo M. Varro S. Sulpitio querenti rescripserit. Cap. .X.

Seruius Sulpitius iuris ciuilibis autor, uir bene literatus, scripsit ad M. Varronem, rogauitque ut rescriberet, quid significaret uerbum quod in censorijs libris scriptum esset. id erat, uerbum fauissæ Capitolinæ. Varro rescripsit, in memoria fidebi esse, quod Quintus Catulus curator restituendi Capitolij dixisset, Voluisse se aream Capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conscenderetur, suggestusque pro fastigij magnitudine altior fieret, sed facere id non quisse, quoniam fauissæ impeditissent. Id esse cellas quasdam & cisternas, quæ in area sub terra essent, ubi reponi solerent signa uetera, quæ ex eo templo collapsa essent, & alia quædam religiose donariis consecratis. At deinde eadem epistola negat quidem se in literis inuenisse, cur fauissæ dictæ sint. Sed Quintum Valerium Soranum solitum dicere ait, quos in clauos

Theſauri Fla
uiſſæ.

græco nomine appellaremus, priſcos Latinos flauiffas dixiſſe, & in eos non rude æs, ar
gentumq; ſed flata ſignataq; pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe detractam eſſe
ex eo uerbo ſecundam literam, & fauiſſas eſſe dictas cellas quaſdam & ſpecus, quibus
æditui Capitolini uterentur ad cuſtodendas res ueteres religioſas.

Sicinius Dē
tatus.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna.

Caput

.XI.

Achilles Ro
manus.

LVcium Sicinium Dēratum, qui tribunus plebis fuit Sp. Tarpeio, A. Thermo
conſulibus, ſcriptum eſt in libris annalium, plus quàm credi debeat, ſtrenuum
bellatorem fuiſſe: nomenq; ei factum ob ingētem fortitudinem, appellatumq;
eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum & .XX. prælijs. Cica
tricem auerſam nullam, aduerſas quinque & quadraginta tuliſſe. Coronis eſſe donatum
aureis octo, obſidionali una, muralibus tribus, ciuicis quatuordecim: torquibus tribus
& octoginta, armillis plus centum ſexaginta, haſtis duodeuiginti. Phaleris item dona
tus eſt quinquies uiciesq;. Populi militaria dona habuit multijuga, in his prouocato
ria pleraq;. Triumphauit cum imperatoribus ſuis triumphos nouem.

*Conſiderata perpenſaq; lex quedam Solonis, ſpeciem habens primorem iniqua iniuſtaq; legis, ſed ad uſum &
emolumentum ſalubritatis penitus repertam.*

Caput

.XII.

Solonis legis
ſententia.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axib⁹ ligneis incifæ ſunt, quas
q; latas ab eo, Athenienſes (ut ſempiternæ manerent) pœnis & religionibus ſan
xerunt: legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiã: Si ob diſcordiã
am diſſenſionemq; ſeditio atq; diſceſſio populi in duas partes fieret, & ob eam cauſam
irritatis animis utrinq; arma caperētur, pugnareturq;, tum qui in eo tempore, in eoq;
caſu ciuiliſ diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiūxerit, ſed ſolitarius ſeparatusq; à cõ
muni malo ciuitatis ſeceſſerit, is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul, extor
riſq; eſto. Cum hanc legem Solonis ſingulari ſapientiã præditi legiſſemus, tenuit nos
grauis quædam in principio admiratio, requirētes quam ob cauſam dignos eſſe pœ
na exiſtimari, qui ſe procul à ſeditiõne & ciuili pugna remouiffent. Tum qui penitus
atq; alte uſum, ac ſententiã legis inſpexerat, non ad augendam, ſed ad definendam ſe
ditionem, legem hanc eſſe dicebat, & res prorsum ſe ſichabent. Nam ſi boni homines,
qui in principio coërcendæ ſeditiõnis impares fuerint, populumq; percitum & amen
tem non deterruerint, ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiūxerint, tum eueniet, ut cū
focij partis ſeorſum utriuſq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris autoritatis uiris, tem
perari ac regi cœperint, concordia per eos potiſſimum reſtitui cõciliariq; poſſit, dum
& ſuos apud quos ſunt, regunt atq; mitificant, & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt
quàm perditos. Hoc idem Phauorinus philoſophus inter fratres quoq; aut amicos diſ
fidentiſ oportere fieri cenſebat, ut qui in medio ſunt utriuſq; partis beneuoli, ſi in con
cordia amittenda parum autoritatis, quaſi ambigui amici habuerint, tum alter in alte
ram partem diſcedat. Ac per id meritum uiam ſibi ad utriuſq; concordiam muniant.
Nunc autem pleriq; (inquit) partis utriuſq; amici, quæ ſi probe faciant, duos litigan
tes deſtituunt & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis aut auaris, qui lites ani
masq; eorum inflamment, aut odij ſtudio aut lucri.

Liberi.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam ue ueteres dixiſſe.

Caput

.XIII.

ANtiqui oratores hiftoriæq; aut carminum ſcriptores, etiam unum filium filia
am ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in cõplu
rium ueterũ libris ſcriptum aliquoties aduerteremus, nũc quoq; in libro Sem
pronij Afellionis rerum geſtarum quinto ita poſitum eſſe oſtēdimus. Is Afellio ſub P.
Scipione Africano tribunus militum ad Numantiam fuit, reſq; eas quibus gerendis
ipſe interfuit, conſcripſit. Eius uerba de Tiberio Graccho tribuno plebis, quo in tẽpo
re interfectus in Capitolio eſt, hæc ſunt: Nam Gracchus domo cum proficiſcereſ, nun
quam minus terna, aut quaterna milia hominum ſequebatur. Atq; inde infrã de eodẽ
Graccho ita ſcripſit: Orare cœpit ut ſe defenderent, liberosq; ſuos, eum quem uirilis ſe
xus tum in eo tempore habebat, produci iuſſit, populo que commendauit propẽ flens,

Quod M. Cato in libro qui inscriptus est contra Tiberium exulem, stitisses uadimonium, per i literam dicit, non stitisses. Eiusq; uerbi ratio reddita.

Caput .XIII.

IN libro uetere M. Cato, q inscribit contra Tiberiū exulē, scriptum quidē sic erat: Quid si uadimonium capite obuoluto stitisses? Recte ille stitisses scripsit. Sed falsi & audaces emendatores, e scripto, per libros stitisses fecerūt: tanquam stitisses uanum & nihili uerbum esset. quin potius ipsi nequam & nihili sunt, qui ignorant stitisses dictum à Catone, quoniam sisteretur uadimonium, non staretur.

Quod antiquitus etati senectæ potissimum habiti sunt ampli honores. & cur postea ad maritos & patres ijdem isti honores delati sint, atq; ibi quedam de capite legis Iulie septimo.

Caput .XV.

APud antiquissimos Romanorum neque generi, neq; pecuniæ præstantior honos tribui, quàm etati solitus. Maioresq; natu à minoribus colebantur ad deū propè & parentū uicem. Atq; in omni loco, inq; omni specie honoris priores potioresq; habiti. A conuiuio quoq; (ut scriptum est in antiquitatibus) seniores à minoribus domum reducebantur: eumq; morem accepisse Romanos à Lacedæmonijs traditum est: apud quos Lycurgi legibus maior rerum omnium honos maiori etati habebatur. Sed postquam soboles ciuitati necessaria uisa est, & ad prolem populū frequentandam præmijs, atq; inuitamētis usus fuit, tum antelati quibusdam in rebus, qui uxorem, quicq; liberos haberent, senioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus. Sicuti capite septimo legis Iulie, priori ex consulibus fasces sumendi potestas sit, nō qui plureis annos natus est, sed qui plureis liberos quàm collega, aut i sua potestate habet, aut bello amisit. Sed si par utriq; numerus liberorum est, maritus, aut qui in numero maritorum est, præfertur. Si uero ambo & mariti, & patres totidem liberorum sunt, tum ille pristinus honos instauratus, & qui maior natu est, prior fasces sumit. Super ijs aut, qui aut cœlibes ambo sunt, aut parem numerum filiorum habent, aut mariti sunt, & liberos non habent, nihil scriptum in lege de ea etate est. Solitos tamen audio, qui lege potiores essent, fasces primi mēsis collegis cōcedere, aut longe etate prioribus, aut nobilioribus multo, aut secundum consulum ineuntibus.

Quod Cefellius Vindex à Sulpitio Apollinari reprehensus est in sensus Vergilianæ enarratione.

Cap. .XVI.

VErgilij uersus sunt è libro sexto:
 Ille uides pura iuuenis qui nititur hasta,
 Proxima forte tenet lucis loca. primus ad auras
 Aetherias Italo commistus sanguine surget
 Syluius Albanum nomen, tua posthuma proles,
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
 Educet syluis regem, regumq; parentem:
 Vnde genus longa nostrum dominabitur Alba.

Videbantur hæc nequaquam conuenire,
 Tua posthuma proles, &
 Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
 Educet syluis regem.

Nam si hic Syluius, ut in omnium fermè annaliū monumentis scriptū est, post mortē patris natus est, ob eamq; causam p nomen ei impositū hoc fuit, qua ratione subiectū est:

Quem tibi longæuo serum Lauinia coniunx
 Educet filius?

Hæc em uerba significare uideri possunt, Aenea uiuo, ac iam sene, natum ei Syluium Posthuma p & educatum. Itaque hanc sententiam esse uerborum istorum Cefellius opinatus in cōmentario lectionum antiquarum. Posthuma (inquit) proles, nō eum significat qui patre mortuo, sed qui postremo loco natus est: sicuti Syluius, qui Aenea iam sene, tardo se roq; partu ē editus. Sed huius historiæ autorem nullum idoneum nominat. Syluium autem post Aenæ mortem (sicuti diximus) natum multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cetera in quibus Cefellium reprehendit, hoc quoq; eius quasi ex

ratum animaduertit. Errorisq; istius hanc esse causam dixit, q; scriptum ita sit: Quem tibi longæuo, inquit, non seni. Significatio enim est cōtra historiæ fidem, sed in longum æuum & perpetuum recepto, immortalisq; facto. Anchises enim qui hæc dicit ad filium, sciebat eum cum hominum uita discessisset, immortalem indigetem futurū, & longo perpetuoq; æuo potitur. Hoc sane Apollinaris argute. Sed aliud tamen est longum æuum, aliud perpetuum. Neq; dii longæui appellantur, sed immortales.

Cuiusmodi naturam esse quarundam præpositionum M. Cicero animaduertit, disceptatumq; ibi super eo ipso, quod Cicero obseruauerat.

Caput .XVII.

In, & con.

Obseruate curiosēq; animaduertit M. Tullius, in & con, præpositiones, uerbis aut uocabulis præpositas, tunc produci atq; protendi, cum literæ sequentē, quæ primæ sunt in sapiente atq; felice, in alijs autē omnibus correpte pronuntari. Verba Ciceronis hæc sunt: Quid uero hoc elegantius qd nō sit natura, sed quodā instituto? Inclutus dicimus breui prima lra, insanus pducta, inhumanus breui, infelix longa. Et ne multis, quibus in uerbis ex primæ literæ sunt, quæ in sapiente atq; felice, producte dicuntur: in cæteris uero omnibus, breuiter. Itemq; cōposuit, cōsueuit, concrepuit, confecit, consule ueritatē, reprehendet, refer ad aureis, probabunt. Quære cur ita sit? dicent, probe se iuuari: uoluptati autem aurium morigerari debet oratio. Mani festa quidem ratio suauitatis est in his uocibus, de quibus Cicero locutus ē. Sed quid dicemus de præpositione pro? quæ cum produci et corripī soleat, obseruationem hanc tamen M. Tullij aspernata est. Non enim semper producit, cum sequitur ea litera, quæ prima est in uerbo fecit, quam Cicero hanc habere uim significat, ut propter eam rem in & con, præpositiones producantur. Nam proficisci, & profundere, & profugere, & profanum, & profestum correpte dicimus: proferre autem, & profligare, & proficere, producte. Cur igitur ea litera, quam Cicero productiōis causam facere obseruauit, nō in omnibus cōsimilibus eandem uim aut rationis, aut suauitatis tenet, sed aliam uocem produci facit, aliam corripī? Neq; uero con particula, tum solum producit, cum ea litera de qua Cicero dicit, insequitur. Nam & Cato & Sallustius, scenoribus, inquit, coopertus est. Propterea colligatus & connexus, producte dicuntur. Sed tamen uideri potest in ijs quæ posui, ob eam causam particula hæc produci, quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ, productione syllabæ compensatur. Quod quidē etiam in eo seruatur, quod est cogo. Neq; repugnat quod coēgi & correpte dicimus. Non enim salua *σωαγία* dicitur a uerbo, quod est cogo.

Pro.

Proficisci.

Profundere.

Profugere.

Profanum.

Profestum.

Proferre.

Profligare.

Proficere.

Phædon,

Cebes,

Menippus.

Mus.

Diogenes cynicus.

Xeniades Corinthius.

Epictetus.

Quod Phædon Socraticus seruus fuit, quodq; item alij complurculi seruitutem seruerūt. Caput .XVIII.

Phædon Elidensis ex cohorte illa Socratica fuit, Socraticq; & Platoni per fuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit. Is Phædon seruus fuit, forma atq; ingenio liberali, & (ut quidā scripserūt) a lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes Socraticus hortante Socrate emisse dicitur, habuisseq; in philosophiæ disciplinis. Atq; is postea philosophus illustris fuit: sermonesq; eius de Socrate admodum elegantes legūtur. Alij quoq; nō pauci serui fuerunt, qui post philosophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit, cuius libros M. Varro in Satyris æmulatus est. quas alij Cynicas, ipse appellat Menippas. Sed & Theophrasti Peripatetici seruus Pōpilius, & Zenonis Stoici seruus, qui Perseus uocatus est: & Epicuri, cui nomen Mus fuit, philosophi non incelebres uixerunt. Diogenes etiam Cynicus seruitutem seruiuit, sed is ex libertate, in seruitutem uenit: quem cum emere uellet Xenias Corinthius, & quid is artificij nouisset percontatus foret: Noui, inquit Diogenes, hominibus liberis imperare. Tū Xenias responsum eiusdem miratus, emit, & manumisit: filiosq; suos ei tradens, accipe (inquit) liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philosopho nobili, quod is quoque seruus fuit, recentior est memoria, quàm ut scribi quasi oblitteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de se scripti duo uersus seruntur, ex quibus latenter intelligas, non omnes modo dijs exosos esse, qui in hac uita cum ærumnarum uarietate luctantur, sed esse arcana

causas, ad quas paucorum potuit peruenire curiositas.

Δὲλαθ' ἐπὶ κτήτῳ γενόμενος, καὶ σώματι κηρός,
καὶ πένι' ἴρος, καὶ φίλος ἀθανάτοισ.

Rescire uerbum quid sit, & quā habeat ueram & propriam significationem.

Caput XIX.

Verbum rescire obseruauimus uim habere propriam quandam, non ex com-
muni significatione ceterorum uerborum, quibus eadem præpositio, re, im-
ponit. Neq; ut rescribere, relegere, restituere dicimus, itidē rescire. Nam q
factum aliquot occultius, aut inopinatum insperatumq; cognoscit, is dicit proprie re-
scire. Cur autē in hoc uno uerbo re particula huius sententiæ uim habeat, eadem adhuc
quæro. Aliter em̄ dictum esse rescui, aut rescire apud eos, q diligenter locuti sunt, non
dum inuenimus, quā super his rebus, quæ aut occulto consilio latuerint, aut contra
spem opinionemue usu uenerint, quanq̄ ipsum scire de oībus cōmuniter rebus dicat,
uel aduersis, uel p̄speris, uel insperatis, uel expectatis. Næuius in Triphalo ita scripsit:

Si unquam quicquam filium rescuero

Argentum amoris causa sumpsisse mutuum,

Extēplo illō te ducam, ubi non despuas. Claudius Quadriga. in. I. annali:

Ea Lucani ubi rescuierūt sibi per fallacias uerba data esse. Item Quadrigarius in eodē
lib. in re tristi, & inopinata, uerbo isto ita utit: Id ubi rescuierunt propinq̄ obsidum, q̄s
Pontio traditos supra demonstrauimus, eorū parentes cum p̄pinquis capillo passo in
uiam prouolarunt. M. Cato in. iij. originum: Dein dictator iubet postridie magistrū
equitū arcessi. Mittā te, si uis, cū eq̄tibus. Serō est, inq̄t magister eq̄tum, iam rescuere.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulū ueteres nō dixisse, et quid pro eo P. Scipio in oratione ad populū, quid po-
stea M. Varro in libris de re rustica dixerit, usurpatum.

Caput XX.

Viuaria quæ nunc dicunt septa quædam loca, in quibus feræ uiuæ pascūtur,
M. Varro in lib. de re rustica. iij. dicit leporaria appellari. Verba Var. subie-
ci: Villaticæ pastionis ḡna sunt tria, ornithones, leporaria, piscinæ. Nunc or-
nithones dico oīm alitum, quæ intra parietes uillæ solent pasci. Leporaria te accipere
uolo, non ea quæ tritauī nostri dicebant, ubi soli lepores sint, sed oīa septa ædificia uil-
læ, quæ sunt & habent inclusa aīalia quæ pascunt. Is item infra in eodem lib. ita scribit:
Cum emisti fundū Thusculanum à M. Pisone, in leporario apri fuere multi. Viuaria
aut quæ nunc uulgus dicit, sunt quos ἰατρὰ δεισθεῖς Græci appellant: quæ aut leporaria
Var. dicit, haud usq̄ memini ap̄ uetustiores scriptum. Sed qd̄ apud Scipionē oīm æ-
tatis suæ purissime locutum legimus, roboraria aliq̄t Romæ doctos uiros dicere audi-
uī id significare, quod nos uiuaria dicimus: Appellataq; esse à tabulis roboreis, quibus
septa essent. qd̄ genus septorū uidimus in Italia locis plerisq;. Verba ex orōne eius con-
tra Clau. Aselliū q̄nta hæc sunt: Vbi agros optime cultos, & uillas expolitissimas uidis-
set, in his regionibus excelssimo locoꝝ mur̄ statuere aiebat, inde corrigere uiam, alijs
per uineas medias, alijs p̄ roborarium atq; piscinam, alijs per uillam. Lacus uero & sta-
gna, quæ piscibus uiuis coercent clausa, suo atq; pprio noīe piscinas noīauerunt. Apia-
ria quoq; uulgus dicit loca, in quibus siti aluei apum: sed neminem eorū fermē, qui in-
corrupte locuti sunt, aut scripsisse memini, aut dixisse. M. aut Var. de re rustica. iij. μελι-
σῶνες, ut ἀμπελῶνες, id est δαφνῶνες, inquit, ita facere oportet, quæ quidem mellaria ap-
pellabant. Sed hoc uerbum quo Var. usus est, græcum est: nam μελισῶνες ita dicunt.

Viuaria.
Leporaria.
Ornithones.

Roboraria.

Piscinæ.
Apiaria.

Melissones.
Mellaria.

Sup eo sidere, qd̄ Græci ἀμαξαρ, nos septentriones uocamus, ac de utriusq; uocabuli rōne & origine. Cap. XXI.

AB Aegina in Pyræum cōplusculi earundē disciplinaꝝ sectatores Græci Ro-
maniq; hoīes eadem in nauī transmittēbamus: nox fuit, & clemens mare, &
anni æstas, cœlumq; liquide serenum: sedēbamus ergo in puppi simul uniuersi,
& lucentia sidera considerabamus: Tum quispiam ex ijs, qui eodem in numero græ-
cas res eruditi erant, quid ἀμαξαρ esset, quid ἀρκτος, quid βοώτης, & quanam maior ἀρκτος
& quæ minor, & cur ita appellata, & quā in partem procedentis noctis spatium mo-

C

uerentur, & quomobrem Homerus solam eam non occidere dicat, cū & quædam alia scite, tum ista omnia, ac perite disserabat: hic ego ad nostros iuuenes conuertor, & quid Septentriones inquā, uos opici dicitis mihi? quare quod ἑπταπύρα Græci uocāt, nos septentriones uocamus? Non enim satis est quod septem stellas uidemus, sed quid hoc totum, quod septentriones dicimus, significet, scire inquā id prolixius uolo. Tum quispiam ex ijs, q̄ se ad literas memoriasq; ueteres dederat: Vulgus, inquit, grammaticorū septentriones à solo numero stellarū dictum putat. Triones enim per sese nihil significare aiunt, sed uocabuli esse supplementum, sicut in eo, quod quinquatrus dicamus, quod quinq; ab idibus dierum numerus sit, atrus nihil: sed ego quidē cum Lælio, & M. Var. sentio, q̄ triones rustico uocabulo boues appellatos scribunt, quasi quosdam teriones, hoc est, arandæ colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc sidus, quod à figura posituræq; ipsa quia simile plaustrī uidetur, antiqui Græcorū ἑπταπύρα dixerunt, nostri quoq; ueteres à bubus iunctis septentriones appellarunt, id est à septem stellis, ex quibus quasi iuncti triones figurantur. Præter hanc, inquit opinionē, id quoq; Varro addit, dubitare sese, an propterea magis hæ septem stellæ triones appellatæ sint, quia ita sunt sitæ, ut ternæ stellæ proximæ quæq; inter sese faciāt trigona, id est triquetras figuras. Ex his duabus rōnibus quas ille dixit, quod posterius est, subtilius elegantiusq; uisum est. Intuentibus em̄ nobis in illud, ita propemodum res erat, ut ea forma esset, ut triquetra uideretur.

De uento iapyge, deq; aliorum uentorū uocabulis regionibusq;, accepta à Phauorini sermonibus. Cap. XXII.

Iapyx

A Pud mensam Phauorini in conuiuio familiari legi solitum erat aut uetus carmen melici poetæ, aut historia partim græcæ linguæ, aliàs latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmine latino ἰάπωνξ uentus, quæsitumq; est, quis hic uentus, & quibus ex locis spiraret, & quæ tam infrequentis uocabuli ratio esset. Atq; etiam petebamus, ut super cæterorū nominibus regionibusq; ipse nos docere uellet: quia uulgo, neq; de appellationibus eorum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum Phauorinus ita fabulatus est: Satis inquit notum est, limites regionesq; esse cœli quatuor, exortum, occasum, meridiem, septentrionem. Exortus & occasus mobilia & uaria sunt. Meridies septentrionesq; statu perpetuo stant & manent. Oritur em̄ sol nō in didem semper, sed aut æquinoctialis oriens dicit, cum in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut, ἰσημερινός, aut solstitialis, aut brumalis, quæ sunt, ἡμεραι ἑσπαι, ἢ χειμερινά. Item cadit sol non in eundem semper locum: sit enim similiter occasus eius, aut æquinoctialis, aut solstitialis, aut brumalis. Qui uentus igit̄ ab oriente uerno, id est æquinoctiali uenit, nominat̄ eurus ficto uocabulo, ut isti ἐπιμολογικοὶ αἰτῆ, ἀπὸ τῆς ἑωρῆω. Is alio quoq; à Græcis nomie ἀπὸ λιώπης, à Romanis nauticis subsolanus cognominat̄. Sed qui ab æstiuæ, & solstitiali orientis meta uenit, latine aquilo, boreas græce dicit, eumq; propterea quidam dicūt ab Homero αἰθρηγενέτην appellatum. Boream autem putant dictū ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniā sit uiolenti flatus & sonori. Tertius uentus, qui ab oriente hyberno spirat, uulturnū Romani uocant. Eū pleriq; Græci misto noīe, quod inter notū & euræ sit, ἐυρόνοτον appellant. Hi sunt igit̄ tres uenti orientales, aquilo, uulturnus, eurus, quorū medius eurus est. His oppositi & cōtrarij sunt alij tres occidui, caurus, quē solent Græci ἀργεῖον uocare. is aduersus aquilonem flat. Itē alter fauonius, qui græce uocat̄ ζέφυρος, is aduersus euræ flat. Tertius africanus, qui græce uocat̄ λίψ. is aduersus uulturnū flat. Eæ duæ regiones cœli orientis occidentisq; inter sese aduersæ sex habere uētos uidentur. Meridies aut̄ quoniā certo atq; fixo limite est, unum meridionalē uentum habet, is latine auster, græce νότος nominat̄, qm̄ est nebulosus atq; humectus: uotis em̄ græce humor nominat̄. Septentriones aut̄ habent ob eandem causam unum: is obiectus directusq; in austrū, latine septentrionarius, græce ἀπαρκτίας appellatus. Ex his octo uentis, alij quatuor detrahunt uētos, atq; id facere se dicunt Homero autore, qui solos quatuor uentos nouerit, eorum, austrum, aquilonem, fauonium. Versus Homeri sunt:

Ventorū descriptio.

Apeliotes
Subsolanus.

Aq̄la Boreas

Vulturnus.

Euronotus.

Caurus.

Argestes.

Fauonius.

Zephyrus

Africanus.

Libs. Auster

Notus

Septentrionarius.

ἀπαρκτίας

σὺν δ' εὐρος τ' ἑπείσε ζέφυρός τε νότος τ' ἐδυσαις
καὶ βορέης ἀθρηγενέτης μέγα κῆμα κυλίνδωρ.

à quatuor cœli partibus, quas quasi primas nominauimus, oriente scilicet atq; occidente latioribus atque simplicibus, non tripartitis; Partim autem sunt, qui pro. VIII. XII. faciunt, inter hos, quatuor in media loca inferentes, cum meridie septentriones, eadem ratione, qua secundum quatuor intersiti sunt inter primores duos apud orientem occidentemq;. Sunt porro alia quædam nomina quasi peculiarium uentorum, quæ incolæ in suis quibusque regionibus fecerunt, aut ex locorum uocabulis, in quibus pollent, aut ex aliqua causa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat. Nostri namque Galli uentum ex sua terra flantem, quem sæuissimum patiuntur, circium appellant, à turbine (Circius. Iapyx Caurus. Cæcias. nor) eius ac uertigine: *ἰάπυγα* ex ipsius Appuliæ oræ proficiscētem quasi finibus, Appuli eodemque ipsi nomine iapygem dicunt. Eum esse propemodum caurum existimo. Nam & est occidentalis, & uidetur aduersus eorum flare. Itaque Vergilius Cleopatram è nauali prælio in Aegyptum fugientem uento iapyge ferri ait: equum quoque Appulum eodem quo uentum uocabulo iapygem appellauit. Est etiam uentus nomine cæcias, quem Aristoteles ita flare dicit, ut nubes non procul propellat, sed ut ad sese uocet, ex quo uersum istum prouerbiale factum ait:

κακὰ ἐφ' ἑαυτῶν ἔλκωρ ὡς ὁ κακίας νέφος.

Præter hos autem, quos dixi, sunt alij plurifariam uenti cōmentitiij, suæ quisque regionis indigenæ, ut est Horatianus quoque ille atabulus, quos ipse quoque executurus fuit: addidissimisque eos, qui etesiæ & prodromi appellantur, qui certo tempore anni, cum canis oritur, ex alia atque alia parte cœli spirant, rationesque omnium uocabulorum (quia plus paulo adhibi) effudissim, nisi multa iam prorsus omnibus uobis recitentibus uerba fecissim, quasi fieret à me *ἀεγδοασις ἐπιδελικῆ*. In conuiuio autem frequenti loqui solum unum, neque honestum est (inquit) neque commodum: Hæc nobis Phaurionus in eo quo dixi tempore apud mensam suam summa cum elegantia uerborum, totiusque sermonis comitate atque gratia denarravit. Sed quod ait uentum, qui ex terra Gallicia flaret, circium appellari, M. Cato in libris originum eum uentum cercium dicit, non circium. Nam cum de Hispanis alpinis scriberet, qui citra Iberum colunt, uerba hæc posuit: Sunt in his regionibus ferrariæ argætifodinæ pulcherrimæ: Mons ex sale mero magis: quantum demas, tantum accrescit. Ventus cercius cum loquere, buccam implet. Armatum hominem, plaustrum oneratum percellit.

Quod supra autem dixi *ἐπιδελικῆ* ex alia & alia parte cœli flare, haud scio an secutus opinio nem multorum, temere dixerim. P. Nigidij in. ij. libro, quos de uento composuit, uerba hæc sunt:

Et austrum anniuersarij secundo sole flant. Considerandum igitur est, quid sit secundo sole.

Consultatio dijudicatioque locorum facta ex comœdia Menandri, et Cæcilij, quæ Plotij inscripta est. Cap. XXIII.

Comœdias lectitamus nostrorum poetarum sumptas ac uersas de Græcis, Menandro, ac Posidio, aut Apollodoro, aut Alexide, et quibusdam item alijs comicis. Atqui cum legimus eas, nihil sanè displicent, quin lepide quoque & uenuste scriptæ uideantur, prorsus ut melius posse fieri nihil censeas. At enim si conferas & componas græca ipsa, unde illa uenerunt, ac singula considerate atque apte iunctis, & alternis lectionibus committas, oppido quam iacere atque sordere incipiunt quæ latina sunt: Ita græcarum, quas æmulari nequiuertunt, facetijs atque luminibus obsolescunt. Nuper adeo usus huius rei nobis uenit: Cæcilij Plotium legebamus, haud quam mihi, & qui aderant, displicebat. Libitum est Menandri quoque Plotium legere, à quo istam comœdiam uerterat. Sed enim postquam in manus Menander uenit, à principio statim (dij boni) quantum stupere, atque frigere, quantumque nutare à Menandro Cæcilius uisus est: Diomedis hercle arma et Glauci, non dispari magis pretio æstimata sunt. Accesserat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus senex super uxore diuite atque deformi querebatur, quod ancillam suam non inscito puellam ministerio & facie non illiberali, coactus erat uenundare, suspectam uxori quasi pellicem. Nihil dicam ego quantum differat uersus utriusque eximius: sit satis, alijs ad iudicium faciendum exponi. Menander sic:

C ij

ἔω ἀμφοτέρων ἢ ἐπὶ κληροῦ ἢ μέλλω καθυδρῆσαι
καπεργάσσα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας δ' ἐβέβαλε τὴν λυτῶσσαν, ἢ βδελυτο.
ἴν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς δ' κρεωβύλης πρόσωπρον
ἢ γ' εὐγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινά.
καὶ τὴν ὄψιν ὡς ἐκτῆσατο ὄνος ἐν παθήκοις
τί δ' λεγόμενον ἐσι δὴ τὸ το σιωπῶν βόλομα.
τὴν νύκτα τὴν πρὸ αὐτῶν κακῶν ἀρχηγόν
οἱ μοι κρεωβύλλω λαβῆν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα,
* γυῖον ὄσση παχέως. εἴ ἴδῃ δ' φρεῖαγμα
ἐπιπῶς ἀνυπόστατον. Διὰ δ' ὄλνυσιον.
καὶ ἀθλιῶν οὐδ' ἀμῶς παιδισκίον, θεραπονητικὸν δέ,
λόγῳ τάλιον. ἀπαγέδω δέ τις ἢ ἀρ' ἀντασαγάγοι.

Cæcilius aut sic:

Senex. Is demum miser est, qui ærumnæ suam nequit
Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.
Si taceam, tamen indicium est, quæ nisi dotem, omnia
Quæ nolis, habet: qui sapit de me discet, qui quasi
Ab hoste captus libere seruiο, salua urbe atq; arce.
Quæ mihi quicquid placet, eo priuatū, uin' me seruatū?
Dum eius mortem inhio, egomet uiuo mortuus
Inter uiuos. Ea me, clam se, cum mea ancilla ait
Consuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
Instando, atq; obiurgando me obtudit, uti eam
Venundarem, nunc credo inter suas æqualeis
Et cognatas sermonem ferit: Quæ nostrarum fuit
Integra ætatula, quæ hoc itidem à uiro
Impetrarit suo, quod ego anus modo
Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?
Hæc erunt consilia hodie, differor sermone miser.

Fortassis γυνὴ κακῶν.

Menandrum Cæcilio præfert.

Præter uenustatē autē rebus atq; uerbis, in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem soleo animum attendere, quod Menander præclare & apposite & facete scripsit, ea Cæcilius nequaquam potuit, & quod conatus enarrare. Sed quasi minime perbanda prætermisit, & alia nescio, quasi inimica inculcauit: & illud Menandri de uita hominis media sumptū, simplex, & uerum, & delectabile, nescio quod pacto omisit. Idem enim ille maritus senex cum altero sene uicino colloquens, & uxoris locupletis superbiam deprecans, hæc ait:

ἔχω δ' ἐπὶ κληροῦ λαμῶν οὐκ εἰρηναῖος
ποτ' οὐ χι κερίαρ τῆς οἰκίας, καὶ ἢν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἐχομῶν * ἀπ' ὄλων χαλεπῶν.
χαλεπώτατων. ἀπασιν δ' ἀργαλέα ὄσση οὐκ ἐμοὶ μόνον,
ἴσως πολλὸν μᾶλλον θυγατρὶ. πρόσωπρον
ἀμαχορ λέγεις εἴ ἴδῃ.

Fortassis ἀπόλλων

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis quam personæ istius, quam tractabat, aptus atq; conueniens uideri maluit, sic enim hæc corruptit:

Sed tua morosa ne uxor quæso est? Quam rogast?
Qui tandem? Tædet mentionis: quæ mihi ubi domum
Adueni, ac sedi, extemplo suauium datat, ieiuna anima.
Nihil peccat de suauio, ut deu omas uolt, quod foris potaueris.

Quid de illo quoque loco in utraque comœdia posito æstimari debeat, manifestum est. Cuius loci hæc sermone sententia: Filia hominis pauperis in peruigilio uitata est. Ea res clam patre fuit, & habebatur pro uirgine. ex eo uitio grauida mensibus exactis pariturit. Seruus bonæ frugis, cum pro foribus domus staret, & propinquare partum hæ-

rili filia, atq; omnino uitium esse oblatum ignoraret, gemitum & ploratu audit puella in puerperio enitens, timet, irascitur, suspicatur, miseretur, dolet. Hi omnes motus eius affectioesq; animi in graeca quide comedia mirabiliter acres & illustres, apud Cæciliū autē pigra hæc omnia, & a rerum dignitate atq; gratia uacua sunt. Post ubi idem seruus percontando quid acciderat, reperit, has apud Menandrum uoces facit:

ὦ τρεῖς κακοδαίμων ὅς τις ὦρ πένης γαμῆ
 ἢ πεισοποιῆ, ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνὴρ.
 ὅς μήτε φυλακὴν ἢ ἀναγκαίων ἔχῃ.
 εἰ μὴτ' ἀνατὴ χίση εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου
 ἐπαμφίδου δύναται τοῦτο χεῖμασι.
 ἀλλ' ἐν ἀνακατανύτῳ ἢ τάλαιπώρῳ βίῳ,
 χεῖμαζόμενος ζυτῶν μὲν, ἀνιστόν δ' ἔχωρ τὸ μέτρον,
 ἀπάντων ἀγαθῶν οὐ δύναμεν.
 ὑπὲρ γὰρ ἐνός ἀλέγωμ', ἀπαντας νοδετῶ.

Fortassis
 ἀνατὴ χίση.

Ad horum autem synceritatem ueritatemq; uerborum, an aspirauerit Cæcilius confideremus. Versus sunt hi Cæcili, trunca quædam ex Menandro dicentis, & confarciantis uerba tragici tumoris:

Is demum informatus est homo pauper,
 Qui educit in egestate liberos, cui fortuna
 Et res est ut continuo pateat, nam opulento famam
 Facile occultat factio.

Itaq; ut supra dixi, cum hæc Cæcili uerba seorsum lego, neutiquam uidentur ingrata ignauaq;. Cum autem graeca comparo & contendo, non puto Cæciliū se qui debuisse, quod assequi nequireret.

De uetere parsimonia, deq; antiquis legibus sumptuarijs. Caput XXIII.

Parsimonia apud ueteres Ro. & uictus atq; cœnarum tenuitas non domestica solum obseruatione ac disciplina, sed publica quoq; animaduersione legumq; cōplurium sanctionibus custodita est. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collectaneis senat^o decretum uetus, C. Fannio, & M. Valerio Messala Cofs. factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarēt, id est, mutua inter sese conuiuia agerent, iurare apud Cofs. uerbis conceptis non amplius in singulas cœnas sumptus esse facturos, quàm centenos uicenosq; æris, præter holum & far & uinum, neq; uino alienigena, sed patrio ufuros; neq; argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centū illaturos. sed post id senatuscon. lex Fannia lata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis, & saturnalibus, & aliis quibusdam diebus in singulos dies centenos æris infumi concessit, decemq; aliis diebus in singulis mensibus tricenos: cæteris aut omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poëta legem signat cū dicit:

Mutitarent.

Vinum alienigena.
 Fannia lex.

Fanni centussisq; misellos.

In quo errauerunt quidam commentariorum in Luciliū scriptores, quod putauerūt Fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris statutos. Centum enim æris Fannius constituit, sicuti supra dixi, festis quibusdam diebus, eosq; ipsos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in singulos dies sumptus inclusit intra æris aliàs tricenos, aliàs denos. Lex deinde Licinia rogata est, quæ cum certis diebus sicuti Fannia centenos æris impedi permississet, nuptiis ducenos indulset, cæterisq; diebus statuit æris tricenos; cum & carnis aridæ, & falsamenti certa pondera in singulos dies constituerit. Sed quicquid esset tum è terra, uite, arboreq;, promiscue atq; indefinite largita est. Huius legis Lælius poëta meminit in erotopægniis. Verba Lælii hæc sunt: Quibus hæc dum, qui ad epulas fuit allatus, dimissum, cœnamq;, ita ut lex Licinia sanxisset, pomis, holeribusq; instructam: Lex Licinia, inquit, introducit, lux liquida hædo redditur. Lucilius quoq; legis istius meminit in his uerbis: Legem uitemus Licini. Postea L. Sylla dictator, cum legibus istis situ atq; senio oblitteratis, pleriq; in patrimoniis am-

Licinia lex.

plis hēsuarentur, & familiam pecuniamq; suam prandiorum gurgitibus proluisent, le-
gem ad populum tulit, qua cautum est, ut calēdis, idibus, nonisq; diebusq; ludorum,
& feriis quibusdam solennibus. HS. tricenos in cœnā insumere ius potestasq; esset: cæ-
teris autem aliis diebus omnibus, nō amplius ternos. Præter has leges, Aemiliam quo-
que legem inuenimus, qua lege non sumptus cœnarū, sed ciborum genus, & modus
præfinitus est. Lex deinde Antia præter sumptum æris id etiam sanxit, ut qui magistra-
tus esset, magistratūme capturus esset, ne quō ad cœnam nisi ad certas personas itaret.
Postremo lex Iulia ad populum peruenit, Cæsare Augusto imperante, qua profestis q-
dem diebus ducenti finiuntur: calendis, idibus, nonis, & aliis quibusdam festiuis trecē-
ti: nuptiis autem & repotiis. HS. millies esse. Etiam dicit Capito Atteius edictum, diu-
ne Augusti, an Tiberii Cæsaris non satis commemini: quo edicto per dierum uarias so-
lennitates, à CCC. HS. ad usq; duo milia sumptus cœnarum propagatus est, ut his saltē
finibus luxuriæ efferuescentis æstus coerceretur.

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contrā ἀνωμαλίαν uocent.

Caput .XXV.

Analogia.
Anomalia.

Aristarchus.
Crates.

Raro.
Rarēter.
Assentio.

IN latino sermone, sicut in græco alii ἀναλογίαν sequendā putauerūt, alii ἀνωμαλίαν.
Αναλογία est similitum similis declinatio, quam quidam latine proportionē uocant,
Ανωμαλία est inæqualitas declinationum consuetudinem sequēs. Duo autem Græ-
ci grammatici illustres, Aristarchus & Crates, summa ope, ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν
defensitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingua latina octauus, nullam esse ob-
seruationem similitum docet. Itaque in omnibus penē uerbis consuetudinem domina-
ri ostendit. Sicuti cum dicimus, inquit, lupus lupi, probus probi, & lepus leporis. Item
paro parauī, lauo laui, pungo pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. Cumq; inquit,
à cœno, & prandeo & potō, & cœnatus sum, & pransus sum, & potus sum dicamus, &
astringor, tum & extergor, & lauor, astrinxi, & extersi, & laui dicimus. Item cum dica-
mus ab osco, thusco, græco, osce, thusce, græce, A Gallo tñ & à Mauro gallice & mauri-
ce dicimus. Item à probus probe, à doctus docte, sed à rarus non dicitur rare, sed alii ra-
ro dicunt, alii rarēter. Idem M. Varro in eodem libro: Sentior, inquit, nemo dicit, &
id per se nihil est, assentiōr tamen fere omnes dicunt. Sisenna unus assentio in senatu di-
cebat, & eum postea multi secuti, neq; tamen uincere consuetudinē potuerunt. Sed
idem Varro in aliis libris multa pro ἀναλογία tuenda scripsit. Sunt igitur hi tanquam lo-
ci quidam communes, contra ἀναλογίαν dicere, & item rursus pro ἀναλογία.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philosophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis & latinis, atque
inibi color spadix, & cuiusmodi sit.

Caput

XXVI.

Rufus color.
Ruber.

PHauorinus philosophus, cum ad M. Frontonem consularem pedibus ægrum
uiferet, uoluit me quoq; ad eum secum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonē
pletisq; uiris doctis præsentibus, sermones de coloribus uocabulisq; eorum agi-
tarent, quod multiplex colorū facies, appellationes autē incertæ & exiguæ forent: Plura,
inquit, sunt Phauorinus in sensib^o oculorū, q̄ in uerbis uocibusq; colorū discrimina. Nā
ut alias eorū concinnitates omittamus, simplices isti, rufi & uirides colores, singula qui-
dē uocabula, multas autē species differētes habent. Atq; eā uocū inopiā in lingua magis
latina uideo, quā græca: quippe qua rufus color à rubore quidem appellatus est: Sed
cum aliter rubeat ignis, aliter sanguis, aliter ostrum, aliter crocus, has singulas rufi uari-
etates, latina oratio singulis propriisq; uocabulis non demonstrat, omniaq; ista signifi-
cat una ruboris appellatione: cum tamen ex ipsis rebus uocabula colorum mutuetur,
& igneum aliquid dicit, & flammeum, & sanguineum, & croceum, & ostrinum, &
aureum. Rufus enim color, & ruber nihil à uocabulo rufi differūt, neq; proprietates
eius omnes declarant. ἔαυθός ἢ ἡλιπυρρόος, ἡλιἔρυθρος, ἡλιφονικός scilicet, habere quosdā
distantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittētes, uel mista quadam spe-
cie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinū, nō inficias, inquit, imus, quin lingua græ-
ca, quā tu uidere legisse, prolixior fusiorq; sit, quā nostra. Sed in iistñ coloribus, q

bus modo dixisti, designandis, non perinde inopes sumus, ut tibi uideatur. Non enim hæc sunt sola uocabula rufum colorē demonstrantia, quæ tu modo dixisti, rufus, & ruber, sed alia quoque habemus plura, quàm quæ dicta abs te græca sunt. Fuluus enim & flauus & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & spadix, appellationes sunt rufi coloris, aut acuentes eum, quasi incendentes, aut cum colore uiridi miscentes, aut nigro infuscantes, aut uirenti sensim albo illuminâtes. Nam phœniceus, quem tu græce φοίνικα dixisti, noster est: & rutilus, & spadix phœnicei σπαδάκιον, qui factus græce, noster est, exhuberantiâ splendoremque significat ruboris: quales sunt fructus palmæ arboris non admodum sole incocti, unde spadicis & phœnicei nomen est. Spadica enim Dorici uocant auulsum è palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo atque uiridi mixtus, in aliis plus uiridis, in aliis plus rufi habere. Sic poeta uerborum diligentissimus, fuluam aquilam dicit & iaspidem, fuluos galeros, & fuluum aurum, & arenam fuluâ, & fuluum leonē. Sicque Ennius in annalibus fuluo ære dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes comæ, & quod mirari quosdam uideo, frondes olearum à Vergilio dicuntur flauæ. Sic multo antè Pacuuius aquam flauam dixit, & flauum puluerem: cuius uersus (quoniam sunt iucundissimi) libens cōmemini:

Cedo tamen pedem lymphis flauis flauum ut puluerem,

Manibus iisdem, quibus Vlyssi sæpe permulsi, abluam:

Lassitudinemque nimiam manuum mollitudine.

Rubidus autem est rufus atrore & nigrore multo mistus. Luteus contra, rufus color est dilucidior: unde eius quoque nomen esse factum uidetur. Non ergo, inquit, mi Phaurorine, species rufi coloris plures apud Græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis quidem color pluribus ab illis, quàm à nobis uocabulis dicitur. Neque non potuit Verg. colorē equi significare uiridem, uolēs cæruleum magis dicere equum quàm glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm inusitato latino. Nostri autem latinis ueteribus cœsia dicta est, quæ à Græcis γλαυκωπιδες dicitur: ut Nigidius ait, de colore cœli, quæsi cœlia. Postquam hæc Fronto dixit, tum Phaurorinus sciētiam te repperi huberem, uerborumque eius elegantiam exosculatus, absque te, inquit, uno forsitan lingua profecto Græca longe anteisset, sed tu mi Fronto, quod in uersu Homérico est, id facies:

καὶ νίκην ἐπέαρε τῆ ἀμφίγιστον ἔδικασε.

Sed cum omnia libēs audiui, quæ peritissime dixisti, tum maxime quod uarietatem flauui coloris enarrasti, fecisti quoque ut intelligerem uerba illa ex annali, XIII. Ennii amoenissima, quæ minime intelligebam:

Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,

Cæruleum spumat mare conferta rate pulsum.

Non enim uidebatur cæruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum sit ita, ut dixisti, flauus color uiridi & albo mistus, pulcherrime prorsus spumas uirentis maris, flauo marmore appellauit.

Quid T. Castritius existimauerit super Sallustij uerbis & Demosthenis, quibus alter Philippum descripsit, alter Sertorium.

Caput

.XXVII.

Verba sunt hæc grauiâ atque illustriâ de rege Philippo Demosthenis: ἐώρων δὲ αὐτὸν φιλίππου πρὸς ὅν ἡμῶν ὁ ἀγὼν, ὑπερ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατὰ γόνα, τὴν χεῖρα, δὲ σκέλος πεπηρωμένον. τὸ δὲ ἀπὸ βδελυγμῶν μέρος τῆ τύχης τὸ σώματος παρελέσθη τὸ προέμικνον, ὡς ἐλοιπὸν μετὰ ἡμῶν καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari uolēs Sallustius, de Sertorio duce in historiis ita scripsit: Magna gloria tribus milibus in Hispaniam T. Didio imperate, magno usu bello Marfico, paratu militum & armorum fuit. Multaque tum ductu eius, quæ rapta primo per ignobilitatem, deinde per inuidiâ scriptorū, celebrata sunt, quæ eminus faciē suam ostentabant, aliquot aduersis cicatricibus, & effosso oculo, quo ille dehonestamēto corporis maxime lætabat. Neque illis anxius, quia reliqua gloriosius retinebat. De utriusque his uerbis T. Castritius cum pensaret: nonne inquit, ultra naturæ modum humanæ est, dehonestamēto corporis lætari.

tribunus militum in Hispania T. Didius imperator.

Latitia.

Siquidē lætitia dicitur exultatio quædam animi, cū gaudio efferuentiore, euentu rerū expectatæ. Quanto illud syncerius & humanius, magisq; oībus cōueniens πᾶσι ὅτι ἀπὸ βελανθῆ μέγῃ ἢ τύχη τῶ σῶματι παρελθῆ τῶτο προέμενον. Quibus uerbis, inquit, ostendit Philippus non ut Sertorius corporis dehonestamento lætus, quod est, inquit, insolens & immodicū, sed præ studio laudis & honoris, iacturæ damnosæq; corporis cōtempтор, qui singulos artus suos fortunæ prodigendos daret, quæstu atq; compendio gloriarū.

Non esse compertum, cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus. Caput .XXVIII.

Terræmotus ratio.

Quænam esse causa uideatur quamobrem terræmotus fiant, non modo his cōmunibus hoīm sensibus opinionibusq; cōpertū nō est, sed ne inter physicas quædam philosophias satis cōstitit, uentorum ne ui accidant, specus hiatusq; terræ subeuntium, an aquarum subter in terræ cauis undantium fluctibus pulsibusq;, ita uti uidentur existimasse antiquissimi Græcorū, qui Neptunū *Ἐννοσίγαιος*, uel *Πασιχθονος*, appellauerūt, an cuius aliæ rei causa, alterius uel dei uel ac numine, nondū etiam (sicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres Romani cum in oīibus aliis uitæ officiis, tum in constituendis religionibus, atq; in diis immortalibus animaduertendis castissimi cautissimiq;, ubi terram mouisse senserant, nuntiatum uel erat, ferias eius rei cā edicto imperabant. Sed dei nomē, ita uti solet, cui seruari ferias oporteret, statuere & edicere quiescebant: ne alium pro alio nominādo, falsa religione populum alligarēt. eas ferias si quis polluisset, piaculoq; ob hanc rē remotus esset, hostiā siue deo, siue deæ immolabat. Idq; ita ex decretis pontificū obseruatū esse M. Varro dicit: quoniā & qua ui, & per quem deorū, dearum uel terra tremet, incertū esset. Sed de lunæ motibus, solisq; defectionibus, non minus in eius rei causa reperienda sese exercuerunt. Quippe M. Cato uir in cognoscendis rebus multi studii, incerta tñ causa & incuriosa super ea re opinatus est. Verba Catonis ex originum quarto hæc sunt; Non libet scribere quid in tabula apud Ponti, maxim. est, quoties annona cara, quoties lunæ aut solis lumini caligo, aut quid obstiterit, usque adeo paruifecit rationes ueras solis & lunæ deficientium, uel scire, uel dicere.

Apologus Aesopi Phrygiæ memoratu non inutilis.

Caput .XXIX.

Aesopi apologus.

Aesopus ille è Phrygiæ fabulator haud immerito sapiens existimatus est, cum quæ utilia monitu suauisq; erant, non seuerè, non imperiose præcepit, & censuit, ut philosophis mos est; sed festiuos delectabilesq; apologos commentus, res salubriter ac prospicienter animaduertas in mētes animosq; hominum cū audiendi quadam illecebra induit: uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo, lepide atq; iucunde præmonet spem, fidutiāq; rerū, quas efficere quis possit, haud unq; in alio, sed in semet ipso habendam. Auicula, inquit, est parua, nomen est cassita, habitat nidulaturq; in segetibus, id fermè temporis ut appetat messis, pullis iam iam plumantibus. Ea cassita in segetes forte concesserat tēpestiuiores, propterea frumentis flauescens pulli etiā tunc inuolucres erant. Cum igitur ipsa iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut si quid ibi rei nouæ fieret diceretur uel, animaduertent, idq; uti sibi ubi redisset, renūtiarent. Dominus postea segetum illarū filium adolescentē uocat, & uides ne inquit, hæc ematuruisse, & manus iam postulare? Iccirco die crastini, ubi primū diluculabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamq; mutuam dent, & messem hanc nobis adiuuent. Hæc ille ubi dixit, discessit: atq; ubi rediit cassita, pulli trepiduli circumstrepere orareq; matrem, ut statim iam properet, atq; aliū in locū sese asportet: nam dominus, inquit, misit qui amicos rogaret, uti luce oriēte ueniant, & metāt. Mater iubet eos à metu otiosos esse. Si enim dominus, inquit, messem ad amicos reiciit, crastino seges non metetur, neq; necesse est hodie uti uos auferam. Die igitur postero mater in pabulum uolat, dominus quos rogauerat opperit, sol seruit, & fit nihil, & amici nulli erāt. Tunc ille rursus ad filium, amici isti, inquit, magnā in partē cessatores sunt, quin potius imus, & cognatos, affines, uicinosq; nostros oramus, ut adsint cras temporī ad metendum? Itidem hoc

pulli pauefacti matri nuntiant. Mater hortatur, ut tū quoq; sine metu, ac sine cura sint: cognatos affinesq; nullos fermè tam esse obsequibiles ait, ut ad laborem capeffendum nihil cunctentur, & statim dicto obediant: Vos modo (inquit) aduertite, si modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in partem profecta est, cognati & affines operam quam dare rogati sunt, superfedent. Ad postremum igitur dominus filio: ualeant (inquit) amici cum propinquis: afferes prima luce falces duas, unā egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum nosmetipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dñm mater audiuit, tempus, inquit, est cedendi & abeundi, fiet nunc dubio pcul quod futuræ dixit. In ipso eñ iam uertitur cuius est res, nō in alio unde petitur. Atq; ita cassita nidum migrauit, & seges à domino demessa est. Hæc quidem est Aesopi fabula de amicorum & propinquorum leui & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri philosophorum monent, quàm ut in nobis tantum ipsis nitamur? Alia autem omnia quæ extra nos, extraq; nostrum animum sunt, neq; pro nostris, neq; pro nobis ducamus. Hunc Aesopi apologum Q. Ennius in satyris, scite admodum & uenuste uersibus quadratis composuit, quorum duo postremi isti sunt: quos habere cordi & memoriae operæpretium esse hercle puto:

Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm,
Ne quid expectes amicos, quod tu agere possis.

Quid obseruatum sit in undarum motibus, & quæ in mari alio atq; alio modo sunt, austris flantibus aquilonibusq;.

Caput. XXX.

Hoc sæpenumero in undarum motu obseruatum est, quas aglones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aer fluit, quas uē faciunt in mari austrī atq; africī. Nam fluctus, qui flante aquilone maximī ac creberrimī excitantur, simulac uētus posuit, sternuntur & conflauescunt, & mox fluctus esse desinunt. At non idem fit flante austro, uel africo, quibus iam nihil spirantibus, undæ tamen factæ diutius tument, & à uēto quidem iam dudum tranquillæ sunt. Sed mare est etiam atq; etiam undabundum. Eius rei causâ esse coniectatur, quod uenti à septentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorsum in aquarum profunda quasi præcipites deferunt, undasq; faciunt nō prorsus impulsas, sed uī intus commotas, quæ tantisper erutæ uoluntur, dum illius infusi desuper spiritus uis manet. Austrī uero & Africī ad meridia num orbis circulum, & ad partem axis infimam depressi, inferiores & humiles per suprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, quàm eruunt, & iccirco non desuper læsæ, sed propulsæ in aduersum aquæ etiam desistente flatu, retinent aliquantisper de pristino pulsu impetum. Id autem ipsum, quod dicimus, ex illis quoq; Homericis uersibus, si qs non incuriose legat, adminiculari potest. Nam de austrī flatibus ita scripsit:

Undarum motus uarij.

Ἐυδα νότος πόντιο λυδῶνα εἰς λάκω ὠθεῖ.

Contra autem de borea, quem aquilonem appellamus, alio dicit modo:

ἢ βορέης ἀδρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδωρ.

Ab aquilonibus enim qui alti superniq; sunt, fluctus excitatos quasi per prona uolū uī dicit. Ab austris autem ijs, qui humiliores sunt, maiore uī quadam propelli sursum atq; subijci. Id enim significat uerbum λάκω ὠθεῖ: Sicut in alio loco, λάκω ἄνω ὠθεῖ. Id quoq; à peritissimis rerum philosophis obseruatum est, austris spirantibus mare fieri glaucum, & cæruleum, aquilonibus obscurius, atriusq;. Cuius rei causam, cum Aristotelis libros problematum percerpimus, notauī, cur austro spirante mare cæruleum fiat, aquilone obscurius atriusq;: an propterea quod aquilo minus mare perturbat? Omne autem quod tranquillius est, atrum esse uiderur.

Maris colorē a uēto mutari.

Q. A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .III.

Quæsitum ac traditum quomodo ob causam Sallustius auaritiā dixerit non animum modo uirilem, sed corpus quoq; ipsum effœminare.

Caput Primum.

Sallustius in
Catilina.

Yeme iam discedete, apud balneas Scias in area sub ca-
lido sole cum Phauorino philosopho ambulabamus,
atq; ibi inter ambuladum legebatur Catilina Sallustij,
quem in manu amici conspectum legi iusserat. Cumq;
haec uerba ex eo libro lecta essent: Auaritia pecuniae stu-
dium habet, quam nemo sapiens concupiuit, ea qua-
si uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirile effe-
minat, semper infinita & insatiabilis est, neque copia,
neque inopia minuitur: Tum Phauorinus me aspici-
ens: quo, inquit, pacto corpus hominis auaritia effeemi-
nat? Quid enim istuc sit, quod animum uirile ab ea effeeminari dixit, uideor ferme asse-
qui: sed quonam modo corpus quoq; hominis effeeminet, nondum reperio. Et ego in-
qua longe iamdiu in eo ipso quaerendo fui, ac nisi tu occupasses, ultro te hoc rogassem.
Vix ego haec dixeram cunctabundus, atq; inibi quispiam de sectatoribus Phauorini, q-
uidebatur esse in literis ueterator: Valerium, inquit, Probum audiui haec dicere, usum
esse Sallustium circumlocutione quadam poetica: & cum dicere uellet, hominem auari-
tia corrumpi, corpus & animum dixisse, quae duae res hominem demonstrarent. Namq;
homo ex anima & corpore est. Nunq;, inquit Phauorinus, quod equidem scio, tam im-
portuna tamq; audaci argutia fuit noster Probus, ut Sallustium uel subtilissimum h-
uitatis artificem, periphrasim poetae facere diceret. Erat tum nobiscum in eodem am-
bulacro homo quispiam sane doctus, is quoq; a Phauorino rogatus, ecquid haberet su-
per ea re dicere, huiuscemodi uerbis usus est: Quos, inqt, auaritia minuit & corrumpit,
quiq; sese quaerenda undiq; pecunia dederunt, eos plerosq; tali genere uitae occupa-
tos uidemus: ut sicuti alia in his omnia praec pecunia, ita labor quoq; uirilis exercendiq;
corporis studium relictum sit. Negotijs se plerumq; umbraticis, & sellularijs quaestibus
intentos habent, in quibus omnis eorum uigor animi corporisq; elanguescit, & quod Sal-
lustius ait effeeminat. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Sallustij iubet, atq; ubi
lecta sunt: Quid igitur (inquit) dicemus, quod multos uidere est pecuniae cupidos, &
eosdem tamen corpore esse uegeto ac ualenti? Tum ille ita respondit, non hercle insci-
te: Quisquis est, inquit, pecuniae cupiens, & corpore tamen est bene habito, ac strenuo, alia
rum quoq; rebus uel studio, uel exercitio eum teneri necessarium est, atq; in sese colendo
non aequae esse parcum. Nam si auaritia sola summa, omnes hominis partes affectionesq;
occupet, etsi ad incuriam usq; corporis grassetur, ut per illam unam, neq; uirtutis, neq;
uirium, neq; corporis, neq; animi cura assit, tum deniq; is uere dici potest effeeminato
esse & animo, & corpore, qui neq; sese, neq; aliud curet, nisi pecuniam. Tum Phauori-
nus, aut hoc, inquit, quod dixisti, probabile est, aut Sallust. odio auaritiae, plus quam
potuit eam criminatus est.

*Quemnam esse natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam sextam, postue eam nati sunt. Atq; inibi
de temporibus terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & usq; quaeq; gentium uarie obseruantur, & praeterea quod Q. Multi-
us scripserit super ea, quam maritus non iure usurpasset. Ad rationem ciuilis anni non habuerit. Caput II.*

Quari solitum est, qui noctis hora tertia quartaue, siue qua alia nati sunt, uter
dies natalis haberi appellariq; debeat, isne, quem nox ea consecuta est, an qui
dies noctem consecuturus est. M. Varro in lib. regum humanae, quem de diebus
scripsit: Homines, inquit, qui media nocte ad proximam mediam nocte
in his horis. xxiiij. nati sunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita uidetur dierum
obseruatione diuisisse, ut q post sole occasum an media nocte natus sit, is ei dies natalis
sit, a quo die ea nox coeperit. Contra uero q in sex horis posterioribus nascatur, eo die ui-
deri natum, qui post eam noctem diluxerit. Athenienses autem aliter obseruare idem
Varro in eodem libro scripsit, eosq; a sole occaso, ad solem iterum occidentem omne
id mediu tempus unum die esse dicere. Babylonios porro aliter. A sole enim exorto, ad ex-
ortum eiusdem incipientem, totum id spatium unius diei nomine appellare, Multos uero

ro in terra Umbria unum, & eundem diem esse dicere à meridie ad insequentem meridiem. Quod quidem, inquit, minus absurdum est. Nam qui calendarum hora sexta natus est apud Umbros, dies eius natalis uideri debet & calendarum dimidiarum, & qui est post calendarum dies, ante horam eiusdem sextam. Populum autem Romanum ita uti Varro dixit, dies singulos annumerare à media nocte usque ad mediam proximam multis argumentis ostenditur. Sacra sunt Romana partim diurna, partim nocturna, sed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus. Quæ igitur sex posterioribus noctis horis fiunt, eo die fieri dicuntur, qui proximus eam noctem illucescit. Ad hoc ritus quoque, & mos auspicandi eandem esse obseruationem docet. Nam magistratus quando una die eis auspicandum est, & id super quo auspicauerunt agendum, post mediam noctem auspicantur, & post exortum solem agunt, auspicatiq; esse & egisse ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abesse Roma licet, cum post mediam noctem proficiscuntur, & post primam facem ante mediam sequentem reuertuntur, non dicuntur abfuisse unum diem, quando ante horam noctis sextam regressi partem aliquam illius in urbe Romana sunt. Quo quoque Mutium iuriconsultum dicere solitum legi, non esse usurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuarijs apud uirum causa matrimonij esse cœpisset, ante diem quartam calendis Ianuarijs sequentes usurparum esset: Non enim posse impleri trinoctium, quod abesse à uiro usurpandi causa ex duod. tabulis deberet: quoniam tertiæ noctis posterioris sex horæ alterius anni essent, qui inciperet ex calendis. Istæ autem omnia de diebus temporibus, & finibus ad obseruationem disciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitabamus, quin Vergilius quoque id ipsum ostenderit, non exposite atq; aperte, sed ut hominem deceat poeticas res agentem recondita, & quasi operta ueteris ritus significatione,

Torquet, inquit, medios nox humida cursus,
Et me fæuus equis oriens afflauit anhelis.

His enim uersibus oblique (sicuti dixi) admonere uoluit diem, quem Romani *Dies ciuilis* ciuilem appellauerunt, à sexta noctis hora oriri.

De noscendis explorandisq; Plauti comædijs, quoniam promiscue uera atq; falsa nomine eius inscriptæ feruntur. Atq; inibi quod Plautus in pistrino, & Næuius in carcere fabulas scriptarint. Caput III.

Verum esse comperior, quod quosdam bene literatos homines dicere audiui, qui plerasq; Plauti comædias curiose atq; contente lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij super his fabulis, quæ dicuntur ambiguae, credituros, sed ipsi Plauto moribusq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoque usum uidemus. Nam præter illas unâ & uiginti, quæ Varronianæ uocantur, quas iccirco à cæteris segregauit, quoniam dubiosæ nõ erant, sed consensu omnium Plauti esse censebantur. Quasdam item alias probauit adductus stylo atq; facetia sermonis Plauto congruentis. Easq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti istam quam nuperrime legebamus, cui est nomen Bœotia. Nam cum in illis una & uiginti non sit, & esse Aquilij dicatur, nihil tamen Varro dubitauit, quin Plauti foret, neq; alius quisquam non infreques Plauti lector dubitauerit, si uel hos solos uersus ex ea fabula cognouerit, qui quoniam sunt, ut de illius Plauti more dicam, Plautinissimi: propterea & meminimus eos, & ascripsimus. Parasitus ibi esuriens hæc dicit:

Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit,
Quiq; adeo primus statuit hic solarium,
Qui mihi comminuit misero articulatim diem.
Nam me puero uerus erat solarium
Multo omnium istorum optimum & uerissimum.
Vbi iste monebat esse, nisi cum nihil erat.
Nunc etiam quod est, non est, nisi soli lubet.

Itaq; adeo iam oppletum est oppidum solarijs.

Maior pars populi aridi reptant fame.

*Neruularia
comœdia.*

Phauorinus quoq; noster cum Neruulariam Plauti legerem, quæ inter incertas est habita, & audisset ex ea comœdia uersum hunc:

Strateæ scrupedæ stratiuilæ fordidæ, delectatus faceta uerboꝝ antiquitate, meretricum uitia atq; deformitates significantium, uel unus hercle inquit, hic uersus Plauti esse hanc fabulam satis potest fidei fecisse. Nos quoq; ipsi nuperrime, cū legeremus Fretum (nomen est id comœdiæ, quam Plauti esse quidam non putant) haud quicq; dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium maxime genuina. Ex qua duos hos uersus excipimus, ut historiam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud est, quod Arietini responsum magnis ludis dicitur:

*Arietinū ora
culum.*

Peribo, si non fecero,

Si faxo, uapulabo.

Marcus autem Varro in libro de comœdijs Plautianis primo actū uerba hæc ponit: Nam nec Gemini, nec Leones, nec Cordalium, nec Anus Plauti, nec Bis cōpressa, nec Bœotia unq; fuit. Neq; adeo *ἄριστος*, neq; Cōmorientes, sed M. Acutici. In eodem lib. Varro. id quoq; scriptum etiam Plautium fuisse quæpiam poetam comœdiarū. Cuius qm̄ fabulæ Plauti inscriptæ forent, acceptas esse quasi Plautinas: cum essent non à Plauto Plautinæ, sed à Plautio Plautianæ. Feruntur aut sub Plauti noīe comœdiæ circiter centū atq; .xxx. Sed homo eruditissimus Lælius quinq; & .xx. esse eius solas existimauit. Non tñ dubium est, quin ista, & quæ scripta à Plauto non uident, & nomini eius adijciuntur, uetere poetarū fuerint, & ab eoretrata expolitæq; sunt, ac propterea recipiant stylum Plautinum. Sed em̄ Saturionem & Aditū, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen nō suppetit, in pistrino eū scripsisse Varro & pleriq; alij memoriæ tradiderunt, cū pecunia omī, quā in opis artificij scenicoꝝ peperat, in mercationibus perdita inops Romā redisset, & ob quærendū uictum ad circumagendas molas, quæ trusatiles appellant, operam pistori locasset. Sicuti de Næuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas scripsisse, Ariolum & Leontem, cum ob assiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis, de Græcorum poetarum more dicta, in uincula Ro. à triū uiris coniectus esset. Vnde post à trib. ple. exemptus est, cum in ijs quas supra dixi, fabulis, delicta sua & petulantias dictorum, quibus multos antè læserat, diluisset.

Molæ trusatiles.

Næuius

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante atate senectam barbā, & genas radere moris fuit. Cap. IIII.

IN libris quos de uita P. Scipionis Africani cōpositos legimus, scriptum esse aiad uertimus P. Scipioni Pauli filio, postq; de Pœnis triumphauerat censorq; fuerat, eidem diem dictum esse ad populum à Clau. Afellio trib. pleb. cui equū in censura ademerat. Eumq; cum esset reus, neq; barbam desisse radi, neq; nō candida ueste uti, neq; fuisse cultu solito reorum. Sed cum in eo tpe Scipionem minorē .xl. annorū fuisse cōstaret, quod de barba rasa ita scriptum esset, mirabamur. Comperimus aut ceteros quoq; in iisdē temporibus nobiles uiros, barbam in eiusmodi ætate rasitauisse. Idcirco pleraq; imagines ueterum, nō admodū senum, sed in medio ætatis, ita factas uidemus

Radendæ barbæ mos.

Deliciarū uitii, & mollities oculorū & corporis, ab Archesilao phō cuidā opprobata acerbe sil & festiuiter. Cap. V

Archesilai uerbum.

PLutarchus refert Archesilaum philosophū uehementi uerbo usum esse, de quodam nimis delcato diuite, q; in corruptus tñ, & castus perinteger dicebat. Nā cū uocē eius infractam, ca pillumq; arte cōpositum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ uoluptatisq; plenos uideret: nihil interest inquit, quibus membris cynæditis, posterioribus, an prioribus.

Dictū in molles.

De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impositis renitatur. Caput VI.

Palmæ natura.

Per hercle rem mirandam Arist. in .vij. problematum, & Plutar. in .vij. symposiacorū dicit: Si supra palmæ (inqt) arboris lignū, magna pōdera imponas, ac tam graui ter urgeas oneresq;, ut magnitudo oneris sustineri nō queat, nō deorsum

palma cedit, nec intra flexit, sed aduersus pondus refurgit, & sursum nitit̃ recuruat̃q̃. Propterea, inquit, Plutarchus in certaminibus palmam signum esse placuit uictoriæ, quoniam ingenium eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibusq̃ non cedat.

Historia ex annalibus sumpta de Q. Ceditio tribuno militum, uerbaq̃ ex originibus M. Catonis appposita, quibus Ceditij uirtutem cum Spartano Leonida æquiparat.

Caput

.VII.

Pvlchrum dij boni facinus, græcarumq̃ facundiarum magniloquentia condignum M. Cato libris Originum de Q. Ceditio tribuno militum scriptum reliquit. Id profecto est ad hanc fermè sententiã: Imperator Pœnus in terra Sicilia bello Carthaginiesi primo, obuiam Romano exercitui progreditur: colles, locosq̃ idoneos prior occupat. Milites Romani (uti res narrata est) in locum insinuant fraudi & pernicipi obnoxium. Tribunus ad consules uenit; ostendit exitium de loci importunitate, & hostium circumstantia. Maturum censeo, inquit, si rem seruare uis, faciendum ut. CCCC. aliquos milites ad uerrucam illam (sic enim M. Cato locum editum asperumq̃ appellat) ire iubeas, eamq̃ uti occupet imperes hortensiq̃; hostes profecto ubi id uiderint, fortissimus quisq̃ & promptissimus, ad occursum pugnandumq̃ in eos præuertentur: unoq̃ illo negotio sese alligabunt, atq̃ illi omnes. CCCC. proculdubio obruncabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hostibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, nisi hæc, salutis uia nulla est. Consul tribuno respondit, consilium quidẽ fidum atq̃ prouidens sibi uiderier. Sed istos (inquit) milites. CCCC. ad eum locum in hostium cuneos quisnam erit qui ducat? Si alium (inquit tribunus) neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare. Ego hanc tibi & reipub. animam do. Consul tribuno gratias laudesq̃ egit. Tribunus & CCCC. ad moriedum proficiscuntur. Hostes eorũ audaciam demirantur. Quorsum ire pergant in expectãdo sunt. Sed ubi apparuit ad eandem uerrucam occupandam iter intendere, mittit aduersum illos imperator Carthaginienis peditatum equitatumq̃, illos quos in exercitu uiros habuit strenuissimos. Romani milites circumueniuntur, circumuenti repugnant. Fit prælium diu anceps, tandem superat multitudo. Quadringenti omnes tum unã perfoffi gladijs, aut missilibus operti, cadunt. Consul interibi dum ea pugna fit, se in locos tutos, atque editos subducit. Sed quod illi tribuno duci militum quadringentorum diuinitus in eo plio usus uenit, non iam nostris, sed ipsius Catonis uerbis subiecimus: Verba Catonis: Dij immortales tribuno militum fortunam ex uirtute eius dedere. Nam ita euenit, cum faucibus multifariam ibi factus esset, tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq̃ inter mortuos defatigatum uulneribus, atq̃ spirãtem quod sanguen defluserat, cognouere, eum sustulere. Isq̃ conualuit. Sæpẽq̃ post illam operam reip. fortem atq̃ strenuam perhibuit. Illoq̃ facto quod illos milites subduxit, exercitum cæterũ seruauit. Sed idem benefactum loco in quo ponas, nimium interest. Leonidas Lacedæmonius laudatur, qui simile apud Thermopylas fecit: Propter eius uirtutes omnis Græcia gloriam, atq̃ gratiam præcipuam claritudinis inlytissimæ decorauere monumentis, signis, statuis, elogijs, historijs: Alijsq̃ rebus gratissimum id eius factum habuere. At tribuno militum parua laus pro factis relicta, qui idem fecerat, atq̃ remp. seruauerat. Hanc Q. Ceditij uirtutem M. Cato tali suo testimonio decorauit. Cl. autem Quadrigarius annalium tertio, non Ceditio nomen fuisse refert, sed Laberio.

Literæ eximia consulum C. Fabritij & Aemilij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio scriptore historiarum in memoriam date.

Caput

.VIII.

Cum Pyrrhus rex in terra Italia esset, & unam atq̃ alteram pugnam prospere pugnasset, satisq̃ angerentur Romani, & pleraq̃ Italia ad regem descuisset, tum Ambracienis quispiam Timochares regis Pyrrhi amicus, ad C. Fabritium consulem furtim uenit, ac præmium petiuit; & si de præmio conueniret, promisit regẽ uenenis necare. Idq̃ facile esse factu dixit, quoniam filij sui pocula in conuiuio regi ministrarent: eam rem Fabritius ad senatum scripsit. Senatus legatos ad regem misit, mandauitq̃ ut de Timochare nihil proderent, sed monerent uti rex circumspicius

D

Ceditius tribunus.

Verruca.

Sanguen.

Leonidas.

Pyrrhus.

Timochares.

Fabritius.

Nicias. ageret, atq; à proximorū insidijs salutem tutaret. Hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatris historia scriptū est. Quadrigarius autē in lib. III. nō Timocharem, sed Niciam adif se ad consulē, scripsit. Neq; legatos à senatu missos, sed à consulibus. Et regem populo Ro. laudes atq; gratias scripsisse, captiuosq; omnes quos tum habuerit, restituisse & reddidisse. Consules tum fuerunt C. Fabritius atq; Aemilius. Literas quas ad regem Pyrrhum super ea causa miserunt, Cl. Quadrigarius scripsit fuisse hoc exemplo: Consules Romani salutē dicunt Pyrrho regi: NOS pro tuis iniurijs continuo animo strenuū, cōmoti inimiciter tecum bellare studemus. Sed cōmunis exempli & fidei ergò, uisum ē uti te saluum uelimus, ut esset, quem armis uincere possimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui sibi pretiū à nobis peteret, si te clām interfecisset. Id nos negauimus uelle. Ne ue ob eam rem quicquā cōmodi expectaret. Et simul uisum est, ut te certiorē faceremus: ne quid eiusmodi si accidisset, nostro consilio ciuitates putarent factum: & quod nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare. Tu, nisi caueas, iacebis,

Quis & cuiusmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus Seianus. & qualis color equorum sit, qui spadices uocantur, deq; istius uocabuli ratione.

Caput .IX.

Equus Seianus. Caius Bassus in cōmentarijs suis, item Iulius Modestus in. II. quæstionum cōfufarum, historiam de equo Seiano tradit, dignā memoria atq; admiratione. Cn. Seium quempiam scribunt fuisse, eumq; habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occisoè Thracia Argos perduxisset. Eum equū fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore Phœniceo, staua & comanti iuba: omnibusq; alijs equorum laudibus quoq; longe præstitisse. Sed eundem equum tali fuisse fato siue fortuna ferunt, ut quisquis haberet eum, possideretq; ut is cum omni domo, familia, fortunisque omnibus suis ad internicionem desperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium dominū eius, à M. Antonio qui postea triumphans uir reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolobellam consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductū Argos diuertisse, cupidineq; habendi eius exaruisse, emisitq; eum. HS. centum milibus. Sed ipsum quoq; Dolobellam in Syria bello ciuili obsessum, atq; interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolobellæ fuerat, C. Cassiū qui Dolobellam obfederat, abduxisse. Quem Cassiū postea satis notū est, uictis Parthis fusoq; exercitu suo, miserā mortem oppetiisse. Dein Antonium post interitum Cassij parta uictoria, equum illum nobilem Cassij requisisse: & cum eo potitus esset, ipsum quoq; postea uictū atq; desertum, detestabili exitio interisse. Hinc prouerbiū de hominibus calamitosis ortum, dicitur solitū: Ille homo habet equum Seianū. Eadē sententia est illius quoq; ueteris prouerbij, quod ita dictū accepimus: Auz. Tolosanum. Nam cum oppidū Tolosanum in terra Gallia Q. Cepio consul diripuisset, multūq; aurī in eius oppidi tēplis fuisset, quisquis ex ea direptione aurū attigit, misero cruciabilique exitu perijt. Hūc equum C. Bassus uidisse se Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoreq; & colore exuberantissimo. Quem colorē nos (sicuti dixi) puniceum, græce partim φοίνικα, alijs παρὰδικα appellant: quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur.

Quod est quedam septenarij numeri uis & facultas, in multis naturæ rebus animaduersa, de qua M. Varro in hebdomadibus differit copiose.

Caput .X.

Septenarius numerus.

*Vergiliæ.
Pliades.
Errones.
Zodiacus.*

Marcus Varro in primo libro qui inscribuntur hebdomades, uel de imaginibus, septenarij numeri (quem Græci ἐβδομάδα appellant) uirtutes, potestatesq; multas uariasq; dicit. Is nanq; numerus, inq; septētriones maiores minoresq; facit in cœlo. Item uergilias, quas πλειάδας uocant. Facit etiam stellas, quas alij erraticas, P. Nigidius erroneas appellat. Circulos quoq; ait in cœlo circum longitudinem axis septem esse, è queis duos mínimos qui axem extimum tanguunt, πῶδες appellari dicit. Sed eos in sphaera quæ κρηῶπι uocatur, propter breuitatem non inesse. At neq; ipse zodiacus septenario numero caret. Nam in septimo signo fit solstitium à bru-

ma, in septimo bruma à solstitio, in septimo æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur, eos quoque septem esse dicit. Præterea scribit lunæ curriculum confici integrum quater septenis diebus. Nam duodecimo simo luna (inquit) ex quo uestigio profecta est, eodem redit. Autoremque opinionis huius Aristidem esse Samium. In qua re non id solum animaduerti debere dicit, quod quater septenis, id est octo et uiginti, diebus conficeret iter luna suum. Sed quod is numerus septenarius, si ab uno profectus, dum ad semetipsum progreditur, omneis per quos progressus est numeros comprehendat, ipsumque se addat, facit numerum octo & uiginti, quot dies sunt curriculi lunaris. Ad homines quoque nascendos uim numeri istius porrigi, pertinereque ait. Nam cum in uterum (inquit) mulieris genitale semen datum est, primis septem diebus conglobatur coagulaturque: fitque ad capiendam figuram idoneum. Post deinde quarta hebdomade, quod eius uirile foetus futurum est, caput, et spina quæ est in dorso, informatur. Septima autem ferè hebdomade, id est nono et quadragesimo die, totus (inquit) homo in utero absoluit. Illam quoque uim numeri huius obseruatam refert, quod ante mensem septimum neque masculus neque foemina, salubriter ac secundum naturam nasci potest: et quod non qui iustissime in utero sunt, post ducetos septuagintatres dies, postquam sunt concepti, quadragesima denique hebdomade ita nascuntur. Pericula quoque uitæ fortunæque hominum, quæ climacteras Chaldaei appellant, grauissima quæque fieri affirmat septenarius. Præter hæc, modum esse dicit summum adolescendi humani corporis septem pedes: quod esse magis uerum arbitramur, quam quod Herodotus homo fabulator in .I. historiæ, inuentum esse sub terra scripsit Orestis corpus, cubita longitudo habens septem, quæ faciunt pedes duodecim et quadrantem: Nisi si (ut Homerus opinatus est) uastiora prolixioraque fuerint corpora hominum antiquorum: et nunc quasi iam mundo senescente, rerum atque hominum decemeta sunt. Dentes quoque et in septem primis mensibus, et septenos ex utraque parte gigni ait, et cadere annis septenis, et genuinos annasci annis ferè bis septenis. Venas etiam in hominibus, uel potius arterias, medicos musicos dicere ait, numero moueri septenario, quod ipsi appellant *ἑπτάκιον* *πεντάκιον* *συμφώνιον*, quæ fit in collatione quaternarii numeri. Discrimina etiam periculorum in morbis maiore uim fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero septenarii. Eosque dies omnium maxime, ita ut medici appellant, *κρίλων* *ἢ κρισιμους*, cuiquam uideri primam hebdomadam et secundam et tertiam. Necnon id etiam est ad uim, facultatesque eius numeri augendas, quod quibus inedia mori consilium est, septimo demum die mortem appetunt: Hæc Varro de numero septenario scripsit admodum conquisite. Sed alia quoque ibidem congerit frigidiuscula, ueluti septem opera esse in orbe terrarum miranda, et sapientes item ueteres septem fuisse, et curricula ludorum circensium solennia septem esse, ad oppugnandas Thebas duces septem electos, tum ibi addit se quoque iam duodecimam annorum hebdomadam ingressum esse, & ad eum diem septuaginta hebdomadas librorum conscripsisse. Ex quibus aliquandiu cum proscripserat, direptis bibliothecis suis, non comparuisse.

Climacteras

Herodotus fabulator.

Orestis corporis longitudo.

Quibus, et quam friuolis argumentis Accius in didascalis utatur, quibus docere nititur Hesiodum esse quam Homerum natu antiquiorem.

Caput .XI.

SVper ætate Homeri atque Hesiodi non consentitur. Alii Homerum quam Hesiodum maiorem natu fuisse scripserunt, in quibus Philochorus, et Xenophanes; Alii minorem, in quibus L. Accius poeta, et Ephorus historiarum scriptor. M. autem Varro in primo de imaginibus: uter natus prior sit, parum constare dicit: sed non esse dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint, idque ex epigrammate ostendit, quod in tripode scriptum est, qui in monte Helicone ab Hesiodo positus tradit. Accius autem in .I. didascalico leuibus admodum argumentis utitur, per quæ ostendit Hesiodum natu priorem: Quod Homerus, inquit, cum in principio carminis Achillem esse filium Pelei diceret, quis esset Peleus non addidit: quam rem procul (inquit) dubio dixisset, nisi ab Hesiodo iam dictum uideretur. De Cyclope itidem, inquit, uel maxime quod unoculus fuit, rem tam in

Homeri Hesiodi ætas.

D ij

fignem non praterisset, nisi æque prioris Hesiodi carminibus uulgatum esset. De patria tria quoq; Homeri multo maxime dissensum est: Alij Colophonium, alij Smyrnæum; Homeri con- sunt qui Atheniensem, sunt qui Aegyptium dicant fuisse. Aristoteles tradit ex insula Ionatū. M. Varro in lib. de imaginibus primo, Homeri imagini hoc epigramma apposuit;

Capella Homeri candida hoc tumulum indicat,
Quod ariete mortuo faciunt sacra.

ἔπι τῆ ἀπόλεισ θειεζοσι πρὶ ζῆαν δμῆρσ
συνενα, ζόδσ, κολοφών, σαλαμίη, Ἰθ, ἄργσ, ἀδινάι.

Largum atq; auuidum bibendi, à P. Nigidio doctissimo uiro, nouo & propemodum absurdo uocabulo bibosum dictum. Caput .XII.

Bibax.
Bibosus.

Bibendi auidū P. Nigidius in cōmentarijs grāmaticis, bibacē & bibosum dicit. Bibacē ego, ut edacem, à plerisq; alijs dictū lego. Bibosum dictū etiam nusq; reperi, nisi apud Laberitū. Neq; aliud est, qđ simili inclinatu dicat. Nō em̄ simile est, ut uinosus, aut uitiosus, cæteraq; quæ hoc modo dicunt, qm̄ à uocabulis, non à uerbis inclinata sunt. Laberius in mimo li. I. q Salinator inscriptus est, uerbo hoc ita utit; Non mammosa, non annosa, non bibosa, non procax.

Quod Demosthenes etiam tum adolescens, cum Platonis philosophi discipulus foret, audito forte Callistrato rhetore in concione populi, destitit à Platone, & sectatus est Callistratum. Caput .XIII.

Demosthen.

Hermippus hoc scriptū reliquit, Demosthenem admodum adolescentem uentitare in academiam, Platonemq; audire solitum. Atq; is inquit: Demosthenes domo egressus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, complureisq; populos concurrenteis uideret, percōtatur eius rei causam; cognoscitq; currere eos auditū Callistratū. Is Callistratus Athenis orator in rep. fuit, quā illi δμωαρωγῆ appellat. Visum est paulū diuertere, expeririq; an ad digna auditu tanto properatum studio foret. Venit, inquit, atq; audit Callistratum, nobilem illam & πρὶ δρόπσ δμωω dicentem. Atq; ita motus, & demulctus, & captus ē, ut Callistratū iam inde sectari cœperit, academiam cum Platone reliquerit.

Callistratus.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuscemodi qui dicat, uitiose dicere. Eiusq; uitij causas reddere M. Varronem, nec quenquam ueterum istice uerbis ita usum esse. Caput .XIII.

Dimidiatum
Dimidium.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuscemodi, te male ac uitiose dici existimat Varro. Oportet em̄ (inquit) dicere dimidiatum librū, non dimidium; & dimidiatam fabulam, non dimidiam. Cōtra autem, si è sextario hemina fusa est, non dimidiatum sextarium fustum dicendum ē. Et qui quoq; ex mille nummūm, quod ei debebatur, quingentos recepit, non dimidiatum recepisse dicemus, sed dimidium. At si scyphus (inquit) argenteus mihi cum alio cōmunis, in duas partes dissectus sit, dimidiatum eum dicere esse scyphum debeo, non dimidium: Argenti autem quod in eo scypho inest, dimidium meum esse, non dimidiatum: differit, ac diuidit subtilissime, quid dimidium dimidiato interfit: & Q. Ennium scienter hoc in annalibus dixisse ait:

Sicuti si quis ferat uas uini dimidiatum.

Sic pars quæ deest e uase, non dimidiata dicenda est, sed dimidia. Omnis autem disputationis eius, quam subtiliter quidem sed subobscure explicat, summa hæc est: Dimidiatum est quasi dismediatum, & in parteis duas pares diuisum. Dimidiatum ergo nisi ipsum quod diuisum est, dici haud conuenit. Dimidium uero est, non quod ipsum dimidiatum est, sed quæ ex dimidiato pars altera est. Cum igitur partem libri dimidiam legisse uolumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audisse: si dimidiam fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipsum, quod dimidiatum atq; diuisum est, dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem secutus:

Vno oculo (inquit) pedibusq; duobus

Dimidiatas ut porcus.

Et alio loco:

Quid nisi & scruta quidem ut uendat, scrutarius laudat,

Scruta.
Scrutarius.

Præfractam strigilem soleam improbus dimidiatam.

Iam in uigesimo manifestius dimidiã horam dicere studiose fugit, Sed pro dimidia dimidium ponit in hisce uersibus:

Tempestate sua, atq; eodem uno tempore, & horæ

Dimidio tribus confectis duntaxat eandem,

Et quartam.

Nam cum obuium proximumq; esset dicere: &

hora dimidia tribus confectis, uigilate atq; attente uerbum non probum mutauit, per quod satis apparet ne horam quidem dimidiã recte dici, sed uel dimidiã horam, uel dimidiã partẽ horæ. Propterea Plautus in Bacch. dimidium auri dicit, nõ dimidiãtũ aug. Item in Aulularia, dimidiũ obsonii, non dimidiãtum obsoniũ in hoc uersu:

Ei adeo obsonii hinc iussit dimidium dari.

In Menæchmis autem dimidiãtum diem, non dimidiũ, in hoc uersu:

Dies quidem iam ad umbilicum dimidiãtus mortuus est.

M. Cato in libro quem de agricultura conscripsit: Semen cupressi serito crebrũ, ita uti linum feri solet, eo crebro terram infertito dimidiãtum digítum. Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus complanato. Dimidiãtum autem, inquit, digítum, non dimidiũ. Nam digiti quidẽ dimidiũ, digítum autẽ ipsum dimidiãtum dici oportet. Itẽ M. Cato de Carthaginẽsibus ita scripsit: Homines defoderunt in terram dimidiãtos, ignemq; circumposuerunt, ita interfecerunt. Neq; quispiam omnium qui probe locuti sunt, his uerbis fecus quã dixi, usus est.

Extare in literis perq; hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens insperatum, interclusa anima & uim magni nouiq; motus non sustinente. Caput .XV.

Cognito repente insperato gaudio, expirasse animam refert Aristoteles philosophus Polycratam, nobilem fœminam è Naxo insula. Philippides quoq; comœdiarũ poëta, haud ignobilis ætate iã edita, cũ in certamine poetarũ præter spem uicisset, & latissime gauderet, inter illud gaudium repente mortuus est. De Rhodio etiã Diagora celebrata historia est. Is Diagoras tres filios adolescentes habuit, unũ pugilem, alterum pancratiastem, tertium luctatorem. Eosq; omnes uidit uincere, coronariq; eodem Olympiæ die: & cum ibi eum tres adolescentes amplexi, coronis suis in caput patris positis fauiarentur, cumq; populus gratulabundus flores undiq; in eum iaceret, ibi in stadio inspectante populo, in oculis atq; in manibus filiorum animam efflauit. Præterea in nostris annalibus scriptum legimus, qua tempestate apud Cannas exercitus populi Romani cæsus est, anum matrem nuntio de morte filii allato, luctu atq; mœrore affectam esse. Sed is nuntius non uerus fuit. Atq; is adolescens nõ diu post ex ea pugna in urbem rediit. Anus repente filio uiso, copia atq; turba, & quasi ruina incipientis inopinati gaudii oppressa, exanimataq; est.

Studio enecli.

Polycrata.

Philippides.

Diagoras.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum, quænam sit à medicis & philosophis tradita, atq; inibi poetarum quoq; ueterum super eadem re opiniones. Multaq; alia auditu atq; memoratu digna. Verbaq; ipsa Hippocratis medici, ex lib. illius sumpta, qui inscriptus est πρὸς τὸ φῆσις. Id quoq; esse à grauissimis uiris memorie mandatũ. Ca. XVI.

ET medici, & philosophi illustres, de tempore humani partus quæsiuerunt, πῶσος ὀφείλει εἶναι ἡ ἀνδρῶν πῶσος καὶ τῶν γυναικῶν. Et multa opinio est. Ea q; iam pro uero recepta: Postq; mulieris uterus conceperit semen, gigni hominem septimo rarerer, nõ quam octauo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eumq; esse hominem gignẽdi summum finem, decem menses non inceptos, sed exactos, Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia Cistellaria his uerbis:

Tempus partus humani.

Tum illa quam compresserat

Decimo post mense exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetustior, humanarum opinionum uel peritissimus. Versus eius super ea re de fabula Plotio posui:

γυνὴν αὐτὴν δεκάμηνον.

Sed noster Cæcilius, cum faceret eodem nomine & eiusdem argumēti comœdiam, ac pleraq; à Menandro sumeret, in mensibus tamen genitalibus nominandis, non prætermisit octauum, quem præterierat Menander. Cæcilius uersus hi sunt:

Insolēt ne mulier decimo mense parere?

Pol nono quoq; septimo atq; octauo.

Eam rem Cæcilius non inconsiderate dixisse, neq; temere à Menandro, atq; à multoꝝ opinionibus descuuisse, M. Varro uti credamus, facit. Nam mense nonnunquam octauo editum esse partum in li. XIII. rerum diuinarū scriptum reliquit. Quo in libro etiā XI. mense aliquando nasci posse hominē dicit. Eiusq; sententiæ, tam de. VIII. quam de XI. mense, Aristotelē laudat autorem. Sed huius de mēse. VIII. dissensionis causa cognosci potest in lib. Hippocratis, qui inscriptus est *πρὶ τροφῆς*. Ex quo lib. uerba hæc sunt: *ἔσι ἢ ἡμέρῃ οὐκ ἔσιρ ὀκτάμηνθ' ἔγκοις*. Id tam obscure, atq; præcise, tamq; aduerse dictum Sabinus medicus qui Hippocratem commodissime commentatus est, his uerbis enarrauit: *ὅστι μὲν φαινόμενον ὡς ἔσσι μετὰ τῆρ' ἔκτρωσιν, οὐκ ἔσι ἢ ὡς διήσκοιτα μετὰ ταῦτα, ἡμέρῃ ὅστιρ οὐ φαίνεται μὲν πρῶτον ὄντα. δινάμα ἢ οὐκ ἔσι*. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiuscemodi quasi monstruosas raritates. Sed nono mense aut decimo, neq; præter hos aliās partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse. Iccircoq; eos nomina Parcis tribus fecisse à pariendo, & à nono atq; decimo mense. Nam parca, inquit, immutata litera una, à partu nominata. Item nona & decima à partus tempestiui tempore. Cællius autem Vindex in lectionibus suis antiquis, tria, inquit, nomina parcarum sunt: Nona, Decima, Morta, & uersum hūc Liuii antiquissimi poetæ ponit ex *ὁδυσείας*: Quādo dies adueniet, quē profata Morta est? Sed homo minime malus Cællius, mortam quasi nomen accepit, cum accipere quasi *μοῖρα* deberet. Præterea ego de partu humano, præterquam quæ scripta in libris legi, hoc quoq; uenisse usu Romæ cōperi: Fœminam bonis, atq; honestis moribus, non ambigua pudicitia in .XI. mense post mariti mortem peperisse: Factumq; esse negotium propter rationem temporis, quasi marito mortuo, postea cōcepisset: qm̄ decēuit in decimo mense gigni hominem, nō in undecimo scripssent. Sed diuum Hadrianū causa cognita, decreuisse in .XI. quoq; mēse partum edi posse: idq; ipsum eius rei decretū nos legimus. In eo decreto Hadrianus id statueret se dicit, requisitis ueterum philosophorum, & medicorum sententiis. Hodie q; in satyra forte M. Varronis legimus, quæ inscribitur Testamentum, uerba hæc: Si quis mihi filius unus plures uel in decem mensibus gignuntur, si si erunt *ὄνοι λυγροί*, ex hæresdes sunt. Quod si quis undecimo mēse, κατ' ἀριστοτελεν, natus esto, Accio idem quod Titio ius esto apud me. Per hoc uetus prouerbium Varro significat, sicuti uulgo dici solitum erat, de rebus inter se nihil distantibus, idem Accii quod Titii: ita pari eodemq; iure esse in .X. mensibus natos, & in .XI. Quod si ita, neq; ultra decimum mensem factura mulierum protolli potest, quæri oportet cur Homerus scripserit Neptunum dixisse se puellæ à se recens compressæ:

*Χαίρε νῦν φιλόπητι, πρὶ πλομένῳ δ' ἐνιαυτῷ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἧδ' οὐκ ἀπφώλοισι εὐναί
ἀθανάτων.*

Id cum ego ad complures grammaticos attulissim, partim eorum disputabant, Homeri quoq; ætate, sicuti Romuli, annum fuisse non .XII. mensium, sed .X. Alii conuenisse Neptuno maiestatiq; eius dicebant, ut longiore tēpore foetus ex eo grandesceret. Alii alia quædam nugalia. Sed Phauorinus mihi ait, *πρὶ πλομένῳ ἐνιαυτῷ*, non confecto esse anno, sed affecto. In qua re usus est uerbo non uulgaris significationis. Affecta em̄ (sicuti M. Cicero & ueterum elegantissimi locuti sunt) ea proprie dicebantur, quæ non ad finem ipsum, sed proxime fini progressa deductæ uerant. Hoc uerbum ad hanc sententiam in Ciceronis oratione fuit, quam dixit de prouinciis consularibus. Hippocrates autem in eo libro (de quo supra scripsi) cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum cōfirmatur, & tempus ipsius partionis nono aut decimo mē

Prouerbium.

Affecta quæ sint.

se definisset, neq; id tamen semper eadem esse fini dixisset: sed alias ocyus fieri, alias se-
rius, hisce ad postremū uerbis usus est: γίνεται ἢ ἐν τούτοις ἢ ἐν πλείω, ἢ ἐλάσσῳ ἢ ὀλίγοις
μέτερον. ἢ ἐπομῶν ἢ ἢ ἐν πλείω πλεόνων, ἢ ἐλάσσῳ ἐλασσόνων: Quibus uerbis significat qd
aliquando ocyus fieret, non multo tñ fieri ocyus: neq; qd serius, multo serius. Memini
ego Romæ accurate hoc atq; solícite quæsitum, negotio non rei tunc parua postulan-
te, an. VIII. mense infans ex utero uiuus editus, & statim mortuus, ius trium liberorū
suppleuisset, cum abortio quibusdam, non partus uideretur mensis octauī intempesti-
uitas. Sed quoniam de Homericō annuo partu, ac de. XI. mense diximus quæ cognoue-
ramus, uisum est non prætereundum, quod in Plinii secundi libro. VII. naturalis histo-
riæ legimus. Id autē quia extra fidem esse uideri potest, uerba ipsius Plinii posuimus:
Massurius autor est, L. Papyrium prætorem secundo hærede lege agente, bonorū pos-
sessionem contra eum dedisse, cum mater partum se. XIII. mensibus tulisse diceret, quo-
niam nullum certum tempus pariendī statutū ei uideretur. In eodē lib. Plinii secundi
uerba hæc scripta sunt: Oscitatio in enixu letalis est, sicut sternuisse à coitu abortiuū.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Aristoteles pauculos Speusippi philosophi
mercati sunt, pretijs fidem non capientibus. Caput .XVII.

Memoriæ mandatum est, Platonem philosophum tenui admodū pecunia fa-
miliari fuisse: atq; eum tamen treis Philolai Pythagorici libros decem milia-
bus denariū mercatum. Id ei pretium donasse quidam scripserunt amicū
eius Dionem Syracusanum. Aristotelem quoq; traditū libros pauculos Speusippi phi-
losophi post mortē eius emisse talētis Atticis tribus: ea summa sit nummi nostri. HS.
duo, & LXX. milia. τίμων amarulentus librum maledicentissimū conscripsit, qui σιδῶ
inscribit: In eo li. Platonē philosophū, quē dixeram tenui admodū pecunia familiari
fuisse, contumeliose appellat, q; impenso pretio libꝛ Pythagoricæ disciplinæ emisset,
exq; eo Timæum nobilē illum dialogū cōtinuasset. Versus super ea re τίμων hi sunt:

ἢ ὅν πλάτων ἢ ἢ σε μαθητῆν ὀπίθῃ ἔχε,
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἢ ἢ ἀξίας βίβλων
ὀπίθῃ ἀπαρχόμενον ἢ ἢ ἀφ' ἑδ' ἀχθῆς.

Quid sint pedarij senatores, & quam ob causam ita appellati. Quamq; habeant originem uerba hæc ex edi-
to tralatitio consulum: Senatores, quibusq; in senatu sententiam dicere licet. Caput .XVIII.

Non pauci sunt qui opinantur pedarios senatores appellatos, qui sententiam
in senatu non uerbis dicerent, sed in alienam sentētiā pedibus irent. Quid
igitur cum SENAT. Consult. per discessionem fiebat, nonne uniuersi sena-
tores sentētiā pedibus ferebant? Atqui hæc etiā uocabuli istius ratio dicitur, quam
C. Bassus in cōmentariis suis scriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate,
qui curulem magistratū gessissent, curru solitos honoris gratia in curiam uehi, in quo
curru sella esset, supra quam considerent, quæ ob eam causam curulis appellaret. Sed
eos senatores, qui magistratum curulem nondum ceperant, pedibus itauisse in curiam.
Propterea senatores nondum maioribus honoribus functos, pedarios nominatos. M.
autem Varro in satyra Menippea, quæ ἰπποκλῶν inscripta est, equites quosdam dicit pe-
darios appellatos. Videturq; eos significare, qui nondū à CENS. in senatū lecti, senato-
res quidē non erant. Sed quia honoribus populī usi quidem erant, in senatū ueniebāt,
& sententiæ ius habebant. Nam & curulibus magistratibus functi, qui nondum à cen-
soribus in senatū lecti erant, senatores nō erant. Et quia in postremis scripti erant, non
rogabantur sententias: sed quas principes dixerant, in eas descendebant. Hoc significa-
bat edictum, quo nunc quoq; COSS. cū senatores in curiam uocant, seruandæ consue-
tudinī causa, translatio utuntur. Verba edicti hæc sunt: Senatores, quibusq; in senatu
sententiam dicere licet. Versum quoq; Laberii, in quo id uocabulum positum est, nota-
ti iussimus, quem legimus in mimo, qui Scriptor inscriptus est:

Caput sine lingua, pedaria sententia est,

Hoc uocabulū à plerisq; barbare dici aīaduertim^o, nā pro pedariis pedaneos appellāt.

Quaratione C. Bassus scripserit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli causam putarit, & contra quem in modum, quibusq; uerbis Phauorinus hanc traditionem eius eluserit. Caput .XIX.

C. Bassus.
Parcus.

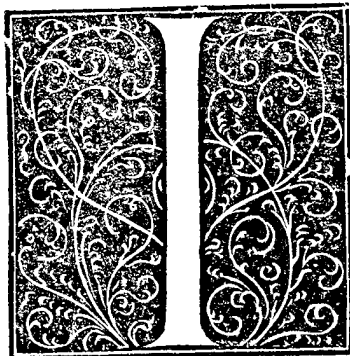
A pud cœnam Phauorini philosophi cum discubitu fuerat, cœptusq; erat ap-
poni cibus, seruus assistens mensæ eius legere inceptabat, aut græcarū quid li-
terarum, aut nostratum: uelut eo die, quo affui ego, legebatur C. Bassi eruditi
uiri liber de origine uerborum & uocabulorum, in quo ita scriptum fuit: Parcus com-
posito uocabulo dictus est quasi par arcæ: qñ sicut in arca omnia recondunt, eiusq; cu-
stodia seruantur & continentur, ita homo tenax paruoq; contentus, omnia custodita et
recondita habet sicuti arca, quam ob causam parcus, quasi par arcæ nominatus est. Tum
Phauorinus ubi hæc audiuit, superstitiose, inquit, & nimis moleste atq; odiose cōfabri-
catus commolitusq; magis est originem uocabuli C. iste Bassus, quàm enarrauit. Nam
si licet res dicere commentitias, cur nō probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob
eam causam dictū, quod pecuniam cōsumi atq; impendi arceat & prohibeat, quasi pe-
cuniaricus? Quin potius quod simplicius, inquit, ueriusq; est id dicimus? Parcus enim
neq; ab arca, neq; ab arcendo, sed ab eo quod est parum & paruum denominatus est.

PECUNIARICUS.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .IIII.

*Sermo quidam Phauorini philosophi cum grammatico iastantiore factus in Socraticum modum, atq; ibi inter sermo-
nem dictum, quibus uerbis penus à Q. Scaeuola definita sit, quodq; eadē definitio culpata reprehensaq; sit. C. 1.*

P uestibulo ædium Palatarum omnis ferè ordinū multi-
tudo opperientes salutationem Cæsaris constitent: atq;
ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philoso-
pho præsentē, ostentabat quispiam grammaticæ rei docti-
or scholica quædam nugalia, de generibus & casibus uo-
cabulorum differens, cū arduis superciliis uocisq; & uul-
tus grauitate composita, tanquam interpres & arbiter Si-
byllæ oraculorum. Tum aspiciens ad Phauorinum (quan-
quam ei etiam nondum satis notus esset) Penus quoq; in-
quit, uariis generibus dictum, & uarie declinatum est. Nā

& hoc penus, & hæc penus, & huius peni & peniris, & penitiris & penotiris ueteres
dictitauerunt: Mundum quoq; muliebrem Lucilius in satyrarum, XVI. non uirili gene-
re, ut cæteri, sed neutro appellauit his uersibus:

Mundū omne.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.

Quod mundum atq; penū? nam qui diiudicet istuc?

Atq; omnium horum & testimoniis & exemplis constrepebat. Cumq; nimis otiose si-
bi placeret, intercessit placide Phauorinus: & iam bone, inquit, magister quicquid est
nomen tibi, abunde multa docuisti, quæ quidem ignorabamus, & scire haud sane pos-
sultabamus. Quid enim refert mea eiusq; qui cum loquor, quo genere penum dicam,
aut in quas extremas literas declinē, si nemo id nō nimis barbare fecerit? Sed hoc plane
indigeo addiscere, quid sit penus, & quo sensu id uocabulum dicatur, ne rē quotidiani
usus, tanquam qui in uenalibus latine loqui tentant, alia q̄ oportet, uoce appellē. Quæ-
ris, inquit, rem minime obscurā. Quis adeo ignorat penum esse, uinū, et triticū, & oleū
& lentem, & fabam, atq; huiuscemodī cætera? Etiam ne, inquit Phauorinus, milium, et
panicum, & glans, & hordeum penus est? Sunt enim p̄p̄modū hæc quoq; eiusmodi.
Cumq; ille reticēs hæreret: Nolo, inquit, hoc iam labores, an ista quæ dixi, penus appel-
lent: sed potēs ne mihi nō speciem aliquā de penu dicere, sed definire, gñe proposito,
& differentiis appositis quid sit penus? Quot sint penus genera, & quas differentias di-
cas, nō hercle, inqt, intelligo, Rem, inquit Phauorinus, plane dicā, Postulas quod diffi-

Penus qd sit.

cillius est, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum est, definitionem omnem ex genere & differentia consistere. Sed si idem me tibi præmandere (quod aiunt) postulas, faciam sane id quoque honoris tui habendi gratia, atque deinde ita exorsus est: Si (inquit) ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quasi circūscribas uerbis, quid homo sit, non opinor respōdeas hominē esse te atque me. Hoc enim quis homo sit, ostendere est, nō quid homo sit, dicere. Sed si (inquam) peterem, ut ipsum illud quod homo est, definires, tum profecto mihi dicerēs hominē esse mortale animal, rationis & scientiæ capiens, uel quo alio modo dicerēs, ut eum à cæteris animalibus omnibus separares. Perinde igitur nunc te rogo, ut quid sit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille ostentator, uoce iam molli atque demissa: Philosophias (inquit) ego nō didici, nec discere appetui. Et si ignoro an hordeū ex penu sit, aut quibus uerbis penus definiatur, nō ea re literas quoque alias nescio. Scire (inquit ridens iam Phauorinus) quid penus sit, non ex nostra magis ē philosophia, quā grammatica tua. Meministi enim credo, quæri solitū quid Vergilius dixerit penum instruere, uel lōgam, uel longo ordine. Vtrunque enim profecto scis legi solitū. Sed ut faciam æquiore animo ut sis, ne illi quidem ueteris iuris magistrī, qui sapientes appellati sunt, definisse satis recte existimant, quid sit penus. Nam. Q. Scæuolam ad demonstrandum penum his uerbis usum audio: Penus est, inquit, quod esculentū aut poculentū est. Quod enim ipsius patrisfamiliās, aut liberorum patrisfamiliās, eiusque familiæ quæ circum eos aut liberos eius est, & opus nō facit, causa paratum est (ut Mutius ait) penus uideri debet. Nam quæ ad edendum bibendumque in dies singulos prandij aut cœnæ causa parant, penus nō sunt: sed ea potius, quæ huiusce generis lōgæ usionis gratia contrahuntur & reconduntur, ex eo quod non in prōptu sint, sed intus, & penitus habentur, penus dicta sunt. Hæc ego, inquit, cum philosophiæ me dedissem, nō insuper tamen habui discere: quā ciuibus Romanis latine loquentibus, rem non suo uocabulo demonstrare, nō minus turpe esset, quā hominem non suo nomine appellare. Sic Phauorinus sermones in genus cōmune, à rebus paruis & frigidis, abducebat ad ea, quæ esset magis utile audire ac discere, non allata extrinsecus, non per ostentationem, sed indidē nata, acceptaque. Præterea de penu ascribendum hoc etiam putauī, Ser. Sulpitium in reprehensio Scæuolæ capitibus scripsisse, Seio Helio placuisse, non quæ esui tantum & porui forent, sed thus quoque & cereos in penu esse, quodque esset eius ferme rei causa cōparatum. Massurius autem Sabinus in iuris ciuilis secundo, etiam quod iumentorum causa apparatus esset, quibus dominus uteretur, penori attributum dicit. Ligna quoque & uirgas, & carbones, quibus conficeretur penus, quibusdam ait uideri esse in penu. Ex his autem quæ promercalia & usuaria in locis ipsidem essent, ea sola esse penoris putat, quæ sint usui annuo.

Locus restitutus ab Erasmo in ad. g. Præmansum in os inferere

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeant uocabula ista in edicto ædiliū, & an eunuchus & steriles mulieres redhiberi possunt. diuersaque super ea reseruentur.

Caput

.II.

IN edicto ædiliū curuliū, qua parte de mancipijs uendundis cautum est, scriptū sic fuit: Titulus seruorum singulorum ut scriptus sit curato, ita ut intelligi recte possit, quid morbi uitijque cuique sit: quis fugitiuus erro ue sit: noxæue solutus nō sit. Præterea quæsierunt iureconsulti ueteres, quid mancipium morbosum, quid ue uitiosum recte diceretur: quantumque morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro quem de edicto ædiliū curuliū composuit, Labeonem refert, quid esset morbus hisce uerbis definisse: Morbus est habitus cuiusque corporis contra naturam, qui usum eius facit deteriore. Sed morbum aliās in toto corpore accidere dicit, aliās in parte corporis. Totius corporis morbum esse, ueluti phlogistis, aut febris: Partis autem, ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autē, inquit, & atypus, uitiosi magis quam morbofi sunt: & equus mordax aut calcitro, uitiosus, nō morbosus ē. Sed cui morbus est, is etiam uitiosus est. Neque id tamē contra fit. Potest enim qui uitiosus est, non morbosus esse. Quāobrem cum de homine morbofo ageretur, nequaquam (inquit) ita diceretur: Quanto ob id uitium minoris erit? De eunuchō quidem quæsitum est, an contra edictū ædiliū

Morbus.

Balbus.

Atypus.

Calcitro.

uideretur uenundatus, si ignorasset emptor eum eunuchum esse. Labeonem respōdisse aiūt, redhiberi posse quasi morbosum. Sues autem foeminas si steriles essent, & uenum issent, ex edicto aedilium posse agi Labeonem scripsisse. De sterili autem muliere, si natura sterilitate sit, Trebatium cōtra Labeonem respōdisse dicunt. Nam cum redhiberi eam Labeo, quasi minus sanam putasset, nō oportere aiunt Trebatium ex edicto appo fuisse, si ea mulier à principio genitali in sterilitate esset: at si ualetudo eius offendisset, exq; ea uitium factū esset, ut cōcipere foetus nō posset, tum sanā nō uideri, & esse in causa redhibitionis. De myope quoq; qui lusciosus latine appellatur, & πῶσι νοσῶσ dissēsum est. Alij enim redhiberi omnino debere, ali j contra, nisi id uitium morbo cōtractum esset. Eū uero cui dens deesset, Seruius redhiberi posse respondit: Labeo in causa esse redhibendi negauit. Nam & magna (inquit) pars dente aliquo carent. Neq; eo magis pleriq; homines morbosus sunt. Et absurdum admodū est dicere, non sanos nasci homines, quoniam cum infantibus non simul dentes gignuntur. Non prætereundum est id quoque, in libris ueterum iuris peritorū scriptum esse, morbum & uitium distare: q̄ uitium perpetuum, morbus cum accessu discessuq; sit. Sed hoc si ita est, neq; cæcus neq; eunuchus morbosus est, contra Labeonis (quam supra dixi) sententiā. Verba Massurij Sabini apposui, ex libro iuris ciuilib. II. Furiosus, mutus ue, cui ue quod membrum lacertū læsumq; est, aut obest quo ipse minus aptus sit, morbosus sunt. Qui non longe uidet, tam sanus est, quàm qui tardius currit.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid sit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio sit. Caput .III.

Diuortium primum Romæ factum.

Memoriæ traditum est, quingentis ferè annis post Romam conditam, nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq; cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuisse: quia profecto nihil desiderabantur, nullis etiam tūc matrimonijs diuertentibus. Ser. quoq; Sulpitius in libro quem composuit de dotibus, tum primum cautiones rei uxoriæ necessarias esse uisas scripsit, cum Sp. Carbilius cui Ruga cognomen fuit, uir nobilis, diuortium cum uxore fecit, quia liberi ex ea corporis uitio non gignerentur, anno urbis conditæ. D. XXIII. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Atq; is Carbilius traditur uxorem, quam dimisit, egregie dilexisse, charissimamq; morum eius gratia habuisse, & iurisiurandi religionē animo atq; amoris præuertisse, q̄ iurare à censoribus coactus erat, uxorem se liberorum quærendorum gratia habiturum. Pellicem autē appellatā, probrosamq; habitam eā, quæ iuncta cōsuetaq; esset cum eo, in cuius manu mancipioq; alia matrimonij causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: Pellex ædem Iunonis nō tangito; si tangit, Iunoni criminibus dimissis agnum foeminam cædito. Pellex autē quasi πῶσι νοσῶσ, id est quasi πῶσι νοσῶσ, ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de Græco flexum est.

Pellex.

Quid Ser. Sulpitius in libro qui est de dotibus, scripserit de iure atq; more ueterum sponsaliorum. Cap. .III.

Sponsalia quomodo fiebāt.

Sponsalia in ea parte Italiæ, quæ Latium appellatur, hoc more atq; iure solita fieri scripsit Ser. Sulpitius in libro quem scripsit de dotibus: Qui uxorem (inquit) ducturus erat, ab eo unde ducenda erat, stipulabatur eam in matrimonium ductum iri: qui daturus erat, itidem spondebat. Is contractus stipulationum sponsionumq; dicebatur sponsalia. Tunc quæ promissa erat, sponsa appellabatur: qui sponderat ducturum, sponsus. Sed si post eas stipulationes uxor non dabatur, aut nō ducebatur, qui stipulabatur ex spōsu agebat, iudices cognoscebant. Iudex quam ob rem data, accepta ue non esset uxor, quærebat. Si nihil iustæ causæ uidebatur, litē pecunia æstimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi aut dari, eum qui sponderat, aut qui stipulatus erat, condemnabat. Hoc ius sponsaliorum obseruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerso Latio lege Iulia data est. Hæc eadem Neratius scripsit in libro quem de nuptijs composuit.

Sponsus. Sponsa.

Historia narrata de perfidia aruspicum Hetruscorum, quodq; ob eam rem uersus hic à pueris Romæ urbe tota carniatus est: Malum consilium consultori pessimum est. Caput .V.

STatua Romæ in comitio posita Horatii Coclitis fortissimi uiri de cælo tacta est. Ob id fulgur piaculis luendum aruspices ex Hetruria acciti, inimico atq; hostili in populū Ro. animo, instituerāt eam rem cōtrarijs religiōibus procurare. Atq; illam statuam suaserūt in inferiorē locum perperam transponi, quem sol oppositu circum undiq; aliæ ædium nunq̄ illustraret. Quod cum ita fieri persuasissent, delati ad populū, proditiq; sunt. Et cum de perfidia cōfessi essent, necati sunt. Cōstititq; eam statuam (perinde ut ueræ rationes post compertæ monebant) in locum editum subducendam; atq; ita in area Vulcani sublimiori loco statuendam. Eaq; res bene & prospere reipublicæ cessit. Tūc igit̄ q̄ in Hetruscos aruspices male cōsultentes animaduersum uindictatumq; fuerat, uersus hic scite factus cantatusq; esse pueris urbe tota fertur:

Hor. Cocles.

Aruspicum
fraus.

Malum consiliū consultori pessimum est.

Ea historia de aruspibus, ac de uersu isto senario scripta est in annalibus maximis libro. XI. & in Verrij Flacci libro primo rerum memoria dignarum. Videtur autē hic uersus de græco illo Hesiodi uersu expressus:

ἢ ἢ κακὴ βδελὴ τῶ βδελύσων κακίση.

Verba ueteris senatusconsulti ista, quo decretum est hostijs maioribus expiandum, quod in sacrario haste Martiæ mouissent. Atq; ibi enarratum, quid sint hostiæ succidaneæ: quid item tempora præcidaneæ. Et quod Capito Atteius ferias quasdam præcidaneas appellauit.

Capit .VI.

VT terram mouisse nuntiari solet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs scriptū legimus, nuntiātū esse senatū in sacrario, in regia hastas Martias mouisse. Eius rei causa senatusconsultū factū est M. Antonio, A. Posthumio consulibus. eiusq; exēplum hoc est: Qd̄ C. Iulius L. filius pontif. nuntiāuit in sacrario in regia hastas Martias mouisse, D. E. R. I. C, ut M. Antonius consul hostijs maioribus Ioui & Marti procuraret: qd̄ & cæteris dijs (quibus uideret) placandis, uti procurasset, satis habendū censuerit. Si qd̄ succidaneis opus esset, Robigus accederet. Qd̄ succidaneas hostias senatus appellauit, quarī solet qd̄ uerbū id significet. In Plauti q̄q; comœdia quæ Epidicus inscripta ē, super eodē ipso uerbo requiri audio, in his uersibus:

D. E. R. I. C
hoc est, de ea
re ita censue-
runt.

Men' piacularem oportet fieri ob stultitiam tuam,

Vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum?

Succidaneæ autem hostiæ dicuntur, e, litera per morem compositi uocabuli in, i, literā commutata. Nam quasi succedaneæ appellatæ: quoniam si primis hostijs litatum non erat, aliæ post easdem ductæ hostiæ cædebantur: quæ quasi prioribus iam cæsis, luendi piaculi gratia subdebantur, & succidebantur: ob id succidaneæ nominatæ, litera, i, scilicet tractim pronuntiata. Audio enim quosdam eam literam in hac uoce barbarē corripere. Eadem autem ratione uerbi, præcidaneæ quoq; hostiæ dicuntur, quæ ante sacrificia solennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidaneæ appellata, quam piaculi gratia ante fruges nouas fieri cceptas, immolari Cereri mos fuit, si qui familiam funestā aut non purgauerant, aut aliter eam rem quā oportuerat, procurauerant. Sed porcā, et hostias quasdam præcidaneas (sicuti dixi) appellari, uulgo notum est. Ferias præcidaneas dici, id (opinor) à uulgo remotum est: propterea uerba Atteij Capitonis ex quinto librorum, quos de pōtificio iure composuit, scripsi: Ibi Cornucario PONT. MAX. feriæ præcidaneæ in atrum diem inauguratæ sunt. Collegium decreuit, non habendū religioni, quin eo die feriæ præcidaneæ essent.

Succidaneæ
hostiæ.

Præcidaneæ
hostiæ.

De epistola Val. Probi grammatici ad Marcellū scripta super accentu nominū quorundam Punicorū. Cap. .VII.

VAlerius Probus, grammaticus inter suam ætatē pstanti scientiā fuit. Is Annibālē & Asdrubālē, & Hamilcārē ita pronuntiabat, ut penultimā circūfleteret, ut ē epistola eius scripta ad Marcellū: in qua Plautū, & Enniū, multosq; alios ueteres eo modo pronūtiāsse affirmat: solius tñ Ennij uersum unū ponit, ex libro qui Scipio inscribitur: Eum uersum quadrato numero factum subiecimus, in quo nisi tertia syllaba de Annibālīs nomine circumflexe ponatur, numerus claudus est. Versus Ennij, quem dixit, ita est:

Val. Probus.

Qui propter Annibalis copias considerant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit: quem cum odisset, inimicusq; esset, designan-
dum tamen eum consulem curauit. Caput .VIII.

Fabritius.
Rufinus.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magnisque rebus gestis fuit. P. Corneli⁹ Ru-
finus manu quidem strenuus, et bellator bonus, militariq; disciplina peritus ad-
modum fuit, sed furax homo, et auaritia acri erat. Hunc Fabritius non proba-
bat, neq; amico utebatur, osusq; eum morum causa fuit. Sed cum temporibus reip. dif-
ficillimis consules creandi forent, et is Rufinus peteret consulatum, competitorisq; eius
essent imbelles quidem & futiles, summa ope aduersus est Fabritius, uti Rufino consu-
latus deferretur. Eam rem plerisque admirantibus, quod hominem auarum cui esset ini-
micissimus, creari consulem peteret, quem hostiliter oderat: Fabritius inquit, nihil est
quod miremini, si malui compilari quam uenire. Hunc Rufinum postea bis consulatu
& dictatura functum, censor Fabritius senatu mouit ob luxurie notam, q; decem pon-
do argenti factitaret. Id autem quod supra scripsi, Fabritium de Cor. Rufino (ita in ple-
raq; historia scriptum est) dixisse, M. Cicero non alijs a Fabritio, sed ipsi Rufino gratias
agenti, quod eius gratiam dedignatus non esset, dictum esse refert in libro. II. de ora-
tore. Verba Ciceronis haec sunt: Arguta etiam significatio est, cum parua re et saepe uer-
bo res obscura et late illustratur, ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut existima-
tur) auarus et furax, sed egregie fortis et bonus imperator, gratias ageret q; se homo
inimicus consulem fecisset, bello praesertim magno et graui, Nihil est quo mihi gratias
agas, inquit, si malui compilari quam uenire.

Quid significet proprie religiosus. Et in qua diuerticula significatio istius uocabuli flexa sit. et uerba Ni-
gidij Figuli ex commentarijs eius super eare sumpta. Caput .IX.

Nigidius Fi-
gulus.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror) iuxta M. Varrone doctissimus, in un-
decimo commentariorum grammaticorum uersum ex antiquo carmine re-
fert memoria hercle dignum:

Religentem esse oportet, religiosum nefas.

Osus finita.
Religiosus.

Cuius autem id carmen sit, non scribit. Atq; in eodem loco Nigidius: hoc (inquit) in-
clinamentum semper huiusmodi uerborum, ut uinosus, mulierosus, religiosus, numos-
sus signat copiam quandam immodicam rei super qua dicitur. Quocirca religiosus is
appellabatur, qui nimia & superstitiosa religione sese alligauerat. Ea q; res uitio assigna-
batur. Sed praeter ista quae Nigidius dicit, alio quodam diuerticulo significationis, reli-
giosus pro casto atq; obseruanti, cohibentiq; sese certis legibus finibusq; dici coeptus.
Simili autem modo, illa quoq; uocabula ab eadem profecta origine, diuersum signifi-
care uidentur, religiosi dies, et religiosa delubra. Religiosi em dies dicuntur tristi omi-
ne infames impeditiq; in quibus & res diuinas facere, et rem quampiam nouam exor-
diri, temperandum est, quos multitudo imperitorum praue et perperam nefastos ap-
pellant. Itaq; M. Cicero in libro epistolarum nono ad Atticum: Maiores (inquit) nostri sus-
tinentiorem diem esse uoluerunt allicis pugnae, quam urbis captae, q; hoc malum ex illo. Itaq;
alter religiosus etiam nunc dies, alter in uulgo ignotus. Idem tamen M. Tullius in oratione de
accusatore constituendo, religiosa delubra dicit, non ominosa: nec tristitia, sed maiestatis
uenerationisq; plena. Massurius autem Sabinus, in commentarijs quos de indigenis co-
posuit: Religiosum (inquit) est, quod propter sanctitatem aliquam remotum ac sepo-
situm a nobis est. Verbum a relinquendo dictum, tanquam ceremoniae a carendo. Secundum
hanc Sabini interpretationem, templa quidem ac delubra, quia horum cumulus in ui-
tuperationem non cadit, ut illorum quorum laus immodesta est, quae non uulgo ac te-
mere, sed cum castitate ceremoniarumq; aduenda, et reuerenda, et reformidanda sunt, ma-
gis quam inuulganda. Sed dies religiosi dicti, quos ex contraria causa propter ominis di-
ritatem relinquimus. Idcirco ait Terentius in Heautontimorumenos:

Tum quod dem ei, recte est.

Nam nihil esse mihi, religio est dicere.

Religiosi die-
es.

Quod si (ut ait Nigidius) omnia istiusmodi inclinamenta, nimium ac præter modum significant, & iccirco in culpas cadunt, ut uinosus, mulierosus, uerbosus, morosus, famosus, cur ingeniosus, & formosus, & officiosus, & speciosus, quæ pariter ab ingenio, & forma, & officio inclinata sunt, cur etiam discipuli nosus, consiliofus, uictoriosus, quæ Mar. Cato ita affigurauit, cur item facundiosa, quod Sempronius Asellio. xiiij. regeſta: ira scripsit: Facta sua spectare oportere, dicta non: si minus facundiosa essent, cur, inquam, ista omnia, nunquam in culpam sed in laudem dicuntur? quanquam hæc quoque in crementum sui nimium demonstrent: an propterea, quia illis quidem, quæ supra posui, adhibendus est modus quidam necessarius? Nam & gratia, si nimia atque immodica: & mores, si multi atque uarij: & uerba, si perpetua, atque infinita, & obtudentia: & fama, si magna, & ingeta, & inuidiosa sit, neque laudabilia, nec utilia sunt. Ingenium autem, & officium & forma, & disciplina, & consilium, & uictoria, & facundia, sicut ipse uirtutum amplitudines, nullis finibus cohibentur, sed quanto maiora auctioraque sunt, etiam tanto laudatiora sunt.

Quid obseruatum de ordine rogandarum sententiarum in senatu, iurgiorumque in senatu C. Cæsaris consulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis.

Caput X.

ANte legem, quæ nunc de senatu habendo obseruatur, ordo rogandi sententias uariis fuit: Alias primus rogabat, qui à CENS. princeps in senatum lectus fuerat: alias qui designati COSS. erant. Quidam è COSS. studio aut necessitudine aliqua adducti, quem ipse uisum erat, honoris gratia extra ordinem sententiam primum rogabant. Obseruatum tamen est, cum extra ordinem fieret, ne quis quenquam ex alio quam ex consulari loco sententiam primum rogaret. C. Cæsar in consulatu quæ cum M. Bibulo gessit, quatuor solos extra ordinem rogasse suam dicit. Ex his quatuor, principem rogabat M. Crassum. Sed postquam filiam Cn. Pompeio despoderat, primum coepit Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidisse eum senatui, Tyro Tullius M. Ciceronis libertus refert, itaque se ex patrono suo audisse scribit. Id ipsum Capito Atticus in libro, quæ de officio senatorio composuit, scriptum reliquit. In eodem libro Capitonis, id quoque scriptum est: C. inquit, Cæsar consul, M. Catonem suam rogauit: Cato, rem quæ consulebatur, quam non è rep. uidebat, perfici uolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione utebatur, eximebatque dicendo diem. Erat enim ius senatori, ut sententiam rogatus, diceret ante quicquid uellet alius rei, & quoad uellet. Cæsar COS. uiatorem uocauit: eumque cum finem non faceret, prehendi loquentem, & in carcerem duci iussit. Senatus consurrexit, & prosequeretur Catonem in carcerem: Hac (inquit) inuidia facta, Cæsar destitit, & mitti Catonem iussit.

Rogandi sententiarum ordo.

Quæ qualiaque sint, quæ Aristoxenus, quasi magis cõperta de Pythagora memoria cõmendauit, & quæ item Plutarchus in eundem modum de eodem Pythagora scripserit.

Caput XI.

Opinio uetus falsa occupauit & conualuit Pythagoram philosophum non esse uicium ex animalibus. Item abstinuisse fabulo quem κνάμωρ Græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta scripsit:

Pythagore
cibus.

Κνάμωρ ἄπο χεῖρας ἔχει πᾶσι ὄντων ἐδεῶν
ἢ ἐγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cic. in lib. de diuinatione .I. hæc uerba posuit: Iubet igitur Plato sic ad somnum proficisci corporibus affectis, ut nihil sit, quod errorem animis perturbationemque afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba uescerent, quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis querentibus constat esse contrarius: Hæc quidem M. Cic. Sed Aristoxenus musicus, uir literarum ueterum diligentissimus, Aristotelis philosophi auditor in libro, quæ de Pythagora reliquit, nullo sapientius legumento Pythagoram dicit usum, quam fabis: quam is cibus, & subduceret sensum alium, & leuigaret. Verba ista Aristoxeni subscripsi: πυθαγόρας δὲ τῶν δαιμόνων μάλα σοφὸν τὸν κνάμωρ ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλα κεχρηται αὐτῷ.

Faba inflant

Porculis quoque minusculis, & hædis tenerioribus uictitasse idem Aristoxenus refert. Quam rem uidetur cognouisse ex Xenophilo Pythagorico familiari suo, & ex quibusdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant. Ac de

E

animalibus Alexis etiam poeta in comœdia quæ Pythagoræ uita inscribitur, docet. Videtur autem, de κύμων non esitato causam erroris fuisse, quia in Empedoclis carmine, qui disciplinas Pythagoræ secutus est, uersus hic inuenitur:

Δαλοι πάνθειλοι κύμων ἄπο χεῖρας ἐλέδω.

Legumentum

Opinari enim sunt plerique, κύμων legumentum uulgo dici. Sed qui diligentius scilicet carmina Empedoclis arbitrati sunt, κύμων hoc loco testiculos significare dicunt: eosque more Pythagoræ aperte atque symbolice κύμων appellatos, quod sunt

εἰς τὸ κῦμα δένει, καὶ αἵ τιοι τὸ κῦμα.

Itcirco Empedoclem uersu isto non à fabulo edendo, sed à rei ueneræ proluuio uoluisse homines deducere. Plutarchus quoque homo in disciplinis graui autoritate in primo libro, quos de Homero cōposuit, Aristotelem philosophum scripsit, eadem ipsa de Pythagoricis scripsisse, quod non abstinerent edūdis aīalibus, nisi pauca carne quadā. Verba ipsa Plutarchi (quā res inopinata est) subscripsi: Ἀριστοτέλης ἡ κίτριος, ἢ κερδίας, ἀκαλύφης, ἢ τοῦ τρωῦ ἄλλωρ ἀπέχεσθαι φησι τῶν πυθαγορικῶν. καὶ οὐδὲ τῶν ἄλλοις. ἀκαλύφης αὐτὸ ἐστὶν αἶαλ μαρινῶν, quod urtica appellat. Sed et piscibus nonnullis abstinerere Pythagoricos Plutarchus in symposiacis dicit: Pythagoram uero ipsum, sicut celebre est, Euphorbum primo se fuisse dicitasse: Ita hæc remotiora sunt hīs, quæ Clearchus, & Dicaearchus memoriæ tradiderunt, fuisse eum postea Pyrandrum, deinde Callideam, deinde de fœminam pulchra facie meretricem, cui nomen fuerit Alce.

Alce mere trix.

Nota & anima uersiones censoriæ in ueteribus monumentis repta memoria dignæ.

Cap. XII.

Si quis agrum suum passus fuerat fordescere, eumque indiligenter curabat, ac neque arauerat, neque purgauerat: siue quis arborem suam, uincamque habuerat derelictam, non is sine pœna fuit: sed erat opus censorium, censesque ararium faciabant. Item si quis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uisus erat, impolitiae notabatur: Id uerbum significat, quasi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriusque autoritates sunt: & Mar. Cato id sæpenumero attestatus est.

Quod incentiones quedam tibiariū certo modo factæ ischiadicis mederi possint.

Caput XIII.

Ischiadicis tibiæ mederi

Creditum hoc à plerisque est, & memoriæ mandatum, ischiadici cum maxime doleant, tum si modulis lenibus tibiæ incinat, minui dolores. Ego nuperi me in lib. Theophrasti scriptum inueni, uiperarum morsibus tibiæ scite modulatæque adhibitum mederi. Refert et Democriti liber, qui inscribitur περὶ λογικῶν ἢ λογικῶν κωμῶν. In quo docet plurimis hominum morsibus, medicinam fuisse incentiones tibiæ. Tanta prorsus est affinitas corporibus hominum mentibusque, & propterea quoque uitæ, aut medelæ animorum & corporum.

Fortassis κωμῶν.

Narratur historia de Hostilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaque decreti tribunorum ad quos à Manulia prouocatum est.

Caput XIII.

Hostilij postulatō. Manulia meretrice uoluisse.

Cum librum viij. Arcei Capitonis coniectaneorum legeremus, qui inscriptus est de iudicijs publicis, decretum tribunorum uisum est grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus: Idque ob eam causam, & in hanc sententiam inscriptum est: A. Hostilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit, quod de ambulacro eius noctu lapide ictus esset: uulnusque ex eo lapide ostentabat. Manulia ad trib. pleb. prouocauit. Apud eos dixit comestorẽ Mancinũ ad ædes suas uenisse. Eum sibi recipere nõ fuisse in æde sua. Sed cũ uir irrumperet, lapidibus depulsum. Tribuni decreuerunt ædilẽ ex eo loco iure deiectum, quo eum uenire cum coronario non decisset: propterea ne cũ populo ædilis ageret, intercesserunt.

Defensa à culpa snia ex historia Sallustij, quã inimici eius cũ insectatione maligne reprehenderunt. Caput XV.

Legantia orationis Sallustij uerborumque facundia, & nouandi studium cum multa prorsus inuidia fuit: multique non mediocri ingenio uiri conati sunt reprehendere plerique, & obrectare. In quibus plura incite aut maligne uellicant. Nonnulla tamen uideri possunt nõ indigna reprehensione: quale illud in Catilina historia reatum

est, quod habeat eam speciem, quasi parum attente dictum. Verba Sallustij hæc sunt: At mihi quidem, tametsi haudquaquam par gloria sequatur scriptorem & autorem rerum, tamen in primis arduum uideatur res gestas scribere: Primum, quod factis dicta ex æquanda sunt. Deinde quod plerique quæ delicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia dicta putant. Vbi de magna uirtute, atque gloria bonorum memores, quæ sibi quisque facilia factu putat, æquo animo accipit: Supra ea, ueluti ficta pro falsis ducit. Proposuit, inquiunt, dicturæ causas, quamobrem uideatur esse arduum res gestas scribere, atque ibi non primum causam, sed querelas dicit. Non enim causa uideri debet, cur historiæ opus arduum sit, quod non qui legunt, aut inique interpretentur quæ scripta sunt, aut uera esse non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falsis existimationibus eam rem dicendam, magis aiunt quam arduam: quia quod arduum est, sui operis difficultate est arduum, non opinionis alienæ erroribus: Hæc illi maleuoli reprehensores dicunt. Sed arduum Sallustius non, *Arduum.* pro difficili tamen, sed pro eo quoque ponit, quod Græci δυσχερές, aut χαλεπὸν appellant, quod est cum difficile, tum molestum quoque, & incommodum & intractabile. Quorum uerborum significatio à sententiâ Sallustij superscripta non abhorret.

De uocabulis quibusdam, à Varrone & Nigidio contra quotidiani sermonis consuetudinem declinatis. Atque inibi id genus quedam, cum exemplis ueterum relata. Caput XVI.

MAr. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctissimos comperimus non aliter locutos esse, & scripsisse, quam senatus, & domus, & fluctus. *Senatus. Domus. Fluctus.* Senatus, qui est patrius casus ab eo, quod est senatus, domus, & fluctus, huic senatus, domui, fluctui, cæteraque his consimilia pariter dixisse. Terentij quoque comici uersus in libris ueteribus itidem scriptus est: Eius anuis opinor causa, quæ est mortua.

Hanc eorum autoritatem quidam è ueteribus gramaticis ratione etiam firmare uoluerunt, quod omnis datiuus singularis litera finitus, id est, si non similis est genitiui singularis, si litera addita genitiuum singularē facit: ut patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cum igitur, inquiunt, in casu dandi, huic senatui dicamus, genitiuus ex eo singularis senatus est, & non senatus. Sed non omnes concedunt in casu datiuo senatui magis dicendum, quam senatu: sicut Lucil. in eodē casu, uictu, & anu dicit, non uictui, & anui, in hisce uersibus:

Quod sumptū atque epulas uictu præponis honesto. Et alio in loco:

Anu noceo inquit. Verg. quoque in casu dandi aspectu dicit, non aspectui:

Tecum aspectu ne subtrahere nostro.

Et in Georg.

Quod nec concubitu indulgent.

C. etiâ Cæsar grauis autor linguæ latinæ, in Anticato, Vnius, inquit, arrogantia superbiaque dominatque. Itē in Dolobella: Actionis illibuiti: que in ædibus fanisque posita, & honorari erant, & ornata. In libris quoque analogicis, omnia illiusmodi sine, id est, lra dicenda censet.

De natura quarundam particularum quæ præpositæ uerbis, intendi atque produci barbare atque inscite uidentur, exemplis rationibusque plusculis disceptatum. Caput XVII.

LVcilij ex undecimo uersus sunt:

Scipiadae magno improbus obijciebat asellus,

Lustrum, illo censore, malum infelixque fuisse.

Obijciebat, o litera producta multos legere audio: idque eo facere dicunt, ut ratio *nume* *ri* salua sit Idem infra: Et iam

Conijcere in uersus dictum præconis uolebam

Graij.

In hac quoque prima uerbi præpositione ob eandem causam producunt. Item .xv.

Subijcit hinc humilem, & suffercatus posteriorem.

Subijcit, u litera longa legunt, quia primam syllabam breuem esse in uersu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico, cō, syllabam productam pronunciant: Fortassis sus fractus.

Age nunc iam & orna te Epidice, & pallium in collum conijce.

Apud Verg. quoque subijcit uerbum produci à plerisque audio: Etiam Parnassia laurus

Parua sub ingenti matris se subijcit umbra.

Sed neque ob, neque sub præpositio, producendi habent naturam, neque itē con, nisi cum

E ij

eam literæ sequuntur, quæ in uerbis constituit, & confecit, secundum eam primæ sunt, uel cum eliditur ex ea n litera, sicut Sallustius: Fœnoribus, inquit, coopertus. In his autem quæ supra posui, & metrix esse integre potest, & præpositiones istæ possunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis per duo, h, non per unum scribenda est. Nam uerbum istud, cui supradictæ particulae præpositæ sunt, non icio est, sed iacio, & præteritum non icit, sed iecit: Idque ubi compositum est, ex, a, litera, in, i, mutat: sicut fit in uerbis insilio, & incipio, atque ita uim consonantis capit. Et ideo ea syllaba productius latiusque paulo pronuntiata, priorem syllabam breuem esse non patitur, sed reddit eam postu longam. Proptereaque & numerus in uersu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Vergilium in sexto positum inuenimus,

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram

Iniice, sic esse iniice, ut supra dixi, & scribendum & legendum sciamus:

Nisi quis tam indocilis est, ut in hoc quoque uerbo, in, præpositionem metri causa protendat. Querimus igitur in obijcibus, o, litera, qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum sit à uerbo obijcio, & nequaquam simile sit, quod à uerbo moueo motus, o, litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem uirum præstanti literarum scientia, obijces, & obijcibus, o, litera correpta dicere, in Vergilio quoque sic eum legere,

Qua uir maria alta tumescant

Obijcibus ruptis: sed ita ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoque gemina esse debet, paulo huberius largiusque pronuntiabat. Congruens igitur est, ut subijces etiam, quod perinde ut obijces compositum est, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inscribitur, subijces pro aere alto ponit, qui caelo subiectus est, in his uersibus: Ergo deum sublimes subijces, humidus

Vnde oritur imber, sonitu sauo, & strepitu. Plerisque omnes tamē legere audias, u, litera producta. Id ipsum autem uerbum M. Cato sub alia præpositione dicit in oratione, quæ de consulatu suo habuit: Ita hos, inquit, fert uentus ad priorē Pyrenæum, quos præijcit in altum. Et Pacuuius itē in Anchise: Id præmontorium, cuius lingua in altum præijcit,

De Africano superiore sumpta quædam ex annalibus memoratu dignissima.

Caput XVIII.

Scipionis Africani altitudo animi.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præstiterit, & quam fuerit altus animo, atque magnificus, & qua sui conscientia subnixus, pluribus rebus, quas dixerit, quas que fecerit, declaratum est. Ex quibus sunt hæc duo exempla eius fidutiæ, ac exuperantiæ ingentis: Cum M. Næuius tribu. plebis accusaret eum ad populum, diceretque accepisse à rege Antiocho pecuniam, ut conditionibus gratiosis & mollibus, pax cum eo populo Romano noie fieret, & quædam item alia crimini daret, indigna tali uirorum, tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ suæ, atque gloria postulabat, memoria, inquit, Quirites repeto diè esse hodiernum, quo Annibalé Pœnū impio nostro inimicissimum: magno prælio uici in terra Africa, pacemque & uictoriam uobis peperit insperabile. Non igitur simus aduersum deos ingrati, sed cæse relinquamus nebulonē hunc, eamusque nunc primum Ioui opt. max. gratulatū. Id cum dixisset, auertit, & ire in Capitolium cœpit. Tum concilio uniuersa, quæ ad sententiam de Scipione ferendam conuenerat, relicto tribuno, Scipionem in Capitolium comitata, atque in ad ædes eius cum lætitia & gratulatione solenni profecta est. Fere etiam ordo, quæ uideat eo diè habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quoniam hæc quidē uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Itē aliud est factum eius præclarum: Petilius quidam tribu. pleb. à M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis, comperat in eum atque immissus desiderabat in senatu instatissime, ut pecuniæ Antiochenæ, prædæque quæ in eo bello capta erat, rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Asiatico fratris suo impatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit: & prolato è sinu togæ libro, rationes in eo scriptas esse dixit omnis pecuniæ, omnisque prædæ. Ille tum, ut palam recitare, & ad ararium deferret. Sed enim id iam non faciam, inquit, nec me ipse afficiam contumelia. Eumque libere statim coram discidit suis manibus, & conserpsit: ægre passus, quod cui salus imperii ac reip. accepta ferri deberet, ab eo ratio pecuniæ prædatitiæ posceret.

Quid M. Varro in Logistorico scripserit de moderando uictu puerorum impubium.

Caput .XIX.

PVeros impuberes compertum est, si plurimo cibo, nimioq; somno uterentur, *Crapula ingenio officit.* hebetiores fieri, aduertimusq; hinc elici tarditatem: corporaq; eorum improcera fieri, minusq; adulescere. Idem pleriq; alii medicor; philosophorumq;, & M. Varro in Logistorico scripsit, quæ inscripta est Capys, aut de liberis educandis.

Notati à censoribus, qui audientibus ijs dixerunt ioca quædam intempestiuiter: ac de eius quoq; nota deliberatum, qui steterat fortè apud eos oscitabundus.

Caput .XX.

INter censorsias seueritates tria hæc exempla in literis sunt castigatissimæ disciplinæ. *Censoria nota* Vnum est huiusmodi: CENS, agebat de uxoribus solenne ius iurandum. Verba hæc erant ita cõcepta: Et tu ex animi tui sententiã uxore habes? Qui iurabat, cauilla tor quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum esse sibi ioci dicendi ratus, *Iocus intempestiuus.* cum ita, uti mos erat CENS, dixisset, & tu ex animi tui sententiã uxorem habes? Habeo equidem, inquit, uxorem, sed nõ hercle ex animi tui sententiã. Tum CENS, eum, quod intempestiue lasciuisset, in ærarios retulit, causamq; hæc ioci scurrilis apud se dicti scripsit. Altera seueritas eiusdem sectæ disciplinæq; est: Deliberatum est de nota eius, q; ad CENS, ab amico aduocatus est, & in iure stans, clare nimis ac sonore oscitauit, atq; inibi prope ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atq; apertæ securitatis. Sed cum ille deierasset, inuitissimum sese, ac repugnantem oscitatione uictũ, teneriq; eo uitio, quod oscedo appellatur, tũ notæ iã de *Oscedo.* stinata exemptus est. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranq; historiam posuit in oratione, quam dixit in censura, cum ad maiorum mores populũ hortaretur. Item aliud refert Sabinus Massurius in septimo memorabilium seuerè factum: CENS, inquit, Pub. Scipio Nasica, & M. Pompilius, cum equitum cẽsum agerent, equum nimis strigosum *Equus strigosus.* & male habitum, sed equitem eius huberrimũ & habitissimũ uiderunt. Et cur, inquit, ita est, ut tu scis, q̄ equus curatior? Quoniam, inquit, ego me curo, equum Stadius meus seruus. Visum est par; reuerens esse responsum, relatusq; in ærarios, ut mos est. Stadius autẽ seruile nomen fuit. Pleriq; apud ueteres serui eo nomine fuerunt. *Stadius.* Cæcilius quoq; ille comædiarum poeta inclytus seruus fuit, & propterea nomen habuit Stadius. Sed postea uersum est quasi in cognomentum, appellatusq; est Cæcilius Stadius.

✿ A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .V.

Quod Musonius philosophus reprehendit, improbauitq; laudari philosophum differenter à uociferantibus, & in laudando gestientibus. Caput .I.

Musonium philosophum solitum dicere accepimus: Cũ philosophus, inquit, hortatur, monet, suadet, obiurgat, *Musonius.* aliud ue quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si de summo & soluto pectore obuias uulgasq; laudes effutiunt, si clamitant, etiam si gestiunt, si uocũ eius festiuitatibus, si modulis uerbor; si quibusdam quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt: tũ scias, & qui dicit, & qui audit, frustra esse: neq; illic philosophum loqui, sed tibicinẽ canere. Animus is, inquit, audientis philosophũ quæ dicuntur utilia, ac salubria sunt, quæq; & error; atq; uitiorum medicinas ferunt, laxamentum atq; otium prolixè profuseq; laudandi non habet. Quisquis ille est, qui audit, nisi ille est plane deperditus, inter ipsam philosophi orationem & perhorrescat necesse est, & pudeat tacitus, & pœniteat, & gaudeat, & admiret: uarios adeo uultus disparilesq; sensus gerat, perinde ut eum conscientiamq; eius affecerit, utrarumq; animi partũ, aut synceræ aut ægrarum, philosophi pertractatio, Præterea dicebat magnam laudẽ non

abesse ab admiratione: admirationē autē quæ maxima est, nō parere uerba, sed silentiū. Iccirco inquit poetarum sapiētissimus, auditores illos Vlyssi, labores suos illustrissime narrantis, ubi loquendi finis factus, nō exultare, nec strepere, nec uociferari facit: sed cōsiluisse uniuersos dicit, quasi attonitos, & obstupidos, delinimentis aurium ad originēs usq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri regis, qui Bucephalus appellatus est.

Caput .II.

Bucephalus.

Equus Alexandri regis, & capite & nomine bucephalus fuit. Emptū Cares scripsit talētis. XIII. & regi Philippo donatū: æris nostri summa est. HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uisum, quod ubi ornatus erat armatusq; ad prælium, haud unq; inscendi sese ab alio nisi à rege passus sit. Id etiā de isto equo memoratum est: Quod cum in eo insidens Alexander bello Indico, & facinora faciens fortia, in hostiū cuneum, nō satis sibi prouidens, immisisset, coniectisq; undiq; in Alexandrū telis, uulneribus altis in ceruice atq; in latere equus perfoffus est. Moribundustū ac pæpe iam exanguis, è mediis hostibus regem uiuacissimo cursu retulit: atq; ubi eū extra tela extulerat, ilico concidit: & domini iam superstitis securus, quasi cum sensus humani solatio animam expirauit. Tum rex Alexander parta eius belli uictoria, oppidum in iisdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucephalon appellauit.

Bucephalon oppidum.

Quæ causa, quodq; initium fuisse dicatur Protagoræ ad philosophiæ literas adeundi.

Caput .III.

Protagoras.

Protagoram uirum in studiis doctrinarum egregium, cuius nomen Plato libro suo illi indycto inscripsit, adolescētē aiunt uictus quærendi gratia in mercede missum, uecturasq; onerū corpore suo factitauisse, quod genus Græci *βασίλων* τας uocant, latine baiulos appellamus. Is de proximo rure in Abderam oppidum, cuius popularis fuit, caudices ligni plurimos funiculo breui circumdatos portabat. Tum fortē Democritus ciuitatis eiusdem ciuis, homo ante alios uirtutis & philosophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem, uidet eum cū illo genere oneris tam impedito ac tam incoibili, facile atq; expedite incedētem. Et prope accedit, & iuncturam posituramq; ligni scite periteq; factam considerat, petitq; ut paulum acquiescat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidem Democritus aceruum illum, & quasi orbem caudicum breui uinculo compressum, ratione quadam quasi geometrica librari, cōtineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita composuisset. Et cum ille à se compositum dixisset, desiderauit uti solueret, ac denuo in modum eundem collocaret. At postquam ille soluit, ac similiter composuit: tum Democritus animi aciem, soletiamq; hominis non docti demiratus, mi adolescens, inquit, cum ingenium beneficienti habeas, sunt maiora melioraq; quæ facere mecum possis. Abduxitq; eum statim, secumq; habuit, & sumptum ministravit, & philosophias docuit, & esse eum fecit, quæ postea fuit. Is tamen Protagoras insyncerus quidem philosophus, sed acerrimus sophistarum fuit. Pecuniam quippe ingētem cum à discipulis acciperet annuam, pollicebatur se id docere, quanam uerborū industria causa infirmior fieret fortior. Quam rem græce ita dicebat, τὸν ἡτῶ λόγον κρείττω ποιῆσαι.

Faiulus.

Abdera Democriti oppidū.

De uerbo duo & uicesimo, quod uulgo incognitum est, à uiris doctis multifariam in libris scriptum est. Cap. IIII.

Iulius Paulus.

Apud Sigillaria fortē in libraria, ego & Iulius Paulus poeta uir memoria nostra doctissimus, confederamus, atq; ibi expositi erant Fabii annales, bonæ atq; synaceræ uetustatis libri, quos uenditor sine mēdis esse cōtendebat. Grammaticus autē quispiam è nobilioribus ab emptore ad spectandos libros adhibitus, reperisse unū in libro mendum dicebat. Sed contrā librarius in quoduis pignus uocabat, si in una uisipiã litera delictū esset. Ostendebat grammaticus ita scriptum in lib. IIII. Quapropter tum primū ex plebe alter COS. factus est, duo & uicesimo anno postq; Romā Gallici perunt: Nō, inquit, duo & uicesimo, sed duodeuicesimo scribi oportuit. Quid em̄ est duo & uicesimo? Alio quoq; loco hic ita scripsit: Mortuus est anno duo & uicesimo. Rex fuit anno uicesimo primo.

Duodeuicesimo.

Cuiusmodi ioco cauillatus sit Antiochum regem Pœnus Annibal.

Caput

.V.

IN libris ueterum memoriarum scriptū est Annibalem Carthaginiēsem, apud regem Antiochum facetissime cauillatum esse. Ea cauillatio huiuscemodi fuit: Ostēdebat ei Antiochus in campo copias ingentis, quas bellum populo Romano facturus comparauerat: cōuertebatq; exercitum insignibus argenteis & aureis florentē. Inducebat etiā currus cum falcibus, & elephantos cum turribus, equitatumq; frenis, ephippiis, monilibus, phaleris præfulgētē. Atq; ibi rex contemplatione tantī ac tam ornati exercitus gloriabundus, Annibalem aspicit: & putas 'ne, inquit, conferrī posse, ac satis esse credis Romanis hæc omnia? Tum Pœnus, eludens ignauia imbelliamq; militum eius pretiose armatorū: Satis plane, inquit, satis esse credo Romanis hæc oīa, etiā si auarissimi sunt. Nihil prorsum, neq; tā lepide, neq; tam acerbe dici potest. Rex de numero exercitus sui, ac de æquiparatione æstimanda quæsierat: Rñdit Annibal de pda.

De coronis militariibus, quæ sit earum triumphalis, quæ obsidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ castrensis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagina.

Caput

.VI.

Militares coronæ multifariæ sunt: Quarum quæ nobilissimæ sunt, has ferme esse accepimus, triumphalem, obsidionalem, ciuicam, muralē, castrensem, naualem. Est ea quoq; corona, quæ oualis dicitur. Est item postrema oleagina, qua uti solent qui in prælio non fuerunt, sed triumphum procurant. Triumphales coronæ sunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphī mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, post fieri ex auro cœptæ. Obsidionalis est, quam ii qui liberati sunt obsidione, dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea est: obseruariq; solitum ut fieret è gramine, quod in eo loco generatum esset, intra quem clausi erant qui obsidebantur. Hanc coronam gramineam S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum secundo, quod urbem Romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur, quam ciuis ciui, à quo seruatus est in prælio testem uitæ salutisq; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniam cibus uictusq; antiquissimus querceus capi solitus sit. Fit etiā ex ilice, quod genus superiori proximum est: sicuti scriptum est in quadam comœdia Cæciliī:

Coronæ militares.

Coronæ triumphales.

Obsidionalis.

Graminea.

Ciuica.

Aduhantur, inquit, cum ilignea corona & chlamyde,

Dii uostram fidem.

Massurius autem Sabinus in .Xl. librorum memorabilium ciuicam coronam tum dari solitam dicit, cum is qui ciuem seruauerat, eodem tempore & hostem occiderat, neque locum in ea pugna reliquerat: aliter ius ciuicæ coronæ negat concessum. Tiberium tamen Cæsarem consultum, an ciuicam coronam capere posset, qui ciuem in prælio seruasset, & hostes ibidem duos interfecisset, sed locum in quo pugnabat, non retinisset, eoq; loco hostes potiti essent, rescripsisse dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri: quod apparet, etiam iniquo loco ciuem ab eo seruatum, ut etiam à fortiter pugnantibus retineri non quierit. Hac corona ciuica L. Gel. uir censorius in senatu Ciceronem consulem donari à repub. censuit, quod eius opera esset atrocissima illa Catilinæ cōiuratio detecta, uindicataq;. Muralis est corona, qua donatur ab imperatore qui primus murum subiit, inq; oppidum hostium per uim ascendit. Idcirco quasi muri pinnis decorata est. Castrensis est corona, qua donat eum imperator, qui primus hostium castra pugnans introiuit. Ea corona insigne ualli habet. Naualis est, qua donari solet maritimo prælio, qui primus in hostium nauem uel armatus trāsiliuit. Ea quasi nauium rostro insignita est. Et muralis atq; castrensis, & naualis fieri ex auro solent. Oualis uero corona myrtea est: Ea utebantur imperatores, qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi causa est, cum aut bella non rite indicta, neq; cum iusto hoste gesta sunt, aut hostium nomen humile, & nō idoneum est, ut seruorum, piratarumq;, aut deditioe repente facta, in puluere (ut dici solet) incruētaq; uictoria obuēnit. Cui facilitati aptam esse Veneris frondem crediderunt, quod non Martius, sed quasi Venerus quidam triumphus foret, Hanc myrteam coronam M. Crassus cum bello fugitā

Muralis.

Castrensis.

Naualis.

Oualis.

uorum confecto, ouans rediret, insolenter aspernatus est: Senatusq; consultum faciendum per gratiam curauit, ut lauro nō myrto coronaret. M. Cato obiecit M. Fuluiō nobiliori, qđ milites per ambitionē coronis leuissimis de causis donasset: de qua re uerba ipsa apposui Catonis: Nā principio, quis uidit corona donari quenq; cū oppidū captū nō esset? aut castra hostiū nō incensa essent? Fuluius autē in quē hoc à Catone dictū est, coronis donauerat milites, quia uallū curauerant, aut quia puteū strenue foderant. Prætereundū nō est, quod ad ouationes attinet: super quo dissensisse ueteres scriptores accipio. Partim em̄ scripserunt, qui ouarent, introire solitos equo uehētes. Et Sab. Masurius pedibus ingredi ouātes dicit, sequētibus eos, nō militibus, sed uniuerso senatu.

Personæ uocabulum quā lepide interpretatus, quāq; esse uocis eius originem dixerit C. Bassus. Cap. VII.

Lepide mehercules, & scite C. Bassus in libris quos de origine uocabulorum cōposuit, unde appellata persona sit, interpretatur. A personando enim id uocabulum factum esse coniectat. Nam caput, inquit, & os, cooperimēto personæ rectum undique, una que tantum uocis emittendæ uia peruium, quod non uaga neq; diffusa est, in unum tantummodo exitum collectam coactamq; uocem, & magis claros canorosq; sonitus facit. Quā igitur indumentum illud oris clarescere & resonare uocē facit, ob eam causam persona dicta est, o litera propter uocabuli formā productiore.

Defensus error à Vergilij uersibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid sit lituus, atque de etymologia uocis eius. Caput .VIII.

Ipsa quirināli lituo, paruāq; sedebat
Succinctus trabea, læuaq; ancile gerebat.
In his uersibus errasse Vergiliū Higinus scripsit, tanquam non animaduertit deesse aliquid hisce uerbis: ipse quirināli lituo. Nam si nihil, inquit, deesse animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo & trabea succinctus: quod est, inquit, absurdissimum. Quippe cum lituus sit uirga breuis, in parte qua robustior est, in curua, qua augures utuntur: quonam modo succinctus lituo uideri potest? Imō ipse Higinus parum animaduertit sic hoc esse dictum, ut pleraq; dici per defectionem solent, ueluti cū dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, atq; Roscius histrio summa uenustate: nō plenum hoc utrunq; neq; perfectum est: sed enim pro pleno, atq; perfecto auditur, ut Verg. alio in loco: Victorem Buten immani corpore:
Id est, corpus immane habentem. Et item alibi:

In medium geminos immani pondere castus
Proiecit. Ac similiter:
Domus sanie dapibusq; cruentis
Intus opaca ingens.

Sic igitur id quoque uideri dictū debet: Picus quirināli lituo erat: sicut dicimus, statua grādi capite erat. Et est autē, & erat, & fuit, plerunq; absunt cum elegantia sine detrimento sententiæ. Et quoniam facta litui mentio est, non prætermittendum est, quod posse quæri animaduertimus, utrum lituus auguralis à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum, lituus dicta sit. Vtrunq; enim pari forma, & pariter in capite incuruū est. Sed si (ut quidam putant) tuba à sonitu lituus appellata est, ex illo Homericō uersu λῆγε βίϑ, necesse est ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ similitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo isto Vergilius & pro tuba:

Et lituo pugnas insignis obibat, & hasta.

Historia de Cræsi filio sumpta ex Herodoti libris.

Caput .IX.

*Cræsi filius ex
muto uocalis.*

Filius Cræsi regis, cum iam per ætatem fari posset, infans erat: & cum iam multū adoleuisset, item nihil fari quibat. Mutus adeo & elinguis diu habitus est. Cū uero in patrem eius bello magno uictum, & urbe in qua erat capta, hostis gladio deducto regem esse ignorans inuaderet, diduxitq; adolescens os, clamare nitēs, eoq; nixu atq; impetu spiritus, uitiū nodumq; linguæ rupit, planeq; & articulate elocutus est.

clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex uita donatus est, & adolescens loq̄ prorsus deinceps incepit. Herodotus in historijs hu-
ius memoriæ scriptor est, eiusq̄ uerba sunt quæ prima dixisse filiū Crœsi refert, ὡς ἔφη
ὅτι μὴ κτείνε κροδισορ. Sed & quispiā Samius athleta, nomen illi fuit ΑΓΥΛΗΣ, cum antea Aegles Sami-
nō loquens fuisset, ob similit̄ dicit̄ causam loqui cœpisse. Nam cum in sacro certamine us.
fortitio inter ipsos & aduersarios nō bona fide fieret, & sortē noīs falsam subijci ai aduer-
tisset, repente in eum, q̄ id faciebat, sese uidere quid faceret, magnū inelamauit. Atq̄ is
oris uinculo solutus, per omne inde uitæ tempus, nō turbide, neq̄ adhæse locutus est.

De argumentis quæ græce ἀντισηφοντα appellantur, à nobis reciproca dici possunt. Caput X.

Inter uicia argumentorū, longè maximum esse uitium uidet̄ eorū, quæ ἀντισηφοντα
Græci dicunt. Ea quidam ex nostris, nō hercle nimis absurde reciproca appella-
uerunt. Id autē uitium accidit hoc mō: Cum argumentum propositum referri cō-
tra, cōuertiq̄ in eum potest, à quo dictum est, & utrunq̄ pariter ualet, quale est puulga-
tum illud, quo Protagoram sophistæ acerrimum, usum eē ferūt aduersus Euathlum
discipulum suum. Lis nanq̄ inter eos, & cōtrouersia sup̄ pacta mercede hæc fuit: Eua-
thlus adolescens diues, eloquentiæ discēdæ, causarūq̄ orandi cupiens fuit. Is in discipli-
nam Protagoræ sese dedit, daturūq̄ p̄misit mercedē grandem pecuniam, quantā Prota-
goras petiuerat. Dimidiumq̄ eius dedit iam tunc statim priusq̄ disceret. Pepigitq̄
ut reliquum dimidium daret, quo primo die causam apud iudices orasset & uicisset.
Postea cum diutule auditor affectatorq̄ Protagoræ fuisset, & in studio quidem facun-
diæ abūde promouisset, causas tñ nō recipet, tempusq̄ iam lōgum transcurreret, & fa-
cere id uideret̄, ne reliquum mercedis daret: capit consilium Protagoras, ut tum existi-
mabat, astutum: Petere institit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo contestať. Et
cum ad iudices conijciendæ consistendæq̄ causæ gratia uenisset, tum Protagoras sic
exorsus est: Disce, inquit, stultissime adolescens, utroq̄ id mō fore uti reddas qđ peto,
siue cōtra te pronūtiatum erit, siue pro te. Nam si cōtra te lis data erit, merces mihi ex
snia debebit̄, quia ego uicero: Sin uero secundum te iudicatum erit, merces mihi ex pa-
cto debebit̄, quia tu uiceris: Ad ea rñdit Euathlus: Potui, inquit, huic tuæ tam ancipi-
ti captioni isse obuiam, si uerba nō ipse facerem, sed alio patrono uterer. Sed magis mi-
hi in ista uictoria proludium est, cū te nō in causa tm̄, sed in argumento quoq̄ isto uin-
co. Disce igit̄ tu quoq̄ magister sapientissime, utroq̄ modo fieri, uti nō reddam quod
petis, siue cōtra me pronūtiatum fuerit, siue pro me. Nam si iudices pro causa mea
senferint, nihil tibi ex snia debebit̄, quia ego uicero: Sin cōtra me pronūtiauerint, ni-
hil tibi ex pacto debebo, qđ ego nō uicero. Tum iudices dubiosum hoc inexplicabileq̄
esse, quod utrinq̄ dicebatur rati, ne sententia sua utrancunq̄ in partem dicta esset, ipsa
sele rescinderet, rem iniudicatam reliquerunt, causamq̄ in diem longissimam distule-
runt: Sic ab adolescente discipulo, magister disciplina eloquentiæ inclytus, suo sibi ar-
gumento confutatus est, & captionis uersutæ excogitatæ frustratus fuit.

Biantis de re uxoria syllogismum non posse uideri ἀντισηφοντα.

Caput XI.

Existimauit quidam etiam illud Biantis, uiri sapientis, ac nobilis, responsum cō-
simile esse, atq̄ est Protagorion illud de quo dixi modo ἀντισηφον. Nam cum Biantis argu-
mentum.
rogatus esset à quodam Bias, deberet ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœli-
bem, ἦτοι, inquit, καλὴν ἔξας ἢ αἰσχράν, ἢ ἐὶ καλὴν, ἔξας κοινῆ. εἰ δὲ αἰσχράν, ἔξας πινύ. ἐκἀπε-
ρορ ἢ οὐκ ἀγαθόν, οὐκ ἀπῆτορ ἀρα. Sic aut̄ hoc respōsum cōuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἔξω, οὐχ ἔξω
πινύ, εἰ δὲ αἰσχράν, οὐχ ἔξω κοινύ, γαμῆτορ ἀρα. Sed minime hoc esse uidet̄ ἀντισηφον, quo
niam ex altero latere cōuersum, frigidius est infirmiusq̄. Nam Bias proposuit nō esse
ducendam uxorē propter alterut̄ incōmodum, quod necessario patiendum erit ei q̄
duxerit. Qui conuertit aut̄, non ab eo se defendit incommodo quod adest, sed carere se
altero dicit̄ qđ nō adest. Satis est aut̄ tuendæ sententiæ, quā Bias dixit, quod eum qui
duxit uxorem, pati necesse est ex duobus incommodis, alterum: ut aut̄ κοινύ habeat,
aut̄ πινύ. Sed Phauorinus noster, cum facta esset forte mentio syllogismi istius,

Protasis.

quo Biasus est, cuius prima *πρότασις*, ἥτοι καλὴν ἔξει ἢ ἀχρῶν, non ratum id, neq; iustum disiunctum esse ait: quoniam nō necessum est alterum ex duobus, quæ disiunguntur uerum esse, quod in proloquio disiunctiuo necessarium est. Eminentia enim quædam significari formarum turpes & pulchræ uidentur. Est autē, inquit, tertium quoq; inter duo ista quæ disiunguntur, cuius rationem prospectumq; Bias non habuit. Inter

Stata forma.

eñ pulcherrimam scēminam & deformissimam, media quædā forma est, quæ à nimia pulchritudinis periculo, & à summo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Menalippa, perq̄ elegantī uocabulo stata dicit, quæ neq; κοινή, futura sit, neq; ποινή: quam

Uxoriam formam.

formam modicam & modestam, Phauorinus nō mehercle incite appellabat uxoriam. Ennius autem in ista (quam dixi) tragœdia, eas ferē scēminas ait incolumi pudicitia esse, quæ stata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani, *Dijouis, & Veiovis.* Caput XII.

Dijouis.

Veiovis.

IN antiquis spectationibus nomina hæc deorum inesse animaduertimus, *Dijouis* & *Veiovis*. Est autem etiam ædes *Veiovis* Romæ inter arcem & *Capitolium*. Eorum nominum rationem esse hanc comperi: Iouem Latini ueteres à iuuando appellauere, eundemq; alio uocabulo iuncto patrem dixerunt. Nam quod est in elisis aut immutatis quibusdam literis *Iupiter*, id plenum atq; integrum est *Iouis* pater. Sic & *Neptunus* pater conuicte dicitur est, & *Saturnus* pater, & *Ianus* pater, & *Mars* pater; hoc enim est *Marspiter*. Item *Iouis Diespiter* appellatus, id est diei & lucis pater. Idcircoq; simili nomine *Dijouis* dicitur est & *Lucetius*, quod nos die & luce quasi uita ipsa afficeret, & iuaret. *Lucetium*, autem Iouem *Cn. Næuius* in libris belli *Punici* appellat. Cū Iouem igitur & *Dijouem* à iuuando nominassent, eum quoq; contra deum qui nō iuuandi potestatem, sed uim nocendi haberet (nam deos quosdam ut prodesse, celebrabant, quosdam ut ne obessent, placabant) *Veiovi* appellauerūt, dempta atq; detracta iuuandi facultate. *Væ* enim particula, quæ in alijs atq; alijs uocabulis uariatim per has duas literas cum à litera media immissa dicitur, duplicem significatum eundemq; inter se diuersum capit. Nam & augendæ rei & minuendæ ualet, sicuti aliæ particule plurimæ: propter quod accidit, ut quædam uocabula, quibus particula ista præponit, ambigua sint, & utroq; uersum dicantur, uæscum, uæhemens, & uægrande, de quibus alio in loco huberiore tractatu facto admonuimus. *Vesanos* autem & uecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua est, quam Græci *σερηνόρ μόριον* dicunt. Simulacrum igitur dei *Veiovis*, quod est in æde, de qua supra dixi, sagittas tenet, quæ sunt uidelicet paratæ ad nocendum. Quapropter eum deum pleriq; *Apollinem* esse dixerunt. Immo laturq; illi ritu humano capra: eiusq; animalis figmentum iuxta simulacrum stat. Propterea *Vergilium* quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem sine ostentationis odio peritum, numina læua in *Georgicis* deprecari, significantem quandam uim esse huiusce modi deorum, in lædendo magis quam in iuuando potentem. Versus *Vergilij* hi sunt:

In tenui labor, at tenuis non gloria, si quem
Numina læua sinunt, auditq; uocatus *Apollo*.

Auerruncus,
Robigus.

In istis autem dijs, quos placari oportet uti mala à nobis uel à frugibus natis amouentur, *Auerruncus* quoq; habetur, & *Robigus*.

De officiorum gradu atq; ordine, moribus populi Romani obseruato.

Caput XIII.

Seniorum hominum & Romæ nobilium, atq; in morum disciplinarumq; ueteris doctrina memoriaq; præstantium, disceptatio quædam fuit, præsentē & audiente me de gradu atq; ordine officiorum. Cumq; quæreret, quibus nos ea prioribus potioribusq; facere oporteret, si necesse esset in opa danda, faciundoq; officio alios alijs añferre, non constabat. Conueniebat autē facile, cōstabatq; ex moribus populi Romani iuxta parentes locū tenere pupillos debere, fidei tutelæq; nostræ creditos: Secundum eos, proximum locum clientes habere, q̄ sese itidem in fidem patrociniūq; nostræ dederunt: Tum in tertio loco esse hospites, postea esse cognatos affinesq;. Huius moris obseruationisq; multa sunt testimonia, atq; documenta in antiquitatibus scripta, Ex

quibus unum hoc interim de clientibus cognatisq; qđ præ manibus est, ponemus: M. Cato in orđone quã dixit apud CENS. in Lentulũ, ita scripsit, quod maiores sanctius habuere defendi pupillos, quã clientem non fallere. Aduersus cognatos, pro cliente testat. Testimonium aduersum clientẽ nemo dicit. Patrem primũ, postea patronum proximum nomen habere. Masurius autẽ Sabinus in lib. iuris ciuilib. iij. antiquiorem locũ hospiti tribuit quã clienti. Verba ex eo libro hæc sunt: In officijs apđ maiores ita obseruatum est, primũ tutelã, dein hospiti, dein clienti, tũ cognato, postea affini; de qua causa foeminae uiris potiores sunt habitæ, pupillarisq; tutela mulieri prælata: etiam aduersus quẽ affuissent eius filij tutores relictĩ, in eadẽ causa pupillo aderant. Firmũ atq; clarum istĩ testimonium rei phibet autoritas C. Cæsaris pont. max. qui in orđone quam p Bithynis dixit, hoc p̄cipio usus est: Vel pro hospitiõ regis Nicomedis, uel pro hoĩ necessitate, quorũ res agitur, refugere hoc munus Mumĩ non potui. Nam neq; hominum morte memoria deleri debet, quin à proximis retineatur; neq; clientes sine summa infamia deferri possunt, quibus etiam à propinquis nostris opem ferre instituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhistor appellatus est, uidisse se Romæ scripsit recognitionem inter sese mutua ex uetere notitia hominis & leonis.

Caput

XIII.

Appion, qui polyhistor appellatus est, literis homo multis præditus, re: q; gratia: plurima atq; uaria scientia fuit. Eius libri nõ in celebres ferunt quibus oĩbus feruẽ, quæ mirifica in Aegypto uisunt audiunturq; historia cõprehendit. Sed in ijs quæ audisse uel legisse sese dicit, fortasse à uitio studioq; ostentationis fit loquacior. Est em̄ sanẽ quã in p̄dicandis doctrinis suis uenditator. Hoc aut, qđ in libro Aegyptiacorũ. v. scripsit, neq; audisse, neq; legisse, sed ipsum sese in urbe Roma uidisse oculis suis cõfirmat: In circo maximo, inqt, uenationis amplissimæ pugna populo dabat. Eius rei, Romæ cũ forte essem, spectator, inqt, fui. Multæ ibi sæuientes feræ, magnitudine bestiarũ excellentes, oĩmq; inusitata aut forma erat aut ferocia. Sed p̄ter alia oĩa leonum, inquit, immanitas admirationi fuit, p̄terq; oēs cæteros unus. Is unus leo corporis impetu & uastitu dñie, terrificoq; fremitu & sonoro, toris, comisq; ceruicũ fluctuantibus, aĩos oculosq; oĩm in sese cõuerterat. Introductus erat inter cõplureis cæteros ad pugna bestiarũ Dacus, seruus uiri consularis. Ei seruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit p̄cul, repente, inquit, quasi admirans stetit, ac deinde sensim atq; placide, tanq̄ nosciturbundus ad hoĩem accedit. Tum caudam more atq; ritu adulantium canum clemẽter & blande mouet, homĩsq; sese corpori adiungit: cruraq; eius & manus p̄pe iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illam tam atrocis feræ blandimenta amissum animum recuperat, paulatimq; oculos ad conruẽdum leonẽ refert. Tum quasi mutua recognitione facta, lætos, inquit, & gratulabũdos uideres hominẽ & leonem. Ea re p̄sus tam admirabili, maximos populĩ clamores excitatos dicit. Arcessitumq; à Cæsare Androdum, quæsitamq; causam, cur ille atrocissimus leonũ unĩ parisset. Androdus rẽ mirificam narrat atq; admiradam: Cum prouinciam, inquit, Africam pro consulari imperio meus dominus obtineret, ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam sum coactus: & ut mihi à domino terræ illius præside tutiores latebræ forent, in camporum & arenarum solitudines concessi: ac si defuisset cibus, consilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum sole, inquit, medio rapido, & flagranti, specum quandam nactus remotam latebrosamq; in eam me petetro & recondo: neq; multo post ad eandem specum uenit hic leo debili uno & cruento pede gemitus edens, & murmura dolorem cruciatumq; uulneris cõmiserantia. Atq; illic primo quidem conspectu adueniẽtis leonis territum sibi & pauëfactum animum dixit: sed post q̄ introgressus, inqt, leo (uti re ipsa apparuit) in habitaculũ illud suum, uidet me p̄cul delitescẽtẽ, mitis & mansuetus accessit, & sublatum pedẽ oĩdere mihi & porrigere, quasi opis petendæ gratia uisus est. Ibi, inquit, ego stirpẽ ingentem uestigio pedis eius hærentem reuulsi, conceptamq; sanie uulnere intimo expressi, accurã

Appion polyhistor.

Androdus Dacus seruus.

Leonis & ferui innouata notitia

tiusq; sine magna iam formidine siccaui penitus, atq; deterfi cruorē. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis posito recubuit & requieuit: atq; ex eo die triennium totum ego & leo in eadem specu eodemq; uictu uiuimus. Nam quas uenabatur feras, membra opimiora ad specum mihi suggerebat: quæ ego, ignis copiam nō habens, sole meridiano torrens edebam. Sed ubi me, inquit, uitæ illius ferinæ iam peritæsum est, leone in uenatū profecto, reliqui specum: & uiam fermè tridui permensus, à militibus uisus apprehensusq; sum, & ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me statim rei capitalis damnandū, dandumq; ad bestias curauit. Intelligo autē, inquit, hunc quoq; leonem me tunc separato captum, gratiam nunc mihi bñficiæ & medicinæ referre: Hæc Appion dixisse Androdum tradit. Eaq; omnia scripta circūlataq; tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus dimissum Androdum, & pœna solutum, leonemq; ei suffragijs populi donatum. Postea, inquit, uidebamus Androdum, & leonē loco tenui reuinctū, urbe tota circū tabernas ire, donari ære Androdū, floribus spargi leonē, oēsq; ferè ubiq; obuios dicere: Hic est leo hospes hoīs, hic est homo medicus leonis.

Corpusne sit uox, an ασώματον, uarias esse philosophorum sententias.

Caput XV.

Vetus atq; perpetua quæstio inter nobilissimos philosophorum agitata est, corpusne sit uox an incorporeum. Hoc enim uocabulum quidam sinxerūt proinde, quod Græce dicit ασώματον. Corpus autem est, quod aut efficiēs est aut patiens: id græce dicitur τὸ δρωμένον ἢ πάχον σώματος.

Corpus.

Quam definitionem significare uolens Lucretius, ita scripsit:

Tangere enim aut tangi, nisi corpus, nulla potest res.

Alio quoq; modo corpus esse Græci dicunt τὸ τριχὴ διασατόν. Sed uocem Stoici corpus esse contendunt, eamq; esse dicunt ictum aera. Plato autem non esse uocem corpus putat. Non enim percussus, inquit, aer, sed plaga ipsa atq; percussio, uox est.

οὐκ ἀπλῶς πληγὴ ἀέρος ὄσση ἢ φωνή. πλὴν τὴν ἐν τῷ ἀέρι καὶ δάκτυλος παραγόμενος, καὶ οὐδὲν περὶ φωνῆς. ἀλλ' ἢ πόση πληγὴ, καὶ σφόδρα, καὶ τόση δὲ ὥστε ἀκὸσση γινέσθαι.

Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem constare dicunt: eamq; (ut ipsis eorum uerbis utar) ῥέσμα λόγων appellant. Hos aliosq; tales argute de lectabilisq; desidæ aculeos cum audiremus, uel lectitaremus, neq; i his scrupulis aut emolumentum aliquot solidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait: Philosophandum est paucis: nam omnino haud placet.

De ui oculorum, deq; uidendi rationibus

Caput XVI.

Videndi cause

DE uidēdi ratione, deq; cernendi natura diuersas esse opiniones philosophorum animaduertimus. Stoici causas esse uidēdi dicūt radiorū ex oculis, in ea quæ uideri queunt, emissionem, aerisq; simul intentionem. Epicurus affluere semp ex oībus corporibus simulacra quædam corporū ipsoꝝ, eaq; sese in oculos inferre, atq; ita fieri sensum uidēdi putat. Plato existimat genus quoddam ignis lucisq; de oculis exire, idq; coniunctum continuatumq; uel cum luce solis, uel cum alterius ignis lumine, sua uī & externa nixum efficere, ut quæcunq; offenderit illustraueritq; cernamus. Sed & hic ea quæ differimus imaginandum: eiusdemq; illius Enniani Neoptolemi, de quo supra scripsimus, consilio utendum est, qui degustandum ex philosophia censet, non in eam ingurgitandum.

Quam ob causam dies primi post calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus quasi religiosum pleriq; uitant.

Caput XVII.

Atri dies.

Verrius Flaccus in quarto de uerborū significatione, dies qui sunt postridie calendas, nonas, idus, quos uulgus imperite nefastos dicit, propter hanc causam dictos habitosq; atros esse scribit: Vrbe, inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in senatu uerba fecit, Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduersus Gallos pugnatū, rem diuinam dimicandi gratia postridie idus fecisse, Tum exet

citum po. Ro. occidione occisum, & post diem tertium eius diei urbem præter Capitolium captam esse. Compluresq; alij senatores recordari sese dixerunt, quoties belligerendi gratia, res diuina postridie Calendas, Nonas, Idus à magistratu populi Ro. facta esset, eius belli proximo deinceps prælio reip. male gestum esse. Tum senatus eam rem ad pontifices reiecit, ut ipsi quod uideretur statuerent. Pontifices decreuerunt nullum ijs diebus sacrificium recte futurum. Ante diem quoq; quartum Calendas, uel Nonas, uel Idus, tanquam inominalem diem pleriq; uitant. Eius obseruationis an religio ulla sit tradita, quæri solet. Nihil super ea re scriptum inuenimus, nisi quod Claudius annalium quinto, cladem illam pugnae Cannensis ualidissimam, factam dicit ante diem quartum Nonas Sextileis.

In quo, & quantum differat historia ab annalibus: superq; ea re uerba posita ex libro rerum gestarum Sempronij Afellionis primo.

Caput

.XVIII.

Historiam ab annalibus quidam differre eo putant, quod cum utrunq; sit rerum gestarum narratio, earum tamē proprie rerum sit historia, quibus rebus gerendis interfuerit is qui narret. Eamq; esse opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de significatu uerborum quarto, ac se quidem dubitare super ea re dicit. Possesse autem uideri putat non nihil esse rationis in ea opinione, quod historia græce significat rerum cognitionem præsentium. Sed nos audire soliti sumus, annales omnino id esse, quod historiae sint: historias non omnino esse id, quod annales sint. Sicuti quod est homo, id necessario animal esse: quod est animal, non id necesse est hominem esse. Ita historias quidam esse aiunt rerum gestarum uel expositionem, uel demonstrationem, uel quo alio nomine id dicendum est: annales uero esse, cum res gestae plurium annorum, obseruato cuiusq; anni ordine, deinceps componuntur. Cum uero non per annos, sed per dies singulos res gestae scribuntur, ea historia græco uocabulo *ἡμερησία* dicitur: cuius latinum interpretamentum scriptum est in libro Sempronij Afellionis primo: ex quo libro plura uerba ascripsimus, ut simul ibidem, quid ipse inter res gestas & annales esse dixerit, ostenderemus. Verum inter eos (inquit) qui annales relinquere uoluissent, & eos qui res gestas à Romanis perscribere conati essent, omnium rerum hoc interfuit: Annales libri tantummodo quod factum quod uel anno gestum sit, id demonstrabant. Id eorum est, quasi qui diarium scribunt, quam Græci *ἡμερησία* uocant. Nobis non modo satis esse uideo, quod factum esset id pronuntiare, sed etiam quo consilio, quaque ratione gesta essent, demonstrare. Paulo post idem Afellio in eodem libro: Nam neque alacriores ad remp. defendendam, neq; seniores ad rem perperam faciendam annales libri commouere, quicquam possunt. Scribere autem bellum quo initum consule, & quo modo confectum sit, & quis triumphans introierit, ex quo libro quæ in bello gesta sint iterare, id fabulas non prædicare ait. Interea quid senatus decreuerit, aut quæ lex rogatio ue lata sit, neq; quibus consilijs ea gesta sunt iterare, id fabulas pueris est narrare, non historias scribere.

Historia.

Annales.

Ephemeris.

Diarium.

Quid sit adoptatio, quid item sit arrogatio, quantumq; hæc inter se differant: uerbaq; eius quæ qualiaq; sint, qui in liberis arrogandis super ea re populum rogat.

Caput

.XIX.

Cum in alienam familiam, inq; liberorum locum extranei sumuntur, aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorē fit, adoptatio dicitur: quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem, cum à parente in cuius potestate sunt, tertia mancipatione in iure ceduntur: atq; ab eo qui adoptat, apud eum apud quem legis actio est, uindicantur. Arrogantur ij, qui cum sui iuris sint, in alienam sese potestatem tradunt, eiusq; rei ipsi autores fiunt. Sed arrogationes non temerè, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur. Aetas quoq; eius qui arrogare uult, an liberis potius gignundis idonea sit, bonaq; eius qui arrogatur, ne insidiosè appetita sint, consideratur. Iusq; iurandum à Q. Murio pontifice maximo conceptum dicitur, quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non potest, nisi iam uesticeps, Arrogatio aut dicta, quia genus hoc in ali-

Adoptatio.

Arrogatio.

Curjata.

Vesticeps.

F

enam familiam transitus per populi rogationē fit. Eius rogationis uerba hæc sunt: *Velitis, iubeatis, uti L. Valerius L. Titio tam iure legēq; filius sibi fiet, quam si ex eo patre matreq; familiās eius natus esset: Utiq; ei uitæ necisq; in eum potestas fiet, uti pariedo filio est: hoc ita, ut dixi, ita uos Quirites rogo. Neq; pupillus autem, neq; mulier quæ in parentis potestate est, arrogari possunt: quoniam & cum fœminis nulla comitorū communio est: & tutoribus in pupillos tantam esse auctoritatem potestatemq; fas non est, ut caput liberum fidei suæ commissum alienæ ditioni subijciāt. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure posse Massurius Sabinus scripsit. Sed id neq; permitti dicit, neq; permittendum esse unquam putat, ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorū inuadāt. Alioqui (inquit) si iuris ista antiquitas seruet, etiam seruus à domino per prætorem dari in adoptionē potest. Idq; ait plerorūq; iuris ueteris auctores posse fieri scripsisse. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam censor habuit ad populum de moribus, inter ea quæ reprehendebat q; contra maiorum instituta fierēt, id etiam eum culpauisse, q; filius adoptiuus patri adoptatori inter præmia patrum prodesset. Verba ex ea oratione hæc sunt: In alia tribu patrem, in alia filium suffragium ferre. Filium adoptiuum tam procedere, q̄ si se natum habeat. Absentis censeri iubere, ut ad censum nemini necesse sit uenire.*

Quod uocabulum latinum solæcismo fecerit Capito Asinius, quid ipsum appellauerint ueteres Latini, quibusq; uerbis solæcismum definiert idem Asinius. Caput .XX.

*Solæcismus.
Imparilitas.
Stribiligo.*

Solæcismus latino uocabulo ab Asinio Capitone, eiusdemq; ætatis alijs imparilitas appellatus, à uetustiorib⁹ Latinis stribiligo dicebatur, à uersura uidelicet & prauitate tortuosæ orationis, tanquam sterobiligo quædam. Quod uitium Asinius Capito in literis quas ad Clodiū Thuscum dedit, hisce uerbis definit: Solæcismus est (inquit) impar & inconueniens compositura partium orationis. Cum græcum aut uocabulū sit solæcismus, an Attici homines qui elegantius locuti sunt, usi eo sint, quæri solet. Sed nos neq; solæcismum, neq; barbarissimum apud Græcorum idoneos adhuc inuenimus. Nam sicut βάρβαρον, ita σολοικον dixerunt. Nostri quoq; antiquiores solæcismum facile, solæcismū haud scio an unquam dixerint. Quod si ita est, neq; in græco, neq; in latino solæcismus probe dicitur.

*Barbarum.
Solæcum.*

Pluria qui dicat & compluria, & compluries non barbare dici, sed latine. Caput .XXI.

Pluria forte quis dixit sermocinans uir apprimè doctus, meus amicus, non heracle studio ferens ostentandi, neq; quo plura, dicendum nō putaret. Est enim doctissima homo seria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. Sed opinor assidua ueterum scriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris sæpe offenderat. Aderat cum ille hoc dixit, reprehensor audaculus uerborum, qui perpauca eademq; à uulgo protrita legerat. Habebatq; nonnullas disciplinæ grammaticæ inauditunculas, partim rudeis inchōatasq; partim non probas: easq; quasi puluerem ob oculos, cum adortus quensq; fuerat, aspergebat: sicut tunc amico nostro, barbare (inquit) dixisti pluria. Namq; neq; rationem uerborum hoc, neq; auctoritatem habet. Ibi ille amicus ridens, amabo te (inquit) uir bone, quia nunc mihi à magnis serijsq; rebus otium est, uelim doceas nos, cur pluria siue compluria (nihil enim differt) non latine, sed barbare dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Valerius Antias, L. Lælius, P. Nigidius, M. Varro, quos subscriptores approbatoresq; huius uerbi habemus, præter poetarum oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arrogāter, tibi (inquit) habeas auctoritates istas, ex Faunorū & Aboriginum seculo repetitas, atq; huic rationi respōdeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, casu recto, ante extremum a, habet i literam, sicuti meliora, maiora, grauiora: proinde igitur plura, & nō pluria dici conuenit, ne contra formam perpetuam in cōparatiuo, i litera sit ante extremum a. Tum ille amicus noster, cum hominem cōfidentem pluribus uerbis non dignum existimaret, Asinij (inquit) Capitonis doctissimi uiri epistolæ sunt uno in libro multæ, opinor positæ in tēplo Pacis, Primaq; epistola scripta est ad Pacu-

uium Labeonem, cui titulus præscriptus est: Pluria, non plura dici debere. In ea epistola rationes grammaticas posuit, per quas docet pluria latinum esse, plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoque simul disces, si modo assequi poteris, quod in ea epistola scriptum est, pluria siue plura, absolutum esse siue simplex, non (ut tibi uideatur) comparatiuum. Huius opinionis Asinianæ id quoque adiumentum est, *Compluries*, quod compluries cum dicimus, non cōparatiue dicimus. Ab eo autem quod est cōpluria, aduerbium est factum cōpluries. Id quoque quoniam minus usitatum est, uersum Plauri subscripsi ex comœdia, quæ Perfa inscribitur:

Quid metuis? Metuo hercle uero. Sensi ego compluries.

Item M. Cato in. IIII. Originum, eodem in loco ter hoc uerbum posuit: Compluries eorum milites mercenarii inter sese multi, alteri alteros occidere, compluries multi simul ad hostes transfugere, compluries in imperatorem impetum fecere.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA

RVM COMMENTARII LIBER SEXTVS.

Quem in modum responderit Chrysippus aduersus eos, qui prouidentiam consistere negauerunt.

Caput .I.

OMINES fecisse dicitur tantam uim esse ærumnarum et malorum. Aduersus ea Chrysippus, cum in libro *ἡδὲ προνοίας* quarto differeret, nihil est prorsus istis (inquit) insipidius, qui opinantur bona esse potuisse, si non essent itidem mala. Nam cum bona malis contraria sint, utraq; necessarium est opposita inter sese, et quasi tuo aduersoq; fulta nisu consistere. Nullum adeo contrarium esse sine contrario altero. Quo enim pacto iustitiæ sensus esse posset, nisi essent iniuriæ? Aut quid aliud iustitia est, quam iniustitiæ priuatio? Qui ite fortitudo intelligi posset, nisi ex ignauia oppositione? Qui continentia, nisi ex intemperantia? Quo item modo prudentia esset, nisi foret contra imprudentia? Proinde (inquit) homines stulti, cur non hoc etiam desiderant, ut ueritas sit, et non sit mendacium? Namque itidem sunt bona et mala, felicitas & infortunitas, dolor et uoluptas. Alterum enim ex altero (sicuti Plato ait) uerticibus inter se contrariis deliquatum est. Si tuleris unum, abstuleris utrunq;. Idem Chrysippus in eodem libro tractat consideratq;, dignumq; esse id quæri putat, *ἢ ἢ ἀνδρῶν πῶς νόσοι καὶ φύσιν γίνονται*, id est, natura ne ipsa rerum uel prouidentia, quæ compagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoque et debilitates et ægri tudines corporum, quas patiuntur homines, fecerit? Existimat autem non fuisse hoc principale naturæ consilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc cōuenisse naturæ auctori, parentiq; rebus omnium bonarum. Sed cum multa (inquit) atq; magna gigneret, pareretq; aptissima & utilissima, alia quoque simul agnata sunt incommoda his ipsis quæ faciebat cohærentia. Ea quoque non per naturam, sed per sequelas quasdam necessarias facta dicit, quod ipse appellat *καὶ ἀναγκαῖα ἐπισημαίω*. Sicut (inquit) cum corpora hominum natura fingeret ratio subtilior, et utilitas ipsa operis postulauit, ut tenuissimis minutisq; ossiculis caput cōpingeret: Sed hanc utilitatē rei maioris, alia quædam incommoditas extrinsecus cōsecuta est, ut fieret caput tenuiter munitum, et ictibus offensionibusq; paruis fragile: Proinde morbi quoque et ægri tudines partæ sunt, dum salus paritur: Sic hercle (inquit) dum uirtus hominibus per consiliū naturæ gignitur, uitia itidem per affinitatem contrariam nata sunt.

De prouidentia.

Al. deligatū.

Quo itidem modo, et uim necessitatemq; fati constituerit, et esse tamen in nobis consilij iudicijq; nostri arbitrium confirmauerit.

Caput

.II.

Fatum, quod Græci *πεπρωμένω* uel *εἰμασμένω* uocant, ad hanc fermè sententiā Chrysippus Stoicæ princeps philosophiæ definit: Fatum est (inquit) sempiterna quædam & indeclinabilis series rerum et catena, uoluens semetipsa sese, et

Fatum.

F η

implicans per æternos consequentiæ ordines, ex quibus apta connexa quæ est. Ipsa autem uerba Chryssippi, quantum ualui memoria, ascripsi: ut si cui meum istud interpretamentum uidebitur esse obscurius, ad ipsius uerba animaduertat. In libro enim *περὶ προνοίας* quarto, *ἐμαρμένω* esse dicit *φυσικῶν σωταξίῃ τῶν ὀλων δὲ αἰτίῃ τῶν ἐτέρων κτῆς ἐτέροις ἐπακολεθδόντων καὶ ἀπὸ αβάρου ὄψεως ὅτι πικάντης συμπλοκῆς*. Aliarum autem opinionum disciplinarumque autores huic definitioni ita obstrepunt: Si Chryssippus (inquit) fato putat omnia moueri & regi, nec declinari transcendique posse agmina fati & uolumina, peccata quoque hominum & delicta non sustentanda, neque inducenda sunt ipsis, uoluntatibusque eorum, sed necessitati cuidam & instantiæ quæ oritur ex fato, omnium quæ sit rerum domina & arbitra, per quam necesse sit fieri quicquid futuræ est. Et propterea nocentium pœnas legibus inique constitutas, si homines ad maleficia non sponte ueniunt, sed fato trahuntur. Contra ea Chryssippus tenuiter multa & argute disserit, sed omnium ferè quæ super ea re scripsit, sententiâ huiuscemodi est: Quanquam ita sit, inquit, ut ratione quadam necessaria principali, & coacta atque connexa sint fato omnia, ingenia tamen ipsa mentium nostrarum perinde sunt fato obnoxia, ut proprietas eorum est ipsa & qualitas. Nam si sunt per naturam primitus salubriter utiliterque facta, omnem illam uim quæ de fato extrinsecus ingruit, inoffensus tractabiliusque transmittunt. Sin uero sunt aspera & inscita & rudia, nullisque artium bonarum adminiculis fulta, & etiam si paruo siue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur, sua tamen leuitate & uoluntario impetu, in assidua delicta & errores ruunt. Idque ipsum ut ea ratione fiat, naturalis illa & necessaria rerum consequentiâ efficit, quæ fatum uocatur. Est enim genere ipso quasi fatale & consequens, ut mala ingenia peccatis & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene neque illepide utitur: Sicut (inquit) lapidem cylindrum si per spatia terræ prona atque dirupta iacias, causam quidem ei & initiū præcipitantiæ feceris, mox tamen ille præceps uoluitur, non quia tu id iam facis, sed quoniam ita sese modus eius & formæ uolubilitas habet. Sic ordo & ratio & necessitas fati, genera ipsa & principia causarum mouet: impetus uero consilioque mentiumque nostrarum, actionesque ipsas, uoluntas cuiusque propria & animorum ingenia moderantur. Infert deinde uerba hæc, his quæ dixi, congruentia: *Διὸ ὑπὲρ τῶν πνυθαγορεϊῶν ὄντως εἰρηπῆ. γνώσει δὲ ἀνδρωῶντες ἀνδρίζετα πῆμα δὲ ἐλόνητας. ὡς ἴβλαβῶρ ἐκείσοις πρὸς αὐτοῖς γινόμενων, καὶ καδὲ ὄρμῶν ἀντὶ τῶν ἀμαρτῶν ὄντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν ἀντὶ τῶν δινάσεων καὶ πρὸς εὐρ.* Propterea negat oportere ferri audirique homines aut nequam, aut ignauos, & nocetes, & audaces: qui, cum in culpa & in maleficio reuincti sunt, perfugiunt ad fati necessitatem, tanquam in aliquod fanum asylum: & quæ pessime fecerunt, ea non suæ temeritati, sed fato esse attribuenda dicunt. Primus autem Homerus sapientissimus & antiquissimus poetarum dixit in hisce uersibus:

Chryssippus de fato.

Mala ingenia peccatis non uacent.

ὃ πόρπῃ. διορ δὴ νυ θουὺς ἐφοτο αἰζώων.
δὲ ἢ μέωρ γάρφασι καὶ ἐμμεναί, εἰ δὲ καὶ ἀποτὶ
σφῆσιρ ἀταδαλίησιρ ὑπὲρ μόρορ, ἀλγὲ ἔχουσιρ.

Itaque M. Cicero in libro quem de fato conscripsit, cum quæstionē istam diceret obscurissimam esse & implicatissimam, Chryssippum quoque philosophum non expedisse se in ea refert his uerbis: Chryssippus æstuas, laboransque quam pacto explicet & fato omnia fieri, & esse aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Historia sumpta ex libris Tuberonis de serpente inusitata longitudinis.

Caput III.

Serpens inusitatae magnitudinis,

TUvero in historiis scriptum reliquit, bello. I. Punico Attilium Regulum consulem in Africa castris apud Bagradam flumen positus, prælium grande atque acre fecisse aduersus unum serpentem, in illis locis stabulantem, inusitatae immanitatis. Eumque magna totius exercitus conflictatione, balistis atque catapultis diu oppugnatum. Eiusque interfecti longum corium pedes. C. &. XX. Romam misisse.

Quid idem Tubero in historiis de Attilio Regulo a Carthaginiensibus capto literis mandauerit. Quid etiam

Tuditanus super eodem Regulo scripserit. Caput .IIII.

Quod satis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus scriptum in Tuditanianis libris: Regulum captum ad ea, quæ in senatu Romæ dixit, suadens ne captiuus cum Carthaginensibus permutarentur: Id quoque addidisse, uenenum si ubi Carthaginenses dedisse, non præsentaneum, sed eiusmodi, quod mortem in diem proferret, eo consilio, ut uiueret quidem tantisper, quoad fieret permutatio: post autem grassante sensim ueneno cor tabesceret. Eundem uero Regulum Tubero in historiis rediisse Carthaginem, nouisq; exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit: Attilij Reguli constantia. In atras, inquit, & profundissimas tenebras eum claudebant: ac diu post ubi erat uisus sol ardentissimus, repete educebant, et aduersus ictus solis oppositum continebant, atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoque eius ne coniuere posset, sursum ac deorsum diductas insuebant. Tuditanus autem somno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum est, nobilissimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à senatu deditos, & ab iis in armario muricibus præfixo destitutos, eademq; insomnia cruciatos interisse.

Quod Alphenus iurisconsultus in uerbis ueteribus interpretandis errauit. Caput .V.

Alphenus iureconsultus, Ser. Sulpitii discipulus, rerumq; antiquarum non incuriosus, in libro digestorum, XXX. & .IIII. Coniectaneorum autem secundo: In fœdere, inquit, quod inter po. Ro. & Carthaginenses factum & scriptum inuenitur, ut Carthaginenses quotquot annis darent po. Ro. certum pondus argenti puri puti, quæ sit sit est quid esset argentum puri puti, respondi ego, inquit, esse purum putum ualde puri: sicut nouum nouitium dicimus, & proprium proprium, augere atq; intendere uolentes noui & proprii significationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uisam esse Alpheni puri & puti, quæ sit noui & nouitii. Nam si esset puritium, tum sane uideretur dici, quasi nouitium. Id etiam mirum fuit, qd nouitium per augendi figuram dictum existimauit: cum sit nouitium non qd magis nouum sit, sed qd à nouo dictum inclinatumq; sit. Iis ergo assentimus, qui putum esse dicunt à putando dictum, & ob eam causam prima syllaba breui pronuntiant, non longa, uti existimasse Alphenus uideat, qui à puro id esse factum scripsit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex qua re, ac non necessaria, aut etiam obstantia & aliena auferre, & excidere, & quod esset utile, ac sine uitio uideretur relinquere. Sic namq; arbores & uites, & sic etiam rationes dictæ putari. Verbum quoque ipsum puto, quod declarandæ sententiæ nostræ causa dicimus, non signat profecto aliud quam id agere nos in re dubia obscuraq; ut decisim amputatisq; falsis opinionibus, quod uideatur esse uerum & integrum, & incorruptum, retineamus. Argenti ergo in Carthaginensi fœdere putum dictum esse, quasi exputatum excoctumque, Nouitium. omnique aliena materia carens, omnibusq; ex eo uitiiis detractis, emaculatum & candefactum. Scriptum est autem purum putum non in Carthaginensi solum fœdere, sed cum in multis aliis ueterum libris, tum etiam in Q. quoque Ennii tragœdia, quæ inscribitur Alexander, & in satyra M. Varronis, quæ inscripta est, Puto. Putum argentum. $\Delta\iota\varsigma\ \omega\acute{\alpha}\lambda\delta\epsilon\varsigma\ \omicron\iota\ \gamma\epsilon\gamma\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma.$

Temere inepteq; reprehensum esse à Iulio Higino Vergilium, quod præpetes Dædali pennas dixerit. atq; ibi quid sint aues præpetes. Et quid illæ sint aues quas Nigidius inferas appellauit. Caput .VI.

Dædalus (ut fama est) fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis ausus se credere cœlo, Insuetum per iter gelidas enauit ad arctos. In his Vergilii uersibus reprehendit Higinus præpetibus pennis, quasi improprie & Præpetes aues incite dictum. Nam præpetes, inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut opportune uolant, aut idoneas sedes capiunt. Non apte igitur usum uerbo augurali existimauit in Dædali uolatu, nihil ad augurum disciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercule ineptus est, cum quid præpetes essent se scire ratus est, Verg. autem & Trimatium doctum uisum ignorasse, qui in secundo Iliadis uictoriam uolucrum præpetem appellauit hoc uersu:

Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoq; Ennium reprehendit, qui in annalibus, non ut Vergilius pēnas Dædali præpetes, sed longe diuersius inquit:

Quid

Brundisium pulchro præcinctum præpete portu?

Et si uim potius naturamq; uerbi considerasset, neq; id solum quod augures dicerēt, in spexisset, ueniam prorsus poetis daret, similitudine ac translatione uerborū non significatione utentibus. Nam qm̄ non ipsæ tm̄ aues, quæ prosperius præuolant, sed etiam loci, quos capiunt, qui idonei felicesq; sunt, præpetes appellant. Iccirco Dædali pennas præpetes dixit, quoniam ex locis in quibus periculum metuebat, in loca tutiora peruenat. Locos porrò præpetes & augures appellant. Et Ennius in annaliū primo dixit:

Præpetibus hilares sese pulchrisq; locis dant.

Auib; autem præpetibus contrarias, aueis inferas appellari Nigidius Figulus in lib. primo augurii priuati ita dicit: Discrepat dextra sinistra, præpetibus inferæ. Ex quo est coniectare præpetes appellatas, quæ altius sublimiusq; uolitent, cum differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit. Adolescens ego Romæ, tum cum etiam ad grammaticos itarē, audiui Apollinarē Sulpitiū, quē in primis sectabar, cū de iure augurio quære retur, & mētio præpetū auiū facta esset, è L. Claro præfecto urbis dicere præpetes sibi uideri esse alites, quas Homerus τρωπηρεύσας appellauerit. Qm̄ istas potissimū augures spectaret, quæ ingētibus alis patulæ atq; portectæ præuolarēt. Atq; ibi hos Ho. uersus dixit:

Τῦνη δ' οἰωνοῖσι τρωπηρεύσασσι κελύεας
πειθεῖσθ', ἢ ἢ δὲ μετατρέψομαι οὐ δ' ἀλεγίζω.

De Acca Laurentia, & Caia Tarratia, deq; origine sacerdotij fratrum Arualium. Caput .VII.

Tarratia.

Acca Laurentiæ, & Caiæ Tarratiæ, siue illa Suffetia est, nomina in antiquis annalibus celebria sunt. Earum alteræ post mortem, Tarratiæ autē uiuæ amplissimi honores à po. Ro. habiti. Et Tarratiam quidem uirginem Vestæ fuisse lex Horatia testis est, quæ super ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt: inter quos ius quoq; testimonii dicendi tribuitur, testabilisq; una omnium fœminarum ut sit, datur: Id uerbum est ipsius legis Horatiæ. Contrarium est in. XII. tabulis scriptū: Improbis intestabilisq; esto. Præterea si quadraginta annos nata sacerdotio abire, ac nubere uoluisset, ius ei potestasq; exaugurandi atq; nubendi facta est, munificentia & beneficij gratia, quod campū Tiberinū siue Martium po. Ro. condonasset. Sed Acca Laurentia corpus in uulgus dabat, pecuniamq; emeruerat ex eo quæstu huberem. Ea testamento, ut in Antiatis historia scriptum est, Romulum regem, ut quidā alii tradiderūt, po. Ro. bonis suis hæredem fecit. Ob id meritum à flamine Quirinali sacrificium ei publice fit. & dies è nomine eius in fastos additus. Sed Sabinus Massurius in primo memorabilium secutus quosdam historiæ scriptores, Accam Laurentiam Romuli nutricem fuisse dicit: Ea, inquit, mulier ex. XII. filiis maribus unum morte amisit. In illius locum Romulus Accæ Laurentiæ sese filiū dedit, scq; & cæteros eius filios fratres Aruales appellauit. Ex eo tempore collegium mansit fratrum Arualium numero. XII. cuius sacerdotii insigne est spicea corona, & albæ infulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. Caput .VIII.

Lepida questio.

Appion Græcus homo, qui πολυίσως est appellatus, facili atq; alacri facti dia fuit. Is cum de Alexandri regis laudibus scriberet, uicti, inquit, hostis uxorem faciedem contingeret. Lepida igitur questio agitari potest, utrum uideri continentiorē par sit, Publium ne Africanum superiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hispania ex pugnata, uirginem tempestiuam, forma egregia, nobilis uiri Hispani filiam, captā perductamq; ad se, patri inuiolatā reddidit, an regem Alexandrum, qui Darii regis uxore eandem eiusdemq; sororem prælio magno captam, quam esse audiebat exuperanti forma, uidere noluit, perducīq; ad sese prohibuit. Sed hanc utramq; declamatiunculam su

per Alexandro & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenii, & otii, & uerborum est. Nos satis habebimus, quod ex historia est id dicere, Scipionem istum uerone an falso, incertum: fama tamen, cum esset adolescens, haud syncera fuisse: & propemodum constitisse hosce uersus à Cn. Næuio poeta in eum scriptos esse:

Etiā qui res magnas manu sæpe gessit gloriose,
Cuius facta uia nunc uigent, qui apud gentes solus
Præstat, eum suus pater cum pallio uno ab amica abduxit.

His ego uersibus credo adductum Valerium Antiatem aduersus cæteros omnes scriptores de Scipionis moribus sensisse, & eam puellam captiuam nō redditam patri scripsisse, contra quam nos supra diximus, sed retentam à Scipione, atq; in deliciis amoribusq; ab eo usurpata.

Locus exemptus ex annalibus L. Pisonis, historie & orationis lepidissime. Caput .IX.

Quod res uidebatur memoratu digna, quam fecisse Cn. Flauium Anniū filium edilem curulem L. Piso in .III. annali scripsit, eaq; res perquam pure & uenuste narrata à Pisonē, locum istum totum huc ex Pisonis annali trāsposuimus: Cn. inquit, Flauius patre libertino natus, scriptum faciebat. Isq; in eo tēpore ædili curuli apparebat, quo tempore ædiles subrogantur. Eūmq; primæ tribus ædilem curulem renuntiauerunt. At ædilis, qui comitia habebat, negat accipere: Neq; sibi placere, qui scriptum faceret, eum ædilem fieri. Cn. Flauius Anniū filius dicitur tabulas posuisse, scriptu sese abdicasse. Isq; ædilis curulis factus est. Idem Cn. Flauius Anniū filius dicitur ad collegam uenisse uisere ægrotū. Et in conclauē postq; introiuit, adulescentes ibi complures nobiles sedebant. Ii contemnentes eum, assurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Anniū filius ædilis id arrisit. Sellam curulem iussit sibi afferri. Eam in limine apposuit, ne quis illorum exire posset, utique ii omnes inuiti uiderent sese in sella curuli sedentem.

*Cn. Flauij festi
uum factum.*

Historia super Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philosophus adhortari adulescentes suos solitus est ad philosophiam gnauiter sectandam. Caput .X.

Philosophus Taurus uir memoria nostra in disciplina Platonica celebratus, cum aliis bonis multis, salubribusq; exemplis hortabat ad philosophiam capeſſendam, tum uel maxime ista re animos iuuenum expergebat, Euclidē quam dicebat Socraticū factitauisse: Decreto, inquit, suo Atheniēses cauerant, ut qui Megaris ciuis esset, si intulisse Athenas pedē prehensus esset, ut ea res ei homiui capitalis esset. Tāto Athenienses, inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarensiū. Tum Euclides, qui * in diem Megaris erat, quicq; etiam ante id decretū & esse Athenis, & audire Socratem consueuerat, postquam id decretum sanxerunt, sub noctem prius quam ad uesperasceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uersicolore amictus, & caput et ora uelatus, è domo sua Megaris Athenas ad Socratem cōmeabat, ut uel noctis aliquo tempore consiliorum sermonumq; eius fieret particeps. Rursusq; sub lucem milia passuum paulo amplius uiginti, eadem ueste illa tectus redibat. At nunc, inquit, uidere est philosophos ultrò currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum, eosq; ibi sedere atq; opperiri prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne uinum edormiant.

*Ardor Euclidis
ad audiendū So
cratem.
indidem.*

Verba ex orōne Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminisse ad officiū grauitatis dignitatisq; uite decentia. Ca. XI.

Cum inquinatissimis hominibus non esse conuitio decertandum, neq; in maledictis aduersus impudētes & improbos uelitandum: quia tantisper similis & compar eorū fias, dum paria & similia dicas atq; audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici sapientis uiri cognosci potest, quam ex libris & disciplinis philosophorum. Verba hæc sunt Metelli aduersus Cn. Manlium tribunū plebis, à quo apud populum in concione laceſſitus iactatusq; fuerat dictis petulātibus: Nunc, quod ad illum attinet Quirites, qm̄ se ampliorem putat esse, si se mihi inimicum dicitauerit, quem ego mihi neq; amicū recipio, neq; inimicum respicio, in eum ego nō sum plura

*Non decertan-
dum conuitio
cum malis.*

Metellus

dicturus. Nam eum indignissimum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur: tum ne idoneum quidem, cui à probis maledicatur. Nam si in eo tempore huiuscemodi hominum nomines, in quo punire non possis, maiore honore, quàm contumelia afficias,

Quod neq; testamentum, sicuti Seruius Sulpitius existimauit, neq; sacellum sicuti Trebatius, duplicia uerba sunt: sed à testatione productum alterum, alterum à sacro diminutum. Caput .XII.

Testamentum.

Seruius Sulpitius iureconsultus, uir ætatis suæ doctissimus, in libro de testamētis secundo, qua ratione adductus, testamentum uerbum esse duplex scripserit, non reperiō. Nam compositum esse dixit à mentis contestatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimētum? quid uestimentum? quid alia mille per huiuscemodi formam producta? Etiam ne ista oīa composita dicemus? Obrepsisse autem uidetur Seruio, uel si quis alius est, qui id prior dixit, falsa quidem, sed non abhorrens, neq; inconcinna, quasi mentis quædam in hoc uocabulo significatio: sicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepsit. Nam in libro de religionibus secundo: Sacellum est, inquit, locus paruus deo sacraus cum ara. Deinde addit uerba hæc: Sacellum ex duobus uerbis arbitror compositum, sacri & cellæ, quasi sacra cella: Hoc quidem scripsit Trebatius. Sed quis ignorat sacellum & simplex uerbum esse, & non ex sacro & cella compositum, sed ex sacro diminutum?

Sacellum.

De quæstiunculis apud Taurum philosophum in conuiuio agitatis, quæ symposiace uocantur. Caput .XIII.

Lepida in conuiuio querēda.

Factitatum obseruatumq; hoc Athenis est ab iis, quæ erant philosopho Tauro iunctiores, cum domū suam nos uocaret, ne omnino (ut dicitur) immunes & asymboli ueniremus, coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, sed argutias quæstionum. Vnusquisq; igitur nostrum commentus paratusq; ibat, quod quæreret. Eratq; initium loquendi, edundi finis. Quærebantur autem nec grauiā, nec reuerēda, sed *ῥηδυμίματα*, quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum lacessentia: quale hoc ferme est subtilitatis ludicræ quod dicam: Quæsitum est quando moriēs moreretur: cū iam in morte esset, an tum etiam cum in uita foret: Et quādo surgens surgeret: cum iam staret, an tum etiam cum federet: Et qui artem disceret, quando artifex fieret, cum iam esset, an cum etiam non esset. Vtrum enim horum dicas, absurde atq; ridicule dixeris: multoq; absurdus uidebit, si aut utrumq; esse dicas, aut neutrum. Sed ea oīa cum captiones esse quidam futiles & inanes dicerent: Nolite, inquit Taurus, hæc quasi nugarum aliquem ludum aspernari. Grauiissimi philosophorū super hac re serio quæsiuerunt. Et alii moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici atq; fieri putauerunt: alii nihil in eo tempore uitæ reliquerunt, totumq; illud quod mori dicit, morti uindicauerunt. Item de cæteris similibus in diuersa tempora, & in contrarias sententias discesserunt. Sed Plato inquit noster, neq; uitæ id tps, neq; morti dedit, idemq; in omni consimiliū rerum disceptatione fecit. Vidit quippe utrumq; esse pugnans, neq; posse ex duobus contrariis, altero manente, alterum constitui, quæstionemq; fieri per diuersorum inter se finium, mortis & uitæ cohærentiam. Et iccirco peperit ipse expressitq; aliud quoddam nouū in confinio tempus, quod uerbis propriis atq; integris *τὸ δὲ δαιφνης φύσιν* appellauit. Idq; ipsum ita uti dico, inquit, in libro cui *πρὸς μωίδης* titulus est, scriptum ab eo reperietis, *τὸ γὰρ δαιφνης τοῖς τόνου ἔοικε σημαίνον, ὡς δὲ ἐκείνους μεταβάλλοντες εἰς ἄλλοι.* Talia apud Taurum symbola, & alia quæ erant secundarum mensurarum, ut ipse dicere solitus erat, *πραγματῶν.*

Quæstiones.

Puniendis peccatis tres esse rationes à philosophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex ijs meminert. Caput .XIII.

Pœne ratio triplex.

Puniendis peccatis tres esse debere causas existimatum est. Vna est, quæ *ἰσθμισία*, uel *κόλασις*, uel *παιδείσις* dicitur, cum pœna adhibetur castigandi atque emendandi gratia, ut is qui fortuito deliquit, attētiō fiat correctiorq;. Altera est, quæ *τιμωρία* appellatur, ut is qui uocabula ista curiosius diuiserunt, *τιμωρία* appellant. Ea causa animaduertendi est, cum dignitas autoritas que eius, in quem est peccatum, tuenda est: ne prætermissa

animaduersio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à conseruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ est, quæ πρῶτον ἀδικηματα à Græcis nominatur: cum punitio propter exemplum necessaria, ut cæteri similibus à peccatis, quæ prohiberi publicitus interest, metu cognitæ pœnæ deterreantur. Idcirco ueteres quoq; nostri, exempla, pro maximis grauissimisque pœnis dicebant. Quando igitur aut spes magna est, ut is qui peccauit, citra pœnam ipse sese ultro corrigat, aut spes contra nulla est emendari eum posse & corrigi, aut iacturam dignitatis eius in quem peccatum est, metui non necessum est, aut non id peccatum est, cuius exemplo necessario metu sancendum sit: tum quicquid ita delictum est, non sane dignum esse imponendæ pœnæ studiū uisum est. Has tres ulciscendi rationes & philosophi alij plurifariam, & noster Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis cōposuit, scriptas reliquit. Plato autem ipse uerbis apertis duas solas esse puniendi causas dicit: Vnam, quam primo in loco propter corrigendū; alteram, quam in tertio propter exempli metum posuimus. Verba sunt hæc Platonis in Gorgia: προσήκον τὸ πῶτον, ὅτι μὲν ἀμωρῶ μέν ἐστι τὸ ἀλλοῦ ὀφειλῶς ἀμωρῶ μέν ἐστι βελτίων γίνεσθαι, καὶ οὐκ ἀλλοῦ. ἢ πρῶτον ἀδικηματα ἀλλοις γίνεσθαι ἵνα πολλοὶ ὀφειλῶντες πάχοντα φοβέσμενοι. βελτίους γίνωνται. In hisce uerbis facile intelligas ἀμωρῶ Platonē dixisse, non ut supra scripsi quosdam dicere, sed ita ut promiscue dici solet, pro omni punitioe. An ne autem quasi omnino paruam, & cōtemptu dignam præterierit pœnæ sumendæ causam propter tuendam læsi hominis auctoritatem, an magis quasi ei quam dicebat, rei non necessariam prætermiserit, cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, sed post uitæ tempus capiendis scriberet, ego in medium relinquo.

De uerbo quiesco, an e littera, corripi an produci debeat.

Caput .XV.

AMicus noster homo multi studij, atque in bonarum disciplinarum opere frequens, uerbum quiescit, usitate e littera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis quasi in præstigijs mirificus, communium que uocum respuens nimis & fastidiens, barbare eum dixisse opinatus est, quoniam producere debuisset, non corripere. Nam quiescit, ita oportere dici prædicauit, ut calescit, nitescit, stupescit, atq; alia huiuscemodi multa. Id etiam addebat, quod quies e productio, non breui diceretur. Noster autem, qua est omnium rerum uerecunda mediocritate, ne si Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita censuissent, obsecurum sese fuisse ait contra perpetuam latinæ linguæ cōsuetudinem. Neq; se tam insignite locuturum, absone, aut inaudita ut diceret. Literas aut super hac re fecit, item inter hæc exercitia quædā ludicra, & quiesco non esse his simile, quæ supra posui, nec à quiete dictum, sed ab eo quietem: Græcæq; uocis ἤχομαι καὶ ἴσχομαι, ionice à uerbo ἔχω ἴχω, & modum & originem uerbum illud habere demonstrauit. Rationibusq; haud sane frigidis docuit, quiesco e littera longa dici non conuenire, ut diceret eiusmodi quispiam, qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam se faciendæ permiserat, neq; orationis latinæ modos usurpationes ue ullas didicerat.

Notum uerbum deprecor, à poeta Catullo inusitate quidem, sed apte positum & proprie, deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum scriptorum.

Caput .XVI.

Cum in Lycio forte uespera ambularemus, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. Nam cum esset uerbum deprecor, doctiuscule positum in Catulli carmine, quia id ignorabat, frigidissimos uersus esse dicebat, omnium quidē meo iudicio uenustissimos, quos subscripsi:

Lesbia mi dicit semper male, nec tacet unquam

De me dispeream, me nisi Lesbia amat.

Cui ego quasi eadem toridem mox deprecor illi

Affidue, uerum dispeream nisi amo.

Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum esse putat, ut plerunque à uulgo dicitur, Deprecor, quod significat, ualde precor, & oro, & supplico, In quo, de, præpositio ad augendum

Sue punitio
causa z m pla
font

Constituto.

Quiesco ha
bet e corre
ptam.

& cumulandum ualet. Quod si ita esset, frigidī sane uersus forent. Nunc enim contra omnino est. Nam de præpositio, quoniam est anceps, in uno eodemq; uerbo diuersitatem significationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictū est, quasi detestor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contra autem ualet, cum Cicero pro P. Sylla ita dicit: Quam multorum hic uitam à Sylla deprecatus est. Item in dissuasiōe legis agrariæ: Si quid deliquero, nullæ sunt imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neq; solus Catullus ita isto uerbo usus est. Pleni adeo sunt libri ueterum similis in hoc uerbo significationis, ex quibus unum & alterū quæ suppetierant, apposui. Quæ Ennius in Erechttheo non longe secus dixit quam Catullus:

Quibus nunc (inquit) ærumna mea libertatem paro?

Quibus seruitutem mea miseria deprecor?

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Itē Ennius in Cresphonte:

Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.

Cicero in libro sexto de rep. ita scripsit: Quod quidem eo fuit maius, quia cum in causa pari collegæ essent, non modo inuidia pari non erant, sed etiā Claudij inuidia Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq; item non est ualde precabatur, sed quasi propulsabat, & defensabat inuidiam, quod Græci propinqua significatione *ἔμειναι* dicunt. Item pro A. Licinio similiter Cicero uerbo isto utitur: Quid (inquit) huic homini facias? Nonne concedas interdum, ut excusatione summæ stultitiæ, summæ improbitatis odium deprecetur? Item in Verrē actionis. II. pro cæmio: Nunc uero quid faciat Hortensius? auaritiæ? ne crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem flagitiosissimum, libidiniosissimum, nequissimumq; defendat? Sic igitur Catullus eadem se facere dicit, quærens ueniam, q̄ & male diceret ei palam, respueretq; & recusaret, detestareturq; assidue, & tamen eam penitus deperiret.

Quis omnium primus libros publice præbuerit legendos: quantusq; numerus fuerit Athenis ante clades Persicas in bibliothecis publicorum. Caput .XVII.

Libros Athenis disciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus. Deinde studiosius accuratiusq; ipsi Athenienses auxerunt. Sed omnem illam postea librorū copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsa præter arcē incensa abstulit, asportauitq; in Persas. Hos porro libros uniuersos multis post tēpestatibus, Seleucus rex qui Nicanor appellatus est, referendos Athenas curauit. Ingens postea numerus librorū in Aegypto à Ptolemæis regibus uel cōquisitus uel cōfectus est, ad milia ferme uoluminum septingēta. Sed ea omnia bello priore Alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non sponte neq; opera cōsulta, sed à militibus forte auxiliarijs incensa sunt.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .VII.

Admiranda quedam ex annalibus sumpta de P. Scipione Africano superiore. Caput .I.

VOD de Olympiade Philippi regis uxore, Alexandri matre in historia græca scriptū est, idem de P. Scipionis quoque matre, q̄ prior Africanus appellatus est, memoriæ datum est. Nam & C. Oppius, & Iulius Higinus, alijq; q̄ de uita & rebus Africani scripserunt, matrem eius diu sterilem existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem cum quo nupta erat, liberos despauisse. Postea in cubiculo atq; in lecto mulieris, cum absente marito cubas sola obdormisset, uisum repente iuxta eam cubare ingentē anguem. Eumq; ipsi qui uiderant territis & clamantibus, elapsū inueniri nō quif

se, id ipsum P. Scipionem ad aruspices retulisse. Eos sacrificio facto respondisse, fore ut liberi gignerentur. Neque multis diebus postea quam ille anguis in lecto uisus est, mulierem concepisse, concepti foetus signa atque sensum pati. Exinde mense decimo peperisse. Natumque esse hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem & Carthaginenses in Africa bello Punico. II. uicit. Sed & eum impedio magis ex rebus gestis quam ex illo ostento, uirum esse uirtutis diuinæ creditum est. Id etiam dicere haud piget, quod ipse illi quos supra nominaui, literis mandauerint: Scipionem hunc Africanum solitauisse noctis extremo priusquam diluculet in Capitolium uentitare, ac iubere aperiri cellam Iouis, atque ibi solum diu demorari quasi consultantē de re publica cum Ioue: Aedituosque eius templi saepe esse demiratos, quod solum id temporis in Capitolium ingredientem canes semper in alios sauiantes, neque latrarent eum, neque incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare atque approbare uidebantur dicta, factaque eius pleraque admiranda, ex quibus est unum huiusmodi: Assidebat oppugnabatque oppidum in Hispania, situ moenibusque ac defensoribus ualidum et munitum, re etiam cibaria copiosum. Nullaque eius potius di spes erat. Et quodam die ius in castris sedens dicebat, atque ex eo loco id oppidum procul uidebatur. Tum e militibus qui in iure apud eum stabant, interrogauit quispiam ex more, in quem diem locumque uadimonium promitti iuberet. Et Scipio manum ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protendens: Perendie (inquit) sese fiant illo in loco. atque ita factum. Die tertio in quem uadari iusserat, oppidum captum est. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Cefellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius quos inscripsit lectionum antiquarum.

Caput

.II.

Turpe erratum offendimus in illis celebratissimis commentariis lectionum antiquarum. Cefellij Vindicis, hominis hercle pleraque haud indiligentis, quod erratum multos fugit, quantum multa in Cefellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripsit autem Cefellius Q. Ennium in XIII. lib. annalium cor dixisse masculino genere. Verba Cefellij subiecta sunt: Masculino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius: Nam in XIII. annalium, quem cor dixit: Ascripsit deinde uersus Ennii duos:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor?

Antiochus est, qui hoc dixit, Asiae rex. Is admiratur & permouetur, quod Annibal Carthaginensis bellum se facere populo Romano uolentem dehortetur. Hos autem uersus Cefellius sic accipit, tanquam si Antiochus sic dicat: Annibal me, ne bellum geram dehortatur: Quod cum facit, aequale cor putat habere me ei: quam stultum esse me credit, cum id mihi persuadere uult: Hoc Cefellius quidem, sed aliud longe Ennius. Nam tres uersus sunt, non duo, ad hanc Ennii sententiam pertinentes, ex quibus tertium uersum Cefellius non respexit:

Annibal audaci dum pectore dehortatur,

Ne bellum faciam, quem credidit esse meum cor

Suasorem summum, & studiosum robore belli.

Horum uersuum sensus atque ordo sic opinor est: Annibal ille audentissimus atque fortissimus, quem ego credidi, (hoc enim est, cor meum credidit) perinde atque diceret, quem ego stultus homo credidi fore summum suasorem ad bellandum, is me dehortatur dissuadetque, ne bellum faciam. Cefellius autem forte ξαδυσότερον εαφῆν ista uerborum captus, quem cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit, quasi ad cor referatur, non ad Annibalem. Sed non fugit me, si aliquis sit tam incoditus, sic posse defendi cor Cefellij masculinum, ut uideatur tertius uersus separatim atque diuisim legendus: perinde quasi precibus interruptisque uerbis exclamet Antiochus, suasorem summum. Sed non dignum est eis qui hoc dixerint, responderi.

Quid Tullius Tyro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodiensibus in senatu dixit: & quid ad ea quae reprehenderat, responderimus.

Caput

.III.

Scipio Africanus a serpente genitus creditur.

Cum Ioue conlulabat.

obsidebat fortissus.

Cefellij erratum.

Uersuum pro re deuenimus Interp. fabro

Ordo horum uersuum

Rhodos.

Perses.

Tyro Tullius
Ciceronis li-
bertus.

Civitas Rhodiensis & insulae opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi solertia, naualibusq; uictoris celebrata est: Ea Rhodiensis ciuitas cum amica atq; socia populi Romani foret, Persa tñ Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum populo Romano fuit, amico usa est. Connixiq; sunt Rhodienses legationibus Romam saepe missis, id bellū inter eos cōponere. Sed ubi ista pacificatio petrari nequiuit, uerba à plerisq; Rhodiensibus in concionibus eorum ad populum facta sunt, ut si pax non fieret, Rhodienses regem aduersus populum Romanum adiurent. Sed nullum super ea re publicum decretum factum est. At ubi Perses uictus captusq; est, Rhodienses pertimere ob ea, quae cōpluries in cōtibus populi acta dictaq; erant. Legatosq; Romam miserūt, qui temeritatem quorundam popularium suorum deprecarentur, & fidem consiliumq; publicum expurgarent. Legati post q̄ Romam uenerūt, & in senatū intromissi sunt, uerbisq; pro sua causa suppliciter factis, de curia excesserunt. Sententiā rogari cōptā. Cumq; partim senatorum de Rhodiensibus quererentur, maleq; eos animatos fuisse dicerent, bellumq; eos illis faciendū censerent, tum M. Cato exurgit, & optimos fidissimosq; socios (quorum opibus diripiendis possidentisq;, non pauci ex summatis uiris intenti infensiq; erant) defensum conseruatūq; pergit, orationemq; inclutam dicit, quae & seorsum fertur, inscriptaq; est pro Rhodiensibus, & in quinto Originum libro scripta est. Tyro autem Tullius M. Ciceronis libertus, sane quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab ineunte aetate liberaliter instituto, adminiculatore & quasi administratore in studijs literarum Cicero usus est. Sed profecto plus ausus ē quam ut tolerari ignoscīq; possit. Namq; epistolam conscripsit ad Q. Axiū familiarē patroni sui confidenter & nimis callide. In qua sibimet uisus est orationem istam pro Rhodiensibus acri subtiliq; ingenio & iudicio percensuisse. Ex ea epistola libitum forte nobis est reprehensiones eius quasdam attingere, maiore scilicet uenia reprehēsurū Tyronem, quam tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primum hoc, quod Cato inerudite & ἀνεγώτως, ut ipse ait, principio nimis insolenti nimisq; acri & obiurgatorio usus sit: cum uereri sese ostendit, ne patres gaudio atq; laetitia rerum gestarū prospere, de statu mentis suae deturbati non satis conspicerent, neq; ad recte intelligendum consulendumq; essent idonei. In principijs autem (inquit) patroni qui pro reis dicunt, conciliare sibi & complacere iudices debent: sensusq; eorum expectatione causae suspensos rigentesq;, honorificis uerecundisq; sententijs commulcere, non iniurijs atque imperiosis comminationibus cōfricare. Ipsum deinde principium apposuit, cuius uerba haec sunt: SCIO solere plerisq; hominibus rebus secundis atq; prolixis atq; prosperis animum excellētem, atq; superbiam atq; ferocitatem auferere atq; crescere: quod nunc mihi magnae curae est, q̄ haec res tam secunde processerit, ne quid in consulendo aduersi eueniat, quod nostras secundas res confricat: ne ue haec laetitia nimis luxuriose eueniat. Aduersae res se domant, & docent quid facto opus sit. Secundae res laetitia transuorsum trudere solēt à recte cōsulendo atq; intelligendo. Quo maiore opere dico, suadeoq; uti haec res aliquot dies proferatur, dum ex tanto gaudio in potestatem nostram redeamus. Quae deinde Cato iuxta dicit, ea (inquit) confessionem faciunt, non defensionem: neq; propulsionem translationem ue criminis habent, sed cum pluribus alijs communicationem, quod scilicet nihil ad purgandum est. Atq; etiam (inquit) insuper profiterur Rhodienses qui accusabantur, quod aduersus populum Romanū regi magis cupiuerūt, fauerintq;, id eos cupisse atq; fauisse utilitatis suae gratia, ne Romani Persae quoq; rege uicto, ad superbiam ferociamq; & immodicum modum insolescerent. Ea q; ipsa uerba ponit ita ut infra scriptum est: ATq; ego quidem arbitror Rhodienses noluisse nos ita depugnare, uti depugnatum est: neq; regem Persen uicisse, non Rhodienses id modo uoluerunt, sed multos populos ac multas nationes idem uoluisse arbitror. Atq; haud scio an partim eorū fuerint, qui non nostrae contumeliae causa id uoluerunt euenire, sed enim metuere, si nemo esset homo quem uereremur, quicquid liberet face-

remus: ne sub solo imperio nostro in seruitute nostra essent, libertatis suæ causa in ea sententia fuisse arbitror. Atque Rhodienſes tñ Persen publice nunq̄ adiuuere. Cogitate quanto nos nostri natiui cautiſſime facimus. Nam unusquisq̄ nostræ, si quis aduersus rem suam quid fieri arbitrat̄, summa ui contra nitit̄, ne aduersus eam fiat, quod illi tñ p̄p̄ſi. Sed qđ ad principiũ resp̄hensum attinet, scire oportuit Tyronem, defensos esse Rhodienſes à Catone, sed ut à senatore, & consulari, & censorio uiro, quod quidem optimũ esse publicum existimabat, suadente, non (ut à patrono solet) causam pro reis dicente.

Defenditur oratio Cato- nis

Alia nanq̄ principia cōducunt reos apud iudices defendenti, & clementiam misericordiamq̄ undiq̄ indaganti: Alia cum senatus de repu. cōsultitur, uiro autoritate præstanti, sententijs quorundam iniquissimis p̄moto, & pro utilitatibus publicis, ac pro salute socioꝝ grauiſſime ac libere indignanti simul ac dolenti. Quippe recte & utiliter in disci- plinis rhetoræ præcipitur, iudices de capite alieno, deq̄ causa ad sese nō pertinenti cognituros, ex qua præter officium iudicandi, nihil ad eos simul periculi uel emolumenti redundatur est, cōciliandos esse, ac propitiandos laudabiliter ac placabiliter, & leniter, existimationi salutiq̄ eius, qui apud eos accusatus est. At cum dignitas, & fides, & utilitas oĩm cōmunis agitur, ob eamq̄ rē aut suadendum quid ut fiat, aut fieri iam cœpto differendum est: tum qui se in eiusmodi principijs occupat, ut bñuolos benignosq̄ sibi auditores paret, otiosam operam in non necessarijs uerbis sumit. Iam dudum em̄ negotia periculaq̄ ipsarū reꝝ cōmunia, consilijs eos capiendis conciliant, & ipsi potius sibi exposcunt consultoris beneuolentiam. Sed quod ait cōfessum Catonē noluisse Rhodienſes ita depugnare, uti depugnatum est, neq̄ regē Persen à po. Ro. uinci, atq̄ id eũ dixisse non Rhodienſes modo, sed multas quoq̄ alias nationes uoluisse, sed id nihil ad purgandum, extenuandum uē crimen ualere, iam hoc primum Tyro improbe mentit̄.

Rhetoricum præceptum.

Verba ponit Catonis, & alijs tñ eum uerbis calumniaf. Non em̄ Cato confitetur Rhodienſes noluisse uictoriam esse po. Ro. sed sese arbitrari dixit, id eos uoluisse, quod erat proculdubio suæ opinionis professio, non Rhodiensium culpæ confessio. In qua re, ut meum quidem iudicium est, non culpa tantum uacat, sed dignus quoq̄ laude admiratioq̄ est: cum & ingenuè, & religioſe dicere uisus est contra Rhodienſes quod sentiebat: & parta sibi ueritatis fide, ipsum illud tñ, qđ contrariũ putabat, flexit & tranſtulit, ut eos iccirco uel maxime æquum esset acceptiores charioresq̄ fieri po. Ro. qđ cum & utiles essent, & uellent regi esse factum, nihil tñ adiuuandi eius gratia fecerint. Postea uerba hæc ex eadem orōne ponit: Ea nunc derepente tanta nos bñficia, ultro citroq̄ tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus uoluisse facere, id nos priores facere occupabimus? Hoc (inquit) enthymema neq̄, & uitiosum est. Rñderi em̄ potuit, occupabimus certe. Nam si non occupauerimus, opprimemur, incidendumq̄ erit in insidias, à quibus añ nos nō cauerimus. Recte, inquit, hoc uitio dat Lucilius poetæ Euri- pidi, quod cum Polyphontes rex propterea se interfecisse fratrem diceret, quod ipse antè consilium de nece eius cepisset, Aerope fratris uxor hisce eum uerbis eluserit:

ἢ γὰρ σὲ ἐλευερ, ὡς σὺ φῆς κτείναν πρός τος. γῆν ἠὲ σὲ μέλλαν, ὡς γόνος παρῶν δίδωρ.

Ad hoc em̄, inquit, planè stultitiæ plenum est, eo consilio atq̄ ea fini facere nolle aliquid, uti nunq̄ id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tyro aĩm non aduertit, non esse in oĩbus rebus cauendis eandem causam, neq̄ humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occupandi, uel differendi, uel etiam ulciscendi, uel cauendi, similia esse pugnae gladiatoriae. Nam gladiatori cōposito ad pugnandum, pugnae hæc proposita fors est, aut occidere, si occupauerit, aut occumbere si cessauerit. Hoĩm aut̄ uita non tam iniquis, neq̄ tam indomitis necessitatibus circūscripta est, ut iccirco prior iniuriam facere debeat: quā nisi feceris, pati possis. Quod tantum aberat à po. Ro. mansuetudine occupare, ut sæpe iam in sese factas iniurias ulcisci neglexerit. Post deinde usum esse Catonē dicit in eadē oratione argumentis paræ honestis, & nimis audacibus: ac non uiri eius, q̄lis fuit, sed uafriſſis, ac fallacijs, & quasi Græcorū sophistarū solertijs. Nam cum obijceret, inquit, Rhodiensibus, quod bellum po. Ro. facere uoluissent, negauit penè. Sed ignoscit

poposcit, quia id non fecissent, etsi maxime uoluissent, induxisse eum dicit, quam di-
 Reſſophistica lectici ἱπαγωγῆν appellant, rem admodum insidiosam & sophisticam, neque ad uerita-
 tes magis, quam ad captiones repertam; cum conatus sit exemplis decipientibus colligere
 confirmareque neminem, qui male facere uoluit, plecti æquum esse, nisi quod factum uo-
 luit, etiam fecerit. Verba autem ex ea oratione M. Catonis hæc sunt; Qui acerrime aduer-
 sus eos dicit, ita dicit, hostes uoluisse fieri. Et quis est tandem nostrorum, qui quod ad sese at-
 tineat, æquum censeat quemque poenas dare ob eam rem, quod arguatur male facere uo-
 luisset? Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim. Deinde paulo infra dicit: Quid
 nunc, & quæ tandem lex est tam acerba, quæ dicat, si quis illud facere uoluerit, mille nisi
 mis dimidium familiæ multa esto. Si quis plus quingenta iugera habere uoluerit, tan-
 ta poena esto. Si quis maiorem pecudum numerum habere uoluerit, tantum damni esto. Atque nos
 omnia plura habere uolumus, & id nobis impune est. Postea ita dicit: sed si honorum non æ-
 quum est habere ob eam rem, quod bene facere uoluisse quis dicit, neque fecit tantum, Rhodiensibus
 tale erit, non quod male fecerunt, sed quia uoluisse dicuntur. His argumentis Tyro
 Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodiensibus quoque impune esse
 debere, quod hostes quidem populi Romani esse uoluissent, & qui maxime non fuissent. Dissi-
 mulari autem non posse ait, quin paria & consimilia non sint, plus quingenta iugera habe-
 re uelle, quod plebiscito colonis prohibitum fuit, & bellum iniustum atque impium po-
 populi Romani facere uelle; Neque item inficiari posse, quin alia causa in primo sit, alia in poenis; Nam
 beneficia, inquit, promissa opperiri oportet, neque autem remunerari, quæ facta sint. Iniurias
 autem imminentes precauisse, iustum est magis, quam expectauisse. Summa enim profectio stultitia,
 inquit, est non ire obuiam sceleribus cogitatis, sed manere opperiri que; ut cum ad-
 missa & perpetrata fuerint, tamen denique, ubi quæ facta sunt, infecta fieri non possunt, puniantur.
 Hæc Tyro in Catonem, non minus frigide sanè, quam inaniter. Sed enim Cato non nudam, nec
 solitariam, nec improtectam hanc ἱπαγωγῆν facit. Sed multis eam modis profulcit, mul-
 tisque alijs argumentis conuelat. Et quia non Rhodiensibus magis, quam reipublice consulebat,
 nihil sibi dictum factumque in ea re turpe duxit, quin omnium sententiarum uia, seruatum ire socios
 nitere. Ac primum ea non incallide conquisiuit, quæ non iure naturæ, aut iure gentium
 fieri prohibentur, sed iure legum, rei alicuius medendæ, aut temporis causa iussæ, sicut est
 de numero pecoris, & de dominio agri profinito, aut eiusmodi aliquo, in quibus rebus quod
 prohibitum fieri per leges quidem non licet, uelle id tamen facere, si liceat, inhonestum
 non est. Atque eas res contulit seorsum, miscuitque cum eo quod neque facere, neque uelle per
 se honestum est, tamen deinde ne disparilitas collationis euidenter fieret, pluribus id propu-
 gnaculis defensat. Neque tenues istas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis repre-
 hensiones, qualia in philosophorum otio disputantur, magnificat; sed id solum ex summa
 ope nititur, ut causa Rhodiensium, quorum amicitiam retineri ex reipublica fuit, aut æqua iudicare
 tur, aut quidem certe ignoscenda; atque interim, neque fecisse Rhodienses bellum, neque fa-
 cere uoluisse dicit. Interim autem facta sola censenda dicit, atque in iudicium uocanda, sed
 uoluntates nudas inanesque, neque legibus, neque poenis fieri obnoxias. Interdum autem qua-
 si deliquisse eos concedat, ignosci postulat, & ignoscendas utiles esse rebus humanis do-
 cet; ac nisi ignoscant, metus in reipublica rebus nouarum monet; sed enim contra si ignoscatur, con-
 seruatum iri ostendit populi Romani magnitudinem; Superbiæ quoque crimen, quod tunc præter
 cætera in senatu Rhodiensibus obiectum erat, mirifica & propè diuina responsionis si-
 gura elusit & eluit. Verba adeo ipsa ponemus Catonis, quam Tyro ea prætermisit: Rho-
 dienses superbos esse aiunt, id obiectantes, quod mihi est liberis meis minime dici uelim. Sint
 sanè superbi, quid id ad nos attinet? Id ne irascimini, si quis superbior est quam nos? Nihil
 prorsus hac compellatione dici potest, neque grauius, neque munitius aduersus hostes super-
 bissimos facta, quam superbiam in sese amarent, in alijs reprehenderent. Præterea animad-
 uertere est in tota ista Catonis oratione, omnia disciplinarum rhetoricarum arma, atque sub-
 sidia mota esse, sed non perinde, ut in decursibus ludicris, aut simulacris præliorum uolu-
 ptarijs fieri uidemus, Non inquam distincte nimis, ac compe, atque modulate res acta est,

Ignoscencia.

sed quasi in ancipiti certamine cum sparfa acies est, multisq; locis Marte uario pugnatur: sic in ista tū causa Cato, cū superbia illa Rhodiensiu famosissima multoꝝ odio atq; inuidia flagraret, omnibus promiscue tuendi atq; propugnandi modis usus est: & nūc ut optime meritos cōmēdat, nunc tanq̄ si innocentes purgat, & ne bona diuitiāq; eoz expetantur, obiurgat: nunc etiā quasi sit erratum, deprecatur: nunc ut necessarios rei publicæ ostentat, nunc clementiæ, nunc mansuetudinīs maioz, nunc utilitatīs publicæ cōmonefacit: eaq; omnia distinctius numerosiusq; ac comptius fortasse dici potuerint, fortius atq; uiuidius potuisse dici non uidentur. Inique igitur Tyro Tullius, qui ex oībus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter sese & cohæretibus paruum quipiam nudumq; sumpsit, quod obtrectaret: tanq̄ non dignum M. Catone fuerit, quod delictoz non perpetratoꝝ uoluntates non censuerit puniendas. Commodius aſit erectiusq; de his meis uerbis, quibus Tull. Tyroni respondi, modo æstimabit iudiciūq; faciet, qui & orationem ipsam Catonis totam acceperit in manus, & epistolam Tyronis ad Axium scriptam requirere & legere curauerit. Ita enim nos syncerius exploratiūq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiusmodi seruos, & quā ob causam Cælius Sabinus iuris ciuiliſ autor pileatos, uenundari solitos scripserit, & quæ mancipia sub corona more maiorum uenerint. Atq; idipsum sub corona quid sit. Caput .IIII.

Pileatos seruos uenum solitos ire, quoz nomine uenditor nihil præstaret, Cælius Sabinus iuris peritus scriptum reliquit: cuius rei causam esse ait, quod eiusmodi conditionis mancipia insignia esse in uendendo deberēt, ut emptores erare & capi non possent: neq; lex uendundi opperienda esset, sed oculis iam perciperent, quodnam esset mancipiorum genus: sicuti, inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta ueniebant, & iccirco dicebantur sub coronis uenire. Namq; ut ea corona signum erat captiuoz uenaliū, ita pileus impositus demonstrabat eiusmodi seruos uenundari, quoz nomine emptori uenditor nihil præstaret. Est aut̄ alia ratiōis huius opinio, cur dici solitum sit, captiuos sub corona uenundari, quod milites custodie causa, captiuoz uenaliū greges circūstarent, eaq; circumstantio militū corona appellata sit. Sed id magis uerē esse, quod suprā dixi, Cato quoq; in libro, quem composuit de re militari, docet. Verba sunt hæc Catonis: Ut populus sua opera potius ob re bene gestam coronatus supplicatum eat, quā re male gesta coronatus ueneat.

Pileati serui uendebantur.

Histrionum in terra Græcia fuit fama celebri, qui gestus & uocis claritudine & uenustate cæteris antestabat, nomen fuisse aiunt Polum, tragœdias poetaꝝ nobilium scite atq; asseuerate actitauit. Is Polus unice amatum filium morte amisit: eum lutum qm̄ satis uisus est eluxisse, redijt ad quæstū artis. In eo tēpore Athenis Electram Sophoclis acturus, gestare urnam, quasi cum Orestis ossibus debebat. Ita cōpositum fabulæ argumentum est, ut ueluti fratris reliquias ferens Electra, cōploret commiseraturq; interitum eius, qui per uim extinctus existimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus, ossa atq; urnam è sepulchro tulit filij, & quasi Orestis amplexus opleuit omnia, non simulacris, neq; imitamentis, sed luctu atq; lamentis ueris & spirantibus. Itaq; cum agi fabula uideretur, dolor actitatus est.

Polus histrio.

Quid de quorundam sensuum naturali defectione Aristoteles scripserit. Caput .VI.

Ex quinque sensibus, quos animantibus natura tribuit, uisu, auditu, gustu, tactu, odoratu, quos Græci αἰσθήσεις, ὄψις, ἀκοή, γῆσπις, ἀφή, ὀσφρησπις appellant: quædam animalium alia alio carent, & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritaue. Nullum aut̄ gigni animal Arist. dicit, quod aut gustus sensu careat, aut tactus. Verba ex libro eius, quem περὶ μὲνῆς composuit, hæc sunt, τὸ δὲ ἀφή, καὶ τὸ γῆσπις πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῷ ἀτελεῖ ζώῳ.

An assatim quasi admodum prima acuta pronuntiandum sit, & quædam itidem non incuriose tractata super aliarum uocum accentibus. Caput .VII.

Caput .VII.

G h

Affatim.

A Nnianus poeta, præter ingenij amœnitates, literarum quoque ueterum & rationum in literis oppido quam peritus fuit, & sermocinabat mira quadam & scita sua uitate. Is affatim, ut, admodum, prima acuta, non media pronuntiabat, atque ita ueteres locutos censebat. Itaque se audiente Probum grammaticum hos uersus in Plauti Cistellaria legisse dicit,

Porin' es tu homo facinus facere strenuum?
Aliorum est affatim qui faciant,
Sanctego me uolo fortem perhiberi uirum.

Exaduersum.

Causamque esse huic accentui dicebat, quod affatim non essent duae partes orationis, sed utraque pars in unam uocem coaluisset: sicuti in eo quoque, quod ex aduersum dicimus, secundam syllabam debere acui existimabat: quoniam una, non duae essent orationis partes: Atque ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uersibus:

In quo hæc discebat ludo, exaduersum loco Tonstrina erat quadam.

Adfabre.

Admodum.

Adprobe.

Adprimum.

Adprime.

Adprobus.

Addebat etiam quod, ad prouerbum tum ferme acueret cum significaret ἐπιτασπυ, quam intentionem nos dicimus: sicuti adfabre, & admodum, & adprobe dicunt. Cetera quidem satis commode Annianus, sed hanc particulam, ad, semper cum intentionem significare caret, acui putauit, non id perpetuum uideretur. Nam & adpotus cum dicimus, & adprimum, & adprimus, & adprime, intensio in his uerbis demonstrat, neque tamen, ad, particula satis commode accentu acuto pronuntiat. Adprobus tamen, quod significat ualde probus, non inficias eo quod prima syllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inscribitur Triumphus, uocabulo isto Hierocles hospes est mihi, adolescens adprobus. (Cutitur)

Adprimum.

Num igitur in istis uocibus, quas nos non acui diximus, ea causa est, quod syllaba insequitur natura longior, quæ non ferme patitur acui priorem, in uocabulis syllabarum plurimum quæ duarum? Adprimum autem longe primum L. Liuius in Odyssea dicit in hoc uersu: Ibi denique uir summus adprimus Patroclus.

Idem Liuius in Odyssea præmodum dicit quasi admodum:

Parcentes, inquit, præmodum: Quod significat supra modum, dictumque est præmodum, quasi præter modum, in quo scilicet prima syllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita super amatore delphino, & puero amatorio.

Caput .VIII.

Delphini piscis ueneri et amasi.

D Elphinos uenerios esse, & amasios non modo historiae ueteres, sed recentiores quoque memoriam declarant. Nam & sub Cæsariibus in Puteolano mari, ut Apion scriptum reliquit, & aliquot seculis ante apud Naupactum, ut Theophrastus tradidit, amatores flagrantissimi delphinos: quidam cogniti comperitque sunt. Neque enim amauerunt quod sunt ipsi genus, sed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis littoris conspectos, miris & humanis modis arserunt. Verba subscripsi ἁπλῶς, eruditi uiri ex Aegyptiacorum li. v. quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis consuetudines, Iulus, gestationes, ac aurigationes refert: eaque omnia sese ipsum, multosque alios uidisse dicit.

Delphinus amore perijt.

Ad hæc adijcit rem non minus mirandam: Postea, inquit, idem ille puer delphino amœnus, morbo affectus obiit suum diem. At ille amas, ubi sæpe ad littus solitum annauit, & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri consueuerat, nusquam fuit, desiderio tabuit, exaiatusque est: & in littore iacens inuentus, ab his qui rem cognouerant, in sui pueri sepulchro huiatus est.

Peposci, memordi, pepugi, spepondi, & occecurri, plerisque ueterum dixisse (non uti postea receptum est dicere) per o aut per u literam in prima syllaba positam, sed per e, atque ideo græce & rationis exemplo dixisse. Præterea notatum, quod uiri non indocti neque ignobiles, a uerbo descendo non descendi, sed descendidi dixerunt. Caput .IX.

Memordi.

P oposci, momordi, pupugi, cucurri, probabiliter dici uidentur, atque ita nunc omnes ferme doctiores huiusmodi uerbis utuntur: sed Q. Ennius in satyris memorderit dixit per e literam, non momorderit: Meum, inquit, non est, at si me canis

memorderit. Item Laberius in Gallis: De integro patrimonio Meo centum millia nummum memordi.

Itē idem Laberius in Coloratore: Itaq; leui Pruna percoctus: simul sub dentes mulieris Veni, bis ter memordit.

Item Publius Nigidius de animalibus libro secundo:

Serpēs si memordit, gallina deligit, & opponit. Itē Plautus in Aulularia: Vt admemordi Hominem.

Sed idē Plautus in Trigemini, nō pmordisse, neq; pmomordisse dixit, sed pmorsisse: Præmorsisse. Ni fugissem, inquit, mediū credo præmorsisset. Itē Accius in Cōciliatrice: Vrsūm se memordisse autumat.

Peposci quoq; nō poposci Valerius Antias lib. annaliū. xlv. scriptum reliquit: Deniq; Licinius trib. pleb. pduellionem ei diem dixit, & comitijs diem a Q. Martio ptore peposcit. Pepugero æquæ Accius in Aedilitia dicit: Sed si pepugero, metuet.

Helium quoq; Tuberonem lib. ad C. Oppium scripto occurrat dixisse Probus annotauit, & hæc eius uerba apposuit: Si gnalis species occurrat. Idem Probus Valerium Antiatem lib. historiae. xij. speponderat scripsisse annotauit: uerbaq; eius hæc apposuit: Tib. Gracchus, qui quæstor C. Mancino in Hispania fuerat, & ceteri, q; pacem speponderant. Ratio autem istarū dictionum hæc esse uideri potest, qm̄ Græci in quadam specie præteriti tempis, quod παρακείμενον appellant, secundam uerbi literam in, e, ple runq; uertit, γράφω γέγραφα, πρῶ πειποίηκα, λαλῶ λέλαλῆκα, κρατῶ κειράπηκα, λούω λέλουκα. Sic ergo mordeo memordi, posco peposci, tendo tetendi, tango tetigi, pungo pepugī, spondeo spepōdī, curro cecurri, tollo tetuli facit. Sic & M. T. & C. Cæsar, mordeo memordi, pungo pepugī, spondeo spepondi dixerunt. Præterea inueniri à uerbo scindo simili ratione non sciderat, sed feciderat dictum esse. L. Accius in Sotadicoe lib. I. feciderat dicit. Verba eius hæc sunt: Nō ergo aq; ita ut hi prædicant, Seciderat pectus.

Ennius quoq; & Valerius Antias in lib. historiae. lxxv. uerba hæc scripsit:

Deinde funere locato, ad forum descendidit.

Laberius quoq; in

Catulario ita scripsit: Ego mirabar quomodo mammæ mihi descendiderant.

Vsfuscio & copulate & recto uocabuli casu dicitur, ita pignorisfcapio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum est.

Caput .X.

VT hæc usfuscio dicitur copulato uocabulo, a, litera in eo tractim pronuntiatas ita pignorisfcapio iunctæ sunt partes, & productæ dicebantur. Verba Catonis sunt ex .I. epistolicarū quæstionum: Pignorisfcapio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat, uocabulum seorsum fit, per quod satis dilucet, hanc capionem, posse dici, quasi hanc captionem, & in usu, & in pignore.

Neq; leuitatem, neq; nequitiam, ea significatione esse, qua in uulgi sermonibus dicuntur.

Caput .XII.

Leuitatem plerunq; nunc pro inconstantia & mutabilitate dici audio, & nequitiam pro solertia astutiâq; sed uetere hoim, qui pprie atq; integre locuti sunt, leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus: & leuitatem appellauerunt perinde quasi lenitatem: Et neq; hoim nihili, neq; rei neq; frugis bonæ, quod genus Græci ferè ἄσωτον, ἢ ἀνδρασον, ἢ ἀγέεον, ἢ ἀγρασον, ἢ ακόστον, ἢ μαρόν dicunt. Qui exempla horū uerborū requirit, ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij secunda Antonianarū: nam cum genus quoddam sordidissimum uitæ, atq; uictus M. Antonij, idem demonstraturus esset, quod in caupona delitesceret, quod uesperum perpotaret, quod ore inuoluto iter faceret ne cognosceretur: hæc & alia eiui modi cum in eum dicturus esset: Videte, inquit, hois leuitatem: tanq; prorsus ista decora hoc uitio in hoie notarent. At postea cum in eūdem Antonium probra quædam alia ludibriosa & turpia ingessisset, ad extremum hoc addidit: O hominem neq; nihil enim magis pprie possum dicere. Sed ex eo loco Marci Tullij uerba cōpluscule libuit ponere: At uidete leuitatem hois, cum hora diei decima ferè ad saxa rubra uenisset, delituit in quadam cauponula: atq; ibi se occultens perpotauit ad uesperum. Inde cisio ce

lenter ad urbem aduectus, domum uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quæ es tu? A Marco tabellarius cōfestim ad eam cuius causa uenerat, deducit, eiq; epistolā tradit. Quam illa cū legeret flens (erat em̄ scripta amatorie Caput autē literarū hoc erat, sibi cum illa mima posthac nihil futuræ, oēm se amorem abieciſſe illius, atq; in hanc trāsfuisse) Cū mulier fieret huberius, homo misericors ferre non potuit. Caput apuit, in collum inuasit. O hoīem neq̄, nihil em̄ magis proprie possum dicere. Ergo ut te caramitū, nec opi-

*Caramitus pu
er meritorius*

nato, cum ostendisses, præter spem mulier aspiceret: iccirco urbem terrore nocturno, Italiam multorum dieꝝ metu perturbasti: Consimiliter Q. quoq; Claudius in I. Anna-

Nolo.

lium, nequitiam appellauit luxum uitæ prodigiū effusumq; in hisce uerbis: Persuadētī

Nequam.

cuidam adolescenti Lucano, qui apprime summo genere natus erat, sed luxuria & ne-

Malitia.

quitia pecuniam magnam cōsumpserat. M. Varro in libris de lingua latina: Ut ex nō, & uolo, inquit, nolo fit: sic ex ne, & quicq̄, media extrita syllaba, cōpositum est nequā. P. Africanus pro se contra Tib. Afellium de multa ad populum: Omnia mala, pbra, flagitia, quæ hoīes faciunt, in duabus rebus sunt, malitia, atq; nequitia: utꝝ defendis, malitiam an nequitiam? an utrunq; simul? Si nequitiam defendere uis, licet. Sed tu in uno scorto maiorem pecuniam absumpsisti, quàm quanti omne instrumentum fundi Sabini incensum dedicauisti. Si hoc ita est, qui spondet mille nummūm? Sed tu plus tertia parte pecuniæ paternæ pdidisti, atq; absumpsisti in flagitijs. Si hoc ita est, qui spondet mille nummūm? non uis nequitiam? Age malitiam saltem defende. Sed tu uerbis conceptis coniurasti sciens, sciente animo tuo. Si hoc ita est, qui spondet mille nummūm?

De tunicis χερσίδωτος, quod earum usum P. Africanus Sul. Gallo obiecit.

Caput XII.

*Tunica mani
cata dedeco
res.*

Tunicis uti uirum prolixis ultra brachia, & usq; in primores manus, ac propē in digitos, Romæ atq; omni in Latio indecoræ fuit. Eas tunicas græco uocabulo nostri χερσίδωτος appellauerunt. Fœminisq; solis uestem longē lateq; diffusam, indecorem existimauerunt, ad ulnas cruraq; aduersus oculos ptegenda. Viri autem Ro. primo quidē sine tunicis, toga sola amicti fuerunt: Postea substrictas, & bre-

Exomides.

ues tunicas citra humerū desinentes habebant, qd̄ genus Græci dicunt ἐξωμίδας. Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius, uir oībus bonis artibus atq; omni uirtute præditus, P. Sul. Gallo homini delicato inter pleraq; alia quæ obiectabat, id quoq;

*Tunica chiro
dota.*

probros dedit, quod tunicis uteretur manus totas operientibus. Verba sunt hæc Scipionis: Nam qui quotidie unguentatus aduersum speculum ornetur, cuius supercilia raduntur, qui barba uulsa, feminibusq; subuulsis ambulet, qui in conuiujs adolescentulus cum amatore, cū chirodota tunica inferior accubuerit, qui non mō uinosus, sed uirosus quoq; sit, eum ne quisquam dubitet, quin idem fecerit, quod cinædi facere solent.

Vergilius quoq; tunicas huiusmodi quasi fœmineas, ac probrosas criminatur:

Et tunicæ, inquit, manicas, & habent redimicula mītræ.

Q. quoq; Ennius Carthaginensiu tunicatam iuuentutē non uidet sine probro dixisse.

Quem classicum dicit M. Cato, quem infra classem.

Caput XIII.

*Classici infra
classem.*

Classici dicebantur non oēs qui in classibus erant, sed primæ tantum classis homines, qui C. & XXV. milia æris amplius uel censi erant. Infra classem autē appellabantur, secundæ classis, cæterarq; oīm classium, qui minore summa æris quàm supra dixi, censebantur. Hoc eo strictim notauit, quoniam in M. Catonis oratione, qua Voconiam legē suavit, quæri solet, quid sit classicus, quid infra classem.

De tribus dicēdi generibus, ac de tribus philosophis, q ab Atheniensibus ad senatū Romanū legati sunt. Ca XIII.

*Tria dicēdi
genera.*

ET in carmine, & in soluta oratione gnā dicendi probabilia sunt tria, quæ Græci χερσικῆς uocant, nominaq; eis fecerunt apponi, ἄσπερον, ἰσχυρόν, μέτρον. Nosq; quæ primum posuimus, huberem uocamus, secundum gracilem, tertium medio-

Stylus huber.

Gracilis

Medius.

crē: huberi dignitas, atq; amplitudo est, gracili uenustas & subtilitas, medius in confinio est utriusq; modi particeps. His singulis orationis uirtutibus uitia agnata sunt, pari numero, quæ earū modum & habitum simulacris falsis ementiuntur. Sic plerunq; sufflati atq; tumidi fallūt pro huberibus, squalētes & ieiuni dicti pro gracilibus, incer-

ti & ambigui pro mediocribus. Vera autem & propria huiuscemodi formarum exempla, in latina lingua M. Varro esse dicit hubertatis Pacuuiū, gracilitatis Lucilium, me diocritatis Terentium. Sed ea ipsa genera dicendi, iam antiquitus tradita ab Homero sunt tria in tribus; Magnificum in Vlysse & huber est, subtile in Menelao & cohibi tum, mistum moderatumq; in Nestore. Animaduersa eadem tripartita uarietas est in tribus philosophis, quos Athenienses Romam ad senatum populūq; Romanum legauerant, impetratum uti multam remitterent, quā fecerant propter Oropi uastatio nem. Ea multa fuerat talentum ferè quingentū. Erant isti philosophi, Carneades ex academia, Diogenes Stoicus, Critolaus Peripateticus. Et in senatum quidem introdu cti, interprete usi sunt Cæcilio senatore. Sed antè ipsi seorsum quoq; quisq; ostentandi gratia, magno conuentu hominum disertauerunt. Tum admirationi fuisse, aiunt Ru silius & Polybius, philosophorum trium sui cuiusq; generis facundiam. Violenta, in= quiunt, & rapida Carneades dicebat, scita & teretia Critolaus, modesta Diogenes et sobria. Vnumquodq; autem genus, ut diximus, cum caste pudicēq; ornatur, fit illustri us: cum fucatur atq; prælinitur, fit præstigiosum.

Quæ in se uere moribus maiorum in fures uindicatum sit, & quid scripsit Mutius Scæuola super eo, quod serua tum, datum, commodatumue esset.

Caput .XV.

LAbeo in lib. de. xij. tabulis secundo, acria & seuera iudicia de furtis habita esse apud ueteres, scripsit. Idq; Brutum solitum dicere, furti damnatum esse, qui iu mentum aliorum duxerat, quàm quo utendum acceperat: Item qui longius produxerat, quàm quæ in locum petierat. Itaq; Q. Scæuola in librorum, quos de iure ciuili composuit sextodecimo, uerba hæc posuit: Quod cui seruandum datum est, si id usus est, siue qd' utendū acceperit, ad aliam rē atq; accepit, usus est, furti se obligauit.

Furtum.

Locus excerptus è satyra M. Varronis, quæ περι ἐδυσμάτων inscripta est, de peregrinis ciborum generibus, & appositi uersus Euripidis, quibus delicatarum hoim luxuriantem gulam confutauit.

Caput .XVI.

VARRO in satyra, quæ περι ἐδυσμάτων .i. de cibis peregrinis et lautitijs inscripsit, lepide admodum & scite, factis uersibus, cœnarum ciborumq; exquisitas de licias comprehendit. Nam pleraq; id genus, quæ heluones isti terra & mari conquirūt, exposuit inclusitq; in numeros senarios. Et ipsos quidem uersus cui orium erit, in libro quo dixi, positos legat. Genera autem, nominaq; edulium, & domicilia ci borum omnibus alijs præstantia, quæ profunda ingluuies uestigauit, quæ Varro op probras executus est, hæc sunt ferme, quantū nobis memoriæ est: Pauus è Samo, Phry gia atragena, grues Mellicæ, hœdus ex Ambracia, pelamis Chalcedonia, muræna Tar tessia, aselli Pessinuntij, ostrea Tarentia, pectunculus Chius, elops Rhodius, scari Cili ces, nuces Thasiæ, palma Aegyptia, glans Iberica. Hanc autem peragrantis gulæ, & suc cos insuetos inquirentis iudustriam, atq; has undiq; uorsum indagines cupediæ, ma iore detestatione dignas censebimus, si uersus Euripidi recordemur, quibus utebatur sæpissime Chrysippus philosophus, tanquam edendi irritationes quasdam repertas esse, non per usum uitæ necessarium, sed per luxum animi, parata atq; facilia fastidien tis per improbam satietatis lasciuam. Versus Euripidi ascribendos putauit:

Diversi cibi ad regales & pontificias mē sas.

ἐπεὶ τί δ' αἰ βροτοῖσι πλήρ' δ' ἔρ' μόνον
δ' ἡμῶν ἀκτῆς, πώματ' ὅ' ἕδ' ἔροχ' οἶ
ἀτινα πᾶσι ἢ ἢ πῆφ' ἡμᾶς ἔεφ' ἔφ' ἔφ' ἔφ'
ἔφ' οὐκ ἀπαρτῆ' πλ' ἡμῶν ἔφ' ἔφ' ἔφ' ἔφ'
ἄλλωρ' ἐδ' ἔφ' μ' ἡμῶν ἀκτῆς θηρῶμεθα.

Sermo habitus cum grammatico, insolentiarum & imperitiarum plenus, de significatione uocabuli, quod est ob noxius, deq; eius uocis origine.

Caput .XVII.

PERCONTABAR Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non hercle experiundi uel tentandi gratia, sed discendi magis studio & cupidi ne, quid significaret obnoxius, quæq; eius uocabuli origo ac ratio esset. Atq; ille aspexit me, illudens leuitatem quæstionis paruitatemq; obscuram, inquit, sanè rē quæ ris, multa q; prorsus uigilia indagandam, Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus est

Obnoxius.

G iij

qui nesciat eū dici obnoxiiū, cui qd ab eo, cui esse obnoxius dicit, incōmodari & noceri potest ei qui habeat aliquem noxæ, id est, culpæ suæ consciū? Quin potius, inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea quæ digna quæri tractariq; sint. Tum uero ego p̄motus, agendum iam oblique, ut cum hoīe stulto existimaui. Et cætera, inq̄, uir doctissime, & grauiora remotioraq; si discere & scire debuero, quando mihi usus uenerit, tum quæram ex te, atq; discam. Sed em̄ quia dixi sæpe obnoxius, & quid dicerem, nesciui, didici ex te, & scire nunc coepi: quod non ego oīm solus, ut tibi sum uisus, ignorauī: sed (ut res est) Plautus homo linguæ atq; elegantia in uerbis latinæ princeps, quid esset obnoxius nesciuit. Versus em̄ est in Stichō illius, ita scriptus:

Nunc ego hercle perij planè, non obnoxie: Quod minime cōgruit cum ista quā me docuisti, significatione. Composuit enim Plautus tanq̄ duo inter se contraria, planè, & obnoxie, qd̄ à tua significatione longè abest. At ille grāmaticus satis ridicule quasi obnoxius, & obnoxie, non declinatione sola, sed re atq; sententia differrent: ego, inquit, dixi qd̄ esset obnoxius, non qd̄ obnoxie. At tunc ego admiratus insolentis hoīs incitiam, mittamus inq̄, sicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit. Sed si id nimis esse remotum putas, atq; illud quoq; p̄mittamus, quod Sallust. in Catilina scribit: Minari etiam ferro, ni sibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis puulgatius esse, id me doce. Versus enim Vergilij sunt notissimi:

Nam neq; tunc astris acies obtusa uideri,
Nec fratris radijs, obnoxia surgere luna.

Quod tu ais culpæ suæ consciū, alio quoq; loco Verg. uerbo isto utif, à tua sententia diuerse, in his uersibus:

Iuuat arua uidere
Non rastro hominum, non ulli obnoxia curæ.

Cura enim p̄desse aruis solet, nō nocere, quod tu de obnoxio dixisti. Iam uero illud etiā Q. Ennī quo pacto cōgruere rectū potest? qd̄ scribit in Phœnice in hisce uersibus:

Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit fortiter,
Eumq; innoxium uocare aduersus aduersarios,
Ea libertas est, qui pectus purum & firmum gestitat.
Alia res obnoxia nocte in obscura latent.

At ille oscitans, & hallucinanti similis; nunc, inquit, mihi operæ non est: cum otium erit reuises ad me, atq; disces, quid in uerbo isto & Vergilius, & Sallustius, & Plautus, & Ennius senserint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digressus est. Si quis autem uolet non originem solam uerbi istius, sed significationem quoque eius uarietatemq; recensere, ut hoc etiam Plautinum spectet, ascripsi uersus ex Afinaria:

Maximas, optimas, & gaudio effertissimas
Suis heris ille mecum una pariet, gnatoq; & patri,
Deuota ut ætate ambo ambobus nobis sint obnoxij,
Nostro deuincti beneficio. Qua uero ille grāmaticus finitione usus est, ea uidef in uerbo tam multiplici, unam tm̄modo eius usurpationem eius notasse: quæ quidem congruit cum significato, quo Cæcilius usus est in Chryso in his uersibus:
Quamq; ego mercede hic conductus tua aduenio,
Ne tibi me esse ob eam rem obnoxium reare,
Audibis male, si male dicis mihi.

De obseruata custodiaq; apud Romanos iurisiurandi sanctimonia. Atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam de iurio ab ijs accepto legauit. Caput .XVIII.

Iurandum
Ro. inuiolatū

Iurandum apud Romanos inuiolate sancteq; habitum seruatumq; est. Id & moribus legibusq; multis ostenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumētum esse potest: Prælio Cannensi Annibal Carthaginensium imperator, ex captiuis nostris electos decem Romam misit, mandauitq; eis, pactusq; est, ut si po. Ro. uideretur, permutatio fieret captiuorum: & pro ijs, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram scilicet, & selibram; Hos priusq; proficiscerentur, iureiurando ad

git redituros eos esse in castra Punica, si Romani captiuos non permutarent Veniunt Romam decem captiui, mandatum Pœni imperatoris in senatu exponunt. Permutatio senatui non placita; parentes, cognati, affinesq; captiuorū amplexi eos, postliminio in patriam redisse dicebant, statimq; eorū integre incolumemq; esse: ac ne ad hostes adire uellent, orabant. Tum octo ex iis, postliminium iustum non esse sibi responderūt: quoniam deiurio uincti foret, statimq; uti iurati erant, ad Annibalē profecti sunt, duo reliqui Romæ manserunt, solutosq; esse sese, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent, commentitio cōsilio regressi eodem die, tanq; si ob aliam fortuitam causam issent: atq; ita iureiurando satisfacto, rursus iniurati abissent. Hæc eorū fraudulenta calliditas, tam esse turpis æstimata est, ut contēpti uulgo, discerptiq; sint: CENS. q; eos postea oīm notæ & damnis, & ignominijs affecerunt: qm̄ qd̄ se facturos dicitauerant, non fecissent. Cornelius autē Nepos in lib. exēploꝝ. v. id q; literis mandauit, multis in senatu placuisse, ut ij, qui redire nollent, datis custodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eam sententiam numero pluriū, quibus id non uide retur, superatam: eos tamen, qui ad Annibalem non redissent, usq; adeo intestabiles, inuisosq; fuisse, ut tædium uitæ ceperint, necemq; sibi conscuerint.

Deiurium.

Historia ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho sumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atq; inibi tribunitia pleb. decreta, cum ipsis uerbis relata.

Capit .XIX.

PVLchrum atq; liberale atq; magnanimū factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repositum est. Id exemplum huiusmodi est: L. Scipioni Asiatico, Scipionis Africani superioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, trib. pleb. multā irrogauit, eūq; ob eam causam prædes poscebat: Scipio Africanus, fratris noīe, ad collegium tribunorū puocabat: petebatq; ut uirū consularem triumphalemq; à collegæ uī defenderent. Octo tribuni cognita causa decreuerunt. Eius decreti uerba, quæ posui, ex annalium monumentis excripta sunt: Quod P. Scipio Africanus postulauit pro L. Scipione Asiatico fratre, cum contra leges, cōtraq; morem maiorū trib. pleb. hominibus accitis per uim inauspicato sententiam de eo tulerit, multaq; nullo exemplo irrogauerit, prædesq; eū ob eam rem dare cogat: aut si non det, in uincula duci iubeat, ut eum à collegæ uī prohibeamus: & qd̄ contrā, collega postulauit, ne sibi intercedamus, quo minus suapte potestate uti liceat: de ea re nostræ sententia oīm data est: Si L. Cornelius Scipio Asiaticus, collegæ arbitrato prædes dabit, collegæ ne eum in uincula ducat intercedemus: si eius arbitrato prædes non dabit, quo minus collega sua potestate utat, nō intercedemus. Post hoc decretū, cū Augurinus trib. pleb. L. Scipionem pdes non dantem p̄hendī, & in carcerem duci iussisset: Tum Tiberius Semp. Gracchus trib. pleb. pater Tiberij, atq; C. Gracchoꝝ, cū P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob plebasq; in rep. dissensiones esset, iurauit palam in amicitiam inq; gratiam se cum P. Africano non redisse, atq; ita decretum ex tabula recitauit. Eius decreti uerba hæc sunt: Cū L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans, hostium duces in carcerem coniectauerit, alienum uidetur esse à dignitate reip. in eū locum imperatorem po. Ro. duci, in quem locum ab eo coniecti sunt duces hostium. Itaq; L. Cornelium Scipionem Asiaticum à collegæ uī prohibeo. Valerius autem Antias cōtra hanc decretoꝝ memoriā, cōtraq; autoritates uetereꝝ annalium, post Africani mortem, intercessionem istam, pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho dixit: neque multam irrogatam Scipioni, sed damnatum eum peculatus, ob Antiochenam pecuniam, quia prædes non daret, in carcerem duci cœptum, atque ita intercedente Graccho exemptum.

Tiberij Sempronij Gracchi exemplū.

Decretum.

Quod Vergilius à Nolanis, ob aquam sibi non permissam, sustulit è uersu suo, Nola, & posuit, ora. atq; ibi quædam alia de consonantia literarum iucunda.

Capit .XX.

SCriptum in quodam commentario reperi uersus istos, à Vergilio ita primum esse recitatos, atq; editos: Talem diues arat Capua, & uicina Veseuo Nola iugo. Postea Verg. petisse à Nolanis aquam, uti duceret in propinquum rus; Nola

nos bñficiū petītū nō fecisse: poetam offensum, nomē urbis eorū quasi ex hoīm memoria, sic ex carmine suo derasisse, oraq; pro Nola mutasse, atq; ita reliquisse:

Et uicina Veseuo

Ora iugo.

Ea res uerane an falsa sit, nō laboro: Quin tñ melius suauisq; ad aures sit, q̄ Nola, ora, dubitū id nō est. Nā uocalis in priore uersu extrema, eademq; in sequēti prima, canoro simul atq; iucundo hiatu tractim sonat. Est adeo inuenire apud nobiles poetas huiusmodi suauitatis multa, quæ apparent nouata eē, non fortuita: sed p̄ter ceteros oēs apud Homē plurima. Vno q̄ppe in loco tales tanq̄ hiatus, & sonitus in assiduis uoci-

ἢ δ' ἑτέρα θέρε προρέα εἰκῆα χαλάζη
ἢ χίνοι φυχῆ δ' ἕδρατ' κρυσαλλῶ.
λάαυ ἀνω ὠθεῖν ἔσκε πωτὶ λόφου.

(bus pluribus facit;
Atq; itē alio loco:

Catullus quoq; elegantissimus poetarum in hisce uersibus:

Minister uetuli puer falerni,
Ingere mi calices amariores,
Ut lex posthumia iubet magistræ
Ebriosa acina ebriosioris.

Acinum new
tri generis.

Cum ebrioso dicere posset, & quod erat usitatus, acinum in neutro genere appellare: amans tñ hiatus illius Homerici suauitatem, ebriosa dixit, propter consequentis literæ concentum. Qui ebrios aut Catullum dixisse putant, aut ebriosos (nam id quoq; temere scriptū inuenit) in libros scilicet de corruptis exemplaribus factos, inciderunt.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur id ipsum tēporis significet, cū ex duobus sint facta cōtrarijs. Cap. XXI.

Quoad uiuet.
Quoad mori
etur.

Quoad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dīci cōtraria, sed idem atq; unum tempus utraq; uerba demonstrant. Itē cū dicitur, quoad senatus habebit, & quoad senatus dimittet, tametsi haberi atq; dīmitti cōtraria sunt, unum atq; idīpsū tñ utroq; in uerbo ostendit. Tempora em̄ duo cum inter se opposita sunt, atq; ita cohærentia ut alterius finis cum alterius initio misceatur, non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium sequentis, locus ipse confinis demonstretur.

Quod censores equum adimere soliti sint equitibus corpulentis & præpinguibus. Quæ situmq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta sit. Caput XXI 1.

Dimis pingui homini & corpulento CENSUS equum adimere solitos, scilicet minus idoneum ratos esse, cum tantī corporis pondere ad faciendum equitū munus: Non em̄ p̄cena id fuit, ut quidam existimant, sed munus, sine ignominia remittebat. Tñ Cato in orōne quā de sacrificio cōmissio scripsit, obicit hanc rē criminiosius, uti magis uideri possit cum ignominia fuisse. Qd' si ita accipias, id profecto existimandum est nō omnino inculpatum, neq; in desidem uisum esse, cuius corpus in tam immodicum modum luxuriasset exhuberassetq;.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM
LIBER OCTAVVS HAC AETATE NON REPERITVR, SED EX
VETVSTISSIMO EXEMPLARI HAEC CAPITA EXCERPTA SVNT.

Hesternā noctu recte an cū uitio dicat, & quæ nā sup istis uerbis grāmatica traditio sit. Itēq; qd' decē uiri in .xij. tabulis nox pro noctu dixerunt. CAPVT .I.
Quæ mihi .X. uerba dederit Phauorinus, quæ usurpent quidē à Græcis, sed sunt adulterina & barbara: quæ itē à me totidem accepit, quæ ex medio cōmuniq; usu latine loquentium minime latina sunt, neq; in uetere libris reperiuntur. CAPVT .II.
Quem in modum & quā se uere increpauerit audientibus nobis Peregrinus philosophus adolescentem Romanum, ex equestri familia stantem segnem apud se, & assidue oscitantem. CAPVT .III.

Quod Herodotus scriptor historiarū memoratissimus, parum uere dixerit unam solam

que pinum arborum omnium cæsam nunquam denuo ex iisdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue, rem non satis exploratam pro comperta posuerit.

CAPVT IIII.

Quid illud sit, quod Vergilius cœlum stare puluere, & quod Lucilius pectus sentibus stare dixit.

CAPVT V.

Cum post offensionculas in gratiam redeatur, exostulationes fieri mutuas minime utile esse. Superq; ea re & sermo Tauri expositus, & uerba ex Theophrasti libro sumpta, & qd' M. Ci. de amore amicitiae senserit, cum ipsius uerbis additum. CAP. VI.

Ex Arist. li. q' περί της μνήμης inscriptus est, cognita acceptaq; de natura memoriae & habitu; atq; inibi de alia quadam exhuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;. C. VII.

Quid mihi usu uenerit, interpretari & quasi effingere uolenti iocos quosdam Platonicos latina oratione.

CAPVT VIII.

Qd' Theophrastus philosophus oim suae ætatis facundissimus, uerba pauca ad populū Atheniensem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit; quodq; idem hoc Demostheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit.

CAPVT IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleusino disceptatio cum grammatice quodam p̄stigiolo, tēpora uerborū & puerilia meditata ignorante, remotaq; aut quæstionū nebulas & formidines ad capiēdos imperitorū aīos ostentante.

CAPVT X.

Quam festiue rīderit Xanthippæ uxori Socrates, petenti ut per Dionysia largiore sumptu cœnaret.

CAPVT XI.

Quid significet in ueterum libris scriptum, Pleriq; omnes; Et quod ea uerba accepta à Græcis uidentur.

CAPVT XII.

Qypsones, qd' hoīes Afri dicūt, nō esse uerbū Pœnicū, sed Græcū. CAPVT XIII.

Lepidissima altercatio Phaurini philosophi aduersus quendam intēpestiuū de ambiguitate uerborū differentē, atq; inibi uerba quædam ex Næuio poeta & Cneo Gallo nō usitate collocata; atq; ibidē à P. Nigidio origines uocabulorū exploratæ. CA. XIII.

Quibus modis ignominiatu tractatusq; sit à C. Cæfare Laberius poeta; atq; inibi appositi uersus super eadem re eiusdem Laberij.

CAPVT. XV.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .IX.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuicesimo annali scripserit, rectioresq; certioresq; ictus fieri, si sursum quid mittas, quam si deorsum.

Caput I.

Claudius in undeuicesimo annali, cum oppidum à Metello procons. oppugnari, contra ab oppidanis desuper è muris propugnari describeret, ita scripsit: Sagittarius cum funditore utrinq; summo studio spargunt fortissime; sed sagittam atq; lapidem deorsum an sursum mittas, hoc interest. Nā neutre potest deorsum uersum recte mitti, sed sursum utrunq; optime; quare milites Metelli sauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat, à pinnis hostes defendebant facillime. Percōtabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita usu ueniret, quod Quadrigarius dixisset, ut contigui magis, directioresq; ictus fiant, si uel lapidem, uel sagittam sursum uersum iacias, quam deorsum; cum procliuior faciliorq; iactus sit ex supernis in infima, q̄ ex infimis in supna. Tum Iulianus comprobato genere quæstionis, quod de sagitta, inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè missili telo dici potest. Facilius autem iactus est (sicuti dixisti) si desuper iacias, si quid iacere tantum uelis, non ferire. Sed cum modus, & impetus iactus temperandus dirigendusq; est, tum si in prona iacias, moderatio atq; ratio mittentis, præcipitantia ipsa & pondere cadentis teli corrum

Defendere. Offendere. pitur. At si in editiora mittas, & ad percutiendum superne aliquid, manum & oculos conlimes, quò modus à te datus fuerit, eò telum ibit quod ieceris. Ad hanc fermè sententiam Iulianus super istis Q. Claudij uerbis nobiscum fermocinatus est. Quod aut ait idem Q. Claudius, à pinnis hostes defendebant facillime, aduertendum est, usum eè eum uerbo defendebant, non ex uulgarì consuetudine, sed admodum proprie & latine. Nam defendere & offendere inter sese aduersa sunt: quorum alterum significat $\epsilon\mu\pi\omicron\delta\iota\omicron\nu\epsilon\chi\epsilon\theta\epsilon\iota$, alterum $\epsilon\kappa\pi\omicron\delta\iota\omicron\nu\epsilon\chi\epsilon\theta\epsilon\iota$, quod hoc in loco à Qu. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notari Herodes Atticus falso quenpiam cultu amictuq; nomen habitumq; philosophiæ mentientem. Caput II.

Mali argenti digni. Nomina fortium seruicandanda. **A**D Herodem Atticum consularem uirum, ingenioq; amœno, & græca facundia celebrem, adiit nobis præsentibus palliatus quispiam, & crinitus barbaq; probe ad pubem usq; porrecta, ac petit æs sibi dari $\epsilon\iota\varsigma\ \acute{\alpha}\rho\tau\omicron\varsigma$ emendos scilicet. Tū Herodes interrogat quisnam esset. Atq; ille uultu sonituq; uocis obiurgatorio, philosophū sese esse dicit: & mirari quoq; addit, cur quæredum putasset, qd uideret. Video, inquit, Herodes, barbam & pallium, philosophum nondum uideo. Quæso autē te cum bona uenia, dicas mihi, quibus nos uti posse argumentis existimas, ut esse te philosophum noscitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant, erraticum esse hominem dicere & nullius rei, incolamq; esse sordentium ganearum: ac nisi accipiat quod petit, conuitio turpi solitū incessere. Atq; ibi Herodes, demus, inquit, huic aliquid æris, cuiusmodi est, tanq; hoies, non tanq; homini. Et iussit dari pretium panis. xxx. dieum. Tū nos aspiciens, qui eum sectabamur: Musonius, inquit, æruscanti cuipiam id genus, & philosophū sese ostentanti, dari iussit mille nummū: & cum pleriq; dicerent nebulonē esse hoiem, malum & malitiosum, & nulla re bona dignum: tum Musonium subridens dixisse aiunt, $\acute{\alpha}\xi\iota\omicron\ \omicron\upsilon\mu\ \delta\epsilon\iota\mu\ \acute{\alpha}\sigma\gamma\upsilon\varsigma\iota\varsigma$. Sed hoc potius (inquit) dolori mihi, & ægritudine est, quod istiusmodi animalia spurca atq; probra, nomen usurpēt sanctissimum & philosophi appellentur. Maiores autē mei Athenienses, noia iuuenum fortissimorum Harmodij, & Aristogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia, Hippiam tyrannum interficere adorsi erāt, ne unq; seruis indere liceret, decreto publico sanxerunt: quoniam nefas ducerent, nomina libertati patriæ deuota, seruili contagio pollui. Cur ergo nos patimur, nomen philosophiæ illustrissimum in hominibus deterrimis exordescere? Si mihi autē, inquit, exemplo ex contraria specie, antiquos Romanorum audio prænomina patritiorum quorundam, male de rep. merito, & ob eam causam capite damnatorum, censuisse, ne cui eiusdem gentis patritio inderentur: ut uocabula quoq; eorum defamata, atq; demortua cum ipsis uiderentur.

Epistola Philippi regis ad Aristotelē philosophum, sup Alexandro recens nato.

Caput III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniae rex, cuius uirtute industriaq; Macedones locupletissimo imperio aucti, gentium nationumq; multarum potiri cœperant: & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendā metuendamq; inclytæ illæ Demosthenis orationes concionesq; notificant. Is Philippus, cum omni fere tempore negotijs belli, uictorijq; affectus exercitusq; esset, à liberali tñ Musa, & à studijs humanitatis nunq; abfuit, quin lepide comiterq; pleraq; & faceret, & diceret. Ferūt adeo libri epistolarum eius, munditiæ & uenustatis & prudentiæ plenarum: uelut sunt illæ literæ, quibus Aristoteli philosopho natum esse sibi Alexandræ nuntiauit. Ea epistola, quoniam curæ diligentiaq; in liberorum disciplinas hortamentum est, excribenda uisa est, ad commouendos parentum animos. Exponenda igitur est ad hanc fermè sententiam: Philippus Aristoteli salutem dicit: Filium mihi genitum scito, quod equidem dijs habeo gratiam: non proinde quia natus est, quā pro eo, quod eum nasci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus eruditusq; abs te, dignus existat & nobis, & rerum istarum successione. Ipsi autem Philippi uerba hæc sunt: $\phi\iota\lambda\iota\pi\pi\omicron\ \acute{\alpha}\rho\iota\sigma\tau\omicron\tau\epsilon\lambda\epsilon\ \chi\acute{\alpha}\rho\iota\sigma\mu\ \iota\sigma\iota\mu\omicron\iota\ \gamma\epsilon\gamma\omicron\nu\omicron\tau\alpha\ \upsilon\omicron\mu\ \cdot\ \pi\omicron\lambda\lambda\eta\mu\ \omicron\upsilon\mu\ \tau\omicron\iota\varsigma\ \delta\epsilon\iota\omicron\iota\varsigma\ \chi\acute{\alpha}\rho\iota\sigma\mu\ \epsilon\chi\omega\ \omicron\upsilon\chi\ \acute{\alpha}\upsilon\tau\omega\varsigma$

ἐπιτῆ γυνώσκει τὰ ποσὶ δὲ ὡς ἐπὶ τοῦ κτλ τῆ σὺν ἡλικίου ἀντὸν γαρονέου. ἐλπίσω γὰρ αὐτὸν ἵπ' σὺ βρα
φίντα καὶ ποσὶ δὲ ἐντα ἄξιον ἐσεῖν καὶ ἡμῶν καὶ οὐδὲ τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De Barbararum gentium prodigiosis miraculis, deq; diris & exitiosis fascinationibus, atq; inibi
de foemina uersis repente in mares.

Caput

.III.

Cum è Græcia in Italiam rediremus, & Brūdusium iremus, egressiq; è nauī in
terram, in portu illo inclyto spatiaremur, quem Q. Ennius remotiore paulū,
ied admodum scito uocabulo præpetem appellauit, fascēs librorū uenaliū ex
pōntos uidimus, atque ego statim auide pergo ad libros. Erant autem istī omnes libri
græci miraculorū fabularūq; pleni. res inauditæ, incredulæ, scriptores ueteres non pare
uæ autoritatis, Aristæas Proconnesius, & Ifigonus Nicæensis, & Ctesias, & Onesicri
tus, & Polystephanus, & Hegesias. Ipsa autem uolumina ex diutino situ squalabant, &
habitu aspectūq; tetra erant. Accessi tamen, percontatusq; pretium sum: & adductus
mira atq; insperata utilitate, libros plurimos ære paucō emo, eosq; omēs duabus pro
ximis noctibus cursim transeo, atq; in legendo carpsi exinde quædam, & notauī mirabi
lia, & scriptoribus ferè nostris intentata: eaq; his commentarijs aspersi, ut qui eos lecti
tabit, is ne rudis omnino & ἀνῆμοθ in eiusmodi rebus auditionibus reperiatur. Erant igit
in illis libris scripta huiuscemodi: Scythas illos penitissimos, qui sub ipsis septentrioni
bus ætatem agunt, corporibus hominum uesci, eiusq; uictus alimēto uitam ducere, &
ἀνδρωφάγους nominari. Item esse homines sub eadem regione cœli, unum oculum ha
bentes in frōtis medio, qui appellantur Arimaspi, qua facie fuisse κίκλωπας poeta ferūt.
Alios item esse homines apud eandem cœli plagam singularis uelocitatis, uestigia pe
dum habentis retro porrecta, non ut cæterorū hominum prospectantia. Præterea tra
ditum esse memoratumq; in ultima quadam terra quæ Albania dicitur, gigni homines
qui in pueritia canescunt, & plus cernant oculis per noctem q̄ inter diem. Itē esse cō
pertum & creditum, Sauromatas qui ultra Borysthenem fluuium longe colunt, cibū
capere semper diebus tertijs, medio abstinerē. Id etiam in hīsdem libris scriptum offē
dimus, quod postea quoq; in libro Plinijs Secundi naturalis historiæ septimo legi, esse
quasdam in terra Africa familias hominum, uoce atq; lingua effascinantium: qui si im
pensius forte laudauerint pulchras arbores, segetes lætiores, infantes amœniores, egre
gios equos, pecudes pastu atq; cultu opimas, emoriantur repēte hæc omnia, nulli aliæ
causæ obnoxia. Oculis quoq; exitialem fascinationem fieri, in hīsdem libris scriptum ē:
traditurq; esse homines in Illyrijs, qui interimant uidendo quos diutius irati uiderint:
eosq; ipsos mares fœminasq; qui uisu tam nocenti sunt, pupillas in singulis oculis bi
nas habere. Item esse in mōtibus terræ Indiæ homines, caninis capitibus & latratibus,
eosq; uesci auium & ferarū uenatibus. Atq; itē esse alia apud ultimas orientis terras mi
racula, homines qui Monomeri appellantur, singulis cruribus saltuatim currentes, uiua
cissimæ pernicitatis. Quosdam etiam esse nullis ceruicibus, oculos in humeris haben
tes. Iam uero hoc egredī omnem modū admirationis, q̄ hīdem illi scriptores gentem
esse aiunt apud extrema Indiæ, corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo ci
batu uescentem, sed spiritu florū naribus hausto uictitantem. Pygmæos quoq; haud lō
ge ab hīs nasci: quorū qui longissimi sunt, non longiores esse q̄ pedes duos & quadrantē.
Hæc atq; alia istiusmodi plura legimus. Sed cum ea scriberemus, tenuit nos non ido
neæ scripturæ tædium, nihil ad ornandum iuuandumq; usum uitæ pertinentis. Libitū
tamen est in loco hoc miraculorum, notare id etiam quod Plinius Secūds, uir in tem
poribus ætatis suæ, ingenij dignitatisq; gratia, autoritate magna præditus, non audis
se neq; legisse, sed scire sese atq; uidisse, in libro naturalis historiæ. VII. scripsit. Verba
igitur hæc quæ infra posui, ipsius sunt, ex eo libro sumpta: quæ profecto faciunt, ut ne
que respuenda neq; ridēda sit notissima illa ueterū poetarum de Cænide & Ceneo can
tilena: EX fœminis (inquit) mutari in mares, non est fabulosum. Inuenimus in annali
bus Q. Licinio Crasso, C. Cassio Longino consulibus, puerū factum ex uirgine, sub pa
rentibus, iussuq; aruspicum deportatum in insulam deferram, Licinius Murianus pro

Græci histo
rici.anthropoph
gi.

Arimaspi.

Cyclopes.

Albania.

Sauromate.

Effascinātes.

cynocephali.

Monomeri.

Pygmæi.

Plinius libro
sept. ca. quar.

didit, uisum esse à se Argis Ariscontem (cui nomen Arefusæ fuisset) nupuisse etiam, mox barbam & uiriliter prouenisse, uxoremque duxisse. Eiusdem sortis & Smyrnæ puerum à se uisum. Ipse in Africa uidi mutatum in mare die nuptiarum L. Cossitium ciuem Tisdritanum, uiuebatque cum proderem hæc. Idem Plinius eodem in libro uerba hæc scripsit: Gignuntur homines utriusque sexus, quos hermaphroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uero in delicijs.

Hermaphro-
diti seu An-
drogyni.

Diuersæ nobilium philosophorum sententiæ, de genere ac natura uoluptatis, uerbaque Hieroclis philosophi, quibus decreta Epicuri insectatus est. Caput .V.

Voluptas.

DE uoluptate ueteres philosophi diuersas sententias tenuerunt atque dixerunt. Epicurus uoluptatem summum bonum esse ponit, eam tamē ita definit: *σπουδὴς ἐυαδὴς κατὰ ἡμᾶς*. Antisthenes Socraticus summum malum dicit. Eiusnamque hoc uerbum est: *μᾶλλον μᾶλλον, ἢ ἠδελῶς*. Speusippus, uetusque omnis academia, uoluptatem & dolorem, duo mala esse dicunt opposita inter sese; bonum autem esse, quod utriusque medium foret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens, id est neutrum, neque bonum neque malum: quod ipse græco uocabulo ἀδιάφορον appellauit. Critolaus Peripateticus, & malum esse uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex sese, iniurias, desideria, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita uarie & multiformiter de uoluptate differuit, ut cunctæ istæ sententiæ quas supra posui, uideantur ex sermonum eius fontibus profuxisse. Nam pinde unaquaque utitur, ut & ipsius uoluptatis natura fert, quæ est multiplex, & causæ quas tractat, resque quas efficere uult, ratio desiderat. Taurus autem noster quædam facta mentio Epicuri esset, in ore atque in lingua habebat uerba hæc Hieroclis Stoici, uiri sancti & grauis: *ἢ δονὴς τέλει πόρνης δόγμα. ἀπέσω πρηνεῖα, οὐδὲν πόρνης δόγμα*.

Verbum ab eo quod est ago, frequentatiuum, in prima syllaba quoniam sit modo pronuntiantum. Cap. .VI.

Actito.

AB eo quod est ago & egi, uerba sunt quæ appellat grammatici frequentatiua, actito, & actitauit. Hæc quædam non sane indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his litteram corripiant, rationemque dicant: quoniam in uerbo principali quod est ago, prima littera breuiter pronuntiat: Cur igitur ab eo quod est edo & ungo, in quibus uerbis prima littera breuiter dicitur, esito & unctito, quæ sunt eorum frequentatiua, prima littera longa promimus? & contra, dicitur ab eo uerbo quod est dico, correpte dicimus? nunc ergo potius actito & actitauit producenda sunt? quoniam frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur, quo participia preteriti temporis, ex his uerbis unde ea profecta sunt, in eadem syllaba pronuntiantur, sicut lego lectus lectito facit, ungo unctus unctito, scribo scriptus scriptito, moneo monitus monito, pendeo pensus pensito, edo esus esito, dico autem dictus dictito facit, gero gestus gestito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. Sic igitur actito producte in prima syllaba pronuntiantum, quoniam ex eo fit quod est ago & actus.

De conuersione foliorum in arbore olea brumali & solstitiali die, deque fidibus id temporis ictu alieno sonantibus.

Caput

.VII.

Folia oleæ.

Vlgo & scriptum & creditum est, folia olearum arborum brumali & solstitiali die conuerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atque occultior, eam supra fieri atque exponi ad oculos & ad solem. Quod nobis quoque semel atque iterum experiri uolentibus, ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictum, & mirabilius est: quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicræ historiæ primo, satis compertum esse, satisque super ea re constare affirmat, nescias in fidibus brumali die alias digitis pelli, alias sonare.

Neruiæ.

Necessum esse qui multa habeat, multis indigere: deque ea re Phauorini philosophi cum breuitate elegantis sententiæ. Caput .VIII.

Verum est profecto quod obseruato rerum usu sapientes uiri dixere, multis ege re, qui multa habeat: magnamque indigentiam nasci, non ex inopia magna, sed ex magna copia. Multa enim desiderari ad multa quæ habeas tuenda. Quisquis igitur multa habens, cauere atque prospicere uelit ne quid egeat, ne ue quid desit, iactu

ra opus esse, non quæstu: & minus habendum esse, ut minus desit. Hanc sententiã me
mini à Phauorino inter ingentes hominum clamores detornatam, inclusamq; uerbis
his paucissimis: τὸν γὰρ μνηστῶν ἢ τῶν ταυχιλίων χλαμύδων δειόμνων οὐκ ἔστι μὴ πλεονόντων δ' ἔ
δα, οἷς γὰρ ἔχω προσδομῆν & ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκεῖμαι οἷς ἔχω.

Quis modus sit uerba uertendi in græcas sententias, deq; ijs Homeri uersibus, quos Vergilius uertisse aut bene
apteq; aut improspere existimatus est. Caput .IX.

Quando ex poëmatis græcis uertendæ mutandæq; sunt insignes sententiæ, nõ
semper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt
modum uertamus. Perdunt enim gratiam pleraq; si quasi inuita & recusantia
uia uolentius transferatur. Scite igitur & cõsiderate Vergilius, cum aut
Homeri, aut Hesiodi, aut Apolloni, aut Partheni, aut Callimachi, aut Theocriti, aut
quorundam aliorum locos effingeret, partem reliquit, alia expressit. Sicut nuperrime
apud mensam cum legerentur utraq; simul Bucolica, Theocriti & Vergilij, animad
uertimus reliquisse Vergilium, quod græcum quidem mire quàm suaue est, uerti au
tem neque debuit, neque potuit. Sed enim quod substituit pro eo quod omiserat, non
abest quin iucundius lepidiusq; sit:

βάλλει ἢ μάλοισι τὸν ἀπόλορον ἢ κλεισίσα
τὰς αἴγας πρὸς λῶντα ἢ ἀδύτι πρὸς πύλιασδε.

Malo me Galatea petit lasciuia puella,
Et fugit ad salices, & se cupit antè uideri.

Illud quoque alio in loco animaduertimus caute omissum, quod est in græco uersu dul
cissimum:

τίτυρε μὴ τὸ καλὸν πεθελάμεινε βόσνε τὰς αἴγας,
ἢ πρὶ τὰν κρᾶνον ἄγε τίτυρε, ἢ ὄρ ἔνὸς χω
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσο, μή τι κορυφῆ.

Quo enim pacto diceret τὸ καλὸν πεθελάμεινε, uerba hercle nõ translatitia, sed cuiusdam
natiuæ dulcedinis? Hoc igitur reliquit, & cætera uertit non infestiuiter: nisi quod ca
prum dixit, quem Theocritus ἔνὸς χω appellauit. Autore enim M. Varrone, is demũ *Capit.*
latine caper dicitur, qui excastratus est:

Tityre dum redeo, breuis est uia, pasce capellas.
Et potum pastas age Tityre, & inter agendum
Occursare capro (cornu ferit ille) caueto.

Et quoniam de transferendis sententijs loquor, memini audisse me ex Valerij Probi di
scipulis, docti hominis, & in intelligendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene callidi,
solitum eum dicere, nihil quicquam tam improspere Vergilium ex Homero uertisse,
quàm uersus hos amœnissimos, quos de Nausicaa Homerus fecit:

οἷν ἄρτεμις εἶσι κατ' οὖρε & ἰοχέαιρα.
ἢ ἢ τὴν ὑγέτορ πρὸς κίκετορ, ἢ ἐρύμαντορ.
περὶ μένη κάπροισι ἢ ὠκείας ἐλάφοισι
τῆ ἢ δ' ἄμα νύμφαι κῆραι δίορ ἀγρόχοιο
ἀγρονόμοι παῖδεςσι, γέγνηδε δέτε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὑπὸ ἢ γε κάρη ἔχασ, ἢ δέ μέτωπα.
ῥῆα δ' ἀργυρώτη πέλιτη. καλαὶ δέτε πᾶσα
ὡς ἢ ἢ ἀμειπόλοισι μετέπρεπε πρὸ δέν & ἀδύς.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam mille secutæ
Hinc atq; hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradiensq; deas supereminet omneis,
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem se læta ferebat
Per medios, instans operi regnisq; futuris.

Primum omnium diuersum esse dicebat Probus, quod apud Homerum quidem uirgo Nauficæ, ludibunda inter familiares puellas in locis solis, recte atq; commode conferatur cum Diana, uenante in iugis montium inter agrestes deas. Nequaquam autem conueniens Vergilium fecisse, quoniam Dido in urbe media ingrediens inter Tyrios principes, cultu atque incessu serio, instans operi (sicut ipse ait) regnisq; futuris, nihil eius similitudinis capere possit, quæ lusibus atque uenatibus Dianæ congruat. Tum postea, quod Homerus studia atq; oblectaméta in uenando Dianæ, honeste apteq; dicit, Vergilius autem cum de uenatu deæ nihil dixisset, pharetram tamen facit eam ferre in humero, tanquam si onus & sarcinam. Atque illud impense Probum esse demiratum in Vergilio dicebant, quod Homérica quidem λητώ gaudium gaudeat genuinum & intimum, atq; in ipso penetrati cordis & animæ uigens. Siquidem nõ aliud est γέγηθε δέ τε φρένα λητώ; ipse autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quasi in summo pectore supernantia. Nescire enim sese quid significaret aliud, perterritant. Præter ista omnia, florem ipsius totius loci Vergilium uideri omisisse, quod hunc Homeri uersum exigue secutus sit:

ῥῆα δ' ἀεργῶπι πέλε' ἠ καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Quādo nulla maior cumulatorq; pulchritudinis laus dici potuerit, q̄ quod una inter omnes pulchras excelleret, una facile ex omnibus nosceretur.

Quod Annius Cornutus uersus Vergilij, quibus Veneris & Vulcani concubitus pudice aperteq; dixit, reprehensione insulsa & odiosa inquinauit. Caput .X.

Anianus poeta
etā.

Anianus poeta, & plerique cum eo eiusdem Musæ uiri, summis assiduisq; laudibus hos Vergilij uersus ferebant; quibus Vulcanum & Venerem iunctos, mistosq; iure coniugij, rem lege naturæ operiendam uerecunda quadā translatione uerborum, cum ostenderet demonstraretq; protexit. Sic enim scripsit:

Ea uerba locutus,
Optatos dedit amplexus, placidumq; petiuit
Coniugis infusus gremio per membra soporem.

Minus autem difficile esse arbitrabantur, ad istiusmodi reticenda uerbis uti uno atq; altero, breui tenuiq; ea signo demonstrantibus; sicuti Homerus dixerit:

ἄσπετον κλυτὸν γόνυ κεν, καὶ λικτροῖο δισμοῦ

καὶ ἔργα φιλοτίσια.

τομ μὲν ἄρ' ἄντριπτοῖσι καπένα (αὐτ' ἐν λεχέσσιν).

Tot uero & tam euidentibus, ac tam non prætextatis, sed puris honestis que uerbis uenerandum illud concubij pudici secretum, neminem quenquam aliū dixisse. Sed Annius Cornutus, homo sane pleraque alia non indoctus, neque imprudens, in secundo tamen librorum, quos de figuris sententiarum composuit, egregiam totius istius uerecundiae laudem, insulsa nimis & odiosa scrutatione uiolauit. Nam cum genus hoc figuræ probasset, & satis circumspecte factos esse uersus dixisset, mēbra tamen (inquit) paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini sit cognomentum.

Caput

.XI.

Coruinus.

DE Maximo Valerio, qui Coruinus appellatus est, ob auxilium propugnatio nemq; corui alitis, haud quisquam est nobilium scriptorum, qui secus dixerit. Ea res prorsus admiranda, sic profecto est in libris annalibus memorata: Adolefcēs tali genere editus, L. Furio, Cl. Appio cōsulibus sit tribunus militaris: Atq; in eo tempore copiae Gallorum ingentes, agrum Pōtinum infederant; instruebaturq; acies à consulibus, de ui ac multitudine hostium satagētibus. Dux interea Gallorum, uasta & ardua proceritate, armisq; auro præfulgentibus, gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat: perq; contemptum & superbiam circumspicie ns, despiciensq; omnia, uenire & congregi, si quis pugnare secum ex omni Ro. exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metū pudoremq; ambiguīs, impetrato prius à COSS, ut in Gallū tam immaniter arrogantē, pugnare sese pmitterent, pro

greditur intrepide modesteq; obuiam; & congregantur, & consistunt, & conferebantur iam manus, atq; ibi uis quædam diuina fit: Coruus repente improuisus aduolat, & super galeam tribuni insistit, atq; in aduersarii os atq; oculos pugnare incipit, insibilat, obturbar, unguibus manum laniabat, & prospectum alis arcebat. Atq; ubi satis sæuierat, reuolabat in galeam tribuni. Sic tribunus spectante utroq; exercitu, et sua uirtute nixus, & opera alitis propugnantis, ducem hostium ferocissimum uicit interfecitq; atq; ob eam causam cognomen habuit Coruinus. Id factum est annis. CCCC. & V. post Romam conditam, Statuâ Coruino isti diuus Augustus in foro suo statuendâ curauit. In eius statuæ capite, corui simulacrû est, rei pugnaq; quam diximus, monimentum.

De uerbis quæ in utranq; partem significatione reciproca & aduersa dicuntur. Caput .XII.

VT formidolosus dici potest, & qui formidat & qui formidatur: ut inuidiosus & qui inuidet & cui inuidetur: ut suspiciosus, qui suspicatur & qui suspectus est: ut ambitiosus, & qui ambit & qui ambitur: ut item gratiofus, & qui adhibet gratias & qui admittit: ut laboriosus, & qui laborat & qui labori est: ut pleraq; alia huiuscemodi in utranq; partem dicuntur: ita infestus, ancipiti quoq; significatione est. Nam & is infestus appellatur, qui malum infert cuiquam, & contra, cui aliunde impendet malum, is quoq; infestus dicitur. Sed quod prius posui, profecto exemplis non indiget. Sic adeo multi loquuntur, ut infestum dicant inimicum, atque aduersum. Alterum autem illud, ignorabilius obscuriusq; est. Quis enim è medio, facile dixerit infestum esse, cui alter infestus est? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt: & M. Tullius in oratione quam pro Cn. Planco dixit, uocabulo hoc sic usus est: Dolebam, inquit, iudices, et acerbe ferebam, si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior, quod is meam salutem atq; uitam sua beneuolentiâ, præsidio, custodiâq; texisset. Nos igitur de origine et ratione uerbi quærebamus: atq; ita in Nigidianis commentariis inuenimus scriptum, infestum à festinando dictum: Nam qui instat (inquit) alicui, eumq; properans urget, opprimereq; eum studet festinatq;, aut contra de alicuius periculo & exitio festinatur, is uterq; infestus dicitur, ab instantiâ atq; imminentiâ fraudis, quam uel facturus cuiquam uel passurus est. Ne quis autem de suspicioso, quod supra posuimus, & de formidoloso, in eam partem, quæ minus usitata est, exemplum requirat, inueniet de suspicioso apud M. Catonem de re floria ira scriptum: Sed nisi qui palam corpore pecuniâ quæreret, aut se lenoni locauisset, & si famulosus & suspiciosus fuisset, uim in corpus liberum non æquum censuere afferri. Suspiciosum enim hoc in loco suspectum significat, non suspicantem. Formidolosum autem qui formidatur. Sallustius in Catilina ita dicit: Igitur talibus uiris non labor insolitus, non locus ullus asper aut arduus erat, non armatus hostis formidolosus. Item C. Caluus in poematis laboriosus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, sed in quo laboratur:

Durum (inquit) rus fugis, sed laboriosum,

Eadem ratione Laberius quoq; in fororibus:

Aecastor, inquit, multum somniculosum.

Et Cinna in poematis:

Somniculosam, ut Pœnus aspidem Psyllus.

Metus quoq; & iniuria, atq; alia quædam id genus, sic utroque uersum dici possunt. Nam metus hostium recte dicitur, & cum timent hostes, & cum timentur. Itaq; Sallustius in historia prima, metum Pompei dixit, non quod Pompeius metueret, quod est usitatius, sed quod metueretur. Verba hæc Sallustii sunt: Id bellum excitabat metus Pompeii uictoris, Hiempsalem in regnum restituentis. Item alio in loco: Postquam remoto metu Punico, simultates exercere uacuum fuit. Iniurias itidem dicimus, tam illorum, qui patiuntur, quam qui faciunt: quæ dictionum exempla sunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Verg. eandem habet formam, comunicatæ ultro & citro significationis:

Et uulnere, inquit, tardus Vlyssi.

Nota in usus.

Infestus.

Metus.

Iniuria.

Vulnus. Cum diceret uulnus, non quod accepisset Vlyfles, sed quod dedisset. Nescius quoque
Nescius. dicitur tam is qui nescitur, quam qui nescit. Sed super eo qui nescit, frequens huius uo-
Ignarus. cabuli usus est: infrequens autem de eo est, quod nescitur. Ignarus æque utroqueuer-
 sum dicitur, non tantum qui ignorat, sed & qui ignoratur. Plautus in Rudente;

Quæ incolis nescius nescias pessimus.

Sallustius;

More humanæ cupidinis ignara uisendi.

Vergilius;

Ignarum Laurens habet ora Numanta.

Verba ex historia Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adolescentis, & hostis Gal-
 li prouocatoris pugnam depinxit. Caput .XIII.

**T. Manlius
Torquatus.**

Titus Manlius summo loco natus, apprimèq; nobilis fuit, ei Manlio cognomen
 tum factum Torquato. Causam cognomenti fuisse accepimus: Torquis ex au-
 ro induuias, quam ex hoste quem occiderat, detractâ induit. Sed quis hostis
 & quod genus, & quàm formidandæ uastitatis, & quantum insolens prouocator, & cu-
 iusmodi fuerit pugna decertatum, Q. Claud. primo annalium purissime atq; illustrissi-
 me, simpliciq; & incompta oratiōis antiquæ suauitate descripsit. Quem locum ex eo li-
 bro Phauorinus philosophus cum legeret, non minoribus quati afficiq; animum suum
 motibus pulsibusq; dicebat, quàm si ipse coram depugnantes eos spectaret. Verba Q.
Q. Claudij Claudii quibus pugna ista depicta est, ascripsi: Cum interim Gallus quidam nudus præ-
uerba. ter scutum & gladios duos, torque atq; armillis decoratus processit, qui & uiribus, &
 magnitudine, & adolescētia, simulq; uirtute ceteris antestabat: is maxime prælio cōmo-
 to, atq; utrisq; summo studio pugnantibus, manu significare cœpit, utriusque ut quiesce-
 rent pugnare. Pugnae facta pausa est. Extemplo silentio facto, cum uoce maxima incla-
 mat, si quis secum depugnare uellet, uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinē
Facies in gēo. atq; immanitatem facies. Deinde Gallus irridere cœpit, atq; linguam exertare. Id subitō
Perdoliū est. to perdolitum est cuidam T. Manlio, summo genere nato, tantum flagitium ciuitati ac-
 cidere, è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico processit, neq; passus est uirtutē
 Romanam à Gallo turpiter spoliari. Scuto pedestri, & gladio Hispanico cinctus, con-
 tra Gallum constitit. Metu magno ea congressio in ipso ponte, utroq; exercitu inspe-
 ctante facta est. Ita ut antè dixi, constiterunt, Gallus sua disciplina, scuto proiecto canta-
 bundus, Manlius animo magis quàm arte confusus, scutum scuto percussit, atq; statum
 Galli conturbauit. Dum se Gallus iterum eodem pacto constituere studet, Manlius ite-
 rum scuto scutum percutit, atq; de loco certo hominem iterum deiicit: eo pacto ei sub
 Gallicum gladium successit, atq; Hispanico pectus hausit: dein cōtinuo humerum dex-
 trū eodem concussu incidit, neq; recessit usquam donec subuertit, ne Gallus impetū
isti genitiuo. icti haberet. Vbi eū euertit, caput præcidit, torquemq; detraxit, eamq; sanguinolētam
 sibi in collum imponit: Quo ex facto, ipse posteriq; eius, Torquati sunt cognominati.
Manliana im- Ab hoc T. Manlio, cuius hanc pugnam Quadrigarius descripsit, imperia & aspera &
peria. filium suum securi percussit, qui speculatum ab eo missus, ne pugnaret interdicto, hos-
 tem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio casu probe & latine dixit. Et quedam alia apposta, de si-
 milium uocabulorum declinationibus. Caput .XIIII.

Facies facies.

Quod autem supra scriptum est in Q. Claudii uerbis, propter magnitudinem
 atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inspectis explorauim-
 us, atq; ita esse, ut scriptum est, comperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterū
 declinauit hæc facies huius facies, quod nunc propter rationem gramma-
 ticam faciei dicitur. Corruptos autem quosdam libros reperi, in quibus faciei scriptū
Facies. est, illo quod antè scriptū erat oblitterato. Meminimus etiā, in Tiburtii bibliotheca inue-
 nire nos in eodē Claudii lib. scriptū utrunq; facies & facii: sed facies in ordine scriptū
Dies dii. fuit, & contrā per ii geminum facii. Neq; id abesse à quadam consuetudine prisca existi-
Facies famij. mauimus. Nam & ab eo, quod est hic dies, tam huius dii, & ab eo quod est hæc facies,

tam huius famii, dixerūt. Q. Ennius in .XVI. annali dies scripsit pro diei, in hoc uersu:
 Postremæ longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronem quoq̃ affirmat Cefellius in oratione, quam pro P. Sestio fecit dies scripsisse *Dies in gr̃o*
 pro diei: quod ego impensa opera, conquisitis ueteribus libris plusculis, ita ut Cefelli
 usait, scriptum inueni. Verba sunt hæc Marci Tullii: Equites uero duros illius dies
 pœnas. Quocirca factum hercle est, ut facile iis credam, qui scripserunt, idiographum
 librum Vergilii sese inspexisse, in quo ita scriptum est:

Libra dies somniq̃ pares ubi fecerit horas.

Id est, libra diei somniq̃. Sed sicut hoc in loco dies à Vergilio scriptum uidetur, ita in il-
 lo uersu nil dubium est, quin dii scripserit pro diei: Munera lætitiarq̃ dii: Quod im-
 peritiores dei legunt, ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes. Sic autem dies dii
 à ueteribus declinatum est, ut fames famii, pernicies pernicii, progenies progenii, luxu-
 ries luxurii, acies acii. M. enim Cato in oratione, quam de bello Carthaginensi compo-
 suit, ita scripsit: Pueri atq̃ mulieres extrudebant famii causa. Lucilius in .XII. Rugosum
 atq̃ famii plenum. Sisenna in historiarum libro, VI, Romanos inferendæ pernicii cau-
 sa uenisse. Pacuuius in Paulo:

Pater supreme nostræ progenii patris.

Cn. Matius in Iliadis, XXI.

Altera pars acii uitasset fluminis undas.

Idem Matius in tertio decimo:

An maneat specii simulacrum, in morte silentum.

C. Gracchus de legibus promulgatis: Ea luxurii causa aiunt institui. Et ibidem infra ita *Luxuries lu-
xurij.*
 scriptum est: Non est ea luxuries, quæ necessario parentur uitæ causa. Propter quod
 apparet, eum ab eo qd̃ est luxuries, luxurii patrio casu dixisse. Marcus quoq̃ Tullius in
 oratione qua Sextum Roscium defendit, pernicii scriptum reliquit. Verba hæc sunt:
 Quorum nihil pernicii causa diuino consilio, sed ui ipsa & magnitudine rerum factū *Pernicij.*
 putamus. Aut facies ergo in casu patrio, aut facii, Quadrigarium scripsisse existimandū
 est. Faciei autem, in nullo ueteri libro scriptum reperi. In casu autem dandi, qui purissi-
 me locuti sunt, non faciei, uti dicitur nunc, sed facie dixerunt. Lucilius in satyris: *Facie dicitō.*

Et primum, inquit, facie honestas accedit.

Idem Lucilius in libro septimo:

Qui te diligit, ætati facieq̃ tuæ se

Fautorem ostendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facii legant. Sed C. Cæsar in libro de analogia. II.
 huius die, & huius specie, dicendum putat. Ego quoq̃ in Iugurtha Sallustii, summæ fi *Dies in gr̃o.*
 dei, & reuerendæ uetustatis libro, die, casu patrio scriptum inueni. Verba hæc ita erāt:
 Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam istam recipiendam, ut die di-
 ctum quasi ex die existimemus.

De genere controuersie, quod græce ἀπορον appellatur.

Caput .XV.

Cum Antonio Iuliano rhetore, per feriarum tempus æstiuarum, decedere ex *Anto. Iulianus*
 urbis æstu uolentes, Neapolim concesseramus. Atq̃ ibi erat adolescens tunc
 quispiam ex ditioribus, cum utriusq̃ linguæ magistris meditans & exercens
 ad causas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. Atq̃ is rogat Iulianum uti sese
 audiat declamantem. It auditum Iulianus. Imus quoque nos cum eo simul. Introit ado-
 lescens, & præfatur arrogantius, & elatius quàm ætati eius decebat, ac deinde iubet ex-
 poni controuersias. Aderat nobiscum ibi Iuliani sectator, iuuenis promptus & profici-
 ens, & offendēs iam in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti stare, & subitaria di-
 ctione periculū sui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controuersiam pa-
 rum consistentem, quod genus Græci ἀπορον uocant: latine autem id non nimis incom- *Aporon.*
 mode, inexplicabile dici potest. Ea cōtrouersia fuit huiuscemodi: De reo septē iudices

cognoscant: eaq; sententia sit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum septē iudices cognouissent, duo censuerunt reum exilio multandum, duo alii pecunia, tres reliqui capite puniendum. Petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum, & contra dicit. Hac illa audita, nec considerata, neq; aliis ut proponeretur, expectatis, incipit statim mira celeritate, in eandē hāc controuersia principia nescio quā dicere, & inuolucra sensuū, uerborumq; uolumina, uocumq; turbas fundere, ceteris oibus ex cohorte eius, qui audire eum soliti erant, clamore magno exultantibus, Iuliano autē male ac miserē rubente & sudante. Sed ubi deblateratis uersuum multis milibus, finem aliquando fecit, egressiq; inde sumus, amici familiaresq; eius Iulianum prosecuti, quidnā existimaret, percontati sunt. Atq; ibi Iulianus festiuissime: Nolite quærere, inquit, quid sentia, adolescens hic sine controuersia disertus est.

Amarā irrisio.

Plinius Secundus.

Quod Plinium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντιστροφῆς
Græci dicunt. Caput .XVI.

Plinius Secundus existimatus est esse ætatis suæ doctissimus. Is libros reliquit, q̄s studiosorum inscripsit, haud mediūfidiū usquequaq; asp̄nendos. In iis libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominū aures ponit. Refert etiam plērasq; sententias, quas in declinandis controuersis lepide arguteque dictas putat: sicuti hanc quoq; sententiam ponit ex huiuscemodi controuersia: Vir fortis præmio, quod optauerit donetur. Qui fortiter fecerat, petiit alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat, fortiter fecit, repetit eandem, contradicitur. Eleganter, inquit, & probabiliter, ex parte posterioris, uiri fortis, uxorem sibi reddi postulantis, hoc dictum est: Si placet lex, redde; si non placet, redde. Fugit autem Plinium, sententiam istam, quam putauit esse argutissimam, uitio non carere, quod græce ἀντιστροφῆς dicitur. Et est uitium insidiosum, & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim minus cōuerti ex contrario id ipsum aduersus eundem potest, atq; ita à priore illo uiro forti dici: Si placet lex, non redde; si non placet, non redde.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .X.

Tertiumne consul, an tertio dici oporteat, & quonam modo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores suos inscriberet, quæstionem ancipitem istius uerbi de consilio Ciceronis uitauerit. Caput .I.

*Tertium consul.
Tertio consul.*

Pamiliari meo cui piam literas Athenis Romam misisti. In iis scriptum fuit, me illi iam tertium scripsisse. Is ad me rescripsit, petiuitq; ut rationem dicerem, cur tertium ac nō tertio scripsissem. Id etiā ascripsit, ut eadem quid super illo quoq; mihi uideretur, facerem se certioem, tertiumne COS. & quartū, an tertio et quarto dicendū esset; qm̄ Romæ doctum uirū dicere audisset, tertio & quarto COS. nō tertium quartūq; Idq; in principio libri Cœliū scripsisse: & Q. Claud. in libro. XI. C. Mariū creatum septimo COS. dixisse. Ad hæc ego rescripsi nihil amplius, q̄ uerba M. Varronis, hominis (opinor) quā fuit Claudius cum Cœlio, doctioris: quibus uerbis

utrunq; de quo ad me scripserat, decidere. Nam & Varro satis aperte, quid dici oporteret, edocuit: & ego aduersus eum, qui doctus esse dicebat, litem meam facere absens nolui. Verba M. Varronis ex libro disciplinarum quinto hæc sunt: Aliud est, quarto p̄pus assignificat, & ter antè factum. Igitur Ennius recte conscripsit: Quintus pater quartum fit consul.

Quarto prætor.

Quartum prætor.

Et Pompeius timide, quod in theatro ne ascriberet consul tertium aut tertio, extremas literas non conscripsit. Quod de Pompeio Varro breuiter & subobscurè dixit, Tyro Tullius Ciceronis libertus, in epistola quadam enarratius scripsit ad hunc ferme modum: Cum Pompeius (inquit) ædem Victoriæ dedicaturus foret, cuius gradus uice theatrum essent, nomenque eius & honores inscriberentur, quæri cœptum est, utrum consul tertio inscribendum esset, an tertium. Eam rem Pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis. Cumque dissentiretur, & pars tertio, alij tertium scribendum contenderent, rogauit (inquit) Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uideretur, scribi iuberet: Tum Ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse, ne quorum opinionem improbasset, ipsos uideretur improbasse. Persuasit igitur Pompeio, ut neque tertium neque tertio scriberetur, sed ad secundum usque. t. fierent literæ, tert. ut uerbo non perscriptores quidem demonstraretur, sed dictio tamen ambigua uerbi lateret. Id autem quod & Varro & Tyro dixerunt, in eodem nunc theatro non est ita scriptum. Nam cum multis annis postea scena quæ prociderat, resecta esset, numerus tertij cōsulatus non uti in initio prioribus literis tert. sed tribus tantum lineolis. III. incisis significatus est. In M. autem Catonis quarta origine ita perscriptum est: Carthaginienfes sextum de fœdere decessere. Id uerbum significat, quinquies antè eos fecisse contra fœdus, & tum sextum. Græci quoque in significandis huiusmodi rerum numeris, τῆ/τοῦ ἑξῆς τὴ τὰς τοῦ dicunt, quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertium quartumque.

Quid Aristoteles de numero puerperij memorie mandauerit.

Caput

.II.

*Partus quintus
que puerorum.*

Aristoteles philosophus memorie tradidit, mulierem in Aegypto uno partu quinque pueros enixam, eumque esse finem dixit multijugæ hominum partionis, neque plures unquam simul genitos compertum; hunc autem esse numerum ait rarissimum. Sed & diuo Augusto imperante, qui temporum eius historiam scripserunt, ancillam Cæsaris Augusti in agro Laurete peperisse quinque pueros dicunt, eosque pauculos dies uixisse, matrem quoque eorum non multo postquam peperit, mortuam; monumentumque ei factum iussu Augusti in uia Laurentina; inque eo scriptum esse numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illustrium collatio, contentioque facta ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis. Cap. .III.

C. Gracchus

Ortis ac uehemens orator existimat esse C. Gracchus, nemo id negat: sed quod non nullis uideatur seuerior, acrior, ampliorque esse M. Tullio, ferri id quod potest? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis, in qua M. Marius, & quosdam ex municipijs Italicis honestos uiros, uirgis per iniuriam caesos a magistratibus populi Romani, quanta maxime inuidia potest, conquerit. Verba hæc sunt, quæ super ea re fecit: Nuper Theanum Sidicinum consul uenit, uxorem dixit in balneis uirilibus lauare uelle. Quæstor Sidicino a M. Mario datum est negotium, uti balneis exigerent qui lauabant. Vxor renuntiata uiro, parum cito sibi balneas traditas esse, & parum lautas fuisse. Idcirco palus destitutus est in foro, eoque adductus suæ ciuitatis nobilissimus homo M. Marius, uestimenta detracta sunt, uirgis caesus est. Caleni ubi id audierunt, edixerunt ne quis in balneis lauasse uellet, cum magistratus Romani ibi esset. Ferentini obeandem causam prætor noster quæstores arripit iussit. Alter se de muro deiecit, alter prehensus & uirgis caesus est. In tam atroci re, ac tam misera atque mœsta iniuriæ publicæ contestatione, ecquid est quod aut amplius insigniterque, aut lachrymose atque miseranter, aut multa copiosaque inuidia, grauique & penetrabili querimonia dixerit? breuitas sane & uenustas et mundities orationis est, qualis haberi ferme in comœdiarum festiuitatibus solet. Item Gracchus alio in loco ita dicit: Quanta libido, quantaque intemperantia sit hominum adolescentium, unum exemplum uobis ostendam: His annis paucis ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur, ei obuiam bubulcus de plebe Venusina aduenit: & per iocum, cum ignoraret qui ferretur, rogauit num mortuum ferrent. Vbi id audiuit, lecticam iussit deponi: stuppis quibus lectica deligata erat, usque adeo uerberari iussit, dum animum efflauit. Hæc quidem oratio super tam uio-

M. Cicero =
nis uehemen-
tia.

lento atq; crudeli facinore, nihil profecto abest à quotidianis sermonibus. At cum in fi-
mili causa apud M. Tullium ciues Ro. innocentes uiri, contra ius contraq; leges uirgis cae-
duntur, aut supplicio extremo necantur, quæ ibi tunc miseratio? quæ cõploratio? quæ
totius rei sub oculos subiectio? quod & quale inuidiæ, atq; acerbatis fretum efferue-
scit? Animum hercle meum, cum illa M. Ciceronis lego, imago quædam, & sonus uer-
borum & uocum & eiulationum circũplectitur: uelut sunt ista quæ de C. Verre dicit,
quæ nos (ut in præsens potuimus) quantum memoria suppeditabat, ascripsimus: IPSE
inflammatus scelere & furore, in forum uenit: ardebant oculi, toto ex ore crudelitas
emanabat. Expectabant omnes, quò tandem progressurus, aut quidnam acturus esset:
cum repente hominem proripi, atq; in foro medio nudari, ac deligari, & uirgas expe-
diri iubet. Iam hæc medijsfidius sola uerba, nudari, ac deligari, & uirgas expediri iu-
bet, tanti metus horrorisq; sunt, ut non narrari quæ gesta sunt, sed rem geri prorsus ui-
deas. Gracchus autem noster, non querentis neq; implorantis, sed nuntiantis uice, PA-
lus (inquit) in foro destitutus est, uestimenta detracta sunt, uirgis cæsus est. Sed enim
M. Cicero præclare, cum diutina repræsentatione, non cæsus est, sed cædebatur (inquit)
uirgis in medio foro Messanæ ciuis Romanus. Cũ interea nullus gemitus, nulla uox
illius miseri inter dolorem crepitumq; plagarum audiebatur, nisi hæc: Ciuis Roma-
nus sum. Hac commemoratione ciuitatis, omnia uerbera depulsurum, cruciatumq; à
corpore deiecturum arbitrabatur. Complorationem deinde tam acerbæ rei, & odium
in Verrem, detestationemq; apud ciues Romanos, incense atq; acriter atq; inflamman-
ter facit, cum hæc dicit: O nomen dulce libertatis, o ius eximium nostræ ciuitatis, o lex
Portia, legesq; Sempronæ, o grauius desiderata, & aliquando reddita plebi Romanæ
tribunitia potestas. Huc tandem hæc omnia reciderunt, ut ciuis Romanus in pro-
uincia populi Romani in oppido fœderatorũ, ab eo qui beneficio populi Romani fas-
ces ac secureis haberet, deligatus in foro uirgis cæderetur? Quid, cum ignes ardentesq;
laminæ, cæteri q; cruciatus admouebantur? Si te acerba illius imploratio, & uox mi-
serabilis non leniebat, ne ciuium quidem Romanorum, qui tum aderant, fletu gemitu-
q; maximo commouebare? Hæc M. Tullius atrociter, grauius, copiose, apteq; mise-
ratus est. Sed si quis est tam agresti aure ac tam hispida, quem lux ista & amœnitas ora-
tionis, uerborumq; modificatio parum delectat, amat autẽ priora idcirco quod incom-
pta, & breuiã, & nõ operosa, sed natiua quadam suauitate sunt, quodq; in ijs umbra &
color quasi opacæ uetustatis est: is si quid iudicij habet, consideret in causa pari M. Ca-
tonis hominis antiquioris orationem, ad cuius uim & copiam Gracchus nec aspirauit:
intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse: & id iam tum
facere uoluisse, quod Cicero postea perfecit. In eo nanque libro qui de falsis pugnis in-
scriptus est, ita de Quinto Thermo conquestus est: Dixit à decemuiris parum sibi be-
ne cibaria curata esse. Iussit uestimenta detrahi, atque flagro cædi. Decemuiros Brutii
ani uerberare, uidere multi mortales. Quis hanc cõtumeliam, quis hoc imperium,
quis hanc seruitutem ferre potest? Nemo hoc rex ausus est facere. Ea ne fieri bonis, bo-
no genere natis boni consulitis? Vbi societas, ubi fides maiorum? Insignitas iniurias,
plagas, uerbera, uibices, eos dolores atque carnificinas, per dedecus atque maximam
contumeliam (inspectantibus popularibus suis atque multis mortalibus) te facere au-
sum esse? Sed quantum luctum, quantumq; gemitum, quid lachrymarum, quantumq;
fletuum factum audiui? Serui iniurias nimis ægre ferunt: quid illos bono genere natos,
magna uirtute præditos, opinamini animi habuisse atq; habituros dum uiuent? Quod
Cato dixit, Brutiani uerberare: ne qui fortasse de Brutianis requirat, id significat:
Cum Annibal Pœnus cum exercitu in Italia esset, & aliquot pugnas populus Roma-
nus aduersas pugnauisset, primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem desciuerunt. Id Ro-
mani ægre passi, postquam Annibal Italia decessit, superatiq; Pœni sunt, Brutios igno-
minia causa non milites scribebant, nec pro socijs habebant: sed magistratibus in pro-
uincias euntibus parere, & præministrare seruorũ uicem iusserunt, Ita q; ij sequebantur

M. Catonis
excellens ora-
tio.

Brutiani.

magistratus, tanquam in scenicis fabulis, qui dicebantur lorarij, & quos erant iussi, uinciebant, aut uerberabant. Quot autem ex Brutijs erant, appellati sunt Brutiani.

Quod P. Nigidius argutissime docuit, nomina non positua esse, sed naturalia.

Caput .III.

Lorarij.

Nomina uerbaq; nō posita fortuito, sed quadam uī & ratione naturæ facta esse P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet, rem sane in philosophiæ disertationibus celebrem. Quæri enim solitum apud philosophos *φύσις τὰ ὀνόματα ἢ δέσσις*. In eam rem multa argumenta dicit, cur uideri possint uerba esse naturalia magis quàm arbitraria: ex quibus hoc uisum est lepidum & festiuum: Vos, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius uerbi demonstratio- ne utimur, & labias sensim primores emouemus, ac spiritū atq; animā porro uersum, & ad eos quibus cum fermocinamur, intendimus. At contrā cum dicimus, nos, neque profuso intentoq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus, sed & spiritum & la- bias, quasi intra nosmetipsos coërcemus. Hoc idem fit & in eo, qđ dicimus, tu, & ego, & tibi, & mihi. Nam sicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidem ille uel capi- tis uel oculorū, à natura rei quā significat, nō abhorret: ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. Eadem ratio est in græcis quoq; uocibus, quam es- se in nostris animaduertimus.

Auarus, simplex ne uocabulum sit, an compositum & duplex, sicut P. Nigidio uidetur.

Caput .V.

Auarus, non simplex uocabulum, sed iunctum copulatumq; esse, Nigidius di- cit in commentariorum undetricesimo: Auarus (inquit) appellatur, qui auis- dus æris est: sed in ea copula, e (inquit) litera, detrīta ē. Item locupletem ait di- ctum ex cōpositis uocibus, qui pleraq; loca, hoc est qui multas possessiones tenet. Sed probabilius id firmiusq; est, quod de locuplete dicit: nam de auaro ambigit. Cur enim non uideri possit ab uno solum uerbo inclinatum, quod est auco? eademq; esse fictura, qua est amarus? de quo nihil dici potest, quin duplex non sit.

Multam dictam esse ab ædilibus plebis Appij Cæci filia mulieri nobili, quod locuta esset petulantius.

Caput

.VI.

Non in facta modo, sed in uoces etiam petulantiores publice uindicatum est. Ita enim debere esse uisa ē Romanæ disciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanq; illius Cæci filia, à ludis quos spectauerat exiens, turba undiq; confluen- tis fluctuantisq; populi iactata est: atq; inde egressa, cū se male habitam dice- ret: Quid em̄ in me nunc factum esset, inquit, quantoq; arctius pressiusq; cōstictata es- sem, si P. Claudius frater meus nauali prælio classem nauitū cum ingenti ciuiū numero non perdidisset? certe quidē maiore nūc copia populi oppressa intercidissem. Sed uti- nam (inquit) reuiuiscat frater, aliamq; classem in Siciliam ducat, atq; istam multitudi- nem perditū eat, quæ me male nunc miseram cōuexauit. Ob hæc mulieris uerba tam improba, ac tam inciuilia, C. Fundanius, & Tib. Sempronius ædiles plebei multam di- xerunt ei æris grauis. XXV. milia. Id factū esse dicit Capito Atteius, in cōmentario de iudicijs publicis, bello Punico. I. Fabio Licinio, & T. Acilio Crasso consulibus.

Fluminum quæ ultra imperium Romanum fluunt, prima magnitudine esse Nilum, secunda Istrum, proxima Rhodanum, sicut M. Varronem memini scribere.

Caput .VII.

Omnitū fluminū quæ in maria, quā imperiū Ro. est fluunt, quam Græci *Ἰστρος* Nilus. *Ἰδλασσον* appellant, maximum esse Nilum cōsentitur, proxima magnitudine Istrus. Rhodanus. esse Istrum scripsit Sallustius. Varro autem cum de parte orbis quæ Europa dicitur, differeret, in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum esse ponit: per qđ uidetur eum facere Istro æmulum. Istrus enim quoq; in Europa fuit.

Inter ignominias militares quibus milites coercebantur, fuisse sanguinis dimissionē. Et quam esse uideatur causa huiuscemodi castigationis.

Caput

.VIII.

Fuit hæc quoq; antiquitus militaris animaduersio, iubere ignominia causa, mi- Sanguinis liti uenam solui, & sanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueterib; quas emissio igno- equidem inuenire potui, non extat; sed opinor factum hoc primitus in militi- miniosa.

bus stupētis animi, atq; à naturali habitu declinantis, ut non tam pœna q̄ medicina uideretur. Postea tamen ob pleraq; alia delicta, idem factitatum esse credo per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur omnes qui delinquerent.

Quibus modis quoq; habitu acies Ro. instrui solita sit, quæq; earum instructionum sint uocabula. Caput .IX.

Vocabula militaria.

Vocabula sunt militaria, quibus instructa certo modo acies appellari solet, frōs, subsidia, cuneus, orbis, globus, forfices, serra, alæ, turres. Hæc & quædam itē alia inuenire est in libris eorum, qui de militari disciplina scripserunt. Tralata autem sunt ab ipsis rebus, quæ ita proprie nominantur, earumq; rerum in acie instruenda sui cuiusq; uocabuli imagines ostenduntur.

Quæ eius rei causa sit, quod & Græci ueteres & Romani, anulum in eo digito gestauerunt, qui est in manu sinistra minimo proximus. Caput .X.

Anuli gestatio.

Veteres Græcos anulum habuisse in digito accepimus sinistrae manus, qui minimo est proximus. Romanos quoq; homines aiunt sic plerunq; anulis usitatos. Causam esse huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit, q̄ insectis apertisq; humanis corporib⁹, ut mos in Aegypto fuit, quas Græci ἀνατομάς appellant, repertū est neruū quēdam tenuissimum, ab eo uno digito de quo diximus, ad cor hoīs pergere ac puenire. Propterea nō inscitū uisum esse, eum potissimū digitū tali honore decorandū, qui cōtinens & quasi connexus esse cum principatu cordis uideretur.

Verbum mature quid significet, quæq; uocis eius ratio sit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur. Atq; in ibi, quod præcox declinatum, præcocis facit, non præcoquis. Caput .XI.

Mature.

Mature, nunc significat propere & cito, contra ipsius uerbi sententiam. Aliud enim est mature, quā quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omni um bonarū artium disciplinis egregius: Mature (inquit) est, quod neq; citius est neq; serius, sed mediū quiddam & temperatum est. Bene atq; proprie Nigidianus: Nam & in frugibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neq; cruda & immitia sunt, neq; caduca & decocta, sed tempore suo adulta maturataq;. Quoniam autem id quod non segniter fiebat, mature fieri dicebatur, progressa plurimū uerbi significatio est: & non iam quod nō segnius, sed quod festinatus sit, id fieri mature dicitur; quādo ea quæ præter sui temporis modum properata sunt, immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei atq; uerbi temperamentum, diuus Augustus duobus græcis uerbis elegantissime exprimebat. Nam & dicere in sermonibus, & scribere in epistolis solitū esse aiunt ἀνὴρ ἑραδίας. Per quod monebat, ut ad rem agendam simul adhiberetur & industria celeritas, & diligentia tarditas: ex quibus duobus cōtrarijs fit maturitas. Vergilius quoq; (si quis animum attēdat) duo ista uerba properare & maturare, tanquam plane resonantia contraria, scitissime separauit in hisce uersibus:

Maturitas.
Maturare.

Frigidus agricolam si quando continet imber,
Multa forent quæ mox cœlo properanda sereno,
Maturare datur.

Properare.

Elegantissime ista duo uerba diuisit. Namq; in properatu rei rusticæ, per tēpestates pluuiasq; cum otium est, maturari potest: per serenas, cū tempus instat, properari necessum est. Cum significandum autem est coactius quid factū & festinantius, tum rectius præmature factū id dicit q̄ mature: Sicut Afranius dixit in togata, cui Titulus nomen est:

Præmature.

Appetis dominatam demens præmature præcocem.

Præcox.

In quo uersu animaduertendum est, q̄ præcocem inquit, non præcoquem. Est enim casus eius rectus, non præcoquis, sed præcox.

De portentis fabularum quæ Plinius Secundus indignissime in Democritum philosophum confert. Et ibidem de si mulacro uolucris columbæ. Caput .XII.

Librum esse Democriti nobilissimi philosophorū, de ui & natura chamæleōtis, eumq; se legisse Plinius Secundus in naturalis historię. XXVIII. refert: multaq; uana atq; intoleranda auribus, deinde quasi à Democrito scripta tradit, ex quibus pauca hæc inuiti meminimus, quia pertæsum ē: Accipitrem auem rapidissimā

à chamæleonte humi reptâte, si eum forte superuolet, detrahi, & cadere uel quadam in terram, cæterisq; auibus laniandum sese spõte sua obijcere & dedere. Item aliud ultra humanam fidem: Caput & collum chamæleontis, si uratur ligno quod appellatur robur, imbres & tonitrua derepente fieri: idq; ipsum usu uenire, si iecur eiusdem animalis in summis tegulis uratur. Item aliud, quod hercle an ponerem dubitauit, ita est deridiculæ uanitatis: nisi idcirco plane posui, quod oportuit nos dicere, quid de istiusmodi admirationum fallaci illecebra sentiremus, qua plerunq; capisitur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime solertia, eaq; potissimum quæ discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad Plinium: Sinistrum pedem ait chamæleontis, ferro ex igni calefacto torreri, cum herba quæ appellatur eodem nomine chamæleon, & utrunq; macerari unguento, colligiq; in modum pastilli, atq; in uas mitti ligneum: & eum qui id uas ferat, etiã si is in medio palam uerferetur, à nullo uideri posse. His portetis atq; præstigijs à Plinio Secundo scriptis, non dignum esse cognomine Democriti puto uel illud, quale est quod idem Plinius in decimo libro Democritum scripsisse asseuerat: Aues quasdam esse certis uocabulis, & earum auium confuso sanguine gigni serpentes: eum si quis ederit, linguas auium & colloquia interpretaturum. Multa autem uidentur ab hominibus male solertibus huiuscemodi commenta in Democriti nomen data, nobilitatis autoritatisq; eius perfugio utentibus. Sed id quod Archytam Pythagoricum commentum esse, atque fecisse traditur, neq; minus admirabile, neq; tamen uanum æque uideri debet. Nam & pleriq; nobilium Græcorum, & Phauorinus philosophus memoriae uetere exequentissimus, affirmatissime scripserunt, simulacrum columbæ à ligno ab Archyta ratione quadam disciplinaq; mechanica factum uolasse: ita erat scilicet libramentis suspensum, & aura spiritus inclusa atq; occulta concitum. Libet hercle super re tam abhorrenti à fide, ipsius Phauorini uerba ponere: *Αρχύτας ταραντίνος φιλόσοφος ἔμαθε μυχρωσικὸς ὡρῆσαι πρὸς τὸ ἰσορροπεῖν. Ἐπιπέλω πετομένω, ἥτις ἐπὶ τῆς καθήσεως οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τὸ τῆς.*

Memoriae.
Columbæ li-
gneæ uolat⁹.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.

Caput

.XIII.

Partim hominum uenerunt, plerunq; dicitur: quod significat, pars hominum uenit, id est, quidam homines. Nam partim hoc in loco aduerbium est, neq; in casus inclinatur: sicuti, cum partim hominum, dici potest: id est, cum quibusdam hominibus, & quasi cum quadam parte hominum. M. Cato in oratione de re Floria ira scripsit: Ibi pro scorto fuit, in cubiculum subreptitauit à conuiuio: cum partim illorum iam sæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim, legunt tanquam declinatum sit quasi uocabulum, non dictum quasi aduerbium. Sed Q. Claudius. XXI. annali, insolentius paulo hac figura est ita usus: Eum enim cum partim copijs hominum adolescentium placentem sibi. Item Q. Claudij in. XXIII. annali, uerba hæc sunt: Sed idcirco me fecisse, quod utrum negligentia partim magistratum, an avaritia, an calamitate populi Romani euenisse dicam, nescio.

Partim hominum.

Cum partim hominum.

Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit.

Caput

.XIII.

Audio illi iniuriam factum iri, audio contumeliam dictum iri, uulgo quoque ita dici, & istam esse uerborum figuram iam in medio loquendi usu, idcirco exemplis supersedeo. Sed contumelia illi uel iniuria factum itur, paulo est remotius. Exemplum igitur ponemus: M. Cato pro se contra C. Cassium: Atque euenit ita Quirites, uti in hac contumelia quæ mihi per huiusce petulantiam factum itur, rei quoq; publicæ medijsfidius miserar Quirites. Sicut autem contumeliam factum iri, significat iri ad contumeliam faciendam, id est, operam dari quo fiat contumelia: ita contumelia factum itur, casu tantum immutato idem dicit.

Iniuria factum itur.

De flaminis Dialis, deq; flaminicæ ceremonijs: uerbaq; ex edicto prætoris apposita, quibus dicit, non coacturum se ad iurandum, neq; uirgines Vestæ neq; Diales.

Caput

.XV.

Ceremoniæ impositæ flamini Diali multæ, item cautus multiplices, quos in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt, item in Fabij Pictoris librorum primo scriptos legimus. Vnde hæc ferme sunt, quæ commemoramus:

Flaminis Dialis ceremoniæ.

I. Equo Dialem flaminem uehi, religio est. II. Classem procinctam extra pōmce-
rium, id est, exercitum armatum uidere; idcirco rarer flamen Dialis creatus consul
est, cum bella consulibus mandabantur. III. Item iurare Dialem fas nunquam est.

III. Item anulo uti, nisi peruio castoq, fas non est. V. Ignem è flaminia, id est fla-
minis Dialis domo, nisi sacrum efferrī, ius non est. VI. Vincum, si ædes eius introie-
rit, solui necessum est, & uincula per impluuium in tegulas subduci, atq; inde foras in
uiā demitti. VII. Nodū in apice neq; in cinctu, neq; alia in parte ullū habet. VIII.
Si quis ad uerberandum ducatur, si ad pedes eius supplex procubuerit, eo die uerbera-
ri piaculum est. IX. Capillum Dialis, nisi qui liber homo est, non detonsit. X. Ca-
pram & carnem incoctam, & ederam, & fabam, neq; tangere Diali mos est, neq; nomi-
nare. XI. Propagines è uitibus altius protētis non succidet. XII. Pedes lecti in quo
cubat, luto tenui circumlitos esse oportet, & de eo lecto trinoctium continuum nō de-
cubat: neq; in eo lecto cubare alium fas est, neq; apud eius lecti fulcrum, capsulam esse
cum strue atque ferro oportet. XIII. Vnguū Dialis & capilli segmina, subter ar-
borem filiquam terra operiuntor. XIII. Dialis quotidie festatus est. XV. Ac si
ne apice sub diuo esse licitum non est, sub tecto uti libet, & non pridem à pontificibus
constitutum. Massurius Sabinus scripsit & alia quædam remissa, gratiamq; aliquot ce-
remoniæ factam dicit. XVI. Farinam fermento imbutam attingere ei fas non ē.

XVII. Tunicam intimam, nisi in locis tectis non exuit, ne sub cælo tanquam sub ocu-
lis Iouis nudus sit. XVIII. Super flaminem Dialem in conuiuio, nisi rex sacrificus
lus, haud quisquam alius accumbit. XIX. Vxorem si amisit, flaminio decedit. XX.
Matrimonium flaminis, nisi morte dirimi non est ius. XXI. Locum, in quo bustum
est, nunquam ingreditur. XXII. Mortuum nunquam attingit, funus tamē exequi nō
est religio. Eadē fermē ceremoniæ sunt, quas flaminicas sacerdotissas Dialis seorsum
aiūt obseruire. ueluti est: I. Quod bene nato operitur. II. Et quod uirica furcu-
lum de arbore filiqua habet. III. Et quod scalas, quæ græce κλιμακας appellantur, eas
ascendere ei plus tribus gradibus religiosum est. IIII. Atq; etiam cum it ad Argeos,
quod neq; comit caput, neq; capillum depectit. Verba prætoris ex edicto perpetuo de
flamine Diali, & de sacerdote Vestæ ascripti: Sacerdotem Vestalem & flaminem Dia-
lem in omni mea iurisdictione iurare non cogam. Verba M. Varronis ex secundo rerū
diuinarū super flamine Diali hæc sunt: Is solus album habet galerum, uel q̄ maximus
est, uel quod Ioui immolata hostia albato fieri oporteat.

Quos errores Iul. Higinus in VI. Vergilij animaduertit in historia Romana erratos. Caput .XVI.

Reprehendit Higinus Vergilium, correcturumq; eum fuisse existimat, quod
in libro sexto scriptum est: Palinurus est apud inferos, petens ab Aenea, ut su-
um corpus requirendum & sepeliendum curet. is hæc dicit:

Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
Inijce (nanq; potes) portusq; require Velinos.

Velin^o port^o Quo, inquit, modo aut Palinurus nouisse, aut nominare potuit portus Velinos? & Ae-
neas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum qui in eo loco
est, Velinum dixit, Ser. Tullio regnante Romæ, post annum amplius sexcentesium,
quam Aeneas in Italiam uenit, conditum in agro Lucano, & eo nomine appellatū est.
Nam q̄ ab Harpalo (inquit) regis Cyri præfecto, ex terra Phocide fugati sunt, alij Ve-
liam, partim Massiliam condiderunt. Inscitissime igitur petit, ut Aeneas portum Veli-
num requirat, cum id nomen eo tempore fuerit nusquam gentium. Neque simile (in-
quit) illud uideri debet, quod est in primo carmine;

Italiam fato profugus, Lauinia uenit
Littora.

Aut quod æque est in sexto libro,
Chalcidicæq; leuis tandem superastitit arce.

Quoniam poetæ ipsi quædam ἱστορίας dicere ex sua persona concedi solet,

quæ facta ipse postea scire potuit: sicut Vergilius sciuit de Lauinio oppido, & de colonia Chalcidensi. Sed Palinurus qui potuit id (inquit) scire ea quæ post annos sexcetos facta sunt: nisi quis eum diuinasse apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum solent? Sed & si ita accipias, quanquam non ita dicitur, Aeneas tamen qui non diuinabat, quo pacto potuit requirere portum Velinum? cui nomen tunc (sicuti diximus) nullum usquam fuit. Item hoc quoque in eodem libro reprehendit, & correcturum fuisse Vergilium putat, nisi mors occupasset. Nam cum Thesea (inquit) inter eos nominasset, qui ad inferos adissent ac redissent, dixissetq;

Quid Thesea? magnum

Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue summo est. Postea tñ infert,
Sedet, æternumq; sedebit

Infelix Theseus.

Qui autem (inquit) fieri potest, ut æternum apud inferos sedeat, quem supra cum ijs nominat, qui descenderint illuc, atq; inde rursus euaserint: præsertim cum ita sit fabula de Theseo, atq; sic Hercules eum euellerit è petra, & in lucem ad superos eduxerit? Item in his uersibus errasse Vergilium dicit:

Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,
Ipsumq; Aeaciden genus armipotenti Achilli,
Vltus auos Troiæ, templa & temerata Mineræ.

Confudit (inquit) & personas diuersas & tempora. Nam neque eodem tempore, neque per eosdem homines, cum Achæis & cum Pyrrho bellatum est. Pyrrhus enim, quæ dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgressus, cum Romanis depugnauit aduersus Manium Curium, in eo bello ducem: Argium autem bellum, id est Achæicum, multis post annis à L. Mummio imperatore gestum est. Potest (inquit) igitur medius eximi uersus, qui de Pyrrho importune immisus est, quæ Vergilius proculdubio exempturus (inquit) fuit.

Quam ob causam, & quali modo Democritus philosophus luminibus oculorum sese priuauerit, & super ea re uersus Laberij, pure admodum & uenuste facti.

Caput .XVII.

Democritum philosophum in monumentis historiæ græcæ scriptum est, uig præter alios uenerandum, autoritateq; antiqua præditum, luminibus oculorum sua sponte se priuasse: quia existimaret cogitationes, cõmentationesq; animi sui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores & exactiores fore, si eas uidendi illecebris, & oculorum impedimentis liberasset. Id factum eius, modumq; ipsum quo cæcitate facile solertia subtilissima cõsciuit, Laberius poeta in Mimo quem scripsit rectorem, uersibus quidem satis munde atq; graphice factis, descripsit: sed causam uoluntariæ cæcitate finxit aliã, uertitq; in eam rem quã tum agebar, non incõcinniter. Est enim persona quæ hoc apud Laberium dicit, diuitis auari & parci, sumptum plurimum & propinationem adolescentis filij deplorantis. Versus Laberiani hi sunt:

Democritus Abderites physicus philosophus, clypeum
Constituit contra exortum Hyperionis, oculos
Effodere ut posset splendore æreo, ita radijs
Solis aciem effodit luminis, malis bene
Esse ne uideret ciuibus: sic ego
Fulgenti splendore in pecuniam uolo
Lucificare exitum ætati meæ,
Ne in re bona uideam esse nequam filium.

Historia de Artemisia, deq; eo certamine, quod apud Mausoli sepulchrum à scriptoribus in clypeis decertatum est.

Caput

.XVIII.

Artemisia Mausolum uirum amasse fertur, supra omneis amorum fabulas, uitaq; affectionis humanæ fidem. Mausolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Caria: ut quidam græcarum historiæ scriptores dicunt, prouinciæ græcæ Mausolus.

I ij

Democriti
excæcatio.

Laberius poeta.

Artemisia.
Mausolus.

cæ præfectus, quem *Κρηάτωρ* Græci uocant. Is Mausolus ubi fato perfunctus est, & inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus est, Artemisia luctu atq; desiderio mariti flagrans, ossa cineremq; eius mista odoribus, cōrusāq; in pulueris faciem, aquæ indidit, ebibitq;: multaq; alia uolenti amoris indicia fecisse dicitur. Molita quoque est ingenti impetu operis, cōseruandæ mariti memoriæ causa, sepulchrū illud memoratissimū, dignatumq; numerari inter septem omnī terrarū spectacula. Id monumentū Artemisia cū dijs manibus sacris Mausoli dicaret, agona, id ē certamē, laudibus eius dicūdis facit: ponitq; præmia pecuniæ, aliarūq; rerū bonarū amplissima. Ad eas laudes decertandas uenisse dicunt uiri nobiles ingenio, atq; lingua præstabili, Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiam, qui Isocratem ipsum cum ijs certauisse memoriæ mandauerint. Sed eo certamine uicisse Theopompum iudicatum est. Is fuit Isocratis discipulus. Extrat nunc quoq; Theodectis tragœdia, quæ inscribit Mausolus, in quem magis quàm in prosa placuisse Higinus in exemplis refert.

Non purgari neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum quæ alij quoq; peccauerunt, similitudo: atque inibi uerba ex oratione super ea re Demosthenis. Caput .XIX.

Incessabat quempiã Taurus philosophus seuera atq; uehementi obiurgatione adulescentem, à rhetoribus & facundiæ studio ad disciplinas philosophiæ transgressum, q; factum quiddam esse ab eo diceret inhoneste & improbe. At ille nō ibat in ficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinemq; delicti, exemplorum usu & consuetudinis uenia deprecabatur. Atque ibi Taurus isto ipso defensionis genere irritator: Homo (inquit) stulte & nihili, si te à malis exemplis autoritates & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis uestri sententia tibi in mentem uenit quæ, quia lepidis & uenustis uocum modis uincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. Nam si me (inquit) nō fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, uerba hæc sunt Demosthenis aduersus eū, qui (ut tu nunc facis) peccatum suum, peccatis alienis exemptum purgatumq; ibat: *οὐ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ μὴ ἀλλὰ τοῦ νόμου ἐπὶ πᾶσι, οὐ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ μὴ ἀλλὰ τοῦ νόμου ἐπὶ πᾶσι, οὐ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ μὴ ἀλλὰ τοῦ νόμου ἐπὶ πᾶσι, οὐ γὰρ ἐν τῷ πρώτῳ μὴ ἀλλὰ τοῦ νόμου ἐπὶ πᾶσι.* Sic Taurus omnium suasionum admonitionumq; genere utens, sectatores suos ad rationes bonæ inculpatæq; indolis ducebat.

Quid sit rogatio, quid lex, quid plebiscitum, quid priuilegium, & quantum omnia ista differant. Caput .XX.

Lex.

Quari audio quid lex sit, quid plebiscitum, quid rogatio, quid priuilegiū. At teius Capito publici priuatiq; iuris peritissim⁹, quid lex esset, hisce uerbis definiuit: Lex (inquit) est generale iussum populi aut plebis, rogante magistratu. Ea definitio, si probe facta est, neque de imperio Cn. Pompeij, neq;

Priuilegium.
Priua.

de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæstio, neq; alia id genus populi plebis ue iussa, leges uocari possunt. Nō sunt em̄ gn̄alia iussa, neq; de uniuerfis ciuib⁹, sed de singulis cōcepta: quocirca priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos singula dicimus: quo uerbo Lucilius in, I. satyrarū libro usus est:

Abdomina thynnīa uenientibus priua

Dabo, cephalēamq; carnem.

Populus.
Plebs.
Plebiscitum.

Plebem aut Capito in eadē definitione seorsum à populo diuisit, qm̄ in populo omnis pars ciuitatis, omesq; eius ordines contineant. Plebs uero ea dicit, in qua gentes ciuī patriæ nō insunt. Plebiscitū igit est (secundū eum Capitonē) lex quam plebs, nō populus accipit: sed toti⁹ huius rei iurisq; siue cū populus, siue cū plebs rogat, siue quod ad uniuerfos pertinet, caput ipsum & origo, & quasi fons rogatio est. Ista em̄ omnia uocabula, censent cōtinentq; rogationis principali gn̄e & nomine. Nam nisi populus aut plebs roget, nullū plebis aut populi iussum fieri potest. Sed quanq; hæc ita sunt, in ueteribus tamen scriptis nō magnam uocabuloꝝ istoꝝ differentiā esse animaduertimus. Nam & plebiscita, & priuilegia, translato nomine leges appellauerūt: eademq; omnia

Rogatio.

confuso & indistincto uocabulo, rogationes dixere, Sallustius quoque proprietatum in uerbis retinentissimus, consuetudini concessit, & priuilegiū quod de Cn. Pompeii reditu ferebatur, legem appellauit. Verba ex secunda eius historia hæc sunt: Nam Syl-
lam COS. de reditu eius legē ferentē, ex cōposito tri. pleb. C. Herennius prohibuerat.

Sylla.

Quam ob causam M. Cicerohis omnino uerbis, nouissime & nouissimus, uti obseruantissime uitarit. Cap. XXI.

Non paucis uerbis, quorum frequens usus est nunc, & fuit, M. Ciceronem no-
luisse uti, manifestum est, quod ea nō probaret, uelut est & nouissimus, & no-
uissime. Nam cum & M. Cato, & Sallustius, & alii quoq; ætatis eiusdem, uer-
bo isto promiscue usitati sint, multi etiam nō indocti uiri in libris id suis scripserint, ab-
tinuisse eo tamen tanquam non latino uidetur. Quoniam qui doctissimus eorum tem-
porum fuerat Aelius, illo ut nouo & improbo uerbo uti uitaauerat: p̄pterea id M. quo-
q; Varronis ex libro de lingua latina ad Ciceronem. V. demonstrandū putauī: A quo
etiam, inquit, extremum nouissimum quoq; dici cœptum uulgo: qđ mea memoria, ut
Aelius Gallus, sic senes aliquot, nimium nouum uerbum quod esset, uitabant: Cuius
origo, ut à uetere uetustius, ac ueterrimum, sic à nouo declinatū nouius, & nouissimū,

Nouissimus.
Nouissime.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inscribitur Gorgias, de false philosophiæ probris: quibus philosophos temere incessit, qui emolumenta ueræ philosophiæ ignorant. Caput. .XXII.

Plato ueritatis homo amicissimus, eiusq; oībus exhibendæ promptissimus, quæ
omnino dici possint in desides istos ignauosq; qui obtentu philosophiæ nomi-
nis, inutile otium, & linguæ uitæq; tenebras sequuntur, ex persona quidem nō
grauī, neq; idonea, uere tamen, ingenuēq; dixit. Nam etsi Callicles, quem dicere hæc fa-
cit, ueræ philosophiæ ignarus, inhonestus, indignaq; in philosophos confert, perinde
tamen accipienda sunt quæ dicuntur, ut nos sensim moneri intelligamus, ne ipsi quoq;
culpationes huiuscemodi mereamur, neue inertī inaniq; desidia cultum & studium phi-
losophiæ mentiamur. Verba ipsa super hac re Platonis, ex libro qui appellatur Gorgi-
as, scripsi, quoniam uertere ea consilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequa-
quam possit latina oratio aspirate, ac multo minus etiam mea:

φιλοσοφία γὰρ τοι ὄβρις ὡς σὼκράτης, χάρις ἄντις αὐτοῖς μετρίως ἄφ' ἧς ἐν τῇ ἡλικίᾳ ἐὰν ἢ περὶ τῶν
τοῦ δέοντος ἐπιδιατρέψῃ, διαφθορὰ τῶν ἀνδρῶπων. ἐὰν γὰρ ἡλικίᾳ πᾶσι εὐφυῆς ἢ ἢ πόρρωθεν ἡλικίας
φιλοσοφῆ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐς τὴν ὥρην ἢ ἐμπερὸν εἶναι. τὸν μέλλοισθα καλῶς ἰαγε
δοῦν ἡλικίᾳ εὐδοκίμων ἐσεῖς ἀνδρα. ἢ γὰρ τῶν νόμων ἄπειρος γίγνεται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, ἢ τῶν λό-
γων, οἷς δὲ ἡλικίᾳ οὐκ ἐπιθυμῶν τῶν ἀνδρῶπων, ὡς ἰδία, ὡς δημοσία. ἢ τῶν ἡδονῶν
ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνδρῶπων, ὡς συλλήβδην τῶν ἡδῶν παντάπασιν ἄπειρος γίγνεται. ἐπιθυμῶν
οὐκ ἐλθῶσιν εἰς ἡλικίᾳ ἢ πολιτικῆν πράξιν, καταγέλαστοι γίγνεται. ὡς περὶ γε οἱ μὲν οἱ πολίται, οἱ
ἐπιθυμῶν αὐτῶν εἰς τὰς ἡμετέρας διατριβὰς ἐλθῶσιν, ἢ τὸν λόγον, καταγέλαστοι εἰσι. συμβαίνει γὰρ
δὲ τὸ εὐρεπίδου, λαμπρὸς τὸ ὄβρις ἐκαστῶ ἐν τῷ τῶν, ἢ ἡλικίᾳ ἐπιγίνεται, νέμων δὲ πλεῖστον ἡμέρας
τῶν μετρίων, ἢ αὐτὸς αὐτὸς πυχάνη βέλυσθαι ὡς. ὅπως ἂν φαῖνται ἢ ἐν τῷ φεῦγῳ, ἢ λοιδο-
ρησῶσιν. δὲ ἂν ἐπερὸν ἐπαυτῶ εὐνοίᾳ τῆς αὐτοῦ. ἢ γὰρ μὲν οὐτως αὐτὸς αὐτῶν ἐπαυτῶ. ἀλλ' οἱ μὲν τὸ ὄβρις
δοτᾶσθαι ὄβρις, ἀμφοτέρων μεταξὺν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον πᾶσι δέῃ χάρις, καλῶς μετέχῃ. ἢ οὐκ
ἀχρηστῶν μὲν οὐκ ἐπιθυμῶν. ἐπιθυμῶν ἢ ἡδῶν πρὸς βύτην ὡς ἀνδρῶπων, ἢ ἐπιθυμῶν. καταγέ-
λαστον ὡς σὼκράτης δὲ γῆμα γίγνεται. ἢ ἐπεὶ ὁμοίω τῶν πᾶσι πρὸς τοὺς φιλοσοφῶντας, ὡς περὶ πρὸς
τοὺς φελλίζομένους ὡς παίζοντας, ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδῃ ὡς ἐπιπροσῆκη διαλέγεσθαι ὄντως φελλίζο-
μῶν ὡς παίζον, χαίρει τὸ ἢ χαίρει μοι φαίνεται ἢ ἐλθῶν δέριον ὡς πρὸς τῆς παιδείας ἡλικίᾳ, ὅταν
δὲ σαφῶς διαλεγόμενος παιδῶν ἀκούσῃ, πρὸς ἡμῶν μοι δοκεῖ γῆμα εἶναι. ὡς ἀνὰ μὲν τὰ ὄντα, καὶ μοι
δοκεῖ δὲ λοπερὸς τι εἶναι. ὅταν ἢ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τὸς φελλίζομένους, ἢ παίζοντα ὄντα, καταγέλαστον φαί-
νετ' ἢ ἀνάνδρον ὡς πλεῖστον ἀξίον. ταυτοῦ ὡς ἐπεὶ τὸ πᾶσι ἢ πρὸς τῶν φιλοσοφῶντας. πρὸς νέων
ἢ μὲν οὐκ ἐπιθυμῶν ὄντων φιλοσοφῶν, ὡς ἀμα, ὡς πρὸς μοι δοκεῖ, ὡς ἡλικίᾳ ἐλευτέρω ἢ ἢ τῶν ἢ ἀνθρώπων, ἢ
ἢ μὲν φιλοσοφῶντα ἀνελεύθερον, ἢ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσουσθα. αὐτῶν, οὐτε καλῶς οὐτε γενναίως πρὸς
γυμνασίου. ὅταν δὲ δὲ πρὸς βύτην ἴδῃ ἐπιθυμῶντα ὡς μὲν ἀπαλλαγῶν. πλεῖστον μοι δοκεῖ,
ἢ δὲ, δὲ ὡς σὼκράτης, οὐτος ὁ ἀνὴρ. ὡς γὰρ νῦν δὲ ἢ ἐλεγον ἢ πᾶσι τῶν ὡς ἀνδρῶπων ὡς πᾶσι εὐφυ-
ῆς ἢ ἀνάνδρον γυναικῶν φεῦγῶν τὰ μέσσα. ὡς τὰς ἀγορὰς, ὡς αἰετῶν οἱ ποικίλεις τοὺς ἀνδρῶν
ἀρετῶν γίγνεται. καὶ ἀδεσμεύει ἢ, τὸν λοιπὸν βίον βίβναι μετὰ μὲν οὐκ ἐπιθυμῶν ἢ περὶ τῶν ἢ περὶ τῶν ἢ

Platonis uerb.

φιλοσοφία. ἔλεγε δὲ ἄλλοις ὅτι καὶ ἐγὼ μέγα καὶ ἰκανὸν μὴ εἶπωτε φθιγγεῖα οὐκ ἔγωγε δὲ δὲ σὺν κεραιῶν πρὸς αὐτὸν
 ἐπιεικῶς ἐγὼ καὶ φιλοσοφία. κινδυνεύω οὖν πεποιθὲν εἶναι νῦν ὅτι φθιγγεῖα πρὸς τὸν ἀμειβόμενον δὲ εἶπω
 πρὸς αὐτὸν, οὐκ ἔγωγε ἐμνησθῆμι. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄλλα ἀπέρχεται πρὸς σέ λέγειν ὅτι παρ' ἐκείνου πρὸς τὸν
 ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς δὲ σὺν κεραιῶν δὲ εἶπω σὺν ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν φύχης ὡς γυναικῶν μαρτυροῦσθαι
 τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὐτ' ἔρ δὲ δίκης βλάσει πρὸς αὐτὸν ὅτι ὄρθως λόγῳ, οὐτ' εἰκός καὶ πρὸς
 θανάτῳ ἄρ λάβοις. οὐδ' ὑπὲρ ἄλλων νεωκίῳ βλάθωμαι. βουλευσάτω, καὶ τοὺς ὅτι εἶπω σὺν κεραιῶν, καὶ μοι
 μηδὲν ἀχθῆναι ἐπινοῶ γὰρ ἐρῶ τῆ σὺ. οὐκ ἀχθῶν δὲ σοὶ εἶναι οὐπω εἶχον, ὡς ἐγὼ σὺ οἶμαι εἶχον. καὶ
 τοὺς ἄλλους τοὺς πορρῶ ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντες, νῦν γὰρ ἔτι σὺ λαβόμενοι, ἢ ἄλλοι ὅτι οὐκ
 εἰς τὸ θεσμοτῆριον ἀτάκτοι, φάσκω ἀδικῆναι, μηδὲν ἀδικῶντα, οἷσιν ὅτι οὐκ ἄρ ἔχοις ὅτι χρῆσασθαι
 τῷ. ἀλλ' ἰλιγγίως ἄρ καὶ χασμῶ, οὐκ ἔχω ὅ, τι ἔποισι καὶ εἰς τὸν δικαστήριον ἀναθεῖς κατηγόρ
 ῳ πυχῶν πάντων φάουλ' καὶ μοχθηρῶ, ἀποδύνοισι ἄρ εἰς οὐλοῖτο ὅσοι θανάτῳ τιμῶν. καὶ τοὺς ὅτι σὺ
 φὸν τῷ τὸ εἶπω δὲ σὺν κεραιῶν, εἰ τις εὐφυῆ λαβῶν τῆ τεχνῆ φῶτα, ἔδῃκε χεῖρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῶ δὲ
 μόνον βουθεῖν. καὶ δὲ ἐκαστῶν ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, καὶ τε αὐτὸν, καὶ τε ἄλλοι μηδὲν εἶναι. ὑπὲρ δὲ τῶν
 χερῶν παρὰ σὺν ἀοιδῶν πᾶσα τῶν οὐσίῳ. ἀπεχθῶς δὲ, ἐτυμῶν ζῶν τῆ πόλιν, τὸν τοῖσιν. ἔτι καὶ ἀρῶ
 κότερον εἰρήνῃ, ἔξεσι. ὡς κότερον τύπῃοντα, καὶ δὲ δόνα. δὲ κίλω. ἀλλ' ὅτι ἀγαθὲ ἐμοὶ περὶ τῶν. παῦσα
 δὲ ἐλέγχων, παραγμάτῳ δὲ ἐμυθίσῳ ἄσκη. καὶ ὅτι ὅτι δὲ φρονῆν, ἀλλοις τὰ κομῆα ταῦτ' ἀφῆς
 εἶπε ληρήματα. καὶ φάτω εἶναι, εἶπε φλασῆς. δὲ ὅτι κενόσιν ἐγκατοικίης δόμοις. καὶ κίλω, οὐκ ἐλ
 γχοντας ἀνδρας τὰ κηρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ὅτι βίος, δὲ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia duplex.

Hæc Plato sub persona quidem, sicuti dixi, non proba, sed cum sensu tamen intelligen
 tiarq; communis fide, & cum quadam indissimulabili ueritate differuit, non de illa scilicet
 cet philosophia, quæ uirtutum omnium disciplina est, quæ que in publicis simul & pri
 uatis officiis excellit, ciuitates que & rempublicam, si nihil prohibeat, constanter & for
 titer & perite administrat: sed de ista futili atque puerili meditatione argutiarum, nihil
 ad uitam neque tuendam, neque ordinandam promouente, qua id genus homines con
 senescunt male feriati, quos philosophos esse & uulgos putat, & is putabat ex cuius
 persona hæc dicta sunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum uictu & moribus: atq; inibi quod fuerit ius mari
 to, in adulterio uxorem deprehensam necare. Caput .XXIII.

Abstemie mulieres Romæ Temetum.

Qui de uictu atque cultu populi Romani scripserunt, mulieres Romæ atque
 in Latio ætatem abstemias egisse, hoc est, uino semper, quod temetum prisca
 lingua appellabatur, abstinuisse dicunt: institutumque ut cognatis osculum
 ferrent, reprehendendi causa, ut odor indicium faceret, si bibissent. Bibere
 autem solitas ferunt loream, passum, murinam, & quæ id genus epotant, potu dulcia:
 Atque hæc quidem in iis, quibus dixi, libris peruulgata sunt. Sed M. Cato non solum
 existimatas, sed multatas quoque à iudice mulieres refert, non minus si uinum bibissent,
 quam si probum & adulterium admisissent. Verba M. Catonis ascripti ex oratione,
 quæ inscribitur de dote, in qua id quoque inscriptum est: In adulterio uxores deprehe
 sas ius fuisse maritis necare: Vir, inquit, cum diuortium fecit, mulieri iudex pro censo
 re est. Imperium quod uidetur habet. Si quid peruerse tetreque factum est à muliere, mul
 tatur, si uinum bibit, si cum alieno uiro probri quid fecit, condemnatur. De iure autem
 occidendi, ita scriptum est: In adulterio uxorem tuam si deprehendisses, sine iudicio
 impune necares: illa te (si adulterares) digito non auderet contingere, neque ius est.

Adulterij lex iniqua.

Die pristini, & die crastini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti sunt, dixisse,
 non ut ea uulgo dicuntur nunc. Caput .XXIII.

Die quarto. Die quinto. Die quinte. Die quinti. Diuus Augustus.

Die quarto, & die quinto, quod Græci ἐν τετάρτῳ καὶ πέμπτῳ dicunt, ab erudi
 tis nunc quoque dici audio: & qui aliter dicit, pro rudi atque indocto despi
 citur. Sed Marci Tullii ætate, ac supra eam, non (opinor) ita dixerunt. Die
 quinte enim, & die quinti pro aduerbio copulate dictum est, & secunda in eo syllaba cor
 repta. Diuus etiam Augustus memoriarum ueterum exequentissimus, linguæ latinæ
 non nescius, munditiarum patris sui in sermonibus sectator, in epistolis plurifariam si

gnificatione ista dierum non aliter usus est. Id autem erit perpetuæ ueterum consuetudinis demonstrandæ gratia, uerba solennia prætoris ponere, quibus more maiorum ferias concipere solet, quæ appellantur compitalia. Ea uerba hæc sunt: Dienoni populo Romano Quiritibus compitalia erunt, quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, nõ die nono: neque prætor solum, sed pleraque omnis uetustas sic locuta est.

Dienoni.

Dies hic sextus, cum nihil egi, die

Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cœlianus illud ex libro historiarum secundo: Si uis mihi equitatum dare, & ipse cum cætero exercitu me sequi, diequinti Romæ in Capitolium curabo tibi cœna sit cocta. Et historiam autem & uerbum hoc, sumpsit Cœlius ex origine M. Catonis, in quo ita scriptum est: Igitur dictatorem Carthaginensium magister equitum monuit: Mitte mecum Romam equitatum, diequinti in Capitolio tibi cœna cocta erit. Extremam istius uocis syllabam, tum per e, tum per i, scriptam legi. Nam sanè quàm consuetum ueteribus fuerat, literis iis plerumque uti indifferenter: sicuti pristini & pristine, procliui & procliue, atque alia item multa hoc genus uarie dixerunt. Die pristini quoque eodem modo dicebatur, quod significabat die pristino, id est priore: quod uulgo pridie dicitur, conuerso compositionis ordine, quasi pristino die. Atque item simili figura die crastini dicebatur, id est crastino die. Sacerdotes quoque populi Romani tunc cum dicunt in diem tertium, dieperendini dicunt. Sed ut plerique die pristini, ita Marcus Cato in oratione contra Furium, die proximi dixit. Die quarto autem Cn. Marius, homo impense doctus, in Mimiambris pro eo dixit quod nudiusquartus nos dicimus, in his uersibus:

Die pristini.

Die crastini.

Die perendini.

Die proximi.

Nuper die quarto ut recordor, & certe

Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intecerrit, ut die quarto quidem de præterito dicamus, die quarti aut quarte de futuro.

Telorum & iaculorum gladiatorumque uocabula: atque inibinauium quoque genera, quæ scripta in ueterum libris reperiuntur.

Caput .XXV.

Telorum, iaculorum, gladiatorumque uocabula, quæ in historiis ueteribus scripta sunt, item nauigiorum quoque genera & nomina, libitum forte nobis est sedentibus in rheda conquirere, neque itidem aliarum ineptiarum uacantem stupentemque animum occupare. Quæ tum igitur inpetierant, hæc sunt: Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragula, framæ, mesanculæ, cateiæ, rhompheæ, scorpis, scibones, sicilices, ueruta, enses, ficæ, macharæ, spatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniam est minus frequens, admonendum existimo, lingulam ueteres dixisse gladiolum oblongum, in speciem linguæ factum, cuius meminit Næuius in tragœdia Hesionæ. Versum Næuii apposui:

Telorum nomina.

Lingula.

Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerum lingula.

Item rhompheæ genus teli est Thracæ nationis, positumque hoc uocabulum in Q. Ennii annalium. XIII. Nauium autem, quas reminisci tunc potuimus, appellatiões hæc sunt: Gauli, corbitæ, caudicæ, lōgæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut Græci dicunt, κέλαπτε, lembus, oxix, remunculi, actuariæ, quas Græci ἰσοόπιδες uocant uel ἰσακτίδες, profumix, uel geforetæ, uel orioles, catta, scaphæ, pontones, nuctuciæ, mediæ, phaseli, parones, myoparones, lyntres, capulica, mareplacidæ, cidarum, ratarix, catafscopium.

Rhompheæ.
Nauium nomina.Vel ἰσακτίδες
κέλαπτες ἑσ
στς.

Inscite ab Asinio Pollione reprehensum Sallustium, quod transfretationem transgressum dixerit, & transgressos qui transfretassent.

Caput .XXVI.

Asinio Pollioni in quadam epistola, quam ad Plancum scripsit, & quibusdam aliis C. Sallustius inique dignus nota uisus est, quod in primo historiae maris transitu transmissumque nauibus factum, transgressum appellauit: eosque qui fretum transmiserant, quos transfretasse dici solitum est, transgressos dixit. Verba ipsa Sal

lustii posuit: Itaque Sertorius leui praesidio relicto in Mauritania, nactus obscuram noctem, actu secundo, furtim aut celeritate uitare praelium in transgressu conatus est. Ac deinde infra ita scripsit: Transgressos omnis recipit mons praecipuus à Lusitanis. Hoc igitur & minus proprie & à nullo graui autore dictum aiunt. Nam transgressus, inquit, *Transgredi.* & ingressus, à transgrediendo dicuntur, idque ipsum ab ingressu & à pedum gradu appellatum est. Idcirco uerbum transgredi, conuenire non putauit, neque uolantibus, neque serpentibus, neque nauigantibus, sed iis solis qui gradiuntur, & pedibus iter emetitur. Propterea negant apud scriptorem idoneum, aut nauium transgressum reperiri posse, aut pro transfretatione transgressum. Sed quaero ego, cur non sicuti cursus nauium recte dici solent, ita transgressus etiam nauibus factus dici possit? praesertim cum breuitas tam angusti freti, quod terram Africam Hispaniamque interfluit, elegantissima transgressionis uocabulo, quasi paucorum graduum spatium definita sit. Qui auctoritatem autem requirunt, & negant dictum ingredi transgredi uel in nauigantibus, uolo uti respondeant, quantum existiment interesse, ingredi atque ambulare. Atqui M. Cato in libro de re rustica: Fundus, inquit, eo in loco habendus est, ut & oppidum prope amplum sit, & mare, aut amnis, qua naues ambulant. Appetitas porro huiusmodi translationes, habitasque esse pro honestamentis orationis, Lucretius quoque testimonium in hac eadem uoce dicit. In quarto enim libro, clamorem per arterias & per fauces gradientem dicit, quod est nimio confidentius, quam illud de nauibus, Sallustianum. Versus Lucretii hi sunt:

Corpoream quoque enim uocem constare fatendum est

Et sonitum, quoniam possint impellere sensus.

Præterradit enim uox fauces saepe, facitque

Asperiora foras gradiens arteria clamor.

Præterea Sallustius in eodem libro, non eos solum, qui nauibus ueherentur, sed & scaphas quoque nantes, progressas dicit. Verba ipsa de scaphis posui: Earum alia paululum progressa, nimio simul & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat, deprimebant.

Historia de populo Romano, de quo po. Punico, quod pari propemodum uigore fuerint æmuli. Caput .XXVII.

Po. Ro. & Poeni
paritas.

IN libris ueteribus memoria extat, quod par fuit quondam uigor, & acritudo, amplitudoque populi Romani atque Poeni: neque immerito existimatum. Nam cum aliis quidem populis de uniuscuiusque reipublicae cum Poenis autem de omnium terrarum imperio decertatum est. Eius rei specimen est in illo utriusque populi uerbo factum, cum Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthaginenses epistolam, ibi scriptum fuit, po. Ro. misisse ad eos hastam & caduceum, signa duo, belli aut pacis, ex quibus iis utrum uellent, eligerent: quod elegissent, id unum ut esse missum existimarent. Carthaginenses responderunt, neutrum sese eligere: sed posse qui attulissent, utrum mallent relinquere: quod reliquissent, id sibi pro electo futurum. M. Varro autem non hastam ipsam, neque ipsum caduceum missa dicit, sed duas tesseras: in quarum altera caduceum, in altera simulacra hastae fuerunt incisa.

De aetate finibus, pueritiae, iuuentutis, senectutis, ex Tuberonis historia sumptum. Caput .XXVIII.

Pueri.
Iuniores.
Seniores.

TUvero in historiarum primo, scripsit Seruium Tullium regem po. Romanum, cum illas quinque classes iuniorum census faciendi gratia institueret, pueros esse existimasse, qui minores essent annis septemdecim: Atque inde ab anno. XVII. quos idoneos iam esse reipublicae arbitraretur, milites scripsisse: eosque ad annum quadragesimum sextum iuniores, supraque eum annum seniores appellasse. Eam rem propterea notauimus, ut discrimina, quae fuerunt indicio moribusque maiorum pueritiae, iuuentutis, senectutis, ex ista censura Seruii Tullii prudentissimi regis noscerentur.

Quod particula atque, non complexiua tantum sit, sed uim habeat plusculam uariamque. Caput .XXIX.

Atque.

ATque particula, à grammaticis quidem coniunctio esse dicitur connexiua, & plerumque sanè coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas, nisi in ueterum literarum tractione atque cura exercitis.

Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus, aliter ego feci atq; tu : significat enim aliter quam tu. Et gemina si fiat, auget intenditq; rem de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennii annalibus, nisi memoria in hoc uersu labor:

Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus.

Cui significationi contrarium est, quod itidem à ueteribus dictum est, deq;. Et præterea pro alio quoq; aduerbio dicit, id est statim. Quod in his Vergilij uersibus existimatur obscure, & insequenter particula ista posita esse:

Sic omnia fatis

In peius ruere, ac retro sublapsa referri.

Non aliter quam qui aduerso uix flumine lembum

Remigij subigit, si brachia forte remisit,

Atq; illum in præceps pronò rapit alueus amni.

SAVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMENTARII LIBER .XI.

De origine uocabuli terre Italiae, deq; ea multa que suprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus multa minima dici solita sit.

Caput

.I.

Imæus in historijs, quas ofone græca de rebus po. Ro. cōposuit, & M. Var. in antiq;tatibus reꝝ humanæ, terrā Italiā de græco uocabulo appellatam scripserūt: qm̄ boues græca ueteri lingua *ιταλοι* uocita-
tisunt: quorū ī Italia magna copia fuerit, bucetāq; in ea terra gigni pasciq; solita sint cōpluria. Cōiectare autē ob eandē causam possumus, q̄ Italia tunc esset armentosissima: multamq; quæ appellat suprema, institutam in singulos dies, duarū ouīū, triginta bouum, pro copia scilicet bouum, proq; ouium penuria. Sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq; à magistratib⁹ dicta erat, adigebant boues ouesq; aliās pretij parui, aliās maioris: eaq; res faciebat inæqualem multæ punitionem. Idcirco postea lege Aterina constituti sunt in oues singulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem multa est ouis unius. Suprema multa est eius numeri cuius diximus: ultra quē multā dicere in dies singulos, ius nō est: et propterea suprema appellat, id ē summa & maxima. Quando igit nunc quoq; à magistratibus po. Ro. more maiorū multa dicitur uel minima uel suprema, obseruari solet, ut oues gñe uirili appellētur. Atq; ita M. Varro uerba hæc legitima, quibus minima multa diceret, cōcepit: M. Terentio, qm̄ citatus neq; respōdit, neq; excusatus est, ego ei unū ouem multam dico: ac nisi eo gñe diceret, negauerunt iustam uideri multam. Vocabulū aut ipsū multæ, idem M. Varro in un-
deicesimo reꝝ humanæ, nō latinum, sed Sabinū esse dicit. Idq; ad suam memoriā mansisse ait in lingua Samnitū, qui sunt à Sabinis orti. Sed turba grammaticorū nouitia, ea κατ' ἀντιφραση, ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt. Cū autem usus, & mos sermonum is sit, ut & ita nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti sunt, multam dixit, & multa dicta est, nō esse ab re putauī notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto Originum uerba hæc sunt: Imperator noster, si quis extra ordinem depugnatus fuit, ei multam facit. Potest autem uideri consulta elegantia uirasse uerbum, cum in castris & in exercitu multa fieret, non in comitio nec ad populum diceretur.

Quod elegantia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, sed de nitidiorē cultu atq; uictu dicebatur, eaq; in uitio ponebatur.

Caput

.II.

Elegans homo non dicebat cum laude: sed id ferè uerbū ad ætatem M. Catonis, uitij non laudis fuit. Est nanq; hoc animaduertere, cum in quibusdam alijs, tum in libro Catonis, qui inscriptus est carmen de moribus, Ex quo libro uerba

Italia.

Lex Aterina

Ouis unius

hæc sunt: Auaritiã omnia uitiã habere putabant: sumptuosus, cupidus, elegans, uitiōsus, irritus q̄ habebat, is laudabat. Ex quibus uerbis apparet elegantẽ dictũ antiquitus, nõ ab ingenij elegantia, sed qui nimis læto amœnoq̄ cultu uictusq̄ esset. Postea elegãs reprehendi quidem desit, sed laude nulla dignabat, nisi cuius elegantia erat moderatissima. Sic M. Tullius L. Crasso & Q. Scæuolæ nõ meram elegantiam, sed multam parsi moniã mistam laudi dedit: Crassus (inquit) erat parcissimus elegantiu, Scæuola parcorum elegantissimus. Præterea ex eodẽ libro Catonis, hæc etiã sparsim & inter cetera cõmeminimus: Vestiri (inquit) in foro honeste mos erat, domi quod satis erat, equos carius q̄ coquos emebant. Poëticae artis honos non erat. Si quis in ea re studebat, aut sese ad cõuiuia applicabat, grassator uocabatur. Illa quoq̄ ex eodem libro præclaræ ueritat̄ sententia est: Nam uita (inquit) humana propè uti ferre est. Ferre si exerceas, conturitur: si non exerceas, tamen rubigo interficit. Item homines exercendo uidemus cõteri. Si nihil exerceas, inertia atq̄ torpedo plus detrimenti facit q̄ exercitatio.

M. Cato de uita humana simili ferro.

Qualis quantaq̄ sit. pro. particula uarietas, deq̄ exemplis eius uarietatis. Caput .III.

Quando ab arbitris negotijsq̄ otium est, & motandi corporis gratia aut spatium amur, aut uectamur, quærere nõnunquam apud memetipsum soleo res eiusmodi, paruas quidem minutasq̄, & hominibus non bene eruditis aspernabiles, sed ad ueteris scripta penitus noscenda, & ad scientiam linguæ latinæ cum primis necessarias: uelut est, quod forte nuper in Prænestino recessu uespertina ambulatione solus ambulans considerabam, qualis, quantaq̄ esset particulae quarundam in oratione latina uarietas, quod genus est præpositio pro. Aliter em̄ dici uidebã, pontifices pro collegio decreuisse, aliter quempiam testem introductũ pro testimonio dixisse, aliter M. Catonem in Originum. IIII. Prælium factum, depugnatumq̄ pro castris, scripsisse. Et item in. V. Vrbes, insulasq̄ om̄eis pro agro Illyrico esse. Aliter etiam dici pro æde Castoris, aliter pro rostris, aliter pro tribunali, aliter pro cõcione, atq̄ aliter tribunum plebis pro potestate intercessisse. Sed has omnes dictiones, qui aut omnino similes & pares, aut usquequaq̄ diuersas existimaret, errare arbitrabar. Nam uarietatem istam eiusdem quidem fontis & capit̄is, non eiusdem tamen esse finis putabam. Quod profecto facile intelliget, si quis adhibeat ad meditationem suam int̄tionem, & habeat ueteris orationis usum, atq̄ notitiã celebriorem.

Pro, præpositio.

Quem in modum Q. Ennius uersus Euripidis æmulatus sit. Caput .III.

Euripidis uersus sunt in Hecuba, uerbis, sententia, breuitate insignes illustresq̄. Hecuba est ad Ulysses dicens:

Ὅ δ' ἀξίωμα ἂν καὶ κακῶς λέγει ὁ σοφὸς
πίσις λόγῳ γὰρ ἐκτ' ἀδοξύντων ἴσῳ.
κακῶς δοκύντων ἐντὸς, οὐ ταυτὸν εἶνα.

Hos uersus Q. Ennius, cum eam tragœdiam uerteret, non sane incommode æmulatus est. Versus totidem Enniani hi sunt:

Hæc tu, & si peruerse dices, facile Achiuos flexeris.
Nam cum opulenti loquuntur pariter atq̄ ignobiles,
Eadem dicta, eademq̄ oratio æqua, non æque ualet.

Bene (sicuti dixi) Ennius. Sed tamen ignobiles ἀντι ἀδοξύντων & opulenti, & ἀντι δοκύντων satisfacere sententiæ non uidentur. Nam neq̄ omnes ignobiles ἀδοξύσαι, neq̄ omnes opulenti ἐνδοξύσαι.

De Pyrrhonibus philosophis quedã, deq̄ Academicis strictim notata, deq̄ inter eos differētia. Cap. .V.

Pyrrhonij philosophi.

Quos Pyrrhonios philosophos uocamus, ñ græco cognomẽto σκεπτικοί appellantur. Id fermè significat, quasi quæsitores & consideratores. Nihil enim decernunt, nihil cõstituunt: sed in quæredo semper cõsiderandoq̄ sunt, quidnam sit omnium rerum, de quo decerni cõstituicq̄ possit. Ac ne uidere quoq̄ plane quicq̄, neq̄ audire sese putant, sed ita pati afficiq̄, quasi uideant uel audiant: eaq̄ ipsa quæ affectiones istas in sese efficiant, qualia & cuiusmodi sint, contantur atq̄ inuisi-

stunt. Omniumq; rerum fidem ueritatemq; mistis cōfufisq; signis ueri atq; falsi, ita in-
comprehensibilem uideri aiunt, ut quisq; homo est non præceps, neq; iudicij sui prodī-
gus, his uti uerbis debeat, quibus autorem philosophiæ istius Pyrrhonē usum esse tra-
dunt, *ὁὐ μᾶλλον οὐτως ἐχθρὸς τὸ δὲ ἢ κενίως ἢ οὐδέτερος*. Indicia em̄ rei cuiusq;, & synceras pro-
prietates negant posse nosci & percipi; idq; ipsum docere atq; ostendere multis modis
conantur. Super qua re Phauorinus quoq; subtilissime argutissimeq; decem libros cō-
posuit, quos *πυρρώνων τροπῶν* inscribit. Vetus autem quæstio, & à multis scriptoribus
Græcis tractata, an quid & quantū inter Pyrrhonios & Academicos philosophos in-
terfit. Vtriq; enim *σκηπτικοὶ ἐφεκτικοὶ ἀπρητικοὶ* dicuntur, quoniam utriq; nihil affirmant,
nihil que comprehendī putant. Sed ex omnibus rebus perinde uisa fieri dicunt, quas *Academici*.
φωτασίαι appellant, non ut reꝝ ipsarū natura est, sed affectio animi, corporis uel est eo-
rum, ad q̄s ea uisa perueniūt. Itaq; omnes omnino res, quæ sensus hominū mouent, *ἢ*
πρός & esse dicunt. Id uerbū significat, nihil esse quicq; quod ex sese cōstet, nec quod ha-
beat uim propriam & naturam, sed omnia prorsum ad aliquid referri: taliaq; uideri ef-
se, qualis sit eorū species dum uidētur: qualiaq; apud sensus nostros quō peruenerunt,
creant, non apud sese, unde profecta sunt. Cum hæc autem cōsimiliter tam Pyrrhoni
dicant q̄ Academici, differre tamen inter sese & propter alia quædam, & uel maxime
propterea existimati sunt, quod Academici quidem ipsum illud nihil posse comprehē-
di, quasi cōprehendunt, & nihil posse decerni, quasi decernūt; Pyrrhoni ne id quidem
ullo pacto uideri uerum dicunt, quod nihil esse uerum uidetur.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Castorem. Caput .VI.

IN ueteribus scriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculem deierāt, neq; uiri per *Hercules*.
Castorem. Sed cur illæ non iurauerunt Herculem, obscurum non est. Nam Her- *Castor*.
culano sacrificio abstinent. Cur autem uiri Castorem iurantes non appellarunt,
non facile dictū est. Nusquam igitur scriptum inuenire est apud idoneos quidem scri-
ptores, aut mehercule scēminam dicere, aut mecastor uirum. Aedepol autem, quod ius
iurandum per Pollucem est, & uiro & scēminæ commune est. Sed M. Varro asseuerat *Pollux*.
antiquissimos uiros neq; per Castorem, neq; per Pollucem deierare solitos, sed ad ius- *Aedepol*.
iurandum fuisse tantum scēminarum ex iniitijs Eleusinīs acceptum. Paulatim tamē in-
scititia antiquitatis uiros dicere aedepol cœpisse, factumq; esse ita dicendī morē: Sed me-
castor à uiro dici, in nullo uetere scripto inueniri.

Verbis antiquissimis relictisq; & desitis minime utendum. Caput .VII.

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq;, aut insolentibus nouitatisq; duræ *Verba noua*
& illepidæ, par esse delictū uidetur. Sed molestius equidem culpatusq; es- *fugienda*.
se arbitror, uerba noua, incognita, inaudita dicere, quam inuulgata & sordē-
tia. Noua aut uideri dico, etiam ea quæ sunt inusitata & desita, tamesi sint uetusta. Est
adeo id uitiū plerunq; seræ eruditionis, quam Græci *ὀψιμαδίω* appellant: ut quod nun-
quam didiceris, diu ignoraueris; cum id scire aliquādo cœperis, magnificias, quo in lo-
co cunq; & quacunq; in redicere: Veluti Romæ nobis p̄sentibus, uetus celebratus q̄
homo in causis, sed repentina & quasi tumultuaria doctrina præditus, cum apud præ-
fectum urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendam miseriq; uictu uiuere, &
furfureum panem esitare, uinumq; eructum & fœtidū potare: Hic (inquit) eques Ro-
manus apludam edit, & floces bibit. Aspexerunt omnes qui aderant, alius alium, pri-
mo tristiores turbato & requirente uultu, quidnam illud utriusque uerbi foret. Post
deinde, quasi nescio quid thusce aut gallice dixisset, uniuersi riserunt. Legerat autem
ille, apludam ueteres rusticos frumenti furfurem dixisse. Id que à Plauto in comœdia
(si ea Plauti est) quæ Astraba inscripta est, positum esse. Item floces audierat prisca uo-
ce significare uini fecem è uinaceis expressam, sicuti fraces ex oleis. Id que apud Cæci-
lium *ὦ πωλδμενός* legerat, ea que sibi duo uerba ad orationum ornamenta seruauerat. *Apluda*.
Astraba.
Floces uini.
Fraces oleis.
Alter quoque à lectionibus id genus paucis ἀπερόναλ, cum aduersarius causam
differri postularet: Rogo prætor (inquit) subueni, succurre: quonam usq; nos bouina

tor hic demoratur? atq; id uoce magna ter quater ue in clamauit bouinator. Commuratio fieri coepta est à plerisq; qui aderant, quasi monstrum uerbi admirantibus. At ille iactans & gestiēs: Non enim Lucilium (inquit) legistis, qui tergiuerfactorem bouinatorem dicit. Est autem in Lucilij undecimo uersus hic:

Bouinator.

Hic strigofus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid senserit dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas, uenia sibi ante eius lingue imperitiæ petita, composuit. Caput .VIII.

A. Albinus.
M. Cato.

Iste uenusteq; admodum reprehendisse dicitur A. Albinum M. Cato. Albinus, q cum L. Lucullo consul fuit, res Romanas oratione græca scriptitauerit. In eius historia principio scriptum est ad hanc sententiam; Neminem succensere sibi conuenire, si quid in his libris parum compositæ aut minus eleganter scriptum foret. Nam sum (inquit) homo Ro. natus in Latio, græca oratio à nobis alienissima est. Ideoq; ueniam gratiamq; malæ existimationis, si quid esset erratum, postulauit. Eam cum legisset M. Cato; Næ tu (inquit) Aule nimitū nugator es, cum maluisti culpam deprecari, q̄ culpa uacare. Nam petere ueniam solem⁹, aut cū imprudētes errauimus, aut cū cōpulsī peccauimus. Tibi (inquit) oro te, quis perpulit ut id cōmitteres, quod priusq̄ faceres, peteres ut ignosceretur? Scriptum est hoc in libro Cornelij Nepotis de illustribus uiris.

Deprecari.

Historia de legatis Mileti & Demosthene rhetore, in libris Critolai reperta. Caput .IX.

Critola⁹ scripsit, legatos Mileto publicæ rei causa uenisse Athenas, fortasse an dixerit auxiliij petendi gratia. Tū qui pro sese uerba facerent, quos uisum erat aduocasse, aduocatos (uti erat mandatum) uerba pro Milesiis ad populum fecisse, Demosthenem Milesiorum postularis acriter respondisse, neque Milesios auxilio dignos, neq; ex rep. id esse contendisse. Rem in posterū diem prolatam, legatos ad Demosthenē uenisse, magnocq; opere orasse uti cōtra ne diceret. Eum pecuniam petiuisse, & quātam petiuerat, abstulisse. Postridie cum res agi denuo coepta esset, Demosthenē lana multa collū ceruicēsq; circumuolutū, ad populum prodisse, & dixisse se *σωαρχω* pati, eo cōtra Milesios loqui nō quire. Tum è populo unum exclamasse: Non *σωαρχω* quod Demosthenes pateret, sed *ἀγγυαρχω* esse. Ipse etiam Demosthenes, ut idē Critolaus refert, non id postea cōcelauit, quin gloriæ quoq; hoc sibi assignauit. Nam cum interrogasset Aristodemum actorem fabularum, quantum mercedis, uti ageret, accepisset, & Aristodemus talentum respondisset: At ego plus (inquit) accepi ut tacerem.

Demosthen.

Aristodem⁹

Quod C. Gracchus in oratione sua, historiam supra scriptam Demadi rhetori, non Demostheni attribuit, uerbaq; ipsius C. Gracchi relata. Caput .X.

Quod in capite superiore à Critolao scriptum esse diximus super Demosthenē, id C. Gracchus in oratione qua legem Aufeiam dissuasit, in Demadē contulit uerbis hisce: Nam uos Quirites, si uelitis sapiētia atque uirtute uti, & si quæritis, neminem nostrū inuenietis sine pretio huc prodire, omnes nos qui uerba facimus, aliquid petimus. Neq; ullius rei causa quisquam ad uos prodit, nisi ut aliquid auferat. Ego ipse, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia uestra augeatis, q̄ facilius uestra cōmoda & rep. administrare possitis, non gratis prodeō. Verū peto à uobis, non pecuniam, sed bonam existimationē atq; honorē. Qui prodeūt dissuasuri ne hanc legem accipiatis, petunt nō honorem à uobis, uerū à Nicomede pecuniam. Qui suadent ut accipiatis, ñ quoq; petunt nō à uobis bonam existimationem, ueq; à Mithridate rei familiaris suæ pretium & præmium. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent, ñ uel acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos esse, impartitis bonam existimationē. Legationes autē à regibus, cum putant eos sua causa reticere, sumptus atq; pecunias maximas præbent, uti in terra Græcia. Quo in tempore tragædus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob unam fabulam datum esse, homo eloquentissimus ciuitatis suæ Demades, ei respondisse dicitur: Mirum tibi uidetur, si tu loquendo talentum quæstisti? Ego utta cerē, decem talenta à rege accepi. Itidē nunc isti pretia maxima ob tacendū accipiunt.

Demades.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere.

Caput .XI.

Verba sunt hæc ipsa P. Nigidij, hominis in studijs bonarum artium præcellentis: quem M. Cicero ingenij doctrinæque nomine, summe reueritus est: Inter mendacium dicere, & mentiri distat. Qui mentitur ipse non fallitur, sed alter fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item hoc addidit: Qui mentitur, inquit, fallit, quantum in se est: At qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Item hoc quoque super eadem re dicit: Vir bonus, inquit, prestare debet ne mentiat: prudens, ne mendacium dicat. Alter incidit in hominem, alterum non. Varie mehercule, & lepide Nigidius tot sententias in eandem rem, quasi aliud atque aliud diceret, disparauit.

Mentiri.
Mendacium dicere.

Quod Chrysippus philosophus, omne uerbum ambiguum dubiumque esse dicit. Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum esse putat.

Caput .XII.

Chrysippus ait, omne uerbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo uel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomen fuit: Nullum, inquit, uerbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit, aut sentit. Nec aliud dici uideri debet, quam quod se dicere sentit is qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quam ambigue uideri potest. Ambigui enim uerbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui se sentit unum dicere.

Chrysippus.
Diodorus.
Cronus.

Quid T. Castritius de uerbis, deque sententia quadam Caij Gracchi existimauerit. Quodque esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit.

Caput .XIII.

A pud T. Castritium disciplinæ rhetoricæ doctorem, graui atque firmo iudicio uirum, legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium. In eius orationis principio, collocata uerba sunt accuratius modulatusque, quam uetere oratorum consuetudo fert. Ea uerba, sicuti dixi, composita sunt hæc: Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea si temere repudiarit, abesse non potest, quoniam aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cursus igitur hic, & sonus rotundæ uolubilisque sententiæ, eximie nos, & unice delectabat, tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illustri & saeuero, eiusmodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipsa uerba sapientius petentibus nobis lectitarentur, admoniti à Castritio sumus, ut considerarem, quæuis, quodue emolumentum eius sententiæ foret. Neque pateremur, ut aures nostræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animo quoque nobis uoluptate inani perfunderent. Cumque nos admonitione ista attentiores fecisset, inspiciete (inquit) penitus, quid efficiant uerba hæc: dicatque mihi quæso aliquis uester, an sit ulla huiusce sententiæ aut grauitas aut gratia. Quæ uos cupide per hosce annos appetistis atque uoluistis, ea temere si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit, id profecto usu uenire, ut quod cupide appetieris, cupide appetisse: & quod temere repudiaueris, temere repudiasse dicaris. At si opinor, inquit, ita scriptum esset: quæ uos per hosce annos appetistis, atque uoluistis, ea nunc si repudiarit, abesse non potest, quin aut olim cupide appetisse, aut nunc temere repudiasse dicamini: Si, inquit, ita diceretur, grauior scilicet, solidiorque fieret sententia, & acciperet aliquid iustæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc, cupide & temere, in quibus uerbis omne momentum rei est, non in concludenda sententia tantum dicunt, sed supra quoque nondum desiderata ponunt. Et quæ nasci oriturque ex ipsa rei conceptione debebant, ante omnino, quæ res postulat, dicunt. Nam qui ita dicit, si hoc feceris, cupide fecisse diceris, re dicit sensus alicuius ratione collectam & confectam. Qui uere ita dicit, si cupide feceris, cupide fecisse diceris, non longè secus dicit, atque si diceret, si cupide feceris, cupide feceris. Hæc ego, inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio dare (dij enim mentem meliorem mihi. Nam si quicquam in tam fortis facundiæ uiro, uitij uel erroris esse dici potest, id omne & autoritas eius exhaustit, & uerustas consumpsit) sed uti caueretis, ne uos facile prestringe

T. Castritius.

Gracchi uerba.

ret modulatus aliquis currentis faciendae sonitus: atque ut uim ipsam ree uirtutemque uerboe prius pensitaretis: & siquidem grauis, atque integra, & sincera sententia diceretur, tum si ita uideret, gressibus quoque ipsis orationis, & gestibus plauderetis: Si uero frigidi & leues, & futiles sensus, in uerba apte numerosaque posita includerent, non esse id secus crederetis, quae cum homines insigni deformitate, ad facienda ridicula imitant histriones, & gestunt,

Sobria & pulcherrima Romuli regis responsio circa uini usum.

Caput

.XIII.

Romuli sobrietate et lepidum
responsum.

Simplicissima suauitate & rei & orationis L. Piso frugi usus est in .I. annali, eum de Romuli regis uita atque uictu scriberet. Ea uerba, quae scripsit haec sunt: Eundem Romulum dicunt ad cenam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postea die negotium haberet. Ei dicunt: Romule, si isthuc oes homines faciant, uinum uilius sit. Is respondit, imo uero carum, si quantum quisque uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolu.

De ludibundo & errabundo, atque id genus uerborum productionibus, & quod Laberius sic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atque inibi quod Sisenna per huiuscemodi uerbum noua figura usus est. Cap. .XV.

Amorabundus
Bundus finita
Terentius,
Scaurus,

Laberius in lacu Auerno, mulierem amantem uerbo inusitatius ficto, amorabundam dixit. Id uerbum Cefellius Vindex in commentario lectionum antiquarum ex figura scriptum dixit, qua ludibunda, ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobilissimus, inter illa, quae de Cefellii erroribus composuit, in hoc quoque uerbo errasse eum scripsit, quod idem esse putauerit, ludens, & ludibunda, errans, & errabunda, ridens & ridibunda. Nam ludibunda, inquit, & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quae ludentem, uel ridentem, uel errantem agit aut simulat. Sed qua ratione Scaurus adductus sit, ut Cefellium in eo reprehenderet, non hercle reperiebamus. Non est enim dubium, quin haec genere ipso duntaxat idem significant, quod ea demonstrant, a quibus producuntur. Quid esset autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus, quam insimulare eum tanquam ipsum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Cefellii criminantem, hoc ab eo propteritum requirere, quod non dixerit, an quid, & quantum differret a ludibundo ludens, & ridibundo ridens, & errabundo errans, caeteraque horum familia: an a principalibus uerbis paululum aliquid distarent, & quam omnino uim haberet particula haec extrema eiusmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in istiusmodi figurae tractatu, sicuti requiri solet in uisnolento, & lutulento, & turbulento, uacuae & inanis sit isthaec productio, cuiusmodi sunt, quae παραγωγὰς Graeci dicunt: An extrema illa particula habeat aliquid suae propriae significationis. Cum reprehensionem autem illam Scauri notaremus, in memoriam nobis rediit, quod Sisenna in quarto historiae, eiusdem figurae uerbo ita usus est: Populabundus, inquit, agros, ad oppidum uenit. Quod scilicet significat, cum agros popularetur, non (ut Scaurus in consimilibus uerbis ait) cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirantibus nobis, quoniam ratio & origo esset huiuscemodi figurae, populabundus & errabundus, & laetabundus, & ludibundus, multoque aliorum id genus uerborum, ἑπιβόλω hercle, Apollinaris noster sibi uideri ait, particulam istam postremam, in qua uerba talia exeunt, uim & copiam & quasi abundantiam rei, cuius id uerbum esset, demonstrare: Ut laetabundus is dicatur, qui abunde laetus sit, & errabundus, qui longo atque abundanti errore sit. Caeteraque omnia ex ea figura ita dici ostendit, ut productio haec & extremitas, largam & fluentem uim, & copiam declaret.

Quod Graecorum quorundam uerborum difficillima est in linguam latinam mutatio, uelut quod graece dicitur ἐπιβόλω.

Caput

.XVI.

Graeca quaedam uerba uix
posse.

Adicimus saepe animum ad uocabula ree non paucissima, quae neque singulis uerbis, ut a Graecis, neque, si maxime pluribus eas res uerbis dicamus, tam dilucide, tanquam apte demonstrari latina oratione possunt, quam Graeci ea dicit prius uocibus. Nuper etiam cum allatus esset ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legissemus, qui erat περί πολυπραγμοσύνης, percontanti cuiquam, qui & literarum & uocum

græcæ expers fuit, cuiusnam liber, & qua de re scriptus esset, nomen quidem scriptoris statim diximus, rem, de qua scriptum fuit, dicturi hæsimus. Ac tum quidem primo, quia non satis cōmode opinabar interpretaturæ esse, si dicerē librum scriptum esse de negotiositate, aliud institui apud me exquirere: quod, ut dicitur, uerbum de uerbo expressum esset. Nihil erat prorsus, quod aut meminissem legere me, aut si etiam uellem fingere, quod non insigniter asperæ, absurdum, durumque esset, si ex multitudine & negotio uerbum unum cōpingerem: sicuti multijuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed non minus illepide ita diceret, quā si interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, aut πολυτροπίαν, aut πολυσαρκίαν. Quamobrem cum diuile tacitus in cogitando fuisset, rē tandem, non uideri mihi significari eam rē posse uno nomine. Et ideo iuncta oratione, quid uellet græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res aggressio, earumque omnium rerum actio, πολυπραγμοσύνη in quā græce dicitur, de qua hunc librum cōpositum esse inscriptio ista indicat. Tum ille opicus, uerbis meis inchoatis & inconditis adductus, uirtutem quidem esse πολυπραγμοσύνη: Hortatur, inquit, nos profecto nescio quis hic Plutarchus ad negotia capeffenda, & ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate: nomenque ipsius uirtutis, de qua locuturus est, libro ipsi, sicuti dicis, non in cōmode præscripsit. Minime, inquit, uero. Neque enim ista omnino uirtus est, cuius græco nomine argumentum hoc libri demonstrat: Neque id quod tu opinare, aut ego me dicere sentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidem in libro, quā potest maxime, à uaria, promiscuaque, & non necessaria rerum eiusmodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius, inquit, tui erroris culpam esse intelligo in mea scilicet facundia, qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obscurissime dicere, quod à Græcis perfectissime uno uerbo, & planissime dicitur.

Quid significat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent. Cap. . XVII .

Edicta ueterum prætorum, sedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, et aliud quid requirentibus, cum in manus incidissent, legere atque cognoscere libitum est. Tum in quodam edicto antiquiore ita scriptum inuenimus: Qui flumina retanda publice redempta habent, si quis eorum ad me adductus fuerit, qui dicatur, quod eum ex lege locationis facere oportuerit, non fecisse. Retanda igitur quid esset, quærebat. Dixit ibi quispiam nobiscum sedens amicus meus, in libro se Cæsar de origine uocabulorum septimo legisse: retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum emerent, aut in alueis eorum extarēt: appellatasque esse à retibus, quod prætereuntes naues impedirent, & quasi irretirent. Idcirco sese arbitrari retanda flumina locari solita esse, id est purganda, ne quid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

Retare.

Retæ.

Alias corruerent.

Retanda flumina.

Qua poena Draco Atheniensis in legibus, quas populo Atheniensi scripsit, fures affecerit. Et qua postea Solon, & qua item decemuirii nostri, qui duodecim tabulas scripserunt. Atque inibi ascriptum quod apud Aegyptios furta licita & permissa sunt: apud Lacedæmonios autem cum studio quoque affectata, & pro exercitio utili celebrata. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria sententia. Caput . XVIII .

Draco Atheniensis uir bonus, multaque esse prudentia existimatus est, iurisque diuini & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienses uterentur, primus omnium tulit. In illis legibus furem cuiuscunque modi furti, supplicio capitalis puniendum esse, & alia pleraque nimis seuerè censuit sanxitque. Eius igitur leges, quam uidebantur impendio acerbiores, non decreto iussuque, sed tacito illiteratoque Atheniensi um cōsensu, obliteratæ sunt. Postea legibus alijs mitioribus à Solone cōpositis, usi sunt. Is Solon ex septem illis inclytis sapientibus fuit. Is sua lege in fures, non (ut Draco antea) mortis, sed dupli poena uindicandam existimauit. Decemuirii autem nostri, qui post reges exactos, leges quibus populo. Ro. uterent, in. xij. tab. scripserunt, neque pari seueritate in puniendis omnium generum furibus, neque remissa nimis lenitate usi sunt. Nam fur est, qui manifesto furto prehensus esset, tum demum occidit permiserunt: si autem cum faceret furtum, nox esset, aut interdum se telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifestis furibus liberos uerberari, additque iusserunt ei cui factum furtum esset, si modo id luci fecissent, neque se telo defendissent: seruos item furti manifesti prehensos, uerberibus affici, & è saxo precipitari:

Draco legislator.

Furum punitio.

Solon.

sed pueros impuberes prætoris arbitratu uerberari uoluerunt, noxamq; ab his factam
Per lancem li sarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem liciumq; concepta essent, perinde ac si manifesta
ciumq; forent, uindicauerunt. Sed nunc à lege illa decëuirali discessum est. Nam si quis sup ma
 nifesto furto, iure & ordine experiri uelit, actio in quadruplū dat: Manifestum aut fur
 tum est, ut ait Massurius, quod deprehenditur dum fit. Faciendi finis est, cum platum
 est quò ferri cœperat. Furti cōcepti, item oblatis, tripli pœna est. Sed qd sit oblatum, qd
 conceptum, & pleraq; alia ad eam rē, ex egregijs uetere moribus accepta, neq; inutilia
 cognitu, neq; iniucunda, q legere uolet, inueniet Sabini libræ, cui titulus est de furtis.
 In quo id quoq; scriptum est, qd uulgo inopinatum: Nō hoīm tm̄, neq; reꝝ mouenti
 um, quæ auferri occulte & surripī possunt, sed fundi quoq; & ædium fieri furtum. Cō
 demnatū quoq; furti colonum, q fundo, quē conduxerat, uēdito, possessione eius dñm
 interuertisset. Atq; id etiā (qd magis inopinabile est) Sabinus dicit: furem esse hoīs iu
 dicatum, q cum fugitiuus p̄ter oculos dñi forte iret, obtentu togæ tanq̄ se amiciens, ne
 uideret à dño, obstitisset. Alijs deinde furtis oībus, quæ nec manifesta appellant, pœnā
Ariston iure imposuerunt dupli. Id etiam meminī legere me in lib. Aristonis iurecōsulti, haudqua
consultus. indocti uiri, apd ueteres Aegyptios (quod genus hoīm constat & in artibus reperien
Aegyptijs fur dis solertes extitisse, & in cognitione reꝝ indaganda sagaces) furto oīa fuisse licita, &
tum licium. impunita. Apud Lacedæmonios quoq; sobrios illos & acres uiros, cuius rei non adeo
Lacedæmo = ut Aegyptijs fides lōginqua est, non pauci neq; ignobiles scriptores, q de moribus le
nijis laudatum gibusq; eorū memorias cōdiderunt, ius atq; usum fuisse furandī dicunt: idq; à iuuentu
 te eorū, nō ob turpia lucra, neq; ad sumptū libidini p̄bendum, cōparandū ue opulen
 tiam, sed p exercitio disciplinaq; rei bellicæ factitatū: quod & furandī solertia & assue
 tudo, acueret, obfirmaretq; aīos adolescentium, & ad insidiarū astus, & ad uigilandī tole
 rantiam, & obrepēdi celeritatem. Sed em̄ M. Cato in oratione, quam de p̄da militi
Pulchra sentē bus diuidūda scripsit, uehemētibus, & illustribus uerbis de impunitate peculatus, atq;
tia M. Cato = licentiā conquerit. Ea uerba, qm̄ nobis impense placuerūt, ascripsimus: Fures, inqt, pri
nis. uatorū furtoꝝ, in neruo atq; in cōpedibus ætatē agunt: fures publici in auro atq; in pur
 pura. Quā caste aut, & q̄ religiose à prudentissimis uiris qd esset furtum definitum sit,
 p̄tereundum non puto: ne qs eum solū esse furē putet, q occulte tollit, aut clam surrip
 it. Verba sunt Sabini ex lib. iuris ciuīlis secundo: Qui alienam rē attrectauit, cū id se
Furti qui tene inuito dño facere iudicare deberet, furti tenet. Item alio capite: Qui alienum tacens lu
antur: Sabino cri faciundī causā sustulit, furti obstringit, siue scit cuius sit, siue nescit. Hæc qdem sic in
antore. eo quo nunc dixi lib. Sabinus scripsit, de rebus furti faciendī causā attrectatis. Sed me
 minisse debemus, scdm̄ ea quæ suprà scripsi, furtū sine ulla quoq; attrectatiōe fieri pos
 se, sola mente atq; aīo, ut furtum fiat, annitēte. Quocirca ne id qdem Sabinus dubitare
 se ait, qn̄ dominus furti sit cōdemnandus, qui seruo suo uti furtum faceret, imperauit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER DVODECIMVS.

*Disertatio Phaurorini philosophi, qua suadet nobili fœminæ, ut liberos, quos peperisset, non nutricum adhibita
 rum, sed suo sibi lacte aleret.*

Caput

.I.

Vntiatum quondam est Phaurorino philosopho, nobis præsentibus, uxorem auditoris sectatorisq; sui paululum ante enixam, auctumq; eum esse nato filio. Eamus (inquit) & puerperam uisum, & patri gratulatum. Is enim erat loci senatorij ex familia nobiliori. Imus uenâ, & qui tum aderamus: profecutiq; eum sumus ad domum quò pergebat, & cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis ædibus cōplexus hominem, congratulatusq; assedit, atque ibi pcontatus est, quàm diutinum puerperium, & quàm laboriosi nixus fuissent, Puellamq; defessam labore ac uigilia, so

num capere cognouit. Fabulari instituit prolixius. Et nihil, inquit, dubito, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cum mater puellae, parcendum esse ei diceret, adhibendasque puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tulisset, munus quoque nutritionis graue ac difficile accederet: oro te (inquit) mulier, sine eam totam integram esse matrem filii sui. Quod est enim hoc contra naturam imperfectum atque dimidiatum matris genus peperisse, ac statim ab sese abiicisse? aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod non uideret? non alere nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentem? iam hominem? iam matris officia implorantem? An tu quoque, inquit, putas naturam foeminis mammaram humera, quasi quosdam neuulos uenustiores, non liberorum alendorum, sed ornandi peccatoris causa dedisse? Sic enim quod a uobis scilicet abest, plerumque istae prodigiosa mulieres, fontem illum sanctissimum corporis generis humani educatorum arefacere & extinguere, cum periculo quoque auerfi, corruptique lactis laborant, tanquam pulchritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem faciunt eadem uecordia, qua quibusdam commentitiis fraudibus nituntur, ut foedus quoque ipsi in corpore suo concepti abortiantur, ne aequor illud uentris irrugetur, ac de grauitate oneris & labore partus fatiscat, quod cum sit publica detestatione communique odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas artificis naturae manus interfectum iri, quantulum hinc abest, iam perfectum, iam genitum, iam filium, proprii atque consueti atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed nihil interest (hoc enim dicitur) dum alatur & uiuat, cuius id lacte fiat. Cur igitur iste qui hoc dicit, si in capeendis naturae sensibus tam obsurduit, non id quoque nihil interesse putat, cuius in corpore, cuiusque ex sanguine concretus homo & coalitus sit? An qui a spiritu multo, & colore exalbuat, non idem sanguis est nunc in huberibus, qui in utero fuit? Non ne hac quoque in re solertia naturae euidentis est, quod posteaquam sanguis ille opifex in penetralibus suis omne corpus hominis finxit, aduentante iam partus tempore, in supernas se parteis profert, & ad fouenda uita atque lucis rudimenta praesto est, & recens natis notum & familiarem uictum offert? Quamobrem non frustra creditum est, sicuti ualeat ad fingendas animi atque corporis similitudines, uis & natura seminis, non secus ad eandem rem, lactis quoque ingenia & proprietates ualere. Neque in hominibus id solum, sed in pecudibus quoque animaduersum. Nam si ouium lacte haedi, aut caprarum agni alerentur, constat ferme in his lanam duriolem, in illis capillum gigni teneriolem. In arboribus etiam & frugibus, maior plerumque uis & potestas est, ad earum indolem uel detrectandam uel augendam, aquarum atque terrarum quae alunt, quam ipsius, quod iacitur seminis. Ac saepe uideas, arborem laetam & nitentem, in locum alium transpositam, deterioris terrae succo deperisse. Quae (malum) igitur ratio est, nobilitatem istam nati modo hominis, corpusque & animum benigne ingenitis primordiis inchoatum, in situo degenerique alimento lactis alieni corrumpere? praesertim si ista, quam ad praebendum lac tunc adhibebitis, aut serua, aut seruilis, & ut plerumque solet, externae atque barbarae nationis, si improba, si informis, si impudica, si temulenta est. Nam plerumque sine discrimine, quaecumque id temporis lactens est, adhiberi solet. Patiemur ne igitur infantem hunc nostrum pernicioso contagio inficere? & spiritum ducere in animum atque in corpus suum ex corpore & animo deterrimo? Id hercle ipsum est, quod saepenumero miramur, quosdam pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neque corporibus, neque animis similes existere. Scite igitur & perite noster Maro, quod cum uersus illos Homerum consecret:

οὐκ ἄρα σοί γε πατρὶς ἢρ ἰπποῖτα κηλὴν εἶ,
οὐδ' ἄτις μήτηρ. γλαυκὴ δ' ἐδ' ἔλκε δ' ἀλάσσοι,
κέρτατ' ἠλθέατοι, ὅτι τοι νόος ὄσιν ἀκωνίς.

non partitionem solum, tanquam illam quam ille sequebatur, sed alituram quoque feram & saeuam criminatus est. Addidit enim hoc de suo:

Hircanæque admorunt hubera tigres,

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis, magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet: quæ iam à principio imbuta paterni seminis concretionem, ex matris etiam corpore & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem quis illud etiam negligere aspernariq; possit, quod quæ partus suos deferunt ablegant que à sese, & aliis nutriendos dedunt, uinculum illud coagulumq; animi atq; amoris, quo parentes cum filiis natura confociat, interfcindunt, aut certe quidem diluunt deterunt que. Nam ubi infantis aliorsum dati, facta ex oculis amolitio est, uigor ille maternæ flagrantia sensim atque paulatim restinguitur, omnisq; impatiētissimæ sollicitudinis strepitus consilescit: Neque multo minor amandati ad nutricem aliam filii, quam morte amissi obliuio est. Ipsius quoque infantis affectio animi, amoris, consuetudinis, in ea sola, unde alitur, occupatur: & proinde (ut in expositis usu uenit) matris quæ genuit, neque sensum ullum, neq; desiderium capit. Ac propterea oblitteratis, & abolitis nativæ pietatis elementis, quicquid ita educati liberi amare patrem atq; matrem uidentur, magnam fere partem non naturalis ille amor est, sed ciuilis & opinabilis: Hæc Phauorinū dicentem audiui græca oratione: cuius sententias communis utilitatis gratia, quantum meminisse potui, retuli. Amœnitates uero & copias hubertatesq; uerborum, latina ois facundia uix quidem indipisci potuerit, mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui futiliq; iudicio fuit. Caput .II.

Seneca taxatur.

DE Anneo Seneca partim existimant, ut de scriptore minime utili: cuius libros attingere, nullum pretium operæ sit, quod oratio eius uulgaris uideatur, & protrita: res atque sententiæ, aut ut inepto inaniq; impetu sint, aut leui & quasi dicaci argutiæ: eruditio autem uernacula & plebeia, nihilq; ex ueterum scriptis habens neq; gratiæ neq; dignitatis. Alii uero elegantia quidem in uerbis parum esse, nō inficias eunt: sed & rerum, quas dicat, scientiam doctrinamq; ei non deesse dicunt, & in uitii morum obiurgandis, seueritatem grauitatemq; non inuenistam. Mihi de omni eius ingenio deq; omni scripto, iudicium censuramq; facere non necessum est. Sed qd de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Vergilio iudicauit, ea res cuiusmodi sit, ad confiderandum ponemus. In libro enim, XXII. epistolarum moralium, quas ad Lucilium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fecisse hos dicit:

Dictis tollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant.

Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc: Admiror eloquentissimos uiros & ditos Ennio, pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe inter bonos eius uersus, & hos refert. Atq; id etiā de Cicerōe dicit: Nō miror, inquit, fuisse qui hos uersus scriberet, cū fuerit q; laudaret: nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiam addidit insulsissime: Apud ipsum quoq; inquit, Ciceronem inuenies etiam in prosa oratione quædam, ex quibus intelligas illum non perdidisse operam, quod Ennium legit. Ponit deinde quæ apud Ciceronem reprehendit quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quod Menelao Laconi quædā fuit suauiloquens iucunditas, & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo, Ciceronis errores deprecatur: & non fuit, inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Necessè erat hæc dici, cū illa legeretur. Deinde ascribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis & nitidæ. De Vergilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Verg. quoq; noster nō ex alia causa duos quosdam uersus & enormes, & aliquid supra mensuram trahentis interposuit, quam ut Ennianus populus agnosceret in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, & insipidi, & insulsi hominis ioca non præteribo. Quidam sunt, inquit, tam magni sensus Q. Ennii, ut licet scripti sint inter hircosos, possunt tamen inter unguentatos placere. Et cū reprehendisset

uersus, quos supra de Cethego posuimus, qui huiusmodi, inquit, uersus amant, liceat sibi & eosdem admirari & Sotherici lectos. Dignus sanè Seneca uideatur lectiōe ac studio adolescentium, qui honorem coloremq; ueteris orationis Sotherici lectis compararit, quasi minime scilicet gratiæ, & relictis iam contemptisq;. Audias tamen cōmemorari ac referri pauca quædam, quæ ipse idem Seneca benedixerit, quale est illud, qd̄ in hominem auarum & auidum, & pecuniæ sitientem dixit: Quid enim refert quantum habeas? multo illud plus est, quod non habes. Bene hoc sanè, bene. Sed adolescentium indolem, non tam iuuant, quæ bene dicta sunt, quàm inficiunt, quæ pessime: multoq; magis si & plura sint, quæ deteriora sunt. Et quædam in his non pro *ῥῶδὸν μὴ πικρὰ* aliquo rei parua ac simplicis, sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortumq; sit, & super eo diuersæ sententiæ Valgij Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ. Caput .III.

VAlgius Rufus in secundo libroꝝ, quos inscripsit de rebus per epistolâ quæ *Valgius Rufus.* *Lictor* lictorem dicit à ligando appellatum esse: quod cum magistratus po. Ro. uirgis quæpiam uerberari iussissent, crura eius & manus ligari uincitricq; à uiatore solita sint: isq; qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet, lictor sit appellatus. Utiturq; ad eam rem testimonio M. Tullii, uerbaq; eius refert ex oratione, quæ dicta est pro C. Rabirio: Lictor, inquit, colliga manus. Hæc ita Valgius, & nos sanè cum illo sentimus. Sed Tyro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum scripsit. Licio enim trāsuerso quod linium appellatur, qui magistratibus, inquit, præministrabant, cincti erant. Si quis autem est, qui propterea putet probabilius esse quod dixit Tyro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti in licio producta est, & in eo uerbo quod est ligo, correpta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic à ligando lictor, ut à legendo lector, & à uincendo uictor, & à tuendo tutor, & à struendo structor, productis quæ corripiebantur uocalibus, dicta sunt.

Ex Q. Ennij septimo annalium uersus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitasq; hominis minoris erga amicum superiorem. Caput .IIII.

Descriptum definitumq; est à Q. Ennio in annali septimo, graphice admodū sciteq; sub historia Gemini Seruili, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua linguæ parsimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum morumq; ueterum, ac nouorum scientia, quantaq; seruandi tuendiq; secreti religione, qualibus deniq; ad minuendas uitæ molestias fomentis, leuamentis, solatiis amicum esse conueniat hominis genere & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus frequenti, assiduoq; memoratu dignos puto, quàm philosophorum de officiis decreta. Ad hæc odor quidam uetustatis in his uersibus tam reuerendus est, suauitas tam impromiscua, tamq; ab omni fuce remota est, ut mea quidē sententia pro antiquis, sacratisq; amicitiae legibus obseruandi, tenēdi, colēdi que sint, Quapropter ascribendos eos existimaui, si quis iam statim desideraret:

Hocce locutus, uocat qui cum bene sæpe libenter
 Mensam sermonesq; suos, rerumq; suarum
 Comiter impertit, magna cum lapsa diei
 Pars foret, è summis rebus paruisq; regundis,
 Parte fuisset, de paruis, summisq; gerendis
 Consilio, induforo, lato, sanctoq; senatu,
 Cui res audacter magnas paruasq;, iocumq;
 Eloqueret, quæ tincta malis, & quæ bona dicto
 Euomeret, si quid uellet, tutoq; locaret
 Quo cum multa uolup, ac gaudia, clamq; palamq;
 Ingenium cui nulla malum sententia suadet
 Vt faceret facinus, leuis, haud malus, idem
 Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;

Contentus, scitus, beatusq; secunda loquens in
 Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
 Multa tenens antiqua, sepulta, & sæpe uetustas
 Quæ facit, & mores ueteresq; nouosq; tenentem,
 Multorum ueterum leges, diuumq; hominumq;
 Prudentem, qui multa loqui uel tacere uel possit,
 Hunc inter pugnas compellat Seruilius sic.

T. Aelium Scillonem dicere solitum ferunt, Q. Ennium de semetipso hæc scripsisse, pi-
 cturamq; istam morum & ingenii ipsius Q. Ennii factam esse.

Sermo Tauri philosophi, de modo atq; ratione tolerandi doloris secundum Stoicorum decreta. Cap. V.

Lebadia.

Cum Delphos ad Pythia conuentumq; totius ferme Græciæ uisendum philo-
 sophus Taurus iret, nosq; ei comites essemus, inq; eo itinere Lebadiam uenisse
 mus, quod est oppidum antiquum in terra Bœotia, affertur ibi ad Taurum
 amicum eius quempiam nobilem in Stoica disciplina philosophum, ægra ualetudine
 oppressum decumbere, tunc omisso itinere, quod alio maturandum erat, & relictis ue-
 hicularibus, pergit eum propere uidere. Nosq; de more, quem in locum cumq; iret, secuti
 sumus. Et ubi ad aedes in quibus ille ægrotus erat, peruenimus, uidemus hominẽ do-
 loribus cruciatibusq; allabi, quod Græci *χολῶν* dicunt, & feбри simul adrapida afflictiari,
 gemitusq; ex eo compressos erumpere, spiritusq; & anhelitus è pectore eius euadere,
 non dolorẽ magis indicantes, quam pugnam aduersus dolorem. Post deinde cum Tau-
 rus & medicos accersisset, collocutus que de faciendâ medela esset, & eum ipsum ad res-
 tinendam patientiam testimonio tolerantia, quam uidebat perhibito stabilisset, egres-
 si que deinde ad uehicularia, & ad comites rediremus: Vidistis, inquit Taurus, non sa-
 ne iucundum spectaculum, sed cognitu tamen utile, congregientes compugnantesq;
 philosophum & dolorem. Faciebat uis illa & natura morbi, quod erat suum distractio-
 nem cruciatumq; membrorum. Faciebat contra ratio & natura animi, quod erat æque
 suum, perpetiebatur & cohibebat coercebatq; intra sese uiolentias effrenati doloris. Nul-
 los eiulatus, nullas cõplorationes, ne ullas quidẽ uoces indecoras edebat. Signa tñ quæ-
 dam (sicut uidistis) existebant uirtutis & corporis, de possessione hominis pugnantiss.
 Tum è sectatoribus Tauri iuuenis, in disciplinis philosophiæ non ignarus: si tanta, in-
 quit, doloris acerbitas est, ut contra uoluntatem, contraq; iudicium animi nitatur, in-
 uitumq; hominẽ cogat ad gemendũ, confitendumq; de malo morbi sauiantis, cur do-
 lor apud Stoicos indifferens esse dicitur, nõ malum? Cur deinde aut Stoicus homo co-
 gi aliquid potest, aut dolor cogere: cum & dolorẽ Stoici nihil cogere, & sapientẽ nihil
 cogi posse dicant? Ad ea Taurus, uultu iam propemodũ lætiore, delectatus em iam ui-
 debatur illecebra quæstionis: si iam amicus, inquit, hic noster melius ualeret, gemitus eius
 modi necessarios à calūnia defendisset, & hanc opinor, tibi quæstionẽ dissoluisset. Me
 autem scis cum Stoicis non bene conuenire, uel cum Stoica potius disciplina. Est enim
 pleraq; & sibi & nobis incõgruens, sicut in lib. quẽ super ea re cõposuimus, declaratur.
 Sed ut tibi à me mos geratur, dicam ego indoctius (ut aiunt) & apertius, quæ fuisse dictu
 puto sinuosius atq; solertius, si quis nũc adesset Stoicorũ. Nosti em credo uerbum illud
 uetus & peruulgatũ: *ἀμαδίεσθον πᾶς εἴπαι, καὶ σαφέστερον λέγει*. Atq; hinc exorsus de dolo-
 re atq; gemitu Stoici ægrotantis, ita disseruit: Natura, inquit, oĩm rerũ quæ nos genuit, in-
 duit nobis inoleuitq; in ipsis statim principiis, quibus nati sumus, amorẽ nostri & chari-
 tate, ita prorsus, ut nihil quicquid esset charius pensiusq; nobis, quã nosmetipsi. Atq; hoc esse
 fundamentum rata est cõseruandæ hoĩm perpetuitatis, si unusquisq; nostrũ, simul atq; edi-
 tus in lucẽ foret, harum prius rerũ sensum affectionẽq; caperet, quæ à ueteribus philo-
 sophis τὰ πρῶτα καὶ φύσιν appellata sunt, ut oĩbus scilicet corporis sui commodis gaude-
 ret, ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per incrementa ætatis exorta è semini-
 bus suis ratio est, & utendi consilii reputatio, & honestatis utilitatis que ueræ contem-

*Patientia ex-
 emplum.*

*Dolor cur à
 Stoicis dici-
 tur indifferens
 & non esse
 malum.*

platio, subtilior q̄ & exploratorior cōmodor̄ delectus: atq; ita præ cæteris omnibus eni-
tuit & p̄fulsit decori & honesti dignitas: Ac si ei retinendæ obtinendæ ue incōmodum
extrinsecus aliquod obstaret, contemptū est. Neq; aliud esse uere & simpliciter bonum
nisi honestum: aliud quicq̄ malum, nisi quod turpe esset, existimatum est. Reliqua oīa,
quæ in medio forent, ac neq; honesta essent neq; turpia, neq; bona esse neq; mala, decre-
tum est. Productiones tñ & relationes, suis quæq; momentis distinctæ diuisæq; sunt,
quæ *προηγύμνα καὶ ἀποπροηγύμνα* ipsi uocant. Propterea uoluptas quoq; & dolor,
quod ad finem ipsū bene beateq; uiuendi pertinet, & in medijs relicta, & neq; in bo-
nis neq; in malis iudicata sunt. Sed enim quoniam his primis sensibus doloris uolupta-
tisq; aī consilij & rationis exortum, recens natus homo imbutus est, & uoluptati qui-
dem natura cōciliatus, à dolore aut̄, quasi à graui quodā inimico abiūctus alienatusq;
est, iccirco affectiones istas primitus penitusq; inditas, ratio pōst addita, cōuellere, ob-
stirpare, atq; extinguere uix potest. Pugnat aut̄ cū ijs semper, & exultantibus eas oppri-
mit obteritq;, & parere sibi, atq; obedire cogit. Itaq; uidistis philosophum ratiōe decre-
ti sui nixum, cum perulantia morbi dolorisq; exultantia colluctantem, nihil cedētem,
nihil confitentem, neq; (ut pleriq; dolentes solent) eiulantem atq; lamentantem, ac mi-
ser̄ sese & infelicem appellantem, sed acres tantum anhelitus, & robustos gemitus ea-
dentem, signa, atq; indicia nō uicti, neq; oppressi à dolore, sed uincere eum atq; oppri-
mere enitentis. Sed haud scio, inquit, an dicat aliquis, ipsū illud, quod pugnat, quod
gemit, si malum dolor nō est, cur necesse est gemere, & pugnare? Quia em̄ omnia, quæ
nō sunt mala, molestia quoq; omni nō carent: sed sunt pleraq; noxa quidem magna &
p̄nicie priuata, quia nō sunt turpia: cōtra naturæ tamen mansuetudinem lenitatemq;
opposita sunt & infesta, p̄ obscuram quandam & necessariam ipsius naturæ cōsequen-
tiam. Hæc ergo uir sapiens tolerare & cunctari potest, nō omnino sensum suū amitte-
re potest. *Δυσλυσία* enim atq; *ἐπιζία*, nō meo tantum, inquit, sed quorundam etiam
ex eadem porticu prudentior̄ hominum, sicuti iudicio Panætij grauis atq; docti uiri,
improbata abiectaq; est. Sed cur contra uoluntatem suam gemitus facere cogit philo-
sophus Stoicus, quem nihil cogi posse dicunt? Nihil sanè potest cogi uir sapiens, cum
est rationis obtinendæ locus. Cum uero natura cogit, ratio quoq; à natura data cogit.
Quære etiam, si uideretur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus con-
niueat? cur fulgente cœlo à luminis iactu, nō sua sponte & caput & oculos declinet?
cur tonitru uehementius factō, sensim pauescat? cur sternutamētis quatiatur? cur aut
in ardoribus solis æstuet? aut cur in pruinis immanibus obrigescat? Hæc enim & ple-
raq; alia, nō uoluntas, nec consilium, nec ratio moderatur, sed naturæ necessitatisq; de-
creta sunt. Fortitudo aut̄ nō ea est, quæ contra naturam monstri uice nititur, ultraq; mo-
dum eius egreditur, aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera & necessa-
ria in perpetiendis doloribus exercitatione: qualem fuisse accepimus fer̄ quendam in
ludo Cæsaris gladiatorem, qui, cum uulnera eius à medicis execabantur, ridere solitus
fuit. Sed ea uera & p̄ba fortitudo est, quā maiores nostri scientiam esse dixerunt: & rege
tolerandarum & non tolerandarū. Per quod apparet, esse quædam intolerabilia, quib;
bus fortes uiri aut obeundis abhorreant, aut sustinendis. Cū hæc Taurus dixisset, uide-
returq; in eandē rem plura etiam dicturus, puentum est ad uehicular̄, & conscendimus.

Fortitudo

Quod Græci ænigma dicunt, Latini antiqui *srpos* appellauerunt.

Caput .VI.

QVæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex nostris ueteribus *srpos*
appellauerunt: quale est quod nuper inuenimus, per hercle antiquum, p̄quā
lepidū, tribus uersibus senarijs compositū ænigma: qđ reliquimus inenarratū,
ut legentium cōiecturas in regrendo acueremus:

Ænigma
Sirpu.

Versus tres hi sunt:

Semel, minus ne, an bis minus sit, non fat scio,
An utrunq; horum, ut quondam audiui dicier,
Ioui ipsi regi noluit concedere,

Hoc qui nolet diutius apud se quærere, inueniet quid sit, in M. Varronis de sermone latino ad Marcellum secundo libro.

Quã ob causam Cn. Dolobella proconsul, ream mulierẽ ueneficij, cõfitentẽq; ad Areopagitas reiecit. Cap. .VII.

Areopagitas
iudicium.

AD Cn. Dolobellam, proconsulari imperio prouinciã Asiã obtinentem, ducta mulier Smyrnea est. Eadem mulier uirũ & filium, eodem tẽpore, uenenis clãm datis, uita interfecerat, atq; id fecisse se cõfitebat: Dicebatq; habuisse se faciendĩ causã, qm̄ ille idem maritus & filius, alterũ filium mulieris ex uiro priore genitum, adolescentem optimum & innocẽtissimũ, exceptum insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia nõ erat. Dolobella retulit ad cõsiliũ. Nemo quisq; ex consilio sententiã ferre in causã tam ancipiti audebat, quod & cõfessum ueneficiũ, quo maritus & filius necati forent, nõ admittendum impunitũ uidebat, & digna tñ pœna in hoies sceleratos uindicatũ fuisset. Dolobella eam rẽ Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores exercitatioresq; reiecit. Areopagitæ cognita causa accusatorẽ mulieris, & ipsã quæ accusabat, cõtesimo anno ad eẽ iusserũt. Sic neq; absolutũ mulieris ueneficiũ est, qd̄ per leges nõ licuit, neq; nocens dãnata punitaq; quæ digna uenia fuit. Scripta hæc historia est in libro Val. Maximi, factorũ & dictorũ memorabiliũ octauo,

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ.

Caput .VIII.

PAfricanus superior, & Ti. Grac. Tib. & C. Gracchorũ pater, reũ gestarũ magnitudine, & honorũ atq; uitæ dignitate illustres uiri, dissenserunt sæpenumero de repu. & ea, siue qua alia re non amici fuerunt. Ea similtas cum diu mansisset, et solenni die Ioui epulum libaretur, atq; ob id sacrificium senatus in Capitolio epularetur, fors fuit, ut apud eandem mensã duo illi iunctim locarent. Tũ quasi dijs immortalibus arbitris, in cõuiuio Iouis opt. max. dextras eorũ conducentibus, repente amicissimi facti, neq; solum amicitia incepta, sed affinitas simul instituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturã, ibi tunc eodem in loco despondit eã Tib. Graccho, quem pbauerat elegeratq; exploratissimo iudicij tẽpore, dum inimicus est. Aemilius quoq; Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili gñe, amplissimisq; honoribus, & summo loco in ciuitate p̄diti, odio inter sese graui, & similtate diutina cõflicti sunt. Postea populus eos simul CENSS. facit. Atq; illi, ubi uoce p̄conis renuntiati sunt, ibidem in cãpo statim nondũ dimissa cõcione, ultro uterq; & pari uolũtate cõiuncti cõplexiq; sunt. Exq; eo die, & in ipsã censura, & postea, iugi concordia fidissime amicissimeq; uixerũt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit. Caput .IX.

Vocabula ancipitia.

Periculum.
Venenum.
Contagium.
Honus malus

Est plurifariam uidere atq; añaduertere in ueteribus scriptis, pleraq; uocabula, quæ nunc i sermonibus uulgi, unam certãq; rẽ demonstrant, ita fuisse mediã & cõmunia, ut significare & capere possent duas inter sese res cõtrarias. Ex quibus quædam satis nota sunt, ut tẽpeestas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc enim ferẽ iam uulgatum est ancipitia esse, & utroq; uersus dici posse. Periculũ etiam, & uenenum, & contagium, nõ uti nunc dicunt, p̄ malis tantum dicta esse, multum ex emploẽ eiusmodi reperias. Sed honorẽ quoq; mediã uocem fuisse, & ita appellatum, ut etiam malus honos diceret, & significaret iniuriam, id p̄fecto rarissimũ est. Quãtem Metellus Numidicus in oratione, quã de triumpho suo dixit, his uerbis usus est: Qua in re quanto uniuersi me unum antestatis, tanto uobis, quã mihi maiorem iniuriam atq; contumeliã facit Quirites. Et quanto p̄bi iniuriam facilius accipiunt quã alteri tradunt, tanto ille uobis, quã gratiam mihi, peiorem honorem habuit. Nã me iniuriam ferre, uos facere uult Quirites, ut hic conquestio, istic uituperatio relinquat. Honorem, inquit, peiorem uobis habuit, quã gratiã mihi: cuius uerbi sententia est, quam ipse quoq; suprã dicit, maiore uos affecit iniuria & contumeliã quã me. Præter huius autem uerbi notionem, ascribendam esse hanc sententiam ex oratione Q. Metelli existimaui, ut definiremus Socratis esse decretum:

κακίον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀποκρίσει.

Quod aeditimus uerbum latinum sit.

Caput .X.

Aeditimus uerbum latinum est & uetus, ea forma dictum, qua finitimus & legitimus. Sed pro eo à plerisque nunc aedituus dicitur, noua & cōmentitia usurpatione, quasi à tuendis aedibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi gratia dixisse, propter agrestes quosdam & indomitos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis, non comprimuntur. M. Varro in libro secundo ad Marcellum de latino sermone, aeditimum dici oportere censet magis, quàm aedituum: quod alterum sit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum. L. Iulius quoque (ut opinor) in Proteilaodamia, claustritimum dixit, qui claustris ianuæ præset, eadē scilicet figura, qua aeditimum dici uidebat, qui aedibus præset. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fidelissimis, ita inueni scriptum: Aeditimi, custodesque mature sentiunt. In libris autem uulgariis aeditui scriptum est. Pomponij fabula Attellana est, quæ ita inscripta est, Aeditimus, in

Claustritimus

Qui postquam tibi appareo, atque aeditimor in templo tuo. (Quæ hic uersus est:

T, autem Lucretius in carmine suo, pro aedituis, aedituentes appellat:

Onerataque passim

Cuncta cadaueribus coelestium templa manebant,

Hospitibus loca quæ complebant aedituentes.

Errare istos, qui spe & fiducia latendi peccant, cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et super e. i. re Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis poetæ sententia.

Caput .XI.

Philosophum nomine Peregrinum, cui postea cognomen Proteus factum est, uirum grauem atque constantem uidimus, cum Athenis essemus, diuersantem in quodam tugurio extra urbem. Cumque ad eum frequenter uentitarem, multa hercle dicere eum utiliter & honeste audiuius, in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus: Virum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat, etiam si peccasse eum deum atque homines, ignoraturi forent. Non enim pœnæ aut infamiæ metu non esse peccandum censebat, sed iusti honestique studio & officio. Si qui tamen non essent tali uel ingenio, uel disciplina præditi, uti se ui sua, ac sponte facile à peccando tenerent, eos omnes tunc peccare procliuus existimabat, cum latere posse id peccatum putarent, impunitatemque ex ea latebra sperarent. At si sciant, inquit, homines, nihil omnium rerum diutius posse celari, suppressius prudentiusque peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat:

Peregrinus philosophus Proteus.

προς ταύτην κριτική μνήμη ὅς ἀπαντ' ὄψω
καὶ πάντ' ἀκούω πάντ' ἀναπίσασθαι γένοιο.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non est, ueritatem temporis filiam esse dixit.

Veritas temporis filia.

Faceta responsio M. Ciceronis amolientis à se crimen manifesti mendacij.

Caput .XII.

Hæc quoque disciplina rhetorica est, callide & cum astu res criminosas citra periculum cōfiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid, quod negari non queat, responsione ioculari eludas, & rem facias risu magis dignam quàm crimine: sicut se esse Ciceronem scriptum est, cum id, quod inficiari non poterat, urbano facetoque dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præsens non haberet, à P. Sylla, qui tum reus erat, mutuo HS. uicies tacite accepit. Ea res tamen priusquam emeret, prodita est, & in uulgus exiuit. Obiectumque ei est, quod pecuniam domus emendæ causâ à reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus, accepisse se negauit, ac domum quoque se empturum negauit. Atque adeo, inquit, uerum sit accepisse me pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset, & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obiceretur, risit satis, atque inter ridendum & κωϊκώωντος, inquit, homines estis, cum ignoratis prudentis, & cauti patrisfamilias esse, quod emere uelit, empturum sese negare propter competitores emptionis.

Rhetoricum præceptum.

Intra calendas cum dicitur, quid significet, utrum ante calendas, an calendis, an utrumque. Atque inibi quid sit in oratione Marci Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epistola, intra modum. Cap. .XIII.

Intra calēdas

Cum Romæ à COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra calēdas iussus essem, Apollinarem Sulpitium doctum hominem percontatus sum, an his uerbis intra calendas, ipsæ quoque calendæ tenerentur; Dixique ei, me uide licet datum iudicem, calendasque mihi productas, ut intra eum diem pronuntiarē. Cur, inquit, hoc me potius rogas, quam ex istis aliquem peritis studiosisque uiris, quos adhibere in consilium iudicaturi soletis? Tum illi ita ego respondi: Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto descendū esset, issem planè sciscitatum ad istos, quos dicis. Sed cum uerborum latinoꝝ sententia, usus ratio exploranda sit, sæuus profecto & cæcus animi forem, si cū haberem tui copiam, issem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur, inquit, de ratione uerbi quid existimē. Sed eo tñ pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate differuero, sed quod in ea re omnium plurimumue consensu obseruari cognoueris. Non em̄ uerboꝝ tantum cōmuniū, ueræ atque propriæ significationes longiore usu mutantur, sed legum quoque ipsarū iussa consensu tacito oblitterantur. Tum deinde disseruit, me & plerisque alijs audientibus, in hunc fermè modum: Cum dies, inquit, ita præfinita est, ut iudex in calen. pronuntiet, occupauit iam hæc omnes opinio, non esse dubium, quin ante calendas iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris, an calend. quoque iure pronuntietur. Ipsum aut uerbum sic proculdubio natum est, atque ita sese habet, ut cū dicitur intra calend. non aliud accipi dies debeat, quàm solæ calend. Nam tres istæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locoꝝ fines demonstrantur, singularibus apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uis. Hæ deinde particulæ, quæ paruo exiguoque sonitu obscurius promebantur, addita est tribus oibus eadem syllaba: & quod dicebatur, cis Tiberim, & uis Tiberim, dici cœptum est citra Tiberim, & ultra Tiberim. Item quod erat, in, accedente eadem syllaba, intra factum est. Sunt ergo hæc omnia quasi contermina, iunctis inter se finibus cohærentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidum; ex quibus intra, in (sicuti dixi) significat. Nam qui dicit intra oppidum, intra cubiculum, intra ferias, nō dicit aliud, quàm in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra calend. igitur non ante calend. est, sed in calend. id est, eo ipso die, quo calend. sunt. Itaque secundū uerbi ipsius rationem, qui iussus est intra cal. pronuntiare, nisi calend. pronuntiet, contra iussum uocis facit. Nam si ante id fiat, non intra id pronuntiat, sed citra. Nescio aut quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima, ut intra calend. significare uideat, etiam citra cal. & uel ante calend. Nihil enim fermè interest. Atque insuper dubitatur, an calendis quoque pronuntiarī possit, quando neque ultra, neque citra, sed quod inter hæc medium est, intra calend. id est calendis pronuntianum sit. Sed nimis consuetudo uicit, quæ cum oim̄ dñæ reꝝ, tum maxie uerboꝝ est. Ea oia cū Apollinaris scite perque, atque enucleate disputauisset, tum ego hæc dixi: Cordi, inquit, mihi fuit, priusquam ad te ire quærerere explorareque, quoniam mō ueteres nostri particula ista, qua de agitur, uis sint: atque ita inuenimus Tullium in tertia in Verrē scripsisse: Est aut modo locus intra oceanum iam nullus, neque tam longinquus, neque tam reconditus, quo non per hæc tempora nostros hominum libido iniquitasque peruaserit. Intra oceanum dicit, contra rationem tuam. Non enim uult opinor dicere in oceano. Terras em̄ demonstrat oēs, quæ oceano ambiuntur, ad quas à nostris hominibus adiri potest, quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neque enim uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris renidens, non me hercle inargute, inquit, nec incallide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra oceanum, non (ut tu interpretare) citra oceanum dixit. Quid enim potest dici citra oceanum esse, cum undique oceanus circūscribat oēs terras, & ambiat? Nam citra quod est, id extra est. Qui aut potest intra esse dici, quod extra est? Sed si ex una tñ parte orbis oceanus foret, citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum. Cum uero omnes terras oisferiam & undique uersum circumfluat, nihil citra eum est: sed undarum illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. Sic

Consuetudo

ti hercle sol non citra coelū uertitur, sed in coelo, & intra coelum. Hæc tunc Apollinariis scite acuteq; dicere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarum ad Ser. Sulpitium, sic dictum esse inuenimus: intra modum, ut intra Calendas dicūt, qui dicere citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt, quæ apposui: Sed tamen quoniam ef fugi eius occasionem, qui fortasse arbitraretur me hanc rem imperite nō putare, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam, aut etiam intra modū, ut & illius uoluntati, & meis studijs seruiam. Modice dixerat hoc faciam, id est cum modo æquo & pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modū. Per quod minus sese ostendit id facturum esse, quam quod fieri modice uideretur, id est non ad ipsum modum, sed retro paululū, & citra modum. In oratione etiam quam pro P. Sestio scripsit, intra montem Taurum sic dicit, ut non significet in monte Tauro, sed usq; ad montem Taurum cum ipso monte. Verba sunt hæc ipsius M. Tullij ex ea quam dixi oratione: Antiochum magnum illū maiores nostri magna belli contentione, terra marique superatum, intra montem Taurum regnare iusserunt. Asiam, qua illum multarūt, Attalo ut is in ea regnaret, condonarunt. Intra montem (inquit) Taurum regnare iusserunt, quod non perinde est, ut intra cubiculum dicimus: nisi uideri potest, id esse intra montem, quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectu separantur. Nam sicuti q intra cubiculum est, is non in cubiculi parietibus, sed intra parietes est quibus cubiculum includitur, qui tamē ipsi quoq; parietes in cubiculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum, non solum in monte Tauro regnat, sed in ijs etiam regionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur secundum istam uerborum M. Tullij similitudinē, qui iubetur intra Calendas pronuntiare, is & ante Calēdas, & ipsis Calendis iure pronuntiare potest? Neq; id sit quasi priuilegio quodam incitæ cōsuetudinis, sed certa rationis obseruatione: cum omne tempus quod Calendarum die includitur, intra Calendas esse recte dicitur.

Saltem particula, quam uim habeat & quam originem. Caput .XIII.

Altem particula, quam haberet principalem significationem, quæq; uocis istius origo esset, quærebam. Ita enim primitus factam esse apparet, ut quæ uideat sic uti quædā supplemēta orationis temere & incondite assumpta. Atq; erat q diceret, legisse se in grāmaticis cōmentarijs P. Nigidij, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idq; ipsum dici solitum per defectiōnē. Nam plenam esse sententiam, si aliter, non potest. Sed id nos in iisdem commentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incuriose legissemus, nusquam inuenimus. Videntur autem uerba ista, si aliter non potest, à significatione quidem uoculæ huius de qua quærimus, non abhorrere. Sed tot uerba tamē in paucissimas literas cludere, improbæ cuiusdam subtilitatis ē. Fuit etiam qui diceret homo in libris atq; literis assiduus, saltem sibi dictum uideri, u media litera extrita. Salutem enim antè dictum, quod nos saltē diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata sunt, tum solemus (inquit) quasi extremum aliquid petitori, quod negari minime debeat, dicere, hoc saltem fieri aut dari oportere, tanquam salutem postremo petentes, quam & impetrari certe, & obtineri sit æquissimum. Sed hoc sitidem nō illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur commentitium. Censuimus igitur amplius quærendum.

Quod Sisenna in libris historiarum, aduerbijs huiusmodi sepe numero usus est, celatim, uelitatim, saltuatim.

Caput

.XV.

CUm lecitarem⁹ historiam Sisennæ assidue, huiusmodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertim⁹, cuiusmodi sunt hæc, cursim, properatim, celatim, uelitatim, saltuatim. Ex quib⁹ duo prima, quia sunt notiora, exemplis non indigebant: reliqua in historiarū sexto sic scripta sunt: Quam maxime celatim poterat in insidijs suos disponit. Item alio in loco: Nos una æstate in Asia & Græcia literis gesta, idcirco continentia mandauimus, ne uelitatim aut saltuatim scribendo, lectorum animos impediremus.

Aduerbia in im.

Celatim.

Velitatim.

Saltuatim.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .XIII.

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, quæ sunt in libro primo Antonianarum: Multa autem impedere uidentur præter naturam etiam præterq; fatum. Tractatumq; an idem duo ista significant, fatum atq; natura, an diuersum.

Caput

.I.

Præter natu-
ram.
Præter fatū.

ARCVS Cicero in. I. Antonianarum ita scriptum reliquit: Hūc igitur ut sequerer properaui, quē præsentēs non sunt secuti: nō ut proficerem aliquid, (neque enim sperabam id, nec præstare poteram) sed ut si quid mihi humanitus accidisset, (multa autem impendere uidetur præter naturam etiam præterq; fatum) huius diei uocē testem reip. relinquerem meæ perpetuæ erga se uolūtatis. Præter naturam, inquit, præterq; fatum. An utrunq; idem ualere uoluerit, fatum atq; naturam, & duas res, ἀνδ' ἐνός ὑπηρεμένος περὶ πρῶμείλω, ἢ φνσίμ; an uero diuiserit separaritq;, ut alios casus natura ferre uideatur, alios fatum, confide-

randū equidem puto. Atq; id maxime requirendū, qua ratione dixerit accidere multa humanitus posse p̄ter fatum: qñ sic ratio et ordo, & insuperabilis quædam necessitas facti constituit, ut omnia intra fatum claudenda sint, nisi illud sane Homeri secutus est:

μη' ἢ ὑπὲρ μάταιον δόμον αἰδ' & ἀφίκηται.

Nihil autem dubium est, quin uiolentam & inopinatam mortem significauerit, quæ quidē potest recte uideri accidere præter naturam. Sed cur id quoq; genus mortis extra fatum posuerit, neq; operis huius est explorare, neq; temporis. Illud tamen nō præmittēdum est, quod Vergilius quoq; idipsum quod Cicero de fato opinatus est, cū hoc in quarto libro dixit de Elīsa, quæ mortem per uim potita est:

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Demosthen.

Tanq̄ in faciendo sine uitæ, quæ uiolenta sunt, nō uideant ē fato uenire. Demosthenis aut, uiri prudentia pari atq; facundia p̄diti, uerba idem ferē significantia de natura atq; fato M. Cicero secutus uidet. Ita em̄ scriptū est in oratione illa egregia, cui titulus est περὶ εὐφάνου, ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζου μόνου γεγεννηθῆναι, τὸν δ' ἢ εἰμαρμένους ἢ τὸν αὐτόματον θάνατον, περιμένει. ὁ δ' ἢ τῆς κατὰ φύσιν ἢ τῆς κατὰ νόμον ἐπιδεδειγμένης ἀποθνήσκου ἐθελοθῆναι. Quod Cicero fatum atq; naturam uidet dixisse, id multo antē Demosthenes τὸν περὶ πρῶμείλω ἢ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. Αὐτόματ' enim θάνατ' quasi naturalis & fatalis, nulla extrinsecus uī coactus uenit.

Super poetarū Pacuuij & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino.

Caput .II.

M. Pacuuius.
L. Accius.

Quibus otium & studium fuit, uitas atq; ætates doctorum hominum quære ac memoriæ tradere, de M. Pacuuiō, et L. Accio tragicis poetis, historiam scripserunt huiuscemodi: Cum Pacuuius (inquiunt) grandī iam ætate & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex urbe Roma concessisset, Accius tūc haud paruo iunior, proficiscens in Asiam, cum in oppidum uenisset, diuertit ad Pacuuium, comiterq; inuitatus, plusculisq; ab eo diebus retentus, tragœdiam suam cui Atreus nomen est, desideranti legit. Tum Pacuuium dixisse aiunt, sonora quidem esse quæ scripsisset & grandia, sed uideri ea tamen sibi duriora paulum & acerbiora. Ita est (inquit Accius) uti dicis. Neq; id sane me poenitet. Meliora enim fore spero quæ deinceps scribā. Nam quod in pomis est, itidem (inquit) esse aiunt in ingenijs: quæ dura & acerba nascuntur, post fiunt mitia & iucunda. Sed quæ gignuntur statim uicta & mollia, atque in principio sunt uiuida, non matura mox fiunt, sed putria: Relinquendum igit uisum est in ingenio, quod dies atq; ætas mitificet.

An uocabula hæc, necessitudo & necessitas, differenti significatione sint. Caput .III.

Risu prorsus atq; ludo res digna est, cum pleriq; grammaticorū asseuerant, necessitudinem & necessitatem mutare lōge differreq;, ideo q̄ necessitas sit uis quæpiam premens & cogens; necessitudo autem dicat̄ ius quoddam & uinculum religiosæ cōiunctionis: idq; unum solitarium significet. Sicut autem nihil quicquam interest, suauitudo dicas an suauitas, sanctitudo an sanctitas, acerbitudo an acerbitas, acritudo an (quod Accius in Neoptolemo scripsit) acritas: ita nihil rationis dici potest, quin necessitudo & necessitas separent̄. Itaq; in libris uetere uulgo reperias necessitudinem dici pro eo quod necessum est. Sed necessitas sane pro iure officioq; obseruantia affinitatis ue infrequens est. Quanq̄ qui ob hoc ipsum ius affinitatis familiaritatis ue coniuncti sunt, necessarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæsaris, qua Plautiam rogationem suasit, necessitatem dictam pro necessitudine, id est iure affinitatis. Verba hæc sunt: Equidem mihi uideor pro nostra necessitate, non labore, non opera, non industria defuisse. Hoc ego scripsi de utriusq; uocabuli indifferētia, admonitus forte uerbi istius, cum legerem Sempronij Afellionis ueteris scriptoris quartū ex historia librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita scriptum est: Nam se patrem suum audisse dicere L. Aemilium Paulum, nimis bonum imperatorem signis collatis decerare, nisi summa necessitudo, aut summa ei occasio data esset.

*Acerbitas.
Acerbitudo.
Acritas.
Acritudo.
Necessitudo.
Necessitas.*

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium rescriptio. Caput .III.

In plerisq; monumentis rerum ab Alexandro gestarum, & paulo antè in libro M. Varronis, qui inscriptus est Orestes uel de infania, Olympiadem Philippi uxore festiuissime rescripsisse legimus Alexandro filio. Nam cum is ad matrem ita scripsisset: Rex Alexander Iouis Ammonis filius, Olympiadi matri salutem dicit, Olympias ei rescripsit ad hanc sententiam: Amabo (inquit) mi fili quiescas, neq; deferas me, neq; criminere aduersum Iunonem. Malum mihi prorsum illa magnum dabit, cum tu me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Ea mulieris scitæ atq; prudentis erga ferocē filium comitas, sensim & comiter admonuisse eum uisa est, deponendam esse opinionē uanam, quam ille ingentibus uictorijs & adulantium blandimentis, & rebus supra fidē prosperis imbiberat, genitum esse sese de Ioue.

Olympiadis prudens rescriptum.

De Aristotele, Theophrasto, & Menedemo philosophis, deq; eleganti uerecundia Aristotelis, successorem diatribæ suæ eligentis. Caput .V.

Aristoteles philosophus, annos iam ferè natus duo & sexaginta, corpore ægro affectoq;, ac spe uitæ tenui fuit. Tunc omnis eius sectatorum cohors ad eum accedit, orantes obsecrantesq;, ut ipse deligeret loci sui & magisterij successorem, quo post summum eius diem perinde ut ipso uterentur ad studia doctrinæ: complenda excolendaq;, quibus ab eo imbuti fuissent. Erant tunc in eius ludo boni multi, sed præcipui duo, Theophrastus & Menedemus: ingenio ñ atq; doctrinis cæteros præstabant. Alter ex insula Lesbo fuit, Menedemus autem Rhodo. Aristoteles respondit, facturum esse quod uellent, cum id sibi foret tempestiuum. Postea breui tempore cum ñdem illi qui de magistro destinando petierāt, præsentibus essent, uinum (ait) quod tum biberet, non esse id ex ualitudine sua, sed insalubre esse atq; asperum: ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod uel Lesbium. Id sibi utrunq; ut curarent, petiuit: usurumq; eo dixit, quod sese magis iuuisset. Eunt, curant, inueniūt, adferūt. Tum Aristoteles Rhodium petit, degustat. Firmum (inquit) hercle uinum & iucundum. Petiit mox Lesbium: quo item degustato, utrunq;, inquit, oppido bonum. Sed ἡ δ' ὄψω δ' λέγει. Id ubi dixit, nemini fuit dubium, quin lepide simul & uerecunde, successorem illa uoce sibi, nō uinum delegisset. Is erat è Lesbo Theophrastus, homo suauitate insigni linguæ pariter atq; uitæ. Itaq; nō diu post Aristotele uita defuncto, ad Theophrastum omnes concesserunt.

*Theophrastus.
Menedemus.*

*Vinum Rhodium.
Vinum Lesbium.*

Aristotelis uerecundia in successore eligendo.

Quid ueteres latini dixerunt, quas Græci νεοσώδ' ἰατρῆς appellant. Et item quod uocabulum barbarisimi non usurpauerint, neq; Romani antiquiores, neq; Attici. Caput .VI.

L ij

Accētus quo
rundam no-
minum.

Rustice loqui
Barbarismus.

QVas Græci προσωνίας dicunt, eas ueteres docti, tum notas uocum, tum mode
ramenta, tum accentiuunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc au-
tem barbare quem loqui dicimus, id uitium sermonis, nō barbaræ esse, sed ru-
sticum: & cum eo uitio loquentes, rustice loqui dictitabant. P. Nigidius
in commentarijs grammaticis: Rusticus fit sermo, inquit, si aspires perperam. Itaq; id
uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus, qui ante diuī Augusti ætatem pure atq;
integre locuti sunt, an dixerint, nondum equidem inueni.

Diuersum de natura leonum dixisse Homerum in carminibus, & Herodotum in historijs. Cap. .VII.

Leone par-
tus.

Herodotus.

LEonas inter om̄em uitam semel parere, eoq; uno partu nunquam edere plures
q̄ unū, Herodotus ī tertia historia scriptū reliquit. Verba ex eo libro hæc sunt:
ἢ ἢ λέαινα, ἐὸν ἰχθυότατον καὶ θρασυτάτον, ἀπαξ ἐν ᾧ βίῳ τίκτει, ἐν τίκτει γὰρ σωακ-
εάδι ᾧ τέλει τὰς μήτρας. καὶ ἢ αἰτίον τὸδε ὄσιον, ἐπεὶ ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἀρχὴν διακί-
όμενος, ὃ ἢ ἕχωρ ὄνυχας θηρίων ἠλλοῦ πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. ἀυξάνομενος τε δὴ
ἠλλοῦ μᾶλλον ἐξικνέει καταγράφει τὰς δὴ ὁ τοκος ὄσιον, καὶ ὁ πρῶτα παρ λείπειν αὐτῶν ὑγιὲς οὐδέ ἐστιν.
Homerus autem leones (sic enim fœminas quoq; uirili genere appellat) quod gram-
matici ἐπίκοινορ uocant, plures gignere atque educare catulos dicit. Versus quibus hoc
aperte demonstrat, hi sunt:

Εἰσὴν ἴως τις τε λέων πρὶ οἴσι τέκεσσι
ᾧ ῥά τε κῆπι ἀγονὴ σωακτῆσον) ἐν ἕλῃ
ἀνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem significat:

σκυνὰ μάλᾳ σκυάχωρ, ὡς τε λῆς κῆ γένεσθ
ᾧ ῥά δ' ἢ ὑπ σκύμνος ἐλαφίβολ) ἀρπάση ἀνήρ
ἕλῃ ἐκ πυκνῆς, ὅδε τ' ἄχυν) ἕσθ) ἐλθῶν
ἠλλὰ δὲ τ' ἄγκε ἐπὴλθε μετ' ἀνέρεσθ) ἰχθυὲς θινῶν
ἐπὶ δὲ θι δὲ γένοι μάλᾳ γ' ἢ θριμύς χολ) αἰρεῖ.

Ea nos dissensio atq; diuersitas cū ageret, inclytissimi poetarū & historicorū nobilissī-
mi, placuit libros Aristotelis philosophi inspicere, quos de animalibus exquisitissime cō-
posuit: in quibus quod super ista re scriptū inueniremus, cum ipsius Aristotelis uerbis
in his cōmentarijs scriberemus. Verba Aristotelis hæc sunt ex libro de hist. aī aliū .VI.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὀπιδοῦν καὶ ἐστὶν ὀπιδορνήκορ. εἰρηται πρὸ τοσοῦ, ὀχεύει ἢ καὶ τίκτει οὐ
πᾶσιν ὄσων, καδ' ἕκασον μένειν ἑνίαυτορ τίκτει μὲν οὖν τῷ ἕσθ) τίκτει δ' ὡς ἐπιτορ λυ δνο. τὰ μὲν
τοι κλέσθ, ἐξ. τίκτει δ' ἑνίοτε καὶ ἐστὶν. ὅδε λέχθεις μῦθος) πρὶ τῷ ἐκβάλλειν τὰς ὑσέρας τίκτοντα, λῆ
ρῶθης ἐστὶν σωετέθῃ ἢ ἐκ τῷ παπίσθ εἶναι τοὺς λέοντας, ἀπρωῦτ) τῶν αἰτίων τῷ τῶν μῦθον σω-
θέντ) .σπᾶνιορ γὰρ τὸ γέν) δ' ἢ ἢ λείοντων. καὶ οὐκ ἐν ἠλλοῦ γίνεται τὸ παρ. ἀλλὰ ἐν ἐνθρώπων ἀπά-
σθης ἐν ᾧ μετὰ τῷ ἀχελῶς καὶ τῷ νείας πταμῦ. τίκτει ἢ καὶ ὁ λέων παύν μινεῖ ὄντως, ὡς τε δὴ
μνη ὄντα μόλις βαδίζειρ. οἱ δ' ἐν συρῖα λέοντες τίκτῃσι πυντάκεις. τὸ πρῶτον πέντε. εἶτα ἀεὶ ἐνὶ ἑλάτ-
τονα. μετὰ ἢ ταῦτα οὐκέτι οὐδέ ἐν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελῶσιν. οὐκ ἔχει ἢ ἢ λέαινα χαίτω ἀλλ
ὁ ἄρῶν λέων. βάλθῃ ἢ ὁ λέων τοὺς κωόδοιτας καλθμῆνδς τέπαρασ μόνδς. δνο μὲν ἄνωθ) ἐν, δ' ὄσθ
κάτωθ) ἐν. βάλθῃ ἢ ἐξάμλω) ὡρ τῶν ἢ ληκίαν

Quod Afranius poeta prudenter & lepide, sapientiam filiam esse usus & memoria dixit. Cap. .VIII.

Sapientia pa-
rentes.

Afranius.

FXimie hoc atque uerissime Afranius poeta de gignenda comparandaq; sapien-
tia opinatus est, quod eam filiam esse usus & memoriæ dixit. Eo nanque argu-
mento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum uelit, nō libris solis, ne-
que disciplinis rhetoricis dialecticisq; opus esse, sed oportere eum uersari quoque, ex-
erceriq; in rebus cominus noscendis periclitandisq;, eaq; omnia acta & euenta firmi-
ter meminisse: & perinde sapere ac consulere ex his, quæ pericula ipsa rerum docue-
runt, non quæ libri tantum aut magistri, per quasdam inanitates uerborum & imagi-
num, tanquam mimo aut insomnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui
Sellæ nomen est:

Vfus me genuit, mater peperit memoria.

σοφία uocant me Graii, uos sapientiam.

Item uersus est in eandem ferme sententiam Pacuui, quem Macedo philosophus uir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum; Macedo philosophus.

Ego odi homines ignaua opeta, & philosopha sententia.

Nihil enim fieri posse indignius neque intolerantius dicebat, quam quod homines ignaui ac desides, operi barba & pallio, mores et emolumenta philosophiae in lingua, uerborumque artes conuerteret, & uitia faculissime accusaret, intercutibus ipsi uitiiis madetes. Ignaua philosophi.

Qui d. Tullius Tyro in commentarijs scripserit de Suculis et Hyadibus, quae sunt stellarum uocabula. Cap. IX.

TVllius Tyro M. Ciceronis alumnus & libertus, adiutorque in literis studiorum eius fuit. Is libros complures de usu atque ratione linguae Latinae: item de uariis atque promiscuis quaestionibus composuit. In iis esse praecipui uidentur, quos graeco titulo *συνδέναι* libros inscripsit, tanquam omne rerum atque doctrinarum genus continentis. Ibi de iis stellis quae appellantur fuculae, hoc scriptum est: A deo, inquit, ueteres Rom. literas graecas nesciuerunt, & rudes graecae linguae fuerunt, ut stellas quae in capite Tauri sunt, propterea fuculas appellarint, quod eas *ὕαδες* Graeci uocant, tanquam id uerbum latinum graeci uerbi interpretamentum sit; quia graece *ὑε*, sues latine dicantur. Sed *ὕαδες*, inquit, *ὄνκ ἀπὸ τῆς ὑε*, ita ut nostri opici putauerunt, sed ab eo, quod est *ὑε*, appellantur. Nam et cum oriuntur, & cum occidunt, tempestates, pluias, largosque imbres cient. Pluere autem graeca lingua *ὑε* dicitur: Haec quidem Tyro in Pandectis. Sed enim ueteres nostri, non usque opici et agrestes fuerunt, ut stellas hyadas iccirco fuculas nominarent, quod *ὑε* latine sues dicantur, sed ut quod Graeci *ὕαδες*, nos super dicimus: quod illi *ὕπν*, nos supinus: quod *ὑποβρε*, nos subulcus: quod item illi *ὕπν*, nos primo sypnus, deinde per *γ* graecae, latinaeque *o* literae cognationem, somnus. Sic quod ab illis *ὕαδες*, a nobis primo syades, deinde fuculae appellatae. Stellae autem istae non in capite Tauri sunt, ut Tyro dicit (nullum enim uidetur praeter eas stellas Tauri caput) sed eae ita circulo qui zodiacus dicitur sitae locataeque sunt, ut ex earum positu species quaedam & simulacrum esse uideatur Tauri capitis: sicuti caeterae partes, & reliqua imago Tauri conformata, & quasi depicta est locis regionibusque earum stellarum, quas Graeci *πλάδες*, nos uergilias uocamus. Tyro.
Pandectae.
Suculae.
Hyades.
Opici.

Quid sororis *ἑταύρα* dixerit Labeo Antistius, et quid fratris Nigidius. Caput .X.

LAbeo Antistius, iuris quidem ciuilibus disciplinae principali studio exercuit, & consulentibus de iure publice responsum, caeterarum quoque bonarum artium non expertus fuit. Et in grammaticam sese, atque dialecticam literasque antiquiores altioresque penetrauerat, latinarumque uocum origines rationesque perculluerat. Eaque praecipue scientia ad enodandos plerisque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur: quorum librorum tres continui tricesimus octauus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam & illustrandam linguam latinam conducentium. Praeterea in libris, quos ad praetoris edictum scripsit, multa posuit, partim lepide atque argute reperta: sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror, inquit, appellata est, quasi quod seorsum nascitur, separaturque ab ea domo, in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus arguto subtilisque *ἑταύρα* interpretatur: frater, inquit, est dictus, quasi fere alter. Labeo Antistius.
Soror.
Frater.

Quem M. Varro iustum aptumque esse numerum conuiuarii existimauit. Ac de mensis secundis et de bellariis. Ca. XI.

LEpidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippaeis, qui inscribitur: Nescis quid uesper ferus uehat: in quo differit de apto conuiuarium numero, de quo ipse conuiuii habitu cultumque. Dicit autem conuiuarium numerum incipere oportere a Gratiarum numero, & progredi ad Musarum, id est, proficisci a tribus, & consistere in nouem: ut cum paucissimi conuiuae sunt, non pauciores sint quam tres: cum plurimi, non plures quam nouem. Nam multos, inquit, esse non conuenit, quod turba plerumque Conuiuarium numerus.

Conuiuium ex
quatuor con-
stat.

Sarmones con-
uiuales.

Bellaria.

Tragemata.

Labeonis li-
bertas.

est turbulenta. Et Romæ quidem constat, sed & Athenis. Nusquam aut plures cuba-
bant. Ipsum deinde conuiuiū constat, inquit, ex rebus quatuor, & tū deniq; oībus suis
numeris absolutū est, si belli homūculi collecti sunt, si lectus locus, si tps lectum, si ap-
paratus non neglectus. Nec loquaces aut, inquit, cōuiuas, nec mutos legere oportet: ga-
eloquentia in foro & apud subfella, silentiū uero nō in conuiuiō, sed in cubiculo eē de-
bet. Sermones igit id tps habendos censet, non super rebus anxiis, aut tortuosis, sed iu-
cundos atq; inuitabiles, & cū quadam illecebra & uoluptate utiles, ex qbus ingenium
nostre uenustius fiat & amoenius. Qd̄ pfecto, inquit, eueniet, si de id genus rebus ad cō-
munē uitæ usum pertinentibus cōfabulemur, de qbus in foro, atq; in negotiis agendis
loqui non est otii. Dominū aut, inquit, conuiuii esse oportet nō tam lautū, q̄ sine sor-
dibus. Et in conuiuiō legi nō oīa debent, sed ea potissimū quæ simul sint βιωφελῆ, & de-
lectent. Neq; nō de secundis quoq; mēsis, cuiusmodi esse eas oporteat, p̄cipit. His em̄
uerbis utit̄: Bellaria, inquit, ea maxie sunt mellita, quæ mellita nō sunt. τὴν μέλιταιν ἐμ̄
τὴν ἰσθμῶν, societas infida. Qd̄ Varro in hoc loco dixit bellaria, nequis forte in ista uoce hæ-
reat, significat id uocabulū om̄e mēsa scdæ genus. Nam quæ τραγίματα Græci aut τρέμα-
ματα dixerunt, ea ueteres nostri bellaria appellauerūt. Vina quoque dulciora, est inue-
nire in comcediis antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; esse ea Liberi bellaria,

Tribunos plebis prehensionem habere, uocationem non habere. Caput .XII.

IN quadam epistola Attei Capitonis scriptum legimus, Labeonem Antistium, le-
gum atq; morum po. Ro. iurisq; ciuilibus doctum apprime fuisse. Sed agitabat, inq̄,
hominem libertas quædam nimia atq; uecors, usque eo, ut D. Augusto iam princī-
pe, & rep. obtinente, ratum tamen pensumq; nihil haberet, nisi quod iustū sanctūm
que esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat, quid idem Labeo per ui-
atorem à trib. plebis uocatus, responderit: Cum à muliere, inquit, quadam tribuni ple-
aduersum eum aditū, Gellianum ad eū misissent ut ueniret, & mulieri responderet, ius-
sit eum qui missus erat, redire, & tribunis dicere, ius eos non habere, neq; se neq; alium
quenquam in causa uocandi: cum moribus maiorū trib. pleb. prehensionem haberent,
uocationem non haberent. Posse igitur eos uenire, & prehendi se iubere, sed uocandi
absentem ius non habere. Cum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum
postea in M. Varronis reg. humanarum uno & uicesimo libro, enarratius scriptum in-
uenimus, uerbaq; ipsa super ea re Varronis ascripsimus: In magistratu, inquit, habent
alii uocationem, alii prehensionem, alii neutrum. Uocationem, ut COSS. & ceteri qui
habent imperium: Prehensionē, ut trib. pleb. & alii, qui habent uiatorem: Neq; uocatio-
nem, neq; prehensionem, ut quæsto. & ceteri, qui neq; licitorem habēt, neq; uiatorem.
Qui uocationem habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt: & hæc omnia, si
ue adsunt quos uocant, siue acciri iusserunt, Tribuni ple. uocationē habent nullā. Neq;
minus multi imperiti, perinde atq; haberēt, ea sunt usi. Nam quidā non modo priuati,
sed etiam COS. in rostra uocari iusserunt. Ego triumuir uocatus à portio trib. ple. non
iui, autoribus p̄cipibus: & uetus ius tenui. Item tribunus cū essem, uocari neminē ius-
si, neq; uocatum à collega patere inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit, La-
beonem arbitror, uana tunc fidutiā, cum priuatus esset, uocatum à trib. non isse. Quæ
(malūm) aut ratio fuit, uocantibus nolle obsequi, q̄s cōfiteare ius habere prehēdit̄.
Nam qui iure prehendi, is etiā in uincula duci potest. Sed quæretibus nobis quam ob
causam trib. qui haberent summam coercendī potestatem, ius uocandi nō habuerint,
illud occurrit quod tribuni ple. antiquitus creati uidentur non iure dicundo, nec causis
querelisq; de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis quibus p̄sentes fu-
issent, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur. Ac propterea ius ad se uocandi ademptū,
quoniam ut uim fieri uetarent, assiduitate eorum & p̄sentium oculis opus erat,

*Quod in libris humanarum M. Varronis scriptum est, ædiles & quæstores populi Romani
in ius à priuato ad prætorē uocari posse. Caput .XIII.*

CVM ex angulis secretisq; librorum ac magistrorū, in mediū iam hominum & in lucē fori prodissē, quæsitū esse memini, in plerisq; Romæ stationibus ius publice docentiū aut respondentīū, an quæst. po. Ro. ad præto. in ius uocari posset. Id autē non ex otiosa quæstione agitabatur, sed usus forte natæ rei ita erat, ut uocandus esset in ius quæst. Non pauci igitur existimabant, ius uocationis in eum prætori non esse, qm̄ magistratus po. Ro. proculdubio esset. Et neq; uocari, neq; si uenire nollet, capi atq; prehendi, salua ipsius magistratus maiestate, posset. Sed ego qui tum assiduus in libris M. Varronis fui, cum hoc quæri dubitariq; aīaduertissem, protuli unum & uicesimum reꝝ humanarum, in quo ita scriptū fuit: Qui potestatem neq; uocationis populi uiritim habent, neq; prehensionis, eos magistratus à priuato in ius quoq; uocari est potestas. M. Leuinius ædilis curulis à priuato ad prætorē in ius est eductus. Nūc stipati seruis publicis non modo prehendi non possunt, sed etiam ultrò summouent populum. Hoc Varro in ea libri parte de ædilibus. Supra autem in eodem libro, quæsto. neque uocationem habere, neq; prehensionem dicit. Vtraq; igitur libri parte recitata, in Varronis omnes sententiam concesserunt, quæstorq; in ius ad prætorem uocatus est.

Verba ex libro Messalæ auguris, quibus docet qui sint minores magistratus, & consulem præto remq; collegas esse, & quedam alia de auspicijs. Caput .XIIII.

Pomœrium quid esset, augures po. Ro. qui libros de auspicijs scripserunt, istius modi sententiā definierunt: Pomœrium est locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum ponē muros, regionibus certis determinatus, qui facit finē urbani auspicii. Antiquissimum autē pomœriū quod à Romulo institutum est, Palatini montis radicibus terminabatur. Sed id pomœrium pro incrementis reip. aliquoties prolatum est, & multos editosque colles circumplexum est. Habebat autem ius proferendi pomœrii, qui populū Ro. agro de hostibus capto auxerat. Propterea quæsitum est, ac nunc etiam in quæstione est, quam ob causam ex septem urbis montibus, cum cæteri sex intra pomœrium sint, Auentinus solus, quæ pars non longinqua nec infrequens est, extra pomœrium sit. Neq; id Ser. Tullius rex, neq; Sylla, qui proferendi pomœrii titulum quæsiuit, neq; postea D. Iulius, cum pomœrium proferret, intra effatos urbis fines incluserint. Huius rei Messala aliquot causas uideri scripsit. Sed præter eas omnes ipse unam probat, quod in eo monte Remus urbis cōdendæ gratia auspicauerit, auesq; irritas habuerit, superatus que in auspicio à Romulo sit. Iccirco, inquit, omnes qui pomœrium protulerunt, montem istum excluderunt, quasi aibus obscœnis ominosum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putauī, quod non pridē ego in Elidis grammatici ueteris cōmentario offendi, in quo scriptum erat, Auentinū antea, sicuti diximus, extra pomœrium exclusum: post autem D. Claudio, receptū & intra pomœrii fines obseruatum. In edicto COSS. quo edicunt, quis dies comitiis centuriatis futurus sit, scribitur: Ex uetere forma perpetua nequis magistratus minor de cœlo seruasse uelit. Quæri igitur solet, qui sint magistratus minores. Super hac re meis uerbis nil opus fuit, quoniam liber Marci Messalæ auguris de auspicijs primus, cum hæc scriberemus, forte adfuit, propterea ex eo libro uerba ipsius Messalæ subscripsimus: Patritiorum auspicia in duas sunt potestates diuisa: Maxima sunt consulum, prætorum, censorum. Neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut eiusdem potestatis, ideo & collegæ non sunt censes consulū, aut prætorū: prætores consulū sunt. Ideo neq; consules aut prætores censorib. neq; censes consulib. aut prætorib. turbant, aut retinēt auspicia. At censes inter se, rursus prætores consulesq; inter se, & uitiāt & obtinent. Prætor & si collega consulis est, neque prætorem neq; consulem iure rogare potest, ut quidem nos à superioribus accepimus, aut ante hæc tempora seruatum est. Et ut in commentario XIII. C. Tuditanī patet, quia imperium minus prætor, maius habet consul; & à minore imperio maius, aut à maiore collega rogare iure non potest. Nos his temporibus prætores prætore creante ueterum autoritatem sumus secuti, neque his comitiis in auspicio fuimus. Censes æque non eodem rogantur auspicio atq; consules & prætores. Reliquo

Pomœrium.

Auentinus mons.

Magistratus maiores.

rum magistratuum minora sunt auspicia. Ideo illi minores, hi maiores magistratus appellantur. Minoribus creandis magistratibus, tributis, comitiis magistratus, sed iustus curiata datur lege. Maiores centuriatis comitiis fiunt. Ex his omnibus uerbis Messalæ manifestum fit, & qui sint magistratus minores, & quamobrem minores appellantur. Sed & collegam esse PRAET. COS. docet, quod eodem auspicio creantur. Maiora autem dicuntur auspicia habere, quia eorum auspicia magis rata sunt, quam aliorum.

Item uerba eiusdem Messalæ disferentis, aliud esse ad populum loqui, aliud cum populo agere, & qui magistratus à quibus auocent comitiatum. Eiusdem capituli. XIII. portio.

Idem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit: COS. ab omnibus magistratibus, & comitiatum, & concionem auocare potest. Praetor & comitiatum & concionem usquequaque auocare potest, nisi à COS. Minores magistratus nusquam, nec comitiatum nec concionem auocare possunt. Ea re, qui eorum primus uocat ad comitiatum, is recte agit, quia bifariam cum populo agi non potest. Nec auocare alius alii posset, si concionem habere uolunt, uti ne cum populo agant, quamuis multi magistratus simul concionem habere possunt. Ex his uerbis Messalæ manifestum est, aliud esse cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere est rogare quod populum, quod suffragiis suis aut iubeat, aut uetet. Concionem autem habere, est uerba facere ad populum sine ulla rogatione.

Agere cum populo. Concionem habere.

Humanitatem non id significare quod uulgus putat: sed eo uocabulo qui synceriter locuti sunt, magis proprie esse usos. Caput .XV.

Humanitas.

Qui uerba latina fecerunt quicquid iis probe usi sunt, humanitatem non id esse uouerunt quod uulgus existimat, quodque à Græcis *εὐλαδρῶπία* dicitur, & significat dexteritatem quandam beneuolentiamque erga omnes homines promiscuam. Sed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod Græci *παιδεία* uocant, nos eruditioem institutionemque in bonas artes dicimus: quas qui synceriter cupiunt appetuntque, ii sunt uel maxime humanissimi. Huius enim scientiæ cura & disciplina, ex uniuersis animantibus uni homini data est, ideoque humanitas appellata est. Sic igitur eo uerbo ueteres esse usos, & cum primis M. Varronem, Marcumque Tullium, omnes ferme libri declarant. Quamobrem satis habui interim exemplum proponere. Itaque uerba posui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc est: Praxiteles qui propter artificium egregium, nemini est paulum modo humaniori ignotus. Humaniori, inquit, non ita ut uulgo dicitur, facili & tractabili & beneuolo, tamen si rudis literarum sit (hoc enim cum sententia nequaquam conuenit) sed eruditiori doctiori que Praxitelem, quid fuerit, et ex libris, & ex historia cognouerit.

Humanior.

Quid apud Marcum Catonem significant uerba hæc, inter os atque offam. Caput .XVI.

Oratio est M. Catonis Censorii de ædil. uitio creatis: ex ea oratione uerba hæc sunt: Nunc ita aiunt, in segetibus & in herbis bona frumenta esse. Nolite ibi nimiam spem habere. Sæpe audiui, inter os atque offam multa interuenire posse. Verum inter offam atque herbam, ibi uero longum interuallum est. Eurutius Clarus, qui præfectus urbi, & bis consul fuit, uir morum literarumque ueterum studiosissimus, ad Sulpitiū Apollinarē scripsit, hominem memoriæ nostræ doctissimū, quærere sese et petere ut sibi rescriberet, quænam esset eorum uerborum sententia. Tum Apollinaris nobis presentibus (nam id temporis ego adolescens Romæ sectabar eum discendi gratia) rescripsit Claro, ut uirò erudito, breuissime: Vetus esse prouerbiū, inter os & offam idem significans, quod græcus ille *παροιμίῳ* uersus:

πολλὰ μεταξὺ πέλις κύλικος, καὶ χεῖλες ἄκρως

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uersum. Et inueniri uersus uerbis iisdem aut paucis syllabis immutatis, apud diuersos poetas, temporibus uarijs natos. Caput .XVII.

Versus est notæ uenustatis senarius:

σοφοὶ τύραννοι ἢ σοφῶν ζωσάτα.

Eum uersum Plato in Theæteto Euripidis esse dicit: quod quidē nos admo-

dum miramur. Nam scriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis, quæ inscripta est αἶας ὁ λόκος. Prior autem natus fuit Sophocles quam Euripides. Sed etiam ille uersus non minus notus,

γέγων γέγωντα παύσαι γήσω ὁ ἔγω,

et in tragœdia Sophoclis scriptus est, cui titulus est Φιλοκτήτης, & in Bacchis Euripidis id quoque animaduertimus apud Aeschylum, ἐν τῷ πνεύφω προμίδε, et apud Euripidem in tragœdia quæ inscripta est Ἴνώ, eundem esse uersum absque paucis syllabis;

Aeschylus sic:

σγῶν τε ὄπως δ' εἶ, καὶ λέγων τὰ κείρια.

Euripides ita:

σγῶν τε ὄπως δ' εἶ, καὶ λέγων ἀσφαλίς.

Fuit autem Aeschylus non breui antiquior.

De genere atque nominibus familiae Portiae.

Caput

.VIII.

Cum in domus Tiberianæ bibliotheca sederemus ego & Apollinaris Sulpitius, et quidam alij mihi aut illi familiares, prolatus forte liber est, ita inscriptus, M. Catone nepos. Tum quæri cœptum est, quisnam is fuisset M. Cato nepos. Atque ibi adolescens quispiam (quod ex eius sermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis: Hic (inquit) est M. Cato, non cognomēto Nepos, sed M. Catonis Censorij ex filio nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necē sibi gladio manu sua consciiuit: de cuius uita liber est M. Ciceronis, qui inscribitur laus M. Catonis, quem in eodem libro idem Cicero pronepotē fuisse dicit M. Catonis Censorij. Eius igitur quem Cicero laudauit, pater hic fuit M. Cato: cuius orationes ferunt inscriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodū leniterque: Laudo, inquit, te mi fili, quod in tamula ætate etiam si hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras, auditi uincula tamen quadam de Catonis familia aspersus es. Non unus autem, sed complures M. illius Catonis Censorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui et orator et censor fuit, filios habuit, et matribus diuersos, & ætatibus longe dispares. Nam iam adolescente altero matre eius amissa, ipse quoque iam multum senex, Salonij clientis sui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei M. Cato Salonianus: hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datum. Ex maiore autem Catonis filio, qui prætor designatus patre uiuo mortuus est, et egregios de iuris disciplina libros reliquit, nascitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. nepos. Is satis uehemens orator fuit, multasque orationes ad exemplum aui scriptas reliquit, & consul cum Q. Martio Rege fuit. Inque eo consulatu in Africam profectus, in ea prouincia mortem obiit. Sed is, non ita ut dixisti, M. Catonis prætorij uiri, qui se Vticæ occidit, et quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Censorij, ille autem pronepos fuit, propterea necessum est patrem hunc ei fuisse. Hic enim nepos, cuius hæc modo prolata oratio est, filium quidem maiorem Catonem habuit, sed non eum qui Vticæ periit, sed qui cum ædilis curulis et prætor fuisset in Galliam Narbonensem profectus, ibi uita functus est. Ex altero autem uiro Censorij filio longe natu minore, quem Salonianum esse appellatum dixi, duo nati sunt, L. Cato, et M. Cato. Is M. Cato tribunus plebis fuit, & præturam petens mortem obiit, exque eo natus est Marcus Cato prætorius, qui se bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uita laudibusque cum M. Tullius scriberet, pronepotem eum Catonis Censorij dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiae, quæ ex minore Catonis filio progenita est, non solum generis ipsius tramitibus, sed temporum quoque spatio differre. Nam quia ille Salonianus in extrema patris ætate, sicuti dixi, natus fuit, prognati quoque ab eo aliquanto posteriores fuerunt, quam qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoque temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis: Hæc Sulpitius Apollinaris nobis audientibus dixit, quæ postea ita esse uti dixerat, cognouimus, cum & laudationes funebres,

M. Catone
pos.

Portia seu
Catonum fa-
milia.

Cato Salonis
anus.

et librum commentariorum de familia Portia legeremus.

Quod à scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocū atq; uerborū iucundioris, quæ à Græcis
 εὐφωρία dicitur, quàm regulæ disciplina quæ à grammaticis reperta est. Caput .XIX.

Accusatiuorū
 tertiæ inflex
 ionis uariæ
 fines.

Interrogatus est Probus Valerius, quod ex familiari eius quondam cōperi, has ne
 urbis, an has urbes, & hanc turrem, an hanc turrim dici oporteret. Si aut uersum
 (inquit) pangis, aut orationem solutam struis, atq; ea uerba dicenda sunt, non fini
 tiones illas prærancidas, neq; fecutinas grammaticas spectaueris, sed aurē tuam inter
 roga: quo quid loco conueniat dicere, quod illa suaserit, id profecto erit rectissimum.
 Tum is qui quæsierat, quonam modo, inquit, uis aurem meam interrogem? Et Probū
 ait respondisse, quo suam Vergilius percontatus est, qui diuersis in locis, urbes & urbis
 dixit, arbitrio cōsilioq; usus auris. Nam in primo Georgicōn, quem ego (inquit) librū
 manu ipsius collectum legi, urbis, per i literam scripsit. Verba è uersibus eius hæc sunt:

Urbis.

Urbis' ne inuisere Cæsar,
 Terrarumq; uelis curam

Urbes.

Verte enim, & muta ut urbes dicas, insipidius nescio quid facies & pinguius. Contrā,
 in tertio Aeneidos, urbes, per e literam dixit:

Centum urbes habitant magnas,

Turrim.
 Securim.

Hic item muta, ut urbis dicas, nimis exilis uox erit et exanguis. Tanta quippe iunctu
 ræ differentia est in cōsonantia uocum proximarum. Præterea idem Vergilius turrim
 dixit non turrem, et securim non securem:

Turrim in præcipiti stantem. Et,
 Incertam excussit ceruice securim.

Quæ sunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm si suo utrunque loco per e literam di
 cas. At ille qui interrogauerat, rudis profecto & aure agresti homo: Cur (inquit) ali
 ud alio in loco doctius rectiusq; esse dicas, nō sane intelligo. Tum Probus iam commo
 tior: Noli (inquit) igitur laborare, utrum istorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam
 cum id genus sis quod uideo, ut sine iactura tui pecces, nihil perdes utrum dixeris. His
 tum uerbis Probus et hac fini hominem dimisit, ut mos eius fuit erga indociles propē
 iuclementer. Nos autem aliud quoque postea confimiliter à Vergilio duplici modo
 scriptum inuenimus. Nam tres et tris posuit eodē in loco, ea iudicij subtilitate, ut si ali
 ter dixeris mutauerisq;, et aliquid tamen auris habeas, sentias suauitatem sonitus diui
 dere. Versus ex decimo hi sunt:

Tres quoq; Threicios boreæ de gente suprema,
 Et tris, quos Idas pater, et patria Ismara mittit.

Tris.

Tres hic, tris illic, utrunque pensiculate modulataq; reperies suo quidq; in loco sonare
 aptissime. Sed in illo quoq; itidem Vergilij uersu,

Hæc finis.

Hæc finis Priami fatorum,

simul ut et hic finis dicas, durum atq; absouum erit, respuentq; aures quod mutaueris:
 sicut illud contrā eiusdem Vergilij insuauius facias, si mutes:

Quæ finem.

Quem das finem rex magne laborum?

Nam si ita dicas, quam das finem, iniucundum nescio quo pacto et laxiorē uocis sonū
 feceris. Ennius itē rectos cupressos dixit, contra receptum uocabulī genus hoc uersu:

Rectos cup
 pressos.

Capitibus nutantis pinos, rectosq; cupressos.

Aere fulua.

Firmior ei credo et uiridior sonus esse uocis uisus est, rectos dicere cupressos, quàm res
 ctas. Contrā uero idem Ennius in annali duodeuicesimo, aere fulua dicit, non fuluo:

Fretu.

non ob id solum, quod Homerus ἀτρε βαθεῖω dicit, sed quod hic sonus (opinor) uoca
 lior est uisus & amœnior. Sicuti etiam Mar. Ciceroni mollius terētiusq; uisum est in
 quinta in Verrem, fretu scribere quàm freto: Perangusto (inquit) fretu diuisa. Erat em̄

Peccatu.

crassius uastiusque, perangusto freto dicere. Itidem in secunda simili usus modula
 mine: Manifesto peccatu, inquit, non peccato. Hoc enim scriptum in uno atque in alte
 ro antiquissimæ fidei libro Tyroniano reperi. Verba sunt Ciceronis hæc: Nemo ita ui

uebat, ut nulla eius uitæ pars, summæ turpitudinis esset expers, nemo ita in manifesto peccatu tenebat, ut cum impudens fuisset in facto, tum impudentior uideretur si negaret. Huius autem uocis cum elegantior hoc in loco sonus, & tum ratio certa & probata est. Hic enim peccatus, quasi peccatio, recte latineq; dicitur. Sicut hic incestus, nō qui admisit, sed quod admissum est: & hic tributus, quod tributum nos dicimus, à plerisque ueteribus dicta sunt. Hic quoq; allegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione seruata, arbitrato, & allegatu meo dicimus. Sic igitur in manifesto peccatu dixit, ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. Non quia latinum esset peccato dicere, sed quia in loco isto positum subtilius ad aurem molliusq; est. Lucretius æque auribus inferuiens, funem fœminino genere appellauit in hisce uerbis:

Nunc (ut opinor) enim mortalia secla superne

Aurea de cœlo demisit funis in arua,

Cum dicere usitatus, manente numero posset,

Aureus è cœlo demisit funis in arua.

Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antistitas dicit, nō secundum grammaticam legem antistites. Nam cum insolentias uerborum à ueteribus dictorum plerunq; respueret, huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus, sacerdotes (inquit) Cereris atq; illius fanī antistitæ. Vsq; adeo in quibusdam neq; rationem uerbi, neq; consuetudinem sed solam aurem secuti sunt, suis uerba modulis pensitantem. Quod qui non sentiunt, (inquit idē ipse M. Cicero, cum de numerosa & apta oratione dissereret) quas aureis habeant, aut quid in ijs hominis simile sit, nescio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici annotauerunt, quod cum dixisset quodam in loco $\kappa\omicron\lambda\omicron\iota\omicron\upsilon\varsigma\ \tau\omicron\ \psi\acute{\eta}\rho\acute{\alpha}\varsigma\ \tau\epsilon$, aliō in loco non $\psi\acute{\eta}\rho\omega\pi$, sed $\psi\acute{\alpha}\rho\omega\pi$ dixit,

$\psi\acute{\eta}\rho\ \acute{\alpha}\ \acute{\omega}\varsigma\ \tau\epsilon\ \psi\acute{\alpha}\rho\omega\pi\ \nu\acute{\epsilon}\phi\theta\ \epsilon\gamma\chi\epsilon\ \tau\omicron\ \eta\acute{\epsilon}\ \kappa\omicron\lambda\omicron\iota\omicron\upsilon\varsigma\ \tau\epsilon$,

secutus non communem, sed propriam in quocunq; uocis situ iucunditatem. Nam si aliterum in alterius loco ponas, utrunque feceris sonitu insuaue.

Verba Titi Castritij rhetoris ad discipulos adolecentes de uestitu atq; calciatu non decoro.

Caput

.XXI.

Titus Castritius rhetoricæ disciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi & docēdi, summa uir autoritate grauitateq; & à diuo Adriano ob mores atq; literas spectatus, cum me præsentem (usus enim eo magistro) discipulos quosdam suos senatores uidisset, die feriato tunicis & lacernis indutos, & gallicis calciatos, Equidem (inquit) maluissem uos togatos esse. Pigritum est cinctos saltem esse & penulatos. Sed si hic uester huiusmodi uestitus de multo iam usu ignoscibilis est, soleatos tamen uos populi Romani senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum est: non hercle uobis minus quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiēte, Castritius & quædam alia ad eam rem conducentia, romane & seuerè dixit. Pleriq; autem ex ijs qui audierant, requirebant cur soleatos dixisset, qui gallicas, non soleas haberent? Sed Castritius profecto scite atq; incorrupte locutus est. Omnia enim fermè id genus, quibus plantarū calces tantum infime teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerunt: nonnunq; uoce græca crepidulas. Gallicas autem uerbum esse opinor nouū, non diu ante ætatē M. Ciceronis usurpari cœptū. Itaq; ab eo ipso positum est in secūda Antonianarum: Cum gallicis (inquit) & lacerna cucurristi. Neque in ea significatione id apud quenquam alium scriptum lego, grauioris duntaxat autoritatis scriptorem, sed (ut dixi) crepidas & crepidulas prima syllaba correpta, id genus calciamentum appellauerunt, quod Græci $\kappa\epsilon\pi\iota\delta\alpha\varsigma$ uocant; eiusq; calciamenti futores crepidarios dixerūt. Sempronius Afellio in libro rerum gestarum quartodecimo: Crepidarium (inquit) cultellum rogauit à crepidario futore.

Comprecationes quæ ritu Romano sunt dijs, expositæ sunt in libris sacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene seu Nerio nomen importet.

Caput

.XXII.

Incestu.

Tributus.

Allegatus.

Arbitratus.

Funis aurea.

Antistitæ.

Castritius.

Pigritum est.

Soleæ quid.

Crepidulæ.

Crepidarij.

Comprecati
ones deorū.

Comprecatōnes deorum immortalium, quæ ritu Romano dijs fiunt, expōsitæ sunt in libris sacerdotum populi Ro. & in plerisq; antiquis orationib⁹. In his scriptum est, Laciam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quiritij, Maiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienen quoq; Martis. Ex quibus id quod postremum posui, sic plerosq; dicere audio, ut primam in eo syllabam producant, quo Græci modo dicunt *νηρηίδας*, maris deas. Sed qui probe locuti sunt, primam correptam dixerunt, tertiam producerunt. Est enim rectus casus uocabuli, sicut in libris uetere scriptum est, Nerio: quanq̄ M. Varro in satyra Menippea, quæ inscribitur *νηρημαχία* uel *νηρομαχία*, non Nerio, sed Nerienes uocatiue dicit in his uersibus:

Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Nerio.

Ex quo nominandi quoq; casum eundem fieri necessum est. Sed Nerio à ueteribus sic declinatur quasi Anio. Nam perinde ut Anienem, sic Nerienem dixerunt, tertia syllaba producta. Id autem, siue Nerio, siue Nerienes est, Sabinum uerbum est, eoq; significatur uirtus & fortitudo. Itaq; ex Claudijs quos à Sabinis oriūdos accepimus, qui erat egregia atq; præstati fortitudine, Nero appellatus est. Sed id Sabini à Græcis accepisse uidentur, qui uincula & firmamenta membrorum *νηρη* dicunt: unde nos quoq; latine neruos appellamus. Nerio igitur, Martis uis & potentia, & maiestas quædam esse Martis demonstratur. Plautus autem in Truculento, coniugem esse Nerienem Martis dicit, atq; id sub persona militis in hoc uersu:

Mars peregre adueniens salutat Nerienem uxorem suam.

Cn. Gellius
scriptor.
Hersiliae pre
catio.

Super ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito & incondito militi falsam nouamq; opinionem tribuisse, ut Nerienem coniugem esse Martis putaret. Sed id perite magis quam comice dictum intelliget, qui leget Cn. Gellij annalem tertium, in quo scriptum est, Hersiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret, pacemq; oraret, ita precatam esse: Neria Martis, te obsecro pacem dare, ut liceat nuptiis proprijs & prosperis uti, quod de tui coniugis consilio contigit, uti nos itidem inter gras raperent, unde liberos sibi & suis posteris patriæ pararent. De tui (inquit) coniugis consilio, Martem scilicet significans: per quod apparet non esse id poetice à Plauto dictum, sed eam quoq; traditionem fuisse, ut Nerio à quibusdam uxor esse Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum est, quod Gellius Neria dicit per a literam, non Nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiam, præterq; Gellij, Licinius Imbrex uetus comœdiarum scriptor in fabula, quæ Neæra inscripta est, ita scripsit:

Nolo ego Neæram te uocent, sed Nerienem,

Cum quidem Marti es in connubium data.

Nerio Mar
tis uxor.
Licinius Im
brex.

Ita autē senarij numerus huiusce uersus habet, ut tertia in eo nomine syllaba, contra q̄ supra dictum est, corripienda sit. Cuius sonitus quanta apud ueteres indifferētia sit, notius est quam ut plura in id uerba sumenda sint. Ennius autē in, I. annali in hoc uersu:

Nerienem Mauortis.

Ne.

Et hercle, nisi quod minime solet, numerum seruauit, primam syllabam intendit, tertiam corripit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiusmodi est quod in commentario quodam Seruij Claudij scriptum inueni, Nerio dictum quasi neirio, hoc est sine ira, & cum placiditate: ut eo nomine mitem tranquillūq; fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud Græcos, ita plerunq; in latina quoq; lingua, priuatiua est.

M. Catonis consularis & censorij pulcherrima exprobratio cōtra philosophantes nomine & nō re. Cap. .XXIII.

Vasum.

MArcus Cato consularis & censorius, publicis iam priuatisq; opulentus rebus, uillas suas inexcultas & rudes, ne tectorio quidem prælitas fuisse dicit, ad annum usq; ætatis suæ septuagesimum, atq; ibi postea his uerbis utitur: Neq; mihi (inquit) ædificatio, neq; uasum, neq; uestimentum ullum est in manu pretiosum, neq; pretiosus seruus, neq; ancilla. Si quid est (inquit) quo utar, utor: si non est,

Ego multa, ego sum, cuiq; per me uti atq; frui licet. Tum deinde addit, uitio uertunt, quia multa

egere. At ego illis, quia nequeunt egere. Hæc mera ueritas Tusculani hominis, egere se multis rebus, & nihil tamen cupere dicentis, plus hercle commouet ad exhortandam parsi moniam, sustinendamque inopiam, quam Græcæ istorum præstigiæ philosophari sese dicentium, umbrasque uerborum inanes fingentium, qui se nihil habere & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, cum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

Quæsitum tractatumque quid sint manubiæ, atque inibi dicta quadam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus.

Caput

.XXIIII.

IN fastigijs fori Traiani simulacra sunt sita circumundique inaurata, equorum atque signorum militarium: subscriptumque est, ex manubijs. Quærebat Phauorinus, cum in a rea fori ambularet, & amicum suum COS. opperiret, causas pro tribunali cognoscentem, nosque tunc eum sectaremur, quærebat inquam, quid nobis uideretur significare proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam, qui cum eo erat, homo in studijs doctrinæ multi atque celebrati nominis: Ex manubijs, inquit, significat ex præda. Manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta est. Etiam si, inquit Phauorinus, operam mihi princeps, & propè omnis in literis disciplinisque Græcis sumpta est, non usqueo tamen infrequens sum uocum Latinarum, quas subcisiuo atque tumultuario studio colo, ut hanc ignorem interpretationem uulgariam, quod esse dicantur manubiæ præda: Sed quæro an M. Tullius uerborum homo diligentissimus, in oratione quæ dixit de lege agraria Calendis Ianuarij contra Rullum, inani & illepida geminatione iunxerit manubias & prædam, si duo hæc uerba idem significant, neque ulla re aliqua dissident. Atque (ut erat Phauorinus egregia quadam uel diuina memoria) uerba ipsa M. Tullij statim dixit. Ea nos ascribimus hic: Prædam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeij sedente imperatore decemuirum uendent. Et infra itidem duo hæc simul iunctim posita dixit: Ex præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias esse prædam dixerat: Et uidetur ne tibi, inquit, utroque in loco M. Cicero duobus uerbis idem, si curi tu putas, significantibus, inepte & frigide esse usus: ac tali ioco dignus, quali apud Aristophanem facetissimum comicorum Euripides Aeschylum insectatus est, cum ait

Manubiæ.

Subcisiuum studium.

δις ταυτῶν ἡμῖν ἔπιπερ ὁ σοφὸς αἰχλῶν,

ἢ κω γὰρ εἰς γῆρ φησὶ, καὶ κατέρχομαι.

ἢ κω δὲ ταυτῶν ὅτι τῶ κατέρχομαι.

ὡ τῶ δὲ ὡσπερ εἰς εἰποι γῆτον.

χῆσον δὲ μάκρην, εἰ δὲ βῆλα, καὶ δόπον.

Nequaquam uero, inquit ille, talia uidentur, quale est *μάκρην καὶ κατέρχομαι*, quæ a poetis uel oratoribus Græcis nostrisque, celebrandæ & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus uel nominibus frequentantur. Quid igitur, inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio instauratioque eiusdem rei sub alio nomine, in manubijs & in præda? Num ornatur, ut alioqui solet, orationem? Num eam modulationem aptioremque reddit? Num ornandi uel exprobrandi criminis causa, exaggerationem aliquam speciosam facit? sicuti in libro eiusdem M. Tullij, qui de constituendo accusatore est, una eademque res pluribus uerbis uehementer atque atrociter dicit: Sicilia tota, si una uoce loqueretur, hoc diceret: Quod auri, quod argenti, quod ornamentorum in meis urbibus, sedibus, delubris fuit. Nam cum urbes totas semel dixisset, sedes, delubraque addidit, quæ sunt ipsa quoque in urbibus. Item in eodem libro simili modo: Siciliam, inquit, prouinciam C. Verres, per triennium depopulatus esse, Siculoꝝ ciuitates uastasse, domos exinanisse, fana spoliasse dicitur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciam dixerit, atque etiam insuper ciuitates addiderit, domos etiam & fana, quæ infra posuit, comprehendisset, uerba hæc item multa atque uaria depopulatus esse, uastasse, exinanisse, spoliasse, nonne unam & eandem uim in sese habent? Sanè: sed quia cum dignitate orationis, & cum graui uerborum copia dicuntur, quanquam eadem ferè sint, & ex una sententia cooriantur, plura tamen esse existimant, quoniam & aures & animi sapientius feriunt. Hoc ornatus genus, in crimine uno uocibus multis atque sauis extruendo, ille iam tunc M. Cato antiquissimum in orationibus suis ce

M

lebrauit: Sicuti in illa, quæ inscripta est, de decē hoībus, cum Thermum accusauit, quæ decem liberos hoīes eodem tempore interfecisset, hisce uerbis eandem rem omnibus significantibus, usus est: quæ quoniam sunt eloquentiæ latinæ tunc primum exoriētis lumina, uerba quædem sublustria, libitum est ea mihi ἀπομιμημονεύειν: Tuum nefariū facinus peiore facinore opire postulas, succidias hūanas facis, decē funera facis, decē capita libera interficis, decē hoībus uitam eripis, indicta causa, iniudicatis, indēnatis. Itē M. Cato in orationis principio, quā dixit in senatu pro Rhodiensibus, cū uellet res nimis prosperas dicere, tribus uocabulis idē sentientibus dixit. Verba eius hæc sunt: Scio sole re plerisque hominibus in rebus secundis atque plixis, atque prosperis animum excellere, atque que superbiam, atque ferocitatem auget. Itidem Cato ex originum septimo, in oratione, quam contra Seruium Galbam dixit, compluribus uocabulis super eadem re usus est: Multa me dehortata sunt huc prodire, anni, ætas, uox, uires, senectus: uerum enim uero cum tantam rem publicam agere arbitrarer. Sed ante omnē apud Homerum, eiusdem rei atque sententiæ luculenta exaggeratio est:

ἐκτοτα δ' ἐκ βελίωρ ὑπαγὼ ζεύς, ἐκ τὲ κοίνης.
ἐκ τ' ἀνδροκτασίης, ἐκ δ' αἵματός, ἐκ τὲ κυδοίμῳ.

Item alio in uersu:

ἰομινούτε, μάχαι τέ, φόροι τ' ἀνδροκτασίδατε.

Nam cum omnia ista utrobique multa & continua nomina, nihil plus demonstrant quam prælium, huius tamen rei uaria facies, delectabiliter ac decore multis uarijs que uerbis dicta est. Neque non illa quoque apud eundem poetam una in duobus uerbis sententia, cum egregia ratione repetita est. Idæus enim, cum inter Aiace[m] & Hector[em] rem decertantes armis intercederet, his ad eos uerbis usus est:

μηνέει πάϊδε φίλω πολέμιζετε μηδὲ μάχεσθον.

In quo uersu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod superius significans, supplendi numeri causa, extrinsecus additum & consarcinatum. Est enim hoc inane admodum & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ studio flagrantibus, peruicaciam ferociamque & cupidinem pugnæ, leniter tamen ac placide obiurgaret, atrocitatem rei, & culpam perseuerandi bis idem dicendo, alio atque alio uerbo auxit inculcauitque: duplexque eadem compellatio admonitionem facit instantiorem. Nec illa quidem eiusdem significationis repetitio, ignaua & frigida uideri debet:

μνηστῆρες δ' ἄρα πλεμάχω θάνατόν τε μόρον τε
ἤρτων, quod bis idem dixerit, θάνατον καὶ μόρον.

Indignitas enim moliendæ tam acerbæ tamque iniustæ necis, miranda mortis iteratione defleta est. Cæterum quis tam obtuso ingenio est, qui non intelligat πολέμιζετε καὶ μάχεσθον uerba, idem duo significantia, non frustra posita esse, ut illa quoque:

βάσι ἦθι οὐλὴ ὄνηρε, & βάσι ἦθ' ἴρι ταχέαι: neque ἐκ παραλλήλου, ut quidam putant,

sed horramentum esse acre, iustæ, imperatæque celeritatis. Verba quoque illa M. Ciceronis in L. Pisonem trigemina, etiam si duræ auris hominibus non placent, non uenustatem modo numeris quæsiuere, sed figuram simulatiōemque oris pluribus simul uocibus uerberauerunt. Vultus denique, inquit, totus, qui sermo quædam tacitus mentis est, hic in fraudem homines impulit, hic eos quibus erat ignotus, decepit, sefellit, induxit. Quid igitur simile est, inquit, apud eundem in præda & manubijs? Nihil profecto istiusmodi. Nam neque ornatus fit additis manubijs, neque exaggeratius modulatus ue, sed aliud omnino præda est, ut in libris rerum uerborumque ueteris scriptum est, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipsa rerum quæ capta sunt: Manubiæ uero appellatæ sunt pecunia à quæst. ex uenditione prædæ redacta. Vtrunque ergo dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia decem uiros ablaturos, persecuturosque prædam quæ nondum esset uenundata, & pecuniam quæ ex uenditione prædæ præcepta esset. Itaque hæc inscriptio, quam uidetis, ex manubijs, non res corporaque ipsa prædemonstrat (Nihil enim captum est hoc à Traiano, ex hostibus) sed facta esse hæc, comparataque ex manubijs, id est, ex pecunia præ-

Præda
Manubiæ.

datitia declarat. Manubiæ enim sunt, sicuti iam dixi, non præda sed pecunia per quæ sto. po. Ro. ex præda uendita contracta. Quod per quæst. autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario significari. Nam cura ærarij à quæst. ad præfect. trāsata est. Est tamen nonnusquam inuenire, ita scripsisse quosdam non ignobiles scriptores, ut aut emere aut incuriose prædam pro manubijs, & manubias pro præda posuerint, & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerint: quod facere concessum est, scite id periteq; facientibus. Sed enim qui proprie atq; signate locuti sunt, sicuti hoc in loco Marcus Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in casu uocandi, primam syllabam acuendam esse, & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam pertinentia.

Caput .XXIII.

P Nigidij uerba sunt, ex cōmentarij grammaticor. xxiii. hominis in disciplinis doctrinarum omnium præcellentis: Deinde, inquit, uoculatio q poterit feruari, si non sciemus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi aut uocandi sint? Nam interrogandi secunda syllaba superiore tono est quàm prima, deinde nouissima deijcitur. At in casu uocandi, summo tono est prima, deinde gradatim descendunt. Sic quidem P. Nigidius dici præcipit. Sed si quis nunc Valerium appellas, in casu uocandi secundum id præceptum Nigidij acuerit primam, non aberit quin rideatur. Sūmum autem tonum προσωπιον acutam dicit: & quem accentum nos dicimus, uoculationem appellat: & casum interrogandi eum dicit, quem nunc nos genitiuū dicimus: Id quoq; in eodem libro Nigidiano animaduertimus: Si huius (inquit) amici, uel huius magni scribas, unum, i, facito extremum: Sin uero hi magnei, hi amicei, casu multitudinis recto, tum ante, i, scribendum erit e: atq; id ipsum facies in similibus. Item si huius rei scribas, i, litera sit extrema: Si huic terræ, per, e, scribendum est. Item mi qui scribit in casu interrogandi, uelut cum dicimus mi studiosus, per, i, unum scribat, non per e: at cum mei, tum per e, & i, scribendum est, quia dandi casus est. Hæc nos autoritate doctissimi hominis adducti, propter eos, qui harum quoq; reꝝ scientiam quærunt, non prætermittenda existimauimus.

Valeri

Voculatio
Casus interro
gandi.

Mi & mei.

De uersibus, quos Vergilius sectatus uidetur, Homeri ac Parthenij.

Caput .XXV.

P Arthenij poetæ uersus est:

γλαυκῶ, καὶ νῆρα, καὶ ἑναλίῳ μελικέρτῃ.

Eum uersum Vergilius æmulatus est: itaq; fecit duobus uocabulis uenuste immutatis parem:

Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.

Sed illi Homericō nō sanè rē parem, neq; similit̃ fecit. Esse em̃ uidet̃ Homeri simpliciōr & syncerior, Vergiliū aut̃ νεωτεροτέρῳ, & qdam quasi ferrumine immisso fucatiōr:

ταῦρον δ' ἀλφειῶ, ταῦρον δ' ἐ ποσειδάωνι.

Taurum neptuno, taurum tibi pulcher Apollo.

De sententia Panætij philosophi, quam scripsit in libro de officijs secundo, qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratiq; sint.

Caput .XXVI.

L Egebatur Panætij philosophi lib. de officijs secundus, ex tribus illis inclytis libris, quos M. Tullius magno cū studio, maximoq; opere æmulatus est. Ibi scripsum est, tum multa alia ad bonam frugem ducentia, tum uel maxime quod esse hærerēq; in animo debet. Id autem est ad hanc fermè sententiam: Vita, inquit, hominum, qui ætatem in medio reꝝ agunt, ac sibi suisq; esse usui uolunt, negotia periculosa ex improviso assidua & propè quotidiana fert. Ad ea cauenda atq; declinanda, perinde esse oportet aīo semp̃ prompto atq; intento, ut sunt athletarum, q pancratiastæ uocantur. Nam sicuti illi ad certandū uocati, proiectis alte brachijs consistunt, caputq; & os suum manibus oppositis quasi uallo præmuniunt: membraq; eorum omnia priusq; pugna mota est, aut ad uitandos ictus cauta sunt, aut ad faciendos parata: ita aīmus atq; mens uiri prudētis, aduersus uim & petulantias iniuriarū, omni in loco atq; in tem

Panætius.

Pancratiastæ

pore prospiciens, debet esse erecta, ardua, septa, solida, expedita, nunquam conuiuens, nusquam aciem suam flectens: consilia cogitationesque contra fortunæ uerbera, contraque infidias iniquorum, quasi brachia, et manus prætendens; ne qua in re aduersa et repentina incurfio, imparatis improtectisque nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius, cum multis mortalibus dixit: an quid, et quantum differret, si dixisset cum multis hominibus. Caput .XXVII.

M. Fronto,

Verba sunt Claudii Quadrigarii ex annalium eius .xiiij. Cōcione dimissa, Metellus in Capitolium uenit cum multis mortalibus. Inde cum domum proficisceret, tota ciuitas eum reduxit. Cum is liber, eaque uerba M. Frontonis, nobis et ac plerisque aliis assidētibus legerent: & cuidam haud sanè uiro indocto uideretur, multis mortalibus pro hoibus multis, inepte frigideque in historia, nimisque id poetice dixisse: tum Fronto illi, cui hoc uidebatur: An tu, inquit, aliaque homo reque iudicij elegatissimi, mortalibus multis, ineptum tibi uideri & frigidum dicis? Nil autem arbitrare causæ fuisse, quod uir modestus, et puri atque propè quotidiani sermonis, mortalibus maluit, quam hoibus dicere eandemque credis futuram fuisse multitudinis demonstrationem, si cum multis hoibus, ac non cum multis mortalibus diceret? Ego quidem, inquit, sic existimo (nisi me scriptoris istius, oisque antiquæ orationis amor atque ueneratio, cæco esse iudicio facit) longe lateque esse amplius, prolixius, fusius in significanda totius propè ciuitatis multitudine, mortales quàm hoies dixisse. Namque multorum hominum appellatio, intra modicum quoque numerum cohiberi atque includi potest: Multi autem mortales, nescio quo pacto, & quodam sensu inenarrabili omne ferè genus, quod in ciuitate est, et ordinum et ætatum et sexus comprehendunt. Quod scilicet Quadrigarius ita (ut res erat) ingentem atque promiscuam multitudinem uolens ostendere, cum multis mortalibus Metellum in Capitolium uenisse dixit *ἐμφανῶς πορ*, quod si cum multis hoibus dixisset. Ea nos omnia, quæ Fronto dixit, cum ita ut par erat, non approbantes tamen, sed admirantes quoque audiremus: Videte tamen, inquit, ne existimetis, semper atque in omni loco mortales multos, pro multis hominibus dicendum: ne planè fiat Græcū illud de Var. satyra puerbium, *ἄπειρὶ τῆ φανῆ μύρον*. Hoc iudicium Frontonis etiam in paruis minutisque uocabulis, non prætermittendum putauimus, ne nos forte fugeret lateretque subtilior huiuscemodi uerborum consideratio.

Mortaleis,

Non haftenus esse faciem qua uulgo dicitur.

Caput .XXVIII.

Facies a facie do.

Species ab aspectu.

Figura a fingendo.

Animaduertere est, pleraque uerborum latinorum ex ea significatione, in qua nata sunt, decessisse uel in aliam longè, uel in proximam: eamque decessionem factam esse consuetudine, et inscitia temere dicentium, quæ cuiusmodi sint, non didicerint: Sicuti quidam faciem esse hois putant os tantum, et oculos et genas, quod Græci *πρόσωπον* dicunt: quoniam facies sit forma omnis et modus, et factura quædam corporis totius, a faciendo dicta, ut ab aspectu species, et a fingendo figura. Itaque Pacuuius in tragœdia, quæ Niptra inscribitur, faciem dixit hominis pro corporis longitudine:

Aerate, inquit, integra, feroci ingenio, facie procera uirum.

Non solum autem in hoim corporibus, sed etiam in rebus cuiusque modi aliaque facies dicitur. Nam motus, et cæli, et maris facies, si tempestiue dicatur, proprie dicitur. Sallustij uerba sunt ex hist. scdæ Sardinia in Africo mari, facie uestigii humani in orientem, quod in occidentem latior prominet. Ecce autem id quoque in mentem uenit, quod etiam Plautus in Penulo, faciem pro totius corporis colorisque habitu dixit.

Verba Plauti hæc sunt:

Sed earum nutrix, qua sit facie mihi expedi.

Statura non magna, corpore aquilost.

Ipsa specie uenusta, ore atque oculis pernigris.

Formam quidem hercle uerbis depinxit probe. Præterea memini Quadrigarium in undeuicesimo faciem pro statura, totiusque corporis figura dixisse.

Quid sit in satyra M. Varronis caninum prædium.

Caput .XXIX.

Laudabat uenditabatq; se nuper quispiam in libraria sedens, homo inepte gloriosus, tanquam unus esset sub omni cœlo satyrarum M. Varronis enarrator, quas partim Cynicas, alii Menippæas appellant; & iaciebat inde quædam non admodum difficilia, ad quæ conicienda aspirare posse neminem dicebat. Tum fortè eū ego libræ ex iisdem satyris ferebam, qui ὕδωρ κενὸν inscriptus est. Propius igitur accessi, & nosti, inquam, magister uerbum illud scilicet uetus: Egregiam Musicam, quæ sit abscondita, eam esse nulli rei: Oro ergo te, legas hos uersus pauculos: & prouerbii istius, quod in his uersibus est, sententias dicas mihi. Lege, inquit, tu mihi potius quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam, inquam, pacto legere ego possum, quæ non assequor? Indistincta namq; fient, & confusa, quæ legero, & tuâ quoq; impediet intentionem. Tunc alii etiam qui ibi aderant, cō pluribus idem cōprobantibus, desiderantibus que, accipit à me librum ueterem fidei spectatæ luculente scriptum. Accipit aut̄ inconstatissimo uultu & mœstissimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle postulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, si eum librum accepissent, non ii magis in legendo deridiculi fuissent. Ita & sententias intercidebat, & uerba corrupte pnuntiabat: Reddit igitur mihi librum multis iam ridētibus: Et uides, inquit, oculos meos ægros, assiduisq; lucubrationibus propè iam perditos? Vix ipsos literarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis, reuise ad me, & librum istum tibi totum legam. Recte, inquam, sit oculis magister tuis. Sed in quo illis nihil opus est, id rogo te, dicas mihi: Caninū prandium in hoc loco, quem legisti, quid significat? At ille egregius nebulosus, quasi difficili quæstiōe perterritus, exurgit statim. Et abiens, non, inquam, paruum rem quæris: Talia ego gratis non doceo. Eius aut̄ loci, in quo id prouerbum est, uerba hæc sunt: Non uides apud Mnescheum scribi, tria gna esse uini, nigrum, album, medium, quod uocant κίρρον, id est, giluum: nouum, uetus, mediū: & efficere nigrum, uirus, album urinam, medum *πρόψυτον*: Nouum refrigerare, uetus calefacere, medium uero esse prandium caninum. Quid significet prandium caninum, rem leuiculam diu & anxie quæsiuimus. Prandium aut̄ abstemiū, in quo nihil uini potatur, caninum dicit̄, qm̄ canis uino caret. Cum igit̄ mediū uinum appellasset, qd̄ neq; nouū esset, neq; uetus: & plerunq; hoies ita loquant̄, ut om̄e uinum, aut nouū esse dicant, aut uetus: nullam uim habere significauit, neq; noui, neq; ueteris, qd̄ mediū esset. Idcirco pro uino non habendum, quia neq; refrigeraret neq; calefaceret. Refrigerare id dicit, qd̄ græce δὲ ἀναψύσαι.

Vini genera.

Prandium
caninum.

Abstemium.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .XIIII.

Disertatio Phauorini philosophi, aduersus eos qui Chaldaei appellantur, & ex cœtu motibusq; siderum & stellarum, fata se hominum dicturos pollicentur. Caput .i.

ADuersum istos qui sese Chaldaeos seu genethiacos appellat, ac de motu deq; positu stellæ dicere posse quæ futura sunt, profitentur, audiuius quondam Phauorinum philosophum, Romæ græce differentem egregia atq; illustri oratione, exercendi ne aut ostendendi grā ingenii, an quod ita serio iudicatioq; existimaret, non habeo dicere. Capita aut̄ locor̄ argumentorūq; quibus usus est qd̄ ei⁹ meminisse potui, egressus ibi ex auditione prope annotaui. Ea q; fuerūt ad hanc ferme sententiam: Disciplinam istam Chaldaeorum tantæ uenustatis non esse, quantæ uideri uolūt. Neq; eos principes eius autoresq; esse, quos ipsi ferant, sed id præstigiarum atq; offuciarum genus commentos esse homines æruscatores, & cibum quæstumq; ex mendaciis captantes: atq; eos, qm̄ uiderent terrena quædam inter homines sita, cœlestium rerum sensu atque ductu moueri, quale est, quod oceanus, quasi lunæ comes, cum ea simul senescit adolescitq; hinc uidelicet sibi argumentum ad persuadendū parauisse, ut crederemus oia rerum humanarum, & parua & maxima, tanq̄ stellis atq; sideribus euicta duci & regi.

Offucia.
Æruscatores.

Esse autem nimis quam ineptum absurdumque, ut quoniam æstus oceani cum lunæ curriculo congruit, negotium quoque alicuius, quod ei forte de aquæ ductu cum rivalibus aut de communi pariete cum uicino apud iudicem est, ut existimemus id negotiū, quasi habena quadam de cælo uinctum gubernari. Quid & si uis & ratione quapiam diuina fieri potest, nequaquam tamen id censebat in tam breui exiguoque uitæ spatio, quantum uis hominis ingenio comprehendere posse & percipi. Sed cōiectari pauca quædam, ut uerbo ipse utatur, *παχυμεγέθησεν*, nullo scientiarum fundo concepta, sed fusa, & uaga, & arbitraria: qualis longinqua oculorum acies est, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos atque homines differt, si homines quoque res omnibus post futuras prænoscerent. Ipsam deinde siderum stellarumque obseruationem, quam esse originem scientiæ suæ prædicarent, haudquaquam putabat liquide consistere. Nam si principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant, stellarum motus, & uias, & discessiones, & cœtus intuentes, quid ex iis efficeretur obseruauerunt: procedat, inquit, hæc sane disciplina, sed sub ea modo inclinatione cœli, sub quæ tunc Chaldæi fuerunt. Non enim potest, inquit, ratio Chaldæorum obseruationis manere, si quis ea uti uelit sub diuersis cœli regionibus. Nam quanta, inquit, partium circulorumque cœli, ex deuergentia et conuexionibus mundi uarietas sit, quis non uidet? Eadem igitur stellæ, per quas omnia diuina humanaque fieri contendunt, sicuti ne usquequaque pruinas aut calores cient, sed mutant & uariant, tempestatesque eodem in tpe alibi placidas, alibi uiolentas mouent, cur non euenta quoque res, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem, inquit, inconsequens, ipsum quidem corpus, & habitum tam profundi aeris, sub alio atque cœli curuamine non eundem manere: in hominibus autem negotiis stellas istas opinari idem semper ostendere, si eas ex quacunque terra conspexeris. Præterea mirabatur id cuique pro præcepto liquere, stellas istas, quas à Chaldæis & Babylonis siue Aegyptiis obseruatas ferunt, quas multi erraticas, Nigidius erroneas uocat, non esse plures quam uulgo dicerent. Possent enim fieri existimabat, ut & alii quidam planetæ pari potestate essent, sine quibus recta atque perpetua obseruatio perfici non quieret, neque eos tamen cernere homines possent, propter exuperantiam uel splendoris uel altitudinis. Nam & quædam, inquit, sidera è quibusdam terris conspiciuntur, earumque terrarum hominibus nota sunt: sed eadem ipsa ex omni terra alia non uidentur, & sunt aliis omnino ignotissima. Atque ut uidemus, inquit, & has tantummodo stellas, & ex una parte terræ obseruari debuisse, quæ tandem finis obseruationis istius fuit, & quæ tpe satis esse uisa sunt ad percipiendum, quid præmonstraret aut cœtus stellarum, aut circuitus aut transitus? Nam si isto modo cœpta fieri obseruatio est, ut aduertere quo habitu, quaque forma, quaque positura stellarum aliquis nasceretur, tum deinceps ab incunte uita, fortuna eius, & mores, & ingenium, & circumstantia rerum negotiorumque, & ad postremum finis etiam uitæ spectaret, earumque omnia, ut usu uenerant, literis mandarentur: ac postea longis temporibus, cum ipsæ illæ eodem in loco, eodemque habitu forent, eadem cæteris quoque euentura existimarentur, qui eodem illo tpe nati fuissent: Si isto, inquit, modo obseruari cœptum est, exque ea obseruatione cōposita quædam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. Dicant enim quot tandem annis, uel potius quot seculis orbis hic obseruationis perfici quierit. Constare quippe inter astrologos dicebat, stellas istas quas erraticas dicerent, quæ esse omnium rerum fatales dicerent, infinito prope & innumerabili numero annotum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profectæ sunt, regredi: ut neque ullus obseruationis tenor, neque memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuiusmodi esset, considerandum putabat, quod aliud stellarum agmen foret, quod primum tpe conciperet homo in utero matris, aliud postea, cum in decem mensibus proximis in lucem ederetur. Quærebatque qui conueniret diuersam super eodem fieri demonstrationem, si ut ipsi putarent, alius atque alius earundem stellarum situs atque ductus, alias atque alias fortunas daret? Sed & nuptiarum tempore, ex quibus liberi quæ terentur, atque ipso etiam illo maris atque foeminae coitu, iam declarari oportere dicebat, certo quo

Stellæ erraticæ.

Erroneas.

dam & necessario stellarum ordine, quales, qualisq; fortuna homines gignerent, ac multo etiam antè, q̄ pater ipse, atq; mater nascerent, ex eorum genitura debuisse iam tum p̄spici, quinam olim futuri essent quos ii creaturi forent, & supra longe atq; longe per infinitū: ut si disciplina ista fundamento aliquo ueritatis nixa est, centesimo usq; ab hinc seculo, uel magis primo cœli atq; mundi exordio, atq; inde iam deinceps continua significacione, quoties generis autores eiusdem homines nascerentur, stellæ istæ præmōstrare debuerint, qualis, qualisq; fato futurus sit quisquis hodie natus est. Quo autem, in pacto credi potest, uniuscuiusq; stellarum formæ & positionis sortem atq; fortunam, uni oīno homini certā destinatamq; esse: eamq; formam post longissima seculorum spatia restitui, si uitæ fortunæq; eiusdem hoīs indicia, in tam breuibus interuallis per singulos maiorū eius gradus perq; infinitū successionum ordinē, tam sæpe ac tā multipliciter, eadē ipsa non eadem stellæ facie denotantur? Quod si id fieri potest, eaq; diuersitas atq; uarietas admittitur, per oīeis antiquitatis gradus, ad significanda eorū hominum qui post nascentur, exordia, imparilitas hæc turbat obseruationem, omnisq; ratio disciplinæ confundit. Iam uero id minime ferendū esse censebat, quod nō modo casus & euenta, quæ euenirēt extrinsecus, sed cōsilia quoq; hoīm ipsa, & arbitria, & uarias uolūtates appetitionesq; & declinationes, & fortuitos, repētinosq; in leuissimis rebus animorū impetus recessusq;, moueri agitariq; desuper è cœlo putarent: tanq̄ si forte ire in balneas uolueris, ac deinde nolueris, atq; id rursum uolueris, non ex aliqua diuersa uariāq; animi agitatione, sed ex necessaria quadam errantiū fide: reciprocatōe cōtingerit: ut plane hoīes, non qd̄ dicit̄ λογικά ζῶα, sed ludicra & ridenda quædā *ὑπερόβαρα* esse uideant, si nihil sua sponte, nihil arbitrato suo faciunt, sed ducētibus stellis & auribus. Ac si, inquit, potuisse prædici affirmant, Pyrrhusne rex, an Manius Curius p̄lio uicturus esset, cur tandē nō de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audeant dicere, quisnā ibi ludentiū uincat? An uidelicet magna sciunt, parua nesciūt? & minora maioribus imperceptiora sunt? Sed si magnitudines rerū sibi uindicāt, magisq; esse perspicuas, & facilius cōprehendi posse dicūt, uolo, inquit, mihi r̄ndeant, qd̄ in hac totius mundi cōtēplatione p̄stantis naturæ opibus, in tā paruis atq; breuibus negotiis fortunisq; hoīm, magnum putent? Atq; id uelim etiā, inquit, ut respondeant, si tam parū atq; rapidum est momentū temporis, in quo homo nascens fatum accipit, ut in eodem illo puncto sub eodem circulo cœli, plures simul ad eandem cōpetentiam nasci nō queant, & si iccirco gemini quoq; non eadem uitæ sorte sunt, quoniam non eodem temporis puncto editi sunt: peto, inquit, respōdeant, cursum illū temporis transuolantis, qui uix cogitatione animi comprehendī potest, quoniam pacto aut consulto assequi queant, aut ipsi perspicere & deprehendere: cum in tam præcipiti dici dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad postremum autē, & quid esset, quod aduersum hoc dici posset, requirebat, quod homines utriusq; sexus, omniū ætatum diuersis stellarum motibus in uitam editi, regionibus sub quibus geniti sunt, lōge distantibus, omnes tamen isti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnatiōibus, aut eadem in nauī fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent? Quod scilicet, inquit, nunquā eueniret, si momenta nascendū singulis attributa, suas unumquodq; leges haberent. Quod si quædam, inquit, in hoīm morte atq; uita, etiam diuersis temporibus editorū, per stellarū pares quosdam postea conuentus, paria nonnulla & consimilia posse dicuntur obtingere, cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire, ut existant per huiuscemodi stellarum concursiones & similitudines Socrates simul & Antisthenes, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? quod nequaquam, inquit, prorsus fieri potest. Non igitur hac causa probe uti queūt aduersum hominū impares ortus, interitus pares. Illud autē condonare se iis dicebat, quod non id quoq; requirerēt, si uitæ, mortisq; hominū, rerumq; humanarū omnium tempus & ratio, & causa in cœlo & apud stellas foret, quid de muscis, aut uermiculis, aut echinis, multisq; aliis minutissimis, terra ma-

Arbitrij libertate defendit.

rīq; animantibus dicerent? An ista quoq; iisdem, quibus homines, legibus nascerentur, iisdemq; itidem extinguerentur, ut aut ranunculis quoq; & culicibus nascendi fata sint de cœlestium siderum moribus attributa: aut si id non putaret, nulla ratio uideret, cur ea siderum uis in hominibus ualeret, deficeret in cæteris? Hæc nos ficta, & incondita, & propemodum ieiuna oratione attigimus: At Phauorinus (ut hominis ingenium fuit, utq; græcæ facundiæ copia simul & uenustas) latius ea & amœnius & splendidius, & profluentius exequebat. Atq; identidē cōmonebat, ut caueremus, ne qua nobis isti sy-cophantæ ad faciendam fidem irreperent, qd̄ uiderent quædam interdum uera effutire, aut spargere. Non enim comprehensa, inquit, neq; definita, neq; percepta dicunt, sed lubrica atq; ambagiosa cōiectatione nitētes, inter falsa atq; uera pedetētim quasi per tenebras ingredienti eunt. Et aut multa tentando incidunt repente imprudentes in ueritatem, aut ipsos qui eos consulunt, multa credulitate ducente, perueniunt callide ad ea quæ uera sunt, & iccirco uident in præteritis rebus quàm futuris ueritatē facilius imitari. Ista tñ omnia, quæ aut temere aut astute uera dicunt, præ cæteris, inquit, quæ mentiuntur, pars ea non fit millesima. Hæc autem quæ dicentem Phauorinum audiuius, multa etiam memini poetarum ueterum testimonia confirmare, quibus huiuscemodi ambages falliosæ confutantur: ex quibus est Pacuianum illud:

Nam si qui quæ euentura sunt, præuideant,

Aequiparent loui.

Item Accianum illud:

Nihil, inquit, credo auguribus, qui aures uerbis diuitant

Alienas, suas ut auro locupletent domos.

*Pronostici nō
sunt consulendi.*

Item Phauorinus deterrere uolens, & depellere adolescentes à genethliacis istis, & quibusdā aliis id genus, qui prodigijs artibus futura omnia dicturos pollicent, nullo pacto adeundos esse consulendosq; huiuscemodi argumentis concludebat: Aut aduersa, inquit, euentura dicunt, aut prospera: Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectando: Si aduersa dicunt, & mentiuntur miser fies frustra timendo: Si uera respondent, eaq; sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies, antequam è fato fias: Si felicia promittunt, eaq; euentura sunt, tum plane duo erunt incommoda, & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum spes tibi iā deflorauerit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi hominibus, res futuras præfagientibus.

Quemadmodum disseruit Phauorinus, consultus à me super officio iudicis.

Caput .II.

Muti magistris libri.

Quo primum tempore à prætoribus lectus in iudices sum, ut iudicia quæ appellatur priuata, susciperem, libros utriusq; linguæ de officio iudicis scriptos conquisiui: ut homo adolescēs, à poetarum fabulis, & à rhetorum epilogis, ad iudicandas lites uocatus, rem iudiciariam, quoniam uocis (ut dicitur) uix uæ nimia penuria erat, ex mutis, quod aiunt magistris cognoscerem. Atq; in rerum quidam diffusionibus comperendinationibus, & aliis quibusdā legitimis in rebus, ex ipsa lege Iulia, & ex Sabini Massurii, & ex quorundam aliorum iuris peritorum commentariis commoniti & adminiculati sumus. In iis autem, quæ existere solent negotiorū ambagibus, & in ancipiti rationum diuersarum cūstantia, nihil quicquam nos huiuscemodi libri iuuerunt. Nam etsi consilia iudicibus ex præsentium causarum statu capienda sunt, generalia tñ quædā præmonita & præcepta sunt, quibus ante causam præmuniri iudex præparariq; ad incertos casus futurarū difficultatum debeat, sicut illa mihi tūc accidit inexplicabilis reperiendæ sententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia, quæ dicebatur data numerata que: sed qui petebat, neque tabulis, neque testibus id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum constabat uirum esse ferme bonum, notæ que & expertæ fidei, & uitæ inculpatissimæ, multaque & illustra exempla probitatis sinceritatis que eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur, hominem esse non bonæ rei, uita que turpi & sordida, conuictūq; uulgo in mendacijs, plenuq; esse perfidiarū & fraudū ostendebat. Is tñ cum suis multis patronis clamitabat, probari apud me debere pecuniā datā consuetis modis, expensilatione, men-

sæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obfignatione, testium intercessionem. Ex
 quibus omnibus si nulla re probaret, dimitti iam sane oportere, & aduersarium de calumnia
 damnari. Quod de utriusque autem uita atque factis diceret, frustra id fieri atque dici. Res enim
 de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi, non apud CENS. de moribus. Tunc ibi
 amici mei quos rogaueram in consilium, uiri exercitati, atque in patrocinijs, & in operis fori
 celebres, semperque se circumundique distrahentibus causis festinantes, non sedendum diutius
 ac nihil esse dubium dicebant, quin absoluendus foret quem accepisse pecuniam illam nul-
 la probatione solenni docebat. Sed enim ego homines cum considerabam, altere fidei, altere
 probri plenum, spurcissimamque uitam ac defamatissimam, nequaquam adduci potui ad absolu-
 dum. Iussi igitur diem diffundi, atque inde a subfellis pergo ire ad Phauorinum philoso-
 phum, quem meo tempore Romam plurimum sectabar: ac de hominibus, quae apud me dicta fu-
 erant, uti res erat, narro omnia: ac peto, ut & ipsum illud, in quo haerebam, & caetera etiam,
 quae obseruanda mihi forent in officio iudicis, faceret me ut earum rerum esse prudentior.
 Tum Phauorinus, religioe illa cunctationis & sollicitudinis nostrae comprobata, id quidem,
 inquit, super quo nunc deliberas, uideri potest specie tenui paruaque esse: sed si de omni
 quoque officio iudicis praere tibi me uis, nequaquam est uel loci huius, uel temporis. Est enim
 disceptatio ista multiuigam, & sinuosam quaestionis, multaque & anxiam cura & circumspicere
 tia indigens. Namque (ut pauca tibi nunc quaestionum capita attingam) iam omnium primum
 hoc de iudicis officio quaeritur. Si iudex forte id sciat, super qua re apud eum litigat: eaque
 res uni ei prius quam agi coepta, aut in iudicium deducta sit, ex alio quodam negotio ca-
 suque aliquo cognita ligata, & coeperta sit, neque id tamen in agenda causa probat, oporteat ne
 eum secundum ea, quae sciens uenit iudicare, an scdm ea quae aguntur: Id etiam, inquit,
 quaeri solet, an deceat atque conueniat, iudicij causa iam cognita, si facultas esse uideatur
 componendi negotij, officio paulisper iudicis dilato, communis amicitiae & quasi pacificato-
 ris partes recipere. Atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, debeat ne iudex inter
 cognoscendum ea, quae dicto quaesitoque opus est, dicere & quaerere, etiam si cuius ea dici
 quaerique interest, neque dicat, neque postulet. Patrocinari enim prorsus hoc esse aiunt, non
 iudicare. Praeter haec super ea quoque re dissentit, an ex usu eorum officio sit iudicis, rem cau-
 samque, de qua cognoscit, interlocutionibus suis ita exprimere consignareque, ut ante
 sententiae tempus ex his, quae apud eum in prius confusa uarieque dicunt, pinde ut quoque in
 loco, ac tempore mouet, signa & indicia faciat motus atque sensus sui. Nam qui iudices, in-
 quit, acres, atque celebres uidentur, non aliter existimant, rem qua de agitur, indagari com-
 prehendi que posse: nisi is, qui iudicat, crebris interrogationibus necessariisque interlocutioni-
 bus & suos sensus aperiat, & litigantium deprehendat. Contra autem, qui sedatiores & gra-
 uiores putantur, negant iudicem debere ante sententiam, dum causa utrinque agitur, quoties
 aliqua re proposita motus est, toties significare quid sentiat. Euentum enim aiunt, ut quae
 pro uarietate propositionum argumentorumque alius atque alius motus animi patiens est, aliter
 atque aliter eadem in causa, eodemque in tempore sentire, & interloqui uideatur. Sed de his, in-
 quit, & caeteris huiusmodi iudicialis officij tractatibus, & nos posthac, cum erit otium
 dicere quid sentiamus conabimur: & praecipua Aelii Tuberonis super officio iudicis,
 quae nuperrime legi, recensebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem
 peti dixisti, suadeo hercle tibi, utare M. Catonis prudentissimi uiri consilio, quod in oratione
 quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit, ita esse moribus maiorum traditum obser-
 uatumque ait, ut si quid inter duos actum est, neque tabulis neque testibus planum fieri pos-
 sit, tum apud iudicem, qui de ea re cognosceret, uter ex his uir melior esset, quaereretur.
 Et si pares essent, seu boni pariter seu mali, tum illi unde petitur, crederetur, ac secun-
 dum eum iudicaretur. In hac autem causa, de qua tu ambigis, optimus est qui petit, un-
 de petitur deterrimus, & res est inter duos acta sine testibus. Eas igitur, & credas ei,
 qui petit, condemnesque eum, de quo petitur: quoniam sicuti dicis, duo pares non sunt,
 & qui petit melior est. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philosophum decuit, sua-
 sit. Sed maius ego altiusque id esse existimaui, quam quod meae aetati & mediocritati con-

*Officia iudicis
 dubia.*

ueniret, ut cognouisset, & condemnasse de moribus, non de probationibus rei gestæ uiderer, ut absoluerem tamen inducere in animum non quiuui, & propterea iuravi mihi nō liquere, atq; ita iudicatu illo solutus sum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius cōmunit Phauorinus, hæc sunt: Atq; ego à maioribus memoria sic accepi, si quis quid alter ab altero peteret, si ambo pares essent, siue boni siue mali essent, quod duo res gessissent uti testes non interessent, illi unde petitur, ei potius credendum esse. Nūc si sponsonē fecisset Gellius cum Turio, ni uir melior esset Gellius, q̄ Turius, nemo opinor tam infanus esset, qui iudicaret meliorem esse Gellium quā Turium. Si non melior est Gellius Turio, potius oportet credi unde petitur.

An æmuli insensiq; inter sese fuerint Xenophon et Plato.

Caput .III.

Platonis &
Xenophontis
æmulatio.

Qui de Xenophontis Platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquisitissime scripsere, non abfuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos similitatis æmulationisq; mutua putauere: & eius rei argumenta quædam cōiectatoriæ ex eorum scriptis protulerunt. Ea sunt profecto huiusmodi, qd̄ neq; à Platone in tot numero libris mentio usquam facta sit Xenophontis, neq; item cōtrā ab eo Platonis, in suis libris: quanq̄ uterq; ac maxime Plato, cōplurimum Socratis sectatorum in sermonibus, quos scripsit cōmeminerit. Id etiam esse non synceræ neq; amicæ uoluntatis indicium crediderunt, quod Xenophon in clyto illi operi Platonis, quod de optimo statu reip. ciuitatisq; administrandæ scriptum est, lectis ex eo duobus ferè libris qui primi in uulgus exierant, opposuit contra, cōscripsitq; diuersum regie administrationis genus, quod παιδείας κέρως inscriptum est. Eo facto scriptoq; eius, usq; adeo per motum esse Platonem ferunt, ut quodam in libro mentione Cyri regis habita, re tractādi leuandiq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum & strenuum fuisse dixerit, παιδείας δ' οὐκ ὄρεώσῃσιν ἤφθαι τὸ παράπαν: Hæc enim uerba sunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoq; ad ista, quæ dixi, accedere, quod Xenophon in libris, quos dictorum atq; factorum Socratis cōmentarios cōposuit, negat Socratem de cœli atq; naturæ causis rationibusq; unq̄ disputauisse: ac ne disciplinas quidem cæteras, quæ μαθηµατα Græci appellant, quæ ad bene beatq; uiuendum non pertinerent, aut attigisse aut cōprobasse. Idcircoq; turpiter eos mētiri dicit, qui dissertationes istiusmodi Socrati attribuerent. Hæc autem, inquit, Xenophon cum scripsit, Platonem uidelicet notat, in cuius libris Socrates de Physica, & Musica, & Geometria differit. Sed em̄ de uiris optimis & grauissimis, si credendum hoc aut suspicandum fuit, causam equidem esse arbitror non obrectationis neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philosophiæ absunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelsi uerunt. Quæ igitur est istius opinionis ratio? Hæc profecto est, æquiparatio ipsa plerunq; & parilitas uirtutum inter sese consimilium, etiam si contentionis studium & uoluntas abest, speciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum pluriūmue, in eiusdem rei studio illustrium, aut pari sunt fama, aut proxima, oritur apud diuersos fautores eorū industriæ laudisq; æstimandæ contentio. Tum postea, ex alieno certamine ad eos quoq; ipsos cōtagium certationis aspirat: cursusq; eorum ad eandem uirtutis calcem pergentinim, quando est compar uel ambiguus, in æmulandi suspensiones non suo sed fauentium studio delabitur. Proinde igitur & Xenophon & Plato Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare æmulari que inter sese existimati sunt, quia de his apud alios uter esset exuperantior certabatur: & qui aduæ eminentiæ cum simul iunctæ in arduum nitunt, simulacq; quoddam contentionis æmulæ parit.

Parilitas ingeniorum æmulatione parit.

Quod apte Chrysippus et graphice imaginē iustitiæ modulis coloribusq; uerborum depinxit. Cap. .IIII.

Chrysippus.
Iustitiæ imago.

Condigne mehercle & condecere Chrysippus in libro, qui inscribitur πρὸς τὸν καλοῦ καὶ ἡδονῆς primo, os & oculos iustitiæ, uultumq; eius seueris atq; uenerandis uerborū coloribus depinxit. Facit quippe imaginem iustitiæ, fieriq; solitam esse dicit à pictoribus rhetoribusq; antiquioribus, ad hunc fermè modum: For

ma atq; filo uirginali, aspectu uehementi & formidabili, luminibus oculoꝝ acribus, ne que humilis, neq; atrocis, sed reuerendæ cuiusdam tristitiæ dignitate. Ex imaginis autē istius significatione, intelligi uoluit iudicem: qui iustitiæ antistes est, oportere esse gra uē, sanctum, seuere, incorruptum, inadulabilē, cōtraq; improbos nocentesq; immiseria cordem atq; inexorabilem, erectumq; & arduum, ac potentem ui & maiestate æquita tis ueritatisq; terrificum.

Verba ipsa Chryssippi de iustitia scripta hæc sunt:

παρβίτος δὲ εἶναι λέγεται, καὶ συμβολὴν τῶ ἀδίαφοῦ εἶναι, καὶ μηδ' αὐτῷ ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις, μή δὲ προσέδω, μή τε τοῖς ἐπιφθίσι λόγους, μή τε παραίτησιν, καὶ δίκην, μή τε κολακίαν μή τε ἄλλο μηδ' ἕν τι τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται, καὶ σαυεστικὸς ἔχουσα δὲ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδουρκὸς βλέπουσα ὡς πρὸς τοῖς μὲν ἀδίκους φόβον ἐμποιεῖν, τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους οὐτ' ἄν τι τοιούτων προσώπων. τοῖς δὲ ἐτέροις, προσάντους.

Hæc uerba Chryssippi eo etiam magis ponenda existimaui, ut prompta atq; exposita ad considerandum iudicandumq; sint. Quoniam legentibus nobis ea, delicatiores quidam disciplinarum philosophi, sæuitiæ imaginem istam esse, non iustitiæ dixerūt.

Lis atq; contentio grāmatorum Romæ illustriā, enarrata sup casu uocatiuo uocabuli, qd est egregius. Cap. .V.

DE fessus ego quondam ex diutina cōmentatione, laxandi leuandiq; animi gratia, in Agrippæ campo deambulabam: Atq; ibi duos forte grammaticos cōspicatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorū acerrimæ adfui, cū alter in casu uocatiuo, uir egregi, dicendum contenderet, alter, uir egregie. Ratio autē eius, qui egregi oportere dici cēsebat, huiuscemodi fuit: Quæcūq; inquit, nomina, seu uocabula, recto casu, numero singulari, us syllaba finiuntur, in quibus ante ultimā syllabam posita est, i, litera, ea omnia casu uocatiuo, i, litera terminatur, ut Cœlius cœli, modius modi, tertius terti, Accius acci, Titius titi, & similia omnia. Sic igitur egregius, quoniam us syllaba in casu noīandi finitur, eamq; syllabam præcedit, i, litera, habere debet in casu uocandi, i, literam extremā: & iccirco egregi, non egregie, rectius dicitur. Nam diuus, & riuus, & clius, non us syllaba terminantur, sed ea, quæ per duos u scribenda est. Propter cuius syllabæ sonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grāmattice, uel si id mauis, egregissime, dic oro te, inscius, & impius, & sobrius, & ebrius, & propius, & anxius, & contrarius, & quæ us syllaba finiuntur, in quibus autē ultimam syllabam, i, litera est, quæ casum uocandi habent: me em̄ pudor, & uerecūdia tenet pnuntiare ea secundum tuā definitionē. Sed cū ille paulisper oppositu horū uocabuloꝝ cōmotus reti cuisset, & mox tñ se collegisset, eandēq; illā quam definierat regulam retineret et pugnaret, diceretq; & p̄prium, & p̄pitiū, & anxium, & cōtrarium, itidē in casu uocatiuo dicendū, qd & aduersarius & extrarius ita diceret, inscium quoq; & impiū, & ebrium, & sobriū, insolentius qdem paulo, sed rectius p, i, lram nō per, e, in casu eodem pnuntiandum, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur, non arbitratus ego operæpretium esse, eadem hæc ista diutius audire, clamantes cōpugnantesq; illos reliqui.

Egregius.

Digamma.

Cuiusmodi sint quæ speciem doctrinarum habeant, sed neq; delectent, neq; utilia sint. Atq; inibi de uocabulis singularum urbium regionumq; immutatis.

Caput .VI.

HOmo nobis familiaris in literarum cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uersatus: adiutum, inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas, & simul dat mihi libꝝ grandī uolumine, doctrinis oīgenis (ut ipse dicebat) præscatētem, quem elaboratum sibi esse ait ex multis & uarijs & remotis lectisonibus, ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens tanq; si copię cornu nactus essem, & recōdo me penitus, ut sine arbitris legam. At quæ scripta erant, prò Iupiter, mera miracula, quo nomine fuerit, qui primus grāmaticus appellatus est, et quot fuerit Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiusmodi Homerus dicat in Vlyssis domo σερῆνες. Quam ob causam Telemachus cubans iunctum sibi cubantem Pifistratum, non manu attigerit, sed pedis ictu excitarit εὐρύκλας. Telemachum quo genere claustrī incluserit, & quapropter idem poeta rosam non norit,

oleum ex rosa norit. Atq; illud etiam scriptum fuit, quæ noīa fuerint socioꝝ Vlyſſis, q̄ à Scylla rapti laceratiq; sunt: utꝛε̄ ὅν τῆ ἕσφ θαλάσῃ Vlyſſes errauerit κατὰ ἀρίσασχοꝝ, an ὅν τῆ ἕσφ κατὰ κρόπια. Id etiam istic scriptum fuit, qui sint apud Homeꝝ uersus ἰσόψυχοι, & quoz̄ ibi nominum reperiatur παρσιχίε: et quis adeo uersus sit, qui per singula uocabula singulis syllabis increſcat: ac deinde quaratiōe dicit singulas pecudes, in singulos annos terna parere: & ex quinq; operimētis, quibus Achillis clypeus munitus est, quod factum ex auro est, summum sit an medium: et præterea quibus urbibus regionibusq; uocabula iam mutata sint, quod Bœotia añ appellata fuerit Aonia, quod Aegyptus Aeria dicta est, qđ Creta eodem quoq; noīe Aeria dicta est, qđ Attica ἀττη, & Acta apud poetam, quod Corinthus, Ephyre, quod Macedonis ora ἡμαθία, quod Thessala αἰμονία, quod Tyrus, Sarra, quod Thracia antè Sithon dicta sit, quod Seston ποσειδώνιοꝝ: Hæc atq; item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerant. Quem cum statim properans redderem, ὄναόσθ inquam doctissime uiroꝝ, ταύτης τῆς πολυμαθίας, & libꝛε̄ hunc opulentissimum recipe, nil prorsus ad nostras paupertinas literas congruentem. Nam meæ noctes, quas instructum ornatumq; isti, de uno maxime illo uersu Homeri quærūt, quem Socrates præ omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat: ὅτι τοι ὅν μεγάροισι κακὸν ἀγαθόντε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio consuli primum designato commentarium dedit, quem appellauit ipse isagogicum de officio senatus habendi. Caput .VII.

CN. Pompeio consulatus primus cum Marco Crasso designatus est. Eum magistratum Pompeius cum initurus foret, qm̄ per militiæ tempora, senatus habendi consulendiq; reꝝ expers humanæ fuit, M. Varronem familiarem suū rogauit, uti cōmentarium faceret ἰστορωγικόν (sic enim Varro ipse appellat) ex quo disceret, quid facere diceretq; deberet, cum senatum cōsuleret. Eum libꝛε̄ cōmentarium, quem super ea re Pompeio fecerat, perisse Varro ait in literis, quas ad Oppianum dedit, quæ sunt in lib. epistolicaꝝ quæstionum. iij. In quibus literis, qm̄ quæ antè scripserat, non cōparebant, docet rursus multa ad eam rem ducentia. Primum ibi ponit, qui fuerit, per quos more maiorꝝ senatus haberi soleret, eosq; nominat, dictatores, cōsules, p̄tor. trib. pleb. interregem, prefect. urb. neq; aliꝝ præter hos ius fuisse dixit facere senatus consul. quotiesq; usu uenisset, ut oēs isti magistratus eodem tēpore Romæ essent, tñ quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliꝝ esset, ei potissimum senatus consulendi ius fuisse. Addit deinde extraordinario iure tribunos quoq; militares, qui pro cōsulibus fuissent. Item decē uiros, quibus imperium consulare tum esset. Item trium uiros reip. constituēdæ causa creatos, ius cōsulendi senatū habuisse. Postea scribit de intercessionibus, dixitq; intercedendi, ne senatuscon. fieret, ius fuisse iꝝ solis, qui eadem potestate, qua iꝝ, qui senatuscon. facere uellent, maiores ue essent. Tum ascripsit de locis in quibus senatusconsultum fieri iure posset, docuit confirmauitq; nisi in loco p̄ aug. constituto, quod templum appellaretur, senatuscon. factum esset, iustum id non fuisse: propterea & in curia Hostilia, & in Pompeia, & post in Iulia cum profana ea loca fuissent, tēpla esse per aug. cōstituta, ut in iꝝ senat. cōsulta more maiorꝝ iusta fieri possent. Inter quæ id quoq; scriptum reliquit, non oēs aedes sacras, tēpla esse: ac ne ædem quidem Vestæ tēplum esse. Post hæc deinceps dicit senat. con. ante exortum aut post occasum solem factum, ratum non fuisse, opus etiam cenforium fecisse existimatos, per quos eo tempore senatuscon. factum esset. Docet deinde inibi multa, quibus diebus haberi senatum ius non sit, immolareq; hostiam prius auspicariq; debere, qui senatum habiturus esset. De rebus quoq; diuinis prius, q̄ humanis ad senatum referēdum esse. Tum porro referri oportere, aut infinite de rep. aut de singulis rebus finite. Senatusq; con. fieri duobus modis, aut per discessionem, si consentiretur: aut si res dubia esset, per singuloꝝ senatū tētiā exquisitas. Singulos autem debere cōsuli gradatim. Incipitq; à consulari gradu, ex quo gradu semper quidem antea primum rogari solitum, qui princeps in senatū lectus esset, Tum autem, cum hæc scriberet, nouum morem institutum refert, per ambitū

Aug. id est, augures. Templum.

onem gratiamq; ut is prim^o rogaretur, quem rogare uellet qui haberet senatum, dum is tamen ex gradu consulari esset. Præter hæc de pignore quoq; capiendo differit, deq; multa dicenda senatori, qui cum in senatum uenire deberet, non adesset. Hæc & alia quædam id genus in libro quo supradixi, M. Varro in epistola ad Oppianum scripta executus est. Sed quod ait senatusconsultum duobus modis fieri solere, aut conquisitis sententijs, aut per discessionem, parum conuenire uidetur cum eo quod Atteius Capito in Cōiectaneis scriptum reliquit. Nam in libro ducentesimoquinguesimonono, Tuberonem dicere ait, nullum senatuscōsultum fieri posse, non discessione facta: quia in omnibus senatusconsultis etiam in ijs quæ per relationem fierent, discessio esset necessaria: idq; ipse Capito uerum esse affirmat. Sed de hac omni re, alio in loco plenius accuratiusq; nos meminisse scribere.

Quæsitum esse dissumq; an præfectus latinarū causa creatus, ius senatus cōuocandi cōsulendiq; habeat. Ca. VIII.

PRæfectum urbi latinarum causa relictum, senatum habere posse Mutius negat, quoniam ne senator quidē sit, neq; ius habeat sententiæ dicendæ: cum ex ea ætate præfectus fiat, quæ nō sit senatoria. M. autem Varro in quarto epistolarum quæstionum, & Atteius Capito in Coniectaneorū ducentesimoquinguesimonono ius esse præfecti senatus habendi dicunt. Deq; ea re assensum esse Capitonem Tuberoni contra sententiam Mutij refert. Namq; & tribunis (inquit) plebis senatus habendi ius erat, quanquam senatores non essent ante Atinium plebiscitum.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XV.

Quod in Q. Claudij annalibus scriptum est lignum alumine illitum non ardere. Caput .I.

DEclamauerat Antonius Iulianus rhetor, præterquam semper aliàs, tum uero nimium quàm delectabiliter & feliciter. Sunt enim fermè scholasticæ istæ declamationes, eiusdem hominis eiusdemq; facundiæ, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circumfusi undique, eum prosequeremur domū: cum deinde subeuntes mortem Cispium, conspiciamus insulam quandam occupatam igni, multis arduisq; tabulatis editam, et propinqua iam omnia flagrare uasto incendio. Tū quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni, inquit, reditus urbanorum prædiorum, sed pericula sunt

Antonius Iulianus.

Cispium mōs.

longe maxima. Si quid autem posset remedij fore, ut ne tam assiduæ domus Romæ arderent, uenum hercle dedissem res rusticas, & urbicas emissem. Atqui illi Iulianus, læta (ut mos eius fuit) inter fabuladum uenustate: Si annalem (inquit) undeuigesimum Q. Claudij legissem, optimi & syncerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela quaq; solertia ignem defēderes, ut ne ulla tua ædificatio è ligno correpta atq; insinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarij. Repetit: In eo igitur libro scriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica Pyræum, & contra Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneā defendēdi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse, q; ab Archelao alumine oblita fuisset. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc sunt: Tum Sylla conatus est, & tēpore magno eduxit copias, ut Archelai turrim unam quam ille interposuit, ligneā incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submouit Græcos, ignem admouit. Satis sunt diu conati, nunquā quiuerūt incendere: ita Archelaus omnem materiam obliuerat alumine: quod Sylla atque milites mirabantur. Et postquam non succendit, reduxit,

Aluminis uis ignē depellit.

Quod Plato in libris quos de legibus composuit, largiores lætioresq; in conuiujs inuitatiunculas uini non inutiles esse existimauerit.

Caput

.II.

Ebrius phi
losophaster.

EX insula Greta quispiam ætatem Athenis agēs, Platonicum esse se philosophū dicebat, & uiderier gestiebat. Erat autē nihili homo & nugator, atq; in græcæ facultatiæ gloria iactabundus, præterea uini libidine adusq; ludibria ebriosus. Is in conuiujs iuuentū, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ solenne nobis fuit, simul atq; modus epulis factus, & utiles delectabilesq; sermones ceperant, tum silentio ad audiendū petito, loqui cœptabat. Atq; id genus uili & incōdita uerborū caterua, hortabatur omnes ad bibendū. Idq; se facere ex decreto Platonico prædicabat, tanq̄ Plato in libris quos de legibus cōposuit, laudes ebrietatis copiosissime scripsisset, utilemq; eam esse bonis ac fortibus uiris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem, crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat, fomitem esse quendam dicēs & incitabulum ingenij uirtutisq; si mens & corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in. I. & in. II. de legibus, nō (ut ille nebulo opinabat) ebrietatem istam turpissimam, quæ la befacere & minuere hoīm mentes solet, laudauit; sed hanc largiorem paulo, iucundiorēq; uini inuitationem, quæ fieret sub quibusdam quasi arbitris & magistris conuiuiorum sobrijs, nō improbauit. Nam & modicis honestisq; inter bibendum remissionibus, refici integrariq; animos, ad instauranda sobrietatis officia existimauit, reddiq; eos sensim lætiores, atq; ad intentiones rursum capiēdas fieri habiliores. Et simul si qui penitus in ijs affectionū cupiditatumq; errores inessent, quos aliquis pudor reuerens concealaret, ea omnia sine graui periculo, libertate per uinum data detegi, & ad corrigēdum medendumq; fieri opportuniōra. Atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse neq; respuendas huiuscemodi exercitationes, aduersum propulsandam uini uiolentiam. Neq; ullum unquam continentem prorsus ac temperantem satis fideliter uisum esse, cuius uita uictusq; non inter ipsa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebrijs explorata sit. Nam cui Libertatiæ Gratiæq; omnes conuiuiorum incognitæ sint, quicq; illarum omnino expers sit, si eum forte ad participandas eiusmodi uoluptates aut uoluntas tulerit, aut casus induxerit, aut necessitas compulerit, deliniri plerunq; & capi, neq; mentem animumq; eius consistere, sed ui quadam noua ictum labascere. Congrediendum igitur censuit, & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq; ista uini licentia cominus discernendum, ut aduersum eas non fuga simus tuti nec abstinentia, sed uigore animi & constanti præsentia, moderatoq; usu temperantiam continentiamq; tueamur: & calefacto simul refotoq; animo, si quid in eo uel frigida tristitia, uel torpentis uerecundia fuerit, diluamus.

Quid M. Cicero de particula ista senserit scripseritq; , quæ præposita est uerbis aufugio & aufero. Et an in uerbo autumo eadem ista hæc præpositio esse uideri debeat.

Caput

.III.

Aufugio.
Aufero.

Autumo.

in particula,

AEgimus librum Ciceronis qui inscriptus est Orator. In eo libro Cicero cum dixisset uerba hæc, aufugio & aufero, composita quidē esse ex præpositione ab, & ex uerbis fugio & fero: sed eam præpositionem, quo fieret uox pronuntiata audituq; lenior, uersam mutatamq; esse in au syllabam, cœptumq; esse dici aufugio & aufero pro abfugio & abfero. Cum hæc inquam ita dixisset, tum postea ibidem super eadē particula ita scripsit: Hæc (inquit) præpositio præter hæc duo uerba, nullo alio in uerbo reperietur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano, uerbum autumo compositum ex ab præpositione & uerbo æstumo: dictūq; intercise autumo, quasi abæstumo, quod significaret totum æstumo, tanquam abnumero. Sed (quod sit cum honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditissimi) audacius hoc argutiusq; esse uidetur quam uerius. Autumo enim non id solum significat, sed & dico, & opinor, & cæseo: cum quibus uerbis præpositio ista neq; cohærentia uocis, neq; significatione sententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in studio literarum licentia Marcus Tullius, non sola esse hæc duo uerba dixisset, si reperiri posset ullum tertium. Sed illud magis quæri inspicique dignum est, uersa ne sit & mutata, ab, præpositio in au syllabam propter lenita-

tem uocis, an potius au particula sua sit propria origine: & proinde ut pleræq; aliæ p^o positiones à Græcis, ita hæc quoq; inde accepta sit: sicuti est in illo uersu Homeri:

ἀνέρουσιν μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξαν Ἐθεραμ,
ἢ ἄβραμοι ἀνίαχοι.

*Historia de Ventidio Basso ignobili homine, quem primum de Parthis triumphasse
memorie traditum est. Caput .III.*

IN sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum, multos in ueterè memoria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos prius homines & despiciatissimos. Nihil adeo tamen de quoquam tantæ admirationi fuit, quantæ fuerunt quæ de Ventidio Basso scripta sunt. Eum Picētem fuisse genere, & loco hu
mili; & matrē eius à Pompeio Strabone, Pompeii magni patre, bello sociali quo Ascu
lanos subegit, captam cum ipso esse. Mox triumphante Pompeio Strabone, eum quoq; Ventidius
Bassus: puerum inter cæteros ante currum imperatoris sinu matris uectum esse. Post cum ado
leuisset, uictum sibi ægre quæsisse, eumq; sordide inuenisse, comparandis mulis & ue
hicularum magistratibus, qui sortiti prouincias forent, præbenda publice conduxisse. In
isto quæstu notum esse cœpisse C. Cæsari, & cum eo profectum esse in Gallias. Tum
quia in ea prouincia satis nauiter uersatus esset, & deinceps ciuili bello mandata sibi ple
raq; impigre & strenue fecisset, non modo in amicitiam Cæsaris, sed ex ea in amplissi
mum quoq; ordinem peruenisse. Mox tribunum quoq; plebis, ac deinde prætorē crea
tū: atq; in eo tpe iudicatū esse à senatu hostē cū M. Antonio. Post uero coniunctis parti
bus, non pristinam tantum dignitatem recuperasse, sed pontificatum, ac deinde consu
latū quoq; adeptum esse. Eamq; rē tam intoleranter tulisse po. Ro. qui Ventidium Bas
sum meminerat curādis mulis uictitasse, ut uulgo p uias urbis uersiculi p̄scriberent:

Concurrite omnes augures, aruspices,

Portentum inusitatum conflatum est recens,

Nam mulos qui fricabat, consul factus est.

Eundem Bassum Suetonius Tranquillus præpositū esse à M. Antonio prouinciis oriē
talibus, Parthosq; in Syriam introrumpentes, tribus ab eo præliis fusos scribit, eumq;
primum omnium de Parthis triumphasse, & morte obita publico funere sepultū esse.

Verbum profligo à plerisq; dici improprie insciteq;. Caput .V.

SIcut alia uerba pleraque, ignorance & inscitia improbe dicentium quæ non in
telligent, deflexa ac deprauata sunt à ratione recta & cōsuetudine: ita huius quo
que uerbi, quod est profligo, significatio uersa & corrupta est. Nam cum ab affli
gendo, & ad perniciem interitumq; deducendo, inclinatum id tractumq; sit: semperq;
eo uerbo, qui diligenter locuti sunt, ita usi sint, ut profligare dicerent prodigere & de
perdere, profligatasq; res quasi proficatas & perditas appellarint: nūc audio ædificia &
templa, & alia fere multa, quæ prope absoluta affectaq; sunt, in profligato esse dici, ipsa
que esse iam profligata. Quapropter urbanissime respondisse prætorem non indoctū
uirum barbatulo cuidam ex aduocatorum turba, Sulpitius Apollinaris in quadam ep̄i
stola scriptum reliquit. Nam cum ille, inquit, rabula audaculus ita postulasset, uerbaq;
ita fecisset: Omnia uir clarissime negotia, de quibus te cogniturū esse hodie dixisti, dili
gentia & uelocitate tua profligata sunt: unum id solum relictū est, de quo rogo audias.
Tum prætor satis ridicule: An illa negotia, de quibus iam cognouisse me dicis, profliga
ta sint equidem nescio: Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, siue id
audiam, siue non audiam, profligatum est. Quod significare autem uolunt qui proflig
atum dicunt, ii qui latine locuti sunt, nō profligatum, sed affectum dixerunt, sicut M.
Cicero in oratione, quam habuit de prouinciis consularibus. Eius uerba hæc sunt: Bel
lum affectum uidemus, & uere ut dicam, pene cōfectum. Item infra: Nam ipse Cæsar,
quid est quod in ea prouincia commorari uelit, nisi ut ea, quæ per eum affecta sunt, per
fecta reipublicæ tradat? Idem Cicero in œconomico: Cum uero affecta iam prope æsta
N ii

Profligo:

Affectum:

te, uuas à sole mitescere tempus est.

In libro M. Ciceronis de gloria secundo, manifeste est erratum in ea parte, in qua scriptum est super Hectore & Aiace. Caput .VI.

Ciceronis error.

IN libro M. Tullii, qui est secundus de gloria, manifestus error est non magnæ rei quem errorem esse possit cognoscere non aliquis cruditorum, sed qui tantum legerit *ὁμῆρος τὸ η*. Quamobrem non tam id mirabamur errasse in eam rem Marcii Tullium, quam non esse animaduersum hoc postea, correctumque uel ab ipso, uel à Tyrone liberto eius diligentissimo homine, & librorum patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptum in eo libro est apud eundem poetam: Ajax cum Hectore congregiendi causa agit, ut sepeliatur, si sit forte uictus. Declaratque se uelle, ut suum tumulum multis etiam post seculis prætereuntes, sic loquantur:

Hic situs est, uitæ iam pridem lumina linquens,
Qui quondam Hectoreo percussus concidit ense,
Fabitur hoc aliquis, mea semper gloria uiuet.

Huius autem sententiæ uersus, quos Cicero in linguam latinam uertit, non Ajax apud Homerum dicit, neque Ajax agit ut sepeliatur, sed Hector dicit, & Hector de sepultura agit, prius quam sciat, an secum depugnandi causa congressurus sit Ajax:

ἄνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλα καταΐεθ' ἴωτος
ὄρ ποτ' ἀριστέος ἅ κατέκτανε φαίδιμος ἔκτωρ
ὣς ποτέ τις ἐρέει. δ' δ' ἐμὸν κλέει οὐ ποτ' ὀλέει.

Obscruatum esse in senibus, quod annum ferè etatis tertium & sexagesimum agant, aut laboribus aut interitu aut clade aliqua insignitum. Atque inibi super eadem obseruatione exemplum appositum epistolæ diuini Augusti ad Caium nepotem. Caput .VII.

Annus. lxxij.
climactericus
i. scalaris.

Obscruatum in multa hominum memoria, expertumque est in senioribus perisrisque omnibus, sexagesimum tertium uitæ annum cum periculo & clade aliqua uenire, aut corporis, morbique grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum uerborumque istiusmodi studio tenentur, eum etatis annum appellant *κλιμακτηρικόν*. Nocte quoque ista proxima superiore, cum librum epistolarum D. Augusti, quas ad Caium nepotem suum scripsit, legeremus, duceremurque elegantia orationis, neque morosa, neque anxia, sed facili hercle, & simplici, id ipsum in quadam epistola super eodem anno scriptum offendimus. Eiusque epistolæ exemplum hoc est. IX. caleñ. Octobres: Aue mi Cai, meus ocellus iucundissimus, quem semper me diusfidius desidero cum à me abes; sed præcipue diebus talibus, qualis est hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium, quem (ubicunque hoc die fuisti) spero lætum & beneualentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam ut uides *κλιμακτηρικόν*, communem seniorum omnium tertium & sexagesimum annum euasimus. Deos autem oro, ut mihi quantumcunque superest temporis, id saluis nobis traducere liceat, in statu reip. felicissimo *ἀνδραγαθῶντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων*.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris, de cœnarum atque luxuriæ exprobratione: qua usus est, cum legem Liciniam de sumptu minuendo suasisit. Caput .VIII.

Phauorinus
in luxum epularum.

Quam legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiferti uiri: quam orationem totam, ut meminisse possemus, odio hercle istiusmodi sumptus, atque uictus perdidicimus. Verba quæ apposuimus Phauorini, hæc sunt: Præfecti popinæ atque luxuriæ negant cœnam lautam esse, nisi cum libentissime edis, tum auferatur, & alia esca melior atque amplior succenturietur. Is nunc flos cœnæ habeatur inter istos, quibus sumptus & fastidium pro facetiis procedit. Qui negant ullam auem, præter ficedulam, totam comesse oportere. Cæterarum auium atque altilium, nisi tantum apponatur, ut à cluniculis inferiori parte saturi fiant, conuiuium putant inopia sordere. Superiorem partem auium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere. Si portione crescit luxuria, & debere epulas crescere, Videte quid relinquitur nisi ut deli

Cluniculi.

bari sibi cœnas iubeant, ne edendo defatigentur: quando stratus auro, argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quàm diis immortalibus adornantur.

Quòd Cæcilius poeta frontem genere uirili, non poetice, sed cum probatione & cum analogia appellauit. Ca. IX.

VEre ac diserte Cæcilius hoc in subditio scripsit:
 Nam ii sunt inimici pessimi fronte hilaro,
 Corde tristi: quos neq; ut apprehendas, neq; ut mittas, scias.

Hos ego uersus, cum de quodã istiusmodi homine sermones essent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quispiam nobiscum ibi assistens, non sane ignobilis: Quanta, inquit, licentia audaciãq; Cæcilius hic fuit, cū fronte hilaro, non fronte hilara dixit, & tam immanem solœcismum nihil ueritus est. Imò, inquam, potius nos & q̄ audaces & q̄ licentes sumus, qui frontem improbe indoctè que non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, et uetrum autoritas, non hanc, sed hunc frontem debere dici suadeant. Quippe M. Cato in quinta originum, ita scripsit: Postridie signis collatis, æquo fronte, peditatu, equitibus, atque aliis, cum hostium legionibus pugnauit. Recto quoque fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille semidoctus grammaticus: Missas, inquit, autoritates facias, quas quidem ut habeas, posse fieri puto: sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritator: audi, inquam, mi magister rationem falsam quidem, sed quam redarguere falsam esse tu non queas: Omnia, inquam, uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis masculini sunt, si in genitiuo quoq; casu eadem syllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens, audi, inquit, discipule plura alia cõsimilia, quæ non sint generis masculini. Petebant ibi oēs, ut uel unum statim diceret. Sed cum homo uultū intorqueret, & non hisceret, coloresq; mutaret, tum ego intercessi: & uade, inquam, nunc, & habeto ad requirendum. XXX. dies. Postquam inueneris, repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo rescinderet finitionem fictam, dimisimus.

De uoluntario & admirando interitu uirginum Milesiarum.

Caput .X.

PLutarchus in librorum, quos *ἡρώδης* inscripsit primo, cum de moribus differeret in animos hominum incidētibus, uirgines dixit Milesii nominis, ferme q̄t tum in ea ciuitate erant, repente sine ulla euidenti causa, uolūtatem cœpisse ob eundæ mortis, ac deinde plurimas uitam suspendio amississe. Id cum accideret indies crebrius, neq; animis earum mori perseuerantium medicina adhiberi quiret, decreuisse Milesios, ut uirgines, quæ corporibus suspensis domortuæ forent, ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui essent præuinctæ, efferrentur. Post id decretum, uirgines uoluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

Milesiæ uirgines.

Verba senatusconsulti de exigendis urbe Roma philosophis. Item uerba edicti cens. quo improbatu & coerciti sunt, qui disciplinam rhetoricam instituire & exercere Romæ cœperant. Caput .XI.

CAiō Fannio Strabone, M. Valerio Messala COSS. senatusconsultum de philosophis & rhetoribus latinis factum est. M. Pomponius prætor. senat. consuluit, quod uerba facta sunt de philosophis, & rhetoribus de ea re ita censuerit, ut M. Pomponius prætor animaduerneret, curaretq; (uti ei è rep. fideq; sua uideretur) uti Romæ ne essent. Aliquot deinde annis post id senatusconsultum Cn. Domitius Aenobardus, & L. Licinius Crassus censores de coercēdis rhetoribus latinis ita edixerūt: Renuntiatum est nobis esse homines, qui nouum genus disciplinæ instituerunt, ad q̄s iuuentus in ludum conueniat: eos sibi nomen imposuisse latinis rhetoras: ibi homines adulescentulos dies totos desiderere. Maiores nostri quæ liberos suos discere, & quos in ludos itare uellent, instituerunt. Hæc noua, quæ præter consuetudinem, ac morem maiorum fiunt, neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter & iis, qui eos ludos habent, & iis, qui eo uenire consueuerunt, uisum est faciundum, ut ostenderemus nostram sententiã, nobis non placere. Neq; illis solū temporibus nimis rudibus, necdū græcã do-

Philosophi rhetoresq; ut be cietti.

Epictetus philosophus.

strina ex politis, philosophi ex urbe Roma pulsi sunt, uerumetiam Domitiano imperante, senatusconsulto eiectioni, atque urbe & Italia interdictioni sunt: Qua tempestate Epictetus quoque philosophus propter id senatusconsultum Roma decessit.

Locus ex oratione Gracchi de parsimonia ac de pudicitia sua memoratissimus. Caput .XII.

Gracchi parsimonia.

CAius Gracchus cum ex Sardinia rediit, orationem ad populum in concione habuit: ea uerba sunt hæc: Versatus sum, inquit, in prouincia, quomodo ex usu uestro existimabam esse, non quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar, nulla apud me fuit popina, neque pueri eximia facie stabant: sed in cōuiuio liberi uel stri modestius erant quam apud principem. Post deinde hæc dicit: Ita uersatus sum in prouincia, ut nemo posset uere dicere, assem aut eo plus in muneribus me accepisse, aut mea opera quæpiam sumptum fecisse. Biennium enim fui in prouincia, si ulla meretrix domum meam introiuit, aut cuiusquam seruulus propter me sollicitatus est, omnium nationum postremissimum nequissimumque existimatote. Cum a seruis eorum tam caste me habuerim, inde poteritis considerare, quomodo me putetis cum liberis uestris uixisse, atque ibi ex interuallo. Itaque, inquit, Quirites cum Roma profectus sum, zonas, quas plenas argenti extuli, eas ex prouincia inanes retuli. Alii uini amphoras, quas plenas tulerunt, eas argento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroque uersum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur. Caput .XIII.

Communia uerba multa.

VTor, & uereor, & hortor, & consolor, communia uerba sunt, ac dici utroque uersum possunt, uereor te, & uereor abs te, id est tu me uereris: uitor te, & uitor abs te, id est, tu me uteris: hortor te, & hortor abs te, id est, tu me hortaris: consolor te, & consolor abs te, id est, tu me consolaris. Testor quoque & interpretor significatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inusitata: & antea dicta sint in eam quoque partem, quæri solet. Afranius in consobrinis:

Hem iste parentum est uitabilis liberis.

Vbi malunt metui quam uereri se à suis.

Hic uereri ex ea parte dictum est, qua est non usitata, Nouius in Ligartia Liciniaria, uerbum, quod est utitur, ex contraria parte dicit:

Quia supellex multa, quæ non utitur, emitur tamen, id est quæ usui non est. M. Cato in quinta origine: Exercitum, inquit, suum pransum, paratum, cohortatum eduxit foras, atque instruxit. Consolor quoque in partem alteram, præterquam dici solitum est, in epistola Q. Metelli, quam cum in exilio esset, ad Cn. & ad L. Domitios dedit: ac cum animam, inquit, uestre erga me uideo, uehementer consolor, & fides, uirtusque uestra mihi ante oculos uersatur. Testata itidem & interpretata, eadem ratione dixit M. Tullius in primo libro de diuinatione, ut testor, interpretorque uerba contra uideri debent. Sallustius quoque eodem modo dilargitis prescriptoribus bonis, dicit: tanquam uerbum largior sit ex uerbis conuersis. Veritum autem, sicut puditum, & pigritum, non personaliter per infinitum modum dictum esse, non à uetustioribus tantum uidemus, sed à M. quoque Tullio in secundo de finibus. Primum, inquit, Aristippi Cyrenæicorumque omnium, quos non est ueritum in ea uoluptate, quæ maxima dulcedine sensum moueret, summum bonum ponere. Dignor quoque, & ueneror, & confiteor, & testor, habita sunt in uerbis communibus, sicut illa in Vergilio dicta sunt:

Coniugio Anchisa Veneris dignate superbo.

Et,

Cursusque dabit uenerata sacerdos.

Confessi autem æris, de quo facta confessio est, in .XII. tabulis scriptum est his uerbis: Aëris confessi, rebusque iudicatis. XXX. dies iusti sunt. Item ex iisdem tabulis id quoque est: Quæ si erit testator, libripens uel fuerit, in testimonium feriat, improbus intestabilisque esto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus Græcis mutuatus est. Caput .XIII.

APud Q. Metellum Numidicum, in libro accusationis in Val. Messalam tertio, nouum dictum esse annotauimus. Verba ex oratione eius hæc sunt: Cum sese sciret in tantum crimen uenisse, atque socios ad senatum questum flentes uenisse, sese maximas pecunias exactos esse. Pecunias se maximas exactos, id nobis uidebatur Græca figura dictum, Græci enim dicunt, *ἵνα πρὸς τὸ μέγιστον ἀγγύριον*. Id significat, exegit me pecunia

Veritum impersonaliter.

niam. Quod si id dici potest, etiam exactus esse aliquis pecuniam dici potest. Cæcilius quoque eadem figura in Hypobolimeo Aeschino usus uidetur:

Ego illud minus nihilo exigor portorium. i. nihilo minus exigit de me portorium.

Exigor portorium.

Passis uelis, & passis manibus dixisse ueteres, non à uerbo suo, quod est patior, sed ab alieno, quod est pando. Cap. XV.

AB eo quod est pando, passum ueteres dixerunt, non pansum, & cum præpositione expassum, non expansum. Cæcilius in Synaristufis;

Hæri uero prospexisse eum se ex tegulis,

Hæc nuntiasse, & flammeum expassum domi.

Capillo quoque esse mulier passo dicitur, quasi porrecto, & expanso. Et passis manibus & uelis passis dicimus, quod significat diductis atque distentis. Itaque Plautus in milite glorioso, a litera in e mutata, per compositi uocabuli morem, dispassis dicit, pro eo quod est dist

Passum à pando.

Expassum.

Credo ego isthoc exemplo tibi esse eundum extra

Portam dispassis manibus patibulum cum habebis.

(passis: Dispassis.

De nouo genere interitus Crotonensis Milonis.

Caput .XVI.

Millo Crotoniësis athleta illustris, quem in chronicis scriptum est olympiade prima coronatum esse, exitum habuit uitæ miserandum & mirandum. Cum iam natu grandis artē athleticam desisset, iterque faceret forte solus in locis Italiae syluestribus, quercū uidit proxime uiam, patulis in parte media ramis hiantem. Tū experiri (credo) etiam tūc uolens, an ullæ sibi reliquæ uires adessent, immisis in cauer nas arboris digitis, diducere & rescindere quercum conatus est. Ac mediam quidē partem discidit diuellitque. Quercus autem in duas diducta partes, cum ille quasi perfectō, quod erat connixus, manus laxasset, cessante uī, rediit in naturam: manibusque eius retentis inclusisque, stricta denuo & cohesa dilacerandum hominem feris præbuit.

Milonis interitus.

Cohæsa.

Quam ob causam nobiles pueri Atheniensium tibijs canere desierint, cum patrium istum morem canendi haberent. Caput .XVII.

Alcibiades Atheniensis, cum apud auunculum Periclem puer artibus ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem iussisset, ut eum canere tibijs (quod honestissimum tum uidebatur) doceret: tradidit sibi tibijs cum ad os adhibuisset, inflassetque, pudæfactus oris deformitate, abiicit in fregitque. Ea res cum percrebuisset, omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibijs canendi desita est. Scriptum hoc est in cōmentario Pamphilæ nono & uigesimo.

Alcibiades.

Pamphila.

Quod pugna belli ciuilibus uictoriaque C. Cæsaris, quam uicit in Pharsalicis campis, nuntiata prædictaque est per cuiusdam Cornelii sacerdotis uaticinium, eodem ipso die in Italia Patauii. Caput .XVIII.

Quo C. Cæsar, & Cn. Pompeius die ciuile bellū signis collatis in Thessalia conlixerunt, res accidit Patauii in transpadana Italia, memoria digna: Cornelius quidam sacerdos, & loco nobilis, & sacerdotii religionibus uenerandus, & castitate uitæ sanctus, repente mota mente conspicer se procul dixit pugnam acerrimam pugnari: Ac deinde alios cedere, alios urgere: cædem, fugam, tela uolantia, instaurationem pugnae, impressionem, gemitus, uulnera, peride ut si ipse in prælio uersaretur, coram uidere sese uociferatus est. Ac postea subito exclamauit, Cæsarem uicisse. At Cornelii sacerdotis ariolatio leuis tum quidē uisa est et uecors. Magnæ mox admirationi fuit, quod non modo pugnae dies, quæ in Thessalia pugnata est, neque prælii exitus, qui erat prædictus, idem fuit: sed omnes quoque pugnandi reciprocae uices, & ipsa exercituum duorum conflictatio, uaticinantis motu atque uerbis repræsentata est.

Cornelius sacerdos.

Verba Marci Varronis memoria digna, ex satyra quæ inscribitur τῆς ἐς Αἰσχύρου. Caput .XIX.

Non paucissimi sunt, in quos potest cōuenire id, quod M. Varro dicit in satyra, quæ inscribitur τῆς ἐς Αἰσχύρου. Verba hæc sunt: Si quantum opæ sumpstisti, ut tuus pistor bonum faceret panē, eius duodecimā philosophiæ dedisses, ipse bonus iam pridem esses factus, Nunc illum qui norunt, uolunt emere milibus cētum.

N iiii

Te qui nouit, nemo centuffis.

Notata quedam de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deq; eiusdem fine uitæ. Caput .XX.

Euripidis
genus.

EVripidis poetæ matrem, Theopompus agreffia holera uendētem uictum quæ
fisse dicit. Patri autem eius nato illo, responsum est à Chaldæis, eum puerum cū
adoleuiffet, uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatū esse pater interpre-
tatus, athletam debere esse, roborato exercitatorq; filii sui corpore, Olympiam certatu-
rum eum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamine per ambigam
ætatem receptus nō est. Post Eleusinio, & Theseo certamine pugnauit, & coronatus est.
Mox à corporis cura ad excolendi animi studium trāsgressus, auditor fuit phyci Ana-
xagoræ, & rhetoris Prodicī; in morali autem philosophia, Socratis. Tragœdiam scribe-
re natus annos duodeuiginti adortus est. Philocorus refert in insula Salamine spelun-
cam esse tetram & horridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias scriptita-
rit. Mulieres fere omnes in maiorem modum exosus fuisse dicitur, siue quod natura ab
horruit à mulierū cœtu, siue quod simul duas uxores habuerat, cum id decreto ab Athe-
niensibus factū ius esset, quarum matrimonii pertædebat. Eius odii in mulieres Aristophanes
quoq; meminit ἐν ταῖς προτέραις διςμοφοριάζουσαις, in his uersibus:

Prodicus
rhetor.

Thestopho-
ria festa Cere-
ris.

Νῦν δὲ αὖ ἀπάσαισι πῆξαν, ἢ λείω,
τῶτον κολάσαι τὴν ἀνδρα πολλῶν οὐνεκα.
ἀγρία γοῦρ ἴνα δὲ γυναικὲς ἀρᾶτε, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφεῖς.

Alexander
Aetolus.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uersus composuit:

Ὅ ἢ ἀναξαγόρῳ τῷ ῥοφίμῳ ἀρχαῖος
στυφνὸς μὲν ἐμοὶ γένοιε προσπαῖρ
ἢ μισογέλως, ἢ πωδᾶζερ οὐδὲ πάρον
μεμαδικῶς. ἀλλοῦ γράψαι τὸ τ᾽ ἄρ
μέλι τῷ ἢ σερῆνῳ ἐπιτύχε.

Fortas. παρ' οἶνον.
Fortas is ἀλλ' ὅτι.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum regem esset, utereturq; eo rex familiariter, red-
iens nocte ab eius cœna, canibus à quodā æmulo immixtis dilaceratus est, & ex his uul-
neribus mors secuta est. Sepulchrum autem eius & memoriam Macedones eo dignati
sunt honore, ut in gloriæ quoq; loco prædicarent: ὑποκε σὸν μῦθον εὐερπίδης ὤλετο πῶς
quod egregius poeta morte obita sepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum le-
gati ad eos ab Atheniensibus missi petissent, ut ossa Athenas in terram illius patriam præ-
mitterent transferri, maximo consensu Macedones in ea re deneganda perstiterunt.

Quod à poetis Iouis filij prudentissimi humanissimiq; Neptuni autem inhumanissimi & ferocissimi
traduntur. Caput .XXI.

Iouis filij.

Neptuni filii.

PRæstantissimos uirtute, prudentia, uiribus, Iouis filios poetæ appellauerunt, ut
Aeacum, & Minoa, & Sarpedona: ferocissimos & immanes, & alienos ab omni
humanitate, tanquam è mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa & Cery-
cyona & Leftrygonas.

Historia de Sertorio duce, deq; astu eius, commentitijsq; simulamentis, quibus ad barbaros milites conti-
nendos, conciliando q; sibi utebatur. Caput .XXII.

astutia.
Sertorij

SErtorius uir acer egregiusq; dux, & utendi, regendiq; exercitus peritus fuit. Is in
temporibus difficillimis mentiebatur ad milites si mendacium prodeffet, & lite-
ras compositas pro ueris legebat, & somnium simulabat, & falsas religiones con-
ferebat, si quid istæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorii nobi-
le est: Cerua alba eximiæ pulchritudinis, & uiuacissimæ celeritatis, à Lusitano ei quo-
dam dono data est. Hanc sibi oblatam diuinitus, & instinctam Dianæ numine, collo-
qui secum, monetēque & docere quæ utilia factu essent, persuadere omnibus instituit.
Ac si quid durius uidebatur, quod imperandum militibus foret, à cerua sese monitum
tum prædicabat. Id cum dixerat, uniuersi tanquam si deo, libentes parebant, Ea cerua

quodam die, cum incurſio eſſet hoſtium nuntiata, feſtinatione ac tumultu conſternata, in fugam ſe prorupit, atq; in palude proxima delituit, & poſtea requiſita periſſe credita eſt. Neq; multis diebus poſt, inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat, iuſſit tacere: ac ne cui palam diceret interminatus eſt: præcepitq; ut eam poſtero die repente in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet, immitteret. Admiſſis deſide amicis poſtridie, uifum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam quæ perierat, ad ſe reuerti: & ut prius conſueuerat, quod opus eſſet factò, prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat ſignificante, cerua emiſſa in cubiculum Sertorii introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt. Eaſq; hominum barbarorum credulitas, Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriam proditum eſt ex iis nationibus, quæ cum Sertorio faciebant, cum multis præliis ſuperatus eſſet, neminem unquam ab eo deſciuiſſe, quanquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum.

De ætatibus historicorum nobilium, Hellenici, Herodoti, & Thucydidiſ. Caput. .XXIII.

Hellenicus, Herodotus, Thucydides, hiftoriæ ſcriptores, in iſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt, & non nimis longe diſtantibus fuerunt ætatibus. Hellenicus.
Herodotus.
Thucydides.
Nam Hellenicus in initio belli Peloponeſiæ fuiſſe quinq; & ſexaginta annos natus uidetur, Herodotus tres & quinquaginta, Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in libro undecimo Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de comicis latinis iudicari. Ca. .XXIII.

Sedigitus in libro quem ſcripſit de poetis, quid de iis ſentiat qui comœdias fecerunt, & quem præſtare ex omnibus cæteris putet, ac deinceps quo quæſq; in loco, & honore ponat, hiſ uerſibus ſuis demonſtrat: Sedigitus.

Multos incertos certare hanc rem uidimus,
Palmam poetæ comico cui deferant,
Eum, me iudice, errorem diſſoluam tibi,
Ut contra ſiquis ſentiat, nihil ſentiat.
Gæcilio palmam ſtatuo de comico.
Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
Dein Næuius qui feruet, pretio in tertio eſt.
Si quid quarto detur, dabitur Licinio.
Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
In ſexto conſequitur hos Terentius.
Turpilius ſeptimum, Trabea octauum obtinet.
Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

Comici latini.

De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matij Mimiambis offenderamus. Caput .XXV.

CN. Matius uir eruditiffimus in Mimiambis ſuis non abſurde, neque abſone finxit, recentatur, pro eo quod Græci dicunt ἀνεπιθαι. Verſus in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt: Recentatur,
id eſt, denudari.
naſcitur.

Iamiam albicaſſit Phœbus, & recentatur,
Commune lumen hominibus, & uoluptas.

Idem Matius in hiſdē Mimiambis, edulcare dicit, quod eſt dulcius reddere, in hiſ uerſi. Edulcare.

Quapropter edulcare conuenit uitam,
Curasq; acerbis ſenſibus gubernare.

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definiuit ſyllogiſmum, eiſq; definitionis interpreta-
tum uerbis latinis factum. Caput .XXVI.

Ariſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet, hiſ uerbis definiuit: λόγος ἐν ᾧ τὸ δέντων ἄνωγ
ἐπερόντα τῶν καμίνων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν καμίνων. Eius definitionis nō ui-
debat̄ habere incōmode interpretatio facta hoc modo: Syllogiſmus eſt ora-
tio, in qua conſenſis quibuſdam & conſenſis, aliud quid quàm quæ cōceſſa ſunt, per ea
quæ conceſſa ſunt, neceſſario conſicitur. Syllogiſmus.

Quid sint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid consilium. Atque
inibi quaedam eiusmodi. Caput .XXVII.

Comitia calata.

Curata.

Centuriata.

Testamentorum tria genera.

Plebiscita.

IN libro Lælii Felicis ad Q. Mutium primo, scriptum est, Labeonem scribere calata comitia esse, quæ pro collegio pontificum habentur, aut regis sacrorum, aut flaminum inaugurandorum causa. Eorum autem alia esse curiata, alia ceturiata. Curata per lictorem curiatim calari, id est, conuocari, centuriata per cornicinē. Hisdē comitiis, quæ calata appellari diximus, & sacrorū detestatio, & testamenta fieri solebant. Tria enim genera testamentorum fuisse accepimus: Vnum, quod calatis comitiis in cōcione populi fieret, alterum in procinctu, cum uiri ad prælium faciendum in aciem uocabantur, tertium per familiæ emancipationem, cui æs, & libra adhiberetur. In eodem Lælii Felicis libro hæc scripta sunt: Is, qui non uniuersum populum, sed partem aliquā adesse iubet, non comitia, sed consilium edicere debet. Tribuni autem neque aduocant patritios, neque ad eos referre de re ulla possunt. Ita ne leges quidem proprie, sed plebiscita appellantur, quæ trib. pleb. ferentibus accepta sunt. Quibus rogationibus antequam patritii non tenebatur, donec Q. Hortensius dictator eam legem tulit, ut eo iure quod plebes statuisset, omnes Quirites tenerentur. Item in eodē libro hoc scriptum est: Cū ex generibus omnium suffragium feratur, curiata comitia esse; Cum ex censu & aetate centuriata: Cum ex regionibus & locis, tributa. Centuriata autem comitia intra pomerium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari ius non sit. Propterea centuriata in campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum, quoniam populus esset in suffragiis ferendis occupatus.

Quod errauit Cornelius Nepos, cum scripsit Ciceronem tres & uiginti annos natum, causam pro Sexto Roscio dixisse. Caput .XXVIII.

Cor. Nepotis erratum.

Fenestellæ error.

Cornelius Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus familiarisque fuit. Atque is tamen in primo librorum, quos de uita illius composuit, errasse uidetur, cum eum scripsit tres & uiginti annos natum, primam causam iudicii publici egisse, Sextumque Roscium parricidii reum defendisse. Dinumeratis quippe annis a Quinto Cæpione & Q. Serrano, quibus consulibus, ante diem. III. nonas Ianuarii M. Cicero natus est, ad M. Tullium, & Cn. Dolum bellam, quibus COSS. causam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicē dixit, sex & uiginti anni reperiuntur. Neque dubium est, quin post annum quam pro Quintio dixerat, Sextum Roscium reum parricidii defenderit, annos iam septem & uiginti natus, L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio consulibus. In qua re etiam Fenestellam errasse Pedianus Afconius animaduertit, quod eum scripserit sexto & uigesimo ætatis anno pro Sexto Roscio dixisse. Longior autem Nepotis quam Fenestellæ error est: nisi quis uult in animum inducere, studio amoris & amicitiae adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem suppressisse, ut M. Cicero orationem florētem dixisse pro Roscio admodum adolescens uideretur. Illud adeo ab utriusque oratoris studiosis animaduersum & scriptum est, quod Demosthenes, & Cicero pari ætate illustrissimas orationes in causis dixerint: Alter $\kappa\tau\iota \ \alpha\upsilon\delta\epsilon\sigma\tau\iota\omega\nu\theta$, uel $\kappa\tau\iota \ \lambda\upsilon\mu\kappa\rho\alpha\tau\delta\epsilon$, septem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio, septimo & uigesimo pro Sexto Roscio. Vixerunt quoque non nimis numerum annorum diuersum: alter treis & sexaginta annos, Demosthenes. LX.

Quali figura orationis, & quam noua L. Piso annalium scriptor usus sit. Caput .XXIX.

Mihi nomen Iulium.

DVæ istæ in loquendo figuræ, notæ satis usitataeque sunt: Mihi nomen est Iulio, & mihi nomen est Iulii. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Pisonem in secundo annalium. Verba Pisonis hæc sunt: L. Tarquinius collegam suum, quia Tarquinius nomen esset, metuere. Eumque orat, uti sua uoluntate Roma concedat, quia Tarquiniū (inquit) nomen esset: Hoc perinde est, tanquam si ego dicam, mihi nomen est Iulium.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguae uocabulum sit, græcæ aut gallicæ. Caput .XXX.

Qui ab alio genere uitæ detriti iam & retorridi, ad literarum disciplinas seri-
us adeunt, si forte ijdem garruli natura & subargutuli sunt, oppidoquam fi-
unt in literarum ostentatione inepti & friuoli. Quod genus profecto ille ho-
mo est, qui de petorritis nuper argutissimas nugas dixit. Nam cum quæ *Petorritum.*
reretur, petorritum quali forma uehiculum, cuiatisq; linguæ uocabulum esset, et faciē
uehiculi ementitus est longe alienam falsamq; & uocabulum græcum esse dixit: atq;
id significare uolucres rotas interpretatus est: Commutataq; una litera, petorritum ef-
se dictum uolebat, quasi petorrotum. Scriptum etiam hoc esse à Valerio Probo cōten-
dit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquisierim, neq; scri-
ptum in his inueni, nec usquam alioquin Probum scripsisse credo. Petorritum enim est
non ex græca dimidiatum, sed totum trans alpibus factum: nam est uox gallica. Id scri-
ptum est in libro M. Varronis decimoquarto rerum diuinarum. Quo in loco Varro
cum de petorrito dixisset, esse id uerbum gallicum, lanceam quoq; dixit non latinum,
sed hispanicum uerbum esse.

Quæ uerba leguerint Rhodij ad hostium ducem Demetrium, cum ab eo obsiderentur, super illa inclyta Ialysi
imagine. Caput .XXXI.

Rhodum insulam celebritatis antiquissimæ, oppidumq; in ea pulcherrimum
ornatissimumq; obsidebat oppugnabatq; Demetrius, dux ætatis suæ inclytus:
cui à peritia disciplinæq; faciendæ obsidij, machinarumq; solertia, ad capiendâ
oppida repertarū, cognomentum *ῥολιογενής* fuit. Tum ibi in obsidione illa, ædes quas
dam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præsidio erāt, aggredi & uasta
re atq; absumere igni parabat. In his ædibus erat memoratissima illa imago Ialysi, Pro-
togenis manu facta illustris pictoris: cuius operis pulchritudinem præstantiamq; ira
percitus Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis:
Quæ malum (inquiunt) ratio est, ut tu imaginem istam uelis incedio ædium facto dis-
perdere? Nam si nos omnes superaueris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quo-
que illa integra & incolumi per uictoriam poteris: sin uero nos uincere obsidendo ne-
quiueris, petimus consideres ne turpe tibi sit, quia non potueris bello Rhodios uince-
re, bellum cum Protogene mortuo gessisse. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione
desita, & imagini & ciuitati pepercit. *Demetrius dux. Ialysus. Protogenes.*

SAVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .XVI.

Verba Musonij philosophi græce, digna atq; utilia audiri obseruariq;. Eiusdem utilitatis sententia à
M. Catone multis antè annis Numantiæ ad equites dicta. Caput .I.

DOLEscentuli cum etiam tum in scholis essemus,
ἐνδομηματίου hoc græcum quod apposui, dictum ef-
se à Musonio philosopho audiebamus: et quoniam
uere atque luculente dictum, uerbisq; est breuibus
& rotundis uinctū, perq; libenter meminera-
mus: *ἔρ τι πράξις καλὸν μετὰ πόνου, ὃ μὲν πόνου ὀίχεται, δ' ἢ*
καλὸν μένει, ἄρ τι ποιήσῃς ἀρχὴν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὴ
ὀίχεται, τὸ ἢ ἀρχὴν μένει. Postea istam ipsam sententi-
am in Catonis oratione, quā dixit Numantiæ apud
equites, positam legimus. Quæ etsi laxioribus pau-
lo longioribusq; uerbis comprehensa est præ q̄ il-
lud græcum quod diximus, quoniam tamen prior
tempore antiquiorq; ē, uenerabilior uideri debet.

Verba ex oratione hæc sunt: Cogitate cum animis uestris, si quid uos per laborē recte
feceritis, labor ille à uobis cito recedet, bene factum à uobis dum uiuetis non abscedet.
Sed si qua per uoluptatem nequiter feceritis, uoluptas cito abibit, nequiter factum il-

Iud apud uos semper manebit.

Cuiusmodi sit lex apud dialecticos percontandi differendiq; & quæ sit eius legis reprehensio. Cap. .II.

Egem esse aiunt disciplinæ dialecticæ, si de quâpiam re quæratetur disputereturq; atq; ibi quod rogare, ut respõdeas: tum, ne amplius quid dicas, quàm id solum quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui nõ seruēt, et aut plus, aut aliter quàm sunt rogati respondeant, existimant rudes indoctiq; esse, disputandiq; morem atq; rationem non tenere. Hoc quidem quod dicunt, in plerisq; disputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq; inexplicabilisq; sermo fiet, nisi interrogationibus responsionibusq; simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quædam uidentur, in quibus si breuiter & ad id quod rogatus fueris respondeas, capiare. Nam si quis his uerbis interroget, postulo ut respondeas: Deseris ne facere adulteriũ an non? utcunq; dialectica lege respõderis, siue aias, siue neges, hærebis in captione: tam si te dicas aduultæ, quàm si neges. Sed quod minus est in interrogatione, id ē addendum. Nam qui facere aliquid non desuit, non id necessario etiam fecit. Falsa igitur est species istius captiois: & nequaquam procedere ad id potest, ut colligi concludiq; possit, eum facere adulterium, qui se negauerit facere desisse. Quid autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient, in qua hædere eos necessum est, si nihil amplius quam quod interrogati erunt, responderint? Nam si ita ego istorum aliquem rogem: Quicquid nõ perdidisti, habeas ne an nõ habeas? postulo aut aias aut neges. Vtcunq; breuiter respõderit, capietur. Nam si non habere se negauerit, quod non perdidit, colligetur oculos eum non habere, quos non perdidit. Sin uero habere se dixerit, colligetur eum habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur cautiusq; ita respõdebitur: Quicquid habui, id habeo, si id non perdidit. Sed huiuscemodi responsio non fit ea lege quam diximus. Plus enim quàm qd rogatus est respõdet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi solet, non esse captiois interrogationibus respondendum.

Quanam ratione effici dixerit Erasistratus medicus, si cibus forte deerit, ut tolerari aliquantisper inedia possit, & tolerari fames. Verbaq; ipsa Erasistrati super ea re scripta. Caput .III.

CVM Phauorino Romæ dies plerũq; totos eramus, tenebatq; animos nostros homo ille fandi dulcissimus: atque eum quoquod iret, quasi ex lingua prorsum eius capti, prosequeremur: ita sermonibus usq; quaq; amoenissimis demulcebatur. Tum ad quendam ægæ: cum isset uisere, nosq; cum eo unã introissemus, multaq; ad medicos qui tum forte istic erant ualitudinis eius gratia, oratione græca dixisset, ac ne hoc quidem (inquit) mirum uideri debet, quod cum antehac semper edundi fuerit appetens, nunc post imperatam inediam tridui, omnis eius appetitio pristina elanguerit. Nam quod Erasistratus scriptum reliquit, inquit, propemodum uerum est: Esuritione faciunt inanes patentesq; intestinorum fibræ, & caua intus uentris, & stomachi uacua hiantia: quæ ubi aut cibo complentur, aut inanitate diutina cõtrahuntur & conuiuēr, tunc loco in quem cibus capitur uel stipato uel adducto, uoluntas capiendi eius desiderandiq; restinguitur. Scythas quoq; ait eundem Erasistratum dicere, cum sit usus ut famem longius tolerent, fascis uentrem strictissime circumligare. Ea uentris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Hæc tum Phauorinus, multaq; istiusmodi alia affabilissime dicebat. Nos autem postea, cum librũ forte Erasistrati legeremus *διαρρησίων* primum, id ipsum in eo libro quod Phauorinum audiebamus dicere, scriptum offendimus. Verba Erasistrati ad eam rem pertinentia, hæc sunt: *ελογίζομεθα οὐρ πρὸς τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν ἐν κοιλίᾳ εἶναι τὴν σφόδρα ἀσπιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλείον ἀσπιτίαι ἢ προσάγεισιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πείνα πρὸς ἀκολοῦθῆ, ὕσθησον ἢ οὐκ ἐστίν.* Deinde paulum infra: *ἔπιστάμενοι ἢ ἐστὶν ἢ οὐκ ἐστὶν οἱ σκύδα οὕτως διὰ τινὰ καίρον ἀναγκάζον ἢ ἀσπιτίαι, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς ἐν τῇ κενῇ ἀντιπρὸς ἰσχυρὰν. ἀσπιτίαι δὲ ἐστὶν ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τὸ οὐκ ἐστὶν οὐκ ἐστὶν οὕτως δὲ σφόδρα συμπτωτικὰ ἢ κένωμα οὐκ ἔχει.*

In eodem libro Erasistratus uim quandam famis non tolerabilem, quam Græci βόλυμον καὶ ἐσθυσίαν appellant, in diebus frigidissimis multo facilius accidere ait, quàm cum

Dialecticæ
captiones.

Esuritione.

Scythas mos

serenum atq; placidū est. Atq; eius rei causas, cur is morbus in eo plerunq; tēpore oria-
tur, nondum sibi esse compertas dicit. Verba, quibus id dicit, hæc sunt:

ἔπορον δὲ καὶ θεόμορον ἐπισκέψασθε, καὶ ἐπὶ τοῦτο, καὶ ἐπὶ τῷ λοιπῷ ἐδαλιμῶντορ διατι-
νῶ τοῖς φύχεσι μάλλον ὁ συνήθημα τὸτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδαιαῖς.

Quoritu quibusq; uerbis fecialis pop. Ro. bellum indicere solitus sit ijs, quibus po. Ro. bellū fieri iusserat. Et
item in quæ uerba conceptum fuerit iusurandum de furtis militaribus sancendis, et uti milites scripti intra præ-
dictum diem in loco certo frequentarent, causis quibusdam exceptis, propter quas id iusurandum remitti æ-
quum esset.

Caput .IIII.

C Incius in lib. iij. de re militari, fecialem populi Rom. bellum indicentem ho-
stibus, telumq; in agrum eorū iacentem, hisce uerbis uti scripsit: Quod pop.
Hermundulus, hominesq; populi Hermunduli, aduersus populum Roma-
num bellum fecere deliquere que: quodq; populus Romanus, cum populo Hermun-
dulo, hominibusq; Hermundulis bellum iussit. Ob eam rem ego populusq; Romanus
populo Hermundulo hominibusq; Hermundulis bellum indico facio que. Item in li-
bro eiusdem Cincij de re militari. v. ita scriptum est: Cum delectus antiquitus fieret,
et milites scriberentur, in iusurandum eos tribunus militaris adigebat, in uerba hæc:
In magistratu C. Lælii C. filii COS. L. Cornelii P. filii COS. in exercitu decemq; milia
passuum ppè, furtum non facies dolo malo, solus, neq; cum pluribus, pluris nūmi argē-
rei, in dies singulos. Extraq; , hastam, hastile, ligna, pabulum, utrem, follem, facu-
lam si quid ibi inueneris, sustuleris ue, quod tuum non erit, quod pluris nūmi argentei
erit, uti tu ad C. Lælium C. filium COS. L. uē Cornelium P. filium COS. siue ad quē
eorū iusserit, pferas: aut p fitebere in triduo pximo, quicquid inueneris sustuleris ue do-
lo malo, aut dño suo, cuiū id censebis esse, reddes, uti quod recte factum esse uoles. Milī-
tibus aut scriptis dies p finiebat, quo die adessent, et ut citati COS. responderent. Dein
de ita concipiebatur iusurandum, ut adessent, his additis exceptionibus, nisi harunce
aliqua causa erit: Funus familiare, ferix uindemiales: calendæq; , quæ nō eius rei causa
in eum diem collatæ sint, quo is eo die minus ibi esset: morbus fonticus: auspiciū ue,
quod sine piaculo præterire non liceat: sacrificiū ue anniuersarium, quod recte fieri
non posset, nisi ipsius eo die ibi sit: ius, hostis ue, status condictus ue dies cum hoste: si
cui eorū harunce quæ causa erit, eum se postridie q̄ per eas causas licebit, eo die uerūq;
aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum, oppidum ue delegerit. Item in eodem libro
uerba hæc sunt: Miles cum die, qui prædictus est, aberat, neq; excusatus erat, infrequēs
dabat. Item in libro sexto hoc scriptum est: Alæ dictæ exercitus equitum ordines, qd̄
circum legiones dextra sinistraq; tanq̄ alæ in auium corporibus locabantur. In legiōe
sunt centuriæ sexaginta, manipuli triginta, cohortes decem.

Hermundulus.

Iurisiurandi
militaris for-
mula.

Morbus fontī-
cus.

Alæ milita-
res.

Legio.

Vestibulum quid significet, deq; eius uocabuli rationibus.

Caput .V.

P Leraq; uocabula, quibus uulgo utimur, neq; tñ liquido scimus quid ea proprie
atq; uere significant, sed incōpertam et uulgariam traditionem rei non explo-
rata secuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti est ue-
stibulum uerbum, in ser monibus celebre atq; obuium, nō oibus tñ, qui illo facile utun-
tur, satis spectatum. Animaduerti enim quosdam, haudquaquam indoctos uiros, o-
pinari vestibulum esse partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat. Cæ-
cilius Gallus in lib. de significatione uerborū, quæ ad ius ciuile pertinent: secundo, uesti-
bulum esse dicit non in ipsis ædibus, neq; partem ædium, sed locum añ ianuam domus
uacuum, per quem a uia aditus accessusq; ad ædeis est: cum dextra sinistraq; inter ianu-
am tectaq; , quæ sunt uix iuncta, spatium relinquitur: atq; ipsa ianua pcul a uia est area
uacanti interfita. Quæ porro huic uocabulo ratio sit, quæri multum solet. Sed quæ scri-
pta legi, ea fermè oia inconcinna atq; obsurda uisa sunt. Quod Sulpitium autem Apolli-
narem memini dicere, uix elegantia scientia ornatum, huiuscemodi est: Ve particula, si
cuti quædam alia, rum intētionem significat, rum minutionē. Nam uetus, et uestemēs,
alteq; ab ætatis magnitudine cōpositum elisumq; est, alteq; a mētis ui atq; impetu dici

Vestibulum
atrium.

Ve particula.
Vetus.
Vehemens.

Vescum.

tur. Vescum autem, quod ex ue particula, & esca copulatum est, utriusque diuersae significacionis uim capit. Aliter enim Lucretius uescum salem dicit ex edendi intentione, aliter Lucilius uescum appellat cum edendi fastidio. Qui domos igitur amplas antiqui-
tus faciebant, locum ante ianuam relinquebant, qui inter fores domus, & uiam medius esset. In eo loco qui dominum eius domus salutatum uenerant, prius quam admitterent, consistebant, & neque in uia stabant, neque intra aedes erant. Ab illa ergo grandis loci consistione, & quasi quadam stabulatione, uestibula appellata sunt, spatia (sicuti diximus) grandia, ante fores aedium relicta, in quibus starent qui uenissent, prius quam in domum intromitterentur. Meminisse autem debebimus, id uocabulum non semper a ueteribus proprie, sed per quasdam translationes esse dictum: quae tamen ita sunt factae, ut ab ista, de qua diximus, proprietate non longè descuerint: sicut illud in sexto Vergilij,

Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci,
Luctus, & ultrices posuere cubilia curae.

Non enim uestibulum priorem partem domus infernae esse dicit, quod obrepe potest, tanquam si ita dicatur: sed loca duo demonstrat extra orci fores, uestibulum & fauces: ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domum, & ante ipsa orci penetralia. Fauces autem uocat iter angustum, per quod ad uestibulum adiretur.

Hostiae, quae dicuntur bidentes, quid sint, et quam ob causam ita appellatae sunt: super ea re P. Nigidij, et Iulij Higini sententiae. Caput .VI.

REdeuntes Graecia, Brundisium nauem aduertimus. Ibi quispiam linguae Latinae literator, Roma a Brundisinis accersitus, experiendum sese uulgo dabat. Imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia. Erat enim fessus atque languens, animus de aestu maris. Legebat barbare insciteque Verg. vii. in quo li. hic uersus est,
Centum lanigeras maectabat rite bidentes:

Et iubebat rogare se, si quis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces ne inquam nos magister, cur bidentes dicantur? Bidentes, inquit, oues appellatae: iccircoque lanigeras dixit, ut oues planius demonstraret. Posthac, inquam, uidebimus, an oues solae (ut tu ais) bidentes dicantur: & an Pomponius Attellanarum poeta, in Gallis transalpinis errauerit, cum hoc scripsit:

Pomponius.

Mars tibi uoueo facturum,
Si unquam redierit, bidenti uerre.

Bidentes.

Sed nunc ego a te rogam, ecquam scias esse huiusce uocabuli rationem. Atque ille nihil contactus, sed nimium quantum audacter: Oues, inquit, bidentes dictae, quod duos tamen dentes habeant. Vbi terrae quae te inquam duos solos per naturam dentes habere ouem uideri distit? Ostentum enim est, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus, quare, inquit, ea potius, quae a grammatico quaerenda sunt. Nam de ouium dentibus upiliones percontantur. Facetias nebulonis hominis risi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas, sed omneis bimas hostias: neque tamen dixit, apertius cur bidentes. Sed quod ultro existimabamus, id scriptum inuenimus in commentarijs quibusdam, ad ius pont. pertinentibus: Bidennes primo dictas litera immissa, quasi biennes: tum longo usu loquendi corruptam esse uocem, & ex biennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictum facilius. Higini tamen Iulius, qui ius pontifi. non uidetur ignorasse, in .iiii. librorum, quos de Vergilio fecit, appellari bidentes scripsit hostias, quae per aetatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui: Quae bidens est, inquit, hostia oportet habeat dentes octo: sed ex ijs duo caeteris altiores, per quos appareat, ex minore aetate in maiorem transcendisse. Haec Higini opinio, an uera sit, non argumentis, sed oculis iudicari potest.

*Verba noua facta a Laber-
tio.*

Quod Laberius uerba pleraque licentius petulantiusque finxit: et quod multis item uerbis utitur, de quibus an sint latina, quaeri solet. Caput .VII.

Laberius in Mimis quos scriptitauit, oppido quam uerba finxit praeliceret. Nam & mendicimonium dicit, & moechimonium, & adulterionem, & adulteritatemque

pro adulterio, & depudicauit pro stuprauit, & abluuium pro diluuiio: & qđ in Mimo ponit, quem Cophinum inscripsit, manuatus est, pro furatus est. Et item in Fullone, su rem manuarium appellat:

Alias Theopbinum.

Manuari, inquit, pudorem perdidisti.

Multaq; alia huiusmodi nouat, neque non obsoleta quoq; & nfaculantia ex fordidi ore uulgi usu ponit, quale est in Staminariis:

Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et elutriare lintea, & labandria dicit, quæ ad lauandū data, & Collicior, inqt, in Ful

Coltior.

Ecquid pperas, ecquid pcurris Caldonia?

Clonicam.

Item in Restione, Calabarrunculos dicit, quos uulgius Calaburriones.

Item in Compitalibus, malas malaxaui. Itē in Cacomemnone;

Hic est, inquit, ille gurdus, quem ego

Me abhinc duos menses ex Africa

Venientem excepisse tibi narraui.

Item in Mimo, qui inscribitur Naca, L. Cippum dicit, & obbam, & camelliam, & pictatium, & capitium: Induis, inquit, capitium tunicæ pictatium. Præterea in anna panna, gubernium pro gubernatore, & planum pro sycophanta, & nanum pro pumione dicit: quanq̄ planum pro sycophanta M. quoq; Cicero in oratione scriptum reliquit, quam pro Cluentio dixit. Atq; item in Mimo, qui saturnalia inscriptus est, botulum pro sarcimine appellat, & hominem * leenam pro leui. Item in necromantia cocionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatore dixerunt. Verba Laberij hæc sunt: Duas uxores, hoc hercle plus negotij est (inquit cocio) sex ædiles uiderat. Sed enim in Mimo, quē inscripsit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgius, sed pbe latinēq; usus est græco uocabulo. Emplastrum enim dixit οὐλετήριον, non genere fœminino, ut isti nouitij femidocti. Verba ex eo Mimo apposui:

Manua pro annua.

Leucunam.

Emplastrum. neu. generis.

Quid est iusiurandum? Emplastrum æris alieni.

Quid significet, et quid à nostris appellatum sit ἀξίωμα, quod dialectici dicunt: et quedam alia, quæ prima in disciplina dialectica traduntur. Caput .VIII.

CVm in disciplinas dialecticas induci atq; imbui uellemus, necessum fuit adire atq; cognoscere quas uocant dialectici εἰσαγωγὰς, tum in primo περὶ ἀξίωμα ἁπάντων * discendū, quæ M. Varro aliàs profata, alàs proloquia, appellat. Cōmentarium de proloquijs Lælij docti hominis, q̄ magister Varronis fuit, studiose quæ siuimus, eūq; in Pacis bibliotheca repertū legimus. Sed in eo nihil edocēter, neq; ad instituentū explanate scriptum est. Fecissēq; uidet eum libꝛe Lælius sui magis admonendi, q̄ alioꝝ docendi gr̄a. Rediuius igit̄ necessario ad græcos libros, ex quibus accipimus ἀξίωμα definitum esse his uerbis:

Quidam non habent.

λεκτέρῃ αὐτοτελείῃ, ἀποφάντορ ὅσον ἐφ' ἐαυτοῖς.

Hoc ego superfedi uertere, quia nouis & inconditis uocibus utendum sit, quas patiaures per insolentiam uix possent. Sed M. Varro in libro de lingua latina ad Cicero nem. iij. & .xx. expeditissime ita finit: Proloquium est sententia, in qua nihil desiderat. Exit aut̄ planius, qđ istud sit, si exemplum eius dixerimus. Αξίωμα igit̄, siue id ploquiū dicere placet, huiusmodi est: Annibal Pænus fuit, Scipio Numantiam deleuit, Milo cædis damnatus est, neq; bonū est uoluptas, neq; malum. Et omnino quicqđ ita dicit, plenaatq; pfecta uerboꝝ snia, ut id necesse sit aut ueꝛe, aut falsum esse, id à dialecticis ἀξίωμα, id est, oīo ueꝛe aut falsum plene significans, appellatum est: à M. Var. sicuti dixi, p loquium, à M. aut̄ Cicerone pnuntiatum: quo ille tñ uocabulo tantisp̄ uti se attestatus est, quoad melius, inqt, inuenero. Sed quod Græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij nostror̄ adiunctum, alij cōnexum dixerunt. Id cōnexum tale est: si Plato ambulat, Plato mouetur: Si dies est, sol sup terras est. Item qđ illi συμπελεγμένον, nos uel coniuētum uel copulatum dicimus, qđ est eiufdem modi: P. Scipio Pauli filius, & bis conf. fuit, & triumphauit, & censura functus est, & collega in césura L. Mumij fuit. In omni aut̄ con

Proloquium.

iuncto si unum est mendacium, etiam si cætera uera sunt, totum esse mendacium dicif. Nam si ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero: & Annibalem in Africa superauit, quod est falsum, uniuersa quoq; illa, quæ coniuncte dicta sunt, propter hoc unum quod falsum accesserit, quia simul dicentur, uera non erunt. Est item aliud, quod Græci διεξεν γμένον ἀξίωμα, nos disiunctum proloquium dicimus. Id huiuscemodi est: Aut malum est uoluptas, aut bonum, aut neq; bonum neq; malum est. Omnia autem quæ disiunguntur, pugnantia esse inter sese oportet, eorumq; opposita ἀντικειμενων Græci dicunt. Ea quoq; ipsa inter sese aduersa esse. Ex omnibus, quæ disiunguntur, unum esse uerum debet, falsa cætera. Quod si aut nihil omnium uerum, aut omnia plura uel quæ unum uera erunt, aut quæ disiuncta sunt, non pugnant, aut quæ opposita eorum sunt, contraria inter sese non erunt, tunc id disiunctum mendacium est, & appellatur παρὰ διεξεν γμένον: sicuti hoc est, in quo quæ opposita, non sunt contraria: aut curris, aut ambulans, aut stas. Nam ipsa quidem inter se aduersa sunt, sed opposita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non stare, & non currere, contraria inter sese non sunt: quoniam am contraria ea dicuntur, quæ simul uera esse non queunt. Possis enim simul eodemq; tempore, neq; ambulare, neq; stare, neq; currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse, nunc satis erit. Atq; id solum addendum admonendumq; est, quod huius disciplinæ studium atq; cognitio, in principijs quidem tetra & aspernabilis, insuasuisq; esse, & inciuilibis uideri solet: sed ubi aliquantum processeris, tum deniq; & emolumentum eius in animo tuo dilucebit, & sequetur quædam discendi uoluptas infatigabilis: Cui sane si modum non feceris, periculum non mediocre erit: ne ut pleriq; alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris atq; mæandris, tanq; apud Sirenios scopulos cõsenescas.

Dialecticæ
utilitas.

Quid significet uerbum in libris ueterum creberrime positum, susq; deq;.

Caput .IX.

Susq; deq; se
ro & habeo.

Vsq; deq; fero, aut susq; deq; habeo (his enim omnibus modis dicitur) uerbum est ex hoim doctorum sermonibus, in poematis quoq; & in epistolis ueterum scriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum ostendent, quæ qui intelligent. Ita pleriq; nostrum quæ remotiora uerba inuenimus, dicere ea properamus, non discere. Significat autem, susq; deq; ferre, æquo animo esse, & quod accidit non magni pendere, atq; interdum negligere & contemnere: & propemodum id ualet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν.

Laberius in Compitalibus:

Nunc tu lentus es, nunc tu susq; deq; fers.

Materfamiliâs tua in lecto aduerso sedet

Seruos sextantis uerbis nefariis. Vt M. Varro in Sisenna, uel de historia:

Quod si non horum omnium similia essent principia, susq; deq; esset. Lucilius in. iij.

Verum hic ludus, ibi susq; omnia deq; fuerunt.

Susq; & deq; fuere, inquam, omnia ludus, iocusq;.

Illud opus durum, ut Serinum accessimus finem.

ἐπὶ τὸ λοιπὸν.

Vt aiunt, montes Aetnæ omnes atq; asperi Athones.

Quid sint proletarij, quid Capitecensi, quid item sit in .xij. tabulis assiduus, quæ eius uocabuli ratio sit. Cap. .X.

O Tium erat quodam die Romæ in foro à negotijs, & læta quædam celebritas feriarum, legebaturq; in confessu forte complurium Ennii liber ex annalibus tertius. In eodem libro uersus hi fuere:

Proletarius publicitus scutisq; ferroq;

Ornatur, ferro muros, urbemq; forumq;

Excubiis curant.

Tū ibi quæri cœptū est, quid eēt proletarius. Atq; ego aspiciens quæpiam in eo circulo ius ciuile callentē, familiarē meū rogabam ut id uerbum nobis enarraret. Et cū ille se iuris, non rei grāmaticæ peritū esse rñdisset, eo maxie, inq; te dicere hoc oportet, quādo, ut p̄ dicas, es iurisperitus. Nāq; Enni^{us} uerbum hoc ex .xij. tabulis uis accepit, in quibus si recte cõmemini, ita scriptū est: Assiduo uindex, assiduus esto, Proletario ciui quis uolet uin

dex esto. Petimus igitur ne annalem hunc Quinti Ennii, sed. XII. tabulas legi arbitreres; & quid sit in ea lege Proletarius ciuis, interpretere. Ego uero, inquit, dicere atq; interpretari hoc deberem, si ius Faunorum, & Aboriginum didicissem. Sed enim cum Proletarii, & assidui, & sanates, & uades, & subuades, & uiginti quinque asses, & taliones, furtorumq; quaestiones cum lance & licio euauerint, omnisq; illa duodecim tabularum antiquitas, nisi in legis actionibus centumuiralium caularum lege Aebutia lata conscripta sit, studium scientiamq; ego praestare debeo iuris, & legum, uocumq; earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum, poetam memoriae nostrae doctissimum, praetereuntem conspeximus. Is a nobis salutatus, rogatusq; uti de sententia, deq; ratione istius uocabuli nos doceret: Qui in plebe, inquit, Romana tenuissimi pauperumq; erant, neque amplius quam mille quingentum aëris in censum deferebant, Proletarii appellati sunt: Qui uero nullo, aut perquam paruo aëre censebantur, Capitecensi uocabantur. Extremus autem census capite censorum, aëris fuit. CCCLXXV. Sed quoniam res pecunia que familiaris, obfidis uice pignorisq; esse apud remp. uidebatur, amorisq; in patriam fides quaedam in ea firmamentumq; erat, neq; Proletarii, neq; Capitecensi milites, nisi in tumultu maximo scribebatur, quia familia his aut tenuis, aut nulla esset. Proletariorum tamen ordo honestior aliquanto et re & nomine, quam Capitecensoz fuit. Nam & asperis reipub. temporibus, cum iuuentutis inopia esset, in militiam tumultuariam legebantur. Armaq; iis sumptu publico praebantur, & non capitis censione, sed prosperiore uocabulo, a munere officioq; prolis edendae, appellati sunt: quod cum re familiari parua minus possent remp. iuuare, sobolis tamē gignendae copia ciuitatem frequentarent. Capitecensos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello Cimbrico difficillimis reipub. temporibus, uel potius, ut Sallustius ait, bello Iugurthino, milites scripsisse traditur, cum id factum ante, in nulla memoria extaret. Assiduus in .XII. tabulis, & pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab assibus, id est, aëre dando, cum id tempora reip. postulerent: aut a muneris pro familiari copia faciendi assiduitate. Verba autem Sallustii in historia Iugurthina de C. Mario consule, & de Capitecensis haec sunt: Ipse interea milites scribere, non more maiorum, nec ex classibus, sed ut libido cuiusq; erat, Capitecensos plerosq;. Id factum alii inopia bonorum, alii per ambitionem consulis memorabant, quod ab eo genere celebratus auctusque erat, & homini potentiam quaerenti, egentissimus quisq; opportunissimus.

*Lex Aebutia:**Proletarius.
Capitecensus:**Assiduus ab
assibus.*

Historia ex Herodoti libris sumpta de Pysyllorum interitu, qui in syrtibus Africanis colebant. Caput .XI.

Gens in Italia Marforum, orta fertur esse a Circes filio Marso. Propterea Mar-
sis hominibus, quorum duntaxat familiae cum externis cognationibus non-
dum etiam permixtae corruptaeq; sunt, ut quadam genitili datum, ut serpenti-
um uirulentorum domitores sint, & incantationibus herbarum que succis faciant me-
delarum miracula. Hac eadem ui praeditos esse quosdam uidemus, qui Pysylli uocantur:
Herodoti libro, fabulam hanc de Pysyllis inuenimus: Pysylos quodam fuisse in terra Afri-
ca, conterminos Nasamonibus, austrumq; in finibus eoz; quodam in tempore perquam
ualidum, ac diutinum flauisse. Eo statu aquam omnem in locis, in quibus colebant, exa-
ruisse. Pysylos re aquaria defectos, eam iniuriam grauiter austro successisse: Decretum
q; fecisse, uti armis sumptis ad austrum, perinde quasi ad hostem, iure belli res repetitum
proficiscerentur. Atq; ita profectis, uetum austrum magno spiritus agmine uenisse ob-
uiam. Eoz; uniuersos cum omnibus copiis, armisq;, cumulis montibusq; arenarum su-
periebris operuisse. Eo facto Pysylos ad unum omnes interisse. Itaq; eorum fines a Na-
samonibus occupatos.

*Marfi.**Pysylli.*

*De ijs uocabulis quae Cloatius Verrius, aut satis commode, aut nimis absurde, & illeptide, ad
origines linguae graecae redegit. Caput .XII.*

Cloatius Verrius in libris, quos inscripsit uerborum a Graecis tractorum, non pau-
ca hercle dicit curiose, & sagaciter conquisita, neq; non tamen quaedam futilia, &

frivola. Errare, inquit, dictum est ἀπὸ τῶ ἐρρέειν. Versumquē infert Homeri, in quo id uerbum est ἐρρεε καὶ γλήνη. & illud:

ἔρρεε ἐκ νήσῳ θάλασσαν ἐλέγχισε ἰωόντων.

Hallucinari.
Elucus.
Fascinare.
Fœnerator.

Item hallucinari, factum scripsit ex eo, quod dicitur græce ἀλίεμ. unde elucū quoque esse dictū putat, a litera in e conuersa, tarditatē quandā animi et stuporē, qui hallucinātibz plerūq; usu uenit. Item fascinū appellat quasi βάσσαναρον, & fascinare esse quasi βασναίνειν. Cōmode hæc sanè omnia & condecenter: Sed in lib. IIII. Fœnerator, inquit, appellatus est, quasi φανερότερον ἀπὸ τῶ φάνειδι ὡδὶ τὸ χησότερον, quā id genus hoīm spēm ostentēt humanitatis, & cōmodi esse uideant inopibus nūmos desiderantibus. Idq; dixisse ait Hypsicraten quenpiam grammaticū, cuius libri sane nobiles sunt super iis, quæ à Græcis accepta sunt: siue hoc autē ipse Cloarius, siue nescio qui alius nebulo effutiuit, nil potest dici insultius. Fœnerator em̄, sicut M. Varro in libro tertio de sermone latino scripsit, à fœnore est nominatus. Fœnus autē dictum à fœtu, & quasi à fœtura quadam pecuniæ parientis, atq; incrementis, & iccirco & M. Catonem, & cæteros atatis eius fœnerator rem sine a litera pronuntiasse tradit, sicuti fœtus ipse, & fœcunditas appellata.

Fœnus.

Quid sit municipium, et quid à colonia differat, et quid sint municipes, quæq; sit eius uocabuli ratio ac proprietas. Atq; inibi quod D. Adrianus in senatu de iure, atq; uocabulo municipum uerba fecit. Caput .XIII.

Municipes & municipia, uerba sunt dictu facilia & usu obuia: & neutiquam reperias qui hæc dicat, quin scire se planè putet quid dicat. Sed profecto aliud est, aliud dicitur. Quotus em̄ fere nostrū est, qui cum ex colonia po. Ro. sit, non & se municipem esse, et populares suos municipes esse dicat, quod est à ratione, & à ueritate longè auersum? Sic adeo & municipia quid & quo iure sint, quantumque à colonia differant, ignoramus. Existimamusque meliore conditiōe esse colonias, quā municipia: De cuius opinionis tam promissæ erroribus D. Adrianus in oratione, quā de Italicensibus, unde ipse ortus fuit, in senatu habuit, peritissime differuit: mirarique se ostendit, quod & ipsi Italicenses, et quædam itē alia municipia antiqua, in quibus Utricenses nominat, cum suis moribus legibusque uti possent, in ius coloniarum mutari gesti uerint. Prænestinos autē refert maximo opere à Tiberio imperatore petisse, orasseque ut ex colonia in municipii statū redigerent. Idq; illis Tiberium pro referēda gratia tribuisse, quod in eorū finibus sub ipso oppido, ex capitali morbo reualuisset. Municipes ergo sunt ciues Romani ex municipiis, suo iure & legibus suis utentes, muneris t̄m cum po. Ro. honorarii participes, à quo munere capeffendo appellati uidentur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla po. Ro. lege astricti, cum nunq̄ populus eorum fundus factus esset. Primos autē municipes sine suffragii iure, Cerites esse factos accepimus: Concessumque illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidē caperent, sed negotiis tamen, atque oneribus uacarent, pro sacris bello Gallico receptis custoditisque. Hinc tabulæ Cerites appellatæ uersa uice, in quas censores referri iuebant, quos notæ causa suffragiis priuabant. Sed coloniæ alia necessitudo est. Non enim ueniunt extrinsecus in ciuitatem, nec suis radicibus nituntur, sed ex ciuitate quasi propagatæ sunt, & iura, institutaque oīa po. Ro. non sui arbitrii habent. Quæ t̄n conditio, cū sit magis obnoxia, & minus libera, potior t̄n & p̄stabilior existimat, propter amplitudinē maiestatisque po. Ro. cuius istæ coloniæ, quasi effigies paruæ, simulacraque esse quædā uident: & simul quia obscura obliterataque sunt municipiorū iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Municipes.

Cerites.

Colonia.

Quod M. Cato differre dixit properare et festinare. Et quā commode Verrius Flaccus uerbum quod est festinat, interpretatus est. Caput .XIII.

Propero.
Festino.

Festinare & properare, idem significare atque in eandem rem dici uident. Sed M. Cato id differre existimat, eaque hoc modo diuisa, uerba sunt ipsius ex oratione, quæ de suis uirtutibus habuit: Aliud est properare, aliud festinare. Qui unū quid mature transigit, is properat: qui multa simul incipit neque perficit, is festinat. Verrius Flaccus rationē uolens dicere differentię huius, festinat, inquit, à fando dicitur: quoniam isti ignauiores qui nihil perficere possunt, plus uerborum quā operæ habent, Sed id

nimis coactum atq; absurdum uidetur. Neq; tanti momenti esse potest prima in utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuersa uerba, festinare & fari, eadem uideri debeant. Commodius autē propriusq; uisum est, festinare quasi festum esse. Nam qui multis simul rebus properandis defessus est, is iam non properat, sed festinat.

Quid Theophrastus mirum de perdibus scriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporebus. Cap. XV.

Theophrastus philosophorum peritissimus, omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit: Theopompus in Bisaltia lepores bina iecora.

Agrippas, à partus ægri & improspere uitio appellatos. Deq; ijs deabus, quæ uocantur Prosa, & Postuerta. Cap. XVI.

Quorum in nascendo nō caput, sed pedes primi extiterant, qui partus difficilissimus ægerrimusq; habetur, Agrippæ appellati uocabulo, ab ægritudine & pedibus. Confixos esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos, sursum pedibus elatis, non ut hominis natura est, sed ut arboris. Nā pedes cruraq; arboris appellat ramos: caput, stirpem atq; caudicem. Quando igitur, inquit, contra naturam forte conuersi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri solent, ægrius que tunc mulieres enituntur: Huius periculi deprecandi gratia, aræ statutz sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum altera Postuerta nominata est, Prosa altera: à recte peruersiq; partus & potestate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli sit ægri Vaticanani.

Caput .XVII.

Et agrum Vaticanum, & eiusdem agri deum præsidē, appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ uī atq; instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed præter hanc causam M. Varro in libris diuinarum, aliam esse tradit istius nominis rationem. Nam sicut Aius, inquit, deus appellatus, aræq; ei statuta est, quæ est in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat, ita Vaticanus deus nominatus, pedes quem essent uocis humanæ initia: Quoniam pueri simulatq; parti sunt, eam primā uocem edunt, quæ prima in Vaticano, syllaba est, Iccircōq; uagire dicitur, exprimēte uerbo sonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπίκη appellatur. Et item alia, quæ

μετρική. Et tertia itidem, quæ dicitur κωνοική.

Caput .XVIII.

Pars quædam geometriæ ὀπίκη appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κωνοική uocatur, qua musici ut fundamento artis suæ utuntur. Vtraq; harum spatijs & interuallis linearum, & ratione numerorum constat. ὀπίκη facit multa demiranda, id genus, ut in speculo uno imagines unius rei plures appareāt. Item ut speculū in loco certo positū, nihil imagnet, aliorum trāllatū faciat imagines. Item si rectius speculum spectes, imago fiat tua eiusmodi, ut caput deorsum uideatur, pedes sursum. Reddit etiam causas ea disciplina, cur istæ quoq; uisiones fallant, ut quæ in aqua conspiciuntur, maiora ad oculos fiant: quæ procul ab oculis sunt, minora. κωνοική autē longitudines & altitudines uocis emittit. Longior mensura uocis εὐδμοῦς dicitur, altior μέλθ. Est & alia species κωνοική, quæ appellatur μετρική, per quam syllabarum longarum, & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruens cum principijs geometriæ, aurium mensura examinatur. Sed hæc, inquit, M. Varro, aut omnino non discimus, aut prius desistimus, quàm intelligamus, cur discenda sint. Voluptas autem, inquit, uel utilitas talium disciplinarum in postprincipijs existit, cum perfectæ ab solutzq; sunt: in principijs uero ipsis ineptæ & insuaues uidentur.

Sumpta ex historia Herodoti libro primo super fidicine Arione.

Caput .XIX.

Celeri admodum et cohibili oratione, uocumq; filo tereti & candido fabulam scripsit Herodotus super fidicine illo Arione: Vetus, inquit, et nobilis Arion cantator fidibus fuit. Is loco & oppido Methymnæus, terra atq; insula omni Lesbios fuit. Eū Arionē rex Corīthi Periander amicū amatumq; habuit artis grā. Is in de à rege proficiscit, terras inclytas Sicilia atq; Italiam uisere. Vbi eō uenit, auresq; oīm mētesq; in utriusq; terræ urbibus demulsit. In quæstibus istic & uoluptatib. amorib; q; hoīm fuit, Is tum postea grandi pecuniā & re bona multa copiosus, Corinthum in

Orthium car
mell.

stituit redire. Nauem igitur & nautas, ut notiores amicioresq; sibi Corinthios delegit. Sed eo Corinthios homine accepto, nauicq; in altum prouecta, prædæ pecuniæq; cupidus cepisse consilium de necando Arione. Tū illum ibi pernitiē intellecta, pecuniā cæteraq; sua ut haberent, dedisse: uitam modo sibi ut parcerent, orauisse. Nautas precum eius hæc cōmiseritum esse illatenus, ut ei necem afferre per uim suis manibus temperarent; sed imperauisse, ut iam statim coram desiliret præceps in mare. Homo, inquit, ibi territus spe omni uitæ perdita, id unum postea orauit, ut prius quàm mortem oppeteret, induere permetterent sua sibi indumenta, & fides capere, & canere carmen casus illius sui consolabile. Feros & immanes nautas prolubium tū audiendū subit. Quod ora uerat, impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansq; in summæ puppis foro, carmē quod orthium dicitur, uoce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus, cum fidibus ornatuq; omni, sicut stabat canebatq;, eiecit sese procul in profundū. Nautæ haudquaquam dubitantes quin perisset, cursum quem facere cœperant, tenuerunt. Sed nouū, & miserū, et piū facinus contigit: Delphinū repēte inter undas adnauisse, & dorso super fluctus edito uectauisse; incolumiq; eū corpore & ornatu, Tænax in terram Læconicam deuexisse. Tum Arionem profus ex eo loco Corinthū petiuisse: Talemq; Periandro regi, qualis Delphino uectus fuerat, sese obtulisse: eiq; rē, sicuti acciderat, narrauisse. Regē istæc parum credidisse, Arionem quasi falleret, custodiri iussisse. Nautas requisitos, ablegato Arione, dissimulatē interrogasse, ecquid audissent in iis locis, unde uenissent, super Arione. Eos dixisse, hominē cum inde irent, in terra Italia fuisse, eūq; illic bene agitare, & studiis delectationibusq; urbium florere, atq; in gratia pecuniæq; magna fortunatum esse. Tū inter hæc eorū uerba, Arionem cū fidibus & indumētis, cū quibus se in salum eiacularat, extitisse. Nautas stupefactos conuictosq;, ire inficias nō quisse. Eam fabulā dicere Lesbios & Corinthios: atq; esse fabulæ argumentū, quod simulacra duo ahenea ad Tænarum uiserent, Delphinus uehens, & homo infidens.

A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XVII.

Quod Gallus Asinius, & Largius Licinius sententiā M. Ciceronis reprehenderunt, ex oratione quā dixit pro M. Cælio, & quid aduersus hoīes stolidissimos pro eadem sententiā uere dignèq; dici possit. Caput .I.

Ciceromastix

Poenitere.

T quidam fuerūt, monstra hominum, qui de diis immortalibus impias falsasq; opiniones prodiderūt, ita nonnulli tam prodigio si, tamq; uecordes extiterunt (in quibus sunt Gallus Asinius, & Largius Licinius, cuius liber etiam fertur infando titulo Cicero mastix) ut scribere ausi sint M. Ciceronem parum integre atque improprie, atq; inconsiderate locutum. Atq; alia quidem, quæ reprehenderunt neq; dictu, neq; auditu digna sunt. Sed etenim hi in hoc, quo sibimetipsis præter cætera esse uisi sunt uerborū penfitatores subtilissimi, cedo quale id sit cōsideremus. M. Cicero p Mario Cælio ita scripsit: Nā qd̄ obiectū est de pudicitia, qd̄q; oīm accusatorū, non criminibus, sed uocibus maledictisq; celebratum est, id nunquam tam acerbe feret M. Cælius, ut eum poeniteat non deformem esse natum. Non existimant uerbo proprio esse usum, quod ait, poeniteat: atque id prope ineptum etiam esse dicunt. Nam poenitere, inquiunt, tum dicere solemus, cum quæ ipsi fecimus, aut quæ de nostra uoluntate, nostroq; consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiāq; in iis nostram demutamus. Nemi nem autē recte ita loqui, poenitere sese quod natus sit, aut poenitere quod mortalis sit, aut quod ex offenso forte uulneratoq; corpore dolorem sentiat; quando istiusmodi rerum nec consilium sit nostrum, nec arbitrium, sed ea ingratum in corporibus nostris, uel ac necessitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle, inquiunt, non uoluntarium fuit M. Cælio quali forma nasceret, cuius eū dixit nō poenitere: tanq̄ in ea causa res esset, ut rō

nem caperet poenitendi. Est hæc quidem, quam dicunt uerbi huiusce sententia, & poenitet, nisi in uoluntarijs rebus, non probè dicitur: tamen antiquiores uerbo ipso, alio quoque modo usitati sunt, & poenitet ab eo, quod est pene, & à penuria dixerunt. Sed id aliorum pertinet, atque alio in loco dicebat. Nunc autem sub hac eadem significatione, quæ uulgo nota est, non modo ineptum hoc non est quod M. Cicero dixit, sed festiuissimum adeo, & facetissimum est. Nam cum aduersarij & obrectatores M. Cœlij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius & faciem in suspiciones impuditiæ accerferent, illudens Cicero tam absurdam criminatiõem, quod formam quam natura fecerat, uitio darent, eodem ipso errore, quem illudebat, sciens usus est, & non poenitet, inquit, M. Cœlij non deformem esse natum: ut uel hac ipsa re, quod ita dicebat, opprobret aduersarijs, ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cœlio formam crimini darent, quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

Verba quedam ex Q. Claudij annalium primo, cursim in legendo notata.

Caput .II.

CVM librum ueteris scriptoris legebamus, conabamur postea memoriæ uegetandæ gratia indipsi aîo, ac recensere quæ in eo libro scripta essent, in utraq; æstimationes laudis, aut culpæ adnotamētis digna. Eratque hoc sanè quàm utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi uenisset usus, uerborum sententiarumque elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminisse potui, notauit, quem librum legimus biduo proximo superiore: Arma, inquit, plerique abijciunt, atque inermi inlatebrant sese. Ibi inlatebrant uerbum poeticum uisum est, sed non absurdum neque asper: Ea, inquit, dum fiunt, latini subnixo aîo: quasi sublimi, & supra nixo, uerbum penè significans & non fortuitum, demonstratque animi fortitudinē, fidutiāque: quoniam quibus innitimur, his quasi erigimur attolimurque. Domus, inquit, suas quenasque ire iubet, & sua omnia fruisce. Rarius quidē fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rarissimum: dubitatumque est ab imperitis antiquitatis an latinum foret. Non modo autem latinum, sed iucundius amceniusque etiam uerbum fruisce factum est, quàm fruur: & ut fatiscor à fateor, ita fruisce factū est à fruor. Q. Metellus Numidicus, qui caste pureque lingua usus latina uidetur, in epistola quā exul ad Domitios misit, ita scripsit: Illi uero omni iure, atque honestate interdicit: Ego neque aqua, neque igni careo, & summa gloria fruisce. Næuius in Attellana, quæ partus inscripta est, hoc uerbo ita utitur:

Quod magnopere quæsierunt, id fruisce non queunt.

Qui non parsit, apud se fruitus est.

Et Romani, inquit, multis armis & magno comæatu, prædaque ingenti copiantur: Verbum castrense est, nec facile id reperias apud ciuiliū causarum oratores: exque eadem figura est, qua lignantur, & pabulatur, & aquantur. Sole, inquit, occaso: Sole occaso, non insuauis uenustate est, si quis aurem habeat non sordidam, nec pulcatam. In. xij. autem tabulis uerbum hoc ita scriptum est: Ante meridiem causam conscito, cum porant ambo præsentem. Post meridiem præsentem litem addicito. Si ambo præsentem, sol occasus suprema tēpestas esto. Nos, inquit, in medium relinquemus: Vulgus in medio dicit. Nam uitium istuc putant, si dicas in mediū ponere, id quoque esse σολοικον putant. Et tamen probabilius significantiusque sic dici uidebitur, si quis ea uerba non incuriose introspicat. Græce quoque θάνατος εἰς μέσσην uitium id non est. Postquam nuntiarum est (inquit) ut pugnatum esset in Gallos, id ciuitas grauitè tulit. In Gallos, mundius subtilius que est, quàm cum Gallis, aut contra Gallos: Nam pinguiora hæc, obsoletiora que sunt. Simul, inquit, forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confidentia pariter præcellebat, ut facile intelligeretur magnum uiaticum: Magnum uiaticum, pro magna facultate, & paratu magno, noue positum est. Videtur que Græcos secutus, qui ἐφόδιον, sumptum uia ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt: ac sæpe ἐφόδιον pro eo dicunt, quod est institue & instrue. Nam Mar. inquit, Manlius, quem Capito lium seruasse à Gallis supra ostendit, cuius que operam cum M. Furio dictatore apud

Inlatebrant.

Fatiscor a fateor.

Fruisce a fruor.

Copiar.

Lignare.

Pabulor.

Aquor.

Sole occaso.

Pugnatum in Gallos

Magnum uiaticum.

- Cumprime.** Gallos cumprime fortem atq; exuperabilem resp. sensit, is & genere, & ui, & uirtute bellica nemini cōcedebat: Apprime crebrius est, cumprime rarius: traductumq; ex eo est, quod cum primis dicebant, pro quod est in primis. Nihil sibi, inquit, diuitias opus esse: Nos diuitijs dicimus, & uitium hoc orationis nullum est: ac ne id quidem est, qđ figura dici solet. Recta enim isthęc oratio est, & ueteres complusculi ita dixerunt. Nec ratio dici potest, cur rectius sit diuitijs opus esse, quàm diuitias: nisi qui grammaticorum noua instituta, ut *καὶ ἐν ἑσὶ* obseruant. Nam hęc, inquit, maxime uersatur deoz iniquitas, quod deteriores sunt incolumiores: neque optimum quempiam inter nos si nunt diurnare. Inusitate dixit diurnare pro diu uiuere: sed ex ea figura est: qua dicimus perennare. Cum his, inquit, confermonabatur: Sermonari, rusticius uidetur, sed rectius: Sermocinari crebrius est, sed corruptius. Sese, inquit, ne id quoque, quod tum sua deret, facturum esse: Ne id quoque, dixit, pro ne id quidem: infrequens nunc in loquendo, sed in libris ueterum creberrimum. Tanta, inquit, sanctitudo fani est, ut nunquam quisquam uiolare sit ausus. Sanctitas quoq; & sanctimonia, non minus latine dicuntur, sed nescio quid maioris dignitatis est uerbū sanctitudo: Sicuti Marcus Cato in L. Verurium, duritudinem, quàm duriciem dicere grauius putauit: Qui illius, inquit, impudentiam norat, & duritudinem. Cum tantus, inquit, arrabo penes Samnites populi Rom. esset: Arrabonem dixit. DC. obsides, & id maluit quàm pignus dicere, quoniam uis huius uocabuli in ea snia grauior acriorq; est. Sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi cœptus, ac multo rectius uidetur arra. Quamquam arram quoque ueteres saepe dixerint. Et compluries, inquit, in laboribus miserrimas uitas exegerunt. Et hic motus in otijs, inqt, consumptus. Elegantiā utrobq; ex multitudinis numero quæsitā est.
- Verba dedit.** Cominius, inquit, qua ascenderat, descendit, atq; uerba Gallis dedit. Verba Cominiū dedisse Gallis dicit, qui nihil quicquam cuiquam dixerat. Neque enim eum Galli, qui Capitolium obsidebant, ascendentem aut descendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud secus posuit, quàm si tu dicas latuit atq; obrepit. Conualles, inquit, & arboreta magna erant: Arboreta ignobilius uerbum est, arbutta celebratius. Putabant, inqt, eos, qui foris atque qui in arce erant, inter se commutationes & consilia facere: Commutationes, id est, collationes communicationesq;, inusitate dixit, sed non hercle inscite, nec ineleganter. Hęc ego pauca interim super eo libro, quorum memoria post lectionem suppetierat mihi notauit in sermonibus forte, quos de temporibus rerum ad usus hominum repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, et .XXXV. humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus est Homeri uersum. Caput .III.

ADolefcens quispiam non indoctus, sparti quoq; usum in terra Græcia diu incognitū fuisse dixit, multisq; post Ilium captum tēpestatibus ex terra Hispania aduectū. Riserunt hoc ad illudendū, ex ijs, qui ibi aderant unus atq; alter, male homines literati: quod genus Græci ἀσπαίτες appellant: atq; eum qui id dixerat, librum legisse Homeri aiebat, cui uersus hic forte deesset:

καὶ δὴ σπάρτα σέσσηπε νεῶν, καὶ ἰσάρτα λέλωται.

Tum ille profus irritatus, non, inquit, in eo libro uersus, sed uobis plane magister defuit, si creditis in eo uersu sparta id significare, quod nos spartum dicimus. Maiorem enim uero illi risum subiiciunt: neque id destiterunt, nisi liber ab eo prolatus esset Marci Varronis uicesimus quintus humanarum, in quo de isto Homeri uersu à Varrone ita scriptum est: Ego sparta apud Homerum non plus spartum significare puto, quàm ἰσάρτα, q̄ dicunt in agro Thebano nati. In Græcia sparti copia modo cœpit esse ex Hispania. Neque ea ipsa facultate usi Liburni, sed hi plerascq; naues loris suebant, Græci magis cannabo & stuppa cæterisq; fatiuis rebus, à quibus ἰσάρτα appellabant. Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo, quod apud Homerum est, acuenda sit: nisi quia uoces huiuscemodi, cum ex communi significatione in rei certæ proprietatem cōcedunt, diuersitate accentuum separantur,

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo sæpe indigne in certaminibus comœdiarū superatus est. et quod sæpissime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus est. Caput .IIII.

MAenâder à Philemone nequaquã pari scriptore in certaminibus comœdiarū, ambitu gratiâq; & factionibus sæpenuero uincebatur: eum cum forte ha-
 buisset obuiam, quæso, inquit, Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uin-
 cis, non erubescis? Euripidem quoq; M. Varro ait, cum quinq; & septuaginta tragœdi-
 as scripserit, in quinq; solis uicisse, cum eum uincerent aliq; poetæ ignauissimi. Mænân-
 dæ aut aliq; centū & octo, ptim centū & nouē comœdias reliq; ferunt. Sed Apollodori
 scriptoris celebratissimi, hos de Mænâdro uersus legimus in li. g. chronica inscripto est:

κρησιονες ωρ, εν διοπειθω πατρος
 προς τοις εκατορ α εντε γράφας δράματ' εξ,
 ελιπε, πεντήκοντα κρη διοϊρ ετοϊρ.

Ex istis tamen centum & quinq; om̄ibus, solis eum octo uicisse, idem Apollodorus eodem in libro scripsit.

Nequaquã esse uerum, qd̄ minutis quibusdam rhetorice artificibus uideatur M. Cic. in libro, quẽ de amicitia scripsit, uitiolo argumento usum ἀμφισβητού μωρον, totumq; id consideratius tractatum exploratumq;. Caput .V.

Cicero in dialogo cui titulus est Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitia-
 am non spe expectationeq; utilitatis, neq; pretii mercedisq; causa colendam,
 sed quo ipsa per sese plena uirtutis honestatisq; sit, expetendam diligendâq;
 esse, etiam si nihil opis, nihilq; emolumentū ex ea percipi queat, hac sententia, atq; his
 uerbis usus est, eaq; dicere facit C. Lælium sapientem uirum, qui Pub. Africani fuerat
 amicissimus: Quid enim Africanus indigens mei? Ne ego quidem illius. Sed ego ad-
 miratione quadam uirtutis eius, ille uicissim opinione fortasse nonnulla, quã de meis
 moribus habebat, me dilexit, auxit beneuolentiã cõsuetudo. Sed quanq; utilitates mul-
 tæ & magnæ consecutæ sunt, non sunt tñ ab eaz; spe causæ diligendî profectæ. Vt em̄
 benefici liberalesq; sumus, non ut exigamus gratiam, (neq; enim beneficium foenera-
 mur, sed natura propensi ad liberalitatem sumus) sic amicitiam non spe mercedis ad-
 ducti, sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest, expetendam putamus. Hoc cū
 legeretur in cœtu forte hoim̄ doctoz, rhetoricus quidam sophista utriusq; linguæ cal-
 lens haud sane ignobilis, ex istis argutulis, & minutulis doctoribus, qui πεχνικοι appel-
 lantur, atq; in disserendo tñ non impiger, usum esse existimabat argumento M. Tullii.
 non probo, neq; ἀποδεικτικῶς, sed eiusdem quæstionis, cuius esset ea ipsa res, de qua quæ-
 reret. Verbisq; id uitium Græcis appellabat quod accepisset, ἀμφισβητήματα ἐντὶ δόμοιο
 ἔσμεν. Nam beneficos, inquit, & liberales sumpsit ad confirmandum id, quod de ami-
 citia dicebat: cum ipsum illud & soleat quæri & debeat, quisq; liberaliter & benigne
 facit, qua mente, quo uel cõsilio, benignus liberalisq; sit: Vtq; quia mutuam gratiã spe-
 ret, & eum, in quem benignus sit, ad parẽ curam sui prouocet, quod facere pleriq; oēs
 uidentur: An quia natura sit beneuolus, benignitasq; eum p se ipsa & liberalitas dele-
 ctet, sine ulla recipiendæ gratiæ pcuratione, qd̄ est oim̄ fermè rarissimum. Argumenta
 aut̄ censebat, aut pbabilia esse debere, aut pspicua, & minime controuersa. Idq; ἀπόδεικτικῶς
 uocari dicebat, cū ea, quæ dubia, aut obscura sunt, p ea quæ ambigua nō sunt, illustrat.
 Atq; ut oñderet beneficos liberalesq; ad id, qd̄ de amicitia quæreret, q̄ si argumentum
 exēplum uel sumi nō oportere, eodem, inqt, simulacro, & eadem rationis imagine, ami-
 citia inuicẽ p argumento sumi potest, si quis affirmet hoies beneficos liberalesq; esse
 debere, non spe aliqua cõpendij, sed amore & studio honestatis. Poterit em̄ confirmili-
 ter ita dicere. Nanq; ut amicitiam nō spe utilitatis amplectimur, sic benefici liberalesq;
 non gratiæ recipiendæ studio esse debemus. Poterit fanè, inquit, ita dicere: Sed neq; a-
 micitia liberalitati, neque liberalitas amicitia præbere argumentum potest, cum de
 utroq; pariter quærat. Hæc ille rhetoricus artifex dicere quibusdam uidebatur perĩ-
 te & scienter, sed uidere licet eum uocabula rerum uera ignorauisse. Nam beneficium
 & liberalem Cicero appellat, ita ut philosophi appellandum esse censent, non eum

Philemon.

Callens lin-
guæ.Beneficus, &
Liberalis.

qui, ut ipse ait, beneficia foeneratur, sed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. Non ergo obscuro, neque ambiguo argumento usus est, sed certo, atque perspicuo. Siquidem qui vere beneficus liberalisque est, qua mente bene aut liberallyter faciat, non quaeritur. Alijs enim longe nominibus appellandus est, si cum & talia faciat, sui potius quam alter iusiurandi causa facit. Processisset autem arguratori isti fortasse reprehensio, si Cicero ita dixisset: Ut enim benifice liberaliterque facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim benifice facere, etiam in non beneficium cadere posse, si id per aliquam circumstantiam fieret, non per ipsam perpetuae benignitatis constantiam. Sed cum beneficos liberalesque dixerit, neque aliusmodi isti sunt, quam cuius esse eos supradiximus, illotis (quod aiunt) pedibus, & uerbis reprehendit doctissimi hominis orationem.

Falsum esse quod Verrius Flaccus in librorum secundo, quos de obscuris Marci Catonis composuit, de seruo receptitio scriptum reliquit. Caput .VI.

Receptitius
seruus.

MArcus Cato Voconiam legem suadens, uerbis huiusce usus est: Principio nobis mulier magnam dotem attulit. Tum magnam pecuniam recipit, quam in uiri potestate non committit, eam pecuniam uiro dat mutuam; postea ubi irata facta est, seruum receptitium sectari atque flagitare uirum iubet. Quarebat seruus receptitius quid esset. Libri statim quaesiti, allatique sunt Verrii Flacci de obscuris Catonis. In lib. ij. scriptum inuentum est, receptitium seruum dici nequam, & nulli pretij: qui cum uenum esset datus, redhibitus ob aliquod uitium receptusque sit: Propterea, inquit, seruus eiusmodi sectari maritum & flagitare pecuniam iubebatur, ut eo ipso dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret, quod eum seruus nihili petendae pecuniae causa compelleret. Cum pace autem, cumque uenia istorum, si qui sunt, qui Verrii Flacci autoritate capiuntur, dictum hoc sit. Receptitius enim seruus in ea re, quam dicit Cato, aliud omnino est, quam Verrius scripsit, atque id cuius facile intellectu est. Res enim proculdubio sic est: Quando mulier dotem marito dabat, tum quae ex suis bonis retinebat, neque ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoque in uenditionibus quae excipiunt, neque ueneunt. Quo uerbo Plautus quoque in Trinumo usus est, in hoc uersus: Posticulum hoc recepit, cum aedes uendidit.

Particulam quandam, quae post eas aedibus erat, non uendidit, sed retinuit. Ipse etiam Cato mulierem demonstrare locupletem uolens: Mulier, inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit: Hoc est, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quam sibi dote data retinuit, pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere instituit, apponit flagitorem seruum receptitium, hoc est proprium seruum suum, quem cum pecunia reliqua recepat, neque de derat doti, sed retinuerat. Non enim seruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, sed proprio suo. Plura dicere, quibus hoc nostrae tuae, suspenseo. Ipsa enim sunt per sese euidencia, & quod a Verrio dicitur, & quod a nobis. Utrum ergo uidebitur cuique uerius, eo utatur.

Verba haec ex Atinia lege, quod surreptum erit, eius rei aeterna autoritas esto, P. Nigidio, et Q. Scæuola uisa esse non minus de praeterito furto, quam de futuro cauisse. Caput .VII.

Atinia lex.

LEgis ueteris Atiniae uerba sunt: Quod surreptum erit, eius rei aeterna autoritas esto. Quis aliud putet in huiusce uerbis, quam de tempore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scæuola patrem suum, & Brutum, & Manilium uiros apprime doctos, quae sisse ait dubitasseque, utrum ne in post facta modo furta lex ualeret, an etiam in antefacta: quoniam quod surreptum erit, utrumque tempus uideretur ostendere, tam praeteritum quam futurum. Itaque P. Nigidius ciuitatis Romanae doctissimus, super dubitatione hac eorum scripsit in. xxiiij. commentariorum grammaticorum. Atque ipse quoque idem putat in certam esse temporis demonstrationem. Sed anguste perque & obscure differit, ut signa rerum ponere uideas ad subsidium magis memoriae suae, quam ad legentium disciplinam. Vide esse, & erit. tamen hoc dicere: Verbum esse & erit, quando per sese ponuntur, habent atque retinent tempus suum. Cum uero praeterito iunguntur, uim temporis sui amittunt,

& in præteritū contēdunt. Cum em̄ dico, in cāpo est, in comitio est, tempus instans si gnifico. Item cū dico, in campo erit, tēpus futurū demōstro. At cum dico, factū est, scri ptum est, subreptū est, quanq̄. est. uerbū temporis sit præsentis, cōfunditur tamen cum præterito, & præsens esse desinit. Sic igit̄ (inquit) etiam istud quod in lege est, si diuis das separesq; duo uerba hæc, subreptum, & erit, ut sic audias subreptū, tanq̄ certamen erit aut sacrificiū erit: tum uidebit̄ lex ī post futurū loqui. Si uero copulate permisteq; dictum intelligas, ut subreptum erit, nō duo, sed unum uerbum sit, idq; unica patiendī declinatione fit, tum hoc uerbo nō minus præteritum tempus ostendit̄ quā futurū.

In sermonibus: apud mēsam Tauri philosophi quæri agitariq; eiusmodi solita: cur oleum sæpe & facile, uina rarius con gelascāt, acetū haud fere unq;: & cur aquæ fluuiorū fontiuq; duretur, mare gelu nō duretur. Caput .VIII.

Philosoph⁹ Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq; ad id diei ubi iam ue sperauerat: Id enim est tēpus istic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus & fun damentum omne erat in olla una lentis Aegyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæsæ. Ea quodā die, ubi paratis & expectantibus nobis allata atq; imposita mensæ est, puerum iubet Taurus oleū in ollam indere. Erat is puer genere Atticus, ad annos ma xime natus octo, festiuissimus, ætatis & gentis argutijs scatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanem, tanquam si inesset oleum, affert, conuertitq; eum: & (ut soli tum est) circumegit per omnem partem ollæ manum, nullum inde ibat oleum. Aspi cit puer guttum atrocibus oculis stomachabundus, & concussum uehemētius iterum in ollam uertit. Id que cum omnes sensim atque summissim rideremus, tum puer græ ce, et id quidem perquam attice, *μὴ γέλῳ κ*, inquit, *ἔστι τ' οὐλαοιο, ἀλλ' οὐκ ἔστι δία φρίκη πρὶ τῆρ ὄρθρον γέγονε τίμειρον κικρυσεύδωπ*. Verbero, inquit ridens Taur⁹, non ne is curriculo, at que oleum petis? Sed cum puer foras emptum isset, nihil ipse ista mora offensior, Ol la (inquit) oleo indiget, & (ut uideo) intolerandum feruit, cohibeamus manus, atq; in terea quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere, cōsideremus quidem, cur oleum sæpe & facile stet, uina rarerer congelascant. Atque aspicit me, & iubet quid sentiam dicere. Tum ego respondi, coniectare me uinum idcirco minus cito co alescere, quod semina quædam caloris in sese haberet, essetq; natura ignitius, ob eamq; rem dictū esse ab Homero *αἴδοσα δινον*, non (ut alijs putarent) propter colorem. Est qui dem (inquit Taurus) ita ut dicis: nam fermē conuenit, uinum ubi potum est, calefacere corpora. Sed nō secus oleum quoq; calorificum est, neq; minorem uim in corporibus calefaciendis habet. Ad hoc, si istæc quæ calidiora sunt, difficilius gelu coguntur, con gruens est, ut quæ frigidiora sunt, facile cogantur. Acetum autem om̄ium maxime fri gorificum est, atq; id nunquam tamen concreuit. Num igitur magis causa oleo coagu li celerioris in leuitate est: faciliora enim ad coeundum ideo uidentur, quæ leuatiore le uioraq; sunt. Præterea id quoq; ait quæri dignum, cur fluuiorum & fontium aquæ ge lu durentur, mare omne incōgelabile sit: tametsi Herodotus (inquit) historiæ scriptor, contra omnium fermē qui hæc quæsiuerunt opinionem, scribit mare Bosphoricum, quod Cimmericum appellatur, earumq; partium mare om̄e quod Scythicum dicitur, gelu stringi & consistere. Dum hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat, tempusq; esse cœperat edendi & tacendī.

De notis literarum quæ in Caij Cæsaris epistolis reperiuntur, deq; alijs clandestinis literis ex ueteri histo ria petitis, & quid σκυτάλη sit laconica. Caput .IX.

Libri sunt epistolarū C. Cæsaris ad C. Oppium, & Balbū Cornelīū qui res eius absentis curabant. In his epistolis quibusdam in locis inueniunt̄ literæ singula riæ, sine coagmentis syllabarū, quas tu putes esse positas incondite. Nam uerba ex his literis cōfici nulla possunt. Erat aut̄ conuentū inter eos clandestinum, de cōmu tando situ literarum, ut inscriptio quidem alia aliæ locum teneret: sed in legēdo locus cuiq; suus & potestas restitueret̄. Quænam uero litera pro qua subderetur, antē ijs (sic ut dixi) cōplacebat, qui hanc scribendī latebram parabant. Est adeo Probi grammaticī commētarius, satis curiosē factus de occulta literarum significatione epistolarum Caij

Vespauerat.

Guttum.

Laconica
epistola.

Cæsaris scriptarum. Lacedæmonij autem ueteres, cum dissimulare & occultare literas publice ad imperatores suos missas uolebant, ne si ab hostibus exceptæ forent, consilia sua noscerentur, epistolas id genus factas mittebant: Surculi duo erant teretes, oblonguli, pari crassamento, eiusdemq; longitudinis, derasi atq; ornati consimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiscēti dabatur, alterum domi magistratus cum iure atq; cum signo habebant. Quando usus uenerat literarum secretioræ, circum eum furculum lorum modicæ tenuitatis, lōgum aut quantum rei satis erat, complicabant, uolumine rotundo & simplici: ita uti oræ adiunctæ undiq; & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per transuersas iuncturarum oras, uersibus à summo ad imum proficiscentibus inscribebant. Id lorum literis ita perscriptis reuolutum ex surculo, imperatori commenti illius conscio mittebant. Resolutio autem lori, literas truncas atq; mutilas reddebat, membrâq; earū & apices in parteis diuersissimas spargebat. Propterea si id lorum in manus hostium inciderat, nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille ad quem erat missum acceperat, surculo compari quem habebat capto, ad finem perinde ut debere fieri sciebat, circumplicabat, atq; ita literæ per ambitum eundem surculi coalescentes, rursus coibant, integramq; & incorruptam epistolam & facilem legi præstabant. Hoc genus epistolæ Lacedæmonij *στυρόλω* appellant. Legebamus id quoq; in uetere historia rerum Punicarum, uirum indidem quempiam illustrem (siue ille Hasdrubal, siue quis alius est, non retineo) epistolam scriptam super rebus arcanis, hoc modo abscondisse: Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepisse, literas in lignum incidisse: postea tabulas (uti solitum est) cera colliuisse, easq; tabulas tanquam non scriptas, cui futurum id prædixerat, misisse. Eum deinde ceram derassisse, literasq; incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in monumentis rerum Græcarum profunda quædam & inopinabilis latebra, barbarico astu excogitata: Histieus nomine fuit, loco natus in terra Asia non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex Darius. Is Histieus, cum in Persis apud Darium esset, Aristagoræ cuiusdam res quasdam occultas nuntiare furtiuo scripto uolebat. Comminiscitur opertum hoc literarum admirandum: Seruo suo diu oculos ægros habenti, capillum ex capite omni tanquam mendendi gratia, deradit: caputq; eius leue in literarum formas cōpingit. His literis, quæ uoluerat, perscripsit. Hominem postea quoad capillus adolefceret, domi cōrinuit. Vbi id factum est, ire ad Aristagoram iubet. Et cum ad eum (inquit) ueneris, mandasse me dico, ut caput tuum (sicut nuper egomet feci) deradat. Seruus ut imperatum erat, ad Aristagoram uenit, mandatumq; domini affert. Atq; ille id nō esse frustra ratus, quod erat mandatum fecit. Ita literæ perlatae sunt.

Histieus capiti serui inscripsit literas.

Quid de uersibus Vergilij Phauorinus existimari, quibus in describenda flagrantia montis Aetnae, Pindarum poetam secutus est. Collataq; ab eo super eadem re utriusq; carmina & dijudicata. Caput .X.

de natura br. si. vide. Solim. in scriptioe. Numidic. folio. 188. Cap. 59

PHauorinum philosophum, cum in hospitis sui Antiatem uillam æstu anni concessisset, nosq; ad eum uidendum Roma uenissemus, memini super Pindaro poeta & Vergilio in hunc ferè modū disserere: Amici (inquit) familiaresq; P. Vergilij, in his quæ de ingenio moribusq; eius memoriæ tradiderūt, dicere eum solitum ferunt, parere se uersus more atque ritu urfino. Nanq; ut illa bestia foetum ederet ineffigiatum informemq; lambēdoq; id postea quod ita edidisset, cōformaret & fingeret: proinde ingenij quoq; sui partus recētes rudi esse facie & imperfecta, sed deinceps tractando colendoq; reddere his se oris & uultus liniamenta. Hoc uirum iudicij subtilissimi ingenue atq; uere dixisse, res (inquit) ipsa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta expolitaq; quibusq; imposuit sensus atq; delectus sui supremam manum, omni poeticae uenustatis laude florent. Sed quæ procrastinata sunt ab eo, ut post recenserentur, & absolui (quoniam mors præuerterat) nequiuertunt, nequaquam poetarum elegantissimi nomine atq; iudicio digna sunt. Itaq; cum morbo oppressus, aduentare mortem uideret, petiuit orauitq; à suis amicissimis impense, ut Aeneida quam nondum satis elamauisset, abolerent. In his autem (inquit) quæ uidentur retractari & corrigi debuisse, is

maxime locus ē, qui de monte Aetna factus ē. Nam cum Pindari ueteris poetæ carmē quod de natura atq; flagrantia montis eius compositum est, æmulari uellet, eiusmodi sententias et uerba molitus est, ut Pindaro quoq; ipso qui nimis opima pinguiq; esse facundia existimatus est, insolentior hoc quidem in loco tumidiorq; sit. Atq; uti uosmet ipsos, inquit, eius quod dico arbitros faciam, carmen Pindari quod est super monte Aetna, quantum mihi memoriæ est, dicam :

τὰς ἐρεῦγον ἢ μὲν ἀπὸ λά-
 τω πυρὸς ἀγνότα)
 ἐκ μυχῶν παγαί, πρταμοί
 δ' ἀμέρασι μὲν προχέοντι ῥόον καπνῶ
 αἴθρῳ, ἀλλ' ἐν ὄρφνασι πέτρας
 φοίνισα κυλινδομένα φλόξις βαθεῖ
 ἄρ φέρεσ' ὄντ' ὅπλα καὶ σὺ πατάγῳ
 κένο δ' ἀφάισιο κρδουῖς, ἐφ' ἑπτοῖ
 δευοτάτ' ὅς ἀναπέμ-
 πα. τέραι μὲν δαυμάσιόν' ἰδέ-
 οῖ, δαῦμα ἢ κελ' ἰδίον
 τωρ ἀκῆσα.

Audite nunc (inquit) Vergilij uersus, quos inchoasse eum uerit⁹ dixerim quàm fecisse:

Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
 Ipse, sed horrificis iustà tonat Aetna ruinis.
 Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem
 Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
 Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit.
 Interdum scopulos, auulsaq; uiscera montis
 Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoq; exastuat imo.

Iam principio (inquit) Pindarus ueritati magis obsecutus, id dixit quod res erat, qd̄q; istic usu ueniebat, quodq; oculis uidebat, interdum fumare Aetnam, noctu flammigare. Vergilius aut, dum in strepitu sonituq; uerborū cōquirendo laborat, utrunq; tempus nulla discretione facta cōfundit. Atq; ille græcos quidem fontes imitatus, igneis eru- ctare, & fluere amnes fumi, & flammaram fulua & tortuosa uolumina in plagas maris ferre quasi quosdam igneos amnes, luculente dixit. At hic noster, atram nubem turbine piceo & fauilla fumante ῥόον καπνῶ αἴθρῳ interpretari uolens, crasse & immodice congesit. Globos quoq; flammaram quod ille κρδουῖς dixerat, duriter & ἀκρίτως trástu lit. Item quod ait, sidera lambit, uacanter hoc etiam (inquit) accumulauit & inaniter. Neq; non id quoq; inenarrabile esse ait, & propemodum insensibile, qd̄ nubem atram fumare dixit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare (inquit) solent, neq; atra esse quæ sunt candentia: nisi si candenti dixit peruulgate & improprie, pro feruenti fauilla, non pro ignea & relucenti. Nam candens scilicet est à candore dictum, non à calore. Quod saxa autem & scopulos eructari & erigi, eosdemq; ipsos statim liquefieri & gemere, atq; glomerari sub auras dixit, hoc (inquit) nec à Pindaro scriptū, nec unquam fando auditum, & omnium quæ monstra dicuntur, monstruosissimum esse.

Quod Plutarchus in libris Sympoticis opinionem Platonis de habitu atq; natura stomachi, fistulæq; eius quæ τραχῆα dicitur, aduersum Erasistratū medicum tutatus est, autoritate adhibita antiqui medici Hippocratis.

Caput

.XI.

ET Plutarchus, & alij quidam docti uiri, reprehensum esse ab Erasistrato nobili medico Platonem scripsere, q̄ potum dixit defluere ad pulmonē; eoq; satis humectato, dimanare per eum quia sit rimosior, & confluere inde in uesicam; erorisq; istius fuisse Alcæum ducem, qui in poematis suis scriberet, τὸν τε πνεύμονα ὄντα, δ' ἄκρον πρὸς ἐλάτῃ. Ipsum aut Erasistratum dicere, duas esse quasi canaliculas quasdam

P ἦ

Candens

uel fistulas, easq; ab oris faucibus proficisci deorsum, per earumq; alteram deduci de la-
 biq; in stomachum esculenta omnia & poculenta, ex eoq; ferri in uentriculū, qui græce
 appellat ἡ κάρω κοιλία, atq; ibi subigi digeriq; ac dein aridiora ex ijs recrementa in altū
 conuenire, quod græce κῶλον dicit, humidiora puehens in uesicam. Per alteram aut fi-
 stulam quæ græce nominat τραχῆα ἀρτηρία, spiritū à summo ore in pulmonē, atq; inde
 rursum in os & in nareis cōmeare, perq; eandem uiam uocis quoq; fieri meatū. Ac ne
 potus cibusq; aridior, quem oporteret in stomachū ire, procideret ex ore, labereq; in
 eandem fistulam per quam spiritus reciprocat, eaq; offensione intercluderetur animæ
 uia, impositam esse arte quadam & ope naturæ, inde apud duo ista foramina, quæ dici-
 tur ἐπιγλωττίς, quasi claustra quædam mobilia, cōnuentia uicissim & resurgentia. Eamq;
 ἐπιγλωττίδα inter edendū bibendūq; operire atq; protegere τὴν τραχῆα ἀρτηρίαν, ne qd
 ex esca potū ue incideret in illud quasi æstuantis animæ iter. Ac propterea nihil humo-
 ris influere in pulmonē ore ipso arteriæ cōmunito: Hæc Erasistratus medicus aduer-
 sum Platonē. Sed Plutarchus in libro symposiaco, autorē Platonis sententiæ Hippo-
 cratē dicit fuisse, idemq; esse opinatos & Philistiona Locrū, & Dioxippū Hippocrati-
 cum, ueteres medicos & nobiles. Atq; illam de qua Erasistratus dixerit ἐπιγλωττίδα, nō
 idcirco in eo loco constitutā, ne quid ex potu insueret in arteriā (nam pulmonī quoq;
 fouendo rigandoq; necessarios humores uideri) sed appositā quasi moderatricē quan-
 dam, arbitramq; prohibendī admiscendī ue quod ex salutis usu foret: uti edulia quidē
 omnia defenderet ab arteriā, depelleretq; in stomachū: potum aut partiret inter stoma-
 chum & pulmonē. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriā deberet, nō rapi-
 dum id neq; uniuersum, sed quadam quasi obice sustentatū ac repressum, sensim paula-
 timq; transmitteret, atq; omnem reliquum in alteram stomachi fistulam deriuaret.

De materijs infamibus quas Græci ἀδόξεσ appellāt, à Phauorino exercēdi gratia disputatis. Cap. .XII.

INfames materias, siue qs mauult dicere inopinabiles, quas Græci ἀδόξεσ καὶ ἀτό-
 πος ὑποδέσθας appellant, et ueteres adorti sunt, non sophistæ solum, sed philosophi
 quoq; & noster Phauorinus oppidoquam libēs in eas materias dicebat, uel inge-
 nio erpergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis usu difficulta-
 tibus, sicuti cum Therfitæ laudes quæsiuit, & cum febrim quartis diebus recurrentem
 laudauit. Lepida sane multa, & non facilia inuētū in utranq; causam dixit, eaq; scripta
 in libris reliquit. Sed in febris laudibus testem etiam Platonem produxit, quem scri-
 psisse ait: qui quartanam passus conualuerit, uiresq; integras recuperauerit, fidelius cō-
 stantiusq; postea ualiturum. Atq; inibi in eisdē laudibus non hercle hac sententiola in-
 uenuste lusit. Versus, inquit, est longo hominum æuo probatus:

ἄλλοτε μὲν πάλαι ἡμεῖς, ἄλλοτε μὲν.

Eo uersu significatur, non omni die bene esse posse, sed isto bene, atq; alio male. Quod
 cum ita sit, inquit, ut in rebus humanis bene aut male uice alterna sit, hæc biduo medio
 interuallata febris, quanto est fortunatior in qua est *μὲν κατὰ ἡμέραν, δὲ ὑποδέσθας*

Quin particula, quot qualesq; uarietates significationis habeat, & q̄ sepe in ueterū scriptis obscura sit. Ca. XIII.

*Quin parti-
 cula.*

QUIN particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis sen-
 tentijsq; cōnectere orationem uidef. Aliter enim dici putat, cum quasi incre-
 pantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus: quin uenis? quin legis? qn
 fugis? aliter cum ita confirmamus: Non dubium est, quin M. Tullius omnium sit elo-
 quentissimus; aliter autem cum sic cōponimus, quod quasi priori uidef contrariū: Nō
 idcirco causas Isocrates nō defendit, quin id utile esse & honestum existimarit. A quo
 illa significatio non abhorret, quæ est in tertia Origine M. Catonis: Haud eos (inquit)
 eo postremū scribo, quin populī, & boni, & strenui siēt. In secunda quoq; Origine M.
 Cato non longe secus hac particula usus est. Neq; fatis (inquit) habuit, q̄ eum in occul-
 to uitiauerat, quin eius famam prostitueret. Præterea animaduertimus Quadrigariū
 in octauo annalium particula ista usum esse obscurissime. Ipsius uerba posuimus: Ro-
 mam uenit, uix superat quin triumphus decernatur, Item in sexto annali eiusdem uer-

ba hæc sunt: Pene factum est, quin castra relinquerent, atq; cederent hosti. Non me aut præterit, dicere aliquem posse de summo pectore nihil esse in his uerbis negotii. Nam quin utrobique positum pro ut; planissimumque esse, si ita dicas: Romam uenit, uix superat, ut triumphus decernatur. Item alio in loco, pene factum est, ut castra relinquerent, atq; cederet hosti. Sed utantur sane, qui tam expediti sunt, perfugiis commutationum in uerbis quæ non intelliguntur; utantur tamen, ubi id facere poterunt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, nisi quis didicerit compositam, copulatamque esse, neque uim tantum coniugendi habere, sed certa quadam significatione factam, nunquam profecto rationes ac uarietates istius comprehensurus est. Quod quia longioris disertationis est, poterit cui otium est, reperire hoc in P. Nigidii commentariis, quos Grammaticos inscripsit.

Sententiæ ex Publii Mimos selectæ lepidiores.

Caput .XIII.

Publius Mimos scriptitauit, dignusque habitus est, qui super Laberio iudicaret. *Laberij arrogantia.* C, autem Cæsarem ita Laberii maledicentia, & arrogantia offendebat, ut accipiores, & probatioribus sibi esse Publii, quam Laberii Mimos prædicaret. Huius Publii sententiæ feruntur pleræque lepidæ, & ad coem sermonum usum commodatissima. Ex quibus sunt istæ singulis uersibus circumscriptæ, quas libitum hercle est ascribere:

Malum consilium est, quod mutari non potest.

Beneficium dando accipit, qui digno dedit.

Feras, non culpes, quod uitari non potest.

Cui plus licet quam par est, plus uult, quam licet.

Comes facundus in uia pro uehiculo est.

Frugalitas miseria est rumoris boni.

Hæredis fletus sub persona risus est.

Furor fit læsa sæpius patientia.

Improbe Neptunum accusat, qui iterum naufragium facit.

Ita amicum habeas, posse ut fieri hunc inimicum putes.

Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.

Nunquam periculum sine periculo uincitur.

Nimum altercando ueritas amittitur.

Pars beneficii est, quod petitur si belle neges.

Publij sine.

Quod Carneades Academicus helleboro stomachum purgauit, scripturus aduersus Zenonis Stoici decreta.

Deque natura medelæque hellebori candidi, & nigri.

Caput .XV.

Carneades Academicus scripturus aduersus Stoici Zenonis libros, superiora corporis helleboro candido purgauit, ne quid ex corruptis in stomacho humoribus ad domicilia usque animi redundaret, & constantiam uigoremque mentis labefaceret. Tanta cura, tantoque apparatu uir ingenio præstanti ad refellenda, quæ scripserat Zeno, aggressus. Id cum in historia græca legissem, quod helleboro candido scriptum erat, quid esset quæsiui. Tum cõperi duas species hellebori esse discerniculo coloris insignes, candidi, & nigri. Eos autem colores non in femine hellebori, neque in uirgultis, sed in radice dinosci. Candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari; nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusque esse hanc uim, ut humores noxios, in quibus causæ morborum sunt, extrahant. Esse autem periculum, ne inter causas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoque ipsa in quibus causa uiuendi est, exinaniantur, amissoque omni naturalis alimonie fundamento, homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula Anticyra, Plinius Secundus in libris naturalis historię scripsit. Propterea Liuium Drusum, qui trib. ple. fuit, cum morbum, qui comitialis dicitur, pateretur, Anticyram nauigasse, et in ea insula helleborum bibisse ait, atque ita morbo liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro sagittas, quod iis icte exanimatæ feræ, teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

Hellebori uis.

Anates Ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti solertia.

Caput

.XVI.

Anates Ponticæ ueneno uisitant.

Anates Ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictitare. Scripti etiam à Leone Cn. Pompeii liberto, Mithridatem illum Ponti regem, medicinæ rei & remedium id genus solertem fuisse, solitumq; earum sanguinem miscere medicamentis, quæ digerendis uenenis ualent, eumq; sanguinem uel potentissimum esse in ea confectione: Ipsum autem regem assidue talium medelarum usu à clandestinis epularum infidiis cauisse. Quin & sciētē quoq; ultro & ostentandi gratia uenenum rapidum & uelox sæpenumero hausisse, atque id tamen sine noxa fuisse. Quamobrem postea cum prælio populi Romani uictus, in ultima regni refugisset, & mori decreuisset, & uenena uiolentissima festinādæ necis gratia frustra expertus esset, suo se ipse gladio transegit. Huius regis antidotus celebratissima est, quæ Mithridatios uocatur,

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gētium linguis locutum, Quintumq; Ennium tria corda habere sese dixisse, quod treis linguas percalluisset. Græcam, Oscam, Latinam.

Caput

.XVII.

Antidotus Mithridatios.

Ennius tricolor.

Quintus Ennius tria corda habere sese dicebat, quod loqui græce, & osce, & latine sciret. Mithridates autem Ponti atq; Bithyniæ rex inclytus, qui à Cneo Pompeio bello superatus est, duarum & uiginti gētium quas sub ditione habuit, linguas percalluit; earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus est: sed ut quæ ab eo appellari usus fuit, perinde lingua & oratione ipsius, non minus scite q̄ si gentilis eius esset, locutus est.

Quod M. Varro C. Sallustium historiam scriptorem deprehensum ab Annio Milone in adulterio scribit, & loris cæsum, pecuniaq; data dimissum.

Caput

.XVIII.

Sallustius loris cæsus.

Marcus Varro in literis atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro quē inscripsit Pius, aut de pace, Caium Sallustium scriptorem seriæ illius & seuere orationis, in cuius historia notiones censorias fieri atque exerceri uideamus, in adulterio deprehensum ab Annio Milone loris bene cæsum dicit; & cum dedisset pecuniam, dimissum.

Quid Epictetus philosophus dicere solitus sit hominibus nequam & impuris, disciplinas philosophiæ studiose tractatibus. Et quæ duo uerba obseruanda præceperit, omnium rerum longe salubria.

Caput

.XIX.

Epictetus.

Phauorinum ego audiui dicere, Epictetum philosophum dixisse, plerosq; istos qui philosophari uidentur, philosophos esse huiuscemodi *νευ τ̄ παράτηρ μέγρι τ̄ λέγειν*. Id significat, factis procul, uerbis tenuis. Iam illud est uehementius, quod Arrianus solitum eum dicitare, in libris quos de disertationibus eius composuit, scriptum reliquit. Nam cum (inquit) animaduertent hominē pudore amisso, impropria industria corruptis moribus audacem, confidentem lingua, cæteraq; omnia præterquam animum procuratē, istiusmodi (inquit) hominem cum uiderat, studia quoq; & disciplinas philosophiæ contrectare, & physica audire, & meditari dialectica, multa q; id genus theoremata suspicari sciscitariq; in clamabat deū atq; hominum fidem, ac plerunq; inter clamandum his eum uerbis increpabat: *ἀνθρώπε τὸ βάλλας, σκέψασαι ἢ κεν ἀδραστὰ δ' ἀγγέρον. ἐρ δ' εἰς τὸ οἴσησιν αὐτὰ βάλλας ἀπὸ λειτὸ ἢ σαπὴν οὖρον, ἢ δ' ἐθ' ἄγνοια δ' ἢ τὶ τὸ πῶρ χέρον*. Nil profecto iis uerbis grauius, nil uerius: quibus declarabat maxime philosophorum, literas atq; doctrinas philosophiæ, cum in hominem falsum atq; degenerem, tanquam in uas spurcum atq; pollutum influxissent, uerti, mutari, corrumpi, & quod ipse *καυικώτερον* dixit, urinam fieri, aut si quid est urina spurcia. Præterea idē ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiui, solitus dicere est, duo esse uitia multo omnium grauius ac teterrima, intolerantiam, & incontinentiam: cum aut in iurias, quæ sunt ferendæ, non toleramus, neq; ferimus: aut à quibus uoluptatibusq; nos tenere debemus, nō tenemus. Itaq; inquit, si quis hæc duo uerba cordi habeat, eaq; sibi imperando atq; obseruando curet, is erit plerunq; impeccabilis, uitāq; uiuet tranquillissimam. Verba duo hæc dicebat, *ἀπέχεσθαι καὶ ἀπέχεσθαι*.

Ex symposio Platonis sumpta uerba, numeris coagmentisq; uerborum scite modulateq; & apte exercendi gratia in latinam orationem uersa.

Caput

.XX.

Intolerantia et incontinentia mala.

Verba semper in ore habenda.

Symposium Platonis apud philosophum Taurum legebatur. Verba illa Pausania, inter conuiuas amorem uice sua laudatis. Ea uerba ita prorsum amauius, ut meminisse etiam studuerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc:

πάντα δὲ πράξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἄφ' ἑαυτῆς πραγματοποιεῖται οὔτε καλῆ, οὔτε ἀσχερὰ οἷον νῦν ἡμεῖς ποιεῖμεν. ἢ πίνουσι ἢ λαλοῦσι ἢ διαλέγουσιν. οὐκ ἔστι τῶντων ἀπὸ καλῶν οὐδ' ἐμ, ἀλλ' ὅτι τῆς πράξεως, ὧδε ἂν πράξῃ τοῖς τοῦ ἀπέβη. καλῶς μὲν ἢ πρατῆρόμηνον, ἢ ὁρθῶς καλῶν γίνεταί, μὴ ὁρθῶς δὲ ἀσχερῶν, οὐπω ἢ δ' ἔξῳ ἢ ὁ ἔξῳ, οὐπῶς ὅτι καλῶς, οὐδ' ἔξῳ. Ἐγκωμιάζειν δὲ, ἀλλ' ὁ καλῶς προσηγορεύεται.

Hæc uerba ubi lecta sunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus, inquit, tu *ῥητορὶς* (Sic enim me in principio recens in diatribam acceptum appellabat, existimans eloquentiæ uenius exercendæ gratia Athenas uenisse (Videsne, inquit, *ἐνθὺ μῆμα* crebrum, & conexum, breuibusq; & rotundis numeris, cum quadam æquabili circumactione deuinctum? Habesne nobis dicere in libris rhetorum uestrorum tam apte, tamq; modulate compositam orationem? Sed hos, inquit, tamen numeros cenfeo uideas *ὁδὸς πάρεργον*. Ad ipsa enim Platonis penetralia, ipsarumq; rerum pondera & dignitates pergendum est, nō ad uoculorum eius amœnitatem, nec ad uerborum uenustates diuersitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platoniciæ modulis, non modo nō repressit, sed instruxit etiam nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis affectandam. Atque uti quædam animalium parua & uilia, ad imitandū sunt, quas res cunq; audierint uiderint ue petulantia, proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur, non æmulari quidem, sed lineas umbrasq; facere ausi fuimus, uelut ipsum hoc est, quod ex illis iisdem uerbis eius effinximus: Omne, inquit, omnino factum sic sese habet, neque turpe est quantum in eo est, neque honestum, uelut quas nūc facimus ipse res, bibere, cātare, differere. Nihil nanq; horum ipsum ex sese honestum est: quale cum fieret modo factum est, tale extitit. Si recte honesteq; factum est, tum honestum fit: si parum recte, turpe fit: sic amare, sic amor non honestus omnis, neque omnis laude dignus, sed qui facit, nos ut honeste amemus.

Quibus temporibus post Romam conditam, Græci Romaniq; illustres uiri floruerunt, ante secundum bellum Carthaginensium.

Caput .XXI.

VT conspectum quendam ætatum antiquissimarum, item uirorum illustrium, qui in his ætatibus nati fuissent, haberemus, ne in sermonibus forte in cōspectum aliquid super ætate atq; uita clarorum hominum temere dicemus: sicuti sophista ille *ἄπαιδῶτος*, qui publice nuper differens, Carneadem philosophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium Stoicum cum superiore Africano uixisse dixit: ut ab istiusmodi inquam temporis ætatūq; erroribus caueremus, excerpēbamus ex libris, q; chronici appellatur, quibus temporibus floruisent Græci, simulatq; Romani uiri, quiq; uel ingenio uel imperio nobiles insignesq; post conditam Romam fuissent ante secundum bellum Carthaginensium, easq; nunc excerpitiōes nostras uariis diuersisq; in locis factas, cursim digessimus. Neq; enim id nobis negotium fuit, ut acri atq; subtili cura excellentiū in utraq; gente hominum *συγχομισμοῦ* componeremus: sed ut noctes istæ quadantenus, his quoq; historiæ flosculis leuiter iniectis aspergerentur. Satis autem uisum est in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere, ex quorum ætatibus de pluribus quoq; quos nō nominaremus, haud difficilis cōiectura fieri posset. Incipiemus em̄ à Solone claro: quoniam de Homero & Hesiodo, inter omnes ferè scriptores constitit, ætatem eos egisse, uel iisdem ferè temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem, utrunque tamen ante Romam conditam uixisse, Siluiis Albæ regnantibus, annis post bellum Troianum (ut Cassius in primo annalium de Homero, atque Hesiodo scriptum reliquit) plus C. atq; LX. ante Romam autem conditam, ut Cornelius Nepos in primo chronico de Homero dixit, annis circiter C. & LX. Solonē ergo accepimus unū ex illo nobili numero sapiētum, leges scripsisse Atheniēsiū, Tarquinio Prisco Romæ regnante anno regni eius, XXXIII. Seruio autem Tullio regnante, Pisistratus Athenis tyrannus

Symposium Platonis.

Rhetoristæ Diatriba.

Factum omnino neq; turpe neque honeste.

Chronici libri

Solonis tempora Hesiodus. Homerus.

Pisistratus.

fuit, Solone antè in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum est. Postea Pythagoras Samius in Italiam uenit, Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum Superbus fuit. Iisdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio, & Aristogitone Hipparchus Pisistrati filius, Hippia tyranni frater, Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullo Hostilio Romæ regnante, iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. Ducentesimo deinde & sexagesimo anno post Romam conditam, aut non longe amplius, uictos esse ab Atheniensibus Persas, memoriæ traditum est, pugna illa in clyta Marathoniam Miltiade duce: qui post eam uictoriam damnatus à populo Atheniensi, in uinculis publicis mortè obiit. Tum Aeschylus Athenis tragicæ diarum poeta celebris fuit. Romæ autem ferme istis temporibus tribunos, & ædiles, tum primum per feditiõem sibi plebes creauit. Ac nõ diu post Cn. Martius Coriolanus exagitatus uexatusq; à trib. pleb. ad Volscos, qui tum hostes erant, à rep. desciiuit, bellum que po. Ro. fecit. Post deinde paucis annis Xerxes rex ab Atheniënsibus, & pleraq; Græcia, Themistocle duce, nauali prælio, quod ad Salamina factum est, uictus fugatusq; est. Atq; inde anno fere quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello Veiente apud fluuium Cremeram, ab iis sex & trecenti patritii Fabii cum familiis suis, uniuersi ab hostibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philosophiæ naturalis studio floruit. Romæ autem per eas tempestates decem uiros legibus scribundis creatos constitit, tabulasq; ab iis primo decem cõscriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde, in terra Græcia maximum Peloponnesiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, cõceptum est, circa annum fere post conditam Romam tricentesimum uicesimum nonum, qua tempestate A. Posthumius Torquatus dictator Romæ fuit: qui filium suum, quod contra suum dictum in hostem pugnauerat, securi necauit. Hostes tum po. Ro. fuerant Fidenates. Itaq; qui inter hæc tempora nobiles celebresq; erant, Sophocles, ac deinde Euripides tragici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philosophus: quibus Socrates Atheniensis natu quidem posterior fuit, sed quibusdam temporibus iisdem uixerunt. Iam deinde trib. militaribus consulari imperio remp. Romæ regentibus ad annum fere conditæ urbis. CCCXLVII. triginta illi tyranni præpositi sunt à Lacedæmoniis Atheniënsibus, & in Sicilia Dionysius superior tyrannidè tenuit: paucisq; annis post Socrates Athenis capitis damnatus est, & in carcere ueneno necatus. Ea fere tempestate Romæ M. Furius Camillus dictator fuit, & Veios cepit. Ac post nõ longo tpe bellum Senonicum fuit. Tum Galli Romam præter Capitolium ceperunt. Neq; multo postea Eudoxus astrologus in terra Græcia nobilitatus est. Lacedæmoniiq; ab Atheniensibus apud Corinthum superati duce Phormione, & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obsidione Capitolii obrepentes per ardua depulerat, conuictus est consiliu de regno occupando inisse: damnatusq; capitis, è saxo Tarpeio (ut M. Varro ait) præceps datus est: ut Cornelius aut Nepos scriptum reliquit, uerberando necatus est. Eoq; ipso anno qui erat post recuperatam urbem septimus, Aristotelem philosophum natum esse, memoriæ mandatū est. Aliquot deinde annis post bellum Senonicum, Thebani Lacedæmonios duce Epaminunda apud Leuctra superauerunt. Ac breui post tempore, in urbe Roma lege Licinii Stolonis COSS. creati, etiam ex plebe cõcepti, cum antea ius nõ esset, nisi ex patritii gentibus fieri COS. Circa annum deinde urbis conditæ quadragesimum, Philippus Amyntæ filius Alexandri pater, regnum Macedoniae adeptus est, inq; eo tempore Alexander natus est. Paucisq; inde annis post, Plato philosophus ad Dionysium Siciliae tyrannum posteriorem profectus est. Post deinde aliquanto tpe, Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienses uicit. Tum Demosthenes orator ex eo prælio salutem fuga quaesiuit. Cuiq; id ei, quod fugerat probe obiicere, uersu illo notissimo illudit:

Ανὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχίσετο.

Postea Philippus ex insidiis occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad subigendos Persas in Asiam atque in orientem transgressus est. Alter autem Alexander, cui cognomentum Molosso fuit, in Italiam uenit, bellum populo Roma, facturum, iam enim fama

uirtusq; felicitatis Romanæ apud exteras gētes enitescere inceperat. Sed prius quàm bellum faceret, uita decessit. Eum Molossus cū in Italiam trāsiret, dixisse accepimus, se quidem ad Romanos ire, quasi in ἀναδοχίῳ, Macedonem isse ad Persas, quasi in γυναικονομίῳ. Postea Macedo Alexander pleraq; parte orientali subacta, cum annos regnauisset undecim, obiit mortis diem. Neq; ita lōge post, Aristoteles philosophus, & post ali quanto Demosthenes, uita functi sunt: isdemq; fermè tēpestatibus populus Romanus graui ac diutino Samnitum bello conflictatus est. Consulesq; T. Veturius, & Sp. Posthumus, in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumuallati ac sub iugū missi, turpi fœdere facto discesserūt. Ob eamq; causam populi iussu Samnitibus per feciales dediti, recepti non sunt. Post annum deinde urbis conditæ CCCC. ferè & LXX. bellū cum rege Pyrrho sumptum est. Ea tempestate Epicurus Atheniensis, & Zeno Citiensis philosophi celebres erant. Eodemq; tempore C. Fabritius Lucinus, & Q. Aemilius Papus censores Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum qui. II. cōsul & dictator fuerat, senatu mouerunt. Causamq; isti notæ subscripsere, quod eum comperissent argenti facti cœnæ gratia decem pondo habere. Anno deinde post Romam conditam CCCC. fermè & XC. cōsulibus Appio Claudio cui cognomentum Caudex fuit, Appij illius Cæci fratre, & M. Fuluiō Flacco, bellum aduersum Pœnos primum cœptum est. Neq; diu post Callimachus poeta Cyrenensis, Alexandria apud Ptolemaum regem celebratus est. Annis deinde postea paulo pluribus quàm uiginti, cum Pœnis pace facta, consulibus Cl. Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit, post Sophoclis & Euripidis mortem annis plus ferè centū & sexaginta: post Mænandri, annis circiter quinquagintadobus. Claudium & Tuditanum, cōsules sequitur Q. Valerius, & C. Manilius, quibus natum esse Q. Ennium poetam M. Varro in primo de poetis libro scripsit: eumq; cum septimum & sexagesimum annum ageret, duodecimum annalem scripsisse: idq; ipsum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde post Romam conditam quingentesimo undeuicesimo, Sp. Carbilus Ruga, primus Romæ de amicorum sententia, diuortium cum uxore fecit q̄ sterilis esset, iurassetq; apud censores uxorem se liberorum quærendorum causa habere. Eodemq; anno C. Næuius poeta fabulas apud populum dedit. Quem M. Varro in libro de poetis primo stipēdia fecisse ait bello Punico primo. Idq; ipsum Næuium dicere in eo carmine, quod de eodem bello scripsit. Portium autē Licinium Seruius poeticam Romæ cœpisse dicit in his uersibus:

Punico bello secundo Musa pennato gradu

Intulit sese bellicosam in Romulū gentem feram.

Ac deinde annis ferè post quindecim, bellum aduersum Pœnos sumptum est. Atq; nō nimium longe M. Cato orator in ciuitate, & Plautus poeta in scena floruerunt.

Isdemq; tēporibus Diogenes Stoicus, & Carneades Academicus, & Critolaus Peripateticus ab Atheniēsis ad senatum populi Romani negotij publici gratia legati sunt. Neq; magno interuallo postea Q.

Ennius, & iuxta Cæcilius, & Terentius, ac subinde Pacuius

us, & Pacuuius iam sene Accius, clariorq; tunc in poema

tis eorum obrectandis, Lucilius fuit. Sed progres

si longius sumus, cum finem proposu

erimus annotatiuncu

lis istis bellum

Pœnorum

secun

dum.

Epicurus.
Zeno.

Callimachus.

L. Liuius.

Ennius.

Diuortium pri
mum.

Næuius.

Portius Lici
nius.

M. Cato.

Plautus.

Diogenes.

Carneades.

Critolaus.

Cæcilius.

Terentius.

Pacuuius.

Accius.

Lucilius.

SAVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM

COMMENTARII LIBER .XVIII.

Disputationes à philosopho Stoico, & contrà à Peripatetico arbitro Phauorino factæ: quæ situmq; inter eos, quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret, quantumq; esset in ijs quæ dicuntur extranea. Cap. .I.

Vita beata
an in sola uir-
tute.

AMILIares Phauorini duo erant quidam non ince-
lebres in urbe Roma philosophi. Eorum fuit unus
Peripateticæ disciplinæ sectator, alter Stoicæ. Iis
quondam ergo acriter atq; cõtente pro suis utriusq;
decretis propugnantibus, cum essemus unà Hostiæ
omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus au-
tem in littore cum iam ad uesperasceret, æstate anni
nouî. Atq; ibi Stoicus cesebat & uitam beatam ho-
minû uirtute animi sola, & miseriam summam ma-
litiã sola posse effici: etiamsi cætera bona omnia quæ
corporalia & externa appellarent, uirtuti deessent,
malitiã adessent. Ille cõtã Peripateticus, miseram
quidem uitam uitij animi & malitiã sola fieri con-
cedebat: sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem solam nequaquam
fatis esse existimabat: quoniam & corporis integritas sanitasq;, & honestus modus for-
mæ, & pecunia familiaris, & bona æstimatio, cæteraq; omnia corporis & fortunæ bo-
na necessaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco Stoicus, &
tanquam ille duas res diuerfas poneret, mirabatur: qd cum essent malitiã & uirtus duo
contraria, uita misera & beata quoq; æque contraria, non seruaret in utrisq; uim & na-
turam contrarij, & ad miseriam quidem uitæ conficiendam, satis ualere malitiã solã
putaret: ad præstandam uero uitam beatam, non satis solam esse uirtutem diceret. At-
que id maxime dissidere, neq; conuenire dicebat, quod qui profiteretur uitam nullo pa-
cto beatam effici posse, si uirtus sola abesset, idem contrã negaret beatam fieri uitam, cû
sola uirtus adesset: & quem daret haberetq; absentij uirtuti honorem, eundem patentij
atque præsentij adimeret. Tum Peripateticus perquam hercle festiue, rogo te (inquit)
cum bona uenia respondeas, an existimes esse uini amphoram cû abest ab ea unus con-
gius? Hæc ubi accepit Stoicus, minime (inquit) uini amphora dici potest, ex qua ab-
est congius. Hoc ubi accepit Peripateticus, unus igitur congius amphoram facere di-
ci debet: quoniam cum deest ille unus, non fit uini amphora: & cum accessit, fit am-
phora. Quod si id dicere absurdum est, uno congius solo fieri amphoram, itidem absur-
dum est una sola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abest, beata ef-
se uita nunquam potest. Tum Phauorinus respiciens Peripateticum: Est quidem (in-
quit) argutiola hæc, qua de cõgio uini usus es, exposita in libris: sed (ut scis) captio ma-
gis lepida, quàm probû aut simile argumentû uideri debet. Cõgius enim cum deest, ef-
ficat quidem ne sit iustæ mensuræ amphora: sed cum accedit & addit, non ille unus fa-
cit amphoram, sed supplet. Virtus aut (ut isti dicunt) non accessio, neq; supplementû,
sed sola ipsa uitæ beatæ instar est, & propterea uitam beatam ipsa sola una cum adest fa-
cit. Hæc atq; alia quædam, minuta magis & nodosa, tanquam apud arbitræ Phauorinû,
in suam uterq; sententiam conferebant. Sed cum iam prima fax noctis, & densiores es-
se tenebræ cœpissent, persecuti Phauorinû in domû in quam diuertebat, discessimus.

Cuiusmodi quæstionum certaminibus Saturnalia ludicra Athenis agitare soliti sumus: atq; inibi in-
spersa quædam sophismata & anigmata oblectatoria. Caput .II.

Saturnalia.
Remittere
animum.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorsum ac modeste, non (ut dicit) remit-
tentes animum. Nam remittere (inquit Musonius) animum, quasi amittere est:
sed demulcentes eum paulum atque laxantes iucundis honestis que sermonum
illectationibus. Conueniebamus autem ad eandem cœnam complusculi, qui Romani

In Græciam ueneramus, quicq; easdem audiciones, eosdemq; doctores colebamus. Tum qui & coenulam ordine suo curabat, præmiū soluendæ quæstionis ponebat, librum ueteris scriptoris uel græcum uel latinū, & coronam è lauro plexam; totidemq; res quærebat, quot homines istic eramus. Cumq; eas omnes exposuerat, rem locumq; dicendi fors dabat. Quæstione igit soluta, corona & præmio donabat: nō soluta autem transmittebatur ad eum qui sortito successerat. Idq; in orbē uice pari seruabat. Si nemo dissoluebat quæstionis eius nodum, præmiū ipsum & corona deo, cuius id festum erat dicebatur. Quærebant autē res huiuscemodi, aut sententiæ poetæ ueteris lepide obscura, nō anxie, aut historiæ antigoris requisitio, aut decreti cuiuspiā ex philosophia perperā in uulgati purgatio, aut captionis sophericæ solutio, aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio, aut tempus item in uerbo perspicuo obscurissimum. Itaq; nuper quæsitæ esse me, mini numero septem, quorum prima fuit enarratio horum uersuum, qui sunt in satyris Q. Ennii, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplū hoc est:

Nam qui lepide postulat alterum frustrari,
Quem frustratur, frustra eum dicit frustra esse.
Nam qui sese frustrari, quem frustra sentit,
Qui frustratur, is frustra est: si non, ille est frustra.

Frustrari.

Secunda quæstio fuit, quonam modo audiri atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate quam in libris suis cōdidit, *ἡ πολιτείας* fingebat, *κοινὰς τὰς γυναικας* esse censuit: & præmia uiris fortibus summisq; bellatoribus posuit suauitates puerorū & puellarū. Tertio in loco hoc quæsitum est: In quibus uerbis captionum istarū fraus esset, & quo pacto distingui resoluiq; possent: Quod non perdidisti habes, cornua nō perdidisti, habes igit cornua. Itē altera captio: Quod ego sum, id tu nō es: homo ego sum, homo igit tu nō es. Quæsitū id quoq; ibi est, quæ esset huius quoq; sophericæ resolutio: Cū menti or & mentiri me dico, mētior an uerū dico? Postea quæstio ista hæc fuit: Quam ob causam patritij Megalēsibus mutitare soliti sint, plebs Cerealibus? Secundū ea quæsitum hoc est: Verbum uerant, quod significat uera dicūt, quisnam ueteris poetarū dixerit? Sexta quæstio fuit, asphodelū cuiusmodi herba sit, quod Hesiodus in isto uersu posuerit:

Vxores communes.

*νήπιος οὐδ' ἴσασιν ὄσ' πλέον ἡμῖν ὠωντὸς,
οὐδ' ὄσ' ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφιδέλω μέγ' ὄναρ.*

Vero uerbum.
Asphodelū.

Et quid item Hesiodus se dicere sentiat, cum dimidium plus esse toto dicit. Postrema quæstionum omniū hæc fuit: Scripserim, uenerim, legerim, cuius tēporis uerba sint, præteriti an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine quo dixi pposita, atq; singulis sorte ductis disputata explanataq; sunt, libris coronisq; omnes donati sumus, nisi ob unam quæstionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commemorerat dictum esse à Q. Ennio id uerbum in XIII. annalium in isto uersu:

Dimidium plus toto.

Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæstionis deo feriarum istarum Saturno data est.

Quid Aeschines rhetor in oratione qua Timarchum de impudicitia accusauit, Lacedæmonios statuisse dixerit super sententia probatissima, quam improbatissimus homo dixisset. Caput .III.

Aeschines uel acerrimus, prudentissimusq; orator, qui apud cōciones Atheniensium floruerunt, in oratione illa sæua, criminosaq;, & uirulenta, qua Timarchū de impudicitia grauiter insigniterq; accusauit, nobile & illustre cōsilium Lacedæmonijs dedisse dicit, uisq; indidem ciuitatis eiusdem principem, uirtute atq; ætate magna præditū. Populus (inquit) Lacedæmoni^o, de summa rep. sua quidnam esset utile & honestū deliberabat. Tū exurgit sententiæ dicendæ gratia, homo quispiā turpitudine pristinae uitæ defamatissimus, sed lingua tunc atq; faciendia nimium q̄to p̄stabilis. Cōsilium quod dabat, quodq; oportere fieri suadebat, acceptū ab uniuersis, & cōplacitum est, futurūq; erat ex eius sententia populi decretū. Ibi unus ex illo principū ordine, quos Lacedæmonij ætatis dignitatisq; maiestate tanq̄ arbitros & magistrōs disciplinæ publicæ uerebatur; cōmoto iratoq; animo exilit: Et quæ nā (inquit) Lacedæmonij ratio, aut

Consiliarij
mali reijcien
di.

quæ tandem spes erit, urbem hanc & hanc rempublicam saluam inexpugnabilem quæ esse diutius posse, si huiuscemodi anteactæ uitæ hominibus consiliarijs utemur? Quod si proba istæc & honesta sententia est, quæso uos, non sinamus eandem dehonestari turpissimi autoris contagione. Atque ubi hoc dixit, elegit uirum fortitudine atque iustitia præter alios præstantem, sed inopi lingua & infacundum; iussitque eum consensu, petituque omnium, eandem illam sententiam disertum uiri cuiusmodi posset uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, scitum atque decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipsum denuo dixerat. Atque ita ut suaserat prudētissimus senex, factum est. Sic bona sententia mansit, turpis autor mutatus est.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à se se uno Sallustij historias intelligi, illust. questione proposita, quid uerba ista apud Sallustium significarent, Perincertum stolidior an uanior. Caput .III.

Cum iam adolescentuli Romæ prætextam & puerilē togam mutassemus, magistrosque tunc nobismetipsis exploratiores quæreremus, in fandalario forte apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum coetu Apollinaris Sulpitius, uir in memoria nostra præter alios doctus, iactatorem quempiam & uenditatorum Sallustianæ lectionis irrisset: illustratque gñe illo facetissimæ dissimulationis, qua Socrates ad sophistas utebatur. Nam cum ille se unum & unicum lectorem esse, enarratorumque Sallustij diceret, neque primam tantum cutem ac sententiarum speciem, sed sanguinem quoque ipsum ac medullam uerborum eius eruere, atque introspicere penitus prædicaret, tum Apollinaris amplecti uenerarique se doctrinas illius dicens: Per, inquit, magister optime, exoptatus mihi nunc uenis cum sanguine & medulla Sallustij uerborum. Hesterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto historiæ libro de Cn. Lentulo scripta significant: de quo perincertum fuisse ait, stolidior ne esset an uanior. Etque ipsa uerba uti sunt à Sallustio scripta, dixit: At Cn. Lætulus patritiæ gentis, collega eius cui cognomentum Clodiano fuit, perincertum stolidior an uanior, legem de pecunia quam Sylla emptoribus bonorum remiserat exigenda, promulgauit. Quæsitum ergo ex se Apollinaris, neque id se dissoluere potuisse asseuerabat, quid esset uanior, quid stolidior: quoniam Sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se uideretur, tanquam diuersa ac dissimilia, nec eiusdem utraque uitæ forent. Ac propterea petebat, uti se doceret significationes utriusque uocis & origines. Tum ille, rictu oris labiorumque ductu, contemni à se ostendens & rem de qua quæreretur, & hominē ipsum qui quæreret: Priscoque (inquit) & remotore ego uerborum medullas & sanguinem (sicuti dixi) perspicere & elicere soleo, non istorum quæ proculcata uulgo & protrita sunt. Ipso illo quippe Cn. Lentulo stolidior est & uanior, qui ignorat eiusdem stultitiæ esse uanitatē & stoliditatem. Sed ubi hoc dixit, mediā ipsa sermonū reliquit, & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus urgebamusque, & cum primis Apollinaris, ut de uocibus istorum uel differentia, uel (si ei ita uideret) similitudine plenius apertiusque diceret, & ut ne sibi inuideret discere uolentibus orabat. Atque ille se iam plane illud ratus, negotiū sibi esse causat, & digreditur. Nos autem postea ex Apollinari didicimus, uanos nos proprie dici, non (ut uulgo diceret) desipiētis aut hebetes, aut ineptos: sed ut ueterum doctissimi dixissent, mēdaces & infidos, & leuia inaniaque pro grauibus & ueris altissime cōponentes. Stolidos autem uocari non tam stultos & excordes, quam terros & molestos & illepidos, quos Græci *μοχθηροὺς ἢ φασζυνοὺς* dicerent. Et unam quamque harum uocum origines scriptas esse dicebat in libris Nigidianis: quos ego requisitos & reperi tos cum primarum significationum exemplis, ut cōmentarijs hæc noctium infererē, notauit: & intulisse iam me aliquo in loco cōmentationibus istis existimo.

Quod Quintus Ennius in septimo annali, quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, scriptum reliquit. Caput .V.

Cum Antonio Iuliano rhetore, uiro hercle bono & faciendæ florentis, complures adolescentuli familiares eius, Puteolis æstiuarum ludum & iocum, in literis amcenioribus & in uoluptatibus pudicis honestisque agitabamus. Atque ibi

Vani.

Stolidi.

eum Iuliano nuntiatur, *ἀναγνώστῳ* quēdam non indoctum hominem, uoce admodum scita & canora, Ennii annales legere ad populum in theatro: Eamus, inquit, auditum nescio quem istum Ennianistam. Hoc em̄ se ille nomine appellari uolebat. Quem cū iam inter ingentes clamores legentem inuenissemus (legebat autem librum ex annalibus Ennii septimum) hos eum primum uersus perperam pronūtiāntem audiuimus: Denique uī magna quadrupes equus, atque elephantī Proiiciunt sese.

Ennianista.

Nec postea multis uersibus additis, celebrantibus eum laudantibusq; omnibus, discessit. Tum Iulianus egrediens è theatro, quid uobis, inquit, de hoc *ἀναγνώστῳ*, & de qua drupede equo uidetur? Sic enim profecto legit:

Deniq; uī magna quadrupes equus, atq; elephantī
Proiiciunt sese.

Ecquid putatis, si magistꝛæ prælectoremq; habuisset alicuius æris, quadrupes equus dictus fuisse, ac non quadrupes eques? quod ab Ennio ita scriptum relictumq; esse, nemo unus literarū ueterū diligens dubitauit. Cūq; aliquot eorū, qui aderant, quadrupes equus apud suum quisq; grāmaticum legisse se dicerent, & mirarentur quidnam esset quadrupes eques? Vellem uos, inq; optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legisse, quā P. Vergilius legerat, qui hunc eius uersum secutus, in Georgicis suis, equitem pro equo posuit in his uersibus:

Frena Pelethronij Lapithæ gyrosq; dedere
Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis
Insultare solo, & gressus glomerare superbos.

In quo loco equitem si quis modo non inscite inepteq; argutior sit, nihil potest accipi aliud nisi equum. Pleraq; em̄ ueterū ætas, & hominem equo insidentem, & equum q̄ insideretur, equitē dixerunt. Propterea equitare etiam, quod uerbum è uocabulo equit̄is inclinatum est, & homo equo utens, & equus sub hoīe gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir ad prime linguæ latinæ sciens, equum equitare dicit his uersibus:

Eques pro equo.

Equitare.

Queis hinc currere equum nos atq; equitare uidemus,
His equitat, curritq; oculis equitare uidemus.
Ergo oculis equitat.

& illud:

Sed em̄ contentus, inquit, ego his non fui. Et ut non turbidæ fidei nec ambiguae, sed ut pure liquentiusq; esset, equus ne, an eques Ennius scriptū reliq̄isset, librum summæ, atq; reuerendæ uetustatis, quem ferè cōstabat Lampadionis manu emendatum, studio pretioq; multo unius uersus inspiciendi gratia cōdūxi, & eques non equus scriptum, in eo uersu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite simul & affabiliter dixit. Sed eadem ipsa pōstetiam in peruulgatis commētarijs scripta offendimus.

Quod Helius Melissus in libro cui titulum fecit de loquendi proprietate: quem cum ederet, cornu esse copiam dicebat, rem scripsit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam et matrem familias existimauit, differentia longe uanissima.

Caput .VI.

Helius Melissus in nostra memoria fuit Romæ, summæ quidem loci inter grāmaticos & tēporis, sed maiore in literis erat iactantia, & *σοφιστία*, quā opēra. Is præter alia, quæ scripsit, cōpluria, libꝛæ cōposuit, ut tum uidebat cum est editus, doctrinæ indyta. Ei libro titulus est ingētis cuiusdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe est de loquendi proprietate. Quis adeo existimet loq̄ se recte atq; p̄prie posse, nisi illas Melissi proprietates pdididerit? Ex eo libro hæc uerba sunt: Matrona est, quæ semel pepit: quæ sæpius, mater familias: sicuti fus, quæ semel peperit, porcetra: quæ sæpius scrophæ. Vtꝛæ aut̄ hoc de matrona ac de matrefamiliās Melissus excogitauerit ipse & coniectauerit, an scriptum ab aliquo legerit, ariolis p̄fecto est opus. Nā de porcetra habet sanè autorem Pōponium in Artellana, quæ hoc eodem uocabulo in scripta est. Sed matronam non esse appellatam, nisi quæ semel peperit, neq; matrem familias, nisi quæ sæpius, nullius ueterū scriptorū autoritatibus cōfirmare potest. Enimue

Helius Melissus.

Porcetra.
Scrophæ.

Q

Matrona.

Materfamilias.

ro illud compendio probabilius est, quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt, matronam dictam esse proprie, quæ in matrimonium cum uiro conuenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiamsi sibi liberi nondum nati forent: dictamque esse ita à matris nomine, non adepto iam, sed cum spe & omine mox adipiscendo, unde ipsum quoque matrimonium dicitur. Matrem autem familiam appellatam esse eam solam, quæ in mariti manu mancipioque, aut in eius, in cuius maritus manu mancipioque esset: quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque mariti, & in sui hæredis locum uenisset.

Domitius In fanus.

Quem in modum Phauorinustraxerit intempesium quendam de uerborum ambiguitatibus querentem. Atque ibi quot significationes capiat concio. Caput .VII.

Concio.

Mortuaria glossaria.

Senatus Cuius Tribus. Concio.

Domitio homini docto, celebrique in urbe Roma grammatico, cui cognomen tum In- sano factum est, quonia erat natura intractabilior & morosior. Ei Domitio Phauorinus noster, cum forte apud fanum Carmentis obuiam uenisset, atque ego cum Phauorino essem: Quæso, inquit, te magister dicas mihi, num errauit, quod cum uellem δημηγορίας latine dicere, conciones dixi: dubito quippe & requiro, an ueteres eorumque electius locuti sunt, pro uerbis & oratione, dixerit quis concionem. Tum Domitius uoce atque uultu atrocior: Nulla, inquit, prorsus bonæ salutis spes reliqua est, cum uos quoque philosophorum illustrissimi, nihil iam aliud quam uerba autoritatesque uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperiatis, quod quæris. Ego enim grammaticus uitæ iam atque morum disciplinas quæro, uos philosophi mera estis (ut M. Cato ait) mortuaria glossaria. Nam qui collegisti, & lectitasti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquam mulierum uoces præficarum. Atque utinam, inquit, muti omnes homines essemus, minus improbitas instrumenti haberet. Cuique digressi essemus, non tempestiue, inquit Phauorinus, hunc hominem accessimus: uidetur enim mihi επιμαλυνθαι. Scitote, inquit, tamen intemperientiam istam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingeniis accidere, & ἀλλὰ εἶναι χεδούλεον πᾶσι τοῦτο ἥρωικόν, & ueritates plerumque fortiter dicere, sed respectum non habere μήτε καὶ εἶ, μήτε μέγιστον. Vel ipsum quale hoc existimatis, quod nunc de philosophis dixit? Nonne etiam Antisthenes aut Diogenes dixisset, dignum memoria uisum esset? Misit autem paulo post Phauorino librum, quem promiserat, Verrii (opinor) Flacci erat, in quo scripta ad hoc genus questionis pertinentia hæc fuerunt: Senatum dici & pro loco & pro hominibus: Cuius urbem & pro loco & pro oppido, & pro iure quoque omnium, & pro hominum multitudine: Tribus quoque, & decurias dici, & pro loco & pro iure, & pro hominibus: Concionem autem tria significare, locum suggestumque unde uerba fierent: Item significare cœtum populi assistentis: item orationem ipsam, quæ ad populum diceretur. Sicut M. Tul. in oratione, quæ inscripta est contra concionem Q. Metelli: Ascendi, inquit, in concionem, cœcursum est populi factus. Sicuti idem M. Tull. in oratore ait: Conciones sæpe exclamare uidi, cum apte uerba cecidissent. Etenim expectant aures, ut ex uerbis colligerent sententia. Exempla in eo libro scripta non erant, sed nos postea Phauorino desideranti hæc omnium significationum monumenta, & apud Ciceronem, sicuti supra scripti, & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem quod potissimum expe-tebat, concionem esse dictam pro uerbis & oratione, docuit titulus Tulliani libri, qui à Marco Cicerone inscriptus est, Contra concionem Qu. Metelli: quo nihil perfectio significatur aliud, quam ipsa, quæ à Metello dicta est, oratio.

ἁμοιοτέλεια, ἢ ἁμοιοπέπρωτα, atque alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta esse et puerilia, Lucilij quoque uersibus declarari. Caput .VIII.

Oμοιοτέλεια, ἢ ἁμοιοπέπρωτα, ἢ ἁμοιοπέπρωτα, cæteraque huiusmodi scilicet ornamenta, quæ isti ἀπειροκαλοῖ, qui se Isocraticos uideri uolunt, in collocandis uerbis immodice faciunt & rancide, quam sint insipida, & inertia, et puerilia, facerissime hercle significat in quinto satyrarum Lucilij. Nam ubi est cum amico conque- stus, quod ad se ægrotum non uiseret, hæc ibidem addit festiuiter:

Quo me habeam pacto, tametsi non quæris, docebo.
 Quando in eo numero mansi, quo in maxima non est
 Pars hominum, ut perisse uelis, quem nolueris, cum
 Debueris, hoc nolueris, & debueris, te
 Si minus delectat, quod ἄτεχνον Isocratium hoc est.
 ὁχληρῶδες quæ simul totum καὶ τὸ μέγα κίωδες.
 Non operam perdo. Si tu hic.

Quid significet apud Marcum Catonem uerbū insecenda: Quodq; insecenda potius legendum sit, quàm
 quod pleriq; existimant insequendo. Caput .IX.

ET sequor, & item secta, & secutio, consuetudine loquendi differunt, sed qui pe-
 nitus inspexerit, origo & ratio utriusq; una est. Doctores quoq; & interpretes *Secta.*
 Luocum græcarum, ἀνδρα μοι ἔννεπε μῦθα. Et ἔπειτα νῦν μοι μῦθα dictum putat, *Insecenda.*
 quod latine insequi dicitur. Namq; in altero, n, geminum, in altero scilicet esse transla-
 tum dicunt. Sed etiam ipsum illud ἔπειτα, quod significat uerba aut uersus, non aliunde
 esse dictum tradunt, quàm ἀπὸ τῶν ἐπειθῶν, καὶ ἐπιπέμ. Eadem ergo ratione antiqui nostri *Infectiones.*
 narrationes sermonesq; infectiones appellauerunt.

Errare istos, qui in exploranda febris pulsus uenarum pertentari putant, non arteriarum. Caput .X.

IN Herodis clarissimi uiri uillam, quæ in agro est Attico, loco, qui appellatur Ce-
 phisia, aquis & lucis & nemoribus frequentem, æstu anni medio concesseram. Ibi
 aluo mihicita, & accedente febris rapida decubueram. Eò Caluissius Taurus phi-
 losophus, & alij quidem sectatores eius, cum Athenis uisendi mei gratia uenissent, me
 dicus, qui tum in his locis repertus assidebat mihi, narrare Tauro cœperat, quid incom-
 modi paterer, & quibus modulis, quibusq; interuallis accederet febris decederetq;. Tū
 in eo sermone cum iam me syncerore corpusculo factum diceret, Potes, inquit, Taure
 tu quoq; id ipsum cōprehendere ἔαρ ἄμ αὐτῶ τῆς φλεβός; Quod nostris uerbis profe-
 cto ita dicitur: Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiam, quod uenam pro
 arteria dixisset, cum in eo docti hoīes, qui cum Tauro erant, tanq̄ minime utili in medi-
 co offendissent, atq; id murmure & uultu ostenderent, tū ibi Taurus (ut mos eius fuit)
 satis leniter, certi, inquit, sumus uir bone, non ignorare te quid uena appelletur, & qd
 arteria: quod uenæ quidem suapte ui immobiles sint, & sanguinis tantum demittendi
 gratia explorentur: Arteriæ autē motu atq; pulsu suo habitum & modum februm de *Vena.*
 monstrent. Sed, ut uideo, peruulgate magis quā inscite locutus es. Non enim te solum, *Arteria.*
 sed alios quoq; itidē errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igit̄, ut experiamur
 elegantiozem esse te in medendo quā in dicendo, & cum dijs beneuolētibus opera tua
 sistas hunc nobis sanum atq; ualidum quāmcitissime. Hoc ego postea cum medico re-
 prehensum esse meminisse, existimaui non medico soli, sed omnibus quoq; homini-
 bus liberis liberaliter institutis turpe esse, ne ea quidem cognouisse ad notitiam corpo-
 ris nostri pertinentia, quæ non altius occultiusq; remota sunt, & quæ natura nobis tuē
 dæ ualitudinis causa, & in promptu esse, & in propatulo uoluerit: ac propterea quan-
 tum habui tēporis subsiciui, medicinæ quoq; disciplinæ libros attigi, quos arbitrabar
 esse idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab isto humanitatis usu non alle-
 na, tum de uenis quoq; & arterijs didicisse uideor, ad hunc ferme modum: Vena est cō-
 ceptaculum sanguinis, quod ἀγγειον medici uocant, misti, confusiq; cum spiritu natura-
 li, in quo plus sanguinis est, minus spiritus: Arteria est conceptaculū spiritus naturalis
 misti confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est, minus sanguinis. σφυγμός autem
 est intensio motus & remissio in corde, & in arteria naturalis, non arbitrarij. A medicis
 autem ueteribus oratione græca ita definitus est: σφυγμός ἔστι διαστολὴ καὶ συστολὴ ἀδρια-
 ρεως ἀρτηρίας ἢ καρδίας. Vel σφυγμός ἔστι παλμός, ἢ ἕξις φλεβός, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furii Antiatii inscite à Cesellio vindice reprehensa: uersusq; ipsi in quibus ea
 uerba sunt subscripti. Caput .XI.

Q ñ

Furius poeta. **N**on hercle idem sentio cum Cefellio Vindice, grammatico (ut mea opinio est) haudquaquam inerudito. Verum hoc tamen petulanter insciteq; quod Furium ueterem poetam dedecorasse linguam latinam scripsit huiuscemodi uocū fictionibus, quæ mihi quidē, neq; abhorrere à poetica facultate uisæ sunt, neq; dictu profatuq; ipso tetra aut insuauis eē: sicuti sunt quædā ab illustribus poetis ficta dure & rancide. Quæ reprehendit aut Cefellius Furiana hæc sunt, qđ terram in lutū uersam lutescere dixerit: & tenebras in noctis modū factas, noctescere: et pristinas recuere uires, uirescere: & qđ uentus mare cœruleū crispicās nitescere facit, purpurat dixerit, & opulentum fieri, opulescere. Versus aut ipsos ex poematis Furianis, in quibus hæc uerba sunt, subdidit:

Sanguine diluit tellus, caua terra lutescit.
 Omnia noctescunt tenebris caliginis atræ.
 Increscunt animi, uirescit uulnere uirtus.
 Sicut fulica leuis uolitat super æquora classis.
 Spiritus Eurorum uirides cum purpurat undas,
 Quo magis in patriis possint opulescere campis.

Morem istum ueteribus nostris fuisse, uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum. Caput .XII.

Actiua pro passiu.

ID qđ habitū est in oratiōe faciēda elegatiæ genus, ut p uerbis habētibus patiēdi figurā, agētia ponerēt, ac deīn hæc uice inter sese mutua uerterēt. Terēt, in comœ Pallium, inquit, face ut splendeat. (dicitur)

Nōne hoc impēdio uenustius gratiusq; est, quā si diceret, ne maculet Plautus etiā nō Quid est hoc? rugat pallium. (dissimiliter)

Amictus non sum commode.

Pulueret

Itidem Plautus pulueret dicit, non qđ puluere impleat, sed qđ ipm pulueris plenū sit: Exi tu Daue, age, Sparge, mundū esse hocce uestibulū uolo. Venus uentura est nostra, nolo hoc pulueret.

Contēples.

In Afinaria quoque contēples dicit pro contēpleris:

Meum caput contēples, si quidem ē re consultas tua.

Cn. Velleius in annalibus; postq̄ tēpestas sedauit, Atherbal taurum immolauit. M. Cato in originibus: Eodem nomine complures ex agro accessitauerē, eo res eorum auxit. Varro in libris, quos ad Marcellum de lingua latina fecit: In priore uerbo graues profodiæ, quæ fuerunt manent, reliquæ mutant, inquit, elegantissime pro mutant. Potest etiam id quoq; ab eodem Varrone in .vii. diuinæ similiter dictū uideri: Inter duas filias regum quid mutet, inter Antigonom & Tulliam, est em̄ aduertere. Verba autē patiendi pro agentibus in oībus ferme uetere scriptis reperiunt, ex quibus sunt pauca ista, quæ nūc meminimus: muneror te pro munero, & significor p̄ significo, & sacrificor, p̄ sacrifico, & assentior pro assentio, & foeneror pro foenero, & pigneror pro pignero: & alia istiusmodi pleraque, proinde ut in legendo fuerint obuia, notabuntur.

P passiu pro actiuis

Muneror te

Significor

Sacrificor

Assentior.

Foeneror.

Pigneror.

Quali talione Diogenes philosophus usus sit pertentatus à dialectico quodā sophismatice impudenti. Caput .XIII.

SAturnalibus Athenis alea quadam festiua & honesta lusitabamus huiuscemodi: Vbi conueneramus cōpluscūli eiusdem studiij hoīes, ad leuandum tempus, captiones quæ sophismata appellant, mēte agitabamus: easq; quasi talos aut tesseras in medium uice sua quisq; iaciebamus. Captionis solutæ aut pax intellectæ præmium pœnā ue erat, nūmus unus. HS. Hoc ære collecto, quasi manuario cœnula curabat oībus q̄ eum lusum lusseramus. Erant autē captiones ad hoc ferè exēplum, tametsi latina oratiōe nō satis scite ac penē etiā illepide exponunt: Qđ nix est, hoc grandis nō est, nix autē alba est, grandis igit alba nō est. Itē aliud nō dissimile: Qđ homo est, hoc non est equus: homo autē aīal est, equus igit aīal nō est. Dicere ergo debebat qđ ad sophisma diluendū, ac refellendū ritu aleatorio uocatus erat, in qua parte quoq; in uerbo captio foret. Quid dari concediq; nō oporteret, nisi dixerat, nūmo singulo multabat, Ea mul-

ta coenam iuuabat. Libet autem dicere, quam facete Diogenes sophisma id genus, quod supra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propositum remuneratus sit. Nam cum ita rogasset dialecticus: Quod ego sum, id tu non es, & Diogenes annuisset, atque ille addidisset: Homo autem ego sum. Cum id quoque assensus esset, & contra dialecticus ita concludisset, homo igitur tu non es, hoc quidem, inquit Diogenes, falsum est: & si uerum id fieri uis, à me incipe.

Diogenis responsio.

Quid sit numerus hemiolios, quid epitritos, et quod uocabula ista non facile nostri ausi sunt uertere in linguam latinam. Caput .XIII.

Figuræ quædam numerorum, quas Græci certis nominibus appellant, uocabula in lingua latina non habent. Sed qui de numeris latine scripserunt, græca ipsa dixerunt, fingere autem nostra (quoniam id absurde futurum erat) noluerunt. Quale enim fieri nomē posset hemiolio numero, aut epitrito? Est autem hemiolios, quod numerum aliquem totum in se habet, dimidiumque habet eius, ut tres ad duo, quindecim ad decem, triginta ad uiginti. Epitritos autem est, qui habet totum aliquem numerum, et eiusdem partem tertiam, ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem, quadraginta ad triginta. Hæc autem notare, atque meminisse non ab re uisum est, quoniam uocabula ista numerorum nisi intelliguntur, rationes quædam subtilissimæ in libris philosophorum scriptæ percipi non queunt.

Hemiolios.
Epitritos.

Quod M. Varro in herois uersibus obseruauerit rem nimis anxie et curiose obseruationis. Caput .XV.

In longis uersibus, qui hexametri uocantur, item in senarijs, animaduertentur metrici duos primos pedes, item extremos duos habere singulas posse integras partes orationis, medios haud unquam posse: sed constare eos semper ex uerbis, aut diuisis, aut mistis, atque confusis. Mar. etiam Varro in libris disciplinarum scripsit obseruasse se in uersu hexametro, quod omni modo quintus semipes uerbum finiret, & quod priores quinque semipedes æque magnam uim haberent in efficiendo uersum, atque alij posteriores septem. Idque ipsum ratione quadam geometrica fieri differit.

Metrorum nimis curiosa obseruatio.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII LIBER .XIX.

Responsio cuiusdam philosophi interrogati quam ob causam maris tempestate palluerat. Caput .1.

Nauigabamus à Cassiopeia ad Brundisium mare Ionium uiolentum & uastum & iactabundum. Nox deinde, quæ diem primum secuta est, in ea fere tota uentus à latere sauiens, nauem undis compleuerat. Tum postea complorantibus nostris omnibus, atque in sentina satis ageribus, dies quidem tandem illuxit, sed nihil de periculo atque sauitia remissum: quin turbines etiam crebriores, & cælum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere imminereque, ac depressuræ nauem uidebantur. In eadem fuit philosophus in disciplina Stoica celebratus, quem ego Athenis cognoueram, non parua uiræ autoritate, factisque

Typhones

attente discipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, in quo illo tu multum cæli marisque requirebam oculis, scire cupiens quonam statu animi, & an intrepidus interritusque esset. Atque ibi hominem conspiciamus impavidum & extrilidum, ploratus quidem nullos, sicut cæteri omnes, nec ulla eiusmodi uoces cientem, sed coloris & uultus turbatione non multum à cæteris differentem. At ubi cælum enituit & deseruauit mare, & ardor ille periculi deflagrauit, accedit ad Stoicum Græcus quæspiam diues ex Asia, magno (ut uidebamus) cultu paratque res & familiæ, atque ipse erat multis corporis antequam

Extrilidus.

delicijs diffluens. Is quasi illudens, quid hoc est, inquit, ò philosophè, quod cum in periculis essemus, timuisti tu & palluisti? ego neq; timui nec pallui. Et philosophus aliquantulum cūctatus, an respondere ei conueniret; Si quid ego, inquit, in tanta uolentia tēpestatum uideor paulū pauēfactus, nō tu istius rei ratione audienda dignus es? Sed tibi sanè Aristippus ille pro me responderit: qui cū in simili tēpore à simillimo tui hoīe interrogatus, quare philosophus timeret, cum ille contrā nihil metueret, non eandē esse causam sibi atq; illi respondit: qm̄ is q̄dem esset non magno opere sollicitus pro anima neq;ssimi nebulonis: ipsum autē pro Aristippi anima timere. His tunc uerbis Stoicus diuitem illum Asiaticum à sese amolitus est. Sed postea cum Brundisium aduentarem, mollitiq; essent uenti maris, p̄contratus eū sum, quoniam illa ratio esset pauoris sui, quam dicere ei sup̄sedisset, à quo fuerat nō satis digne cōpellatus. Atq; ille mihi placide & comiter, qm̄, inq̄t, audiendū cupidus es, audi qd sup̄ isto breui quidē, sed necessario & naturali pauore maiores nostri cōditores sectæ Stoicæ senserint, uel potius, inquit, lege. Nā & facilius credideris, si legas, & memineris magis. Atq; ibi corā ex sarcinula sua librum protulit Epicteti philosophi q̄ntum *διαλεξιῶν*, quas ab Ariano digestas congruere scriptis *Χρυσιππίου* & Chrysippi nō dubium est. In eo libro scilicet græca oratione scriptum ad hanc sententiam legimus: Visiones animi, quas *φαντασίαι* philosophi appellant, quibus mens hoīnis prima statim specie accidentis ad aīm rei pellit, non uoluntatis sunt, neq; arbitrii, sed uī quadam sua inferunt sese hominibus. Noscitandæ probationes autē, quas *συγκατατίθεσσι* uocant, quibus eadem uisa noscuntur ac diiudicant, uoluntariæ sunt, fiuntq; hoīm arbitratu. Propterea cum sonus aliquis formidabilis aut è cœlo, aut ex ruina, aut repentinus nescius periculi nuntius, uel quid aliud eiusmodi factū est, sapientis quoq; aīm paulisper moueri, & cōtrahi, & pallefcere necessum est, nō opinione alicuius malī p̄cepta, sed quibusdam motibus rapidis & inconconsultis, officium mentis atq; rationis præuertentibus. Mox tñ ille sapiens ibidē τὰς τοιαύτας φαντασίας uisa istæc animi sui terrificæ nō approbat, hoc est, οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει, sed abicit respuitq; nec ei metuendū esse in his quicq; uidet: Atq; hoc inter insipientis sapientisq; aīm differre dicunt, qd̄ insipiens q̄lia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt sæua & aspa, talia uere esse putat: & eadem incepta tanq̄ si iure metuenda sint, sua quoq; assentione approbat, καὶ προσεπιδοξάζει (Hoc enim uerbo Stoici cū sup̄ ista re differunt, utunt) Sapiens autē cum breuiter & stricctim colore atq; uultu motus est, οὐ συγκατατίθει, sed statum uigorēq; sententiæ suæ retinet, quā de huiuscemodi uisis semp̄ habuit, ut de minime metuendis, sed fronte falsa & formidine inani territantibus. Hæc Epictetum philosophū ex decretis Stoicorū sensisse, atq; dixisse in eo quo dixi libro legimus, annotandaq; esse iccirco existimauimus, ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis, pauescere sensim, & quasi albescere nō insipientis esse hominis, neq; ignari putemus. Et in eo tñ breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quā quod esse ea, qualia uisa sunt, censeamus.

Ex quinque corporis sensibus duos esse cum belluis maxime communes.

Caput .II.

Gustus.
Tactus.

Quinque sunt hominū sensus, quos Græci *αἰσθήσεις* appellant, per quos uoluptas animo aut corpori quæri uidet, gustus, tactus, odoratus, uisus, auditus. Ex his oībus quæ immodice uoluptas capis, ea turpis atq; improba existimatur. Sed em̄ quæ nimia ex gustu atq; tactu est, ea uoluptas (sicuti sapientes uiri censuerunt) oīm reꝝ foedissima est: Eosq; maxie, qui duabus istis belluinis uoluptatibus sese dediderūt, grauissimi uitii uocabulis Græci appellant *ἀκολάσεις*, uel *ἀνεπαίστες*. Nos eos uel incōtinentes dicimus, uel intēperantes. *Ακολάσεις* enim si interpretari coacti us uelis, nimis id uerbum insolens erit. Istæ autē uoluptates duæ, gustus, atq; tactus, id est, libidines in cibis, atq; in uenerem prodigæ, solæ sunt hoībus cōmunes cum bestijs: & iccirco in pecudum ferorūq; aīalium numero habetur quisquis est his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs sensibus proficiscentes, hoīm esse tantū proprie uident. Verba sup̄ hac re Aristotelis philosophi ascripta, ut uel autoritas clarī atq; inclyti uiri tā infamibus nos uoluptatibus deterreret: *διὰ τὸ οἰκτῆρ' εἶναι τῆς ἀφ᾽ ἑᾶς ἡ γυναικὸς*

ἢ δὴ οὐ μὴ γιγνομένην αὖ ὑπερβάλωσιν ἀκρατέες λέγοντες οἶ τε κτ' περιτὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι, οἴ τε περιτὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσας. ἢ δὲ καὶ τὴν τροφήν ἀπὲν ἰσῶν ἢ ἰσῶν τῆς γλώττης ἢ δὲ ἐν ἀπὲν ἰσῶν δὲ ἐν ἔρωτι λαίρην. διὰ κτ' ἐπιλοξινος γεράνθ φάρον γα, ἐχέτο ἐχέρι. οἶ δὲ καὶ τὴν ὄψιν κτ' τὴν ὀκλήν οὐκ ἔτι, ἢ δὲ ἀπὸ τὰς ἀπὸ τῶν γομένων ἐπιλοξινος κοινὰς εἶναι ἢ κτ' ἢ τῶν ἀλλοῖς ῥῶσις. ἀπὸ οὗ οὐσαι κοινὰ ἀτιμολογῆσαι δὲ οὐ καλίστα, ἢ κτ' καλίστα μόναι ἐπονεῖσθαι. ὡς τε ἡ ὑπὸ τούτων ἢ τῶν μόνων φέρομεν ἀκρατεὶς ἀκόλαστον λέτο μω. διὰ δὲ ὑπὸ τῶν χυρίσων ἐπιλοξινος ἢ τῶν ἀδαι. οὐ σαφὲς δὲ τῶν ἀδαισίων πέντε, τὰ ἄλλα ῥῶσαι ἀπὸ δὲ ἰσῶν αὖ τῶν προσημειῶν ἢ δὲ ται. καὶ δὲ τὰς ἀλλας, ἢ ὅλως οὐκ ἢ δὲ ται. ἢ καὶ συμβεβηκόσ τε ὅσῳ ἀπὸ ῥῶσιν ἀπὸ δὲ ἰσῶν ἢ ὅσῳ ἀπὸ δὲ ἰσῶν. οἴ τε ἀπὸ λαίρην, κτ' ὅτῳ πληρωθῆν οὐ δὲ τὰ τοιαῦτα ἢ δὲ ἰσῶν αὖ τῶν ὄψιν οὐ δὲ ἰσῶν ἢ δὲ ται ῥῶσιν οὐ δὲ ἰσῶν ἢ δὲ ται ῥῶσιν οὐ δὲ ἰσῶν. Quis igit habens aliqd hūani pudoris, uoluptatibus istis duab' coeundi atq; comedēdi, quæ sunt homini cū sue atq; a fino cōmunes, gaudeat? Socrates qui dem dicebat multos hoies ppterrea uelle uiuere, ut ederent & biberent, sese bibere atq; eē ut uiueret. Hippocrates aut diuina uir scientia de coitu uenerio ita existimabat, par tē eē quandā morbi tererrimi, quē nrī comitialē dixere. Nāq; ipsius uerba hæc tradūτ: τὴν σαυδισίαν εἶναι μικρὰν ἐπιλοιπίαν.

Coitus Venerius.

Quod turpius est frigide laudari, quam acerbius uituperari. Caput .III.

TVrpius esse dicebat Phauorinus philosophus exigue atq; frigide laudari, q̄ infectanter & grauiter uituperari. Quoniam, inquit, qui male dicit & uituperat, quanto id acerbius facit, tā maxia mole p iniquo & inimico ducit, & plerunq; ppterrea fidem nō capit: Sed q̄ infœcunde atq; ieiune laudat, destitui á causā uideat, & amicus qdē credit eius quē laudare uult, sed nihil posse repiri, qd̄ iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceffat. Caput .IIII.

ARistotelis libri sunt, q̄ pblemata physica inscribunt, lepidissimi & elegantiaq; omne genus referti. In his quærit, quam ob causam eueniat, ut quibus inuasit repentinus rei magnæ timor, plerunq; aluo statim cita fiant. Item quærit, cur accadat, ut eum, qui ppter ignem diutius stetit, libido urinæ laceffat. Ac de aluo qd̄ dem inter timendum p̄na atq; p̄cipiti causam esse dicit, qd̄ timor oibus sit algificus, quē ille appellat ψυχροποικτικῆν, quæ uis frigoris sanguinem caldoremq; omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat, faciatq; simul uti qui timent, sanguie ex ore decedente pallefcant. Is autem (inquit) sanguis & caldor in intima coactus, mouet plerunq; aluum & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc posuit:

Caldor.

Ἐ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπενηγὸς, ὥσπῳ ἢ λιθῶ τὴν χριόνα.

Ex Aristotelis libris sumptū, qd̄ niuis aqua potui pessima sit, et qd̄ ex niue crystallus cōcreatur. Caput .V.

TIN Tiburte rus concefferamus hominis amici diuitis, ætate anni flagrantissima, ego & quidam alij æqualeis & familiares mei, eloquentiæ et philosophiæ sectatores. Erat nobiscum uir bonus, ex Peripatetica disciplina bene doctus, et Aristotelis unice studiosissimus. Is nos aquam multā ex diluta niue bibentes coercebat, seueriusq; increpabat. Adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorū, et cum primis Aristotelis, philosophi rei oīs humanæ peritissimi, qui aqm̄ niualem frugibus sane et arboribus fœcundam diceret, sed hoibus potu nimio insalubrē esse, tabemq; & morbos sensim, atq; in diē idgam uisceribus inseminare. Hæc qd̄ dem ille ad nos prudenter & bñuole, & assidue dictitabat. Sed cū bibendæ niuis pausa fieret nulla, pmit̄ ē bibliotheca Tiburti, quæ tūc in Herculis tēplo satis cōmode istructa libris erat, Aristotelis libris, eūq; ad nos adfert. Et huius saltē, inqt, uiri sapientissimi uerbis credite, ac definite ualetudinē uŕam profligare. In eo lib. scriptū fuit, deterrimā esse potui aqm̄ ē niue. Nāq; solius dius latiusq; cōcretam esse eam quā κρύσταλλον Græci appellant. Causaq; ibi ascripta est huiuscemodi, qm̄ cū aqua frigore aeris durat & coit, necessum est fieri uaporationē, & quandā quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. Id aut, inquit, in ea leuissimū est, qd̄ euaporatur; manet aut̄ quod est grauius & sordidius, & insalubrius; atq; id pulsu aeris uerberatum, in modum coloremq; spumæ candidæ oriēt. Sed aliquantum

Aqua niualis homini nociua.

Q. iij

quod est salubrius, diffilari atque evaporari ex niue, indicium illud est, quod minor fit illo quam antea fuerat, quam concreveret. Verba ipsa Aristotelis ex eo libro pauca sumpsit, & ascripsi: Διατι τὰ ἀπό χιόνος, καὶ κρυστάλλων ὕδατα φανλά ὄσπρ, ὅτι παντός ὕδατος πηγυμείδ δ' ἡ πῖστότατον διαπνέεται, καὶ κρυστότατον διατμίζει, σημεῖον δ' ὅτι ἑλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακτὴ παγὲρ ἐπεληλυθότ' ὄσω τ' ὑγινοτάτου, ἀνάγκη δ' καταλεπόμενον χεῖρον εἶναι.

Hoc ubi legimus, placuit honorem doctissimo viro habere Aristoteli. Atque ita postea ego bellum et odium niui indixi, alij inducias cum ea uarie factitabant.

Quod pudor sanguinem ad extra diffundit, timor uero contrahit.

Capitulum .VI.

IN problematis Aristotelis philosophi, ita scriptum est: Διατι οἱ μὲν ἀσχυρόμενοι ἐρυθρῶσι. οἱ δ' φοβόμενοι, ὠχρῶσι, πρὸ ἀπλησίω τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τ' μὲν ἀσχυρομένων διαχειρταὶ τ' αἱμῶν ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τ' σώματος. ὡς περὶ πηλῶν τοῖς δὲ φοβουμένοις συνέχει εἰς τὴν καρδίαν ὡς τ' ἐκλείπει ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro nostro legissem, percontatusque essem, quid de ratione ista reddita sentiret, dixit quidem (inquit) probe & uere quid accideret diffuso sanguine aut contracto: sed cur ita fieret non dixit. Adhuc enim quaeri potest, quam ob causam pudor sanguinem diffundat, timor contrahat, cum sit pudor species timoris, atque ita definiatur: Pudor est timor iustae reprehensionis. Ita enim philosophi definiunt, ἀσχύνη δὲ φόβος δίκαιος φόγος.

Quid sit obesum, nonnullaque alia prisca uocabula.

Capitulum .VII.

Iulius Paulus

IN agro Vaticano Iulius Paulus poeta, uir bonus, et rebus literisque ueteribus impense doctus, praediolum tenue possidebat. Eo saepe nos ad sese uocabat, et olusculis pomisque satis comiter copiosaque inuitabat. Atque ita molli quodam tempestatis autumnae die, ego et Iulius Celsinus, cum ad eum coenassetem, et apud mensam eius audissemus legi Naeuij Alcestin, rediremusque in urbem sole iam fere occiduo, figuras habitusque uerborum noue aut insigniter dictorum in Naeuijano illo carmine ruminabamur: et ut quaeque uox indidem animaduerti digna subuenerat, qua nos quoque possemus uti, memoria mandabamus. Erant autem uerba, quae tunc suppetebant, huiusmodi:

Corpore, inquit, pectoreque undique obeso,

Ac mente extensa, tardigemulo senio oppressum.

Obesum hic notauimus proprie magis quam usitate dictum pro exili atque gracileto, ἀκέρως, ἢ κατὰ ἀντίφρασην, obesum pro pingui atque huberi dicit. Item notauimus, quod oblitteram gentem pro oblitterata dixit. Item quod hostes, qui foedera frangerent, foedifragos, non foederifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorē appellauit, & memnonem nocticolorem. Item quod forte dubitanter, & ab eo quod est fileo, silenta loca dixit, et puluerulenta, & pestilenta: & carendum tui est, pro te, quodque magno impete pro impetu. Item quod fortescere posuit pro forte fieri, quodque dolentiam pro dolore, et auens pro libens. Item curis intolerantibus pro intolerandis: quodque manciolis, inquit, tene illis pro manibus, et quiescam feliceo. Item fieri, inquit, impendio inquit, id est impense fieri incipit, quodque accipitret posuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum Naeuijano adnotati uinculis oblectabamur. Caetera enim, quae uidebantur nimium poetica, explorata orationis usu alieniora praetermisimus, ueluti fuit, quod de Nestore ait, triseclisenex, & dulcior illoquus. Item quod tumidis magnisque fluctibus, inquit, multigrumis, et flumina gelu concreta, tegmine esse onychino dixit: et quae multiplicia ludens composuit, quale illud est, quod uituperones suos subducti superciliij carptores appellauit.

Quaestio an arena, caelum, triticum, pluralia inueniantur. Atque inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis praeterea uocabulis, an singulari numero comperiantur.

Capitulum .VIII.

ADolescentulus Romae priusquam Athenas concederem, quando erat a magistris auditiōibusque obeundis otium, ad Frontonem Cornelium uisendi gratia pergebam, sermonibusque eius purissimis bonarumque doctrinarum plenius fruebar: Nec unquam factum est, quoties eum uidimus, loquentemque audiuius, quin rediremus fere cultiores doctioresque. Veluti fuit illa quodam die sermocinatio illius, le

Obesum.
Oblitterus
Foedifragus.
Pudoricolor.
Nocticolor.
Silenta.
Pestilenta.
Carendū tui.
Impete.
Fortescere.
Dolentia.
Auens
Manciola.
Fieri.
Accipitret.
Triseclisenex
Dulcior illo
quus.
Multigrumis
Vituperones
Frotquis laus

ui quidem de re, sed à latinæ tamen linguæ studio non abhorrens. Nam cum quispiam familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poeta illustris, liberatum se esse aquæ inter cutis morbo diceret, quod arenis calentibus esset usus, tum illudens Fronto, morbo quædem, inquit, cares, sed uerbi uitio non cares. C. enim Cæsar ille perpetuus Dictat. Cn. Pompeij socer, à quo familia & appellatio Cæsariæ deinceps propagata est, uir ingenij præcellentis, sermonis præter alios suæ ætatis castissimi, in libris quos ad Marcum Ciceronem de analogia conscripsit, arenas uitiose dici existimabat, quod arena nunquam multitudinis numero appellanda sit, sicuti neq; cœlum, neq; triticum. Contra autem quadrigas, etiam si currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum sit, pluratiuo semper numero dicendas putat, sicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias: nisi quod contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges, & non esse id uitium demonstras. De cœlo (inquit ille) & tritico non inficias eo, quin singulo semper numero dicenda sint, neq; de armis, & mœniis, & comitiis, quin figura multitudinis perpetua censeantur. Videbimus autem post de inimicitijs & quadrigis, ac fortasse an de quadrigis uetere autoritati concessero. Inimicitiam tamen, sicut inscientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio est, quamobrem C. Cæsar uel dictam esse à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat, quando Plautus linguæ latinæ decus, deliciam quoque *ἐννῶς* dixerit pro delicijs?

Arenæ.

Quadrigæ.

Deliciæ.

Mea, inquit, uoluptas, mea delicia.

Inimicitiam autem Quintus Ennius in illo memoratissimo libro dixit:

Eo, inquit, ingenio natus sum, amicitiam

Atq; inimicitiam in fronte promptam gero.

Inimicitia.

Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius scripsit, aut dixit? Ac propterea peto, ut si C. Cæsaris liber præ manibus est, promi iubeas, ut quam cōfidenter hoc dicat, æstimari à te possit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandauit. Nam cum supra dixisset, neque cœlum, triticum uel, neque arenam multitudinis significationem pati, num tu, inquit, harum rerum natura accidere arbitraris, quod unam terram, & plures terras, & urbem & urbes, & imperium, & imperia dicamus: neque quadrigas in unam nominis figuram redigere, neque arenam in multitudinis appellationem conuertere possimus? His deinde uerbis lectis sibi, Fronto ad illum poetam, uidetur ne tibi, inquit, C. Cæsarem de statu uerbi contra te satis aperte satisq; constanter pronuntiasse? Tunc permotus autoritate libri poeta, si à Cæsare, inquit, ius prouocandi foret, ego nunc ab hoc Cæsaris libro prouocassem. Sed quoniam ipse rationem sententiæ suæ reddere supersedit, nos te nunc rogamus, ut dicas, quam esse causam uitii putes, & in quadriga dicenda, & in arena. Tum Fronto ita respondit: Quadrigæ semper etsi multiugæ non sunt, multitudinis tamen tenentur numero: quoniam quatuor simul equi iuncti, quadrigæ quasi quadriugæ uocantur. Neque debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis numeri unitatem. Eandem quoque de arena rationem habendam, sed in specie dispari. Nam cum arena singulari numero dicta, multitudinem tamen & copiam significet minimarum ex quibus constat partium, in docte & inscite arenæ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei singulariter dici ingenua sit naturalis sui multitudo. Sed hæc ego, inquit, dixi, non ut huius sententiæ legisq; fundus subscriptorq; fierem, sed ut ne Cæsaris uiri docti opinionem *ἀπαραμύθητος* destituerem. Nam cum cœlum semper *ἐννῶς* dicatur, mare & terra non semper, & puluis, & uentus, & fumus non semper, cur inducias, & ceremonias scriptores ueteres nonnunquam singulari numero appellauerunt, ferias, & nūtidinas, & inferias, & exegas nunq̃? Cur mel & uinum, atque id genus cætera, numerum multitudinis capiunt, lac non capiatur? Quæri inquam istam omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotiosis in ciuitate tam occupata non queunt: quin his quoque ipsis, quæ iam dixi, demoratos uos esse uideo, alicui (opinor) negotio destinatos, Ite ergo nunc, & quando forte erit otium,

Cœlum.

Lac.

Classicus scri
ptor.

quarite an quadrigam, & arenas dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore uel ora-
torum aliquis, uel poetarum, id est, classicus, assiduusq; aliquis scriptor nō proletarius.
Hæc quidem Fronto requirere nos iussit uocabula, non ea re (opinor) qd̄ scripta esse
in ullis uetere libris existimaret, sed ut nobis studiū lectitandi in quærendis rarioribus
uerbis exerceret. Qd̄ unum ergo rarissimum uidebatur, inuenimus quadrigam nume-
ro singulari dictam in libro satyrarū Marci Varronis, qui inscriptus est Exdetricus.
Arenas autem *πληρωτικῶς* dictas minore studio quærimus: quia præter C. Cæsarem
(quod equidem meminerim) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonii Iuliani in conuiuio ad quosdam Græcos lepidissima responsio.

Caput .IX.

Antonius Iu
lianus.

Adolescens è terra Asia de equestri loco, lætæ indolis, moribusq; & fortuna be-
ne ornatus, & ad rem musicam facili ingenio ac libenti, cœnam dabat amicis
ac magistris in rusculo, celebradæ lucis annuæ, quam sibi principem uitæ ha-
buerat. Venerat tum nobiscum ad eam cœnam Anto. Iulianus rhetor, docendis publi-
ce iuuenibus magister, hispano ore, florentisq; homo facundiæ, & rebus literarūq; uetere
peritus. Is, ubi edulij finis & poculis, mox sermonibusq; tempus fuit, desiderauit exhiberi,
quos habere eum adolescentem sciebat, scitissimos utriusq; sexus, qui canerent uo-
ce, & qui psallerent. Ac postea quàm introducti pueri puellæq; sunt, iucundūq; in mo-
dum *ἀνακρεόντια* pleraq; & sapphica, & poetarū quoq; recitium *ἑλεγεία*, quædā *ἔρωτικὰ*
cecinerunt. Oblectati aut̄ sumus præter multa alia uersiculis lepidissimis Anacreontis
senis, quos equidem scripsi, ut interea labor hic uigiliarum, & iniquies suauitate paulisp̄
uocum atque modulorum acquiesceret:

τὸν ἀργυροῦν τορέυσας
ἤφασέ μοι ποίησον
πανοπλίας μὲν οὐχί.
τί γὰρ μάχασσι κᾱ μοις
ποτήριον δὲ κῆλιον.
ὅσον δ' αὖτὲ βάθωρον.
ἢ μὴ μὴ ποιεῖ κατ' αὐτὸ
μίπε ἄερα, μὴτ' ἀμάξας.

τὶ πλεῖστα μὲν μοι
τί δ' ἄερα βωπιῶ,
ποίησον ἀμπέλους μοι.
ἢ βότρυας κατ' αὐτὸ,
ἢ χυσοῦς πατοῦντας
δμῶ καλῶς λυαίω,
ἔρωτα ἢ βάθωρον.

Tum Græci plusculi, qui in eo conuiuio erāt, homines amœni, & nostras quoque li-
teras haud incuriose docti, Iulianum rhetorem lacerare insectari que adorti sunt, tan-
quam prorsus Barbarum et agrestem, qui ortus terra Hispania foret, clamator que tan-
tum & faciendia rabida iurgiosa que esset, eiusq; linguæ exercitationes doceret, quæ nul-
las uoluptates, nullam que mulcedinem Veneris atque Musæ haberet. Sæpe que eum
percontabantur, quid de Anacreonte cæterisq; id genus poetis sentiret: Et ecquis no-
strorum poetarum tam fluentes carminum delicias fecisset: Nisi Catullus, inquiunt,
forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortensius inueni-
sta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac desinceps omnes rudia fecerunt atq; abso-
na. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris & focus, animo irritato indignabun-
dus, cedere equidem, inquit, uobis debui, ut in tali *ἀσωτία* artium nos uinceretis: & si
cut in uoluptatibus cultus atque uictus, ita in cantilenarum quoque multis anteiretis.
Sed ne nos, id est nomen latinum, tanquam profestos quosdam, & insubidos *ἀναφρο-
σύσιας* condemnetis, permittite mihi quæso operire pallio caput, quod in quadam pa-
rum pudica oratione Socratem fecisse aiunt. Et audite ac discite, nostros quoque anti-
quiores ante eos quos nominastis, poetas amafios ac uenerios fuisse. Tum resupinus
capite conuelato, uoce admodum quàm suauī, uersus cecinit Valerii Aeditui ueteris
poetæ, item Portii Licinii, & Quinti Catuli, quibus mundius, uenustius, limati-
us, pressius, græcum latinum ue nihil quicquam reperiri puto.

Versus Aeditui:

Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis,
Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.

Valeri⁹ Aedi
tuis.
Portius Lici-
nius.
Q. Catulus.

Per pectus miserum manat subito mihi sudor.

Si tacitus, subidus, duplo ideo pereo.

Atque item alios uersus eiusdem addidit, non hercle minus dulces quam priores:

Quid faculam praefers phileros, qua nil opus nobis?

Ibimus, hic lucet pectore flamma fatis.

Istam non potis est uis saeva extinguere uenti,

Aut imber caelo candidus praecipitans.

At contra hunc ignem Veneris, si non Venus ipsa,

Nulla est quae possit uis alia opprimere.

Item dixit uersus Porti Licinii hosce:

Custodes ouium uidere propaginis agnum,

Quæritis ignem? ite huc; quæritis? ignis homo est.

Si digito attigero, incendam syluam simul omnem.

Omne pecus flamma est, omnia quæ uideo.

Q. Catuli uersus illi fuerunt:

Aufugit mi animus, credo (ut solet) ad Theotimum

Deuenit, sic est perfugium illud habet.

Quid, si non interdixem ne illuc fugitiuum

Mitteret ad se intro, sed magis eijceret?

Ibimus quæsitum, uerum ne ipsi teneamur

Formido. quid ago? da Venus consilium.

Verba haec, praeter propter, in usu uulgi prodita, etiam Ennii fuisse.

Caput .X.

MEmini me quondam & Celsinum Iulianum Numidam, ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauius ægrum, ire uisere; atque ibi qui introducti sumus, offendimus eum cubantem in scimpodio Græciensi, circumundique sedenti

In scimpodio Græciensi.

bus multus, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris. Assistebant fabri ædium complures balneis nouis molliendis adhibiti, ostendebantque depictas in membranulis uarias species balnearum. Ex quibus cum elegisset unam formam speciemque ueris, interrogauit, quantus esset pecuniae conspectus ad id totum opus absoluendum. Cuique architectus dixisset, necessaria uideri esse HS ferme trecenta, unus ex amicis Frontonis, & praeter propter, inquit, alia quinquaginta. Tum Fronto dilatis sermonibus; quos habere de balnearum sumptu instituerat, aspiciens ad eum amicum qui dixerat quinquaginta esse alia praeter propter, atque ille amicus, non meum, inquit, hoc uerbum est, sed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum significet, non ex me, sed ex grammatico quaerendum est; ac simul digito demonstrat grammaticum haud incelebri nomine, Romae docentem, sedentem. Tum grammaticus, usitati peruulgatque uerbi obscuritate motus, quaerimus, inquit, quod honore quaestionis minime dignum est. Nam nescio quid hoc praenimis plebeium est, & in opificum sermonibus quam notius. At enim Fronto, iam uoce atque uultu intentiore, ita ne, inquit, magister dehonestum tibi deculpatumque hoc uerbum uides, quo & M. Cato, & M. Var, & pleraque aetas superior ut necessario & latino usi sunt? Atque ibi Iulius Celsinus admonuit in tragœdia quoque Q. Ennii, quae Iphigenia inscripta est, id ipsum de quo quaerebatur scriptum esse, & a grammaticis contaminari magis solitum quam enarrari. Quocirca statim perferri Iphigeniam

Praeter propter.

Q. Ennii iubet. In eius tragœdiae choro inscriptos esse hos uersus legimus:

Otio qui nescit uti, plus negotii habet,

Quam cum est negotium in negotio.

Nam cui quod agat, institutum est, nullo negotio

Id agit, studet ibi, mentem atque animum delectat suum.

Otioso initio animus nescit, quid uelit.

Hoc idem est, neque domi nunc nos, nec militiae sumus.

Iamus huc, hinc illuc; cum illuc uentum est, ire illinc lubet.

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum est, tum deinde Fronto ad grāmaticum iam labantem, audisti ne, inquit, magister optime, Ennium tuū dixisse præter propter, & cum sententia quidē tali, quali feuerissimæ philosophorū esse obiurgationes solent? Petimus igitur dicas (quā de Enniano iam uerbo quæritur) quid sit notus huiusce uersus sensus:

Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus sudans multum, ac rubens multum, cum id plerique prolixius riderent, exurgit. Et abiens: tibi, inquit, Fronto postea unī dicam, ne inscitiores audiant, ac discant. Atque ita omnes, relicta ibi quæstione uerbi, confurreximus.

Ponit uersus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis lusit, dum tragœdijs contendit. Caput .XI.

Celebrant duo isti græci uersiculi, multorumque doctorum hominum memoria dignantur, quod sint lepidissimi, & uenustissimæ breuitatis. Neque adeo pauci sunt ueteres scriptores, qui eos Platonis esse philosophi affirmant, quibus ille adolescens lusit, cum tragœdijs quoque eodem tempore faciendis præluderet:

τὸ ψυχρὸν ἀγάθων φιλῶν ἐπὶ χιλιεσίων ἔχον
ἢ λυθεῖ γὰρ ἢ τλήμων, ὡς διαβησομένην.

Amicus meus οὐκ ἄριστος adolescens, in plureis uersiculos licētius liberiusque uertit: qui quoniam mihi quidem uisi sunt non esse memoratu indigni, subdidi:

Dum semihulco sauiō
Meum puellum suauior,
Dulcemque florem spiritus
Duco ex aperto tramite,
Anima ægra & saucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque oris peruisum
Et labra pueri mollia
Rimata itineri transitus

Vt transiliret nititur.
Tum si moræ quid plusculæ
Fuisset in coitu osculi,
Amoris igni percita
Transisset, & me linqueret:
Et mira prorsum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum intus uiuerem.

Difertatio Herodis Attici super uī et naturā doloris, suæque opinionis affirmatio per exemplum indocti rustici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. Caput .XII.

Herodem Atticum, consularem uirum, Athenis differentem audiui græca oratione: in qua ferè oēs memoriæ nostræ uniuersos grauitate atque copia, & elegantia uocum longe præstitit. Dissertuit autem contra ἀπάθειαν Stoicorum, lacescit a quo dā Stoico, tanquam minus sapienter, & paræ uiriliter dolorē ferret ex morte pueri quē amauerat. In ea disertatione (quantulum memini) huiusmodi sensus est: quod nullus usquam homo, qui secundum naturam sentiret & saperet, affectiōibus istis animi, quas πένθη appellabat, ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis, carere & uacaret otis offer, & omnino non dolere: Atque si posset etiam obniti ut totis careret, non ex re id esse melius: quam langueret animus, & torperet affectiōnum quarūdam adminiculis, ut necessario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim sensus istos motusque animi, qui cum immoderatiores sunt, uitia fiunt, innexos implicatosque eē uigoribus quibusdam mētium & alacritatibus. Ac propterea, si omnino oēs eos imperitius conuellamus, periculū esse, ne eis adhærentes, bonas quoque & utiles animi indoles amittamus. Moderandos eē igitur, & scite considerateque purgandos censebat: ut ea tantum quæ aliena sunt, contraque naturam uiderentur, & cum pnicie agnata sunt, detrahantur: ne pfecto id accidat, quod cuiuspiam Thracio insipienti & rudi, in agro quē emerat procurando, uenisse usu fabula est: Homo Thracius, inquit, ex ultima Barbaria, ruris colendū insolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine cōmigrasset, fundum mercatus est, olea atque uite cōsitum: qui, quia nihil admodum super uite aut arbore colenda sciret, uidet forte uicinū, rubos late atque alte obortos excidentem, fraxinos ad summum prope uerticem deputantem, soboles uitium è radicibus caudicum super terram fufas reuellentem, stolones in pomis aut in ole

Rustici im
prudencia.

is proceros atq; decerptos amputantem. Acceditq; propè, & cur tantam ligni atq; frondi cadē faceret, percōtatus est. Et uicinus ira rōdit, ut ager (inquit) mundus purusq; fiat, eiusq; arbor atq; uitis fœcundior. Discedit ille a uicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi ac securim capit, atq; ibi homo miser imperitus uites suas sibi omnes & oleas detruncat: comasq; arborum latissimas huberrimosq; uitium palmites decidit: & fruteta atq; uirgulta simul omnia, pomis frugibusq; gignendis feliciâ, cum sentibus & rubis purificandi agri gratia conuellit, mala mercede doctus audaciâ, fidutiâq; peccandi imitatione falsa eruditus. Sic (inquit) isti apathicæ sectatores, qui uideri se esse tranquillos & intrepidus & immobiles uolūt, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascunt, nihil gaudent, omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ & quasi eneruatæ uitæ consensescunt.

Apathicæ sectatores.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari.

Caput

.XIII.

Stabant forte unâ in uestibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Festus Posthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi assistens cum quibusdam alijs, sermones eorum quos de literarum disciplinis habebant, curiosius captabam. Tum Frōto Apollinari: Fac me, inquit, oro magister ut sim certus, an recte superfederim nanos dicere, parua nimis statura homines, maluerimq; eos pumiliones appellare, quoniam hoc scriptum esse in libris ueterum memineram. Nanos autē sordidum esse uerbum, & barbarum credebam. Est quidem inquit hoc Apollinaris in consuetudine imperiti uulgi frequens, sed barbarum non est, censeturq; linguæ græcæ origine. νάνους enim Græci uocauerūt breui atq; humili corpore homines, paulum supra terram extantes. Id q; ita dixerunt adhibita quadam ratione etymologiæ, cum sententiâ uocabuli cōpetente. Etsi memoria (inquit) mihi nō labat, scriptū hoc est in comœdia Aristophanis, cui nomen est ἀκλαύς. Fuisset autē uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum, si tu eo uti dignatus fores. Esetq; id impediō probabilius, q̄ quæ à Laberio ignobilia nimis & sordentia in usum linguæ latinæ intromissa sunt. Tum Festus Posthumius grammatico cuiuspiam latino Frontonis familiari: Docuit (inquit) nos Apollinaris nanos uerbum græcum esse, tu nos doce in quo de mulis aut eculeis humilioribus uulgo dicitur, an ne latinum sit, & apud quem scriptum reperiatur. Atq; ille grammaticus, homo sane perquam in noscendis ueteribus scriptis exercitus: Si piaculum (inquit) non committitur præsentē Apollinare, quid de uocē illa græca latina ue sentiam dicere, audeo tibi Feste quærenti respondere, esse hoc uerbum latinum, scriptumq; inueniri in poematis Helui Cinnæ, non ignobilis neq; indocti poetæ. Versus eiusq; ipsos dixit: quos, quoniam memoriæ mihi forte aderant, ascripsi:

Pumiliones. Nani.

At nunc me genij nana per salicta
Bigis rheda rapit citata nauis.

Contemporaneos fuisse Cæsari & Ciceroni M. Varronem & P. Nigidium, ætatis suæ doctissimos Romanos. & quod Nigidij commentationes propter earū obscuritatem subtilitatemq; in uulgus non exeunt.

Caput

.XIII.

Aetas M. Ciceronis & C. Cæsaris præstanti facundia uiros paucos habuit Doctrinarum autem multiformium, uariarumq; artium quibus humanitas erudita est, culmina habuit M. Varronem, & P. Nigidium. Sed Varronis quidē monumenta rerum ac disciplinarum, quæ per literas condidit, in propatulo frequentiq; usu feruntur: Nigidianæ autem commentationes non proinde in uulgus exeunt, & obscuritas subtilitasq; earum tanquam parum utilis derelicta est. Sicuti sunt quæ paulo antè legimus in commentarijs eius quos grammaticos inscripsit: ex quibus quædam ad demonstrandum scripturæ genus exempli gratia sumpsi. Nam cum de natura atq; ordine literarum differeret, quas grammatici uocales appellat, uerba hæc scripsit: quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legētium intentionem: a, & o, semper principes sunt: i, & u, semper subditæ: e, & subit & præit. In Eurippo præit, subit in Aemilio. Si q; putat præire u, in his uerbis, Valerius, Vennonias, Volufius: aut i, in his, iam

Nodi insoluti ex literis Nigidianis.

R

pridem, iecur, iocum, iucundum, errabit: quod hæc literæ cum præeunt, ne uocales quidem sunt. Item ex eodẽ libro uerba hæc sunt: Inter literam n, & g, est alia uis, ut in nomine anguis, & angaria, & ancora, & increpat, & incurrit, & ingenuus. In omnibus enim his non uerum n, sed adulterinũ ponitur. Nam n nõ esse, lingua iudicio est. Nam si ea litera esset, lingua palatum tangeret. Alio deinde in loco est scriptum: Græcos non tantæ inscitæ arcesso, qui ou ex o & y scripserunt, quantæ qui ei ex e & i. Illud enim in opia fecerunt, hoc nulla re subacti.

☉ A. GELLII NOCTIVM ATTICARVM
COMMENTARII LIBER .XX.

Disceptatio Sex. Cæcilij iureconsulti & Phaurini philosophi de legibus. XII. tabularum. Cap. .I.

Sex. Cæcili⁹

EXTus Cæcilius in disciplina iuris atq; legibus populi Ro. noscendis interpretandisq; scientia, usu, auctoritateq; illustri fuit. Ad eum forte in area Palatina cum salutatione Cæsaris opperiremur, philosoph⁹ Phaurinus accessit, collocutusq; e, nobis multisq; alijs præsentibus. In illis tunc eorum sermonibus orta mentio est legum decemuiralium, quas decemuiri eius rei gratia a populo creati composuerunt, inq; duodecim tabulas cõscripserunt. Eas leges cũ Sex. Cæcilius inquisitis exploratisq; multarum urbium legibus, eleganti atq; absoluta breuitate uerborum scriptas diceret: Sit inquit hoc Phaurinus in pleraque earum legum parte, ita uti dicis. Non enim minus cupide tabulas istas duodecim legi, quàm illos decem libros Platonis de legibus. Sed quædam istic animaduertuntur aut obscurissima, aut leuia, cõtrà dura nimis & remissa, aut nequaquam ita ut scriptum est consistentia. Obscuritates (inquit Sex. Cæcilius) non assignemus culpæ scribentis, sed inscitæ non assequentium: quanquam ij quoq; ipsi, qui quæ scripta sunt, minus percipiunt, culpa uacant. Nam lōga ætas uerba atq; mores ueteres obliterauit, quibus uerbis moribusq; sententia legum comprehensa est. Tricetesimo nanq; anno post Romã conditam, tabulæ compositæ scriptæq; sunt. A quo tẽpore ad hunc diem anni esse non longe minus septingenti uidentur. Dure autem scriptum esse in istis legibus, quid existimari potest? Nisi duram esse legem putas, quæ iudicem arbitrum uel iure datũ, qui ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est, capite punit: aut quæ furem manifestum ei cui furtum factum est, in seruitutem tradit: nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæso, dic uir sapientiæ studiosissime, an tu aut iudicis illius perfidiã, contra omnia iura diuina atq; humana iusiurandum suum pecuniã uendens, aut furis manifesti intolerandam audaciã, aut nocturni grassatoris insidiosam uolentiã, nõ dignam esse capitis pœna existimes? Noli (inquit Phaurinus) ex me quærere quid ego existimem. Scis enim solitum esse me pro disciplina sectæ quam colo, inquirere potius quàm decernere. Sed non leuis æstimator, neque aspernabilis est populus Romanus, cui delicta quidem istæc uindicanda, pœnæ tamen huiusmodi nimis duræ esse uisæ sunt. Passus est enim leges istas de tam immodico supplicio, situ atq; senio emori. Sicut illud quoq; non humaniter scriptum improbauit, quod si homo in ius uocatus, morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus est, arcera nõ sternitur, sed ipse aufertur, & iumento imponitur, atq; ex domo sua ad prætorem in comitium noua fureris facie effertur. Quam enim ob causam morbo affectus, & ad respõdendum pro se non idoneus, iumento adhærẽs in ius aduersario deportatur? Quod uero dixi, uideri quædam esse impediõ molliora, non ne tibi quoq; uideretur esse dilutum, quod ita de iniuria puniendã scriptum est? Si iniuria alteri faxit, uiginti quinq; æris pœnæ sunt,

Arcera.

Quis enim erit tam inops, quem ab iniuria faciēda uiginti quinq; asses deterreant? Ita que cum eam legem Q. quoque Labeo uester in libris, quos ad duodecim tabulas con-
 scripsit, non probaret, inquit; L. Nerarius fuit egregie homo improbus, atque immani uerbera-
 re. Eum seruus sequebatur crumenam plenam assium portitans; & quemcūq; depal-
 mauerat, numerari statim secundum duodecim tabulas, quinque & uiginti asses iube-
 bat. Propterea (inquit) prætore postea hanc abolescere & relinquere censuerunt, iniu-
 rijsq; æstimandis recuperatores se daturus edixerunt. Nonnulla autē in istis legibus nec
 consistere quidē (sicuti dixi) uisa sunt. Velut illa lex talionis, cuius uerba (nisi memo-
 ria me fallit) hæc sunt; Si membrū rupit meum, è pacto talio esto. Præter enim ulciscē-
 di acerbiter, ne procedere quoq; executio iusta talionis potest. Nam cui membrum
 ab alio ruptum est, si ipsi itidem rumpere per talionem uelit, quæro an efficere possit
 rumpendi pariter membri æquilibrium? In qua re primum ea difficultas est inexplica-
 bilis. Quid si membrum (inquit) alter imprudens ruperit? Quod em̄ per imprudenti-
 am factum est, retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus & consultus,
 non cadunt sub eiusdem talionis similitudinem. Quonam igitur modo imprudentem
 poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, sed imprudentiæ? Sed
 etsi prudens ruperit, nequaquam patietur aut altius se lædi aut latius; quod cuiusmo-
 di libra atque mēsurā cauere possit, non reperio. Quin etiam si quid plus erit, aliter ue
 commissum, res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutua talionis oriatur, &
 adolescat infinita quædam reciprocatio talionū. Nam de immanitate illa secandi parti
 endiq; humani corporis, si unus ob pecuniam debitam adiudicatus addictusq; sit plu-
 ribus, non libet meminisse, & piget dicere. Quid enim uideri potest efferatius, quid ab
 hominis ingenio diuersius, quàm quod membra & artus inopis debitoris breuissimo
 laniatu distrahantur, sicut nunc bona uenum distrahūtur? Tum Sex. Cæcilius ample-
 xus utraq; manu Phaurinum: Tu es (inquit) unus profecto in nostra memoria, non
 Graiæ modo, sed & Romanæ rei peritissimus. Quis enim philosophorum disciplinæ
 suæ leges, tam scite atq; docte caller, quàm leges tu nostras decemuirales percalluisti?
 Sed quæso te, cum tamen digrediare paulisper è curriculum istis disputationum uestra-
 rum academicis, omissoq; studio quicquid lubitū est, arguendi tuendiq; consideres gra-
 uius, cuiusmodi sint ea quæ reprehendisti. Nec ideo contempnas legum istarum anti-
 quitates, quod pleriq; ipsis iam populus Romanus desinuerit. Nō enim profecto igno-
 ras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publica-
 rum generibus, ac pro utilitatū præsentium rationibus, proq; uitiorum quibus me-
 dendum est feruoribus, mutari atq; flecti, neq; uno statu consistere, quin ut facies cœli
 & maris, ita rerum atq; fortunæ tempestatibus uariantur. Quid salubrius uisum est ro-
 gatione illa Stolonis iugerum de numero præfinito? quid utilius plebiscito Voconio
 de coercēdis mulierum hæreditatibus? quid tam necessarium existimatum est propul-
 sandæ ciuium luxuriæ, quàm lex Licinia, Fannia, aliæq; item leges sumptuariæ? Omnia
 tamen hæc oblitterata & operta sunt ciuitatis opulentia, quasi quibusdam fluctibus ex
 æstuantis. Sed cur tibi esse uisa est inhumana, omnium mea quidem sententia humanis-
 sima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut seni in ius uocato? Verba sunt hæc de lege:
 Si in ius uocat, si morbus, æuitas ue uitium extitit, qui in ius uocabit, iumentum dato:
 si nolet, arceram ne sternito. An tu fore morbum appellari hic putas, ægrotationē gra-
 uem cum febre rapida & quercera? iumentumq; dici pecus aliquod unicum tergo ue
 hens? Ac propterea minus fuisse humanum existimas, ægrotum domi suæ cubantem,
 iumento impositum in ius rapi? Hoc mi Phaurine nequaquam ita est. Nam morbus
 in lege ista non febriculosus, neq; nimium grauis, sed uitium aliquod imbecillitatis atq; in-
 ualentia demonstratur, non periculum uitæ ostēditur. Cætero qui morbum uehemen-
 tiorem uim grauius nocendi habentem, legum istarum scriptores alio in loco nō per
 se morbum, sed morbum fonticum appellant, Iumentum quoq; non id solum signifi-

Nerarij petu-
lantia.

Lex talionis.

Æuitas.

Morbus.

Morbus fonticus.

Iumentum.
Veſtabulum
Arcera.

cat quod nunc dicitur, ſed ueſtabulum etiam quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem, uocabatur ploſtrum tectum undique & munitum, quaſi arca quaſdam magna ueſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes portari cubantes ſolebāt. Quænam ibi igitur acerbitas eſſe uifa eſt, quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedib⁹ forte ægris eſſet, aut quo alio caſu ingredi non quiret, ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt: neque inſterni tamen delicate arceram iuſſerunt, quoniam ſatis eſſet inualido huiuſmodi ueſtaculum. Atque id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detrectantibus, iurisq; actiones declinantibus. Sed enim ipſum uide, quod in iniurias factas quinque & uiginti aſſibus ſanxerunt, non omnino omnes mi Phauorine iniurias ære iſto pauco diluerunt, tamenſi hæc ipſa paucitas aſſium, graue pondus æris fuit. Nam librarijs aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. Sed iniurias atrociores, ut de oſſe fracto non liberis modo, uerum etiam ſeruis factas impenſiore damno uindicauerunt. Quibuſdam autem iniurijs talionem quoq; appoſuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo inſectatus es, ac ne conſistere quidē dixiſti, lepida quaſdam ſolertia uerborū: quoniam talioni par non ſit talio; neque rumpi membrum facile poſſit ad alterius rupturæ (ut aiſ tu) æquilibrium. Verum eſt mi Phauorine, talionem rariffimum fieri difficillime. Sed decemiri minuere atq; extinguere uolentes huiuſcemodi uiolentiam pulſandi atq; lædendi talione, eo quoque metu coercendos eſſe homines putauerunt. Neque eius qui membrum alteri rupiſſet, & paciſci tamen de talione redimenda nollet, tantam eſſe habendam rationem arbitrati ſunt, ut an prudēs im prudens uel rupiſſet, ſpectandum putarent: aut talionem in eo uel adamuſſim æquipararent, uel in librili perpenderent, ſed potius eundem animum, eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoq; caſum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. Quod ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habit⁹ demōſtrat, taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores proſecto, quàm ueriores fuerūt. Sed quoniam acerbum quoque eſſe hoc genus pœnæ putas, quæ (ob ſecro te) iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tute in alio feceris? Præſertim cum habeas facultatem paciſcendi, & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris. Quod edictum autem prætorium de æſtimandis iniurijs, probabilius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores, hanc quoque ipſam talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſario ſolitam. Nam ſi reus qui depaciſci noluerat, iudici talionē imperanti non parebat, æſtimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita ſi reo & pactio grauis, & acerba talio uifa fuerat, ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat, ut ei quod de ſectone partitioneq; corporis immaniſſimū eſſe tibi uifum eſt, respondeam: Omnibus quidem uirtutum generibus exercēdis colendisq; populus Romanus è parua origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit. Sed omnium maxime atq; præcipue fidem coluit, ſanctamq; habuit, tam priuatim quàm publice. Sic conſules clariffimos uiros hoſtibus confirmandæ fidei publicæ cauſa dedit. Sic cliētem in fidem acceptum chariorem haberi quàm propinquos, tuendumq; eſſe contra cognatos cenſuit. Neq; prius ullum facinus æſtimatum eſt, quàm ſi cui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem maiores noſtri non modo in officiorum uicibus, ſed in negotiorum quoq; contraſtibus ſanxerunt, maximeq; in pecuniæ mutuaticæ uſu atq; commercio. Adimi enim putauerūt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ, quo communis hominum uita indiget, ſi perfidia debitorum ſine graui pœna eluderet. Confefſi igitur æris ac debiti iudicatis triginta dies ſunt dati, conquirendæ pecuniæ cauſa quam diſſoluerēt. Eoſq; dies decemiri iuſtos appellauerunt, uelut quoddam iuſtitium, id eſt iuris inter eos quaſi inſterſtitionem quaſdam & ceſſationem, quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Poſt deinde niſi diſſoluerant, ad prætorem uocabantur: & ab eo quibus erant iudicati, addicebantur. Neruo quoq; aut compedibus uinciebantur. Sic enim ſunt (opinor) uerba legis: Aeris confefſi, rebusq; iure iudicatis, triginta dies iuſti ſunto. Poſt deinde manus in

Taliones reciprocæ.

Dies iuſti.

sectio esto, in ius ducito, ni iudicatum facit, aut qui pseudo eo in iure uim dicit, secum ducito, uincito aut neruo aut compedibus quindecim pondo, ne minore; aut si uolet, maiore uincito. Si uolet, suo uiuio. Ni suo uiuit, qui eum uinctum habebit, libras faris in dies dato. Si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciscendi. Ac nisi pacti forent, habebantur in uinculis dies sexaginta. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad prætorem in comitium producebantur, quantæq; pecuniæ iudicati essent, prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant, aut trans Tiberim peregre uenum ibat. Sed eam capitis pœnam sancienda, sicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis ostentu, nouisq; terroribus meruendam reddiderunt. Nam si plures forent, qbus reus esset iudicatus, secari si uellent, atque partiri corpus addicti sibi hominis, permiserunt. Et quidem uerba ipsa legis dicam, ne existimes inuidiam me ista forte formidare: Tertijs, inquit, nundinis, parteis secanto: si plus minusue secuerunt, sine fraude esto. Ni hil profecto immitius, nihil immanius: nisi (ut re ipsa apparet) eo consilio tanta immanitas pœnæ denuntiata est, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanc; nunc, & uinciri multos uidemus, quia uinculorū pœnam deterrimi homines contempnunt. Difsectum esse antiquitus neminem equidem neque legi, neque audiui, quoniam sæuitia ista pœnæ contemni non quita est. An putas Phauorine, si non illa etiam ex duodecim tabulis de testimoniis falsis pœna aboleuisset, & si nunc quoque ut antea qui falsum testimonium dixisse conuictus esset, è saxo Tarpeio deiceretur, mentituros fuisse pro testimonio tam multos quam uidemus? Acerbitas plerunque ulciscendi maleficii, bene atq; caute uiuendi disciplina est. Historia de Metio Sufetio Albano, nobis quoque non admodum numero istiusmodi libros lectitantibus, ignota non est: qui quoniam pactū atque conditum cum rege pop. Rom. perfide ruperat, binis quadrigis uinctus in diuersa nitentibus laceratus est. Nouum atque asperum supplicium quis negat? Sed qd elegantissimus poeta dicat, uide:

At tu dictis Albane maneres.

Hæc, atq; alia ubi Sex. Cæcilius, oibus qui aderant, ipso quoq; Phauorino approbante atq; laudante, differuit, nuntiatum est Cæsarem iam salutari, & separati sumus.

Vocabulum siticinum in Marci Catonis oratione quid significet, et quam ob causam L. Accius poeta in pragmaticis sicinistas nebuloso nomine esse dixerit.

Caput .II.

Siticines scriptum est in oratione Marci Catonis, quæ inscribitur, Ne imperium sit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines, inquit, & liticines, & tubicines. Sed Cælius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, scire quidem se ait, liticines lituo cantare, & tubicines tuba. Quid istuc autem sit, quod siticines cantant, homo ingenue ueritatis scire sese negat. Nos autem in Capitonis Attei Coniectaneis inuenimus siticines appellatos, qui apud sitos canere soliti essent, hoc est uita functos & sepultos. Eosq; habuisse proprium genus tubæ qua canerent, à cæterorum tubicinū proprietate differens, quos sicinistas uulgus dicit. Qui rectius locuti sunt, sicinnistas litera, n, gemina dixerunt. Sicinnium genus ueteris saltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc stantes canunt. Posuit hoc uerbum Lucius Accius poeta in pragmaticis, appellariq; sicinnistas ait nebuloso nomine: credo propterea nebuloso, quod sicinnium cur diceretur, obscurum esset.

Artificum scenicorum studium, amoremq; inhonestum probrosuq; esse, & super ea re uerba Aristotelis philosophi ascripta.

Caput .III.

Comædos quispiam & tragædos & tibicines, diues adolescens Tauri philosophi discipulus, liberos homines in delicijs atq; in delectamentis habebat. Id genus aut artifices græce appellant οἱ πρὸς τῶν δῖον ὀνομασθαι τεχνῖται. Eū adolescentem Taurus à sodalitatibus conuictuq; hominum scenicorum abducere uolens, misit ei uerba ex Arist. libro excerpta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inscriptus est. Iussitq; ut ea quotidie lectitaret: Διατί οἱ δῖον ὀνομασθαι τεχνῖται ὡς ἐπὶ τῶ πολλῶν ποιητῶν ἐστίν, ὅτι ἕκαστος λόγος ἡδὲ

R ij

Nō quita est lex hominem dissecandi.

Metij Sufetij historia.

Siticines.

*Sicinnistas.
Sicinnium.*

φιλοσοφίας κοινωνῶσι δια δὲ περὶ τὰς ἀναγκασίας τέχνας πολὺν μέρους τῶν βίῃ ἐπινοῶν, καὶ ὅτε ἐν ἐκτρασίαις τῶν πολλῶν χρόνον εἰσὶν. ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφοτέρω δὲ φαυλόγηται πρῶτον βασιλικὰ.

Exempla epistolarum Alexandri regis, et Aristotelis philosophi, ita uti sunt edita. Caput .IIII.

Aristotelicæ artes duplices

Commentationum suarum artiumque, quas discipulis tradebat Aristoteles philosophus, regis Alexandri magister, duas species habuisse dicitur: Alia erant quæ nominabat ἑξωτερικά, alia quæ appellabat ἀκροαματικά. ἑξωτερικά dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes, facultatem argutiarum, civiliūque rerum notitiam cōducebant. ἀκροαματικά autem uocabantur, in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur, quæque ad naturæ contemplationes disceptationes ue dialecticas pertinebant. Huic disciplinæ, quam dixi ἀκροαματικήν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat, nisi quorum antè ingenium, et eruditionis elementa, atque in discendo studium laboremque explorasset. Illas uero ἑξωτερικάς eodem in loco uesperis faciebat, easque uulgo iuuenibus sine delectu dabat, atque eum δαλινὸν περιπάτου appellabat: Illum alterum supra ἑωπινόμ. Utroque enim tempore ambulans differebat. Librosque suos earum rerum omnium commentarios seorsum diuisit, ut alii ἑξωτερικοί dicerentur, partim ἀκροαματικοί. Quos cū in uulgas ab eo editos rex Alexander cognouisset, atque ea tempestate armis exercitūque omnem propè Asiam tenebat, regemque ipsum Dariūm præliis & uictoriis urgeret, in illis tamen tantis negotiis litteras ad Aristotelem misit, non eum recte fecisse, quod disciplinas ἀκροαματικάς, quibus ab eo ipse eruditus foret, libris foras editis inuulgasset. Nam qua, inquit, alia re præstare cæteris poterimus, si ea, quæ ex te accepimus, omnium prorsus fient communia? Quippe ego doctrina antequam malim, quam copiis atque opulentis. Rescripsit ei Aristoteles ad hanc sententiam: Ἀκροαματικούς libros, quos editos queris, et non perinde, ut arcana absconditos, neque editos scito esse, neque non editos, quoniam his solis, qui nos audiunt, cognobiles erunt. Exempla utrarumque literarum sumpta ex Andronici philosophi libro subdidi. Amaui autem prorsus in utriusque epistola breuitatis elegantissimam filum tenuissimum:

Alex. magni epistola.

Ἀλέξανδρος ἄριστοτέλει ἐν πρώτῃ. Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοῦς τοὺς ἀκροαματικούς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἐτι δόξομεν ἡμεῖς πῶς ἄλλωρεὶ καὶ οὐκ ἐπαδεδέθη μετ' ἄλλους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ ἐσθλόμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἀριστὰ ἐμπειρίαις. ἢ ταῖς δυνάμει διαφέρειν, ἔρ' ἔωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ ἐν πρώτῃ:

Aristo. respōsio.

Ἐχθαίρει μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων, οἰόμενος δὲ τῶν αὐτῶν φυλάττειν ἐν ἀπρ' ἔρητοις, ἵδι δ' αὖ τούτων καὶ δεδομένους. καὶ μὴ ἐκδομένους. ζῶντες γὰρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσασιν, ἔρ' ἔωσο.

Hoc ego uerbum, ζῶντες γὰρ εἰσι, quærens uno itidem uerbo dicere, aliud non reperi, quâ quod est scriptum à Marco Catone in sexto origine: Itaque ego, inquit, cognobiliorum cognitionem esse arbitror.

Quæsitum atque tractatum utrum sit rectius dicere, habeo curam uestri, an uestrum. Caput .V.

Nostri. Vestri.

Percontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Romæ adolescentulus sectarer qua ratione diceretur, Habeo curam uestri, aut misereor uestri; & iste casus, uestri, eo in loco quem uideretur habere casum rectum. Isthic mihi ita respondit: Quæris, inquit, ex me quod mihi quoque est iamdiu in perpetua quæstione. Vides enim non uestri oportere dici, sed uestrum, sicut Græci loquuntur, ἐπιμελῶμαι ὑμῶν, καὶ ἢ ἴσθαι ὑμῶν: quo in loco ὑμῶν aptius uestræ dicitur quàm uestri, & habet casum nominandi, quem tu rectum appellasti. Inuenio tamen, inquit, non paucis in locis, nostri atque uestri, dictum; non nostrum aut uestrum. L. Sylla rerum gestarum libro secundo: Quo si fieri potest, ut etiam nunc nostri uobis in mentem ueniat. Nosque magis dignos creditis, quibus ciuibus quàm hostibus utamini, quique pro uobis potius, quàm contra uos pugnemus, neque nostro, neque maiorum nostrorum merito nobis id continget, Terentius in Phormione:

Ita plerique ingenio sumus
Omnes, nostri nosinet pœnitet,

Afranius in Togata:

Nescio qui nostri miseritus tandem deus.

Et Laberius in Necromantia:

Dum diutius detinetur, nostri oblitus est.

Dubium porrò, inquit, non est, quin eo dem hæc omnia casu dicantur, nostri oblitus est, nostri miseritus est, quo dicitur mei pœniter, mei miseritus est, mei oblitus est. Mei autem casus interrogandi est, quem genitiuum grammatice uocant, & ab eo declinat, quod est ego, huius deinde pluratiuum est nos. Tui æque declinatur ab eo quod est tu, huius itidē pluratiuū est uos. Sic nanq; Plaut. declinauit in Pseudolo in hisce uersibus:

Si ex te tacente fieri possem certior here,
Quæ miseriæ te tam misere macerent,
Duorum labori ego hominum parissim lubens,
Mei te rogandi, & tui respondendi mihi.

Mei enim Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod est meus, sed ab eo quod est ego. Itaq; si dicere uelis, patrem mei pro patrem meum, quo Græci modo *ὁ πατήρ* uerba dicunt, inusitate quidem, sed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipsa ratio est in numero pluratiuo, qua Gracchus misereri uestrum dixit, & qua Marcus Cicero contentio uestrum, & contentio nostrum dixit: quaq; itē ratione Quadrigarius in annali .xix. uerba hæc posuit: C. Mari, ecquando te nostrum & reipub. miserebitur? Cur igitur Terentius, pœnitet nostri, & non nostrum, & Afranius nostri miseritus est, non nostrum? Nihil hercle, inquit, mihi de ista re in mentem uenit, nisi autoritas quædam uetustatis, non nimis anxie neq; superstitiose loquentis. Nam sicuti multifariam scriptum est, uestrorū pro uestrum (ut in Plauti Mustellaria in hoc uersu:

Verum illuc esse maxima pars uestrorum intelligit:

cum uellet maxima pars dicere uestrum) ita nonnunquam uestri quoq; dictum est uestrum. Sed proculdubio qui rectissime loqui uolet, uestrum potius dixerit quam uestri. Et iccirco importunissime, inquit fecerunt, qui in plerisq; Sallustij exemplaribus scripturam istam syncerissimam corruerunt. Nam cum ita in Catilina scriptum eēt, Sæpe maiores uestrum miseri plebis Romanæ, uestrum aboleuerunt, & uestri superscripserunt, ex quo in plureis libros mendæ istius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere; eaq; tunc ipsa ita, ut dicta fuerant, notauit.

Vestrum potius quam uestri

Quam diuerse Græcorum sententiæ super numero Niobæ filiorum. Caput .VI.

Mira & propè adeo ridicula diuersitas fabulæ apud græcos poetas deprehenditur super numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros puellasq; eius senos dicit fuisse, Euripides bis septenos, Sappho bis nouenos, Bacchylides, & Pindarus bis denos; quidam alij scriptores tres fuisse solos dixerunt.

Niobes filij

De his que habere οὐρανὸς uidentur cum luna augete ac senescente. Caput .VII.

Annianus poeta in fundo suo, quem in agro Falisco possidebat, agitare erat solitus uindemiam hilare atq; amœniter. Ad eos dies me, & quosdam item alios familiares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis, magnus ostrearum numerus Roma missus est: quæ cum appositæ fuissent, & multæ quidem, sed inhuberes macraq; essent, Luna (inquit Annianus) nunc uidelicet senescit, ea re ostrea quoq; si cuti alia quædam, tenuis exuctaq; est. Cum quæreremus quæ alia item senescente luna tabescerent: Nonne Lucilium, inquit, nostrum meministis dicere:

Tenuia exusta; sunt.

Luna alit ostrea, & implet echinos, muribus fibras Et pecu addit.

Eadem autem ipsa, quæ crescente luna gliscunt, deficiente cōtrà luna deficiunt. Aelorum quoq; oculi ad eandem uices lunæ, aut ampliores fiunt, aut minores. Id etiam, inquit, multo mirandum est magis, quod apud Plut. in .iiij. in Hesiodum commentario legitur: Cæpe tum reuirescit, & cōgerminat decedente luna; Cōtrà autē inarescit adolescen-

R iiij

te. Eam causam eē dicit sacerdotes Aegyptii, cur Pelusiotæ capre nō edant, quā solum holeret oīm cōtra lunæ aucta atq; dāna, uices minuēdi & augēdi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari solitus sit Ant. Iulianus, positis in Mimiambis, quos Cn. Martius inscripsit de adolescentia sua, cum ita dicitur, nunquam uestimenta à populo posci. Caput .VIIII.

Delectari mulceriq; aures suas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn. Martij hominis eruditi; qualia hæc quoque essent, quæ scripta ab eo in Mimiambis memorabat:

Sinuq; amicam recipere frigidam caldo
Columbatim labra conferens labris.

Item id quoque iucunde lepideq; fictum dicitabat:
Iam tonfiles tapetes ebrii fucō,
Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum, ex iure manu confertum significet. Caput .IX.

Ex iure manu confertum

Ex iure manu confertum, uerba sunt ex antiquis actionibus: quæ cum lege agitur, & uindictæ contenduntur, dici nunc quoq; apud prætorem solent. Rogaui ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba essent. Tum ille me despiciens, aut erras, inquit, adolescens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam, non ius respondeo. Si quid igitur ex Vergilio, Plauto, Ennio querere habes, quæras licet. Ex Ennio, ego inquam, est magister quod quæro. Ennius enim uerbis huiusce usus est. Cuiq; ille demiratus, aliena hæc esse à poetis, & haud usquam inueniri in carminibus Ennii diceret, tum ego hos uersus ex octauo annali absentes dixi. Nam forte eos tanquam insigniter præter alios factos memineram.

Pellitur è medio sapientia, ui geritur res.
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur.
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis
Mifcent inter sese inimicitias agentes.
Non ex iure manu confertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, uadunt solida ui.

Manum conferere.

Cum hos uersus Ennianos dixissem, Credo, inquit, grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didicisse hoc non ex poeticæ literis, sed ex iuris aliquo perito. Eas igitur tu quoque, inquit, & discas unde Ennius didicit. Vfus consilio sum magistri, quod docere me ipse debuerat, à quo discerem prætermostrantis. Itaq; id quod ex iure cōsultis, ex libris quoq; eorū didici, inferendū his commentariis existimaui; quoniam in medio rerum & hominum uitam qui colunt, ignorare non oportet uerba actionum ciuiliū celebriora, manu conferere. Nam de qua re disceptabat in iure præsentis, siue ager, siue quid aliud est, cum aduersario simul manu prenderet, in ea re omnibus uerbis uindicare, id est, uindicta correptio manus in re atq; in loco præsentis, apud prætorem ex duodecim tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est: Si qui in iure manus conferunt. Sed postquam prætor propagatis Italiæ finibus, datis iurisdictionibus, negotijs occupati, pacisci uindictarum dicendarum causa longinquas res grauabantur, institutum est cōtra duodecim tabulas tacito sensu, ut litigantes non ex iure apud prætorem manus confererent, sed ex iure manu confertum uocarent, id est, alter alterum ex iure ad conferendam manu in rem de qua ageretur, uocaret. Atq; profecti simul in agrum de quo litigabatur, terræ aliquid ex eo, uti unam glebam, in ius in urbem ad prætorem deferrent, & in ea gleba tanquam in toto agro uindicare. Iccirco Ennius significare uolens bellum, non ut ad prætorem solitum est, legitimis actionibus, neq; ex iure manu confertum, sed bello ferroq; & uera ui, atq; solida: quod uidetur dixisse conferens uim illam ciuilem & festucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica & cruenta.

Quid sit sculna, uerbum positum apud M. Varronem.

Caput .x.

Publij Lauinij liber est non incuriose factus. Is inscriptus est de uerbis sordidis. In eo scripsit sculnam uulgo dici, quasi sculnam: quem qui elegantius (inquit) loquuntur, sequestrem appellant. Vtrunq; uocabulum à sequendo factum est: quod eius qui electus sit, utraq; pars fidem sequatur. Sculnam autem scriptum esse in historico M. Varronis, qui inscribitur Catus, idem Pub. Lauinius admonet. Sed quod apud sequestrem depositum erat, sequestro positum, per aduerbium dicebant, Cato de Ptolemæo contra Thermum:
Per deos immortales nolite uos sequestro ponere.

*Sculna.
Sequester.*

Autoris de opere suo sententia, deq; aliorum operum titulis.

Caput .xt.

At qui iucundiora alia reperiri queunt. Ipse autem ad hoc scripsi, ut liberis quoque meis parata istiusmodi remissiones essent, quando animus eorum interstitione aliqua negotiorum data, laxari indulgeriq; potuisset. Vsi autem sumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpando feceramus. Nam proinde ut librum quenquam in manus ceperam, seu græcum, seu latinum, uel quid memoratu dignum audieram, itaq; libitum erat, cuius generis cunq; erat, indistincte atq; promiscue annotabam, eaq; mihi ad subsidium memoriæ quasi quoddam literarum penus recondebam: ut quando usus uenisset aut rei, aut uerbi cuius me forte repens obliuio tenuisset, & libri ex quibus eam sumpseram non adessent, facile inde nobis inuentu atque de promptu foret. Facta igitur est in his quoq; commentarijs eadem rerum disparilitas, quæ fuit in illis annotationibus pristinis, quas breuiter & indigeste & incondite, annotationibus, tractationibus, lectionibusq; uarijs feceramus. Sed quoniam longinquis per hyemem noctibus in agro (sicuti dixi) terræ Atticæ commentationes hæc ludere ac facere exorsi sumus, idcirco eas inscripsimus Noctium Atticarum: nihil imitati festiuitates inscriptionum, quas pleriq; alij utriusq; linguæ scriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miscellam, & quasi confusaneam doctrinam conquisiuerant, eo titulos quoq; ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Namq; alij Musarū inscripserunt, alij Syluarū, ille κηρίον, alius κέρας ἀμαλθείας, quidam lectionis suæ, alius antiquarū lectionum, atq; alius πνευματικόν, & item alius ἐγκυκλιδικόν. Sunt etiam qui Pandectas inscripserunt. Sunt autem qui διατριβές. Sunt adeo qui de disciplina regia, & de philosophia, & de natura humana, & epistolice quæstionū. Est q; memoriales titulos fecerit: est q; studiosæ, & de ridiculis, & πρὶ ποικίλας ἰσορίας; est q; historiæ naturalis, est qui βιβλιοδίκλω, est præterea q; pratum, est item qui ἐπὶ πηϊδωρ, est qui scripsit συγγραφῶν. Sunt item multi, q; Coniectanea. Neq; item desunt, qui indices libris suis fecerunt, aut epistolarum moralium, aut epistolicarum quæstionum, aut confusarum. Et quædam alia inscripta nimis lepida, multasq; prorsus cōcinnitates redolentia. Nos uero (ut cæptus noster est) incuriose & immediate, ac propè etiam subrustice, ex ipso loco ac tempore hybernarum uigiliarum, Atticas Noctes inscripsimus: tantum cæteris omnibus in ipsius quoq; inscriptionis laude cedentes, q̄rum cessimus in cura & elegantia scriptiōnis. Sed ne cōsiliū quidem in excerpendis notandisq; rebus idem mihi, qd plerisq; illis fuit. Namq; illi omnes, & eorum maxime Græci, multa & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderent, alba (ut dicitur) linea, sine cura discriminis, solam copiam sectati conuertebant: quibus in legendis, antè animus senio aut tædio languebit, q̄ unum alterum uerepererit, quod sit aut uoluprati legere, aut cultui legisse, aut usui meminisse. Ego uero cum illud Heracliti Ephesii, uiri summe nobilis uerbū cordi haberem, quod profecto ita est: Introite, nam & hic dñ sunt: ipse quidem uoluentis transeundisq; multis admodum uoluminibus, per omnia semper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui, exercitus defessus que sum. Sed modica ex his, ea que sola accepi, quæ aut ingenia prompta expeditaq; ad honestæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem, celeri faciliq; compendio ducerent, aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe agrestiq; rerum atq; uerborum imperitia uindicarent.

Noctes Atticæ.

Tituli uarij operum.

Adagium.

Quæ erunt aut in his commentarijs pauca quædam scrupulosa & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex geometria, quæq; erunt item pauca remotiora super augurio & iure pontificio, non oportet ea defugere, quasi aut cognitu nõ utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis & obscuros in his rebus quæstionum sinus, sed primitias quasdam & quasi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiler eruditum, neque audisse unquam, neque attigisse, si non inutile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur, sicuti forte nonnunquam tempus uoluptasq; erit, lucubratiunculas istas cognoscere, petitum impetratumq; uolumus, ut in legendo quæ pridem scierint, non aspernetur quasi nota inuulgataq;. Nam & quid tam remotum in literis est, quin id tamen complusculi sciant? Et satis hoc blandum est, nõ esse hæc neq; in scholis decantata, neq; in commentarijs protrita. Quæ porro noua sibi ignotaq; offenderint, æquum esse puto, ut sine uano obrectatu considerent, an minutæ istæ admonitiones pauxillulæ, nequaquam tamen sint uel ad alendum studium honestæ, uel ad oblectandum frigidæ fouendumq; animum: sed eius seminis generisq; sint, ex quo facile adolescant aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio solertior, aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena instructaq;, petimus inquam, ut ea non docendi magis, quàm admonedi gratia scripta existiment: & quasi demonstratione uestigiorum contenti, persequatur ea post (si libebit) uel libris repertis, uel magistris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his (si audebunt) succenseant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud alium scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant, sed tractationes rerum & autoritates hominum pensitent, quos illi, quosq; nos secuti sumus. Erit autem id longe optimum, ut qui in lectitando, scribendo, commentando, nunquam uoluptates, nunquam labores ceperunt, nullas hoc genus uigilias uigilarunt, neq; ullis inter eiusdem Musæ æmulos certationibus disceptationibusq; elimati sunt, sed intemperiarum negotiorumq; pleni sunt, abeant percontando, scribendo, à Noctibus his procul, atque alia sibi oblectamenta quærant. Vetus adagium est: Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaricino fui. Atqui etiam quo sit quorundam male doctorum hominum sæuitas & inuidencia irritatior, mutuabor ex Aristophanis Coronopæsta pauca. Et quam ille homo festiuissimus fabulæ suæ spectandæ legem dedit, eandem ego commentarijs his legendis dabo, ut ea ne attingat, ne ue adeat profestum & profanum uulgas, à uulgo musico diuersum. Versus legis datæ hi sunt:

Volamina commentariorum ad hunc diem uiginti iam facta sunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps deum uoluntate erit, quantumq; à cura publica & à re familiari, procurandoq; cultu liberorum meorum dabitur otium, ea omnia subsidia & subsecundaria tempora ad colligendas huiuscemodi memoriarum disceptatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum (dijs bene iuuantibus) cum ipsius uitæ quātuli quiq; fuerint progressibus. Neque longiora mihi dari spatia uiuendi uolo, quàm dum ero ad hanc quoque facultatem scribendi commentandiq; idoneus. Capita rerum, quæ cuique commentario insunt, exposuimus hic uniuersa: ut iam statim declaret, quid quo ue in libro quæri inueniriq; possit.

A. Gellij Noctium Atticarum librorum, XXI. finis.

Hoc admonitum candidum lectorem uolumus, nos capita rerum quæ hisce Atticis Noctibus insunt, cōsulto omisisse. tum quod singula commentarijs singulis præposita sint, tum quod quæ legi quæriq; possunt, index ipse qui locupletior accessit, citratædium indicabit.

VONIAM IN HISCE

ATTICIS NOCTIBVS GRAECAE DICATIONES MVLTAE, & uersus ac loci complures graeci erant, ea omnia latina seorsum hic subnectenda curauimus, quando Gellius ipse graece tantum citarat, nec latina fecerat. Cōsuluimus autem cum ipsi Gellio, quem integrum impollutumq; esse uoluimus, tum etiam studiosis omnibus, quando et emendati complures loci sunt, qui uitiati admodum erant.

QVAE SVB NVMERO .I. ET .II.

ὅποσον ψυχῶν καὶ σώματων ἀνθρώπων, καὶ εὐφροσύνης καὶ ἀρετῶν διαφορά.

Quanta sit animorum corporumq; inter homines differentia quoad ingenii uirtutemq;

καρτῶν τὰς σκαζόμενας θεωρήσεις.

Laqueorum speculationes claudicantes.

ἄκωλυτος, ἀνεκβίαστος, ἀπλοῦς ἐμπόδιος, ἐλεύθερος, εὐπυρρός, εὐδαίμων.

Solutus, inuiolatus, minime implicatus, liber, diues, felix.

εἰπέ μοι καὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἀκρίβεις;

Ἰλιόδωρος με φέρων ἄνεμος κινῶνεσσι ἐπέλασσεν.

De bonis cedo et malis, audis ne illud?

Ad Ciconas Troia referens me uentus adegit.

τῶν ὄντων τὰ μὲν ὄσιμα ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα, ἀγαθὰ μὲν οὐκ ἀρετῶν, κακὰ δὲ τὰ μετέχοντα κακίας, ἀδιάφορα δὲ τὰ μεταξὺ τούτων, πλοῦτος, συζυγία, ζωὴ, δάνατος, ἡδονή, πόνος. πόρνος οἰδία, ἄνους ἐλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπιακοῖς. τί γοῦρ διαφέρει τότ' ἐπίπτεμ, ἢ ὅτι διογενὲς ἐν τῇ Ἰδίκῃ, ἢ χρύσιππος, ἢ κλεάνθης; βεβασιμίας οὐκ αὐτὸ, καὶ δῶγμα (αὐτὸ περὶ ἡσυχίας; δείκνυσι πῶς εἶωθας ἐν πλοῦτι χασιμάζει δὲ), μέμνησαι ταύτης ὅτι διακρίσεως, ὅταν φοβῆσαι τὸ ἴσιον, καὶ ἀνακραυγῆσαι ἐὰν σοὶ τίς ὄντω πῶς πῆσας δαίς ἐπιπῆ, λέγει μοισὺν ἂν πρῶτον ἔλεγε, μή κακία ὄσιον ναυαγῆσαι; μή ὅτι κακίας μετέχοντι; ὄντω ἄρα ἐύλορον ἡσυχίας; ἀνδ' τί ἡμῖν, καὶ σοὶ ἀνθρώποι; ἀπ' ἀνδρῶν ἀπ' ἀνδρῶν, καὶ σὸ ἐλθῶν πᾶσι δαίς ἐὰν δέ σε ὁ καὶ ἄλλος μεταπέμψῃ) κατηγορευμένοι.

Rerum quaedam bona, quaedam mala, quaedam indifferentia sunt. Bona fane uirtutes, quae uitae participant, mala. Indifferentia uero illa, quae horum intermedia sunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor, unde nosti, inquit? Sic Hellanicus in Aegypti acis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chrysippum uel aut Cleaethem? Hoc itaq; exquisiisti, decretumq; fecisti tuum. Expone quonam modo tempestatē in nauis feras, nunquid eius distinctionis memineris, ubi instrepit ac stridet uelum? et reclamabis si quis te ita alloquatur, repete age tu ea, quae modo aiebas, num sit uirium naufragium facere? num particeps uitae sit, an non contra istum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, et ipse accedens ludis, Caesar quoq; si te delatum accersuerit, quid agas?

εἰ δ' εἴθε ὄντων ἐπὶ εὐλίω καὶ τὸ δίκαιον, καὶ μέχρι πόρος καὶ ποῖα.

Nunquid oporteat contra iustitiam amico subuenire? et qua fini, et in cuiusmodi?

QVAE SVB NVMERO .III. ET .IIII.

ὅτι με συμπεράτῃσιν καὶ εὐλίω, ἀλλὰ μέχρι δαίμων.

Opus est me amicis opitulari, sed usq; ad deos.

ὅτι οὐκ οἶδ' εἰπετότ' ἐπὶ γένει, ἡμιώτερον ἢ ὄντω, ὅτι οὐκ ἄν ἡ μέγιστος τούτων πρὸς τὸ πλίκον διατέρεσθαι ὁμοῦ νόμιμον ἀρετότερον εἶσαι. λέγει δὲ διογῆν, ὅτι καὶ χρύσιππος ἡμιώτερον χαλκῶς, καὶ πλίκον τὸ χρυσοῦ πρὸς τὸ πλίκον χαλκῶς μέγιστον ἀντιπαραβαλλόμενον πλίκον δὲ εἶναι, ἀλλὰ πρὸς τινὰ χρυσοῦ καὶ τὸ πλίκον καὶ τὸ μέγιστον.

οὐκ εἴτιπτος νό, si quid suo genere alio est nobilius, contumio quis quoc; ps eius, partis cuiuslibet alterius, quo comparatur, collatione eligenda sit potius.

A. GELLII

Haud satis noui, si quid in hoc genere sit nobilius: & an quæcunq; pars ad quantâcunq; que alterius partem comparata, eligenda magis sit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum sit, & auri pars quælibet, portionis cuiuslibet æris comparatione sit pluris: uerum non nihil discriminis cum numerus tum magnitudo efficiet.

ἢ καλομένη χάρις πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τὸ τὸ ὄψιν ἰφροσὶς ἀκριβείας ἐνδέουσι,

Quæ gratia apud hoīes uocat, hoc quidē est iuris diligentioris loco & tpe immunitio.

πρὸ ψυχῆς

De anima.

κεῖλων ὁ παλαιὸς ἀκρίβης ἡνὸς λέγουσι, κηδένα ἔχευε χερσὶν, ἠρώτησεν εἰ μὴ κηδένα εὐλομ ἔχευε, νομίζω δὲ ἀνάγκης ἐπακολοθεῖν καὶ σωπεπάγως εὐλίας καὶ ἀπεχθείας.

Chilo senior, cum quempiam dicentem audisset, nullum se inimicum habere, an nullum etiam amicum haberet, interrogauit: amicitias inimicitiasq; inuicem cōsequi coniungiq; necesse esse arbitratus.

κόμψι χλαμῖς καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι

Elegans uestis, & molles tuniculæ.

QVAE SVB NVMERO .V. & .VI.

ἀμειψοῦ, ἀγροδίαιτοῦ, ἀπρόσιτοῦ,

Inelegans, agrestis, inaccessus.

πρὸ σφί, ἐσπῶ, λέξιμ.

Futurum, dicturum.

εὐφωνία.

Voculatio.

ἐπιμελεία πρὸ λέξεων.

Vocabulorum delectui diligenti.

QVAE SVB NVMERO .VII. ET .VIII.

ὄν παύτως ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἐσθ' ὄψιλος.

Non uiri cuiusq; est Corinthum petere.

μυριάς δραχμῶν ἢ τάλαντον.

Decem drachmarum milia uel talentum.

ὄνκ ὠνδμοι μυριάων δραχμῶν μετὰ μέλαρα

Non emo milibus, X. drachmarum poenitentiam.

ἐφυσιογνωμόν.

Per naturæ indicia penficulabat.

ἀκροτικοί.

Auditores.

ἐχεμυθία.

Taciturnitas.

μαθηματικοί.

Disciplinis uacantes.

μαθηματικά.

Disciplinas.

φυσικοί.

Naturales.

ἀδιδεώρητοι, ἀμειβοί, ἀγνωμέτητοι.

A contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιοι.

Contubernium.

καὶ μετὰ ταῦτα ἢ ξυνοδοῦ ἢ ἀργεῖοι μύρι, καὶ οἱ σίμμαχοι ἐντόντως ἑρμῆ χωρῶντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδείως καὶ ἐπὶ ἀσλοῖς, πρὸλλωρ ἐμὲ ἐγκαθεσώπων, οὐ τ' ἠδ' ἐξ ἡμέρας, ἀλλ' ἵνα ὀμαλῶς μετὰ ἐυδμῶ βαινόντες προσέλθοιν, καὶ μὴ διασπαοδείησιν αὐτοῖς ἢ τάξεις, ὁ πρὸς ἐπὶ αὐτὰ μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις κριεῖν.

Post hæc congressum est: Argiui quidem fociq; acriter ac cum impetu adorientes. La cedæmonij contra sub tibiæ præcentione pleno agmine maturantes, non adeo diuina rei gratia, uerum ut æquabili numeroq; sensim ingressu cōuenientes, pugnam capefferent, nec suos ordines distrahi sinerent: quod semper amplissimas copias agere, ubi congregiendum est, decet.

εἰδ' ἀργεῖον σιγή μίνα πανίσοντες ἀχαιοί,

ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξιμένου ἀλλήλοισιν.

Ast ibant taciti spirantes robur Achiui,

Inq; uicem auxiliium cupida sibi mente ferebant.

QVAE SVB NVMERO .IX.

διὰ τὴν ἐπιφάνην πλεμῶν μέλλωσι, πρὸς αὐτὸν ἐμβύλωσιν: ἵνα τοὺς δ' ἄλλους ἀρχικονδύτας γινώσκωσι. Quamobrem ubi commissuri prælium sint, ad tibiæ modulos congregiantur: ut timidos minus honeste agentes iudicent.

καθίκοντα

Officia.

QVAE SVB NVMERO .XI.

ἀλλ' ἅτε δὴ ὅπατε μεγάλῳ ἐκ σήδεσθ' ἴα

τέκνον ἐμὸν κριεῖσθ' ἐπὶ φύγην ἐρεκθ' ὀδόντων.

I N T E R P R E T A T I O

Ast ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis claustra tui uox qualis nata reliquit.

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμουθον.

Loquentem sine iudicio & modo.

ἄκοσμα.

Incompta.

ἀμετροεπῆ ἐκολῶα.

Supra modum loquitans conturbabat.

λαλιῆν ἄριστον, ἀδυνατώτατον λέγειν

Blaterare optimus, dicere ineptissimus

γλώσσης τοι θησαυρός ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον

φιλόωλης πλείσιν ἢ χάρις ἢ μέτρον ἰδούσης.

Optimus est homini linguæ thesaurus, & ingens

Gratia, quæ parcis mensurat singula uerbis.

οὐ λέγειν δυνόεις, ἀλλὰ σιγαῖν ἀδύνατον.

Non idoneus ad dicendum, sed ad tacendum impositus.

ἀχαλινῶν σομάτων, ἀνόμωτε ἀφροσύνας ὁ τέλος, δυστυχία.

Effrenioris & ex legis dementia extremum, infelicitas occupat.

ἀνθρώπων ἀγριοῦν αὐθιγὰ δόσομον

ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατέες, ἀπώλωτον.

σώμα πρὶ λάλητον κομπηκελορήμονα.

Hominem agresti ferocia, ore temerario, effrenato, prodigo, petulanti; loquacem, futi-

lem, & fufum per uerborum congeriem ac fastum,

QVAE SVB NVMERO .XIII. & .XIII.

ἀπώλατες.

Longitudo illatabilis.

βιωφελῆ.

Vitæ utilia.

ἀκρυώτερον.

Minus proprio.

QVAE SVB NVMERO .XVI.

ἐκεχρησίου.

Manibus temperationem.

ἐκεχρησίου.

Inducias.

τύπων.

Formas.

ὑπεργραφῆς.

Descriptiones.

ὄρισμοῦς.

Definitiones.

QVAE SVB NVMERO .XVII. & .XVIII.

πρὶ ἀοργησίας.

De non irascendo uel inirascibilitate,

ἀοργησίου ἢ ἀναλγησίου.

Inirascenciam & indolentiam,

ἀνάλγητον ἢ ἀναύδητον.

Hebetem ac stupentem,

πρὶ ἀλάκας

Sæpenumero,

ἢ ἢ λῆτος εἰς ἥλιον ἐσὴν ἢ ἀσραβέσπον ἢ πρὶ μμωμ.

De sole ad solem erectior stîpîtibûs arborum steterat.

ἰχθῶν ἴσπον.

Piscem pauperem.

QVAE SVB NVMERO .XIX. & .XX.

πρὶ ἀλάκας ἢ κήπων ἢ ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sæpe & holitor uir ualde opportunum dixit,

ἢ ἢ δα μάνης ἀμύμων.

Fari inculpabilis aruspex.

τῶν δὲ οὐκ ἄκοντε πετέδιω.

Illi haud inuicti uolarunt.

ἢ ἢ δὲ οὐκ ἔμυθίζοντα ἰδούσης ἀγαμέμνονα δῖον.

οὐδὲ καταπήσασον τὸ οὐδὲ οὐκ ἰδέλοντα μάχεσθαι.

Tunc neq; cernere erat torpentem Agamemnona dium,

Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro.

DICTIONVM GRAECARVM.

ὄρϑοι τῶ ἀλγῶντι ὑπεξαίρεσις.
Hæc est definitio doloris detractio,

ἤϋ.
ἐξήρησις.

Secundum,
Priuationem,

QVAE SVB NVMERO .XXI. ϑ .XXII.

ἀδιάφορα.
μέτρη.

Indifferentia,
Media.

ὑγιὲς νόμιμον δὲ ἰσχυρόν.
Sanum legitimum disinctum.

ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀνασθίηται, τὸ δὲ ἀνασθίηται οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς,
Mors nihil ad nos, nam dissolutum non sentit : quod autem non sentit, nihil ad nos,

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.
Mors animæ & corporis dissolutio.

ὁ θάνατος ψυχῆς ὁ σώματος διάλυσις, δὲ ὁ διαλυθὲν ἀνασθίηται, ὁ δὲ ἀνασθίηται οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς,
Mors, animæ corporisq; est dissolutio, dissolutum autem non sentit, quod uero non sentit, nihil ad nos.

ὄρϑοι τῶ μεγέθους ἢ ἰσχυρῶν, ἢ παντὸς τῶ ἀλγῶντι ὑπεξαίρεσις.
Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris sublatio.

παντὸς τῶ ἀλγῶντι.
παντὸς τῶ ἀλγῶντι.
λέξις πρῆξις.

Omnis dolentis.
Omnis rei anxietatis & tristis,
Dictiones obseruat.

QVAE SVB NVMERO .XXIII.

συναίρεσις.

Coagmentatione.

QVAE SVB NVMERO .XXV. ϑ .XXVI.

Δῶλον ἐπίκτητος γυνόμην, καὶ σώματι πηρόν,
καὶ πενίῳ ἴσον, καὶ εὐλίαν ἀδωάτοις.

Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie pressus, charus eram superis.

ἄρδεις.
μελισσῶνες.
ἀμπελωνῶνες.
λαφνῶνες.
ἰσονύκτιοι.
σημερινοί.

Hortos.
Apiaria mellariaq;
Vineas.
Laureta.
Aequinoctialis,
Aequidialis,

θερινὰ ἥμεραι, καὶ χειμερινὰ.
Aestiuia solstitia ϑ hyberna.

ἐτυμολογικοί.

Rationem originis uerbi interpretando indagantes.

ἑωρῶν.
ἀνδρηγενέτιον.
ἄρδεις βοῆς.

Ab oriente sole fluens.
Serenitatem facientem,
A boatu.

σὺν δὲ εὐρῶν τῶ ἔπεισε ζέφυρος τε νότος τε δὲ δυνάεις,
καὶ βορέης ἀνδρηγενέτης μέγα κινῆμα καὶ κινῆσιον.
Cumq; euro incubuit zephyrusq; notusq; furentes,
Sudificusq; simul boreas mala plurima uoluens,

QVAE SVB NVMERO .XXVII.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὴν ἑλκυσῶς ὁ κακίας νέφος,
Mala ad se attrahens, ut cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδήκεια,

Auscultatio sese ostentans.

ἐπὶ ἀμφοτέρω ἴν' ἐπικλήσις ἢ μέλλουσα ἀντιθέσις.

I N T E R P R E T A T I O

καπεργά(α μέγα, ηυ) πριβόκτου έρση.
 εν φη οικίας θείβαλε τλώ λυπ(α, ηρ βόλετο.
 εν επιβλέπωσι πάντες ης το κρεωβίλης ηρώσωτηρ.
 η γ' εύγνωσ(α) έχέμε γωνή δέσποια.
 ηυ) τλώ όφην ώρ εκτη(α) τόν(α) εν πιθίκοις.
 τι δ' λεγόμενόν όβι δη τ(α) σιωπ(α) βόλομαί.
 τλώ νυκτα τλώ ηλλώρ κακώρ άρχηγόν.
 όμοι κρεωβίλιν λαβέρ με. ηυ) δέκα τάλαυτα,
 γάωωρου(α) πηχέως εν τ' όβι το φηγαγμα.
 είπωρ ανυπόσαση. δια ερ όλύμωσιρ.
 ηυ) άδωωρ ου διαμώρ παιδιχάριση, θόρα πινόν(α) η
 λόγ(α) τάχιση. άπαγέωω η ης η άρ' αντι(α) γάσι.

In aurem utranq; quandoquidem dotata est, cubet.
 Re confecta magna, et negotio inclyto,
 Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.
 Ut omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent,
 Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
 Meoq; demoraretur in uultu, afinus inter simias fierem,
 Quod autem hoc dictum? tacere uolo
 In octem maii autorem plurimi.
 Me miserum, qui Cleobulam duxi, et talenta decem,
 Nanam mulierculam, cubitalem, cuius superbia
 Adeo intolerabilis est. Iouem Olympium
 Et Mineruam testor, non ancillulam potius officiosam, dicto citius
 Præsto hanc quispiam abigat quæso, at illam referat,

έχω δ' επήλησηρ λαμίαν όνη ηρηκόςσι.
 τω τ' ουχι κυρίω φη οικίας, ηυ) ην άρ(α)ωρ.
 ηυ) πάντων εντ' εκίνης έχωμω άποδ(α)ωρ χαλεπώρ.
 καλεπώτατ(α) άσαση Δ άργαλέα όβιρ όνη έμοι μόνη,
 ηω ηλν μάλλον δυγατ(α) η. π(α)γμα
 άμαχ(α)ρ λέγ(α)ς εν οιδ(α).

Lamiam hæreditatem duxi, quod non dixeram tibi.
 Tum uero domus, atq; agrorum heram,
 Vniuersorumq; illius loco, heî quàm miserum & graue
 Difficillimum imò. At omnibus molesta est, non soli mihi,
 Filio multo magis filiaq; prouinciam
 Inexpugnabilem dicis certo scio.

QVAE SVB NVMERO .XXIX, Ε, XXX.

ω ηρις καποδ(α)μωρ ός ης ώρ πένης γαμ(α)
 ηυ) παιδοπει(α) ώς αλόγισ(α) ές τ' άνήρ.
 ός μήτε φυλακ(α) ην άναγκ(α)ωρ έχ(α).
 ημη τ' άνατει χίση ης τα κοινά τω βί(α).
 έπαμ(α)είω(α) δ(α)ωαη τ(α)πο η(α)μαση.
 άλλ εν άνακατακ(α)π(α) ηυ) ταλαπ(α)ρω βί(α),
 χ(α)μαζόμεν(α) ηητ(α)ρ μ(α)λ(α) άνιασ(α)ρ δ' έχωρ ε(α)μ(α)ς(α).
 άπάντων άγαθ(α)ρ ου δ(α)ω(α)μ(α)ς(α).
 ύπερ γ(α)ρ ενός αλεγ(α)ρ. άπαντας ν(α)δ(α)τω.

Quam extreme infelix quisquis in egestate uxorem ducit,
 Et quærit liberos, heî quantum est insciens sui.
 Quisq; neq; necessarium studium rerum gerit,
 Nisi quantum aliquid iugiter in uita deterat.

DICTIONVM GRAECARVM.

Neq̄ (licet res cogat) tectum præbere quit sibi,
Sed inops domo in ærumna uitam trahit,
Hyemem tolerans male, miseræ omnis focus,
Eonorumq̄ uniuerforum infors ac carens.
Vnum equidem cum opprobans, cunctos monitos uolo,

ἀναλογίαν. Proportionem.
ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem.
ἀνωμαλία. Inæqualitas.

ξανθός ἢ καὶ ἐρυθρός, καὶ πυρρός, καὶ φοινικῆς.
Flauus autem, & ruber, & rubidus, & fuluus, & puniceus.

QVAE SVB NVMERO .XXXI. & .XXXII.

ἢ νίκη ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήρισον ἔθικας.

Et uirtute tua facta est uictoria nutans.

ἕως ἃν ἂν τὸν Φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῶν ἀγῶν, ὃ πρὸ ἀρχῆς, καὶ διαστάσεως, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον,
τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλη & πεπερωμένον. ὡς ὅτι ὃν βουλῆν ἡμέτερον ἢ τύχην τῶν σάματων
πρὸς ἐλάττω τῶν προέμενον, ὡς τε τὸ λοιπὸν μετὰ ἡμῶν & δόξης ἴσῳ.

Videbam etiam ipsum Philippum quo cum certemus, pro imperio principatuq̄ ocu-
lo effossum, humero fractum, manu crurē q̄ oblaesum, omne denique corporis mem-
brum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerentem, ut de cætero uitam cum ho-
nore & gloria ageret.

ὡς ὅτι ἂν βουλῆν ἡμέτερον ἢ τύχην τῶν σάματων πρὸς ἐλάττω τῶν προέμενον.

Omne deniq̄ corporis me. . . brum, quod fortuna auferre uoluisset, id ultro offerētem,
ut de cætero uitam cum honore & gloria ageret.

QVAE SVB NVMERO .XXXIII.

ἔνθα νότος & πόντος λυδῶνα ἴσῳ λάων ὠδεῖ.

Auster ubi insanas urget sub saxa procellas,

& βορέης ἀπρηγμένης μέγα κῆμα κυλίνδων.

Sudificusq̄ altos aquilo rotat impete fluctus.

λάων ὠδεῖ. Lapidem propellit.
λάων ἄνω ὠδεῖ. Lapidem sursum propellit.

QVAE SVB NVMERO .XXXVIII.

ἑβδομάδια.

Septimana.

πλειάδας.

Pleiadas.

πόλος.

Polos.

κρικώπη.

Pertusa.

QVAE SVB NVMERO .XXXIX.

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν.

Per quaternariam consonantiam.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι πρὸς ἑξίαν ὁμήρου,
σμύρνα, ῥόδον, κολοφῶν, (αλαμίρ, ἰο, ἀργ, ἀθῆναι.

Septem urbes certant de stirpe insignis Homeri,

Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.

τὴν πρὸς ὄροσος δίκην.

De Oropo causam dicentem.

QVAE SVB NVMERO .XLI. & .XLII.

πρὸς τροφῆς.

De alimento.

πόσος ὁ χρόνος ἂν ἀνθρώπων κυκλώσεως ἴσῳ.

Quantum est hominum gestationis tempus.

γυνὴ κατὰ δεκάμην.

Mulier decimestris parit.

πρὸς τροφῆς.

De alimento.

ἔστι ἢ ἢ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γέννησις.

Est autem, & non est octimestris partus.

I N T E R P R E T A T I O

ἔσι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἑκτροσιν, οὐκ ἔσι ἢ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. ἢ ἔσι μὲν φαινομένη τασία μὲν πρῶτα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔσι.

Apparent quidem ueluti animalia post abortum, sed nequaquam sunt, quippe statim uita excedant. Itaq; esse quidem tantisper imaginantur, sed potentia non sunt,

ὀδυσσεΐα. Vlyſſea.
 ὄνοι λύρα. Asini ad Iyram.
 κατ' ἀριστοτέλη. Secundum Aristotelem.

χαῖρε νῦν ἐπιλήθην, πρὶν πλομένον δ' ἔνιαυτον
 τέξῃς ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀφώλιον ἔναι
 ἀδανάτων.

Nunc gaude dilecta, ast cum se euoluerit annus,
 Illustres (neq; enim diuūm cubilia uana)
 Natos nixa dabis.

πρὶν πλομένον ἔνιαυτον. Voluente anno.
 QVAE SVB NUMERO .XLIII.

γίνεσθαι δὲ ἔν τῶν τῶν πλείων, ἢ ἐλάσσων, ἢ ὅλων μέρους, ἢ ἐπιμεν δὲ ἢ πλείων πλήθον, ἢ ἐλάσσων ἐλάσσονων.

In hisce uero ἔ plurā fiunt, & pauciora, ἔ ex toto, & per partes, Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

τίμων. Timon.
 σίλλος. Sillus.
 τίμωνος. Timonis.

ἢ σὺ πλάτων ἢ γάρ σε μαθητὴν ὁ πόδας ἔχων.
 πρὸς δ' ἀργυρίου ὀλίγῳ ἢ ἀλλοξασσέλορ.
 ὅθεν ἀπὸ χόμου ἢ γράφῃ ἐπιδράχμης.

Tuq; Plato, nam discipulum te dira Cupido
 Abstulit. exiguum redimis grandī ære libellum,
 Scribere per quem orsus prædoctus abinde fuisti.

ἵπποκύνων. Equi catella.
 QVAE SVB NUMERO .XLVI.

πρὶν ὠδύ. De edentulo.
 πάλλαξ. Concubina.

QVAE SVB NUMERO .XLVII.
 ἢ δὲ κακὴ βδελή ἢ βδελύξων κακίστη.

Consultum male consultori pessima res est.

QVAE SVB NUMERO .XLIX. ἔ .L.

ἢ κυάμων ἄπ χφραεῖ χφρ ἀνώντων ἐδῶδῃ
 ἢ ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκ ἐλδὸν ἐλέτω.

A fabuloq; manus tristante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iusserat, ipse loquor.
 πυθαγόρας δὲ ἦν ὁ παρῶν μάλισα, τὴν κυάμων ἐδοκίμασε λίαν κτηνικόν τε γινώσκειν, ἢ διαφορητικόν, διὸ ἢ μάλισα κέχρηται αὐτῷ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus fabam præcipue approbauit, motū enim maxime excitat, ἔ alium ciet, quam obrem ea maxime utitur.

σφλοὶ πάνσφλοι κυάμων ἄπ χφραεῖ ἐλέδῃ.
 Ah miseri à cyamo miseri subducite dextras.

ἔς τὸ κυφν σφνοὶ ἢ αἴτιοι τῶν κυφν. In ferendo utero ualidi causæq; uteri ferendi.
 ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας, ἢ καρδίας, ἢ ἀκαλύφης, ἢ τῶν ἄλλων ἀπέχεσθαι φησι τοὺς πυθαγορεῖς πρὸς χφρ δὲ τῶν ἄλλων ἀκαλύφης.

Aristoteles à uulua corde, ἔ marina urtica, atq; id genus quibusdam alijs abstinerere Pythagoricos dicit, cæterorum autem usum habuisse.

πρὶν λοιμῶν, ἢ λογικῶν κακῶν. De pestibus, aut rationalium regula.

DICTIONVM GRAECARVM.

QVAE SVB NVMERO .LI.

δυσχερές, χαλεπόν.

Difficile, & arduum.

QVAE SVB NVMERO .LIIII.

ἄρ ἢ ἥω λόγον κρείττω πειρῶ.

Causam inferiorem, superiorem efficere.

QVAE SVB NVMERO .LVII. & .LVIII.

ὦν ἄνθρωπος μὴ κτείνει κροῖσος.

Heus homo ne occide Croesum.

ἀντίστροφοντα.

Reciprocum.

ἢτοι καλῶ ἔξω ἢ ἀρχαῖον. ἢτοι ἢ καλῶ ἔξω κοινῶ. ἢ δὲ ἀρχαῖον, ἔξω κοινῶ. ἐκείνου δ' οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτήριον ἄρα.

Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem; sin turpem, habebis poenam. neutrum autem bonum, non est igitur ducenda uxor.

ἢ μὲν καλῶ ἔξω, οὐχ ἔξω κοινῶ, ἢ δὲ ἀρχαῖον, οὐχ ἔξω κοινῶ, γαμπτέρον ἄρα.

Si formosam ducam, non habeo poenam: sin deformem, non habebo communem, ducenda igitur uxor.

ἀντίστροφον.

Reciprocum.

προτίσις.

Propositio.

ἢτοι καλῶ ἔξω, ἢ ἀρχαῖον.

Aut pulchram duces, aut turpem.

κοινή.

Communis.

πενή.

Pœna.

σφραγισμὸν μόνον.

Prüantem particulam.

QVAE SVB NVMERO .LIX. & .LX.

ἀσώματον.

Incorporeum.

ἢ δὲ σώματος ἢ ἀρχον σώμα ἐστίν.

Aut efficiens aut patiens corpus est.

τὸ τριχῆ διαστατόν.

Triplíci dimensione distans.

οὐχ ἀπλῶς πλῆγη ἀέρος ὅστις ἢ φωνῆ. πλῆγη γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλῳ πνευμάτω, καὶ οὐδὲ πῶ πρὸς φωνῆν. ἀλλ' ἢ πῶς πλῆγη, καὶ σφόδρα, καὶ τόση ἢ ὡς τε ἀκρόν γυνέω.

Non simpliciter plaga aëris uox est, nam digitus contractus quoq; aërem percutit, nõ ita tamen uocem facit, sed quanta plaga, & uehemens, & tanta, ut audibilis fiat.

ῥεῖμα λόγον.

Flumen uerborum.

QVAE SVB NVMERO .LXI. & .LXII.

ἔφημερος.

Diarium.

βάρβαρον.

Barbarum.

σολοϊκόν.

Solæcum.

QVAE SVB NVMERO .LXIII. & .LXIIII.

ἢ ἢν ἀνθρώπων νόσοι ἢ φύνει γίνονται. An hominū morbi secundum naturam proueniant.

ἢ πρὸς ἀκολούθησιν.

Per sequelam.

πρὸς προνοίας.

De prouidentia.

ἔμμετρον.

Fatum.

φυσικῶν σώματα ἢ ὅλων ἢ αἰθέρων ἢ ἐτέρων τῶν ἐτέροις ἐπακολουθούστων καὶ ἀπρὸς βάρβατον οὐσίαις φησὶ τοιαύτης συμπλοκῆς.

Naturalem quandam ordinem omnium rerum, ex æterno alijs ad alia cõsequentibus, & incommutabili manente eiusmodi complicatione.

διὸ ἢ ἢ πνυδαγορείων οὕτως ἔρη.

γνώσκον δ' ἀνθρώπους ἀνδραγαθὰ πῆμα δ' ἐλόντας,

ὡς ἢ βλαβῶν ἐκείνοις πρὸς αὐτοῖς γινόμενων, καὶ κατ' ἑρμῶν ἀντὶν ἀμαρτανόντων τε καὶ ἐλαττομένων, καὶ ἢ τὴν ἀντὶν διάνοιαν καὶ προνοίαν.

Quamobrem à Pythagoreis sic dicitur,

Nosces homines spontaneas haurire calamitates,

Quasi detrimenta singulis à seipsis fiant, & suo impetu delinquant, & in incommoda ruant sua, & ex sua electione & intentione.

ὡς πῶς, ὅτι δὲ ἢ νυ θεοῖς βροτοῖς αἰετόν.

ἢ ἢ ἐμῶν γὰρ φασὶ καὶ ἢ ἐμμετρον, οἱ ἢ καὶ ἢ ἀντὶ.

INTERPRETATIO

σφοδρῶς ἀτακτοὶ καὶ ἀλλοτρίοι ὑπὲρ μέτρον, ἀλλ' ἔχουσιν.

Hei mihi, quid damnant mortales numina coeli.

Esse aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipsis

Vecordi præter fatum sint mente dolores.

QVAE SVB NVMERO .LXV. & .LXVI.

Δύο παῖδες δι γέροντες.

Bis pueri senes.

τὴν δ' ὀϊωνοῖσι ταυπηθροῦ γαστρικελεύθρου

πεῖθεισός, ἢ ὅτι μετατρέπεται οὐδ' ἀλεγείω.

Me tu præpetibus parere uolucris ipsum

Mandas, quas equidem temnoῦ, animoῦ recuso.

πλῆθους.

Multifcius.

QVAE SVB NVMERO .LXVIII.

τὴν δ' ἐξαίφνης φύσιν.

Repentinam naturam.

Παρμενίδης.

Parmenides.

τὸ γὰρ δ' ἐξαίφνης τοῖς τόν ἄλλοις σημαίνει, ὡς δ' ἐκείνους μεταβάλλοντες ἔπειρα.

Repente enim tale uidetur quippiam significare, quod in alterum transeat.

τραγήματα.

Bellaria.

ἰσχυροί.

Commonitio.

κόλασις.

Animaduersio scilicet & punitio.

παραίνεσις.

Monitio.

ἡμωρίαι.

Pœnam.

QVAE SVB NVMERO .LXIX. & .LXX.

παραδείγματα.

Exemplum.

προσηκείν τὸ πᾶσι, ὅτι μὲν ἡμωρῶ μένων ἢ ἄλλ' ὁρῶντες ἡμωρῶ μένου βελτίαν γίνεσθαι, καὶ ὄντως ἢ
παραδείγματα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάροντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

Id est autem conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniente, melior fiat, & utilitatem capiat, aut exemplo cæteris fit, quo uidentes alij male affectum, præ metu reddantur meliores.

παρατρέμμα.

Deprecor, excuso.

QVAE SVB NVMERO .LXXI.

ῥαδιμότητος ῥαφῆ.

Defidiosus iunctura.

ἀναγνώρις.

Duriter.

QVAE SVB NVMERO .LXXIII.

ἢ γὰρ σε ἐμείλυν, ὡς σὺ φῆς κτείνην πόσις.

καὶ σὺ μείλυν, ὡς καὶ σὺ πάλιν εἶπες.

Nam si te occisurus erat (ut tu ais) maritus, te quoque occisurum esse oportuit, ut quando tempus interponeretur.

QVAE SVB NVMERO .LXXV. & .LXXVI.

αἰσθησις.

Sensus.

ὄψιν.

Visum.

ἀκοὴν.

Auditum.

γεύσιν.

Gustum.

ἅφῶν.

Tactum.

ὄσφρησιν.

Odoratum.

πρὸς μνήμης.

De memoria.

τὴν δ' ἅφῶν, καὶ τὴν γεύσιν πάντα ἔχουσιν, πλὴν ὡς ἢ ἀπὸ τῆς ζωῆς.

Tactum uero & gustum omnia habent præter animantium imperfecta.

καὶ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἶδη πρὸς δὲ διακοσμίαν ἀλλοτρίαν ἐξῶντα παιδός, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπισημῶν φωνῶν, ἀπὸ τῆς ζωῆς πρὸς κοινὴν ὁ ἰχθύς, ἀνεδέχετο σὺν παῖδα ὡς ἢ νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας πρὸς σέλιων ἵνα μὴ τὸν πρὸς μὲν ἰχθύος ἀμύθη, καὶ ἰππιδόρ πρὸς βελότα μέγιστον διακοσμίαν ἀνὴρ σαδίων δ' ἔχοντο δ' ἄρα ἢ ῥάμην καὶ πᾶσι ἡ ἰταλία τε ἀπὸ τῆς ἰχθύος νηχοῦσιν ἢ ἔρωτο.

DICTIONVM GRAECARVM.

Et quidem nos uidimus apud Puteolos Delphinum amantem mire puerum in clama-
tum a puero acciri. Quinetiam adnatans dorso puerum admittebat, ita ut pinnæ acu-
leos, uelut uagina conderet, ne dilectum sibi corpus laceraret, receptumq; equitis mo-
do insidentem per magnum æquor per ducenta stadia deferret. Roma igitur, omnisq;
Italia confluebat, ut piscem amoris causa uectorem pueri spectaret.

QVAE SVB NVMERO .LXXVII. & .LXXVIII.

ἀσώτῳ.	Prodigum.
ἢ ἀκόλαστον.	Vel libidinosum.
ἢ ἀχρηστον.	Vel inutilem.
ἢ ἀχρηστον.	Vel inutilem.
ἢ κακότεροστον.	Vel improbum.
ἢ λιαστον.	Vel scelestum.
χρῆσιδωτῆς.	Tunicatis.
χρῆσιδωτῆος.	Tunicatas.
χαρκατῆρας.	Formas.
ἀδρῶν, ἰχνῶν, μέσων.	
Sublime, tenue, medium.	

QVAE SVB NVMERO .LXXIX.

πρὶ ἐδεσμάτων.	De edulijs,
ἔπει τί δέϊ βροτοῖσι πλὴν δούρι μόνον δὴ μῆτερον ἀκροῖ, πώματ' ἔδ' ἰδρῶχόσ,	
ἄτινα πάρεσι ἠδὲ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφει ἔνδον ἀπὸ γαστρὸς πλῆσι μόνον τρυφῆ δέπει.	
ἔλλωρ ἐδεσῶν μηχανᾶς διηρώμεθα.	
Nam quid mortalibus sit usu, præter duo illa modo, Cereris munus, & aquæ poculū quæ adfunt, ac nos queunt alere, quorum satias nunquam est, luxus autem sunt cætera rum epularum indagines.	

QVAE SVB NVMERO .LXXXI. & .LXXXII.

ἢ δ' ἐτέρη δέξῃ προξεί ἐκίῃ χαλάζῃ	
ἢ χιόνι ψυχῆ δὲ ἰδατ' ἠρυσέλλω.	
Grandinis est similis, ruit æstate altera, uel iam Prægelidis niuibus, aut glaciæ humore coactæ.	
λάων ἄνω ὠδῆν ἔσκε πρὶ λόφου.	
Saxum sursum impellebat ad cumulum.	

QVAE SVB NVMERO .LXXXIII. & .LXXXIIII.

πρὶ ῥῆι μνήμῃσ.	De memoria ac mente.
ἔμπεδῶν ἐχέει.	Incurrere aliquid.
ἔμπεδῶν πρὶ ῥῆος.	Auertere, atq; depellere.
ἔς ἄρτους.	In panes.
ἄξι' ἔσσι ὄσιρ ἔργυρῆος.	Dignus igitur est argento.
QVAE SVB NVMERO .LXXXV. & .LXXXVI.	
ἀνήκο'.	Qui non audierit.
ἀνθρώπων φάγος.	Carne humana uescentes.
Ἐρεός εὐσαδέες μετασσημα.	Corporis constantem habitum.
μωκίλιον μάλλον, ἢ ἠδαιίλιον.	
Infanirem potius q̄ oblectarer.	

ἢ δούης τέλει πόντος δόγμα, ἀπίσω πρηνεῖα οὐδ' ἐρ' ὠρένης δόγμα.
Voluptatis finis meretricis decretū est. tolle Venerem, nullū meretricis erit decretū!

QVAE SVB NVMERO .LXXXVII.

Ἐπιγούρ' ἠρῆων ἠδὲ πρηντακιχίλιων. χλαμύδων δέο μωροῦ ὄνη ἐσι μὴ παλιδόνων δ' ἠδ' ἔς, οἷς γούρ' ἔχω
πρὸς δέο μωρῶν ἔφελων ἠρ' ἔχω, ἀρηνεῖα μωρῶν ἔχω.

I N T E R P R E T A T I O

Enimvero qui decem milibus, & quindecim milibus uestimentorum egeat, is quominus indigeat, fieri non potest. Cum enim plus quam habeam, ego, detrahens ex his quae habeo, acquiesco.

βάλθη υἱὸς μάλισσι θυράποδον ἀκλεάρισα
τὰς αἴγας πρὸς ἡλῶντα ὁ ἄδύτι ἠρωπιλιάσδης.

**Me petit pomis caprarium Clearistæ filia,
Capras propellentem, & suaue quid canit, infufurrat,**

τίτυρε μὴ τὸ καλὸν περιλαμένε εὐσθε τὰς αἴγας,
υἱὸς περὶ τὰν κρᾶναρ ἄγε τίτυρε, ὁ τὸν εὐδὲρχου
θυλιθυκόμηνάκωνα φυλάσσει, μή τι κορύψῃ.

**Pasce adamate mihi pulchre heus Tityre capras,
Et potum ad fontis age Tityre, sed coleatum
Hunc Afrum, rufumq; caue, ne cornua uibret,**

σὴν ἄρεμιε εἴσι κατ' οὐρεῖς ἰοχέαιρα.
ἢ καταπνύγειον πρὸς μήκιστον, ἢ ἐρύμανθον.
περὶ μένη κάτφοισι υἱὸς ὠκείαις ἐλάφοισι.
τῆς ἕμα νύμφαι κῆρα διὸς ἀγιόχοιο
ἄγρονομοὶ παύσσει, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
πασάωρ δ' ὑπὸς ἠγεκάρη ἐχθρὸς ἠδὲ μέτωπα.

QVAE SVB NVMERO .LXXXVIII.

ἕφα δ' ἀρίγνωδὴ πέλετη, καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

ὡς ἢ γ' ἀμὲν πόλοισι μετέπρεπε πρὸς δένδρον ἄδμης.

**Montibus it qualis studiosa Diana pharetræ,
Aut per Taygeti spatiosa iuga aut Erymanthi,
Et nunc gestit apro, nunc ceruo diua uolucris.**

Stant circum nymphæ agrestes Ioue cœlitate natae,
Inq; agris ludunt, Latonæ pectora gaudent.

Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta,
Et pulchras omneis inter clarissima fulget.

Talibus in famulis uirgo intemerata decebat,

γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.

Latonæ pectora gaudent.

ἕφα δ' ἀρίγνωδὴ πέλετη καλαὶ δέ τε πᾶσαι.

Pulchras omneis inter clarissima fulget.

πρὸς θρηκιδῶν ζώνων, ὁ λίκτροιο θισμόν.

Virgineum soluit castum, legemq; cubilis.

υἱὸς ἔργα φιλοπόισια.

Et munus amoris.

τὸν μὲν ἀρ' ἐν τρήροισι κατενύσσει ἐν λεχέωσιν.

Inq; toris illi sculptis cepere soporem.

QVAE SVB NVMERO .XCI.

ἄπειρον. Dubium.

QVAE SVB NVMERO .XCIII.

τρίτονον ἢ τέττατον. Tertium & quartum.

QVAE SVB NVMERO .XCV. & .XCVI.

φύσιν τὰ ὀνόματα ἢ δέσιν. Natura' ne nomina sint an posita.

τὸν ἕσω θάλασσαν. Internum mare.

ἀνατομὰς. Dissectiones.

σπεῦθε βραδέως. Festina tarde.

QVAE SVB NVMERO .XCVII. & .XCVIII.

ἀρχύτας τερωντίνος φιλόσοφου ἕμα υἱὸς μηχανικός ὧν ἐπίσης πρὸς σφάρα, ἐυλήνιον πρὸς μέλιον, ἢ ἕμα.

ἕπετε καθήσθησιν ὄνη ἐτι ἀνίστατο μέγιστον γούρτῳ.

DICTIONVM GRAECARVM.

Architas Tarentinus philosophus pariter & mechanicus uir, columbatam ligneam fecit uolantem, quae si nunquam subfudisset, praeterea non exurgebat. Hac tenus enim, πῆλ πρὸ ληψιμ.
Per anticipationem.

QVAE SVB NUMERO .XCIX. ̄ .C.

ἄσωτίαντι.
Luxumiqz.

σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτως ἡρώδης, ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίνεσθαι. οὐ γὰρ ἔτι πῶποτε μὴ πῆλ τοῦ νόμου ἐπὶ ἀρχῆ, οὐ δὲ τὸ εἰ μὴ σὺ δὲ τὸ ἀπεφύγοις ἀπ' οὐρανόθεν. ἀλλὰ ἡρώδης μὲν ἄλλοι ἀδίστατοι. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐλάττω, σὺ ταυτα οὐκ ἀμείψασθαι οὕτως ἀπ' οὐρανόθεν ἀλάττω, ἀλλ' οὐ γὰρ ἀφ' ἑσέως.
Verum ne dicas sic esse actum sapenumero, sed hoc fieri sic dicere. Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuq; id secutus es, propterea iure queas euadere, quinimo eo magis idcirco in te debeat statui. Vt enim si prius in aliquem foret animus aduersum, tu minime haec scriberes, ita si ipse in praesentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet.

QVAE SVB NUMERO .CI. ̄ .CII.

φιλοσοφία γάρ τοι ὅστις ᾧ σώκρατες, χάρις ἄντις αὐτῷ μετρίως ἔειπεν ἐν τῇ ἡλικίᾳ. εἰ μὲν δὲ περαιτέρω τῷ δέοντος ἐπιδιαιτῆρι, διαφθορὰ τῆς ἀνδρῶπων. εἰ μὲν γὰρ καὶ πᾶν ἐυφυὲς ἢ καὶ πόρρωθεν ἡλικίας φιλοσοφῆ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι εἶναι, ὡς καὶ ἔμπειρον εἶναι. τὸν μέλλοντα καλὸν ἡγεῖσθαι καὶ ἐυδοκίμοισι ἐσέωσι ἀνδράσι. καὶ γὰρ τῆς νόμων ἄπειρος γίνουσι τῆς κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῆς λόγων, οἷς δὲ ξέρμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ ἐκδημοσία. καὶ τῆς ἡδονῶν τε, ἐπιθυμιῶν τῆς ἀνδρωπείων, ἐκδυσχεσταῖν τῆς ἡδῶν πᾶσι πάσι μὲν ἄπειροι γίνουσι. ἐπιδήμιον οὗ ἐλθῶσι εἰς ἴσην ἰδίᾳ ἢ πολιτικῆν ἀείψασθαι, καταγέλαστοί γίνονται. ὥσπερ γὰρ οἱ μὲν οἱ πολίται, ἐπιδήμιον αὐτῶν εἰς τὰς ἡμετέρας διατριβὰς ἐλθῶσι, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ ἕνα τῷ ἐυρηπίδου, λαμπρῶς τε ὅστις ἕνα τῶν, καὶ οὐκ ἐπιδήμιον, νέμων δὲ πλείον ἡμέρας τὸ τῶν μετῶν, ἢ ἄντις αὐτῶν τυχεῖν βέλους. ὅπερ δὲ ἀμφοτέρω ἢ ἐντυχεῖν φεύγει, καὶ λοιδοροῦται. δὲ ἕνα τῶν ἐπιδημίων τῆς αὐτῶν. ἢ γὰρ οὐκ ἐπιδημῶν οὕτως αὐτῶν ἐπιδημῶν, ἀλλ' οἱ μὲν οἱ πόρρωθεν ὅστις, ἀμφοτέρων μεταχθῆναι. φιλοσοφίας μὲν ὅσοι παρὰ δέει χάρις, καλὸν μετέχθαι. καὶ οὐκ ἀφ' ἑσέως ὅστις οἱ φιλοσοφῶν. ἐπιδήμιον δὲ καὶ πρὸς βύτιον ὡς ἀνδρῶπων. ἔτι φιλοσοφῶν, καὶ ἀπὸ λασοῦ ᾧ σώκρατες δὲ καὶ γίνεσθαι. καὶ ἔγωγε ὁμοίωτά τε πάσῃ πρὸς τοῦς φιλοσοφῶντας, ὥσπερ πρὸς τοῦς φιλιζομένους ἐπιδημῶν, ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτως φιλιζομένον ἐπιδημῶν, χαίρω τε καὶ χαίρειν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθερίω ἐπιδημῶν τῆς παιδίου ἡλικίας, ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγόμενος παιδῶν ἀκρόσῳ, περὶ οὐκ ἐπιδημῶν οἱ δὲ οἱ δὲ καὶ εἰναί. ἐπιδημῶν δὲ ὅταν ἢ ἀνδρῶν ἀκρόσῳ τις φιλιζομένους, ἢ παύσονται ὅστις, καὶ ἀπὸ καταγέλαστον φαίνοι καὶ ἀνδρῶν ἐπιδημῶν ἀείψασθαι. ταυτὸ οὗ ἔγωγε τῷ πάσῃ καὶ πρὸς τῶν φιλοσοφῶντας. περὶ νέων ἢ ἀφ' ἑσέως ὅστις φιλοσοφῶν, ἀπὸ καταγέλαστον, ἐπιδημῶν μοι δοκεῖ, ἐπιδημῶν ἐλευθερίω ἴνα τῶν τῶν ἀνδρῶν, τῶν δὲ καὶ φιλοσοφῶντας ἀνελεύθερον, καὶ οὐδέποτε οὐδένα ἀειώσονται. εἶπαρ, οὐτε καλὸν οὐτε γενναίου πάσῃ γμασθαι. ὅταν δὲ δὲ πρὸς βύτιον ἴδω ἔτι φιλοσοφῶντας ἐπιδημῶν ἀπαλλαγῶν οὐκ ἐπιδημῶν μοι δοκεῖ, ἢ δὲ δὲ ᾧ σώκρατες, οὕτως ὁ ἀνδρῶ. ὅ γὰρ νῦν δὲ ἔλεγον ὑπάρχει τὸ τῶν ἀνδρῶν καὶ πᾶν ἐυφυὲς ἢ ἀνάνδρω γένεσθαι φεύγοντά τὰ μέσσαρ ὑπὸ τῶν. καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐπὶ αἷς ἐπιδημῶν ὅταν πρὸς αὐτῶν ἀριπρὸς γίνεσθαι. καταδεικνύει δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιώνει μετὰ ἀφ' ἑσέως ἐν τῶν ἀφ' ἑσέως ἢ πεπαιχῶν, ἀφ' ἑσέως ἔγωγε καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὐκ ἐπιδημῶν νῦν ὅπερ ὁ δὲ ἔτι πρὸς τὸν ἀφ' ἑσέως. ὅστις ἐπιδημῶν οὐκ ἐπιδημῶν. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτά ἔτι ἀπέχεται πρὸς σέ λέγεσθαι ἢ ἀφ' ἑσέως πρὸς τὸν ἀφ' ἑσέως, ὅτι ἀφ' ἑσέως ᾧ σώκρατες ὡς δὲ ἐπιδημῶν. καὶ φύσιν φυχῆς ὡς γενναίου μετῶν ἀφ' ἑσέως τινὶ διατρέφεσθαι μορφώματι. καὶ οὐτ' ἐπιδημῶν βδελύσσει πρὸς τὸν ἀφ' ἑσέως λόγῳ, οὐτ' ἐπίκοι καὶ πιδανὸν ἀφ' ἑσέως. οὐτ' ὑπὲρ ἄλλων νεανίωκ βδελύσσει, βουλεύσασθαι, καὶ τοῖς ᾧ σώκρατες, καὶ μοι μηδὲν ἀφ' ἑσέως ἐπιδημῶν γὰρ ἐπὶ τῆς σῆς. οὐκ ἀφ' ἑσέως σοι εἶναι οὕτως ἔχει, ὡς ἔγωγε οἱ μὲν ἔχει. καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πρὸς αὐτὸν φιλοσοφῶντας ἐλευθερίω, νῦν γὰρ ἔτι σε λαβόμεναι, ἢ ἀλλ' ὅτι οὐκ ἐπιδημῶν, εἰς τὸ δὲ σὺ τῶν ἀφ' ἑσέως, φάσκων ἀφ' ἑσέως, μηδὲν ἀφ' ἑσέως, οἱ δὲ ὅτι οὐκ ἐπιδημῶν ὅτι καὶ ἑσέως οὐκ ἐπιδημῶν. ἀλλ' ἴλιγγίως ἀφ' ἑσέως, οὐκ ἔχωσθαι, τῶν ἑσέως καὶ εἰς τὸν δικαστήριον ἀναβάσθαι κατηγόμεσθαι τυχεῖν πᾶν φάσθαι καὶ μοχθηρῶν, ἀποδάνοις ἀφ' ἑσέως ὅστις ἀφ' ἑσέως τιμῶσθαι, καὶ τοῖς ᾧ σώκρατες

I N T E R P R E T A T I O

Φορ τῶ το ἐσιμ ὡ σὼματες, ἔτις ἐυφυῆ λαβῶς τεχνῆ φῶτα, ἔδηκε χεῖρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῶ δ'ωά
 μονορ βοκθεῖρ. μή δ' ἐκσῶσαι ἐκ πῆν μεγίσωρ κινδύωρ, μή τε αὐτὸν, μή τε ἄλλωρ μηδένα, ὑπὲρ δὲ πῆν ἐ
 χθρῶρ πορσιυλάδοα πᾶσαρ τῶν οὐσίωρ. ἀπεχθῶς δὲ, ἐτυμορ ζῶν ἢ τῆ πόλῃ, τὸν τοῖστορ. ἐπι υἱῶ ἀγροῖ
 κότρωρ ἐρῆδῶ, ἔξεσιρ. ὡὶ κόρξης πῆποντα, μή διδόναι δ' ἰκλω. ἀλλ' ὡ ἀγαδὲ ἐμοὶ πεῖδο. παύσαι
 Ἄ ἐλέγχωρ, παραγμάπωρ δ' ἐνμυσίω ἀσκη. ἢ ὁποδῶν δ' ὀξῆς φρονῆρ, ἀλλοις τὰ κομὰ ταῦτ' ἀφῆς
 ἔτε ληρήματα, ῥη φάνα ἐῖνα, ἔτε φλυαρία. δ' ἔωρ κενοῖσιν ἐγκατοικήσῃς δ' ὀμοδῆ. Ζηλωρ, οὐκ ἐλέ
 γχουτας ἀνδρα τὰ μηκρὰ τὰντα, ἐλλ' ὀς ὄσι βίος, ὄ δ' ὄξα, ἢ ἄλλα, πολλὰ ἀγαθὰ.

Philosophia sane, ὁ Socrates, res ē elegās, si modice quispiam per aetatem attigerit: at si supra modum tempus in ea contriuerit, hominum est corruptela. Nam si quis uel amceno sit acrí que ingenio, ultra q; aetatem philosophetur, necessum est eum rerum omnium esse imperitum, quarum usu calleat oportet, quisquis honestus probus q; est futurus. Legum enim ciuiliū perítia & orationis, uacat: quibus, in actionibus ac com mercijs cum hominibus, tum priuatim tum publice uti conuenit. Voluptatum ítem, atque cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorsus insolentes. Cum itaq; in ullam quampiam incidunt priuatam publicam ue actionem, habentur deridiculi: per inde ac uiri ciuiles ipsi, ubi uestra adeunt studia & disputationes, irridentur. Accidit hjs enim illud Euripidis: Qua in re clarus quisque est, ad eam properat: & diei partem il li plurimam impertit, in qua ipse se exuperet: contra, in qua stupidior ac nihil sit, inde effugit, eamq; contemnit: alteram uero sui beneuolentia commendat, arbitrans ita sese laudare. Sed praestat (sicuti opinor) utriusque esse participem: philosophiæ inquam, quoad illius honestas finit, disciplinæ gratia compotem fieri: Neque turpe habetur ad olescentem philosophari. At cum grandis iam natu philosophatur, ridicula res ὁ So crates geritur. Atque equidem ita penes philosophantes afficior, ueluti erga balbutien tes ludentesq;. Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc est, sic lingua balbu tientem ac ludentem, demulceor, resq; mihi quidem festiua & liberalis uidetur, pueri líq; aetati congruens: Quod si uolubíliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpi am res mihi oboritur, & aures meæ molestia afficiuntur, uideturq; nescio quid esse ser uile. At si quis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat, res uidetur & deri denda & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior sane eorū qui phi losophantur ratione. Vbi enim in adolescente philosophiam aspicio, oblector exoscu lorq;, et id mihi uides perdecere, ingenuum quoq; ac liberalem hunc esse hominem iu dico: è contrario, si nō philosophatur, illiberalem, & sese nunquam re ulla dignum, uel honesta uel ingenua arbitrantem. Verum cum senio rem iam hominem philosophan tem adhuc, necdū faciētem finem persentio, uerberibus egere cōmodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini isti accidit, ut & si sit admodum ingeniosus, uilis atq; abiectus efficiatur, cum mediā ciuitatem forumq; defugiat, in quo poeta in quit uiros excellere. Abdat se uero, & uitæ reliquū cum adolescentulis tribus aut qua tuor degat, in angulorum aliquo commurmurās, ingenuum aut quicquam magnum dignum ue haud unquam loquatur. Equidem ὁ Socrates, pro mea erga te beneuolen tia atq; humanitate, uideri mihi uideor affici in praesentia eodē modo, quo Zethus re spectu Amphionis apud Euripidem cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiusmodi quaedam, tecum ut fabuler, in mentem uenit, qualia cum fratre ille. Negle ctui habes ὁ Socrates ea quæ debes curare, animiq; naturam tuí usq; adeo nobilem pue rilí quodam ornamento condecoras, nec foro senatui ue orationis quicquam recte as fers, neq; probabilem aut consentientem ullam rationem inuenisti, neq; uero pro alijs consilium íntegrum cepisti. Atqui amice Socrates, quod aegre ne feras uelim, (loquor enim tua causa summa cum beneuolentia) an tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere existimo, & ceteros qui ultra iustum pergāt philosophari? Nam si quis te nunc, aut aliū eiusmodi quēlibet ad carcerem rapiat, iniuriā te quidē intulisse argua ens, qui culpa omīno uaces, nosti ne te mínime habitur: quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac cōsiliū inops oscites qd dicas, quid agas, In iudicio ítem suggestū

DICTIONVM GRAECARVM.

conscédens, si improbus admodum ac nequam aduersarius tuus sit, mori de facili queas, si te ille capitali deferat crimine. Verum quo nam pacto Socrates hoc sapientis sit, si qua ars aliquem præstātem ingenio uirum nacta, deteriores illum effecerit? qui neque sibi ipsi auxilio esse possit, periculisq; extremis liberare neque se nec alium quemquam, sed ab inimicis bonorum omnium facultate spoliari necesse sit, & palam quidem infelicem degere. Liceat enim quanquam agrestius, uera dicere: si quis in genam te percusserit, poenas non det. Sed heus uir bone, mihi obtempera, atq; à redargutionibus istis te abstine, rerumq; elegantiam cole, & eam sane unde recte sentire uideare, aliis missa faciens ista arguta, siue deliramenta siue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites: atq; sequens non eos, qui exigua ista reprehendūt, sed illos potius, à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta possidentur,

εις τεταρτίω, καὶ εἰς πέμπτω.

In quartam & quintam.

QVAE SVB NVMERO .CV. & .CVI.

ἰταλοί.

Vituli.

κατ' ἀντίφρασιμ.

Per contrariam dictionem.

τὸ ἡ ἀξίωμα ἢ ἀμ κενῶς λέγει τὸ σὸμ.

περὶ λόγῳ γὰρ ἐκτ' ἀδοξόντων ἰώμ

ἢ ἀκτῶν δοκόντων, αὐτοὺς οὐ ταυτὸν θένει.

Autoritas uero, & si male dicat, tua

Persuadebit, nam ab inexistentis proficiscens oratio,

Et ab existentis, eadem haudquaquam tantundem uacat.

ἀντὶ ἀδοξόντων.

Pro eo quod inexistentis,

ἀντὶ δοκόντων.

Pro existentis,

ἀδοξῶσι.

Inexistentis sunt.

ἐνδοξῶσι.

Existentis sunt.

σκεπημοί.

Commentantes.

QVAE SVB NVMERO .CVII. & .CVIII.

ὄν μᾶλλον οὐτως ἔχει τό δε ἢ ἐκέν & ἢ οὐδέτερος.

Haud magis sic se hoc quam illo habet modo, aut quam neutro.

πυρρῶν ἰώμ τρῶπῳ.

Pyrrhonicorum modorum.

σκεπημοί, ἐφεκτικοί, ἀπρητικοί.

Commentantes, obligantes, ambigentes,

ἢ πρὸς τί.

Eorum quæ ad aliquid,

ὀλιμαδίω.

Tardidiscantiam,

ἐν πωλῶμένοις.

In uendentibus.

ἀπρόκαλῳ.

Ineptus.

σώαγχλω.

Anginam pati,

σώαγχλω.

Anginam.

ἀργυράγχλω.

Argentāginam.

QVAE SVB NVMERO .CX.

πῶαγωγίς

Deductiones & deriuationes,

ἐπιβόλω.

Ingeniose & apte.

πρὶ πλυπρᾶγμοσῶν.

De curiositate.

QVAE SVB NVMERO .CXI. & .CXII.

πλυπλιόω.

Multorum amicitiam,

πλυπρῶσιω.

Multiplices ac uarios mores,

πλυπρᾶγμο.

Corpulentiam,

I N T E R P R E T A T I O

κλυπραγμοσώλω.

Curiositatem.

QVAE SVB NVMERO .CXIII.

ὄνκ ἄρα σοί γε πατήρ ἠρίπποτα πελειός,
ὄνδ' ἀέτις μήτηρ γλαυκὸν δέσ' ἔβλεπε θάλασσα,
πέτραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόσθ' ὄβρι' ἀπλωής.

Non eques ipse pater fuerat tibi mehercule Peleus,
Non Thetis est genitrix, glaucum te protulit æquor.
Aeriæq; rupes, mens quod tibi dura, fei ox est.

QVAE SVB NVMERO .CXV. & .CXVI.

ἐνδυμήματα.

Commentatione.

κωλόρ.

Laxum intestinum,

ἄμα δέσθ' ὄρ' ὡς εἶπε, καὶ σαφέσθ' ὄρ' ἰέγει.

Indoctius rudiusq; quodammodo loquere, & apertius ac clarius fare.

τὰ πρῶτα καὶ φύσιμ.

Primigenia.

QVAE SVB NVMERO .CXVII.

ἀναληγσία.

Indolentia.

ἀπαύσια.

Impassibilitas.

QVAE SVB NVMERO .CXIX.

κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀδικῆδι.

Peius esse iniuriam facere quàm peccare.

πρὸς ταῦτα κρύπτει μηδ' ἔν ὡς ἀπαιδ' ὄβρι',

καὶ πάντ' ἀκῶρ' ὡς ἀναπύσθ' ἔχονθ'.

Nihil occulte; quando cuncta tuens,

Et cuncta audiens, omnia reuelabit dies.

QVAE SVB NVMERO .CXXII.

ἂνδ' ἐνός ὑπὸ κημένον, πεπρωμένον, καὶ φύσιμ.

Pro uno subiecto, fatum, & naturam.

μη καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον αἰδ' ἔφικουα.

Ne ue obstante domum fato penetrabis auerni.

πρὶ σεφάνθ.

De corona.

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γενενηθῆναι, τὸν φθιέμαρ μένει καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον, πρὶ μένει. ὁ δ' ἢ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τῆς μη ταύτιω ἐπισθῆναι δουλεύσασθαι, ἀποθνήσκῃ ἐδελίσθ.

Nam qui parentibus tm̄ se natum putat, fatalem, atq; spontis suæ mortem manet. Qui uero etiam patriæ ob id, ne in seruitutē redactam illam uideat, occumbere præoptabit,

τὴν πεπρωμένον, καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον.

Fatalem, & spontis suæ mortem.

αὐτόματθ' θάνατθ'.

Spontanea mors.

QVAE SVB NVMERO .CXXIII. & .CXXIII.

ἔλωρ ὁ λέσβιθ'.

Suauius lesbium,

προσωδίας.

Accentus.

ἢ ἢ λέαινα, ἐὸν ἰχθυότατον ἢ θρασύτατον, ἀπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτη' ἔρ. τίκτηθ' γὰρ σωκεβάλλει τῷ τε κνωτὰς μήτρας. ὁ δ' ἢ αἴτιον τὸδε ὄβρι', ἐπεὶ ἂν ὁ σὺ μὲν ἐν μήτρῃ ἐὼν ἄρχι' διακινεόμηνος ὁ δ' ἢ ἐχωρ' ὄνυχας θηρίων πολλῶν πάντων ὄξυτάτ' ὄβρι', ἀμύσθ' τὰς μήτρας, ἀνεξαιρέτως τε δ' ἢ πολλὰ μᾶλλον ἐξενέει καταρξάφωρ πέλαις τε δ' ὁ τόνθ' ὄβρι', καὶ τὸ πρῶτον λείπει' αὐτέων ὑγιές ὄνθ' ἔρ.

Cum autem animalium acerrimum sit leæna & audacissimum, semel omnino in uita & unum parit. Enitendo enim, cum foetu pariter matricem proicit. Rei uero huiusce causa est, quod cum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis præmunitus ferarum longe omnium acutissimus matricē discerpit: tum in maius continuo augetur, multo magis dilanians prodit. Infante uero iam nixu, prorsum relinquitur eorum integrum & sanum nihil.

ἐπίκοινον.

Promiscuum.

ἔσθ' ὡς τίς τε λέων πρὶ ὄσι τέκνον

DICTIONVM GRAECARVM.

ἄρ' αὖτε νῆπι ἄγονά σσωντήσον) ἦν ὕλη.

ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Vtq; leo in sylua stabat sua pignora circum
Cui manus occurreret catulos nemus inter agēti
Venatrix accincta uirum.

ποικνὰ μάλα σσνάχωρ, ὡς τε λῆς ἠυγένη
ἦ ῥ' αὖτ' ὑπὸ σκύμνος ἐλαφύβολοι ἀρπάσῃ ἀνῆρ
ἕλθεις ἐκ πυρρινῆς, ὁ δ' ἐτ' ἄχνη) ὕσσοι) ἐλθὼν
ἠλλὰ δ' ἐτ' ἄγκ' ἐπακτῆ μετ' ἀνέρο) ἕχνη) ἐρσυνῶν
ἔιπε δὲν δ' ἐνέροι μάλα γούρ δ' ἐμιμύς χόλο) αἰρεῖ.

Crebra gemens nimium, tanquam leo uiribus ingens
Faucibus, absenti uenator si catulum audax
Abripuit denso in saltu, dolet acre, sequensq;
Deinde nemus uersat, scrutant uestigia, si quo
Versa uiri inueniat, rapit illum bilis amara.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὀπιδοῦν καὶ ἐστὶν ὀπιδοῦρηλικόν. εἰρητε πρότερον, ὀχεύει ἢ καὶ τίκτει οὐ πᾶ
σιν ὄρων, καὶ δ' ἐκασορ μέντοι ἐνιαντὸν τίκτει μὲν οὐ τῶ ἴαρο) , τίκτει δ' ὡσεπιτοπολύ δ' ὄνο. τὰ μὲν
τοὶ πλεῖστα ἐξ. τίκτει δ' ἐνίσπε καὶ ἐμ. ὁ δ' ἐ λειχθῆεις μῦθ) πρὶ τῶ ἐκβάλλεμ τὰς ὑσέρας τίκτοντα, λη
ρῶδης ἐστὶν, σσωντέδῃ ἢ ἐκ τῶ σσωντέδῃ ἐναι τοὺς λέοντας. ἀποροῦτ) τῶ αὐτίω τῶ ἐρ μῦθ) σσων
δέντ). σσάνιορ γούρ τῶ γέν) τῶ ἠν) λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῶ γίνε) τόπω. ἀλλὰ φ) ἐυρῶσῃ
ἀπάσῃ ἐν ἠν) μετὰ ἐν τῶ ἀχελώσ) καὶ τῶ νέωσ) ποταμῶ. τίκτει ἢ καὶ ὁ λέων πᾶν μίγρ' ὄντως. ὡς
τε δ' ἰμῶνα ὄν) α μόλις βαδίζ) . ὁ δ' ἐν σσρία λέοντες τίκτ) σι πρυτάκεις. τοπρῶτορ πέντε. εἴτα ἀεὶ ἐν
ἐλάτῃσ) . μετὰ ἢ ταῦτα οὐκέτι οὐδ' ἐμ τίκτ) σι. ἀλλ' ἄγονοι διαπελῶσ) . οὐκ ἐχ) δ' ἐ ἡ λέαυα. χασίτω
ἀλλ' ὁ ἀρῶν λέων, βάλ) δ' ἐ ὁ λέων τοὺς κωόδοντας καλ) μέν) σ τήσ) ας μόν) σ, δ' ὄνο ἢ ἀνωδ) σ, δ' ὄνο
δ' ἐ κάπ) σ, βάλ) δ' ἐ ἐξάμω) ὡρ τῶ ἡλικίω.

Leonem auersum coire, urinamq; retro reddere, dictum iam est. Coit, & parit, non
omni tempore, singulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum
plurimos, sex catulos, nonnunquam etiam unum. Quod de leaena fertur, uuluam cum
partu emittere, delira fabula est, facta ex ea causa, quod rarum genus hoc animalis est:
nec rationem cur ita esset, comperire autor ille fabulae poterat. Rarū hoc enim est, nec
multis nascitur locis, sed Europæ totius ea parte solum, quæ inter Acheloum amnem,
& Nessum est. Parit leaena quoq; adeo paruos, ut uix post secundum mensem incipiāt
ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primum quinque, post uero sub
inde pauciores, deinde steriles degunt. Caret leaena iuba. maris hæc propria est. Den
tes eos tantum modo mutat leo, qui canini uocātur, quatuor: duos superius, totidem in
ferius, idq; sexto mense ætatis fit.

QVAE SVB NUMERO .CXXV. & .CXXVI.

πανδέκτας.

οὐκ ἀπὸ ἠν) ὕμ) .

ὑμ) .

ἐτύμω) .

βιωφελῆ) .

πέμμωσ) .

πέψ) .

Promiscua & omnimoda continentēs,

Non à suis.

Pluere.

Veriloquio.

Vitæ utilitatibus conducentia,

Placentis, concoctione.

Panibus secundæ mensæ.

QVAE SVB NUMERO .CXXVIII.

ἄροι, μῶδης.

Proverbio tritum.

ἠλλὰ μετὰ ἐν πάλ) κύλι) , ἢ χεῖλε) ἀκρ) .

Multa cadunt inter calicem supremamq; labra.

σοφοὶ τύραννοὶ ἠν) σοφῶν ξαν) σία) .

Sapientes tyranni sunt congressu sapientum.

QVAE SVB NUMERO .CXXIX. & .CXXX.

I N T E R P R E T A T I O

Αἶας ὁ Λόκρος.

Ajax Locrensis.

γέρον γέροντα παλαιωγῆσο ὁ ἐγώ,
Φιλοκτήτης.

Senex senem ego teipsum erudiero,
Philocteta.

ἐν τῷ πυρφόρῳ προμήθεϊ.

In ignigero Prometheo.

σιγῶν τε ὅπου εἶ, καὶ λέγω τὰ καίρια.

Tacensq; ubi opus est, ἔσ' opportuna loquens.

σιγῶν τε ὅπου εἶ, καὶ λέγω ἀσφαλείς.

Silere ubi opus est, ἔσ' tuto loqui.

εὐφωνία.

Vocalitas.

αἴερα βαδίζω.

Caliginem, ἔσ' nebulam profundam.

QVAE SVB NVMERO .CXXXI. ἔσ' .CXXXII,

κολοιδες τε ψιφίδες τε.

Graculosq;, sturnosq;.

ψιφίδων.

Sturnorum.

τῶν δ' ὡς τε ψιφίδων νέφους ἔρχεται ἢ κ' κολοιδῶν.

Horum, ut de sturnis in nubes, graculis' ue.

κρηπίδας.

Crepidulas.

νηρείδας.

Nereidas.

σκιαμαχία.

Vmbratilis pugna.

κριομαχία.

Arietum pugna.

QVAE SVB NVMERO .CXXXIII,

δὲς ταυτῶν ἡμῶν ἔτι πρὸς ὁ σοφίης ἀρχυλῶ.

ἦκα γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.

ἦκα ἢ ταυτῶν ὅτι τῷ κατέρχομαι.

ὡς δ' ἄν τις εἴποι γέροντι.

ἔγνων σὺ μάκτραν, ἢ ἢ βάλει, κέρδοσιν.

Eis idem nobis dixit sapiens Aeschylus.

Venio enim ad terram, inquit, & accedo postliminio.

Ast uenio idem est, quod accedo postliminio.

Ita per louem atq; si quis uicino dixerit,

Accommoda tu mastram, uel si libet, arcam panariam.

μάκτρα καὶ κέρδοσιν.

Mastra, & arca panaria.

QVAE SVB NVMERO .CXXXIIII,

ἀπνημονεῖν.

Commemorare.

ἔκτορα δ' ἐκβελέωρ ὑπαγε Ζεὺς, ἐκ τῆς κοίτης.

ἐκ τ' ἀνδροκτασίας, ἐκ δ' αἵματός, ἐκ τῆς κυδοίμης.

Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de

Cæde uirum abduxit, de sanguine, deq; tumultu.

ἰσμιναί τε, μάχαι τὲ φόνοι τ', ἀνδροκτασία τε.

Praelia, confictus, caedes, hominumq; necatus.

μηκέτι πᾶσι δὲ εἴλω πλεμίζετε μηδ' ἐμάχεσθον.

Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro.

μνησθήσεσθε δ' ἄρα πλεμιάχῳ δάνατόν τε μόρον τε.

Telemachosq; proci letum fatumq; profecto.

δάνατον καὶ μόρον.

Letum & fatum.

πλεμίζετε, ἢ μάχεσθον.

Bellate, ἔσ' pugnate.

εἰσὶν ἴδι οὐδὲ οὐδὲ.

καὶ, βάσει δ' ἴρι ταχίστα

Vade, i somnium agens.

ἔσ' alibi. Vade, ἔσ' perge iri citata.

ἐκ τῶν ἀλλήλων.

Ex geminatione.

QVAE SVB NVMERO .CXXXV, ἔσ' .CXXXVI.

προσηδίου.

Voculationem,

γλαῖκον καὶ νῆστι, καὶ ἄναλιφ μελιπέστη.

DICTIONVM GRAECARVM.

Glauco, Nereΐς, atq; maris genio Melicertæ.

νεώτερον ὀττοῦ,

Audacior & iuuenilior.

ταύρου Ἀλφειῶ, ταύρου ἢ προστάωνι,

Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; taurum.

ἑμφανώτερον,

Expressius.

ὄν ὑπὸ τῆ φαρμύρου,

In lente unguentum.

προσώπων,

Personam.

QVAE SVB NUMERO .CXXXVIII.

παχυμυρῆςρον,

Crassius, & pinguiori Minerua.

QVAE SVB NUMERO .CXXXIX. & .CXL.

λογικὰ ζῶα,

Rationalia animalia.

νευρόβατα,

Neruis mouentia.

QVAE SVB NUMERO .CXLII.

παιδείας Ἀδουκ ὀρδῶς ἢ φθῶ τὸ πῶτα.

Institutionē autem minime recte attigisse.

πρὸ καλῶ, καὶ ἠδονῆς,

De honesto, & uoluptate.

QVAE SVB NUMERO .CXLIII. & .CXLIIII.

πρὸ δένου ἢ ἔνοια λέγει, καὶ σύμβολον τῆ ἀδιδάκτου ἔνοια, καὶ μηδ' αὖτε ἐν δίδοναι τοῖς ἀκούειν γοῖς, καὶ ἢ προσίειδῃ, καὶ τὸν ἐπιθεῖς λόγους, καὶ πρὸ ἀπίστη, δένου, καὶ κολακεία, καὶ ἄλλο μαδερ ἢ τοῦτο, δις ἀκολύθως, καὶ σκυδρωπῆ γράφει, καὶ σωεσηκὸς ἐχθρὸ τὸ προσώπων, καὶ ἐντονον, καὶ δεδουκὸς ἐπέτρεψέ τε τοῖς ἄδικοις φόβον ἐμ ποιεῖν, τοῖς ἢ δικαίοις δάξου, τοῖς ἢ ὡς πρὸς ἐλιδος ὄντου τὰ τοῦτο προσώπων, τοῖς ἢ ἐτέρου, προσάντους.

Dicitur uirgo esse, indicio eam esse incorruptam, improbis nunquam concedere, non orationem modestam, non precationem, non adulationem, nō deniq; quicquam aliud pati. Quas ob res merito tristis etiam ac cōtracta fronte pingitur, uultu graui, aspectu contento & toruo, ut iniustis terrorem incutiat, iustis fidutiam præbeat; quando huius cemodi facies iustis grata, iniustis molesta est.

σφειῶες,

Sirenes.

εὐρύκλεια,

Euryclia.

ἐν τῆ ἔσφ θαλάσῃ,

In interiore mari.

καὶ ἀρίσταρχου,

Iuxta Aristarchum.

ἐν τῆ ἔξω καὶ κρᾶπτα,

In exteriore iuxta Cratetem.

ἰσόφθοι,

Pares.

πρὸ ασιχίς,

Continua series.

ἡμαθία,

Emathia.

ἁμονία,

Hæmonia.

προστώτων,

Neptunium, & locus Neptuni.

ὄναλός,

Proficiat tibi.

ταύτης ὅτι πολυμαθίας,

Huius multiuagæ disciplinæ gratia.

ὅτι καὶ ἐν μεγάλουσι κακόρ ἀγαθὸν τε τίτουν,

Aedibus in nostris quæ recta aut praua geruntur.

QVAE SVB NUMERO .CXLVII. & .CXLVIII.

ἀνέρου (αὐ μὲν πρῶτα, καὶ ἔσφαξω, καὶ) ἐδίδραν,

καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.

Prima supinarunt, necuere, exuta dedere

Pellibus, absq; sono, & muti.

ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατὰ τε δναῶτ.

ὄν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμ.

ὡς ποτέ τις ἐρέει, π' ἐμὸν κλέει ὄν ποτ' ὄλεθ.

Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine cessit.

Abstulit hunc factis præclarum spléndidus Hector.

Quondam ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.

I N T E R P R E T A T I O

ἀνδράγαδ' ὄντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; succedētibus, suscipientibusq; stationē meā,

QVAE SVB NVMERO .CXLIX. Ϟ .CL.

πρὶ ψυχῆς,

De anima.

ἕσπε πρᾶξατό με ἀργύριον,

Exigit à me argentum.

QVAE SVB NVMERO .CLII. Ϟ .CLII.

πρὶ ἐδεσμάτων,

De edulijs.

ἐν ταῖς προτέροις δεσμοφοριαζόσαις,

In prioribus thesinophorijs,

ναὺ οὐκ ἀπάσαισι πῶσαν, καὶ λέγω

τὸν κολλᾶσαι τὸν ἄνδρα πρὸς ἄλλων οὐνεκα.

ἄγρια γὰρ ἴνα ὧ γυναικὲς δεῖξαι, ἐν ἀγρίοις

τοῖς λαχάνοις, ἀνδρ' τραφεῖς.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico

Virum hūccine ulcisci, multis de caufis:

Agrestia etenim quædam matronæ agit, ut qui

In agrestibus enutritus oleribus fit,

ὃ ἢ ἀναζαγορᾶ πρόβλημα ἀρχαῖς,

εὐφρόνης μὲν ἐμοίγε ἔοικε προσφωστῆρ

καὶ μισογέλωτος ἢ πωδᾶζήμ. οὐδὲ πάροινον

μεμαδηνῶς, ἄλλοι γὰρ αἰ τὸ τ' ἄρ

μέλιτ' ἢ σφῆνων ἐτεπέυχῃ.

At tu Anaxagoræ alumnus ueteris ille

Durus quidem ad salutandum uidetur

Et ridendī exofus, & iocari ne ad uinum quidem

Consuetus. uerum quicquid scripserit, id

A melle & firenibus profluit.

οὐ ποτε σὸν μνήμη εὐριπίδης ὤλετο πρᾶ.

Nulla atate tua Euripides monumenta peribunt.

QVAE SVB NVMERO .CLIII. Ϟ .CLIIII.

ἀνακεῖται,

Reuiuiscit.

λόγῳ ἐν ᾧ πεδύτων ἄνδρ' ἔτορον ἢ καὶ κλέωνος ἀνάγκης συμβαίνῃ δία ἢ κλέωνος.

Ofo, in qua positis quibusdā, aliud qd à positis necessariò cōsequit̃ p ea quæ posita sunt.

καὶ ἀνδρῶν, καὶ καὶ ἡμοκρατίας.

In Androtionem, & in Timocratem.

QVAE SVB NVMERO .CLV. Ϟ .CLVI.

πλιονητίας,

Vrbium expugnator.

ἐνδυμημάτιον.

Commentatiunculam.

ἄρ τι πράξεις καλὸν μετὰ πόνου, ὃ μὲν πόνου οἴχετ', δὲ καλὸν μὲν. ἄρ τι ποιήσεις ἀχρεῖ μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδονῆς οἴχετ', τὸ δὲ ἀχρεῖ μὲν.

Si cum labore honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si cum uoluptate

te turpe feceris quippiam, quod suaue est, abit: quod turpe est, manet.

διαρῆσεων.

Diuisionum.

ἐλογιζόμεθα οὐκ ἔστι τὴν ἰσχυρὰν σὺ μῆσιν ἢ κοιλίας ἔιναι τὴν σφόδρα ἀστίαν, καὶ γὰρ πῆς ἐπι

πλέον ἀστίαν ἢ πρᾶξιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἢ πῆνα πῆρα κολουθῆ, ἕσπερον δὲ οὐκέτι.

Cogitabamus itaque propter nimiam uentris compressionem summam esse inedia:

nam & ἡ qui spontē abstinēt cibo, primis tēporibus fame afficiunt̃, post autem minus.

ἔπισμένοι δὲ ἔστι καὶ ἐσκύδα ὅταν δία τινὰ καῖρον ἀναγκάζουσι ἀστέιν, ζώνας παλαίους τὴν κοι

λίαν διασφίγγει ὡς ἐπὶ πενίας αὐτοῖς ἢ πῆρον ἐνοχλοῦσι. χεῖρον δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἢ δία τὸ κέ

νωμα ἐν αὐτῇ μηδὲρ ἔιναι. δία τὸ οὐ πῆσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπληκῆ ἢ κένωμα οὐκ ἔχει.

Scythæ etiam consueuerunt, si quando cuiuspiam rei causa inedia ferre cogitur, la-

tioribus fascijs uentrem cohibere, quasi ita fames minus eos infestet. Ventre autem fe-

rè pleno, quia nulla in eo fit inanitas, fit ne esuriant, Cum autem uenter compressus ad

• Fortassis
πρὶ ὄνομα
• Fortassis
ἔλλ' ὄτι.

DICTIONVM GRAECA RV M.

modum est, caret inanitate.

QVAE SVB NVMERO .CLVII.

ἀπρὸν ἢ καὶ ἀόμμου ἐπισκέψω, ἢ ὑπὸ τῶν, καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν ἐπιμιώντων διατιῖν τοῖς ἄλλοις
σι μάλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεσθαι ἢ ἐν ταῖς ἐνδείξαις.

Dubium est indigensq; considerationis, tum in hoc tum in caeteris famelicis, quare in
frigoribus magis huiuscemodi casus accidat, q̄ ferenis temporibus,

QVAE SVB NVMERO .CLIX. ἔ , LX.

οὐδέτερος, Neutro scilicet.
ἄγνοια, Introductiones.
πρὸ ἀξιώματων, Pronuntiatorum.
ἀξίωμα, Pronuntiatum.

λεκτὸν αὐτοτελές, ἀφ' ἑαυτοῦ ὅσον ἐφ' ἑαυτοῦ.
Dicibile per se perfectum, enuntiabile quantum ex semetipso.

ἀξίωμα, Propositum.
συνημμένον ἀξίωμα, Connexum pronuntiatum.
συμπεπλεγμένον, Copulatum.
πρὸ ἀδυναμιῶν, Vitiose disjunctum.
ἀδιαφορεῖν, Indifferens esse.

QVAE SVB NVMERO .CLXI. ἔ , CLXII.

ἀπὸ τοῦ ἐρῆναι, A pereundo.
ἐρῆε κακὴ γλήνη, Pereas mala pupilla oculi.

ἐρῆε ἐκ νηὸς δάσσοι ἐλέγχισε ζωόντων.
Ocyus o pereas uiuorum ex insula abusus.

βάσκαον, Inuidum.
εὐσκαίνειν, Inuidere.

φωσφόρος ἀπὸ τοῦ φαίνειν εἰς τὸ πρὸς τὸ φῶς.
Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius ac benignius est.

QVAE SVB NVMERO .CLXIII. ἔ , LXIII.

ὀπίκη, Perspectiua.
κανονική, Regularis.
ῥυθμός, Modus, numerus.
μέλος, Modulatio, cantus.
κανονικῆς, Regularis.
μετρική, Dimensiua.

QVAE SVB NVMERO .CLXV. ἔ , CLXVI.

σόλοιον, Solœcisimi uitium.
θεῖον ἢ μέσον, Ponere in medium.
ἐφόδιον, Viaticum.
τεμένω ἱερὰ, Templorum sacra.

καὶ τὰ δένδρα σέσηκε νεῶν, καὶ τὰ σάρα λαλαῖ.
En ligna eputrent ratium, & sparta in cariem sunt.

σάρατες, Ex agris fatos.

QVAE SVB NVMERO .CLXVII.

κεκλιμένους ὄντας, ἐκ Διοπέτρου πατρὸς,
πρὸς τοῖς ἑκατὸν ὄντας ἑξήκοντα δράματι ἑξήκοντα,
ἔλιπε πενήτηκοντα καὶ δύο ἑξήκοντα.
Cephisieus genere ex Diopete patre,
Quinq; & centum cum scripsisset fabulas,
Fato est defunctus, annos duos natus & quinquaginta.
τεχνικοί, Artificiales.
ἀπὸ τεχνικῶν, Demonstratiuo.

I N T E R P R E T A T I O

ἄμφισβητῶμονον, ἀντι' ὁμολογῶ μέντος.

Dubium pro confesso & certo.

ἀπόδειξις.

Expressionem, & demonstrationem.

QVAE SVB NVMERO .CLXIX. & .CLXX.

μὴ γελάτε, ἐνὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλ' οὐκ ἴσῃ διαφρίκη πρὶ τῶν ὀρθῶν γέγονε τήμωρον κενεῦσ' ἀλλωτῆ.

Ne ridete, inest oleum, uerum uos nescitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit, itaq; gelu concretum est.

αἴδιον οἶνον.

Calidum uinum.

σπυτάλα.

Lorum quo epistolae inuoluuntur.

QVAE SVB NVMERO .CLXXI. & .CLXXII.

τῶς ἐρεῖ γουτῆ μὴ ἀπλά.

τὸ πυρὸς ἀγνότατα

ἐκ μυχῶν παγαῖ, πταμοί

ἂ ἀμέραισι μὴ προσχίον' ἔσομ κἀτωνῶ

αἴδιον, ἀλλ' ἐν ἔρφνοισι πέτρας

φοίνισα κυλινδαιμένα φλόξ' ἐς βᾶδ' ἔσ'

ων φέρε' πόντος πλάκα σὺν πατάγῳ

κρηθ' ἂ ἀφαιῖσοιο κρηθούε, ἐξωτέρῳ

δύοτάτ' ἐς ἀναπέμ'

πρὸς τέραι μὴ δαυμάσιόν' ἰδέ'

δου, δαῦμα ἢ κρη πρὶ δόν'

πυρ ἀκῶσσι.

A qua sane eructantur inaccessi ignis purissimi ex imis fontes. Flumina uero interdium quidem inundant fluctum feruentem fumum. At per noctes punicea proglomerata flamma ad profundum ponti ferunt solum, cum strepitu illa Vulcani fluentia serpentina emit tit saeuissima, monstrum profecto tum uisu tum auditu mirabile.

ἔσομ κἀπνὸς αἴδιονα,

Fluxum fumi calidum,

κρηθούε.

Fluenta,

ἀκῶσε.

Improprae.

τραχεῖα.

Dura.

τὸν τε πνεύμωνά οἶνον, τὸ γ' ἄκρη πρὶ σέλλε).

Pulmonem uino, summum enim contrahitur.

ἢ κάτω κοιλία.

Inferior uenter, & aluus,

τραχεῖα ἀρτηρία.

Aspera arteria.

ἐπιγλωτῆς.

Apposita lingua.

τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν.

Asperam arteriam.

ἄλλοτε μητρὴν πᾶσαι ἡμέρας, ἄλλοτε μήτηρ.

Ipsa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca est.

μία μητρὴ, δύο μητέρες.

Vna nouerca, duae matres.

QVAE SVB NVMERO .CLXXIII. & .CLXXIIII.

ἀντὶ τῶν πρᾶξιμ' μέχρι τῶν λέγειμ'.

Sine ulla actione ad dicendum parati.

ἀνδρωτῆ πρὸ βάλανος, σκέλαι ἢ κενάδαρτα τὸ ἀγγῆρον. ἀμ' ἂν εἶς τὴν οἴσιν αὐτὰ βάλανος ἐπὶ ὤλετο ἢ σαπὴν οὖρον, ἢ ὄξ' ἔσ' γένοιτο ἔρ, ἢ τί τὸ πῶν χῆρον.

Homo ubi iam mitis, considera nunquid purgatum uas fit. Nam si ad inanem opinionem ea inuergas, prorsum interierint. Sin computrescat, in urinam aut acrum uertentur, aut si quid ijs ipsis est deterius.

κατωτέρωρον.

Magis cynicum.

ἀνέχῃ & ἀπέχῃ.

Patere, & abstine.

QVAE SVB NVMERO .CLXXV. & .CLXXVI.

DICTIONVM GRAECARVM.

πᾶσι γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἀφ' ἑαυτοῦ πράττομένη, οὐτε καλή, οὐτε ἀσχηρά, οὐδὲν ἡμῶν ποιεῖ μόνον, ἢ πίνην ἢ λαλῆν ἢ διαλέγεσθαι, οὐκ ἐστὶ τὸ πρᾶξαι αὐτὸ καλὸν οὐδέ τι, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει, ὡς ἂν πράξῃ τὸ ἴδιον τὸ ἀπέβη, καλῶς μὲν γὰρ πράττομεν, ὁρῶδες καλὸν γίγνεται, μὴ ὁρῶδες δ' ἐσχηρόν, οὐτω καὶ τὸ ἔργον, ὁ ἔργος, οὐ πᾶς ὅστις καλῶς, οὐδὲ ἄξιον ἐγκωμιάζει, ἀλλ' ὁ καλῶς πρᾶξας ἐργάται.

Omnis enim actio sic sese habet. Nam ipsa quantum in semetipsa agitur, neque honesta, neque turpis est; quemadmodum sunt quæ nunc nos ipsi facimus, aut bibere, aut loqui aut disputare. Non enim est horum honestum per seipsum quicquam, sed in actione, ut quidem est actum, eiusmodi evenit. non honeste gestum, & recte honestum fit, contra uero turpe. Eodem pacto & amare ipsum, & amor, non omnis quidem honestus est, neque commendatione omnis dignus, uerum is, qui amare honeste nos adhortat.

ἐνθύμημα, Commentum.
 ὀδύνη, Superuacaneæ, extra itineris propositum, quasi ex diuerticulo,
 ἀπαίδευτος, Ineruditus.
 συγχρονισμοῦ, Contemporations.
 ἀνὴρ δ' φεύγων καὶ πάλιν μαχίσεσθαι, Vir fugiens & denuo pugnabit.

QVAE SVB NVMERO .CLXXIX. & .CLXXX.

ἐν δημοκρατίᾳ, Reipublicæ.
 κοινὰς τὰς γυναικας, Communes mulieres.

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσα πλείον ἡμισυ πάντες, οὐδ' ὅσα ἐν μάλα χητε, καὶ ἀσφοδὲλῳ μέγ' ὄνησας.
 Ignorant stolidi quàm toto fit medium plus,
 Ac quanta utilitas in malua & asphodelo sit.

μοχθηροῦς καὶ φορητοῦς, Improbos, atque graues.
 QVAE SVB NVMERO .CLXXXI. & .CLXXXII.

ἀναγνώσκων, Lectorem.
 σοφιστία, Inani sapientia.
 ἐπιμαίνεσθαι, Furere, & insanire.
 μελαγχολία, Atra bilis.

ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τὸ πρᾶξαι ἡρωικόν.
 Et affectionem ferè hanc heroicam esse.

μήτε καιρῶς, μήτε μέτρως, Neque temporis, neque modi.

ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπρωτα.
 Similiter finientia, & similiter cadentia.

ὁμοιοτέλευτα, ὁμοιοκατάληκτα, καὶ πάριστα, ὁμοιοπρωτα.
 Similiter finientia, & æqualiter desinentia, & comparia, & similiter cadentia.

ἀπρόσοκαλοι, Inepti.
 QVAE SVB NVMERO .CLXXXIII.

ἀνδρα μοι ἔνεπε μῦθον, Dic mihi Musa uirum.
 ἔσπετε νῦν μοι μῦθον, Pandite nunc musæ mihi.
 ἀπ' οὗτο ἔπειτα, καὶ ἔπειτα, Ab eo quod est sequi, & dicere.
 ἔσπετο ἄψιν αὐτῷ ἐν φλεβῶς, Si atrectaris uenam eius.
 ἔσπετο, Vas, & conceptaculum.
 σφυγμός, Pulsus.

σφυγμός, ὅστις διαστολή & συστολή ἀδιάρητος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.
 Pulsus, est disparatio & contractio indiuisibilis arteriæ & cordis.

σφυγμός, ὅστις παλμός, ἢ ζέσις φλεβῶς ἢ ἀρτηρίας.
 Pulsus, est subsultatio, & palpitatio uel ebullitio uenæ & arteriæ.

QVAE SVB NVMERO .CLXXXVI. & .CLXXXVII.

διαλέξεων, Disputationum,
 Ζήνωνος, Zenonis.
 συγκολλητικῶν, Assensiones,

INTERPRETATIO

τάς τολούτας φαντασίας.
 ου συγκατατίθει ουδέ προσεπιδοξάζει.
 ηυλι προσεπιδοξάζει.
 ου συγκατατίθει.
 αιδήσις.
 εκολάσσε.
 ακρατεις.
 ακολάσσε.

Eiusmodi imaginationes.
 Non assentit, neq; cooperatur.
 Et cooperatur.
 Non approbat.
 Sensus.
 Libidinosos, & intemperantes.
 Incontinentes.
 Incastigatos.

Διατί δι ηυλι τών ου αφής η γυναικας ηδονών γινομένων αρ ηπυβαλλωση ακρατεις λεγον. οτι γε γαρ ηυλι τα αφροδισια ακολασει, οτι πε ηυλι τας ουι προσφής ακρατεις. ηυλι δε ηυλι τών τροφών, απ ενιωμ η εν τη γλώττη ο ηδον, απ ενιωμ δε εν ωβ λαρυγγι. δι ο ηυλι οιδόξενου γράντ φαειγνα ευγετο εχρη. δε ηυλι τών οφει ηυλι τών ακολών ουκέτι, η δια ε τάς απ τ ε πομ. γινομένων ηδονάς κοινάς ειναι ημην η η τοις άλλοις ζωοις. απε ούω ούσαι κοιναι άλλότα η ησι δι ο ηυλι μάλιστα η μόνου επνωιδισοι, ως τε τον η τ ε πομ η ηωμλου η ε γο μου. ακρατεις, ακολασου λεγομου. δια ε η η ηυλι χριςωμ ηδονών η ηωμ ου σαρ δε η ηυλι αιδήσιωμ πέντε, τα άλλια ζωα απδυσόμνω η ηυλι προσρημένω ηδετα, κακα δε τάς άλλας, η ολωε ουχ ηδε. η ηυλι συμβεβικός τ ε το παρ η. δεξ η ηυλι ορωμ. η οσφρανόμου. χαίρει, οτι απολαυει, η οταν πληρωθη ουδε τα τολούτα ηδεα αν ωβ, ωσπορ ου δε ημην η το ηυλι χεε ο δ μ η οταν άλλω εχωμ ηυλι το φαγειμ, οταν δε ενδεφω ωμλου η δεφα, η δε το ε ο δ ε απ η δεφα.

Cur incontinentes eos appellare solemus, qui uoluptate contrectandi aut gustandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectatur ciborum, incōtinentes uocamus. Ciborū tamen nō eadem ratio est, sed partim linguam, partim gulam, sua mouent suauitate. Vnde Philoxenus gruī collum à dijs immortalibus sibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendo ue modum excedunt, non eodem uocabulo significamus, an quoniam uoluptates sensibus hisce accommodatas, cōmunes cum cæteris animatibus habemus? Ergo ut communes spernimus & notamus, solasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq; hominem hīs deditū reprehendimus, & incontinentem intemperantemq; appellamus, quod uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. Sed cum sentiendi genera quinq; sint, cætera animalia duobus tantum quæ modo dixi, uoluptatem sibi acquirunt: cæteris uel nihil omnino delectantur, uel per accidens ita afficiuntur. Quod enim uidet, aut olfacit, tantisper gaudet quoad gustus tactus ue fruiscatur. Cumq; genus idipsum concupiscendi expleuit, illorum quorū que suauitas deficit: ut nobis saluamenti odor cum indigemus, suauis est; ubi satiati repletiq; sumus, amplius suauis non est. Rosæ autem odor semper suauis est.

QUAE SVB NUMERO .CLXXXVII. & .CLXXXVIII.

τὴν σαυροσίαν εἶναι μικροῦ ἐπιληψίαν
 φρογοποικλόν,

Coitum esse paruum morbum comitiale,
 Frigus facientem.

ε δε πυρ διαχαλα ε πεπηγός, ωσπε ηλιου τών χιόνων.

Ignis autem concretum resoluit, & gelu confriatum, ut niuem sol.

Διατί τα απ χιόνου, ακρυσάλλωμ η διατα φαυλά οβρι, οτι παντες υδατες παγωμενες ο λεπηόταπρ διαπνεει, η κροφολιατορ διαταμζει. σημφον δε οτι ελαπτομ γινε. η προττορ οταν τακη παγερ. επελη λυθότ. ούω η υβητοάτσ, ανόγκη ε κατακλι πόμλου η χειρομ ειναι.

Cur aquæ ex niue glaciē ue liquatæ sint uitiosæ? an quia, cum aqua quæuis gelu con crescit, pars tenuissima difflatur, & leuissima euaporatur? Indiciū illud est, quod de liquata fit minor q̄ antea fuerit, q̄ concreseret. Cum itaq; quod salubrius est defuerit, deterius fit quod relinquitur necesse est.

Διατί οι μύν αχλωόμενοι ερυθρίωση, οι δε φοβόμενοι, ωχρϊώσι, ηυαπλησίωμ η ηυ παδωμ οντων, οτι η μου αχλωομένων διαχητη το αιμα εν της καρδιας εε απαντα τα μερη το σώματ. ως τε επωοε λαζειμ, πεις δε φοβηθισι σαυτρε χη εε τών καρδιαν ως τ εκλειπημ εν η η άλλωμ μορωμ.

Quā ob causam erubescūt quos puduit, pallēt q̄ metuit, cū istæ affectiones similes in ter se sint? An quā pudofactis sanguis de corde in omēs corporis partes diffunditur, ita ut superficiē occupet, metu uero pculis cōtrahit ad cor, ita ut cæteris partibus defiat?

DICTIONVM GRAECARVM.

αἰσχύνει δὲ φόβῳ δικαίῳ φόγος.

Pudor iustæ uituperationis est timor,

ἀκνύω, ἢ ἡτῶ ἀντίφρασις.

Improperie, uel per oblocutionem,

QVAE SVB NVMERO .CLXXXIX. ④ .CXC.

ἐνικῶ.

Singulariter.

ἀπὸ χυμύθητον.

Absq̄ consolatione.

πληθύνω, ἢ κῶ.

Pluratiue.

ἀνακρεόντις.

Anacreontia, ④ anacreontis uersus.

ἐλεγος.

Elegos, hoc est lugubria carmina,

ἑρωτικά.

Amatoria, dulcia, & uenusta.

τὸν ἀργυρεῶν πορνεύσας

Argentum tornans

ἢ φασέ μοι πρῆσον.

Fabrica Vulcane mihi.

πνοπλίας μὲν οὐχί,

Non hominem armatum.

τί γούρ μάχασσι καμοί;

Quid enim cum bellis mihi?

πρῆσον ἢ καίλορ.

Sed cauum poculum cude.

ἕσον δ' αὖθι βάδιωνος

Quantum uales maxime,

μὲν μὴ πρὶ καὶ αὐτῷ

Inq̄ eo neq̄ astra

μητέ ἄστρα, μὴτ' ἀμάξινας.

Necq̄ plaustra facias.

τί πλεῖστα μείλι μοι,

Nam quid cum Pleiadibus,

τί δ' ἄστέρῳ βοώτιω;

Quid cum Boote mihi?

πρῆσον ἀμπελῶος μοι

Vites fabrica quaeso intus,

μὲν ἑστρνας κατ' αὐτῷ,

Et racemos pariter,

μὲν χρυσεῖς πατωῦτας

Aureosq̄ pulchre calcantis

ὄμῳ καλῶος λυαίω,

Comites Lyai.

ἔρωτα ④ βάδιωνος.

Amoremq̄ excude simul.

ἄσωτία.

Luxu, prodigalitate,

ἀναφροσύνας.

Inuenustatis.

QVAE SVB NVMERO .CXCII.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνος εὐλαῶν ὑπὸ χεῖλεσσιν ἔχορ.

ἢ λῆθι γῆρ ἢ τλήμωρ, ὡς διαβησομένη.

Sauia dans Agathonī animam ipsā in labra tenebam.

Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

οὐκ ἄμυστος.

Inelegans.

ἄπασις.

Tranquillitatem.

πάσις.

Passiones.

QVAE SVB NVMERO .CXCIII.

ἀκλαίης.

Minime plorans.

QVAE SVB NVMERO .CXCVII. ④ .CXCVIII.

οἱ πρὶ τῶν διονυσιακῶν τεχνίται.

Liberi patris artifices.

Quæstiones circulares.

προβλήματα ἐγκύκλια.

Διατί οἱ διονυσιακοὶ τεχνίται ὡς ὑπὸ τὸν πρὸν πρῆσοι ἔσιμ, ὅτι ἦν ἡμισα λόγος ④ εὐλοποῦσας κοινωνῶσι διατὸ πρὸ τὰς ἀπαγαίνας τέχνας πρὸν μέρῳ τῶν βίῳ εἶναι, μὲν ὅτι ἐν ἀκρῶσιν τὸν πολὺν χρόνον εἶσιμ, ὅτι ἔν ἀκρῶσιν ἀμφοτέρω δὲ φανλοπτι ④ πρῶσθησασκά.

Cur genus id hominum, quod Dionysiacos technitas, id est artifices bacchanales, appellamus, improbos esse moribus magna ex parte consueuerunt? An quia minime se se studio sapientiæ dedunt? eo scilicet quod in artibus necessarijs magnam partem ætatis suæ consumunt, uitam plurimum traducunt incontinententer, partim etiam cum inopia, quod quidem utrunq̄ uitia & gignit ④ auget.

ἐξωπερμά.

Extraria, uel extrinseca,

ἀκρομαυικά.

Auscultatoria.

ἀκρομαυικῶ.

Auscultatoriam,

INTERPRETATIO

ἔξωτορικὰς.
 ἡμερικὴν περιπάτου.
 ἑωδινοῦ.
 ἔξωπερικοί.
 ἀκροαματικοί.
 ἀκροαματικὰς.
 ἀκροαματικοῦς.

Extrarias.
 Pomeridianam ambulationem.
 Dilucularia.
 Extrarij.
 Auscultatoriij.
 Auscultatorias.
 Auscultatorios.

Ἀλέξανδρος Ἀριστοτέλει εὖ πράττειν.

οὐκ ὀρθῶς ἐπίηκας ἐκδοῦς τοῖς ἀκροαματικοῖς τὸ λόγῳ, τίνι δ' ὑπὸ ἐπιδοίσομεν ἡμεῖς ἢ ἄλλω ἐκ
 κατ' οὖς ἐπαυθῆναι μὲν λόγῳ, οὗτοι πάντω ἔσοντη κοινοί· ἐγὼ δ' βδολοίμην ὅρταῖς πρὸς τὰ ἄριστα ἐμο
 πηξείας, ἢ τὰς δυνάμει διαφείξην. ἔρξω σο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν.

ἔγραψάς μοι πρὸς ἡν ἀκροαματικῶν λόγῳ, οἰόμενος δὲ τὴν αὐτοῦ φιλότην ἐν ἀπρεξήτοις, ἴδι οὖν αὐτῶ
 τοῦς ὁ δεδομένους, καὶ μὴ ἐκδεδομένους, ξυνετοί γὰρ ἔσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκτῶσιν. ἔρξω σο.

Alexander Aristotelii salutem.

Haud recte fecisti, quod auscultatorios libros edideris. In qua enim re à cæteris nos ite
 præstabimus, si disciplinæ in quibus eruditi sumus, omnium omnino sint communes? Equidem malim in rerum usu optimarum, quàm in facultatibus anteire. Vale.

Aristoteles regi Alexandro salutem.

Scriptisti ad me de libris auscultatorijs, inter arcana illos cõdi putans oportere: sed tu
 eos & esse editos, & minime editos scito. Cognobiles enim his tantum erunt, qui nos
 audiunt. Vale.

ἔπιμελέσμαι ὑμῶν, καὶ κηδομαι ὑμῶν.

Habeo curam uestræ, & consulo rebus uestris.

ὑμῶν.

Vestri.

QVAE SVB NVMERO .CXCIX.

συμμάθησιν.

Consensum.

QVAE SVB NVMERO .CCI.

κηρίον.

Fauum.

κέρως ἀμαλθιας.

Copiæ cornu.

πινακίδιον.

Indicem.

ἐγχεσίδιον.

Pugillarem, aut tabellam.

διατριβάς.

Exercitationes, & studia.

πρὸς ἱστορίας.

De uaria historia,

βιβλιοθήκην.

Librariam.

ἑσπερίδιον.

Spectaculum.

συγγράμματα.

Historiam.

F I N I S

Coloniae in aedibus Eucharj Ceuicomi, sumptu & ere M. Godefridi Hiltorpj
 cuius Coloniensis Martijs.

